BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXII
F
39
NAPOLI
XII
34.

DN. IACOBI MARCHISELLI VTRIVS-QVE IVRIS DOCTORIS, AC IVRISCONSVLTI

Ariminenſis longe clariſſimi

SYLVA

QVÆSTIONVM IVRIS PRACTICARVM IN FORENſI iudicio quotidie occurrentium,

IN QVA VARIARVM MATERIARVM VLtimas voluntates, contractus, iudicia ciuilia, criminalia, feudalia, & materiam fidei reſpicientium exactiſſimæ reſolutiones continentur.

OPVS PLANE NOVVM, IVRISCONSVLTIS INCOGNItum, atque omnibus in foro verſantibus non minus neceſſarium, quam vtile ac frugiferum.

NVNC PRIMVM IN GERMANIA DISTINCTIS allegationibus, characterum varietate, limatius & caſtigatius editum.

SVMMARIIS, RERVMQVE OMNIVM, VERborum ac materiarum indice ornatum & auctum.

FRANCOFVRTI,

Ex officina Typographica Sigiſmundi Latomi.

M. D. CII.

ILLVSTRISS. AC AMPLISS. CARDINALI FRANCISCO SANGIORGIO TITVLI SANCTI CLEMENTIS DVCATVS FERRARIÆ ATQVE PROVINCIÆ ROMANDIOLÆ EXARCAtusque, Rauennæ de latere legato, Domino meo colendiſſimo Iacobus Marchiſellus S. D.

VETeres, quod & recentiores hodie ſolent, à ſe aliquid ſcriptum edere in lucem volentes, ſub protectione alicuius præcelſi viri id ſemper exequi cōſueuerunt, ego vero, regium prophetam ſum imitatus, qui pſalmodiam ſuam Deo dicauit, pſallēs, dico ego operà mea regi, lingua mea calamus ſcribe, velociter ſcribentis, quod ſumma certe ratione fieri exiſtimo, Deus enim ſcientiarum Dominus eſt, & ipſi præparantur cogitationes, quare præuià diuini auxilii invocatione, diu in agro tenuitatis ingenii mei elaboraui, vt aliquem ex eo caperem fructum, quem tuæ donandum amplitudini pararem: En itaq; eandem meam practicarum iuris quæſtionum natam Syluam offero, non munus, non datum, ſed dantis animum potius clementia tua ſuſcipere non grauetur Hanc protegas quæſo, & à morſibus, & ferarum pene rugitibus tueri, non diſpliceat, ne quemquam terreant, qui animi cauſa frondoſis ſub eiuſdem arboribus ſolis ſubterfugiens æſtum, huic dare operam lectioni velit, ne, fera ſuperueniente beſtia, is lædatur, fugamve ad eripiendam ſaltem cogatur. Quin veluti ſolers venator ſolet ſyluam ingrediens cornu & clamore valido, & venatoriis immiſſis vndiq; canibus errantes feras nedū terret, in fugamq; vertit, verumetiā nullam relinquit intentatam, quo, ſic purgatam adire ſyluam, eiuſque dulci & vmbra, & amœnitate frui quiſq; poſſit, ſic tua ſit ſyluæ meæ venatoris huius inſtar amplitudo, vt per eam nulli ſit ſpatiari vetitum, quod illas perhorreſcant feras, quę canino prorſus dente omnia deſpicere, & carpere gaudent, quas tua iam fugauerit auctoritas, hilari ergo humaniſſimoq;, vt ſoles, animo opus hoc, meq; ſimul addictiſſimum tua ſuſcipere, & fouere velit, amplitudo, cui proſpera, & felicia omnia permittat Deus, ad ſublimioresque, quos iam eſt promerita dignitatis cuehat gradus, ex animo rogans, me tuæ amplitudini humiliter trado, & oſculis genua peto. Vale.

IACOBI MARCHISELLI IVRISCONSVLTI ARIMINENSIS

SYLVA PRACTICARVM IVRIS QVÆSTIONVM IN FORENSI IVDICIO QVOTIDIE OCCVRRENTIVM.

SVMMARIA.

1 *Æquitas à Deo animæ rationali infunditur.*
2 *Rigor dicitur exceſſus, & auſteritas iuris ad terrorem.*
3 *Rigorem quandoque lex inducit contra naturalem æquitatem pro bono publico.*
4 *Iuſtitia medium eſt inter rigorem, & æquitatem.*
5 *Iuſtitia alia eſt ad ſe ipſum, alia eſt ad alterum.*
6 *Scientia quæ eſt ad alterum diffinitur.*
7 *Ius quid ſit deſcribitur.*
8 *Ius iuſtitiæ filium ſeu miniſtrum eſſe.*
9 *Æquitas deſcribitur.*
10 *Iuſtitia, & æquitas ambæ ſunt laudabiles, attamen melior eſt æquitas.*
11 *Quando neque ius ſcriptum eſt nec æquitas, ſeruatur æquitas.*
12 *Quando ius ſcriptum eſt, & æquitas non ſcripta, ius ſeruandum eſt.*
13 *Iudex in arbitrariis ſeruare debet æquitatem non ſcriptam.*
14 *Quando videlicet cauſſa rationabilis extat.*
15 *Et quando æquitas eſt manifeſta.*
16 *Et quando præſcriptio iuris eſt pro æquitate nõ ſcripta.*
17 *Ius, & æquitas quando vtrumque ſcripta eſt præualet æquitas.*
18 *Melius eſt de miſericordia rationem reddere quam de ſeueritate.*

QVÆSTIO I.

OMNIA mandata Dei æquitas, Regius Propheta pſallendo cecinit, & Paulus ad Hebræos ait: Virga æquitatis virgam regni tui, nimirum ſi iuriſprudentes superno lumine illuſtrati æquitatem ſummopere diligere vi-
1 dentur, diuina quippe † clementia naturalem æquitatem animę rationali infundit, imprimitque, iuxta illud: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. Et alibi: Ipſe iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in iuſtitia. Tota ſane ſcripturarum ſanctarum ſeries, circa iuſtitiam, & æquitatem verſatur, pari namque paſſu vtraque incedit, proinde iudices qui ordinariam delegatamve iuriſdictionem exercent, iuſtitiam non ſine æquitate, ante oculos ſemper habere debent: Dum ergo quæritur quid ſit æquitas, & quando locum habeat, prius noſcere oportet, quid ſit rigor qui æquitati opponitur, quoniam oppoſita iuxta ſe
2 poſita, magis eluceſcunt, quare ſciendum quod † rigor eſt exceſſus, & auſteritas iuris, ſcripta ad terrorem, qui tamen ſeruandus non eſt, niſi vbi timetur exemplum mali, ponuntur exempla *in cap. ſed illud 45. diſt.* vbi dicitur: quæ eſt miſericordia, quæ eſt bonitas, vni parcere, & omnes in diſcrimen adducere, polluitur ex vno peccatore populus, ſicut ex vna oue morbida vniuerſus grex inficitur, & facit *l. aut facta in finalibus verbis ff. de pœnis, & ad idem extat bona gloſſa in cap. vt conſtitueretur, 50. diſtinct. & tenet Speculator tit. de diſpenſatione in principio. num. 20. & Hoſtienſ. eodem tit. num. 1.* & rigor iſte quandoque appellatur ſubtilitas iuris, quandoq; diſciplina, ad quod extat notabilis textus *in cap. diſciplina 45. diſtin.* vbi dicitur diſciplina, id eſt, rigor vel miſericordia multum deſtituitur, ſi vna ſine altera teneatur. Quandoque rigor idem eſt quod ordo ſecundum regulas iuris, quandoq; vt diuerſa à iuris regulis ponuntur, cum enim rigor ponitur, pro exceſſu ad terrorem, diſtinguitur ab ordine, & regulis iuris, *Abbas in cap. ſuper literis. de reſcrip.*
3 *& melius in cap. finali de tranſactio.* Aliquando † inducitur etiam contra naturalem æquitatem ex cauſa, pro bono publico; exemplum in præſcriptione ſit, quæ contra naturalem æquitatem introducta eſt, quoniam nemo cum aliena iactura locupletari debet, veruntamen ne dominia rerum ſint incerta, & vt temporis longinquitate tollantur lites, quæ temporis diuturnitate inſurgere poſſent, viſum eſt ſapientibus bono publico conuenire, præſcriptionem inducere, naturali æquitate reluctante. Quandoque etiam ſine cauſa ſaltem expreſſa, locum habet rigor, & tunc ſufficit pro ratione quod lex ita ſcripta eſt, *l. proſpexit ff. qui, & à quibus manumiſſi, & gloſſa in cap. ius generale 1. diſtin. vbi præpoſitus n. 4.* & quamuis in dubio cauſa ſubeſſe præſumitur, vt Bologninus, ad *l. proſpexit* tenet, allegans Baldum dicentem ex tacita legis ratione non poſſumus perimere formam legis, in caſib. formaliter diſpoſitis, idcirco rigor vbi ſcriptus eſt, ſeruãdus eſt. Cognito quid ſit rigor, cõſe-

4 quens eſt inquirere quid ſit iuſtitia, etenim † iu-
ſtitia medium eſt inter rigorem, & æquitatem,
vt ait Philoſophus *in primo moralium cap. 31. & idem*
tenet Abbas in cap. 2. de re iudic. Præmitto igitur
5 quod iuſtitia † alia eſt ad ſe ipſum, alia ad alterum.
Iuſtitia ad ſe ipſum, virtus eſt moralis, vna ex qua-
tuor virtutibus, cardinalibus, differuntque vir-
tus moralis, & iuſtitia, nam etſi vnum ſint in
ſubiecto, quia vtraque intendit bonum, & æ-
quum, diuerſæ tamen ſunt in ratione, quia iuſti-
tia eſt ad alterum, virtus autem moralis ad ſe
ipſum eſt. Habentur hæc ex Ariſtotele *in quinto*
Ethicor. cap. primo, & commentator ibi probat.
6 At vero † iuſtitiam quæ eſt ad alterum, Ariſto-
teles ita diffinit: Iuſtitia eſt habitus ex quo ad agẽ-
das res iuſtas homines idonei efficiuntur, ex
qua diffinitione ſequitur quod integralis iuſti-
tia conſtituitur non ſolum in habitu, ſed etiam
in actu, id ipſumque innuit gloſſa *in leg. prima. ff.*
de iuſt. & iur. dum exponit textum ibi dicen-
tem, † ius eſt ars boni, & æqui. Gloſſa dicit, ars,
7 hoc eſt, artificium, vel vt Hotomannus in com-
mentariis verborũ iuris, ait, ars hoc eſt diſcipli-
na iuris, ex bono & æquo diſceptandi, & Sotus
de iuſtitia, & iur. libro 3. quæſtione 1. artic. 1. ſic expo-
nit, ius eſt ars intellectu docente iuſtum operari,
itaque ius reſpicit actum iuſtitiæque exercitium,
& Archid. *in c. vt conſtitueretur 5. diſtinct.* dicit,
quod ius eſt iuſtitiæ executio, iuſtitia vero reſpicit
habitum, qui eſt recta animi diſpoſitio ad ius ſuũ
cuique tribuendum, hinc gloſſa, & doctores ibi
8 appellant ius † iuſtitiæ filium, ſeu miniſtrum,
& Ariſtotelis diffinitioni concordat iuriſconſul-
tus *in leg. iuſt. ff. eod.* quem ſic diffinit, iuſtitia eſt
conſtans, & perpetua voluntas, quod refertur ad
habitum mentis, ius ſuum cuique tribuens refer-
tur ad actum, & iuſtitiæ implementum, diffinitio-
nemque iuriſconſulti probat Sanctus Thomas 1.
2. quæſt. 18. art. 1. vbi eam completam appellat, &
quaſi eadem cum diffinitione Ariſtotelis, & quod
dicitur in diffinitione *conſtans, & perpetua volun-*
tas, relationem habet ad propoſitum, & inten-
tionem volendi conſtanter & perpetuo iuſtitiam
miniſtrare, non inſpecto quod contrarium quan-
doq; fit, ſed id ꝙ fieri debet, *Ang. l. penult. ff. eod.* & de-
clarat Sotus vbi ſupra *quæſt. 1. art. 1.* & accedit Ga-
briel: Biel *in 4. diſtin. 46. quæſt. 1.* dicens iuſtitia eſt
habitus virtuoſus, inclinãs hominis voluntatem.
Inhęrendo igitur diffinitioni iuriſconſulti, quam
præmiſſi confirmant, ſequit̃ videre, quid ſit æqui-
tas, ad ꝙ reſpondeo ex ſententia Gerſonis in regu-
lis moralib. qui ſequitur beatũ Cyprianum dicen-
9 tẽ: æquitas † eſt iuſtitia dulcore miſericordiæ tem-
perata. Speculator, & Hoſtienſis loco præallegato
dicunt, ꝙ æquitas eſt modus rationabilis, regens
miſericordiam atq; rigorẽ, Bart. *in leg. 1. in finalibus*
verbis C. de legib. & Abbas *in c. finali vltimo notabili de*
tranſactionibus, inquiunt, ꝙ æquitas eſt conueniens
quoddam, ꝙ Abbas appellat temperamentum, re-
cedens ex cauſa à cõmunibus regulis iuris. Ariſto-
teles vero *in 5. Ethicor. c. 10.* dixit, ęquitas eſt legittimi
iuris correctio, lex etenim ponitur in vniuerſum,
ſecundũ id ꝙ vt plurimum accidit, & ſi præter le-
gem quippiã contigerit, ꝙ Legiſlator omiſit, cor-
rigatur inquit defectus, quem ſi legiſlator adeſſet
correxiſſet, cui conſentit ꝙ dicitur *in l. nam ad ea ff.*
de legib & in l. non poſſunt ff. eodem & gloſſa in l. qui ope-
ras in verbo interpretatione ff. ad Tertullianum, idemq;
ipſe Ariſtoteles *in 1. Rethoric. c. 13.* ait, iuſtorum duæ
ſunt partes, quædã ſcriptæ, quædam non ſcriptæ.
Cum extant legum ſcriptarum deffectus, a quũ
& bonũ eſt, id ꝙ præter legem ſcriptam eſt, & ſe-
10 quitur ibidem Auerroes dicens: iuſtitia † & æqui-
tas ambæ ſunt laudabiles, æquitas tamen, & ſi me-
lior ſit iuſtitia, non tamẽ eſt ſpecies altera, ſed am-
bæ ſunt ex genere vno, in hoc ſolum differunt, ꝙ
æquitas non eſt iuſtitia poſita in lege, ſed eſt recti-
ficatio iuſtitiæ legalis, & idem tenet S. Thomas. *2.*
2. quæſt. 120. art. 1. & ibi Caietanus dicentes: æqui-
tas eſt directio legis vbi deficit, & ideo dicitur vbi
deficit, quia æquitas locum habet cum id quod
vniuerſaliter ſtatutum eſt, aliquo particulari ca-
ſu deficit, pulchræ ponuntur exempla, *in leg. bona*
fides. ff. depoſiti & vnum ponit S. Thomas vbi ſu-
pra dicens, lex ſcripta mandat depoſita reſtitui,
ſi deponens fuerit præuentus, depoſitum repe-
tit, quod ſibi vel aliis nociuum erit, depoſitum
reſtitui non debere æquitas ſuggerit, aliudque
affert exemplum ibi Caietanus. Lex diſponit,
quod capite puniatur qui mœnia ciuitatis tranſ-
ſcendit, ſi hoſtes ciuitatem inuadunt, qui intus
ſunt mœnia, impune tranſcendere poſſunt. Po-
ſtremo videndum eſt, quando ius vel æquitas ſer-
uanda ſit, reſpondetur, quod triplici diſtinctio-
nis membro Doctores hoc declarant dicentes,
11 aut neque † ius ſcriptum eſt neque æquitas, & in-
uicem aduerſantur in aliquo caſu occurrenti iu-
riſque rigor vnum dictat, & æquitas contrarium
ſuadet omiſſo iuris rigore ſeruanda eſt æquitas,
vt habetur *in dict. cap. finali*, ibi, vbi ius non inueni-
tur expreſſum, procedat æquitate ſeruata, in par-
tem benigniorem inclinando, & eſt quoque ca-
ſus, *in leg. in ſummam §. idem Varus. ff. de aqua pluuia*
arcenda, & notat gloſſa in dict. cap. finali, & ibi Anto-
nius de Butrio numer. 13. & facit ad hoc propoſi-
tum notabilis textus *in leg. prima. ff. ſi quis teſta-*
mento liber eſſe iuſſus fuerit, ibi naturalem potius
quam ciuilem habet æquitatem. Secundo aut
12 ius quidem † ſcriptum eſt, ſed illi opponitur æ-
quitas non ſcripta, tunc ſcriptum ius ſeruan-
dum eſt, tunc quia iudex non debet eſſe cle-
mentior lege, *Authen. de iudicibus. §. oportet*, tum et-
iam quia lex quauis dura ſeruanda eſt, *leg. pro-*
ſpexit. ff. qui, & à quibus manumiſſi, & ſequitur Abb.
in cap. 2. de re iudicata, & in cap. finali de tranſactioni-
bus. Limitatur autem hoc non procedere, in caſi-
13 bus in quibus iudex † habet liberum arbitrium,
etenim in arbitrariis de iure communi vel muni-
cipali, poteſt, & debet iudex adhęrere æquitati
non ſcriptæ, & recedere à iure ſcripto, ſicuti fir-
marunt Abb. vbi ſupra, & Felin *in d. c. finali de trãſ-*
actionibus, & Antonius de Butrio *in cap. 1. de con-*
ſtit. n. 16. & 17. poſt Bartolum, & alios in l. 1. C. de legibus.
14 veruntamen limitatio hæc ſublimitatur, † & re-
ſtringi-

ſtringitur vera eſſe ex cauſſa quæ rationabiliter
iudicis arbitrium negat atque moderatur, argu-
mento notatorum, *in Clement. ſæpe de verborum
ſignificatione*,& per Bartolum *in extrauaganti ad re-
primendum, in verbo* [illegible]*ebitur*. Secundo ſublimita-
15 tur vera eſſe quando † æquitas eſt manifeſta, ait
enim S.Thomas prææallegatus, in caſibus dubiis
non habet locum æquitas, ſed in manifeſtum id-
ipſumque iuriſconſultus dicit, *in leg. non poſſunt. ff.
de legibus*. ibi cum aliquo caſu ſententia eorum
16 manifeſta eſt: Tertio † declaratur quod multo
magis à iure ſcripto iudex declinare poteſt, & æ-
quitatem ſequi, quando præſumptio iuris con-
currit cum æquitate non ſcripta, *gloſſa in verbo æqui-
tate penſata in cap. ſuſcitata per illum textum de in inte-
grum reſtitutione, quam ſequitur Fely. in d. c. 2. n. 1. de re
iudicata*, in iis enim caſibus æquitas nõ ſcripta præ-
ualet iuri ſcripto, tametſi regulariter in cæteris
17 contrarium ſit verius. Tertio principaliter, aut †
vtrumque ſcriptum eſt, nempe ius atque æquitas,
tunc ſi rigor, & æquitas ſe habent vnum tanquam
genus, & alterum tanquam ſpecies, ſeruatur ꝙ in
ſpecie decisum eſt, & ſi habent ſe tãquam duo ge-
nera vel tanquam duæ ſpecies, tunc æquitas præ-
ualet, *l. placuit. C. de iudiciis*, & ibi notatur, & plene
confirmat *in l. 1. C. de legibus* Odofred. *n. 6. & 7.* &
plura ponit exempla, & tenent quoque ibi Ci-
nus, & Alberic. qui omnes adducunt iura, & exẽ-
pla, quæ omitto ne prolixitas tædium afferat: ſtu-
deant ergo iudices magis quã [illegible]eri poſſit æquita-
tem ſeruare, & ſic diuinæ voluntati ſe conforma-
re, cuius omnia mandata ſunt æquitas, & alibi di-
18 citur † melius eſt de miſericordia rationem red-
dere quã de ſeueritate, *c. allegant 26. quæſt. vlt.* ex quo
textu gloſſa ibi ſumit argumentum ꝙ iudex po-
tius ſeruare debet miſericordiã q̃ rigorem, legitur
in ſapientia: Sumite pro thorace iuſtitiam, & ſcu-
tum inexpugnabile æquitatem; & alibi; Noli eſſe
nimis iuſtus, & ſumma iuſtitia, ſumma iniuſtitia
eſt: nec vnquã exeat memoriam veſtram ꝙ ibidẽ
habetur: Cum eſſetis miniſtri Dei non cuſtodiſtis
legem iuſtitiæ; horrende apparebit vobis, quoniã
iudicium duriſſimum in his qui præſunt fiet.

SVMMARIA.

1 *Cauſa vſurarum vti ſpiritualis ad forum Eccleſia-
ſticum ſpectat.*
2 *Siue in iure, ſiue in facto vſurarum quæſtio conſiſtat.*
3 *Editio actione ex contractu deſcendente peti debet.*
4 *Libellus incertus reiicitur.*
5 *Nouatio eſt imaginaria ſolutio.*
6 *Contractus ex facie inſtrumenti iudicatur.*
7 *Cardinali non creditur, niſi literas commiſſionis o-
ſtendat.*
8 *Vſura eſt omni iure prohibita etiam hebræis.*
9 *Vſura rapina dicitur, & vſurarii pluribus odioſis no-
minibus nominantur.*
10 *De iis, quæ fori ſunt, Eccleſia non iudicat, in concer-
nentibus animarum ſalutem.*
11 *Conſtitutio antiquæ iuris declaratoria trahitur ad
præterita.*
12 *Contractus reſcinditur actione de dolo, quando inter-
uenit dolus vnius, & ignorantia alterius.*
13 *Tranſactio reſcinditur quando dolus vnius, & alterius
ſolutio ex cauſa putatiua interuenit.*
14 *Errore ſolutum repeti poteſt.*
15 *Ignorantia præſumitur etiam in facto proprio quando
quis certat de damno.*
16 *Iuramento aſſerentis ſe ignoraſſe creditur.*
17 *Princeps contractum cum ſubdito initum reuocat ex
cauſa publicæ vtilitatis.*
18 *Princeps motu proprio faciens præſumitur ex cauſſa
facere.*
19 *Princeps factum ſuum reuocat ob publicam vtilita-
tem ſi interuenit datio, vel factum contrahentis cũ
principe.*
20 *Priuilegium quod ex noua cauſſa concedentem lædit
reuocatur.*
21 *Iudex laicus in cauſa vſurarum competens eſt, quan-
do eſt quæſtio ſuper facto.*
22 *Vel ſi quæſtio eſt ſuper Calculo vſurarum.*
23 *Editio iure actionis obtinetur ab iis, qui rationes con-
ficere tenentur.*
24 *Actio ex narratis reſultans deducta cenſetur.*
25 *Maxime ex clauſula in libello poſita ius & iuſtitiam
miniſtrari.*
26 *Clauſula omni meliore modo, & deducens, & quod in
libello operetur.*
27 *Editio ab vſurario facienda procedit etiam in Iudæo.*
28 *Iudæis aſſerentibus rationes non habere non creditur.*
29 *Iudæi compelluntur codices rationum ſuarum edere,
remediis de quibus hic.*
30 *Iuramentum in litem locum habet, ſi difficultas pro-
bationis & dolus Aduerſarii adſit.*
31 *Libellus incertus ex facto rei ſuſtinetur.*
32 *Vel etiam ſi ex facto agentis probabilis, cauſetur incer-
titudo.*
33 *Libellus incertus recipitur in cauſis, quæ ſine figura
iudicii tractantur.*
34 *Cardinali creditur de mandato Papæ, quando Car-
dinalis eſt in Curia, vel non remotus ab ea.*
35 *Cardinali mandatum Papæ affirmanti creditur.*
36 *Maxime ſi publice exerceat actus mandatum Papæ
requirentes.*
37 *Liberatio errore falſa cauſa facta nulla eſt, etiam ſi
per aquilianam ſtipulationem fiat.*
38 *Vſura errore ſcienterue ſoluta repeti poteſt.*
39 *Contractus ſimulatus iuramento non firmatur.*
40 *Neque iurans indiget abſolutione.*
41 *Iuramentum non eſt obligatorium, quando defectus
eſt in ſubſtantia ſeu conſenſu iurantis.*
44 *Contractus vſurarius probatur, vt hic habetur.*

QVÆSTIO II.

VIDETVR dicendum, Chriſti fideles voraci-
tate hebræorum pene exanimes audiri non
debere, dũ corã iudice ſeculari vſuras ſupra duo-
decim pro centenario hebræis dudũ ſolutas repe-
tũt in executione Bullę nuper editæ, a D.H. Paulo
1 Papa IV. Quoniam cauſa † vſuraria quæ ſpiritua-
lis eſt, a Iudice laico cognoſci nõ poteſt, ſed ad Iu-
dicẽ & forum Eccleſiaſticũ ſpectat, *c. ſi Iudex laicus,
de ſent. excom. in 6. c. tu. 1. de ordine cognit. gloſ. in Clem.
2 vnica de vſur.* Et ſiue in iure, † ſiue in facto ſit vſura-

rum quæſtio, ſecularis iudex cognoſcere non va-
let, Bal. in l. quoties C. de iudic. contra Bart. ibi & c. l. ti-
tia. ff. ſolut. matr. & Bald. ſequitur Laurentius de Rodul-
fis tract. de vſur. quæſt. 137. Anchar. conſ. 336. n. 3. & in d. l.
quoties, Iaſ. num. 7. Anth. de vignate in repet. c. ſalubriter
de vſur. numer. 125. vbi communis. Secundo male
3 Chriſtiani † agere videntur petẽtes librorum he-
bręorũ editionẽ officio iudicis. Nã æditionis cau-
ſa in iuditium principaliter deducta, ſi contractus
præceſſit, cuius occaſione rationes cõfectæ ſint a-
ctione ex cõtractu deſcendẽte, æditio peti debet,
non officio iudicis, d. Clem. vnica. §. caterũ in gloſ. ra-
tionem de vſur. q̃ ibi ſequitur Card. Anchar. & Imol.
& tenent Alberic. & Bart. in l. 1. §. officio. ff. de tutel. &
rat. diſtr. extraordinario enim remedio principali-
ter intentato locus eſſe non põt, vbi ordinarium
cõpetere poteſt, l. non ſolum. ff. de rei vendic. & ponit
4 Alberic. in loco præcitato. Tertio vſuras ſolitas † re-
petens certã quantitatẽ exprimere tenet̃, libellus
enim incertus parte opponente nõ admittit̃; glo. in
l. fin. C. de annal. except. Ang. conſ. 25. n. 2. imo debet Iu-
dex ex officio cogere partem ad declarandũ libel-
lũ, vt certã poſſit ferre ſententiã, Imol. in c. ſignifican-
tib. de libel. oblat. & ibi Marian. Soc. n. 32. Bald. & alii in l.
age cum Geminiano. C. de tranſact. vbi & Iaſ. n. 15. neq;
reus conuẽtus cogitur reſpondere, niſi eo decla-
5 rato, l. 1. ff. de edendo. Quarto ſi per † nouationes cõ-
tractus annulati ſunt, nouatio ſolutionis vim ha-
bet, quia eſt immaginaria ſolutio, l. ſi rem. §. fin. ff. de
donat. Alex. l. ſi diuortio. ff. de verb. oblig. & in l. qui vſufr.
6 eod. tit. Quinto cũ oẽs hebræorũ contractus ce-
lebrati ſint, in forma depoſiti, mutui, aut in forma
Cam. neq; poſterior eſt ſub cõmemoratione prio-
ris, ſed diuerſi, & nullateuus dependẽtes ex lectura
eorũ apparent, talis iudicari debet cõtractus, qua-
lis ex facie inſtrumenti depræhendit̃, l. optimã. C. de
cõtrahen. & committen. ſtipul. l. cum precib. C. de probat.
Soc. conſ. 264. n. 1. vol. 2. & in foro cõtentioſo contra-
ctus præſumit̃ iuſtus, & licitus, niſi cõtra probetur,
7 Aym. conſ. 145. n. 2. vol. 1. Sexto nullibi † cõſtat de cõ-
miſſione S. D. N. Papæ mandãtis vſuras hebræis o-
lim ſolutas vltra duodecim pro centenario repeti
poſſe, neq; Card. neq; cuiq; excelſo viro, quauis
dignitate præfulgenti debet fides adhiberi in gra-
ue præiudicium alienũ, niſi literas commiſſionis
exhibeat, glo. fin. in c. ſicut nobis, de ſent. excom. l. vnica.
C. de mandat. Princ. Ang. conſ 182. late Iaſ. repetitio. l. ad-
monendi. ff. de iureiur. n. 1[illegible]5. Bellencinus tract. de ſubſidio
charitatiuo q. 100. Capell. Tolloſan. deciſ. 463. Contrariã
8 ſententiã † pro Chriſtianis contra hebræos vti ve-
riorẽ ſequor, ſancta. n. & rationabilis eſt cõſtitu-
tio, à S. D. N. nouiſſime edita, qua diſpoſitũ eſt he-
bręos à Chriſtianis vſuras vltra duodecim p Cen-
tenario exigere nõ poſſe, quoniã vſura eſt omni
iure prohibita à lege Moſaica, euangelica, à iure
Can. Ciuili, atq; naturali, Abb. in c. quia in omnib. de v-
ſuris & in c. cum ſit. de for. compet. Card. Imol. Anchar. &
Boniſacius de vitalinis in Clement. ex grauis de vſur. imo
Iudæis ipſis vſura interdicit̃. Bald. conſ. 449. n. 71. vol.
3. Alex. conſ. 80. nu. 1[illegible]. vol. [illegible]. Nec Papa permittere po-
teſt vſuram pro bono opere gerendo, nec pro re-
demptione Captiuorum, c. ſuper eo de vſur. vbi Abb.

Corn. conſ. 159. n. 2. vol. 3. Laurentius de Rodulfis de vſur.
9 parte 1. num. 22. Propterea q; iura † vſuram appellãt
rapinam, Imol. in c. debitores nu. 12. de iure iur. Archi-
diac. in rubrica de vſuris lib. 6. & pœna quoq; dicitur,
Alex. Iaſ. & Dec. in l. lecta ff. ſi [illegible]. pet. ita quidem, ꝙ
ſtatuta diſponentia de pœna vendicant ſibi locũ
in vſura, late Marian. Soc. repetit. l. ita ſtipulatus la
10 grande n. 219 ff. de verb. oblig. Hinc eſt quod vſurarii †
varie odioſis nominibus nominantur, dicunt̃ e-
nim pauperum trucidatores, turpis lucri ſectato-
res, fures, & filii Diaboli, vt per Archidiac. in rubr.
de vſur. in 6. Neque aduerſatur, quod hebræi ſint
extra gremium Eccleſiæ, & de his, quæ foris ſunt,
eccleſia non iudicat, id enim procedit in concer-
nẽtibus fidem, animarumq; ſalutem, ſecus in cri-
mine vſurarũ de pecuniis immoderate exactis tra-
ctando, Feli. c. cum ſit n. 10. de foro compet. Alex. conſ. 1.
n. 8. volum. 2. & ſaeiunt not. ibi in additione in verbo nihil.
11 Primo igitur pro Chriſtianis † vſuras olim ſolutas
repetentibus, facit, ꝙ conſtitutio inducens reſti-
tutionẽ vſurarum, quamuis diſponat de futuro,
quia eſt actus de futuro expediendus, habet tamẽ
relationẽ ad vſuras de præterito, conſtitutio enim
antiqui iuris declaratoria trahitur ad præterita,
Abb. in c. cum tu in 1. notab. & in glo. ſiue poſt, de vſuris, cõ-
probac late Fely. in c. fin. n. 8. & n. 11. de conſtit. Idcirco &
vſuræ impoſterũ decutiendæ, & q̃ hactenus decur-
ſæ ſunt, ſubiacent moderationi præfatæ, nec re-
fragatur Feli. d. c. fin. n. 6. quod nõ dicitur conſtitu-
tio antiqui iuris declaratoria, dũ trahitur ad præ-
terita, q̃ iam perfecta, & conſummata ſunt, hoc e-
nim impugnant Abb. & Imol. ibi, vel ſaltem non
procedit in actu de præterito irrationabili vt ipſe
12 Feli. declarat. Secundo quando dolus † vnicus &
alterius ignorantia probabilis dant cauſam con-
tractui, per quẽ obligatio nouatur, vel extinguit̃,
ad primæuã actionem datur regreſſus actione de
dolo, vel ope reſtitutionis in integrũ, glo. in l. ſi cum
dotem. §. ſi mulier. ff. ſolut. matr. & ꝗ ibi Bart. Ang. I-
mol. Paulus, Alex. & idem Alex. l. ſub prætextu. C. de
13 tranſact. & idipſum verum † eſt etiã in tranſactio-
ne, quæ vel ipſo iure vel ope exceptionis redditur
nulla, quando dolus vnius interuenit, & alterius
ſolutio ex cauſa putatiua, Bart. d. l. ſub prætextu. C. de
tranſact. vbi Alex. & Iaſ. poſt alios; Ang. conſ. 94. Idẽ
Iaſ. in l. in ſumma poſt glo. ibi. ff. de condit. indebiti & eſt
cõmunis ſicuti teſtatur Iaſ. d. l. ſub prætextu. Tertio per
14 errorem indebite † ſolutum vel remiſſum reuoca-
ri poteſt & indebiti condictione repeti. l. cuius per
errorem ff. de reg. iur. vbi Dec. l. 1. ff. de condict. indebit. &
l. error. C. de iur. & fact. ignor. vbi Alex. & Iaſ. poſt
Bart. & alios; ſed etſi quis dubitans vel ſuaſionibus
Aduerſaru inductus indebite ſoluerit, repetitio-
ni locus eſt per ea quæ referunt Alex. & Iaſ. vbi ſu-
pra; erranſq; ius ſuum remittere non videtur, Alex.
conſ. 8. num. 24. volum. 3. Dec. conſ. 530. num. 11. & 12. ne-
que negligere aut contemnere dicitur errans, So-
15 ci. conſ. 20. in finalibus verbis volum. 1. Atque error † &
ignorantia regulariter præſumitur etiam in facto
proprio, quando quis certat de damno euitando,
Bart. in l. non fatetur. ff. de confeſſis, & in l. ſed etſi me pu-
tem, in princ. ff. de condit. indebit. Dec. conſ. 63. num. 6.

Et iura-

16 Et iuramento † aſſerentis ſe ignoraſſe concur-
rente veriſimilitudine ignorantia probatur, c. præ-
ſumitur, vbi not. glo. de reg. iur. in 6. Iaſ. §. ſed iſte. numer.
89. Inſtit. de action. Fely. late poſt Abbatem in c. quoſdam de
præſumpt. Corn conſ. 168. num. 13. volum. 3. Alex. conſ. 71.
17 num. 5. vol. 1. & conſ. 89. n. 2. vol. 7. Quarto † Princeps
priuilegium à ſe conceſſum reuocare poteſt, &
contractum quoque initum cum ſubdito vltro
citroque obligatorium ex cauſa publicæ vtilitatis
infringere valet. Abb. Fely. & Dec. cap. nouit. de iudi.
Idem Dec. conſ. 286. num. 4. Soc. conſ. 47. num. 13. volum. 3.
Afflict. deciſ. 392. num. 15.
18 Et in Principe † motu proprio diſponente
præſumitur cauſa, Abb. Fely. & Dec. in c. quæ in eccleſia-
rum de conſtit. Afflict. deciſ. 46. n. 1. cum ſeq. Rom. conſ. 436.
Aim. conſ. 135. n. 22. Curt. ſen. conſ. 20. nu. 22. Iunior. conſ.
19 107. num. 25. & conſ. 61. nu. 13. Imo ſi ex parte † con-
trahentis cum Principe interuenerit datio vel fa-
ctum, ex cauſa tamen publicam vtilitatem con-
cernente, poteſt Princeps contra factum pro-
prium venire, & ius alterius lædere, Iaſ. l. Barbarius
num. 34. ff. de officio Prætoru. Fely. & alii cap primo n. 6. de
probat. & d. c. nouit. de iudi. Io. Baptiſta de S. Seuerino in
repet. l. omnes Populi num. 98. Rom. conſ. 310. & conſ. 436.
Alex. conſ. 216. vol. 2. Dec. conſ. 236. Reſtaur. Caſtald. tract.
20 de Imperatore. q. 55. & 114. Ad hæc facit quod † Pri-
uilegium quod ex noua cauſa apparet concedentē
enormiter lædere reuocari poteſt, c. ſuggeſtum & q.
ibi Imol. Abb. & alii de decimis vbi dixit glo. ꝙ ſecun-
dū varietatem temporum & rerum priuilegia re-
uocari debent, Aym. conſ. 263. n. 5. vol. 3. Fely. d. c. nouit
n. 70. Quare ſumma ratione paternoq; affectu mo-
tus, S. D. H. miſertus Chriſtianis voracitate
hebræorū labefactatis, tollerātias illorū reuocauit
Bullamq; ſalutarē ædidit. Nō obſtat in contrariū
pro hebræis adducta, & primo ꝙ in huiuſmodi
cauſis tamq; ſpiritualibus laicus iudex ſe intro-
21 mittere nequeat. Nā ſi in dubiū † reuocat an cauſa
vſuraria ſit, tūc ad forum eccleſiaſticū pertinet il-
lius cognitio. At ſi cōſtat contractum fœneratitiū
eſſe, dubitatur an vltra debitum vſurarū modū ſo-
lutum ſit, Iudex competens laycus eſt, quia quæ-
ſtio nō eſt ſuper iure prohibito, vel nō, ſed ſuper
facto, an ita ſolutum ſit, vel nō, Bart. in l. tutia ff. ſol.
matrim. & in l. quoties C. de iudic. & ante eum ita diſtin-
guit Paulus de Leazaro in clem. ex graui. de vſur. quem ſe-
quitur Imol. clem. diſpendioſam n. 19. & 20. de Iudi. Alex.
conſ. 91. n. 4. vol. 2. & conſ. 9. n. 3. vol. 4. Guid. Papæ tract. de
vſur. n. 36. & diſtinctionē poſitam cōmuniter Ca-
noniſtæ ſequunē, inquit Iaſ. d. l. quoties n. 6. C. de iud.
& vt communem ſequitur ibi Alex. & in d. l. tutia. Rur-
22 ſus quando † eſt quæſtio ſuper calculo duntaxat
vſurarum, vt quia dico me plus debito ſoluiſſe, ad-
uerſarius negat, tunc quia indebiti cōdictio pro-
ponitē, iudex laycus cognoſcere poſſit, eſt tex. in c.
poſt miſerabilē de vſur. & tenet Ant. de vignate in loco
præcitato n. 123. & 125. & Laur. de Rodulfis vbi ſupra n. 22.
Non obſtāt pro hebræis oppoſita de æditione li
brorū hebræorū officio iudicis non petenda. Dic
23 ꝙ ſi præcedit † cōtractus cui ineſt adminiſtratio,
tunc quia adminiſtrationis pars eſt rationes ſcri-
bere, ideo iure actionis petitur æditio, vt in tuto-
re, Curatore, negotiorum geſtore, & ſimilibus,
qui ex neceſſitate officii actus ſui, rationes confi-
cere tenentur, eaſque exhibere, l. tutor, qui reperto-
rium ff. de adminiſtr. tut. l. fin. C. arbitr. tutel. leg. 1. §. offi-
cio. ff. de tut. & rat. diſtrah. Anch. in Clem. ex graui n. 3. de
24 vſur. Et eſto quod iure † actionis æditio petenda
foret competens actio ex ſerie narratorum reſul-
tans deducta videē, licet nominatim expreſſa non
fuerit, c. dilecti & c. examinata de iud. l. 1 ff. de edend. leg.
adita C eod. maxime vigore clauſulæ ſalutaris, quā
25 herbam betonicam dicunt. Ius & iuſtitiā † mini-
ſtrari quæ idem importat, & operatur, etiam ſi in-
epta concluſio, & non competens actio expreſſa
foret, c. cum dilectus de ordin. cognit. Iaſ. §. omnium num.
147. inſtit. de action. Fely. d. c. examinata n. 26. de iuditiis,
Aym. conſ. 201. & conſ. 221. vol. 1. & eſt communis ſenten-
tia ſecundū Fely. præcitatum, & Iaſ. d. l. 1. n. 45. ff. de edēdo.
26 Accedit clauſula omni † meliori modo perquā
ea interpretatio fieri debet, quæ fauorabilis ſit in-
tētioni libellantis, Iaſ. d. §. omniū n. 151. accedit clau-
ſula deducens, perquā remediū magis aptum ex
pluribus, quæ cumullari poſſunt deductum cenſe-
tur, Papien. in forma libelli in action. reali. glo. deducens, in
fin. & de clauſulis de quib. ſupra late ſcribit Marian. Soc. in
c. ſignificantib. n. 85. cum plurib. ſequen. de libel. oblat. ſiue
igitur iure actionis, ſiue officio iudicis fieri debeat
æditio, ſiue etiā actione mandati, quaſi tacite vi-
deatur à debitore mandatum fæneratori vt codi-
ces rationum conficiat, vt voluit Bald. in c. ex his num.
3. de iure iur. eo modo, quo fieri poteſt petita videē.
27 Et diſpoſitio † d Clem. ex graui mandans editionē
ab vſurario fieri procedit etiam in Iudeo vſurario,
vt Canoniſtæ ibi tenent, & in leg. 1. Cod. de edend.
28 Iaſ. Curt. & Purpurat. Neque eis † aſſeuerantibus ſe
codices rationum non confeciſſe, aut non habere
credendum eſt, gloſ. in verbo compellendos. dict. Cle-
ment. ex graui, & ſequitur ibi Imol. num. 21. & Cardi. in fi.
& plenius Laurent. de Rodul. d. tract. de vſur. quæſtion 152.
per totum. Proinde non ſolum iudicis officio ex e-
dicto de æden. æditio petita fuit, ſed etiam condi-
tione ex lege, ſiue ex canone, quæ hoc de nouo in-
duxit, in vſurario, quod non erat aliter diſpoſitū
de iure communi per tit. de edendo, vt ibi habetur &
in l. 1. C. de edendo, vbi Curt. Purpurat. & alii.
29 Pluribuſque remediis † Chriſtianis conſultum
eſt, contra hebræos codices ſuarum rationū non
exhibentes. Primo per cenſuras eccleſiaſticas, d. c.
poſt miſerabilē de vſur. d. Clement. ex graui §. cæterum de
vſur. poſſunt enim per indirectū contra eos cen-
ſuræ exerceri, Dños temporales, ſeu iudices ſecu-
lares excōmunicando, niſi cogāt eos ad exhibitio-
nē librorū; ſecūdo poterit iudex mittere ad domū
illorū, & perquiri facere eorum arcas. Tertio mul-
cta indicta, & captis pignorib. poterūt compelli.
Quarto in nolentē exhibere iurabiē in litē ad in-
tereſſe actoris, glo. in dict. Clem. ex graui, vbi Anchar. &
Boniſacius de Vitallinis, Dec. in c. 1. de probat Rom. in leg.
30 Prætor num. 6. ff. de eden. Regulare eſt enim ꝙ † diffi-
cultas probationis, & dolus partis aduerſæ faciunt
locū iuramento in litē, Iaſ. in l. actionibus ff. de in lit.
iuram. Alex. conſ. 189. nu. 13. & 16. vol. 6. & conſ. 77. num.
13. vbi addidit eod. volum. Non obſtant oppoſita de

incertitudine libelli ob non expreſſam certam
31 quantitatem. Nam ſi † incertitudo procedit fa-
cto rei conuenti, in odium eius huic incertitu-
dini cauſſam dantis admittitur libellus incer-
tus, leg. 1 §. 1. & quod ibi glo. in verbo incertum. ff. quorum
legat. quam ibi ſequuntur Bart. Alberic. Ang. & late Ripa
32 Alex. conſ. 197. vol. 7. Itidemque libellus † ſuſtinetur
incertus, quando ex facto agentis cauſatur incer-
titudo à probabili errore originem trahens, vt in
ruſticis, & aliis idiotis, qui cum literas neſciant,
non potuerunt notulas habere ſolutionum ab
eis factarum, Ripa dicta leg. 1. §. 1. num. 19. ff. quorum le-
gatorum. Alex. & Iaſ. in l. vbi autē §. qui illud ff. de verb ob-
ligat. & Iaſ. poſt alios in §. curare n. 10. inſtit. de action. &
in præmiſſis ſtandum eſt iuramento actorum per
glo. notabilem in l. 1. §. ſi quis argentū, & quod ibi ſcri-
33 bentes ff. depoſiti. Secundo cauſæ † vſurarum tractā-
tur ſine ſtrepitu, & figura iudicii, Clem. diſpendioſam
de iudi. & in huiuſmodi cauſis libellus generalis &
incertus admittitur, dummodo non ſit talis in-
certitudo, quæ auferat reo defenſionem, Bart. in
ext. rauag. ad reprimēdum in verbo ſine figura n. 8. & not.
in Clem. ſape de verb. ſignif. Alex. conſ. 187. nu. 2. volum. 2.
Marian. Soc. cap. 1. num. 22. de libel. oblat.

34 Non obſtat quod † de commiſſione ſanctiſ-
ſimi non conſtat, mandantis ad vſuras in præteri-
tum ſolutas bullam extendi debere, nam reſpon-
detur, quod quando cardinalis vel alia illuſtris
perſona atteſtatur de mandato à papa viuæ vocis
oraculo ſibi facto, & eſt potēs in curia, ſeu non re-
motus ab ea, tunc ei plene creditur, cum facile ſit
ad principem habere recurſum, Imol. in c. quod ſuper
his n. 1. de fid. inſtrum. quem ſequitur ibi Fel. n. 10. Alex. l. 1.
C. de mandat. princip. Iaſ. l. 2. n. 5. ff. ſi quis in ius voc. Curt.
repetit. dict. l. admonendi n. 331. Corn. conſ. 135. in fin. vol. 1.
Andreas Sicul. tract. de Cardin legato de latere 1. quaſt. 1.
membro n. 10. & ſecundo membro n. 4. & 7. Rurſus ge-
35 neralis conſuetudo obſeruat quod † credatur car-
dinalibus ſeu aliis perſonis excelſa indignitate cō-
ſtitutis, aſſerentibus ſibi aliquid à domino papa
commiſſum abſque eo quod litteras commiſſio-
nis oſtendant, licet de rigore iuris contraria opi-
nio ſit verior, vt tenet Abb. d. c. quod ſuper in fi. de fide in-
ſtrum. & ſequitur ibi Felyn. n. 8. & 11. Alex. conſ. 106. n 19.
vol. 2. & conſ. 92. n. 14. vol. 6. Barbatia in loco ſupra citato
in tertio membro in princ. & inquit Bald. in l. exemplo
36 in fi. Cod. de probat. q † ſi cardinalis publice, & ſæpius
expediat actus ſpecialem commiſſionem princi-
pis requirentes, præſumitur quod habeat manda-
tum, & Bald. ſequitur Aufre. in addit. ad capellam To-
loſ. 463. Felyn. d. c. quod ſuper n. 9. Barbat. vbi ſupra 2. mē-
37 bro n. 4. & n. final. Rom. conſ. 59. n. 6. Non obſtant † li-
berationes, & remiſſiones hebræis factæ per con-
tractus ſæpius renouatos, quoniam liberatio per
errorem falſæ cauſæ eſt ipſo iure nulla, ſed etſi per
acceptilationem. & aquilianam ſtipulationem fi-
at, reſcindi poſſet condictione ſine cauſa, Soc. conſ.
159 n. 23. vol. 2. & vſura † errore iuris, vel etiam ſcien-
38 ter ſoluta repeti poſſet & ſi vſurarum ſolutio fiat,
nondum reſtituta ſorte, cenſetur facta timore re-
petitionis veræ ſortis, Alex. conſ. 80. in fi. vol. 3. Laur. de
Rodul. d. tract. de vſur. quaſt. 10. & quaſt. 78. in fi. Imo ſi
39 ſolutio † ſortis & vſurarum fiat, & ſequatur libera-
tio, ſeu remiſſio generalis, vel ſpecialis de vſuris ſo-
lutis, nihilominus remiſſio & quietatio, non ſpō-
tanea ſed vſura in fraudem extorta præſumitur,
per not. per eundem Laur. d. tract. de vſur. quaſt. 80. & ſe-
quen. Imol. in c. ad noſtram il 2. de iureiur. in primo not. &
ibi quoque Abb. n. 11. Alex. d. conſ. 80. n. 17. vol. 3. Quia et-
40 iam ſoluenti † vſuras, & iuranti non repetere offi-
cio iudicis ſuccurritur, vt repetere poſſit, d. c. ad no-
ſtram, & ibi Bald. in 9. not. Abb. n. 3. vbi & Barbat. in addit.
41 Non obſtat exceptio † periurii ab hebræis Chriſti-
anis obiecti, cum enim hebræorum contractus fi-
ctitii ſint, atque ſimulati, ſicuti non tenēt ipſo iure
contractus, neque iuramentum obligatorium eſt,
quod non firmat actus ſimulate conceptos, gl. in l.
emptione C. plus valet, quod agitur & ibi Bald. Salic. Ang.
& alij, & not. Alex. Curt. & Iaſ. in l. cum ea C. de tranſ-
act. repetentes in l. uenio poteſt. ff. de leg. 1. Pariſ. conſ. 55. n.
24. vol. 1. & conſ. 86. n. 26. & 46. vol. 3. Veronenſ. tract. de
ſimulat. contract. præſumpt. 7. n. 44. & eſt communis opi-
nio vt habes inf. a recollectu 63. n. 4. Ita quidem quod
42 † iurans non indiget abſolutione à iuramento, Iaſ.
in §. fuerat, n. 81. inſtit. de action. Corn. conſ. 135. vol. 1. Soc.
43 conſ. 214. n. 9. vol. 2. Non etiam obſtat † quod iura-
mentum habeat vim ſpecialis, & expreſſi conſen-
ſus, gl. ſingul. in l. cum pater, §. filius matrem. ff. de leg. 2.
Reſponde contrarium procedere, quando defe-
ctus eſt in ſolennitate actus, ſecus quando in ſub-
ſtantia & conſenſui ineſt defectus, Boer. deciſ 3. n. 8.
Iaſ. poſt Alex. in l. ſed et ſi quis. §. quaſitum n. 42. & 43. ff.
ſi quis caut. vbi ait, quod canoniſtæ hoc communi-
ter tenent, & Bartoli opinio ibi ita tenentis com-
muniter approbatur. Non obſtat quod hæbreorū
contractus ſint renouati, atq; concepti in forma
mutui, depoſiti, & quandoq; Cameræ apoſtolicæ,
proptereaque vt non vſurarii nō ſubiaceant Bul-
44 læ S. Reſpondetur contractus † illorum omnes
fęneratitios eſſe, primo per euidentiā facti, quia
menſam tenent, & altare Diaboli paratum habēt
ad mutuandum ſub fœnore. Secundo per euiden-
tiam iuris propter multiplices cōfeſſiones apud
acta Curiæ factas, & ſententias pro eis, & contra
eos ſuper vſuris ſæpe latas. Tertio per publicā fa-
má, ex his enim & aliis quoq; mediis contractus
eorum vſurarii comprobanē, tametſi ſub forma
de qua ſupra celebrati ſint, Bal. conſ 162. vol. 2. & cōſ.
473. vol. 3. Ang. conſ. 10. Abb. c. cum in dioeceſi. & c. quia in o-
mnibus eo. tit. vbi plene Ioan. de Anan. & nouiſſime
Ang. Bero. Quare contractus illorum veſtiti ſunt
pellibus ouium, intrinſecus aut ſunt lupi rapaces,
Chriſtianorum facultates deuorantes. Accedit q
contractus præſumitur fœneratitius, contra eum,
qui eſt ſolitus fœnerari, gl. in l. cum allegas. C. de vſur.
Rom. conſ. 238. nu. 5. Aym. conſ. 37. n. 8. atq; ſi modo ſub
fœnore, modo gratis mutuant, præſumendum
eſt id quod erat eis conſuetum, quod non gratis
mutuauerint, Bal. conſilio 229. num. 2. in fin. cum ſeq.
volum. 2. Non obſtat quod nouatio vim ſolutio-
nis habet, nam cum in fraudem vſurarum hoc
factum extiterit, non aduerſatūr per ea quæ ſupra
numer. 37. & ſequentibus. Quocirca exhibitis hæ-
breorum libris, factoque ſuper eis calculo per
calcu-

calculatoees ad id electos boni iudicis partes erũt, in condemnando hebræos ipſos ad reſtitutionem vſurarum vltra duodecim peo centenario exactarum, vel ſi codicees rationum edi non contingat iuramento in litem ſubiiciantur.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio bonorum emphyteuticorum non tollit ius accreſcendi.*
2 *Renunciatio intelligitur de iure de præſenti, non de iure quod poſtea oritur.*
3 *Clauſulæ generales in diuiſione emphyteuticorum appoſitæ non tollunt ius accreſcendi.*
4 *Renunciatio fideicommiſſi reciproci idem operatur quod renunciatio iuris accreſcendi.*
5 *Clauſulæ generales veniunt accessoriæ nec principalem contractum alterant.*
6 *Clauſulæ generales reſtringuntur ad naturam contractus.*
7 *Iuramentum reſtringitur ad caſus in renuntiatione comprehenſos neque illam extendit.*
8 *Clauſulæ de ſtylo notariorum appoſitæ nihil operãtur, quia vim clauſularum ignorant.*
9 *Ius accreſcendi multipliciter deſcribitur & diuerſimode à ſcribentibus nominatur.*
10 *Tenor inſtrumenti diuiſionis vel inueſtituræ inprimis attenditur.*
11 *Clauſulæ valde prægnantes ius conditionale remittunt.*
12 *Generalis liberatio ad omnia indiſtincte trahitur.*
13 *Renunciatio omni legum & iuris auxilio plurimum operatur.*
14 *Diuiſio cum promiſſione de aliquid in perpetuum non petendo tollit ius accreſcendi.*
15 *Pacto tollitur ius de præſenti in ſpe & in re de futuro.*
16 *Renunciatio in futurum concepta tollit ius de futuro quando de præſenti probabilis ſpei cauſa ſubeſt.*
17 *Et ſi tempore renunciationis vna tantum extat cauſa de futuro.*
18 *Renunciatio iuris tollit ius de futuro re & ſpe.*
19 *Iuramentum in diuiſione appoſitum ius accreſcendi euertit.*
20 *Renunciatio realis vel omnium contemplatione facta ius accreſcendi infringit.*
21 *Renunciatio verbis geminatis facta operatur vt hic habetur.*
22 *Exceptio realis iuuat ſingularem ſucceſſorem atque etiam perſonalis ceſſis ſibi à principali actionibus.*
23 *Aquiliana ſtipulatio extinguit omne ius & ſpem iuris competituri.*
24 *In diuiſione ſi poteſtas alienãdi inuicem data ſit ſecuta alienatione alter eam reuocare non valet.*
25 *Frater conſentiens fratri feudum alienanti non reuocat alienationem alienante ſine filiis mortuo.*
26 *Fratris conſenſus etiam tacitus idem operatur.*
27 *Ratificatio directi domini idem operatur ac ſi in manibus eius facta foret.*
28 *Verbum voluerit vel aliud æquipollens in diuiſione expreſſum inducit facultatem alienandi.*
29 *Clauſulæ generales non reſtringuntur ad naturam cõtractus quando ſalua ratione recti ſermonis reſtringi nequeunt.*
30 *Clauſulæ exequutiuæ etſi non alterant principalem contractum, declarant tamen mentem contrahentium.*
31 *Iuramentum extendit contractum extra naturam ipſius ſecundum magis communem.*
32 *Notarius cenſetur rogatus apponere clauſulas de ſtylo apponi ſolitas.*

QVÆSTIO III.

1 DIVISIO bonorum † emphyteuticorum à fratribus communiter ea poſſidentibus facta, cum remiſſione iuris quod habent vel habere ſperant, & cum clauſulis de quib. in inſtrumento de quo agitur, an tollat ius accreſcendi quæritur, ita quod frater ſuperſtes à portione fratris ſine filiis per defuncti excludatur. Videtur dicendum quod non, per doctrinam Bart. *in l. qui Romæ. §. duo fratres 1. & 10. quæſtione. ff. de verb. oblig. & melius conſil. 50. Dec. conſ. 326. numer. 3. & latius conſ. 263 colum. fin.*
2 immo † ſi fratres diuidentes inuicem de euictione promiſerint, nihilominus ius accreſcendi non tollitur, quem enim de euictione tenet actio, eundem agentem non repellit exceptio, quando euictio venit ex natura rei, ſiue ex facto & ordinatione auctoris, ſicuti tenent & communem referunt Alex. *conſ. 21. vol. 50. & conſ. 107. num. 15. vol. 4. Curt. ſen. conſ. 49. num. 79. Gotz ad. conſ. 53. nu. 16. Dec. conſ. 495. in*
3 *2. dubio. Ripa dicto §. duo fratres nu. 39.* Nam † ſimplex renunciatio intelligitur de iure de præſenti, non de iure, quod poſtea oritur, ne prius intelligatur renuntiatum quam natum, & liberatio dicitur quædam priuatio, ideo refertur ad id quod eſt in actu. *Bal. conſ. 18. vol 3. Alex. dicto §. duo fratres. num. 3. & conſ. 208. num. 7. vol. 6.*
4 Secundo, † tametſi fratres promiſerint ſtare diuiſioni, nec contra eam venire vllo vnquam tempore aliqua ratione vel cauſa, non propterea ius accreſcendi remiſſum videtur, *Bart. dict. §. duo fratres 2. quæſt. quem ibi ſequuntur Alex. Arer. Iaſ. & Crot. atque Ripa in l. 1. C. de pact. Alex. conſil. 208. num. 4. vol. 6. & conſ. 4. vol. 4. Curt. ſen conſ. 50. num. 16. & melius conſi. 64. num. 19. in princ.* & communis eſt hæc opinio, vt refert Alex. in conſiliis proxime citatis,
5 & Bertran. quoque *conſ. 1. nu. 119. vol. 2.* & licet † plerique ſupra citatorum loquantur in remiſſione iuris fideicommiſſi reciproci, idem tamen dicendum eſt de remiſſione iuris accreſcendi, quoniam de vno ad aliud eiſdem iuribus & rationibus inferunt ſcribentes, *vt Bald. in cap. 1. tit. Imperator Lotharius Eugenio Papa. Paul. de caſtr. dict. §. duo fratres nu. 4. Alex. num. 64. Rip. num. 39. Hubert. n. Zuccard. in repet. l. 1. nu. 62. C. de pact. Corn. conſ. 42. num. 9. volum. 4. Alex. conſ. 21. volum. 5. & magis aperte conſ. 8. num. 2. & 6. eodem volum. Iaſ. conſ. 173. num 6. vol. 4.* qui tenent cõmunem & veram concluſionem eſſe, quod ceſſio vel remiſſio in caſibus præmiſſis facta etiam verbis generalibus non impediat ius accreſcendi.
6 Tertio † clauſulæ generales veniunt acceſſoriæ nec probabilem diſpoſitionem alterant, & eccleſiæ adiacentes diuiſioni apponuntur ad exprimendum diuiſionis effectum, magiſque ad ipſum augendum aut ad exorbitandum diuiſionem à

propria natura ipſius, *Clem.1.de præbendis.Iaſ.d. conſ.*
173.vol.4.Bald.d.conſ.18.vol.7.Alex.d.§.duo fratres num.
30.& d.conſ.208. num. 7.vol. 6. Dec. conſ. 495. num. 18.
7 *Aym.conſ.25.num.3.* Et quod clauſulæ generales re-
ſtringantur ad id quod eſt de natura contractus,
tenet Soc. *conſ.47.num.6.vol.1.Alex.conſ.60.n 5.vol. 3.*
cum aliis allegatis per Aymon.d.conſ.25.n.2.

8 Quarto ius† accreſcendi non tollitur accedēte
etiam renuntiationi iuramento, quia iuramētum
nō trahitur niſi ad illos caſus ad quos trahitur re-
nuntiatio, & vim ſpecialis diſpoſitionis habet in
eo, in quo conſentitur neque ampliat diſpoſitio-
nem vltra conſenſum iurantis, *Corn.conſ.241.col.fi.*
vol.2. Alex.conſ.28.n.12.vol.1. dicens quod hæc eſt cō-
munis ſententia, à qua iudicando non eſt diſce-
dēdum, & Ripa communiter teneri affirmat *tract.*
de peſte par.1.n.84.& notabiliter in hoc ſcribit Bertran.
conſ.7.n.8.vol.2.part.2.poſt Aret.in l.1.nu. 17.§.ſiquis ita
ff.de verbo.oblig.

9 Quarto clauſulæ† huiuſmodi, de ſtylo & con-
ſuetudine notariorum & ex capite eorum appoſi-
tæ aliquid operari non debent, niſi conſtet de mē-
te partium appoſitas fuiſſe, vt de clauſula codicil-
lari tenet Bart. *in l.1.de iur.codicill.Decius conſ.180.n. 3.*
Curt.conſ.3.n.3.Curt.Iun.conſ.101. circa fin. Pariſ. conſ.
20.n.87.vol.1.& conſ.110.n.100.& ſeq.eodem vol. cum a-
liis cumulatis à Tiraq.de iure conſtituti parte 3. limit. 31.
10 *n.12.* Hinc† Ioan Caccialup. *in repet.l.precibus nu. 80.*
C.de impub.& aliis ſubſtitutionib. dixit quod notarii
vt plurimum ignari vim clauſularum ignorant, &
ſunt ad inſtar cantorum qui bene cantant & neſci-
unt rationem ſui cantus, & etiam alias dixit Bald.
quem refert Ripa *in l. Centurio num.83.ff. de vulg. &*
pupil. quod imperitia notariorum deſtruit mundū
& conſcientias bonorum virorum ſæpe in pericu-
11 lo ponit. Igitur vel ex iure† accreſcendi ſuperſtes
frater ſuccedit vel ex tacito pacto aut repetita cō-
ceſſione quæ poſt mortem patris in perſonam fi-
liorum repetita cenſetur, *Alex.in l.ſi mihi & Titio. n.*
15.ff.de verborum oblig.& conſ.21. num.5.vol.5.Dec.conſ.
263. vel ex iure ſucceſſionis irregularis ſecundum
Aret. *d.l.ſi mihi & Titio col.3.* vel quia quando plu-
res ab vno ſtipite & fonte procedunt omnes pro
vno reputantur, & habet locum ius accreſcen-
di, id eſt ius acceſſorium, *ſecundum Bald.d l.ſi mihi &*
Titio & in l.1.§.1.n 13.C.de caduc.tollen.Dec.d.conſ.263.
n.2. vel vt dixit Bald. *in cap.1.§.& quia vidimus n.4.* de
his qui in feudo dare poſſ. ius accreſcendi eſt po-
tius facti quam iuris, id eſt quoddam augumen-
tum, proprie vero appellatur ius acceſſorium, &
dicitur prouiſio legis factum hominis ſupplens
vel ipſum interpretans ex natura inueſtituræ & ta-
cita prouidentia contrahentium. quæcunque igi-
tur ratio ſit, vnū eſt quod prædefuncto ſine filiis
fratre, ſuperſtes ſuccedere debere videtur.

12 Contrarium † præmiſſis non obſtantibus ve-
rius eſſe exiſtimo. At in primis præmittendum eſt
quod tenor inſtrumenti diuiſionis primum dili-
genter inſpiciendus eſt, *Bart.d.§. duo fratres quaſt. 8.*
in fin.& ceteri ibi ſequuntur Rom.conſ.22.n.3.Alex. conſ.
62.n.4.vol.7. ſicut etiam tenor inſtrumenti inueſti-
turæ dat legem contractui, in primiſque debet at-
tendi, Bald. & alii feudiſtæ *§.primo de duobus fratrib.*
21.cap.inueſtit.idem Bald.conſ.207.n.2.vol. 2. Curt. ſen.
conſ.43.nu. 2. Dec.conſ.293.in princ.& melius conſ.680.
Pariſ.conſ.21.nu.5.vol.1.Euerard.in ſua topica loco à con-
trario ſenſu.Bald.conſ.215.num.3.in fin. vol. 2. Aym. conſ.
10.num.7. vbi inquit quod vti eſt caſus inſtrumenti
13 ibi eſt caſus legis. Primo igitur quod† frater ſu-
perſtes excludatur à portione fratris ſine filiis præ
defuncti, facit quod clauſulis valde prægnantib. &
amplis in inſtrumento diuiſionis appoſitis ius fi-
deicommiſſi conditionalis ſublatum, & remiſſum
eſſe dicitur, quemadmodum plures illuſtres do-
ctores conſuluiſſe refert Alex. *conſ.62.num.4.vol.7.*
& idem voluit Bertran.conſ.218.nu.1.vol.2.part.1.Curt.
ſenior conſ.63.num.19.in fin. vbi dicit quod in hoc ne-
mo diſcrepat, *Curt.Iun.conſ.49.nu.12.* communem
in hoc ſententiam eſſe referens & de remiſſione
iuris fideicommiſſi conditionalis & commiſſionē
iuris emphyteutici arguunt, & præcipue *in d.§. duo*
fratres & Bald.in c.1.titul.Imperator Lotharius Eugenio
papæ.
14 Secundo, liberatio genera† ad omnia indiſtin-
cte trahitur & incognita, & valet in vim renuntia-
tionis quod ſpecificata quoad alia in vim pacti,
quod verbis generalibus initum extenditur ad o-
mnia, ne à proprietate verborum recedatur, hinc
Bald. *in l.pactum C. de collatio.* monet renuntiantes
ne verbis generalibus & effuſo ſermone vtantur,
alias ſibi imputandum eſt, cum ſciant etiam inco-
gnita verbis generalibus comprehendi, & tenet
Alex. *conſ.42.num.8.vol.1. & conſil.11.nu. 7.& ſeq. vol.*
2.Tiraquel.in l.ſi vnquam in præfat. à num.115.vſque ad
15 *num.120.C.de reuoc.donation.* Accedit renunciatio †
omni legum & iuris auxilio, quæ plurimum ope-
ratur, vt per Pariſ. *conſ.20.num.39.& conſ. 110. nu. 22.*
vol.1. Marſil.in rubr.C.de fideiuſſor.nu. 35. Gozad. conſ.
16 *53.num.9.Curt.Iun.conſ.49.num.12.* Tertio quan-
do diuidentes ſibi inuicem promiſiſſent aliquid
in perpetuum non petere aliqua ratione vel cauſa
quæ dici vel excogitari poſſet de iure, vel de facto,
tunc equidem huiuſmodi verba pinguia & præ-
gnantia remiſſionem iuris accreſcendi importāt,
vt originaliter tenuit Ioan. Andr. quem referunt
& ſequuntur Alex. *d.§. duo fratres col. 11. Ripa ibidem*
n.48.Crot.n.94.idem Ripa in l.1.num.4.C.de pact. Dec.
conſ.287.in fi.Alex.conſ.208.n.6.vol.6.Curt.ſen.d.conſ.
63.n.19.latius Curt.Iun.d.conſ.49.n.12. affirmans cō-
munem hanc opinionem eſſe & vti communem
ſequitur Pariſ. *conſ.71.n.3.vol.3.* reprehendens Dec.
qui in *conſ.495.n.18.* aſſeruit contrariam commu-
nem eſſe, facit etiam quod tradit Alex. *conſ.24.n.11.*
de diuiſione, in qua dictum fuerat remittentes o-
mnia iura quomodocunque & qualitercunque
17 ſibi competentia & competitura. Quarto† ius de
præſenti in ſpe, re aut de futuro, quale eſt ius accre-
ſcendi (*ſecundum Alex.conſ.21.n. 4. in fi. vol. 5. Gozad.*
conſ.75.n.11.) licet ſimplici renuntiatione tolli non
poſſit, vtpote, quod ſolius renunciantis conſenſu
munita eſt, pacto tamen quod duorum conſenſu
nititur, & maius robur habet tolli & remitti poteſt
citat etiā ſola renuntiatione parte præſente facta
tollitur, *Bart.in l.1.C.de pactis.* & ſequuntur ibidem
Alex.

Alex.n.5.Iaſ.n.14.Ripa. n. 12. & 13. Hubertin. Zuccard. n.132.& ſeq. & cum hac concluſione magis communis eſt ſententia, teſte Alex. vbi ſupra & Zuccardo n.134.

18 Quinto quando verba † renuntiationis in futurum concepta ſunt, tollitur ius ſuperueniens ex noua cauſa de futuro, dum tamen probabilis ſpei cauſa de præſenti ſubſit, Dec.conſ.230.col.fi.& d.l.1.n.32.C.de pactis, vbi & Zuccardus n.159.Pariſ.conſ. 69. nu. 65.& 87.vol.3.

19 Quodque verba † generalia & prægnantia ad futurum relata inducant remiſſionem, de qua ſupra tenet Dec.conſ.287.n.16. & conſ. 495. num. 18.& verſ.non obſtat.Boer.deciſ. 147.numero 11. Curt. Iun.d.conſil.49.numero 13.& operantur remiſſionem iuris de futuro & ex cauſa. De futuro, & habet tunc renuntiatio vim ſpecialis & expreſſi conſenſus & clauſulæ derogatoriæ, ita vt ſaltem in genere cogitatum videatur de iure ſibi competituro, vt per Curt.Iun.dict.conſil.49.num.13.vbi plene iuribus & auctoritatibus hoc ipſum comprobat Dec. d. conſ.
20 287.num.16.Marian.Soc.Iun.conſ.136.col.fi.vol.1. Sexto ſi tempore diuiſionis & renuntiationis vna tamen extat cauſa, ex qua ius de futuro ſuperuenire poteſt, illud ipſum cenſetur remiſſum vt renuntiationis verba aliquid operentur, & vnica illa cauſa, ex qua illud ius ſuperuenire poteſt, habetur pro expreſſa, perinde ac ſi nominatim ſpecificata foret, Bart.d.§.duo fratres 6.q.vbi Alex.in addit.& probant ibi Iaſ.num.69.Crot.num.125. dicens opinionem Bartol.continere magnam æquitatem & humanitatem, Ripa.num.79.Alexand conſ.11.num.10.volum.2.& conſ.208.num.8.volum.6.Dec.d. conſ. 287. col. fi.Curt.Iun.d.conſ.49.num.14.Soc.conſ.288. numer. 35. volum.2.Pariſ.conſ.71.n.14.volum.2.Marian.Soc.Iun.d. conſ.136.n.17.volu.1.& præmiſſa quoque confirmat Iaſ.dicto.§.duo fratres a num.62. vſque ad num. 65. vbi ſeptem fundamentis, de quibus ibi firmauit quod licet renuntiatio per verba temporis præſentis facta non porrigatur ad ius de futuro, ſi non extaret aliquod ius, niſi de futuro, illud remiſiſſe renuntiantem cenſendum eſt.

21 Vtque in renuntiatione † comprehenditur ius de futuro re & ſpe, Dec.dict.l.prima Cod.de pact. num. 32.& quamuis Zuccardus ibi num.2. de hoc dubitare videatur & cogitandum relinquat, non tamen hæſitandum eſt ex mente Bartol. ibi in tertio membro ſuæ diſtinctionis, cum quo communiter tranſeunt doct. vt tradit ibi Curtius numer. 30. & idem ponunt Boer.deciſione 147.num.15.Rvin.conſ.96.n. 10. vol.1.

22 Septimo † ratione iuramenti in inſtrumento diuiſionis appoſiti, ius accreſcendi, & de futuro remiſſum, ſublatumque eſſe cẽſendum eſt, eo quod iuſtum obligat præciſe iurantem & habet vim ſpecialis & expreſſæ renuntiationis atque conſenſus, facitque actum valere omni meliori modo, & iurans dicitur ſaltẽ in genere cogitaſſe de iure de futuro, & ex noua cauſa ſuperuenienti, neque tunc intelligitur renuntiatio rebus ſic ſtantibus, per ea quæ adducit Curt.Iun. d.conſ.49.col.fin. Soc. Iun.d. conſ.136.num.24.& ſeq.volum.1.Rvin.conſ.166.nu. 10. vol.1.qui in indiuiduo ſcribit, renuntiatio quæ alias non valet & ad ius de futuro non trahitur, ſi tamen iurata fuerit, iuratio validatur & renuntiantem a iure de futuro excludit, vt poſt alios tenet Iaſ.d.l. 1.C.de pact.n.15.Ripa.num.17.Zuccard.n.139.& ſeq. & communiter ita teneri affirmat, facit etiam quod tenuit Rom.d.conſ.22.num.2.quod licet ius de futuro renuntiatione tolli non poſſit, pacto tamen tollitur, vel renuntiatione iurata, Romanum ſeq. Ripa.d.§.duo fratres n.11.& ſequitur Ant. de Petruccia in repet.l.1. in 4. affectu iur. nu. 68.ff.de iureiur.& confirmant adducta à Ripa.in l.1.n.17. Cod. de pactis quod iuſtum, in renuntiatione porrigitur ad futurum, & facit eam valere omni meliore modo quo poteſt, & quod communis eſt in hoc opinio.

23 Octavo quando † renuntiatio non perſonalis ſed realis eſſet, vel renuntiatur omnino, id eſt pro omnibus ſeu omnium contemplatione, tunc ius accreſcendi remiſſum dicitur, per textum & quod ibi gloſſ.& Bald. capitul. primo de eo qui fin. fecit agn. Aret.dict.§.duo fratres.numero 30. Ioan. Crot. num. 150. Curtius ſenior dicto conſilio 49. numero 81. & communiter ſcribentes tenent ſecundum Alexan.d.§. duo fratres, num.6.

24 Præterea ex verbis † geminatis & prægnantibus renuntiationem omnino factam videri ſentit idem Curt. num.82.circa principium, renuntiationemque geminatam vim habere renuntiationis iuratæ tradit Iaſon in l.1.num.15.C. de pact. Pariſ.conſ. 69 num.78.volum.3.vbi etiam ponit ſub num. 90. & ſequentibus, quod renuntiatio generalis facta omnia iura comprehendit, & in rem facta dicitur, licet de aliquibus perſonis mentio in ea facta fuerit, vbi communiter ita teneri aſſerit atque præmiſſis etiam concordat Alex. conſ.13.num.5.volum. 5.& ſequitur Ripa l.1.num.14.C. de pactis, dum tenet quod ſi renuntiatio ſimpliciter facta fuerit, debet in dubio intelligi omnimodam eſſe & realem, & renuntians in omnem euentum excluditur, tametſi frater ſine filiis moriatur, & idem probat ex Bald.in d.cap.1.de eo qui fin.fecit agn.num.2. vbi ait, quod ſi frater refutationem fecerit fratri recipiens pro ſe ſuiſque heredibus & cui ipſe dederit illa verba (& cui dederit) extenſiua ſunt & realia, verba cui dederit & quiquid voluit ſeu placuerit, æquipollent Curt.Ien.conſ.63.num.19.præfata igitur refutatio nedum defuncta fratri prodeſſe debet, ſed etiam his omnibus quibus vt proſit pecuniariter intereſt ipſius fratris præmortui, per textum & quod ibi Bart.Bald.Ang.& ceteri in l.& heredi.§. fin.ff.de de pact.

25 Et facit † in ſimili tex.in l.tam C.de nonnum.prec.& quod ibi Bald.Salic.& reliqui & Aret.in rubr.inſtit. de exceptione numero 10.Bartol.Alexand.& alii in l.cum filius familias.§.primo.ff.de verbor.obligat.quod exceptio principali competẽs prodeſſe videtur ſingulari ſucceſſori ab eo cauſam habẽti, dummodo nõ perſonalis ſed realis ſit exceptio, immo etiam ſi exceptio perſonalis fuerit, prodeſt tamen emptori cuilibet ſucceſſori ab eo cauſam habenti, quoniam emptor vel alius ſucceſſor facit ſibi cedere actiones illi competens, & ab eo conſtituetur procur,

curat.in rem ſuam, l.ab Anaſtaſio & l.per diuerſas. C. mand.& quod ibi not.& firmat Aret.in rubr.inſtitut. de except.num.15.

26 Nam propter acceptilationē † & aquilianam ſtipulationem præcedentem omne ius ſuperſtiti fratris competens & ſpe iuris competituri ſublata fuit ipſoque iure extincta, nec vllo vnquam tempore impoſterum ex aliqua noua cauſa reuiuiſcere poteſt, vt conſuluit Rom.conſi. 22.numer.3. & ſequitur Antonius de Petruccia in repetit. l. prima numer.68.in fine.ff.de iur.iur & in ſimili caſu conſilium Neapolitanum hac eadem auctoritate fretum bis ita decidit, ſemel vt refert Capicius deciſ. 190.& alias vt refert Grammat.deciſ.57. numer. 42. omnis enim obligatio qualiſcunque illa ſit ſiue perſonalis ſiue realis, pura, vel conditionalis tollitur & nouatur per aquilianam ſtipulationem & redigitur in obligationem verbis contractam, quæ poſtmodum acceptilatione, quæ eſt immaginaria ſolutio tollitur, & eſt remedium ſiue conſilium legale §.item per acceptilationem. inſtitution. quibus mod. tollit.oblig.& quod ibi Aret.Spec.tit.de oblig.& ſolut. §.1.num.25.

27 Decimo quando † in diuiſione ſibi inuicem fratres alienandi poteſtatem dediſſent ſecuta alienatione acquirens inquietari non poteſt à fratre alienantis ſine filiis præmortui, Bart.dict.§. duo fratres 8.quæſt.quem ſequuntur ibi poſt alios Alexand. Iaſ. Ripa & Crot.Alexand.conſil.189.numer.9.volum.ſecundo.& conſilio 8.per totum volum. 5. Aret.conſilio tertio, quorum conſilia falſam ad radicem ponunt, Curt.ſen.dicto conſil 63.num.1. Soc.conſilio 43.numer.1.& 19.vol.4 vbi communis, & pulcre comprobat Aym. conſ.24.n.18.& ſequen.veram & communem opinionem eſſe & ipſe affirmans.

28 Vndecimo confirmatur † per tex. & quod ibi Bald.& alii, in c.vnico.§.præterea.quibus modis feud amittat.& in c.vnico in principio de alien. feud. pater. Ioan.de Anania in ſua diſputatione de alienatione feudi.par. 1.num.9.& part.2.num.25.Aret.in ſupra allegato conſilio 3.colum.2.vſque in fin.ibi habetur quod frater vel agnatus conſentiens fratri feudum alienanti de voluntate & conſenſu domini, non poteſt feudum reuocare mortuo fratre alienante ſine filiis, quaſi quod videatur breui manu feudo renuntiatum in manibus domini, etiam domino poſtea acquirenti conceſſum, frater ſi conſentiens alienationi ſua iura perdit, & aliena fortificat, & in fauorem acquirentis ius ſuum remittere cenſetur, inquiunt Bald. d. §. præterea & plene Aym. in quæſt.qua edidit ſuper ſtatuto Ferrarienſi num. 12.
29 impreſſa poſt tractatum de antiquit.temp. Qui conſenſus fratris nedum expreſſus ſed etiam tacitus interuenire poteſt, & idem operabitur gloſſ. in c. Titius filios. ſi de feud.defunct. fuer.contr.& Bald.d. §.præterea.Alexand.d.conſ.189.num.14.vol.2.Dec.conſil. 186.num.8.

30 Et ratificatio directi dominii idem operabitur, ac ſi in manibus eius refutatio facta foret, Curt. ſen.d.conſilio.49.num.82. licet plerique contrarium tenuerint, quod non requiratur renunciationem fieri in manibus domini, quos refert idem Curt.dicto numer.82.in principio.& dixit Aret.in dict. §.duo fratres nu.29.quod Bald.qui per illum textum in c.1.de eo qui fin.fec.agnat.tenuit quod in manibus domini renuntiatio fieri debeat, deſtruit illum textum.

31 Duodecim quando † inſtrumento diuiſionis expreſſum foret, quod quilibet fratrum de portione ſibi aſſignata facere poſſit quicquid voluerit; Verbum voluerit importat liberam voluntatem, & quod alienando voluit vnus, alter non debet poſſe reuocare, alias non remaneret res libera in portione cuiuſque, prout eſt votum diuidentium. Alexand.conſilio 62.numer. 4.volum. 7. & ſequitur Vbertinus de Corigio in repetition.dicta leg. 1. numero ſexto Codic.de pact.& in ſimili tradit Capic. deciſ. 91. quando in renuntiatione dictum fuit quod poſſent diſponere pro ſuæ libito voluntatis & confirmat Crot.dicto §.duo fratres ſuper octaua quæſtion.Bartol. numero 133. vbi tenuit æquipollere hæc verba, quicquid ſibi placuerit, & conceſſit pro ſe & iis quibus concedere voluerit, vel pro iis quibus dederit, per quæ verba data eſt recipienti poteſtas alienandi, ſecundum Angel. dicto §. duo fratres.quæſtion.penultima.Iaſon in dicta leg. fin. numer.1. Codic. iuris, emphyteut. Dec. conſilio 193. numero tertio & quinto.Curt. Iun.conſilio 4.Pariſienſ.conſ.71. nu 44. & ſeq.vol. .

Non obſtant quæ in primo & ſecundo contrario dicebantur, ſublata enim ſunt rationibus ſupra pro parte mea adductis.

32 Non obſtant † ea quæ in tertio contrario dicuntur, nam reſpondetur quod clauſulæ in renuntiationes quantumcunque generales reſtringuntur ad naturam contractus, & ſpecificata in eo quando ſalua ratione recti ſermonis ad ſpecificata referri poſſunt; ſecus autem quando ad ſpecificata reſtringit, non poſſunt tunc namque ne ſint ſine virtute aliquid operandi contractum extra naturam eius extendunt, & ad non ſpecificata & non cogitata referuntur, Bartol. d. §. duo fratres in 2. quæſt.quem alii ibi ſequuntur, Iaſ.poſt alios in l.ſi de certa C.de tranſact.Aret.in §.1.num.6.Inſtit. quib. mod. tollit.oblig.Alex.conſ.42.n.8.vol.1.& conſ.11. vol. 2.cum aliis adductis à Pariſio conſ.20 num.78. volum. primo.& conſ.39.num.27.eod.volum. Caueant igitur renuntiantes ne effuſo ſermone vtantur, nec in promptu incidant in periculum, inquit Bald. per illum tex.in l.fin.Cod de dot.promiſ.Boer.deciſ.147.numer.13. Vnde Angel. dict.l.fin.C.de dote promiſ. ſecundum morem Peruſinum inquit, renuntiantes verba incaute non effundantur, ſicut capra pater noſtrio poſteriores.

33 Et de clauſulis † executiuis ait Curt. Iun. conſ.3. num.3.quod licet non mutent naturam principalis diſpoſitionis, declarant tamen qualis fuerit mens & intentio diſponentis, & clarius Lancellotus Galiaulia in repetit.l.Centurio numer. 390. Digeſt. de vulg. & pupill. dicens quod quando in diſpoſitione

ſitione nullum adeſt verbum ex vi vocabuli & propria eius natura aptum comprehendere illud quod comprehendi velis, tunc clauſulæ exequutiuæ non operantur quod comprehendantur, & ita procedi Clement. prima de præbend. Aut ſunt expreſſa verba de ſe & ex ſui natura apta illud comprehendere, tamen eſt dubium de mente diſponentis, & tunc clauſulæ executiuæ dubiam & obſcuram diſpouentis mentem declarant vt comprehendatur.

34 Non obſtat, quod † de iuramento fuit obiectum, reſponſio enim colligitur ex ſuperius allegatis, quibus adde, quod etſi concluſio multum dubia ſit, an iuramentum ſequatur naturam contractus, an vero illum extendat, vt refert Marc. Antonius Baueria *tract. de virtute iuramenti nu. 124. cum ſequen.*

Partem tamen negatiuam quod iuramentum non reguletur à natura contractus, ſed magis contractum ampliet & extendat & præciſe iurantem obliget etiam extra naturam contractus, tenet Iaſon *in l. ſi conuenerit, ff. de iuriſdiction. omnium iudic. & in l. ſi pecuniam. ff. de condit. ob cauſam & in l. ſi inſulam. ff. de verbor. obligation. Decius cap. primo de iudic. vbi late Ripa. Soc. in ſuu ſallent. iu in verb. iuramentum Alexand. conſ. 37. num. 75. volum. 2.* & omnes fere ſupra citati conueniunt in hoc, quod hæc eſt magis communis opinio.

Idcirco quamuis ex partitione & diuiſione de bonis emphyteuticis facta, non eſſet ſublatum ius accreſcendi, nihilominus virtute iuramenti præter naturam diuiſionis præciſe iurantem obligatur ad non petendum ſeu regreſſum habentem ad bona iuſſa, & inquit Bertran. *conſil. 214. in fi. volum. 3.* ex renuntiatione verbis amplis iuramento vallatis facta renuntians abdicat à ſe o-
35 mne legis auxilium. Nō obſtat id † quod in quinto contrario dicebatur, quoniam immo clauſulæ inſtrumentorum diſponunt & operantur qui de mente contrahentium fuit, vt notatus clauſulas, quæ ſunt de ſtylo & communi conſuetudine inſtrumento exprimeret, *l. quod ſi nolit. §. aſſidua. ff. de edil. edic. Alexand. conſil. 142. numer. 12. volum. ſecundo. Decius c. cum M. Ferrarienſis de conſtitution. vbi & Ripa.*

Idem Ripa *in leg. Centurio. numer. 83. de vulgari & pupill.* & alii plures, quos refert Tiraquell. *de iure conſtituti, 3. parte limitat. 31. numer. 15.* & communem hanc partem eſſe tenet Hieronymus Grat. *reſponſo 112. colum. 3. volum. 2.* & late etiam Capit. *deciſ. 195. numer. 42.* Ex quibus adh. reo ſententiæ contra ſuperſtitem fratrem emphyteuticam domum iam diu diuiſam atque diſtractam reuocare nitentem.

SVMMARIVM.

1 *Pactum reſtitutionis pecuniarum per mortem ſocii ab homine irrogatam apponitur, ne quis vitæ illius inſidietur.*

2 *Mors quomodocunque ſuperueniat, dicitur eſſe caſus fortuitus.*

4 *Fortuiti caſus alii facto naturæ, alii facto hominis eueniunt.*

5 *Mortuus ſua morte dicitur, qui ab alio non eſt occiſus.*

6 *Mors naturalis, & præter naturam accidens æquiparantur.*

7 *Extenſio fit ad omnes caſus, qui ſub ratione expreſſa continentur.*

8 *Argumentum, à contrario ſenſu ex mente contrahentium dicitur.*

9 *Verba generalia generaliter accipiuntur, niſi relatiue ad præcedentia exprimantur.*

10 *Clauſula generalis in fine poſita reſtringitur ad præcedentia.*

11 *Etiam ſi cum ſigno vniuerſali proferantur.*

12 *Dictio alias ſignificat contrarium eius quod præcedit.*

13 *Alius, alia, aliud implicant caſum maiorem expreſſis.*

14 *Dictio alias diuerſimode exponitur.*

QVÆSTIO IIII.

CONTRACTA ſocietate † ſuper officio militiæ inſtrumento cautum eſt, quod ſi pecunias in ſocietate ponens decederet morte naturali, officialis pecunias ipſas lucri faceret, ſin autem obiret mortem violentam cauſatam ab homine, ferro, veneno, vel aliter quomodolibet violenter contingentem, officialis pecunias reſtituere teneatur. Cum ſocius æſtiuo tempore ſe in flumine lauaret, in gurgitem incidens aquis ſubmerſus eſt quæritur an reſtitutioni, vel retentioni pecuniarum locus ſit.

Præpoſitæ quæſtioni ſatisfaciendo præmittendum eſt, quod finalis ratio reſtitutionis pecuniarum per mortem ab homine irrogatam, eſt, ne quis inſidietur vitæ ſocietatem ineuntis, & ad tollendum votum captandæ mortis alienæ, *argumento leg. in fundo ff. de rei vendication. l. prima Cod. de pact.* & dixit Geminianus *in cap. ſuſceptum numer. 5 in fin. de reſcript.* quod ex eo textu inoluit ſtylus Curiæ, quod in mandato de prouidendo de beneficio alicuius viuentis, ſcribi ſolet, quod conferatur, cum vacabit alias, quam per mortem, & eſt boua, inquit prouiſio contra mortem violenter cauſatam, ne conſpiretur in mortem reſignare nolentis.

Rurſus prætermitto, quod mors qualitercumque eueniat naturaliter, ſiue violenter, dicitur eſſe caſus fortuitus, *leg. fin. in principio Codic. de iur. dotal.* qui textus eſt ſingularis ad hoc, vt notant ibi Bald. & Alberic. Angel. *in leg. interdum in fin. Digeſtis de iudiciis.* Idem Alberic. *in proœmio Codicu. numer. 19. notatur capitulo Ioannes, & c. fin. de homicidio vbi Canoniſtæ.*

3 Caſuum vero fortuitorum † alii facto naturæ, alii facto hominis eueniunt, facto naturæ, vt vis ventorū, grandinū, Naufragiū, Impetus fluminis, terræ motus, & iis ſimiles, facto hominis veluti in

curat. in rem [illegible]m, *l. ab Anaſtaſio & l. per diuerſas. C. mand. & quod ibi not. & firmat Aret. in rubr. inſtitut. de except. num. 13.*

26 Nam propter acceptilationē † & aquilianam ſtipulationem præcedentem omne ius ſuperſtiti fratris competens & ſpe iuris competituri ſublata fuit ipſoque iure extincta, nec vllo vnquam tempore impoſterum ex aliqua noua cauſa reuiuiſcere poteſt, vt conſuluit Rom. *conſi. 22. numer. 3.* & ſequitur Antonius de Petruccianis *repetit. l. prima numer. 68. in fine. ff. de Iur. iur* & in ſimili caſu conſilium Neapolitanum hac eadem authoritate fretum bis ita decreuit, ſemel vt refert Capicius *deciſ. 190. & alias vt refert Grammat. deciſ. 57. numer. 42.* omnis enim obligatio qualiſcunque illa ſit ſiue perſonalis ſiue realis, pura, vel conditionalis tollitur & nouatur per aquilianam ſtipulationem & redigitur in obligationem verbis contractam, quæ poſtmodum acceptilatione, quæ eſt immaginaria ſolutio tollitur, & eſt remedium ſiue conſilium legale *§. item per acceptilationem. inſtitution. quibus mod. tollit. obligat. & quod ibi Aret. Spec. tit. de obligat. & ſolut. §. 1. num. 25.*

27 Decimo quando † in diuiſione ſibi inuicem fratres alienandi poteſtatem dediſſent ſecuta alienatione acquirens inquietari non poteſt à fratre alienantis ſine filiis præmortui, *Bart. dict. §. duo fratres 8. quæſt. quem ſequuntur ibi poſt alios Alexand. Iaſ. Ripa & Crot. Alexand. conſil. 189. numer. 9. volum. ſecundo. & conſilio 8. per totum volum. 5. Aret. conſilio tertio,* quorum conſilia falcem ad radicem ponunt, *Curt. ſen. dicto conſil 63. num. 10. Soc. conſilio 43. numer. 1. & 19. vol. 4* vbi communis, & pulchre comprobat Aym. *conſ. 24. n. 18. & ſequen.* veram & communem opinionem eſſe & ipſe affirmans.

28 Vndecimo confirmatur † per tex. & quod ibi Bald. & alii, *in c. vnico. §. præterea. quibus modis feud. amittat. & in c. vnico in principio de alien. feud. pater. Ioan. de Anania in ſua diſputatione de alienatione feudi. par. 1. num. 9. & part. 2. num. 25. Aret. in ſupra allegato conſilio 3. colum. 2. vſque in fin.* ibi habetur quod frater vel agnatus conſentiens fratri feudum alienanti de voluntate & conſenſu domini, non poteſt feudum reuocare mortuo fratre alienante ſine filiis, quaſi quod videatur breui manu feudo renuntiatum in manibus domini, etiam domino poſtea acquirenti conceſſum, frater ſi conſentiens alienationi ſua iura perdit, & aliena fortificat, & in fauorem acquirentis ius ſuum remittere cenſetur, inquiunt Bald. *d. §. præterea* & plene Aym. *in quæſt.* qua edidit ſuper ſtatuto Ferrarienſi *num. 12.*

29 impreſſa poſt tractatum de antiquit. temp. Qui conſenſus fratris nedum expreſſus ſed etiam tacitus interuenire poteſt, & idem operabitur gloſſ. *in c. Titius filios. ſi de feud. defunct. fuer. contr. & Bald. d. §. præterea. Alexand. d. conſ. 189. num. 14. vol. 2. Dec. conſil. 186. num. 8.*

30 Et ratificatio directi dominii idem operabitur, ac ſi in manibus eius refutatio facta foret, *Curt. ſen. d. conſilio. 49. num. 82.* licet plerique contrarium tenuerint, quod non requiratur renunciationem fieri in manibus domini, quos refert idem Curt. *dicto numer. 82. in principio.* & dixit Aret. *in dict. §. duo fratres nu. 29.* quod Bald. qui per illum textum *in c. 1. de eo qui fin. fec. agnat.* tenuit quod in manibus domini renuntiatio fieri debeat, deſtruit illum textum.

31 Duodecim quando † inſtrumento diuiſionis expreſſum foret, quod quilibet fratrum de portione ſibi aſſignata facere poſſit quicquid voluerit: Verbum voluerit importat liberam voluntatem, & quod alienando voluit vnus, alter non debet poſſe reuocare, alias non remaneret res libera in portione cuiuſque, prout eſt votum diuidentium. *Alexand. conſilio 62. numer. 4. volum. 7. & ſequitur Vbertinus de Corigio in repetition. dicta leg. 1. numero ſexto Codic. de pact. & in ſimili tradit Capic. deciſ. 91.* quando in renuntiatione dictum fuit quod poſſint diſponere pro ſuæ libito voluntatis & confirmat Crot. *dicto §. duo fratres ſuper octaua quæſtion. Bartol. numero 133.* vbi tenuit æquipollere hæc verba, quicquid ſibi placuerit, & conceſſit pro ſe & iis quibus concedere voluerit, vel pro iis quibus dederit, per quæ verba data eſt recipienti poteſtas alienandi, *ſecundum Angel. dicto §. duo fratres. quæſtion. penultima. Iaſon in dicta leg. fin. numer. 1. Codic. turi, emphyteut. Dec. conſilio 193. numero tertio & quinto. Curt. Iun. conſilio 4. Pariſienſ. conſ. 71. nu 44. & ſeq. vol.* [illegible].

Non obſtant quæ in primo & ſecundo contrario dicebantur, ſublata enim ſunt rationibus ſupra pro parte iſta adductis.

32 Non obſtant † ea quæ in tertio contrario dicuntur, nam reſpondetur quod clauſulæ in renuntiationes quantumcunque generales reſtringuntur ad naturam contractus, & ſpecificata in eo quando ſalua ratione recti ſermonis ad ſpecificata referri poſſunt; ſecus autem quando ad ſpecificata reſtringit, non poſſunt tunc namque ne ſint ſine virtute aliquid operandi contractum extra naturam eius extendunt, & ad non ſpecificata & non cogitata referuntur, *Bartol. d. §. duo fratres in 2. quæſt.* quem alii ibi ſequuntur, Iaſ. poſt alios *in l. ſi de certa C. de tranſact. Aret. in §. 1. num. 6. Inſtit. quib. mod. tollit. oblig. Alex. conſ. 42. n. 8. vol. 1. & conſ. 11. vol. 2. cum aliis adductis à Pariſio conſ. 20 num. 78. volum. primo. & conſ. 39. num. 27. eod. volum.* Caueant igitur renuntiantes ne effuſo ſermone vtantur, nec in promptu incidant in periculum, inquit Bald. *per illum tex. in l. fin. Cod. de dot. promiſ. Boer. deciſ. 147. numer. 13.* Vnde Angel. *dict. l. fin. C. de dote promiſ.* ſecundum morem Peruſinum inquit, renuntiantes verba incaute non effundantur, ſicut capra pater noſtrio poſteriores.

33 Et de clauſulis † executiuis ait Curt. Iun. *conſ. 3. num. 3.* quod licet non mutent naturam principalis diſpoſitionis, declarant tamen qualis fuerit mens & intentio diſponentis, & clarius Lancellotus Galiaulia *in repetit. l. Centurio numer. 390. Digeſt. de vulg. & pupill.* dicens quod quando in diſpoſitione

ſitione nullum adeſt verbum ex vi vocabuli & propria eius natura aptum compreheodere illud quod compreheodi velis, tunc clauſulæ exequutiuæ non operantur quod comprehendantur, & ita procedi Clement. prima de præbend. Aut ſunt expreſſa verba de ſe & ex ſui natura apta illud comprehendere, tamen eſt dubium de mente diſponentis, & tunc clauſulæ executiuæ dubiam & obſcuram diſponentis mentem declarant vt comprehendatur.

34 Non obſtat, quod † de iuramento fuit obiectum, reſponſio enim colligitur ex ſuperius allegatis, quibus adde, quod etſi concluſio multum dubia ſit, an iuramentum ſequatur naturam coontractus, an vero illum extendat, vt refert Marc. Antonius Baueria *tract. de virtute iuramenti nu. 124. cum ſequen.*

Partem tamen negatiuam quod iuramentom non reguletur à natura cootractus, ſed magis cootractum ampliet & extendat & præciſe iurantem obliget etiam extra naturam contractus, tenet Iaſon *in l. ſi conuenerit, ff. de iuriſdiction. omnium iudic. & in l. ſi pecuniam. ff. de condit. ob cauſam & in l. ſi inſulam. ff. de verbor. obligation. Decius cap. primo de iudic. vbi late Ripa. Soc. in ſuis fallentiis in verb. iuramentum Alexand. conſ. 37. num. 75. volum. 2.* & omnes fere ſupra citati conveniunt in hoc, quod hæc eſt magis communis opinio.

Idcirco quamuis ex partitiooe & diuiſione de bonis emphyteuticis facta, non eſſet ſublatum ius accreſcendi, nihilominus virtute iuramenti præter naturam diuiſionis præciſe iurantem obligatur ad non petendum ſeu regreſſum habentem ad bona iuſſa, & inquit Bertran. *conſil. 284. in fi. volum. 3.* ex renuntiatione verbis amplis iuramento vallatis facta renuntians abdicat à ſe o-

35 mne legis auxilium. Nõ obſtat id † quod in quinto contrario dicebatur, quoniam immo clauſulæ inſtrumentorum diſponunt & operantur qui de mente contrahentium fuit, vt notatus clauſulas, quæ ſunt de ſtylo & communi conſuetudine inſtrumento exprimeret, *l. quod ſi nolit. §. aſſidua. ff. de edil. edic. Alexand. conſil. 142. numer. 12. volum. ſecundo. Decius c. cum M. Ferrarienſis de conſtitution. vbi & Ripa.*

Idem Ripa *in leg. Centurio. numer.* 83. *de vulgari & pupill.* & alii plures, quos refert Tiraquell. *de iure conſtituti, 3. parte limitat. 31. numer. 15.* & communem hanc partem eſſe tenet Hieronymus Grat. *reſponſo 112. colum. 3. volum.* 2. & late etiam Capit. *deciſ. 195. numer. 42.* Ex quibus adhæreo ſententiæ contra ſuperſtitem fratrem emphyteuticam domum iam diu diuiſam atque diſtractam reuocare nitentem.

S V M M A R I V M.

1 *Pactum reſtitutionis pecuniarum per mortem ſocii ab homine irrogatam apponitur, ne quis vitæ illius inſidietur.*

2 *Mori quomodocunque ſuperueniat, dicitur eſſe caſus fortuitus.*

4 *Fortuiti caſus alii facto naturæ, alii facto hominis eueniunt.*

5 *Mortuus ſua morte dicitur, qui ab alio non eſt occiſus.*

6 *Mors naturalis, & præter naturam accidens æquiparantur.*

7 *Extenſio fit ad omnes caſus, qui ſub ratione expreſſa continentur.*

8 *Argumentum, à contrario ſenſu ex mente contrahentium dicitur.*

9 *Verba generalia generaliter accipiuntur, niſi relatiue ad præcedentia exprimantur.*

10 *Clauſula generalis in fine poſita reſtringitur ad præcedentia.*

11 *Etiam ſi cum ſigno vniuerſali proferantur.*

12 *Dictio alias ſignificat contrarium eius quod præcedit.*

13 *Alius, alia, aliud implicant caſum maiorem expreſſis.*

14 *Dictio alias diuerſimode exponitur.*

QVÆSTIO IIII.

CONTRACTA ſocietate † ſuper officio militiæ inſtrumento cautum eſt, quod ſi pecunias in ſocietate pooens decederet morte naturali, officialis pecunias ipſas lucri faceret, ſin autem obiret mortem violentam cauſatam ab homine, ferro, veneno, vel aliter quomodolibet violenter contingentem, officialis pecunias reſtituere teneatur. Cum ſocius æſtiuo tempore ſe in flumine lauaret, in gurgitem incidens aquis ſubmerſus eſt quæritur an reſtitutiooi, vel retentioni pecuniarum locus ſit.

Præpoſitæ quæſtioni ſatisfaciendo præmittendum eſt, quod finalis ratio reſtitutionis pecuniarum per mortem ab homine irrogatam, eſt, ne quis inſidietur vitæ ſocietatem ineuntis, & ad tollendum votum captandæ mortis alienæ, *argumento leg. in fundo ff. de rei vendication. l. prima Cod. de pact.* & dixit Geminianus *in cap. ſuſceptum numer. 5 in fin. de reſcript.* quod ex eo textu iooluit ſtylus Curiæ, quod io mandato de prouidendo de beneficio alicuius viuentis, ſcribi ſolet, quod conferatur, cum vacabit alias, quam per mortem, & eſt bona, inquit prouiſio contra mortem violenter cauſatam, oe conſpiretur in mortem reſignare nolentis.

Rurſus prætermitto, quod mors qualitercumque eueniat naturaliter, ſiue violenter, dicitur eſſe caſus fortuitus, *leg. fin. in principio Codic. de iur. dotal.* qui textus eſt ſingularis ad hoc, vt ootant ibi Bald. & Alberic. Angel. *in leg. interdum in fin. Digeſtis de iuditiis.* Idem Alberic. *in proæmio Codicis numer. 19. notatur capitulo Ioannes, & c. fin. de homicidio vbi Canoniſtæ.*

3 Caſuum vero fortnitorum † alii facto naturæ, alii facto hominis eueniunt, facto naturæ, vt vis ventorũ, grandiosũ, Naufragiũ, Impetus fluminis, terræ motus, & iis ſimiles, facto hominis veluti in

curſus

curſus hoſtiùm, violentia latronum, vis exercitus, & cæteri huiuſmodi, qui humano opere accidunt, *Salic. in l. quæ fortuitis n. 5. & 6. c. de pign. act.* & melius ad terminos, de quibus agit Ioannes de Anania *in c. fi. n. 4. & ſequen. de homicid.* & in caſum mortis diſtinguit factum naturæ à facto hominis, Bald. per illum textum iuncta gloſſa *in l. inde Neratius. §. idem Iulianus ff. ad l. Aquiliam.* His ſic præmiſſis reſpondetur, quod lucratus eſt officialis pecunias in ſocietatè poſitas per ſubmerſionem ſocii fortuito occurrentem.

4 Primo quia mortuus † ſua morte dicitur, qui ab alio non eſt occiſus, *gl. in l. quæ ſub condictione §. quoties. in verbo defectus ff. de condit. inſtit. Bald. per illam gl. in c. 1. quibus modis feudum amittatur, & facit tex. in l. 1. §. occiſorum. ff. ad ſyllanianum.* vbi dicitur, quod violenta morte perempti dicuntur, qui per vim, aut cædem interfecti ſunt, vt puta iugulatum, ſtrangulatum, præcipitatum ſaxo, fuſte, vel lapide percuſſum, vel quo alio telo necatum, ex quo textu colligitur, quod, qui facto hominis mortem ſubeunt, ii violenter mori dicuntur, quod hic non euenit, ergo violenta morte non periit.

5 Secũdo, mors † naturalis, & fortuito præter naturam accidens æquiparantur, & idem de vtraque iudicatur, *Bald. in l. 1. C. de iis qui ante apertas tabulas,* probat ibi Barbat. *in addit.* at hic ſocius fortuito præternaturam obiit, ergo perinde eſt, ac ſi morte naturali defecerit.

6 Tertio eſto, quod † mors violẽta appellari poſſet, hæc aquarum ſortuita ſuffocatio, nihilominus idem, quod ſupra reſpondendum eſt. Quoniam vbicunque ratio expreſſa eſt, vel pro expreſſa habetur, quia vnica tantum adduci poteſt, de caſu expreſſo fit extenſio ad omnes caſus, qui ſub ratione comprehendi poſſunt, immo non extenſio, ſed vnius intenſio, & interpretatio comprehenſiua nominatur, ſicuti genus ſuas ſpecies comprehendit, *l. in ſolis. C. de reuocat. donat. Bald. in auth. quas actiones. C. de ſacram. ſacr. eccleſ. quem Iaſ. & alii ibi ſequũtur, Alex. conſ. 32. n. 5. vol. 7. Pariſ. conſ. 16. n. 24. vol. 3. Curt. Sen. conſ. 9. n. 15. Riminal. conſ. 314. vol. 2.*

Cum autem in caſum mortis violentæ abſque facto hominis euenientis, ceſſet ſuſpitio inſidiarum, & conſpirationis in vitam, ſocietatem ineũtis, ergo de morte naturali ad mortem etiam violentam, quæ ſine facto hominis accidit, extenſio fieri debet, vt pacto lucratiuo locus fiat ad fauorem officialis.

7 Quarto pactũ † reſtitutionis pecuniarum appoſitum eſt, ſuper morte violenta ab homine cauſata, ergo à contrario ſenſu locus eſt retentioni per mortem, tametſi violentam ab homine non cauſatam, quod ſane argumentum dicitur eſſe neceſſarium ex natura verborum limitatorum, alioquin limitatio nihil operatur, *Bald. in l. obſeruare. §. proficiſci n. 1. de offi. proconſulis, & legati Iaſ. & Aret. in l. ſi ita quis. ff. de vulg. & pupill. Gozad. conſ. 81. n. 7.* omnes
8 ita tenere affirmantes. Et id, quod venit à contrario ſenſu dicitur ex mente contrahentium expreſſum, *gloſſ. in l. qui teſtamento §. mulier ff. de teſtamentis,* vbi Bald. & Paul. de Caſt. idem Bald. *in l. conuenticulam C. de Epiſcopis, & cler. Bart. in l. omnes popul. penult. col. ff. de Iuſt. & Iur. Aym. de antiquit. tempor. par. 2. verſ. ampliatur. n. 37. & ſequent.* Non obſtant inſtrumenti verba, dum ibi formaliter dicitur, ſin autem pecunias in ſocietate ponens obiret mortem violentam cauſatam ab homine ferro, veneno vel alias quomodolibet violenter contingentem, pecunias officialis reſtituere teneatur. Nam verba illa, vel alias quomodolibet violenter contingentem, in quibus tota difficultas conſiſtere videtur, tametſi verba generalia ſint, non tamen generaliter ſunt interpretanda, vt omnis mors violenta comprehendatur ad reſtitutionem pecu-
9 niarum in ſocietate expenſarum. Ad cuius † intelligentiam præmittendum eſt, quod aliquando verba generalia ſimpliciter, ſeu de parte proferuntur, & tunc generaliter intelliguntur, aliud vero ſi ponuntur relatiue ad præcedentia, quia tunc à præcedentibus determinantur, & reſtringuntur, & ratione præcedentium reſtrictiua, *Bald. in l. 1. in princip. C. de liber. præter. & alii ibi ſequuntur,* & idcir-
10 co dicitur, quod clauſula generalis in fine poſita, poſt caſuum ſpecialium enumerationem reſtringitur ad alios eiuſdem ſpeciei, caſus, vt eos tantum comprehendat, non autem eos, qui alterius ſunt ſpeciei, vel qualitatis, *l. ſi de certa C. de tranſact. l. fi. §. cui dulcia ff. de tritico, vino, oleoq́, leg. l. quæſitum. §. fi. de fundo inſtruct.* & vtrobique ſcribentes, Euerard. *in centuria locorum legalium, loco à generalitate, verſ. 5.* vbi pulchre ſcribit, & habetur *in c. ſedes, vbi caſus de*
11 *reſcript. & ibi Canoniſtæ.* Et pleniſſime † Felyn. qui ſub *n. 5. verſ. quarta declaratio* declarat hoc procedere, nedum quando clauſula generalis indefinite prolata eſt poſt ſpeciem, ſed etiam quando cum ſigno vniuerſali profertur, vt ſi dictum ſit, & quoſcunque alios, vel quauis alia, vel omnia, & ſimilia, adhuc caſus ſimiles tantum expreſſis veniunt non maiores, idemque optime confirmat Card. *in clement. 1. §. ad hoc n. 2. per illum textum. cum gl. de preben. & dignit. in verbo, & quamuis aliam diſpoſitionem,* vbi inquit, quod compræhenduntur alia, quam expreſſa, ſi modo ſunt eiuſdem generis, vel conditionis, non autem ſi ſunt alterius, ſeu ſeparati generis, & Immol. quoque vbi probat, & tenet Iaſ. *in l. ſi vnus n. 10. ff. de pact. Alex. conſ. 12. num. 13. vol. 2. Dec. conſ. 492. n. 18. Calcan. conſ. n. 9.* Ex quibus infertur, quod hęc verba (*vel alias quomodolibet violenter contingentem*) comprehendunt alios caſus ſimiles expreſſis, ſed in præcedentibus in pacto reſtitutionis pecuniarum expreſſi ſunt caſus mortis violentæ facto hominis illatæ, ergo in generalitate verborum ſubſequentium comprehenduntur alii caſus violentæ mortis facto hominis prouenientes, non ii, qui abſque facto hominis violenter ſuperueniunt, *Felyn. c. in noſtra, num. 37. de reſcript.* vbi quod ſi impetrarur beneficiũ vacaturũ per mortem Titii, vel alio qnovis modo, non includitur vacatio per mortem in perſonam alterius, quam Titii, & quatenus clauſula generalis ampliat, & comprehendit caſus maiores expreſſis limitatur procedere circa id, quod rationabiliter poteſt ſub genere compræhendi, & cui cauſa finalis non re-

pugnat

pugnat *Bald.in l.ſi de certa n.1.& l. pactum. quaſt. 14.*
& 15.C.de collat. at vero in morte violenta ab homi-
ne non cauſata, ceſſit ratio conſpirationis, & inſi-
diarum, ergo appellatione mortis violentæ ab ho-
mine cauſatæ rationabiliter non continetur mors
violenta ab homine non cauſata in generalitate
12 verborum ſubſequentium. Non obſtat † inſuper
quod dictio alias ſignificat contrarium eius quod
ſupra fuit expreſſum *l.alias, & ibi gloſſ. 1. ff.de iureiur.*
13 *Corn.conſ.295.n.2.vol.*1. quemadmodum † etiam di-
citur de dictione, alius, alia, aliud, qui implicant
caſum maiorem expreſſis ét alterius qualitatibus,
& generis, *Alex.conſ.30.n.14.vol.5.Gozad.conſ. 14. nu.*
14 *22.Aym.conſ.294.n.3.vol.2.* Reſpondetur, quod † di-
ctio alias, diuerſimode exponitur ſecundum na-
turam, orationis, in qua ponitur & ideo aliquan-
do dictio alias exponitur, id eſt, aliter vel alio mo-
do, *l.denique §.vtrum. ff.de pec.leg.l.1.§.illud. ff. de aqua*
quotidiana & aſtiua, vel exponitur *alias*, id eſt, alio
caſu, *l.qui teſtam.§.mulier.ff.de teſtam. l.alias. iuncta gl.*
ff.de in litem iuran. Bar.in l.1.n.12.ff.de cond. & demon-
ſtrat. ergo dictio *alias* operatur diuerſimode ſecū-
dum ſubiectam materiam, quæ hic vt ex præmiſſis
apparet repugnat intelligentiæ, quam pars adver-
ſa deducit. Quare reſpondendum eſſe cenſeo ad
fauorem equitis, ſuper cuius officio inita fuit ſo-
cietas, & ipſe iure retineat atque lucratus ſit ſcuta
ducentum in ſocietate poſita per ſubmerſionem
ſocii præmiſſa.

S V M M A R I A.

1 *Pœna mortis an tollat pœnam in futuro pro peccatis ſuſtinendam.*
2 *Mors eſt pœna peccati originalis primorum parentum.*

QVÆSTIO V.

HVuius flebilis mortis caſus occaſionem præ-
bet de morte diſſerendi, vt Chriſtiani fideles
pericula mortis ſæpius animo voluentes ad mortē
ſalutarem ſecure perueniant. Quæritur ergo, an
1 mortis † pæna minuat, tollatne pœnam pro pecca-
tis in futuro debitam. Reſpondetur, ſi mors vio-
lenta iuſte reo per iudicem inflicta eſt, de ſe non
ſatisfacit pœnæ pro peccatis actualibus patienti
debitæ, niſi concurrat magna contritio, magnaq;
patientia morituri, vt de latrone cum Chriſto cru-
cifixo, legimus, quia tunc ſatisfacit, & in gratia
moritur. Mors autem violenta, ab homine iniuſte
illata, ſi patienter ſuſtineatur multum ſatisfacit, li-
cet non ſemper ex toto, ſed ſecundum quantitatē
culpæ, & patientiæ, & contritionis.

Mors vero naturalis non ſufficit ad remiſſionē
pœnæ peccatorum actualium: ſed tantum venia-
lium, & forte pro magna parte pœnæ debitæ pro
mortalibus dimiſſis, ſatisfacit ſi morbo ſit volun-
tarie accepta, quæ etſi neceſſaria ſit, poteſt tamen
id, quod eſt neceſſaria, voluntarie acceptari. *S. Tho-*
mas 2.2.q.25.art.6.ad 2.& q 154.art.1.ad 6.S.Bonauent.
in 2.diſt.36.art.1.q.2.in reſolutione Scot.in 4.diſt. 21.q.1.
in finalibus verbis.

Mors ergo, vtcunque veniat, patienter ſuſti-
nenda eſt, Quoniam à Deo eſt, vt iuſta pœna pec-
cati originalis. *Diuus Thomas 1.2.q.85.art.5.& q.94.*
2 *art.5.ad 2.* Nec iniuſto Dei iudicio tribuatur, ſi ſer-
ui illius quandoque varios mortis caſus incurrāt,
quoniam teſte Auguſtino mala mors dicenda non
eſt, quam vita bona præceſſit, Dominus namq; Ie-
ſus ſeruos ſuos atroces mortis caſus, quandoq; ſu-
ſtinere ſinit, volens illos ad plenū purgare, ne pur-
gatorium habeant intrare, propterea idem Augu-
ſtinus ſic orabat, domine hic vre, hic ſeca, vt in fu-
turo parcas. Plura ad hoc comprobandum adducit
exempla Beatus Antoninus *part.1.tit.5.c.2.§.5.*

S V M M A R I A.

1 *Indictionis omiſſio vitiat inſtrumentum.*
2 *Indictio ſi ab annis domini diſcordat inſtrumentum de falſo ſuſpectum redditur.*
3 *Romani ab indictione annos computabant, hebrai à diluuio, graci vero à ludo Herculeo.*
4 *Indictio eſt tempus tria luſtra complectens dicta ab indico ſeu pracipio.*
5 *Indictio eſt etiam collecta a principe ordinarie indicta.*
6 *Singulo luſtro tributaris quid populo Romano offerrent.*
7 *Romanorum Imperator triplici corona inſignitur, terrea, argentea, & aurea.*
8 *Calculus indictionis quo ordine fiat.*
9 *Saluatoris ortus fuit anno tertio indictionis tunc currentis.*

QVÆSTIO VI.

1 FRequens eſt indictionum vſus, & eius omiſſio
vitiat inſtrumentum, *Bar. & alii in l. admonendi*
*ff.de iure iur. Rom.conſ.235.in fi. Alex.conſ.66.vol.*1. Etſi
2 indictio † cum annis domini diſcordat, ſuſpitionis
falſitatis notam euadere inſtrumēta non poſſent,
licet in indictione præſumatur error, vbi annorū
domini adſit certitudo, ſi vero eorū ſubſit incerti-
tudo, indictionis dubitatio omnino vitiat inſtru-
mentum, *Bart. in l.ſi librarius, ff.de reg.iur. Bald.in l. 1.*
C.de Inſtru.Cod. confirman. Fel.in c. inter dilectos. de fid.
3 *inſtrum.* priſcis quippe temporibus Romani † ante
Chriſti ſaluatoris ortum ab indictione annos cō-
putare cōſueuerunt, hebræi à diluuio, græci autem
à ludo Herculeo, qui in monte olympo per ſingu-
la quadriennia celebrari ſolebat, *gl. rubrica in fi.C.de*
indict.lib.10. Quonam pacto calculus annorum à
græcis, hebræiſque fieret, cum non ſit præſentis
ſpeculationis prætereundum eſſe decreui, ſed ad
terminos quæſtionis propoſitæ propius accedens
4 ſciendum eſt, Indictionem † eſſe ſpatium temporis
tria luſtra concludens: dicta ab eo, quod eſt indico
ſeu nuntio, propterea, quod ſingulo luſtro vni-
verſo terrarum orbi tributa à populo Romano,
nuntiari ſeu præconicari ſolebant, *l.1.in fi. vbi nos. C.*
de Inſtru.Cod.confir.auth. vt præponat nomen imperat. in
princ. vbi gl.& in c. inter dilectos de fid.inſtrum. Vel ſe-
cundum alios non tantum præconizari ſed præci-
pi, vt Romam tributa ſoluturi conuenirent *Speculat.*
tit.de inſtrum.edit.§.1.verſ.poſt annos.
5 Hinc collecta † quæ à principe extraordinarie
indicitur, ſuper indictum ab initio nuncupatur,
poſtea vero quam in ordinarium conuerſa, de tē-
pore in tempus ſoluitur, indictum ſeu indictio ap-

pellatur, à qua nemo qoãuis priuilegiatus exiſtat,
immunis eſt, *l.omnes. C.de indict.lib.10.l. placet. C. de*
6 *ſacroſ.eccl.* Primo igitur † luſtro ferrum tributarii
offerebant, vt inde inſtruméta bellica ad vſum rei
militaris conſtruerentur, argentum ſecundo lu-
ſtro conferebant, vt militibus ſtipendia in pręmi-
um laborum, ac virtutis eorum elargiri poſſeot,
Tertio aurum quod ærario conditum ſeruabant,
vt ſuadente aliqua neceſſitate in vſum cadentis
Reipublicæ profuſius expeodere poſſeot, *gl. in d. l.*
1. in fi. C. de Inſt. Cod. confir. cum aliis ſup. allegatis, vel vt
inde Deorum ſimulacra conflarent, *Spec. loco. ſupra*
7 *proxime citato.* nooc vero Romaoi Imperatores †
triplici corooa, non ſine myſterio inſigniri ſolent.
Prima namque ferrea in Aquilgrana Germaniæ
ciuitate à Colonieſe Archiepiſcopo donatur. Fer-
rum præ ſe fert fortitudinem Iınperantis, qua ho-
ſtes rebelles ac iofideles expugnare concolcareq;
poſſit. Secundam argenteam dum Italiam ingre-
ditur, in ciuitate Mediolani Archiepiſcopus eiuſ-
dem capiti eius ſuperimponit, ſignificatque argē-
tum animi candorem, puritatemque, qua princi-
pem prę cæteris omnibus, fulgere decet. Poſtremo
à Romano pontifice, aurea corona decorari ſolet,
aurum vero ſicut omne metalli genus excellit, ita
imperatorem hortatur, vt reliquos totius orbis
principes iuſtitia, aliiſque virtutib. præcellat, *Cle-*
ment. Romani §. porro vbi gl. de iureiur. & priuſquam
triplici hac corona fuerit inſignitus, non iure im-
perator, ſed Romanorum Rex nominari debet, *c.*
venerabilem de elect. & elect. poteſt. Bar. in proemio ff. vet.
8 *in fi.* Sed ad rem † redeundo calculi iudictionis ex-
emplum ſubiiciam: anni domini modo ſunt ab v-
tero virginali 1560. qui numerus annorum diui-
datur per quindenum numerum, & annis, qui vl-
tra quindeoum numerum ſuperſunt alii aoni tres
ſuperaddantur, & quot illi, tot indictiones ſunt,
primus oamque annus prima eſt indictio, & ſic de
ſingulis, vſque ad decimam quintã ioclusiue pro-
cedatur, poſtquã ad primam tamquam ad circu-
lum redeundo præterita & futura conſpicere po-
terimus, etſi quiſpiam iure cupiat, quot indictio-
nes, ſeu quindena temporis curricula à partu vir-
ginis huc vſque effluxerint, ex fida calculatione
9 facile id elici poterit. Calculatore prius † monito
ſaluatoris ortũ anno tertio indictionis tunc cur-
rentis extitiſſe, quemadmodum ex iis quæ ſupra
allegata ſunt liquet, & pręcipue ex gloſſa *in d. c. inter*
dilectos in verbo, indictionis, in fine, de fide instrum.

S V M M A R I A.

1 *Tributum gabellam vel collectam fraudans peccat.*
2 *Gabellas exigentes abſque licentia principis rapinam committunt.*
3 *Exigentes à ſubditis indebita ſeruitia tenentur ad re-ſtitutionem.*
4 *Fraudans iniuſtam gabellam non peccat.*

QVÆSTIO VII.

INdictionis vſum adinuentum eſſe, vt ſingulo
luſtro tributa principi ſoluerentur præmiſſum
1 eſt, at vero in foro conſcientiæ † notandũ eſt, quod
tributum in ſignum ſubiectionis principi debitũ
illi ſoluendum eſt, atque fraudans, vel occultans
tributi ſolutionem mortaliter peccat, ad reſtituti-
onemque tenetur. Itidem oon ſoluens Gabellam
vel collectã iuſte impoſitam à priocipe vel à com-
munitate ad id auctoritatem habente, pro expen-
ſis ſibi occurrentibus, peccat, & furtum commit-
tit, ob idque ad reſtitutioné tenetur, & inſuper pe-
nitentiam agere debet de peccato atque de meo-
daciis ac periuriis à fraudatore commiſſis, quod i-
pſum probatur ex verbis domini dicentis: reddite
quæ ſunt Cæſaris Cæſari. Et Pauli qui ait: oeceſſi-
tate ſubditi eſtote, ooo ſolum propter iram ſed et-
iam propter conſcientiam. Ideo enim, & tributa
præſtatis. Miniſtri enim Dei ſunt, reddite ergo o-
moibus debita cui tributum, tributum, cui vecti-
gal vectigal. Et confirmant præmiſſa B. Antoni-
ous. *par. 2. tit. 1. c. 12. & 13.* §. 8. atque Silueſterio ſum-
ma, qui ambo fuiſſe admodum ſcribuot auctori-
tateſque ad hoc comprobandum adducunt. Exi-
2 gentes vero pedagia ſiue gabellas à Viatoribus vel
mercatoribus pro perſonis ipſorũ, vel rebus, quas
ad proprium deferuot vſum mortaliter peccant &
rapinam committunt, niſi cum licentia principis
3 id faciant. Atque etiam exigentes à ſubditis ſerui-
tia indebita io perſoois vel rebus, compellentes
eos ad operas perſooales, vel ad vecturas animali-
um, vel ad alia huiuſmodi, rapinam committunt
4 & ad reſtitutionem tenentur. Propterea, qui exa-
ctiones huiuſmodi iniuſtas fraudat vel occultat,
non peccat, modo abſtiocat à mendaciis atq; per-
iuriis, at ſi mentitur, peccat quidem ſed venialiter,
ſi addit iuramentum, peccat mortaliter. Neutro
tamen caſu tenetur ad reſtitutionem, quia oon
ſubtrahit alienum, ſed magis ſaluat quod eſt ſuũ,
Gabriel in 4. diſt. in. 15. q. 5. art. 2. conc. 7. post S. Thomam
2. 2. quaeſt. 66. art. 8. S. Antonius loco proxime citato, & a-
lii ſequuntur. Et hæc quoad laicos, quo vero ad cle-
ricos à perſonis eccleſiaſticis pro rebus ſuis quas
defferunt nihil exigi poteſt, niſi cauſa negotiatio-
nis merces traducant. Quamquam de cenſibus in
ſexto, vbi caſus, & ſi ſubterfugiunt, vt ooo ſoluant
non peccant. Vt S. Antonius præcitatus vna cum
aliis allegatis confirmant. Poſtremo ſciendum eſt
quod tributum ſeu gabella ſoluturus nõ tenetur
publicanum requirere & illi ſe vltro offerre, ſed ad
requiſitionem exactoris ſoluere debet, alioqui nõ
requiſitus non tenetur in conſcieotia. *Sotus de iuſt.*
& iur. lib. 3. in fin. & lib. 4. art. 4. verſ. perſpiciendum.

S V M M A R I A.

1 *In emphyteuſim locatio dicitur eſſe alienatio.*
2 *Quæ ex cauſa neceſſitatis, vel euidentis vtilitatis ſuſti-netur non alias.*
3 *Eccleſiæ vtilitas, alias quam per confeſſionem prælati atq; capituli apparere debet.*
4 *Contractus tempus attenditur, vt is vtilis vel damnoſus iudicetur.*
5 *Tractatus Monacorum vocalium adeſſe debet.*
6 *De cauſa cognitione fieri debet ſcriptura ſeparata ab eo quod authoratur.*
7 *Res ſterilis eccleſiæ in emphyteuſim concedi poteſt abſque*

abſque ſolemnitatibus de iure requiſitis.
8 *Quod procedit in rebus parui valoris, vel in bonis exi-ſtentibus in partibus ab eccleſia remotis.*
9 *Res parui vel magni valoris arbitrio iudicis aſtimatur.*
10 *Conceſſio in emphyteuſim iure procedit quando fit diminuta ſolita penſionis ſexta parte.*
11 *Dummodo precedat legitima cauſa ſic contrahendi.*
12 *Quod de conſuetudine non ſeruatur ſecundum aliquos.*

QVÆSTIO VIII.

1 IN emphyteuſin de nouo conceſſio dicitur ali-
enatio, *c. nulli, & c. ad audientiam de reb. eccl. non a-*
2 *lien. Spec. tit. de locato §. ſequitur n. 8.* Idcirco neceſſe
eſt, quod interueniat veritas cauſæ & ſolennitas
formæ, vt alienatio robur conſequatur, & veritas
cauſæ adeſſe dicitur, vbi cauſa neceſſitatis, vel eui-
dentis vtilitatis concurrit, alioquin expreſſim à
canone prohibetur, *c. ſine exceptione 12. q. 2. auth. hoc
ius porrectum C. de ſacroſ. eccl. Feder. de Senu. conſ. 142. n.
3. Alex. con. 9. n. 1. vol. 3. Dec. con. 142. n. 4. & in auth. qui rē*
3 *n. 19. C. de ſacroſ. eccl.* Immo non ſufficit quod eccle-
ſia in inſtrumento conceſſionis in emphyteuſim
confeſſa fuerit contractū cedere in eius euidētem
vtilitatē, quantum aliunde q̃ per aſſertionem atq;
confeſſionē prælati & capituli conſtare debet de
eccleſiæ vtilitate, cuius confeſſio eccleſiæ præiudi-
tiū afferre non poteſt, niſi de veritate confeſſionis
aliter appareret, *clem. 1. de reb. eccl. non alien. d. auth. hoc
ius porrectum, iunctis vtrobiq; notatis. Fabia. de Monte tr.
de empt. & vend. 5. q. principaliter n. 113. Dec. conſ. 142. n.
6. Rebuff. in compendio alienationis rerum eccleſiæ n. 9. &
ſeq. & communiter recipitur ſecundum Fab. de Monte v-*
4 *bi ſupra.* Et ad iudicandum vtilem eccleſiæ contra-
ctum, vel non, tempus contractus inſpicimus, ſe-
cundum quod damnum vel vtilitas eccleſiæ per-
pendi debet, per ea quæ habentur per Guid. pap.
*dec. 157 Pariſ. conſ. 42. nu. 7. vol. 4. Aym. conſ. 114. nu. 16. &
conſ. 188. vol. 1.*
5 Rurſus † ſolennitas formæ debet interuenire, nē-
pe tractatus monachorum vocalium eccleſiæ col-
legiatæ, de quo quidē tractatu inſtrumentū ſepa-
ratū ab ipſo alienationis inſtrumento fieri debet,
cū temporis interpoſitione, vt maturius cauſa co-
gnita alienatio facta eſſe dicatur: Nā ſi ſimul & ſe-
mel fiat tractatus de alienādo ipſaq; alienatio, abſ-
que cauſæ cognitione ob temporis breuitatē pro-
ceſſiſſe dicitur, neque creditur Not. aſſerenti cauſę
cognitionem adhibitam eſſe, *Paul. de Caſt. conſ. 38.
per totum vol. 2. Alex. conſ. 17. n. 6. vol. 4. Ruin. conſ. 49. n.
3. vol. 5. Pariſ. conſ. 36. n. 9. vol. 4. Rolan. à Valle conſ. 15. nu.
10. cum pluribus ſeq. vol. 1. Grammat. deciſ. 79. per totum.*
6 Quodq; de cauſæ † cognitione, & debita inve-
ſtigatione debeat ſcriptura fieri diuerſa ab eo ꝙ
auctoratur præter ſupra relatos firmant Fel. *in c. ec-
cleſia S. Mariæ. n. 17. de conſt* Soc. *conſ. 52. n. 5. vol. 4.* Be-
nintend. de Cæſena *deciſ. 2. vbi late.* Præmiſſa † vero
7 limitantur niſi res ſterilis ſit, nam eccleſiæ res ſte-
rilis, & inculta in emphyteuſim concedi poteſt &
perpetuam, vt ad culturam expenſis & opera con-
ductoris reducatur fauore inculta bona cultiuan-
tium, in quibus ſpeciale eſt, eis alienationem in
emphyteuſim concedi poſſe, id ipſumq; vult ec-
cleſiæ eſſe dicitur, tum propter annuā penſionem,
tum etiam quia propter canonem non ſolutū vel
linea conductoris finita poteſt ad eccleſiam reuer-
ti, Quemadmodum Canoniſtæ inferius alegandi
tenēt, quodq; res ſterilis eccleſiæ poſſit in emphy-
teuſim concedi, neque in damnum eccleſiæ cede-
re dicatur, *eſt tex. in c. ad aures. de reb. eccl. non alien. v-
bi hoc comprobat,* Butr. Abb. Ioan. de Ana. Imol.
& Andr. Barb. Spec. *tit. de locato n. 8. in fi. & n. 9. auth.
ſi quas Ruinas C. eod.* iunctis ibi per ſcribentes nota-
tis, & nuncupatim firmat Bart. *in l. quicunq; C. de o-
mni agro deſerto lib. 11.* Aug. Bero. *in c. in præſentia n. 379
de prob.* communiter ita teneri affirmans. Nec ob-
ſtat, ſi dicatur rē ſterilem eccleſiæ poſſe in emphy-
teuſim concedi de conſilio & aſſenſu prælati, atq;
capituli, & ſolemnitatib. adhibitis, q̃ in alienatio-
nib. rerū eccleſiæ requirūtur, ꝓut expreſſa volunt
8 Canoniſtæ *in d. c. ad aures.* Reſpō de obiectionem †
non ꝓcedere in reb. paruis, ſeu parui valoris; vel ēt
ſecus in bonis exiſtentib. in partib. remotis ab ec-
cleſia, ita vt ea commode meliorare, vel cuſtodire
non valeat, *c. terrulas 12. quæſt. 2. iuncta gloſſ. & his quæ
ibi ſcribunt Archid. ac. & Ioan. de Turre cremata c. 1. & 2.
de his q̃ fiunt à prælat. ſine conſenſ. capituli,* & ſequuntur
poſt gl. ibidē Canoniſtæ tenētes tunc tacitū eccle-
ſiæ ſeu capituli cōſenſum ſufficere & ſolemnitates
alias requiſitas nō eſſe de neceſſitate adhibēdas in
huiuſmodi, & cōprobat Ang. *in auct. de alien. & em-
phyt. §. hoc etiā n. 19. Anchar. conſ. 122. nu. 2. Dec. conſ. 142*
9 *n. 5.* Et res † magni vel parui valoris arbitrio boni
viri æſtimatur cōſiderando facultates eccleſiæ cō-
cedentis, qualitatem bonorū, & patriæ conſuetu-
dinem, *ſecundum gl. in d. c. terrulas,* & expreſſius poſt
Hoſt. ſequūtur ibi Archid. & Ioan. à Turre crema-
ta, Imol. *d. c. 1. de his quæ fiunt à prælato ſine conſenſu Ca-
pituli n. 12. Anch. d. conſ. 122. n. 2. Fed. de Sen. conſ. 52. Fab.
de Monte d. tract. de empt. & vend. 5. q. principali n. 115. in*
10 *fi.* Res vero † eccleſiæ alias fructuoſæ poſſunt con-
cedi in emphyteuſim facta ſolitæ penſionis dimi-
nutione in ſexta parte eius, ꝙ ex locationib. antea
percipiebat eccleſia & contractus in eccleſiæ vtili-
tatē cedere dicitur, eo ꝙ conducēs in emphyteu-
ſim ſubſtinet periculū & detrimentū, ſterilitatem,
aliorūque caſuū fortuitorū in fructib. occurrēti-
um, & onerū quoq; reb. ipſis indictorū, q̃ pericula,
detrimenta, & onera ad eccleſiā prius ſpectabant,
ꝓpterea res antea ad affictū locari ſolita poteſt in
emphyteuſim cōcedi ꝓ diminuta penſione in ſe-
xta parte & contractus eccleſiæ vtilis cēſendus eſt,
*auth. perpetua. C. de ſacroſ. eccl. q̃ Canonizata eſt, in c. hoc
ius porrectum §. perpetua 10. q. 2. Anch. d. conſ. 122. in prin.*
11 *Corn. conſ. 181. n. 34. vol. 2.* Verū hoc † ꝓcedere decla-
ratur quando p̄cedit cauſa ſic contrahendi, alioq̃n
nulla p̄cedente cauſa nō poteſt in emphyteuſim
cōceſſio fieri ſub annua pēſione ſeu aﬃcta, qui an-
tea erat in redditu eccleſiæ cū diminutione ſextæ
partis, q a tunc eccleſia lædi diceretur ꝓpter præ-
iudiciū alienationis vtilis dominii, *Archid. in c. Apo-
ſtolicos n. 2. 12. q. 2. Bar. in d. Auct. perpetua. n. 4. Bal. ibi-
dem n. 1. & notabiliter Ant. de Butr. in c. in præſentia nu.
13. de prob. Alex. conſ. 9 n. 11. vol. 2. Dec. conſ. 142. nu. 5. de
Butrio mentionem non faciens.*

propria natura ipſius, Clem.1.de præbendis.Iaſ.d.conſ.
173.vol.4.Bald.d.conſ.18.vol.7.Alex.d.§.duo fratres num.
30.& d.conſ.208.num.7.vol.6.Dec.conſ.495.num.18.
7 Aym.conſ.25.num.3.Et quod clauſulæ generales re-
ſtringantur ad id quod eſt de natura contractus,
tenet Soc.conſ.47.num.6.vol.1.Alex.conſ.60.n 5.vol.3.
cum aliis allegatis per Aymon.d.conſ.25.n.2.

8 Quarto ius† accreſcendi non tollitur accedēte
etiam renuntiationi iuramento, quia iuramētum
nō trahitur niſi ad illos caſus ad quos trahitur re-
nuntiatio, & vim ſpecialis diſpoſitionis habet in
eo, in quo conſentitur neque ampliat diſpoſitio-
nem vltra conſenſum iurantis, Corn.conſ.241.col.fi.
vol.2.Alex.conſ.28.n.12.vol.1.dicens quod hæc eſt cō-
munis ſententia, à qua iudicando non eſt diſce-
dēdum, & Ripa communiter teneri affirmat tract.
de peſte par.1.n.84.& notabiliter in hoc ſcribit Bertran.
conſ.7.n.8.vol.2.part.2.poſt Aret.in l.1.nu.17.§.ſi quis ita
ff.de verbo.oblig.

9 Quarto clauſulæ† huiuſmodi, de ſtylo & con-
ſuetudine notariorum & ex capite eorum appoſi-
tæ aliquid operari non debent, niſi conſtet de mē-
te partium appoſitas fuiſſe, vt de clauſula codicil-
lari tenet Bart.in l.1.de iur.codicill.Decius conſ.180.n.3.
Curt.conſ.3.n.3.Curt.Iun.conſ.101.circa fin.Pariſ.conſ.
20.n.87.vol.1.& conſ.100.n.100.& ſeq.eodem vol.cum a-
liis cumulatis a Tiraq.de iure conſtitut.parte 3.limit.31.
10 n.12.Hinc† Ioan Caccialup.in repet.l.precibus nu.80.
C.de impub.& aliis ſubſtitutionib. dixit quod notarii
vt plurimum ignari vim clauſularum ignorant, &
ſunt ad inſtar cantorum qui bene cantant & neſci-
unt rationem ſui cantus, & etiam alias dixit Bald.
quem refert Ripa in l.Centurio num.83.ff.de vulg.&
pupil.quod imperitia notariorum deſtruit mundū
& conſcientias bonorum virorum ſæpe in pericu-
11 lo ponit. Igitur vel ex iure† accreſcendi ſuperſtes
frater ſuccedit vel ex tacito pacto aut repetita cō-
ceſſione quæ poſt mortem patris in perſonam fi-
liorum repetita cenſetur, Alex.in l.ſi mihi & Titio.n.
15.ff.de verborum oblig.& conſ.21.num.5.vol.5.Dec.conſ.
263.vel ex iure ſucceſſionis irregularis ſecundum
Aret.d.l.ſi mihi & Titio col.3.vel quia quando plu-
res ab vno ſtipite & fonte procedunt omnes pro
vno reputantur, & habet locum ius accreſcen-
di, ideſt ius acceſſorium, ſecundum Bald.d.l.ſi mihi &
Titio & in l.1.§.1.n 13.C.de caduc.tollen.Dec.d.conſ.263.
n.2.vel vt dixit Bald.in cap.1.§.& quia vidimus n.4.de
his qui in feudo dare poſſ. ius accreſcendi eſt po-
tius facti quam iuris, id eſt quoddam augumen-
tum, proprie vero appellatur ius acceſſorium, &
dicitur prouiſio legis factum hominis ſupplens
vel ipſum interpretans ex natura inueſtituræ & ta-
cita prouidentia contrahentium. quæcunque igi-
tur ratio ſit, vnū eſt quod prædefuncto ſine filiis
fratre, ſuperſtes ſuccedere debere videtur.

12 Contrarium † præmiſſis non obſtantibus ve-
rius eſſe exiſtimo. At in primis præmittendum eſt
quod tenor inſtrumenti diuiſionis primum dili-
genter inſpiciendus eſt, Bart.d.§.duo fratres quæſt.8.
in fin.& ceteri ibi ſequuntur Rom.conſ.22.n.3.Alex.conſ.
62.n.4.vol.7.ſicut etiam tenor inſtrumenti inueſti-
turæ dat legem contractui, in primiſque debet at-
tendi, Bald.& alii feudiſtæ §.primo de duobus fratrib.
21.cap.imneſtit.idem Bald.conſ.207.n.2.vol.2.Curt.ſen.
conſ.43.nu.2.Dec.conſ.293.in princ.& melius conſ.680.
Pariſ.conſ.21.nu.5.vol.1.Euerard.in ſua topica loco à con-
trario ſenſu.Bald.conſ.215.num.3.in fin.vol.2.Aym.conſ.
10.num.7.vbi inquit quod vti eſt caſus inſtrumenti
13 ibi eſt caſus legis. Primo igitur quod† frater ſu-
perſtes excludatur à portione fratris ſine filiis præ
defuncti, facit quod clauſulis valde prægnantib.&
amplis in inſtrumento diuiſionis appoſitis ius fi-
deicommiſſi conditionalis ſublatum, & remiſſum
eſſe dicitur, quemadmodum plures illuſtres do-
ctores conſuluiſſe refert Alex.conſ.62.num.4.vol.7.
& idem voluit Bertran.conſ.218.nu.1.vol.2.part.1.Curt.
ſenior conſ.63.num.19.in fin.vbi dicit quod in hoc ne-
mo diſcrepat, Curt.Iun.conſ.49.nu.12. communem
in hoc ſententiam eſſe referens & de remiſſione
iuris fideicommiſſi conditionalis & commiſſionē
iuris emphyteutici arguunt, & præcipue in d.§.duo
fratres & Bald.in c.1.titul.Imperator Lotharius Eugenio
papa.

14 Secundo, liberatio genera† ad omnia indiſtin-
cte trahitur & incognita, & valet in vim renuntia-
tionis quod ſpecificata quoad alia in vim pacti,
quod verbis generalibus initum extenditur ad o-
mnia, ne à proprietate verborum recedatur, hinc
Bald.in l.pactum C.de collatio. monet renuntiantes
ne verbis generalibus & effuſo ſermone vtantur,
alias ſibi imputandum eſt, cum ſciant etiam inco-
gnita verbis generalibus comprehendi, & tenet
Alex.conſ.42.num.8.vol.1.& conſil.11.nu.7.& ſeq.vol.
2.Tiraquel.in l.ſi vnquam in præfat.à num.115.vſque ad
15 num.120.C.de reuoc.donation. Accedit renunciatio †
omni legum & iuris auxilio, quæ plurimum ope-
ratur, vt per Pariſ.conſ.20.num.39.& conſ.110.nu.22.
vol.1.Marſil.in rubr.C.de fideiuſſor.nu.35.Gozad.conſ.
16 53.num.9.Curt.Iun.conſ.49.num.12. Tertio quan-
do diuidentes ſibi inuicem promiſiſſent aliquid
in perpetuum non petere aliqua ratione vel cauſa
quæ dici vel excogitari poſſet de iure, vel de facto,
tunc equidem huiuſmodi verba pinguia & præ-
gnantia remiſſionem iuris accreſcendi importāt,
vt originaliter tenuit Ioan.Andr. quem referunt
& ſequuntur Alex. d.§.duo fratres col.11.Ripa ibidem
n.48.Crot.n.94.idem Ripa in l.1.num.4.C.de pact.Dec.
conſ.287.in fi.Alex.conſ.208.n.6.vol.6.Curt.ſen.d.conſ.
63.n.19.latius Curt.Iun.d.conſ.49.n.12.affirmans cō-
munem hanc opinionem eſſe & vti communem
ſequitur Pariſ.conſ.71.n.3.vol.3.reprehendens Dec.
qui in conſ.495.n.18.aſſeruit contrariam commu-
nem eſſe, facit etiam quod tradit Alex.conſ.24.n.11.
de diuiſione, in qua dictum fuerat remittentes o-
mnia iura quomodocunque & qualitercunque
17 ſibi competentia & competitura. Quarto † ius de
præſenti in ſpe, re aut de futuro, quale eſt ius accre-
ſcendi (ſecundum Alex.conſ.21.n.4.in fi.vol.5.Gozad.
conſ.75.n.11.) licet ſimplici renuntiatione tolli non
poſſit, vtpote, quod ſolius renunciantis conſenſu
munita eſt, pacto tamen quod duorum conſenſu
nititur, & maius robur habet tolli & remitti poteſt
citat etiā ſola renuntiatione parte præſente facta
tollitur, Bart.in l.1.C.de pactis.& ſequuntur ibidem
Alex.

Alex.n.5.Iaſ.n.14.Ripa.n.12.& 13.Hubertin.Zuccard.n.132.& ſeq. & cum hac concluſione magis communis eſt ſententia, teſte Alex. vbi ſupra & Zuccardo n.134.

18 Quinto quando verba † renuntiationis in futurum concepta ſunt, tollitur ius ſuperueniens ex noua cauſa de futuro, dum tamen probabilis ſpei cauſa de præſenti ſubſit, Dec.conſ.230.col.fi.& d.l.1.n.32.C.de pactis, vbi & Zuccardus n.159.Pariſ.conſ.69.nu.65.& 87.vol.3.

19 Quodque verba † generalia & prægnantia ad futurum relata inducant remiſſionem, de qua ſupra tenet Dec.conſ.287.n.16.& conſ.495.num.18.& verſ.non obſtat.Boer.deciſ.147.numero 11. Curt.Iun.d.conſil.49.numero 13.& operantur remiſſionem iuris de futuro & ex cauſa. De futuro, & habet tunc renuntiatio vim ſpecialis & expreſſi conſenſus & clauſulæ derogatoriæ, ita vt ſaltem in genere cogitatum videatur de iure ſibi competituro, vt per Curt.Iun.dict.conſil.49.num.13.vbi plene iuribus & auctoritatibus hoc ipſum comprobat Dec.d.conſ.

20 287.num.16.Marian.Soc.Iun.conſ.136.col.fi.vol.1. Sexto ſi tempore diuiſionis & renuntiationis vna tamen extat cauſa, ex qua ius de futuro ſuperuenire poteſt, illud ipſum cenſetur remiſſum vt renuntiationis verba aliquid operentur, & vnica illa cauſa, ex qua illud ius ſuperuenire poteſt, habetur pro expreſſa, perinde ac ſi nominatim ſpecificata foret, Bart.d.§.duo fratres 6.q.vbi Alex.in addit.& probant ibi Iaſ.num.69.Crot.num.125. dicens opinionem Bartol.continere magnam æquitatem & humanitatem, Ripa.num.79.Alexand conſ.11.num.10.volum.2.& conſ.208.num.8.volum.6.Dec.d.conſ.287.col.fi.Curt.Iun.d.conſ.49.num.14.Soc.conſ.238.numer.35.volum.2.Pariſ.conſ.71.n.14.volum.2.Marian.Soc.Iun.d.conſ.136.n.17.volu.1.& præmiſſa quoque confirmat Iaſ.dicto.§.duo fratres a num.62.vſque ad num.65. vbi ſeptem fundamentis, de quibus ibi firmauit quod licet renuntiatio per verba temporis præſentis facta non porrigatur ad ius de futuro, ſi non extaret aliquod ius, niſi de futuro, illud remiſiſſe renuntiantem cenſendum eſt.

21 Vtque in renuntiatione † comprehenditur ius de futuro re & ſpe, Dec.dict.l.prima Cod.de pact.num.32.& quamuis Zuccardus ibi num.2. de hoc dubitare videatur & cogitandum relinquat, non tamen hæſitandum eſt ex mente Bartol. ibi in tertio membro ſuæ diſtinctionis, cum quo communiter tranſeunt doct. vt tradit ibi Curtius numer.30.& idem ponunt Boer.deciſione 147.num.15.Rum.conſ.96.n.10.vol.1.

22 Septimo † ratione iuramenti in inſtrumento diuiſionis appoſiti, ius accreſcendi, & de futuro remiſſum, ſublatumque eſſe cēſendum eſt, eo quod iuſtum obligat præciſe iurantem & habet vim ſpecialis & expreſſæ renuntiationis atque conſenſus, facitque actum valere omni meliori modo, & iurans dicitur ſaltē in genere cogitaſſe de iure de futuro, & ex noua cauſa ſuperuenienti, neque tunc intelligitur renuntiatio rebus ſic ſtantibus, per ea quæ adducit Curt.Iun. d.conſ.49.col.fin. Soc.Iun.d.conſ.196.num.24.& ſeq.volum.1.Rum.conſ.166.nu.10.vol.1.qui in indiuiduo [illegible], renuntiatio quæ alias non valet & ad ius de futuro non trahitur, ſi tamen iurata fuerit, iuratio validatur & renuntiantem a iure de futuro excludit, vt poſt alios tenet Iaſ.d.l.1.C.de pact.n.15.Ripa.num.17.Zuccard.n.139.& ſeq. & communiter ita teneri affirmat, facit etiam quod tenuit Rom.d.conſ.22.num.2. quod licet ius de futuro renuntiatione tolli non poſſit, pacto tamen tollitur, vel renuntiatione iurata, Romanum ſeq. Ripa.d.§.duo fratres n.11.& ſequitur Ant.de Petruccia in repet.l.1.in 4.affectu inr.nu.68.ff.de iureiur.& confirmant adducta à Ripa.in l.1.n.17.Cod.de pactis quod iuſtum, in renuntiatione porrigitur ad futurum, & facit eam valere omni meliore modo quo poteſt, & quod communis eſt in hoc opinio.

23 Octavo quando † renuntiatio non perſonalis ſed realis eſſet, vel renuntiatur omnino, id eſt pro omnibus ſeu omnium contemplatione, tunc ius accreſcendi remiſſum dicitur, per textum & quod ibi gloſſ.& Bald.cap.vnl.primo de eo qui fin.fecit agn.Aret.dict.§.duo fratres.numero 30. Ioan.Crot.num.150.Curtius ſenior dicto conſilio 49.numero 81.& communiter ſcribentes tenent ſecundum Alexan.d.§.duo fratres, num.6.

24 Præterea ex verbis † geminatis & prægnantibus renuntiationem omnino factam videri ſentit idem Curt.num.82.circa principium, renuntiationemque geminatam vim habere renuntiationis iuratæ tradit Iaſon in l.1.num.15.C.de pact.Pariſ.conſ.69 num.78.volum.3.vbi etiam ponit ſub num.90.& ſequentibus, quod renuntiatio generalis facta omnia iura comprehendit, & in rem facta dicitur, licet de aliquibus perſonis mentio in ea facta fuerit, vbi communiter ita teneri aſſerit atque præmiſſis etiam concordat Alex.conſ.13.num.5.volum.5.& ſequitur Ripa l.1.num.14.C.de pactis, dum tenet quod ſi renuntiatio ſimpliciter facta fuerit, debet in dubio intelligi omnimodam eſſe & realem, & renuntians in omnem euentum excluditur, tametſi frater ſine filiis moriatur, & idem probat ex Bald.in d.cap.1.de eo qui fin.fecit agn.num.2. vbi ait, quod ſi frater refutationem fecerit fratri recipiens pro ſe ſuiſque heredibus & cui ipſe dederit illa verba (& cui dederit) extenſiua ſunt & realia, verba cui dederit & quiquid voluit ſeu placuerit, æquipollent Curt.ſen.conſ.63.num.19.præfata igitur refutatio nedum defuncta fratri prodeſſe debet, ſed etiam his omnibus quibus vt proſit pecuniariter intereſt ipſius fratris præmortui, per textum & quod ibi Bart.Bald.Ang.& ceteri in l.& heredi.§.fin.ff.de de pact.

25 Et facit † in ſimili tex.in l.tam C.de nonnum.pec.& quod ibi Bald.Salic.& reliqui & Aret.in rubr.inſtit.de exceptione numero 10.Bartol.Alexand.& alii in l.cum filius familias.§.primo.ff.de verbor.obligat.quod exceptio principali competēs prodeſſe videtur ſingulari ſucceſſori ab eo cauſam habēti, dummodo nō perſonalis ſed realis ſit exceptio, immo etiam ſi exceptio perſonalis fuerit, prodeſt tamen emptori cuilibet ſucceſſori ab eo cauſam habenti, quoniam emptor vel alius ſucceſſor facit ſibi cedere actiones illi competens, & ab eo conſtituetur procur,

curat. in [illegible] ſuam, *l. ab Anaſtaſio & l. per diuerſas. C. mand. & quod ibi not. & firmat Aret. in rubr. inſtitut. de except. num. 13.*

26 Nam propter acceptilationẽ † & aquilianam ſtipulationem præcedentem omne ius ſuperſtiti fratris competens & ſpe iuris competituri ſublata fuit ipſoque iure extincta, nec vllo vnquam tempore impoſterum ex aliqua noua cauſa reuiuiſcere poteſt, vt conſuluit Rom. *conſi. 22. numer. 3.* & ſequitur Antonius de Petrucciam *repetit. l. prima numer. 68. in fine. ff. de iur. iur* & in ſimili caſu conſilium Neapolitanum hac eadem auctoritate fretum bis ita decidit, ſemel vt refert Capicius *deciſ. 190. & alias vt refert Grammat. deciſ. 57. numer. 42.* omnis enim obligatio qualiſcunque illa ſit ſiue perſonalis ſiue realis, pura, vel conditionalis tollitur & nouatur per aquilianam ſtipulationem & redigitur in obligationem verbis contractam, quæ poſtmodum acceptilatione, quæ eſt immaginaria ſolutio tollitur, & eſt remedium ſiue conſilium legale *§. item per acceptilationem. inſtitution. quibus mod. tollit. obligat. & quod ibi Aret. Spec. tit. de oblig. & ſolut. §. 1. num. 25.*

27 Decimo quando † in diuiſione ſibi inuicem fratres alienandi poteſtatem dediſſent ſecuta alienatione acquirens inquietari non poteſt à fratre alienantis ſine filiis præmortui, *Bart. dict. §. duo fratres 8. quæſt. quem ſequuntur ibi poſt alios Alexand. Iaſ. Ripa & Crot. Alexand. conſil. 189. numer. 9. volum. ſecundo. & conſilio 8. per totum volum. 5. Aret. conſilio tertio,* quorum conſilia falcem ad radicem ponunt, *Curt. ſen. dicto conſil 63. numer. 10. Soc. conſilio 43. numer. 1. & 19. vol. 4* vbi communis, & pulcre comprobat Aym. *conſ. 24. n. 18. & ſequen.* veram & communem opinionem eſſe & ipſe affirmat.

28 Vndecimo confirmatur † per tex. & quod ibi Bald. & alii, *in c. vnico. §. præterea. quibus modis feud amittat. & in c. vnico in principio de alien. feud. pater. Ioan. de Anania in ſua diſputatione de alienatione feudi. par. 1. num. 9. & part. 2. num. 25. Aret. in ſupra allegato conſilio 3. colum. 2. vſque in fin.* ibi habetur quod frater vel agnatus conſentiens fratri feudum alienanti de voluntate & conſenſu domini, non poteſt feudum reuocare mortuo fratre alienante ſine filiis, quaſi quod videatur breui manu feudo renuntiatum in manibus domini, etiam domino poſtea acquirenti conceſſum, frater ſi conſentiens alienationi ſua iura perdit, & aliena fortificat, & in fauorem acquirentis ius ſuum remittere cenſetur, inquiunt Bald. *d. §. præterea* & plene Aym. *in quæſt.* qua edidit ſuper ſtatuto Ferrarienſi *num. 12.*

29 impreſſa poſt tractatum de antiquit. temp. Qui conſenſus fratris nedum expreſſus ſed etiam tacitus interuenire poteſt, & idem operabitur gloſſ. *in c. Titius filios. ſi de feud. defunct. fuer. contr. & Bald. d. §. præterea. Alexand. d. conſ. 189. num. 14. vol. 2. Dec. conſil. 186. num. 8.*

30 Et ratificatio directi dominii idem operabitur, ac ſi in manibus eius refutatio facta foret, *Curt. ſen. d. conſilio. 49. num. 82.* licet pleriſque contrarium tenuerint, quod non requiratur renunciationem fieri in manibus domini, quos refert idem Curt. *dicto numer. 82. in principio.* & dixit Aret. *in dict. §. duo fratres nu. 29.* quod Bald. qui per illum textum *in c. 1. de eo qui fin. ſec. agnat.* tenuit quod in manibus domini renuntiatio fieri debeat, deſtruit illum textum.

31 Duodecim quando † inſtrumento diuiſionis expreſſum foret, quod quilibet fratrum de portione ſibi aſſignata facere poſſit quicquid voluerit; Verbum voluerit importat liberam voluntatem, & quod alienando voluit vnus, alter non debet poſſe reuocare, alias non remaneret res libera in portione cuiuſque, prout eſt votum diuidentium. *Alexand. conſilio 62. numer. 4. volum. 7. & ſequitur Vbertinus de Corigio in repetition. dicta leg. 1. numero ſexto Codic. de pact. & in ſimili tradit Capic. deciſ. 91.* quando in renuntiatione dictum fuit quod poſſint diſponere pro ſuæ libito voluntatis & confirmat Crot. *dicto §. duo fratres ſuper octaua quæſtion. Bartol. numero 133.* vbi tenuit æquipollere hæc verba, quicquid ſibi placuerit, & conceſſit pro ſe & iis quibus concedere voluerit, vel pro iis quibus dederit, per quæ verba data eſt recipienti poteſtas alienandi, *ſecundum Angel. dicto §. duo fratres. quæſtion. penultima. Iaſon in dicta leg. fin. numer. 1. Codic. iuri, emphyteut. Dec. conſilio 193. numero tertio & quinto. Curt. Iun. conſilio 4. Pariſienſ. conſ. 71. nu 44. & ſeq. vol.* .

Non obſtant quæ in primo & ſecundo contrario dicebantur, ſublata enim ſunt rationibus ſupra pro parte [illegible]a adductis.

32 Non obſtant † ea quæ in tertio contrario dicuntur, nam reſpondetur quod clauſulæ in renuntiationes quantumcunque generales reſtringuntur ad naturam contractus, & ſpecificata in eo quando ſalua ratione recti ſermonis ad ſpecificata referri poſſunt; ſecus autem quando ad ſpecificata reſtringit, non poſſunt tunc namque ne ſint ſine virtute aliquid operandi contractum extra naturam eius extendunt, & ad non ſpecificata & non cogitata referuntur, *Bartol. d. §. duo fratres in 2. quæſt.* quem [illegible] ibi ſequuntur, Iaſ. poſt alios *in l. ſi de certa C. de tranſact. Aret. in §. 1. num. 6. Inſtit. quib. mod. tollit. oblig. Alex. conſ. 42. n. 8. vol. 1. & conſ. 11. vol. 2. cum aliis adductis a Pariſio conſ. 20 num. 78. volum. primo. & conſ. 39. num. 27. eod. volum.* Caueant igitur renuntiantes ne effuſo ſermone vtantur, nec in promptu incidant in periculum, inquit Bald. *per illum tex. in l. fin. Cod de dot. promiſ. Boer. deciſ. 147. numer. 13.* Vnde Angel. *dict. l. fin. C. de dote promiſ.* ſecundum morem Perusinum inquit, renuntiantes verba incaute non effundantur, ſicut capra pater noſtrio poſteriores.

33 Et de clauſulis † executiuis ait Curt. Iun. *conſ. 3. num.* [illegible] quod licet non mutent naturam principalis diſpoſitionis, declarant tamen qualis fuerit mens & intentio diſponentis, & clarius Lancellotus Galiaula *in repetit. l. Centurio numer. 390. Digeſt. de vulg. & pupill.* dicens quod quando in diſpoſitione

ſitione nullum adeſt verbum ex vi vocabuli & propria eius natura aptum comprehendere illud quod comprehendi velis, tunc clauſulæ exequutiuæ non operantur quod comprehendantur, & ita procedi Clement. prima de præbend. Aut ſunt expreſſa verba de ſe & ex ſui natura apta illud comprehendere, tamen eſt dubium de mente diſponentis, & tunc clauſulæ executiuæ dubiam & obſcuram diſponentis mentem declarant vt comprehendatur.

34 Non obſtat, quod † de iuramento fuit obiectum, reſponſio enim colligitur ex ſuperius allegatis, quibus adde, quod etſi concluſio multum dubia ſit, an iuramentum ſequatur naturam contractus, an vero illum extendat, vt refert Marc. Antonius Baueria *tract. de virtute iuramenti nu. 124. cum ſequen.*

Partem tamen negatiuam quod iuramentum non reguletur à natura contractus, ſed magis contractum ampliet & extendat & præciſe iurantem obliget etiam extra naturam contractus, tenet Iaſon *in l. ſi conuenerit, ff. de iuriſdiction. omnium iudic. & in l. ſi pecuniam. ff. de condit. ob cauſam & in l. ſi inſulam. ff. de verbor. obligation. Decius cap. primo de iudic. vbi late Ripa. Soc. in ſuis fallentiis in verb. iuramentum Alexand. conſ. 37. num. 75. volum. 2.* & omnes fere ſupra citati conveniunt in hoc, quod hæc eſt magis communis opinio.

Idcirco quamuis ex partitione & diuiſione de bonis emphyteuticis facta, non eſſet ſublatum ius accreſcendi, nihilominus virtute iuramenti præter naturam diuiſionis præciſe iurantem obligatur ad non petendum ſeu regreſſum habentem ad bona iuſſa, & inquit Bertran. *conſil. 284. in fi. volum. 3.* ex renuntiatione verbis amplis iuramento vallatis facta renuntians abdicat à ſe o-
35 mne legis auxilium. Nō obſtat id † quod in quinto contrario dicebatur, quoniam immo clauſulæ inſtrumentorum diſponunt & operantur qui de mente contrahentium fuit, vt notatus clauſulas, quæ ſunt de ſtylo & communi conſuetudine inſtrumento exprimeret, *l. quod ſi nolit. §. aſſidua. ff. de edil. edic. Alexand. conſil. 142. numer. 12. volum. ſecundo. Decius c. cum M. Ferrarienſis de conſtitution. vbi & Ripa.*

Idem Ripa *in leg. Centurio. numer. 83. de vulgari & pupill.* & alii plures, quos refert Tiraquell. *de iure conſtituti, 3. parte limitat. 31. numer. 15.* & communem hanc partem eſſe tenet Hieronymus Grat. *reſponſo 112. colum. 3. volum. 2.* & late etiam Capit. *deciſ. 195. numer. 42.* Ex quibus adhæreo ſententiæ contra ſuperſtitem fratrem emphyteuticam domum iam diu diuiſam atque diſtractam reuocare nitentem.

SVMMARIVM.

1 *Pactum reſtitutionis pecuniarum per mortem ſocii ab homine irrogatam apponitur, ne quis vitæ illius inſidietur.*

2 *Mors quomodocunque ſuperueniat, dicitur eſſe caſus fortuitus.*

4 *Fortuiti caſus alii facto naturæ, alii facto hominis eueniunt.*

5 *Mortuus ſua morte dicitur, qui ab alio non eſt occiſus.*

6 *Mors naturalis, & præter naturam accidens æquiparantur.*

7 *Extenſio fit ad omnes caſus, qui ſub ratione expreſſa continentur.*

8 *Argumentum, à contrario ſenſu ex mente contrahentium dicitur.*

9 *Verba generalia generaliter accipiuntur, niſi relatiue ad præcedentia exprimantur.*

10 *Clauſula generalis in fine poſita reſtringitur ad præcedentia.*

11 *Etiam ſi cum ſigno vniuerſali proferantur.*

12 *Dictio alias ſignificat contrarium eius quod præcedit.*

13 *Alius, alia, aliud implicant caſum maiorem expreſſo.*

14 *Dictio alias diuerſimode exponitur.*

Qvæstio IIII.

CONTRACTA ſocietate † ſuper officio militiæ inſtrumento cautum eſt, quod ſi pecunias in ſocietate ponens decederet morte naturali, officialis pecunias ipſas lucri faceret. ſin autem obiret mortem violentam cauſatam ab homine, ferro, veneno, vel aliter quomodolibet violenter contingentem, officialis pecunias reſtituere teneatur. Cum ſocius æſtiuo tempore ſe in flumine lauaret, in gurgitem incidens aquis ſubmerſus eſt quæritur an reſtitutioni, vel retentioni pecuniarum locus ſit.

Prępoſitæ quæſtioni ſatisfaciendo præmittendum eſt, quod finalis ratio reſtitutionis pecuniarum per mortem ab homine irrogatam, eſt, ne quis inſidietur vitæ ſocietatem ineuntis, & ad tollendum votum captandæ mortis alienæ, *argumento leg. in fundo ff. de rei vendication. l. prima Cod. de pact.* & dixit Geminianus *in cap. ſuſceptum numer. 5 in fin. de reſcript.* quod ex eo textu inoluit ſtylus Curiæ, quod in mandato de prouidendo de beneficio alicuius viuentis, ſcribi ſolet, quod conferatur, cum vacabit alias, quam per mortem, & eſt bona, inquit prouiſio contra mortem violenter cauſatam, ne conſpiretur in mortem reſignare nolentis.

Rurſus prætermitto, quod mors qualitercumque eueniat naturaliter, ſiue violenter, dicitur eſſe caſus fortuitus, *leg. fin. in principio Codic. de iur. dotal.* qui textus eſt ſingularis ad hoc, vt notant ibi Bald. & Alberic. Angel. *in leg. interdum in fin. Digeſtis de indiciis.* Idem Alberic. *in proœmio Codicis. numer. 19. notatur capitulo Ioannes, & c. fin. de homicidio vbi Canoniſtæ.*

3 Caſuum vero fortuitorum † alii facto naturæ, alii facto hominis eueniunt, facto naturæ, vt vis ventorũ, grandinũ, Naufragiũ, Impetus fluminis, terræ motus, & iis ſimiles, facto hominis veluti in

curſus

curſus hoſtiũm, violentia latronum, vis exercitus,
& cæteri huiuſmodi, qui humano opere accidunt,
Salic. in l. quæ fortuitis n. 5. & 6. C. de pign. act. & melius
ad terminos, de quibus agit Ioannes de Anania *in*
c. fi. n. 4. & ſequen. de homicid. & in caſum mortis di-
ſtinguit ſactum naturæ à facto hominis, Bald. per
illum textum iuncta gloſſa *in l. inde Neratius. §. idem*
Iulianus ff. ad l. Aquiliam. His ſic præmiſſis responde-
tur, quod lucratus eſt officialis pecunias in ſocie-
tate poſitas per ſubmerſionem ſocii ſortuito oc-
currentem.

4 Primo quia mortuus † ſua morte dicitur, qui ab
alio non eſt occiſus, *gl. in l. quæ ſub conditione §. quo-*
ties. in verbo defectus ff. de condit. instit. Bald. per illam gl.
in c. 1. quibus modis feudum amittatur, & facit tex. in l. 1.
§. occiſorum. ff. ad Syllanianum. vbi dicitur, quod vio-
lenta morte perempti dicuntur, qui per vim, aut
cædem interfecti ſunt, vt puta iugulatum, ſtran-
gulatum, præcipitatum ſaxo, fuſte, vel lapide per-
cuſſum, vel quo alio telo necatum, ex quo textu
colligitur, quod, qui ſacto hominis mortem ſub-
eunt, ii violenter moti dicuntur, quod hic non e-
uenit, ergo violenta morte non periit.

5 Secũdo, mors † naturalis, & fortuito præter na-
turam accidens æquiparantur, & idem de vtraque
iudicatur, *Bald. in l. 1. C. de iis qui ante apertas tabulas,*
probat ibi Barbat. *in addit.* at hic ſocius ſortuito
præternaturam obiit, ergo perinde eſt, ac ſi morte
naturali defecerit.

6 Tertio eſto, quod † mors violẽta appellari poſ-
ſet, hæc aquarum ſortuita ſuffocatio, nihilominus
idem, quod ſupra reſpondendum eſt. Quoniam
vbicunque ratio expreſſa eſt, vel pro expreſſa ha-
betur, quia vnica tantum adduci poteſt, de caſu
expreſſo fit extenſio ad omnes caſus, qui ſub rati-
one comprehendi poſſunt, immo non extenſio,
ſed vnius intenſio, & interpretatio comprehenſi-
ua nominatur, ſicuti genus ſuas ſpecies compre-
hendit, *l. iis ſolis. C. de reuocat. donat. Bald. in auth. quas*
actiones. C. de ſacroſ. ſacr. eccleſ. quem Iaſ. & alii ibi ſe-
quũtur, Alex. conſ. 32. n. 5. vol. 7. Pariſ. conſ. 16. n. 24. vol. 3.
Curt. Sen. conſ. 9. n. 15. Rimin. l. conſ. 314. vol. 2.

Cum autem in caſum mortis violentæ abſque
facto hominis euenientis, ceſſet ſuſpitio inſidia-
rum, & conſpirationis in vitam, ſocietatem ineũ-
tis, ergo de morte naturali ad mortem etiam vio-
lentam, quæ ſine facto hominis accidit, extenſio
fieri debet, vt pacto lucratiuo locus fiat ad fauo-
rem officialis.

7 Quarto pactũ † reſtitutionis pecuniarum ap-
poſitum eſt, ſuper morte violenta ab homine cau-
ſata, ergo à contrario ſenſu locus eſt retentioni
per mortem, tametſi violentam ab homine non
cauſatam, quod ſane argumentum dicitur eſſe ne-
ceſſarium ex natura verborum limitatorum, alio-
quin limitatio nihil operatur, *Bald. in l. obſeruare. §.*
proficiſci n. 1. de offi. proconſulis, & legati Iaſ. & Aret. in l.
ſi ita quis. ff. de vulg. & pupill. Goz. ad. conſ. 81. n. 7. omnes
8 ita tenere affirmantes. Et id, quod venit à con-
trario ſenſu dicitur ex mente contrahentium ex-
preſſum, *gloſſ. in l. quis teſtamento §. mulier ff. de teſta-*
ment. vbi Bald. & Paul. de Caſt. idem Bald. *in l. con-*
uenticulam C. de Epiſcopis, & cler. Bart. in l. omnes popul.
penult. col. ff. de Iuſt. & Iur. Aym. de antiquit. tempor. par.
1. verſ. ampliatur. n. 37. & ſequent. Non obſtant in-
ſtrumenti verba, dum ibi ſormaliter dicitur, ſin
autem pecunias in ſocietate ponens obiret mor-
tem violentam cauſatam ab homine ſerro, vene-
no vel alias quomodolibet violenter contingen-
tem, pecunias officialis reſtituere teneatur. Nam
verba illa, vel alias quomodolibet violenter con-
tingentem, in quibus tota difficultas conſiſtere
videtur, tametſi verba generalia ſint, non tamen
generaliter ſunt interpretanda, vt omnis mors vi-
olenta comprehendatur ad reſtitutionem pecu-
9 niarum in ſocietate expenſarum. Ad cuius † in-
telligentiam præmittendum eſt, quod aliquando
verba generalia ſimpliciter, ſeu de parte proferun-
tur, & tunc generaliter intelliguntur, aliud vero ſi
ponuntur relatiue ad præcedentia, quia tunc à
præcedentibus determinantur, & reſtringuntur,
& ratione præcedentium reſtrictiua, *Bald. in l. 1. in*
princip. C. de liber. præter. & alii ibi ſequuntur. & idcir-
10 co dicitur, quod clauſula generalis in fine poſita,
poſt caſuum ſpecialium enumerationem reſtrin-
gitur ad alios eiuſdem ſpeciei, caſus, vt eos tantum
comprehendat, non autem eos, qui alterius ſunt
ſpeciei, vel qualitatis, *l. ſi de certa C. de tranſact. l. fi. §.*
cui dulcia ff. de tritico, vino, oleoq. leg. l. quæſitum. §. fi. de
fundo inſtruct. & vtrobique ſcribentes, Euerard. *in*
centuria locorum legalium, loco à generalitate, verſ. 3. v-
bi pulchre ſcribit, & habetur *in c. ſedes, vbi caſus de*
11 *reſcript. & ibi Canoniſta.* Et pleniſſime † Felyn. qui
ſub *n. 5. verſ. quarta declaratio* declarat hoc procede-
re, nedum quando clauſula generalis indefinite
prolata eſt poſt ſpeciem, ſed etiam quando cum ſi-
gno vniuerſali profertur, vt ſi dictum ſit, & quoſ-
cunque alios, vel quauis alia, vel omnia, & ſimi-
lia, adhuc caſus ſimiles tantum expreſſis veniunt
non maiores, idemque optime confirmat Card. *in*
clement. 1. §. ad hoc n. 2. per illum textum. cum gl. de præ-
ben. & dignit. in verbo, & quamuis aliam diſpoſitionem,
vbi inquit, quod comprænhenduntur alia, quam
expreſſa, ſi modo ſunt eiuſdem generis, vel condi-
ctionis, non autem ſi ſunt alterius, ſeu ſeparati ge-
neris, & Immol. quoque vbi probat, & tenet Iaſ. *in*
l. ſi vnus n. 10. ff. de pact. Alex. conſ. 12. num. 13. vol. 2. Dec.
conſ. 492. n. 18. Calcan. conſ. n. 9. Ex quibus inſertur,
quod hęc verba (*vel alias quomodolibet violenter con-*
tingentem) comprehendunt alios caſus ſimiles ex-
preſſis, ſed in præcedentibus in pacto reſtitutio-
nis pecuniarum expreſſi ſunt caſus mortis violen-
tæ facto hominis illatæ, ergo in generalitate ver-
borum ſubſequentium comprehenduntur alii
caſus violentæ mortis ſacto hominis prouenien-
tes, non ii, qui abſque facto hominis violenter ſu-
peruenient, *Felyn. c. in noſtra, num. 37. de reſcript.* vbi
quod ſi impetratur beneficiũ vacaturũ per mor-
tem Titii, vel alio quovis modo, non includitur
vacatio per mortem in perſonam alterius, quam
Titii, & quatenus clauſula generalis ampliat, &
comprehendit caſus maiores expreſſis limitatur
procedere circa id, quod rationabiliter poteſt ſub
genere comprænhendi, & cui cauſa finalis non re-

pugnat

pugnat *Bald.in l.ſi de certa n.1.& l. pactum. queſt. 14.
&15.C.de collat.*at vero in morte violenta ab homi-
ne non cauſata,ceſſit ratio conſpirationis,& inſi-
diarum,ergo appellatione mortis violentæ ab ho-
mine cauſatæ rationabiliter non continetur mors
violenta ab homine non cauſata in generalitate
12 verborum ſubſequentium. Non obſtat † inſuper
quod dictio alias ſignificat contrarium eius quod
ſupra fuit expreſſum *l.alias,& ibi gloſſ. 1.ff.de iureiur.*
13 *Corn.conſ.295.n.2.vol.1.*quemadmodum † etiam di-
citur de dictione,alius, alia, aliud, qui implicant
caſum maiorem expreſſis & alterius qualitatibus,
& generis,*Alex.conſ.30.n.14.vol.5.Gozad.conſ. 14.nu.*
14 *22.Aym.conſ.294.n.3.vol.2.*Reſpondetur,quod † di-
ctio alias,diuerſimode exponitur ſecundum na-
turam,orationis,in qua ponitur & ideo aliquan-
do dictio alias exponitur,id eſt,aliter vel alio mo-
do,*l.denique §.vtrum.ff.de pec.leg.l.1.§. illud.ff. de aqua
quotidiana & aſtiua,*vel exponitur *alias*, id eſt , alio
caſu,*l.quis teſtam.§.mulier.ff.de teſtam.l.alias. iuncta gl.
ff.de in litem iuran.Bar.in l.1.n.12.ff.de cond. & demon-
ſtrat.*ergo dictio *alias* operatur diuerſimode ſecũ-
dum ſubiectam materiam,quæ hic vt ex præmiſſis
apparet repugnat intelligentiæ, quam pars adver-
ſa deducit. Quare reſpondendum eſſe cenſeo ad
fauorem equitis,ſuper cuius officio inita fuit ſo-
cietas,& ipſe iure retineat atque lucratus ſit ſcuta
ducentum in ſocietate poſita per ſubmerſionem
ſocii præmiſſa.

SVMMARIA.

1 *Pœna mortis an tollat pœnam in futuro pro peccatis ſuſtinendam.*

2 *Mors eſt pœna peccati originalis primorum parentum.*

QVÆSTIO V.

HVuius flebilis mortis caſus occaſionem præ-
bet de morte differendi, vt Chriſtiani fideles
pericula mortis ſæpius animo voluentes ad mortẽ
ſalutarem ſecure perueniant. Quæritur ergo, an
1 mortis † pœna minuat,tollatue pœnam pro pecca-
tis in futuro debitam. Reſpondetur,ſi mors vio-
lenta iuſte reo per iudicem inflicta eſt , de ſe non
ſatisfacit pœnæ pro peccatis actualibus patienti
debitæ,niſi concurrat magna contritio , magnaq;
patientia morituri,vt de latrone cum Chriſto cru-
cifixo,legimus, quia tunc ſatisfacit, & in gratia
moritur.Mors autem violenta,ab homine iniuſte
illata,ſi patienter ſuſtineatur multum ſatisfacit,li-
cet non ſemper ex toto,ſed ſecundum quantitatẽ
culpæ,& patientiæ,& contritionis.

Mors vero naturalis non ſufficit ad remiſſionẽ pœnæ peccatorum actualium : ſed tantum venialium,& forte pro magna parte pœnæ debitæ pro mortalibus dimiſſis,ſatisfacit ſi morbo ſit voluntarie accepta,quæ etſi neceſſaria ſit , poteſt tamen id,quod eſt neceſſaria,voluntarie acceptari.*S.Thomas 2.2.q.25.art.6.ad 2.& q 154.art.1.ad 6.S.Bonauent. in 2.diſt.36.art.1.q.2.in reſolutione Scot.in 4.diſt. 21.q.1. in finalibus verbis.*

Mors ergo , vtcunque veniat , patienter ſuſti-
nenda eſt,Quoniam à Deo eſt,vt iuſta pœna pec-
cati originalis.*Diuus Thomas 1.2.q.85.art. 5.& q. 94.*
2 *art.5.ad 2.*Nec iniuſto Dei iudicio tribuatur,ſi ſer-
ui illius quandoque varios mortis caſus incurrãt,
quoniam teſte Auguſtino mala mors dicenda non
eſt,quam vita bona præceſſit,Dominus namq; Ie-
ſus ſeruos ſuos atroces mortis caſus, quandoq; ſu-
ſtinere ſinit,volens illos ad plenũ purgare,ne pur-
gatorium habeant intrare,propterea idem Augu-
ſtinus ſic orabat,domine hic vre,hic ſeca, vt in fu-
turo parcas.Plura ad hoc comprobandum adducit
exempla Beatus Antoninus *part.1.tit.5.c.1.§.5.*

SVMMARIA.

1 *Indictionis omiſſio vitiat inſtrumentum.*

2 *Indictio ſi ab annis domini diſcordat inſtrumentum de falſo ſuſpectum redditur.*

3 *Romani ab indictione annos computabant,hebrai à diluuio, graci vero à ludo Herculeo.*

4 *Indictio eſt tempus tria luſtra complectens dicta ab indico ſeu pracipio.*

5 *Indictio eſt etiam collecta a principe ordinarie indicta.*

6 *Singulo luſtro tributarii quid populo Romano offerrent.*

7 *Romanorum Imperator triplici corona inſignitur,terrea,argentea,& aurea.*

8 *Calculus indictionis quo ordine fiat.*

9 *Saluatoris ortus fuit anno tertio indictionis tunc currentis.*

QVÆSTIO VI.

1 FRequens eſt indictionum vſus,& eius omiſſio
vitiat inſtrumentum,*Bar. & alii in l.admonendi
ff.de iure iur.Rom.conſ.235.in fi.Alex.conſ.66.vol.1.* Etſi
2 indictio † cum annis domini diſcordat,ſuſpitionis
falſitatis notam euadere inſtrumẽta non poſſent,
licet in indictione præſumatur error, vbi annorũ
domini adſit certitudo,ſi vero eorũ ſubſit incerti-
tudo,indictionis dubitatio omnino vitiat inſtru-
mentum, *Bart. in l.ſi librarius,ff.de reg.iur.Bald.in l. 1.
C.de Iuſtin.Cod. confirman.Fel.in c. inter dilectos. de fid.*
3 *inſtrum.*priſcis quippe temporibus Romani † ante
Chriſti ſaluatoris ortum ab indictione annos cõ-
putare cõſueuerunt,hebræi à diluuio,græci autem
à ludo Herculeo,qui in monte olympo per ſingu-
la quadriennia celebrari ſolebat,*gl.rubrica in fi.C.de
indict.lib.10.* Quonam pacto calculus annorum à
græcis,hebræiſque fieret , cum non ſit præſentis
ſpeculationis prætereundum eſſe decreui , ſed ad
terminos quæſtionis propoſitæ propius accedens
4 ſciendum eſt,Indictionem † eſſe ſpatium temporis
tria luſtra concludens:dicta ab eo,quod eſt indico
ſeu nuntio,propterea , quod ſingulo luſtro vni-
verſo terrarum orbi tributa à populo Romano,
nuntiari ſeu præconicari ſolebant,*l.1.in fi.vbi not.C.
de Iuſtin.Cod.confir.auct.vt præponat nomen imperat. in
princ.vbi gl.& in c.inter dilectos de fid.inſtrum.* Vel ſe-
cundum alios non tantum præconizari ſed præci-
pi,vt Romam tributa ſoluturi conuenirent *Specul.
tit.de inſtrum.edit.§.1.verſ.poſt annos.*
5 Hinc collecta † quæ à principe extraordinarie
indicitur , ſuper indictum ab initio nuncupatur,
poſtea vero quam in ordinarium conuerſa, de tẽ-
pore in tempus ſoluitur,indictum ſeu indictio ap-

B pella-

abſque ſolemnitatibus de iure requiſitis.
8 *Quod procedit in rebus parui valoris, vel in bonis exi-*
ſtentibus in partibus ab eccleſia remotis.
9 *Res parua vel magni valoris arbitrio iudicis æſtimatur.*
10 *Conceſſio in emphyteuſim iure procedit quando fit di-*
minuta ſolitæ penſionn ſexta parte.
11 *Dummodo præcedat legitima cauſa ſic contrahendi.*
12 *Quod de conſuetudine non ſeruatur ſecundum aliquos.*

Qvæstio VIII.

1 IN emphyteuſin de nouo conceſſio dicitur ali-
enatio, *c. nulli, & c. ad audientiam de reb. eccl. non a-*
2 *lien. Spec. tit. de locato §. ſequitur n. 8.* Idcirco neceſſe
eſt, quod interueniat veritas cauſæ & ſolennitas
formæ, vt alienatio robur conſequatur, & veritas
cauſæ adeſſe dicitur, vbi cauſa neceſſitatis, vel eui-
dentis vtilitatis concurrit, alioquin expreſſim à
canone prohibetur, *c. ſine exceptione 12 q. 2. auth. hoc*
ius porrectum C. de ſacroſ eccl. *Feder. de Senu. conſ. 142. n.*
3. Alex. con. 9. n. 1. vol. 3. Dec. con. 142. n. 4. & in auth. qui rē
3 *n. 19. C. de ſacroſ. eccl.* Immo non ſufficit qnod eccle-
ſia in inſtrumento conceſſionis in emphyteuſim
confeſſa fuerit contractū cedere in eius euidētem
vtilitatē, quantum aliunde q̃ per aſſertionem atq;
confeſſionē prælati & capituli conſtare debet de
eccleſiæ vtilitate, cuius confeſſio eccleſiæ præiudi-
tiū afferre non poteſt, niſi de veritate confeſſionis
aliter appareret, *clem. 1. de reb. eccl. non alien. d. auth. hoc*
ius porrectum, iunctu vtrobiq́; notatu. Fabia. de Monte tr.
de empt. & vend. 5. q. principaliter n. 113. Dec. conſ. 142. n.
6. Rebuff. in compendio alienationis rerum eccleſiæ n. 9. &
ſeq. & communiter recipitur ſecundum Fab. de Monte *v-*
4 *bi ſupra.* Et ad iudicandum vtilem eccleſiæ contra-
ctum, vel non, tempus contractus inſpicimus, ſe-
cundum quod damnum vel vtilitas eccleſiæ per-
pendi debet, per ea quæ habentur per Guid. pap.
dec. 157 Pariſ. conſ. 42. nu. 7. vol. 4. Ayni. conſ. 114. nu. 16. &
conſ. 188. *vol. 1.*
5 Rurſus † ſolennitas formæ debet interuenire, nē-
pe tractatus monachorum vocalium eccleſiæ col-
legiatæ, de quo quidē tractatu inſtrumentū ſepa-
ratū ab ipſo alienationis inſtrumento fieri debet,
cū temporis interpoſitione, vt maturius cauſa co-
gnita alienatio facta eſſe dicatur: Nā ſi ſimul & ſe-
mel fiat tractatus de alienādo ipſaq; alienatio, abſ-
que cauſæ cognitione ob temporis breuitatē pro-
ceſſiſſe dicitur, neque creditur Noc. aſſerenti cauſę
cognitionem adhibitam eſſe, *Paul. de Caſt. conſ.* 38.
per totum vol. 2. Alex. conſ. 17. n. 6. vol. 4. Ruin. conſ. 49. n.
3. vol. 5. Pariſ. conſ. 36. n. 9. vol. 4. Rolan. à Valle conſ. 15. nu.
10. cum pluribus ſeq. vol. 1. Grammat. deciſ. 79. per totum.
6 Quodq; de cauſæ † cognitione, & debita inve-
ſtigatione debeat ſcriptura fieri diuerſa ab eo ꝙ
auctoratur præter ſupra relatos firmant Fel. *in c. ec-*
cleſia S. Mariæ. n. 17. de conſt Soc. *conſ. 52. n. 5. vol. 4.* Be-
7 nintend. de Cæſena *deciſ. 2. vbi late.* Præmiſſa † vero
limitantur niſi res ſterilis ſit, nam eccleſiæ res ſte-
rilis, & inculta in emphyteuſim concedi poteſt ēt
perpetuam, vt ad culturam expenſis & opera con-
ductoris reducatur fauore inculta bona cultiuan-
tium, in quibus ſpeciale eſt, eis alienationem in
emphyteuſim concedi poſſe, id ipſumq; vtile ec-
cleſiæ eſſe dicitur, tum propter annuā penſionem,
tum etiam quia propter canonem non ſolutū vel
linea conductoris finita poteſt ad eccleſiam reuer-
ti, Quemadmodum Canoniſtæ inferius allegandi
tenēt, quodq; res ſterilis eccleſiæ poſſit in emphy-
teuſim concedi, neque in damnum eccleſiæ cede-
re dicatur, *eſt tex. in c. ad aures. de reb. eccl. non alien.* v-
bi hoc comprobat, Butr. Abb. Ioan. de Ana. Imol.
& Andr. Barb. Spec. *tit. de locato n. 8. in fi. & n. 9. auth.*
ſi quas Ruinas C. eod. iunctis ibi per ſcribentes nota-
tis, & nuncupatim firmat Bart. *in l. quicunq́; C. de o-*
mni agro deſerto lib. 11. Aug. Bero. *in c. in præſētia n. 379*
de prob. communiter ita teneri affirmans. Nec ob-
ſtat, ſi dicatur rē ſterilem eccleſiæ poſſe in emphy-
teuſim concedi de conſilio & aſſenſu prælati, atq;
capituli, & ſolemnitatib. adhibitis, q̃ in alienatio-
nib. rerū eccleſiæ requirūtur, ꝓut expreſſa volunt
8 Canoniſtæ *in d. c. ad aures.* Reſpō de obiectionem †
non ꝓcedere in reb. paruis, ſeu parui valoris; vel ēt
ſecus in bonis exiſtentib. in partib. remotis ab ec-
cleſia, ita vt ea commode meliorare, vel cuſtodire
non valeat, *c. terrulas 12. quæſt. 2. iuncta gloſſ. & hn qua*
ibi ſcribunt Archidiac. & Ioan. de Turre cremata c. 1. & 2,
de hu q̃ fiunt à prælat. ſine conſenſ. capituli, & ſequuntur
poſt gl. ibidē Canoniſtæ tenētes tunc tacitū eccle-
ſiæ ſeu capituli cōſenſum ſufficere & ſolemnitates
alias requiſitas nō eſſe de neceſſitate adhibēdas in
huiuſmodi, & cōprobat Ang. *in auct. de alien. & em-*
phyt. §. hoc etiā n. 19. Anchar. conſ. 122. nu. 2. Dec. conſ. 142
9 *n. 5.* Et res † magni vel parui valoris arbitrio boni
viri æſtimatur cōſiderando facultates eccleſiæ cō-
cedentis, qualitatem bonorū, & patriæ conſuetu-
dinem, *ſecundum gl. in d. c. terrulas,* & expreſſius poſt
Hoſt. ſequūtur ibi Archid. & Ioan. à Turre crema-
ta, Imol. *d. c. 1. de hu quæ fiunt à prælato ſine conſenſu Ca-*
pituli n. 12. Anch. d. conſ. 122. n. 2. Fed. de Sen. conſ. 52. Fab.
de Monte d. tract. de empt. & vend. 5. q. principali n. 115. in
10 *fi.* Res vero † eccleſiæ alias fructuoſæ poſſunt con-
cedi in emphyteuſim facta ſolitæ penſionis dimi-
nutione in ſexta parte eius, ꝙ ex locationib. antea
percipiebat eccleſia & contractus in eccleſiæ vtili-
tatē cedere dicitur, eo ꝙ conducēs in emphyteu-
ſim ſubſtinet periculū & detrimentū, ſterilitatem,
aliorūque caſuū ſortuitorū in fructib. occurrēti-
um, & onerū quoq; reb. ipſis indictorū, q̃ pericula,
detrimenta, & onera ad eccleſiā prius ſpectabant,
ꝓpterea res antea ad affictū locari ſolita poteſt in
emphyteuſim cōcedi ꝓ diminuta penſione in ſe-
xta parte & contractus eccleſiæ vtilis cēſendus eſt,
auth. perpetua. C. de ſacroſ. eccl. q̃ Canonizata eſt, in c hoc
ius porrectum §. perpetua 10. q. 2. Anch. d. conſ. 122. in prin.
11 *Corn. conſ. 181. n 34. vol. 2.* Verū hoc † ꝓcedere decla-
ratur quando p̄cedit cauſa ſic contrahendi, alioqn
nulla p̄cedente cauſa nō poteſt in emphyteuſim
cōceſſio fieri ſub annua pēſione ſeu affīcta, qui an-
tea erat in redditu eccleſiæ cū diminutione ſextæ
partis, qa tunc eccleſia lædi diceretur ꝓpter præ-
iudiciū alienationis vtilis dominii, *Archid. in c. Apo-*
ſtolicos n. 2. 12. q. 2. Bar. in d. Auct. perpetua. n. 4. Bal. ibi-
dem n. 1. & notabiliter Ant. de Butr. in c. in præſentia nn.
13. de prob. Alex. conſ. 9 n. 11. vol. 2. Dec. conſ. 142. nu. 5. de
Butrio mentionem non faciens.

32 Non obſtat† quod diſpoſitio *d. auct. perpetua C.*
de ſacroſ. eccl. non procedat, de conſuetudine, vt vo-
luit Odofr. *ibidem n. 1. Spec. d. §. nunc aliqua. verſ. 6 quæ-*
ritur, Alex. conſ. 79. n. 6. vol. 1. cum etenim auct. prçter-
ea canonizata ſit canoni ſtarem ipſumq́; ſequendũ
eſſe putarem quicquid Odofredus, & alii præcita-
ti dicant, & hæc ſufficiant.

SVMMARIA.

1 *Contrahens cum eccleſia ſine ſolennitatibus incurrit pœnas.*

2 *Secus in foro conſcientiæ quando ceſſat fraus.*

QVÆSTIO XI.

1 NOn tamen omittendum eſt, quod qui cum†
eccleſia contrahit cautus eſſe debet, ne ſole-
mnitates requiſitas omittat, alioqui cõtractus an-
nullatur, res eccleſiæ reſtituitur, & precium ſolutũ
ab ea non repetitur. *cap ſi quis presbyterorum de reb.*
eccl. alien. extrauagant. ambitioſæ eod. tit Hoſt. vbi ſupra §
& quæ ſit pœna. Nota tamen, quod etſi in foro exte-
2 riori, contractu reſciſſo prætium amittatur, nihi-
lominus contractus† nullus ex defectu ſolemnita-
tis de iure requiſitæ ſuſtinetur in foro cõſcientię,
& ad illius obſeruationem tenentur contrahen-
tes, quando deeſt deceptio, & ſubeſt legitima con-
trahendi cauſa. Adinuentæ ſunt enim ſolemnita-
tes ad euitandas fraudes, cum autem certũ ſit nul-
lam extare fraudem, curandum non eſt de defectu
ſolemnitatum in foro animæ. *Abb. in cap. quia pleri-*
que de immunitate eccleſiarum. n. 31. poſt Butrium, &
alios ibi relatos, & probat Felynus *in c. canonum ſta-*
tuta n. 48. & 49. de conſtitut. Præterea quando præ-
cium conuerſum eſt in vtilitatem eccleſiæ, præci-
um repeti in foro conſcientiæ poteſt, vt ponit An-
gelica *in verbo alienatio n. 14.* Confirmatque ibidem
Vngarellus in additione & reliqui ſumiſtæ pro-
bant.

SVMMARIA.

1 *Spurii à patre de iure canonico ſunt alendi.*

2 *Idque ſeruandum eſt, nedum in terris eccleſiæ ſed etiã in terris Imperii.*

3 *Spuriis in vita, & poſt mortem eorum filiis ipſorum alimenta relinqui poſſunt.*

4 *Patris hæredes ad alimenta ſpurii tenentur, non obſtãte patris prohibitione.*

5 *Pater & auus paternus ad alimenta ſpurii tenentur.*

6 *Pater filiabus ſpuriis alimenta, vel dotem relinquere poteſt inuita atque in morte.*

7 *Dos, legatum, atque donatio ſpurii, non excedat rationabiliter alimentorum quantitatem.*

8 *In taxatione alimentorum conſideratur patris conſuetudo & qualitas eius cui alimenta aſſignantur.*

9 *Conſideratur & quantitas redditutum ex bonis de quibus alimenta debentur.*

10 *Conſideratur etiam an ſpurius induſtria ſua victum ſibi quærere poſſit.*

11 *Spurius ſi habet artem non eſt alendus, niſi ſit nobilis.*

12 *Spurius qui habet artem non eſt alendus, conſideratis tamen conſiderandis arbitrio boni viri.*

QVÆSTIO X.

1 PAternæ† pietatis eſt, & officii, nedum filios le-
gitimos & naturales ſed etiam ſpurios ex quo-
uis damnato coitu procreatos alere, quicquid
lex ciuilis in contrariũ ſtatuerit, quæ in deteſtati-
onem huius criminis, prohibuit ſic genitos nutri-
ri, ab ipſorum parentibus, quod vtique æquitas
canonica nõ admiſit, naturalem rationem ſequu-
ta, cum ex inſtinctu naturæ procedat filiorum e-
ducatio. Idcirco ius naturale ciuili anteponẽdum
eſſe, lex canonica decreuit *c. cum haberet in fi. de eo*
qui dux. in matrimonium quam polluit per adult. c. per ve-
nerabilem in finalib. verbis qui filii ſint legitimi. auct. ex
complexu C. de Inceſt. nupt. auct. licet C. de natural. liber.
& vtrobique confirmant, iuris Canonici atque
ciuilis interpretes. Et huius naturalis inſtinctus
ratio motiua eſt ſanguinis affectio, cum ex æqui-
tate, ſanguiniſque caritate hæc res deſcendat, in-
quit tex. *in l. ſi quis à liberis §. verum ff. de lib. agnoſc.* Et
2 ideo quia ex† caritate ſanguiniſque affectione hęc
naturalis æquitas deſcendit, vbique locorum ſer-
uanda eſt, ita equidem, vt non ſolum in terris ec-
cleſiæ in quibus ius canonicum potiſſime præua-
let, ſed etiam in terris imperii ſuum ſortitur effe-
ctum, quemadmodum tenent multi, quos addu-
cit Dec. *in c. clerici. n. 2. de iudiciis, Capic. deciſ. 164. vbi*
late Marian. Soc Iun. conſ. 130. n. 3. vol. 2. & concordant
alii citati, in addit. ad Alex. *conſ. 74.* & eſt commu-
3 nis ſecundum eos opinio. Et hac naturali ratione
moti inquiunt ſcribentes, quod filio ſpurio nõ ſo-
lum in vita poteſt fundus relinqui, vel certa quan-
titas pro alimẽtis, ſed etiam poſt mortem ſpurii, i-
pſius filiis, neque ſolum ab ipſo patre, ſed etiam ab
eius heredibus ſpurius alimenta conſequi poteſt,
quoniam onus alimentandi tranſit in ſubſidiũ ad
heredes, nedũ, ſuos, ſed etiam extraneos, *d. l. ſi quis*
à liberis §. item reſcriptũ. ff. de lib. agn. iuncta gl. verbo ha-
redes. Bal. in l. id quod pauperib. n. 37. C. de epiſc. & cleric.
Matheſil. ſing. 147. Capy. deciſ. 164. n 3. Benintend. de Ce-
ſena deciſ. 22. n. 1. Marian. Soc. Iun. d. conſ. 130. n. 4.
4 Imo non† obſtante probibitione patris in te-
ſtamento facta de non alendo ſpurium, alimenta
ſunt ei ab heredib. ſubminiſtranda, ſecundum Bal.
proxime citatum, & tamqne notabile dictum ſe-
quitur Aym *conſ. 219. n. 8. Mar. Soc. Iun. d. conſ. 130. n. 4.*
lex enim civilis in tantũ amauit caſtitatẽ quod de-
ſtruxit paternã pietatẽ, Bal. *conſ. 426. nu. 9. & 10. vol.*
5. Bertr. conſ. 205. n. 1. vol. 2. part. 1. & plene quoque con. 67.
per totum, vol. 3. par. 2. communem teſtatus opinionem.
5 Nec ſolũ pater† ſed ẽt auus paternus tenetur ne-
potib. ſpuriis natis ex filiis legitimis & naturalibus
6 alimẽta p̃bere, *Soc. conſ. 161. n. 2. vol. 2.* Fæminæ† vero
ſpuriæ, nedũ alimenta legari, vel donari poſſunt,
ſed ẽt dos eidẽ inuita dari, vel teſtamento relinqui
põt, cum ea ſuccedat loco alimentorũ, & quicquid
nonnulli circa dotẽ filiæ ſpuriæ dubitauerint, cõ-
munis eſt hæc opinio, ꝙ ei dos relinqui poſſit, *Pa-*
riſ. conſ. 64. n. 9. vol. 3. Benintend. de Ceſena deciſ. 22. n. 1.
7 Et hæc† dotis aſſignatio non debet excedere ra-
tionabilẽ alimentorum quantitatẽ, quoniã in ex-
ceſſu nõ valet ſecundũ ſuperius allegatos, & cõfir-
mat Cep. *d. dec. 181. n. 4.* & ita oĩa p̃miſſa p̃cedere de
claran-

declarantur, quod legatum donatione pro alimẽtis ſpurio facta debet commenſurari, ad rationabilem alimentorum quantitatem, quoniã in eo ꝙ excederet congruam alimentorum taxationẽ legatum, donatio, vel quiuis alius contractus non teneret, *Bar. in l. ſi. ff. de his quib. vt indignis n. 7. & auth. ex complexu C. de inceſt. nupt. Abb. d. c. cum haberet n. 5. Paul. de Caſt. conſ. 5. n. 5. vol. 1. Bertr. conſ. 335. n. 6. vol. 4. Capy. deciſ. 181. col. fi. Maria. Soc. Iun. conſ. 130. n. 3. vol. 2.*

8 Atque in alimentorum quantitate taxanda plura conſideranda veniunt, vt hic & infra quoque recollecta 33. per totam. Attẽditur igitur primo cõſuetudo eius a quo alimenta debentur, nã ꝙ ipſe ſolitus erat pro alimentis erogare, in eo boni viri arbitriũ verſari debet, cum arbitratu boni viri limitanda ſint. Secundo cõditio perſonę cui alimẽta debentur, nã ex dignitate perſonæ diuerſimode arbitrandũ eſt alimenta deberi, *l. cũ alimẽta in prin. ff. de alim. & cibar. leg. & per illũ tex. tenẽt ibi Odofr. Bar. & Alb. Spec. tit. qui filii ſint legitimi n. 44. Pariſ. conſ. 98. in fi. vol. 2. Beuintend. de Ceſena d. deciſ. 22. n. 7. & 8.* Ter-

9 tio quantitas reddituũ qui percipiuntur ex bonis de quib. alimenta decernuntur inſpici à bono viro debet, cum proprietas alienari nõ debeat, vt inde alimenta habeantur, ſed ex fructib. tantũ, & pro modo eorũ debentur, *d. l. ſi quis à liberis §. ſed ſi filius l. Imper. ff. ad Treb.* vbi Bar. & cæteri, & inter alios Ang. inquit ita cõſuluimus Bal & ego apud Ariminum, & cõprobat ibi Alex. *n. 5. & conſ. 100. n. 7. cum aliis ibi additis vol. 1.* Nã vbi agitur de alimentis pſtandis ex fructib. hoc referendum eſt ad bona, in quibusvis habet is à quo recipienda ſunt alimenta; idcirco imprimis deduci debet æs alienum, deducuntur & bona emphyteutica, in reſiduo conſideratur quãtitas fructuũ, & pro modo illorũ moderantur alimenta, *Alex. d. con. 100. n. 6. Pariſ. d. conſ. 97. n. 29.* Quar-

10 to conſiderandũ eſt an is † de cuius alimentis quæritur, poſſit ex induſtria & operis ſuis poſitis in arte, cuius peritus ſit, ſe ipſum alere, cum. n. alimenta officio iudicis decernantur, nõ ſubeſt cauſa ꝑpter q̃ iudex compellat patrem ſubminiſtrare filio alimenta, quãdo ſua induſtria victũ ſibi quęrere põt, eo quod debentur in ſubſidiũ quando aliunde viuere non poſſit, *d. l. ſi quis a liberis in prin. verſ. ſed ſi filius cum ibi not. ff. de lib. agn.* vbi Odofr. ponit dialogũ patris & filii corã iudice contendentiũ, introducẽs filiũ dicere, domine iudex cogatis patrem meũ alere me. dicit pater, nõ eſt is bonus ſcriptor in ciuitate iſta, vel ita bonus pictor, vt ipſe eſt, ſed tota die, vult eſſe in ſcorto, in ludo, & in taberna, dicit iudex quare ergo non ſcribis? filius reſpondet, volo mihi dare bonum in tẽpore, dicit iudex patri, vade non alas eum, niſi videris eum ægrotum. Hæc ſunt formalia eius verba, ex quib. notãdum, quod etiam filio luxurioſe viuenti ſi inciderit in ęgritudinem præſtanda ſunt alimenta, aliter ſecus.

11 Et quod filius † non ſit alendus ſi habet artem quã honeſte exercere valet, & conditio perſonæ id patitur, ſecus vero ſi nobilis ſit, cui non conueniat arte mæchanica ſibi parare victum, tenet Bart. *d. §. ſed ſi filius & in tractatu alimentorum n. 12. Abb. d. c. cum haberet n. 10. Roni. conſ. 267. Dec. conſ. 576. col. 1. Pariſ. conſ. 14. n. 28. vol. 1. Curt. iun. conſ. 148. n. 5. vbi communis.* Verum non ita amare & anguſte hoc interpretandũ eſſe exiſtimo, quod filius qui habet artem non ſit alendus, quoniã propter malas valetudines ſæpius occurrentes propter varios fortuitos caſus ſuperuenientes induſtriæ beneficium exerceri aſſidue non poteſt, quare ex cauſis perſoniſque varie reſpondendum eſt, conſideratis conſiderandis ad iudicem boni viri recurſum habendo, *d. l. cum alimenta d. l. ſi quis à liberis § vel ſi filius d. l. Imper. Pariſius conſ. 14. num. 28. vol. 2. Marian. Soc. Iun. conſ. 8. in fi. vol. 3. Aym. conſ. 199. col. 1. & 2. vol. 1. Additio ad Alex. conſ. 74. n. 3. in verbo Imperii in fi. vol. 3.* ſit ergo concluſio, quod datum legatum, vel donatum ſpurio ſpuriæve catenus tenet, quatenus fructus eorũ ad alimenta ſibi neceſſarii ſunt, computato, eo quod ille ſuo labore & induſtria lucrari poteſt, in eo vero quod fructus prædicti excedunt alimenta bona donata ad filios legitimos, & naturales pertinent.

SVMMARIVM.

1 *Parentes qui filios egenos non alunt mortaliter peccant.*

2 *Excuſantur in caſibus in quibus filios exheredare ſibi de iure conceditur.*

3 *Parentes tenentur filiis ad alimentum corporale & ſpirituale, quod hic deſcribitur.*

4 *Parentes ſi negligunt proprios docere filios vel curare, vt ab aliis doceantur ea quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria.*

5 *Filii parentibus quando ad alimenta teneantur.*

QVÆSTIO XI.

1 NOta tamen, quod † parentes, qui filios non alunt, filiique qui parentibus egenis ad victũ neceſſaria non ſubminiſtrant mortaliter peccant, eo quod debita alimenta denegans, necare dicitur *l. necare videtur. ff. de lib. agnoſcend.* quodque mortale peccatum incurrãt, *habetur in cap. ſi quis reliquerit 30 diſt. & cap. inter cetera. 22. quæſt. 4.*

Iunctis notatis *in cap. ius naturale diſtinct. 1.* excu-

2 ſantur † tamen parentes in caſibus in quibus filios exheredare ſibi de iure conceditur, tunc ſane illos alere non tenentur. *l. ſi quis à liberis. §. ſi vel parens ff. de lib. agnoſ. iuncta gloſſ. ibi in verb. detulerat.* Duplex

3 † autem reperitur alimentum, ad quod obſtricti ſunt parentes, nempe corporale, & ſpirituale. Corporale eſt, quod ſumptum conuertitur in ſubſtantiam eius, qui nutritur, at vero ſpirituale conuertit hominem in ipſum ſpirituale alimentum ex ſententia Auguſt. de alimento ſacroſancti corporis Chriſti, dicentis, nec tu me mutabis in te, ſed tu mutaberis in me, vt tradit S. Thom. *in 3.*

4 *quæſt. 73. art. 3. ad 2.* plane parentes † mortaliter peccant, ſi negligũt proprios docere filios, vel curare, vt ab aliis doceantur, ea quæ ad ſalutem illorum ſunt neceſſaria, & hæc ſunt ſignum Crucis, Pater noſter, Credo &c. & decem decalogi præcepta, quæ ſi filii ignorant, negligentia parentum, ipſi coram Deo rei efficiuntur iis maxime temporibus, quibus doctrinæ Chriſtianæ ſolæ ſunt inſti-

tutæ. *Syl. in verb. ſcientia. verſ. ſecũdum. Nauar. in enchiridion. c. 14. n. 17.* vbi etiam alia ſcribit in quib. peccant parentes erga filios ipſorum.

5 De alimentis † vero à filio patri ſubminiſtrãdis, occurrit quæſtio, an ſi habeo patrem, & filium in neceſſitate famis conſtitutos, & vni tantum illorũ ſubuenire valeo huic ne vel illi dabo? Reſpondet Cynus *in l. 2. C. de patrib. qui filios diſtraxerunt*; ſolent dicere magiſtri naturalis philoſophiæ quod dabo filio, quoniam amor non aſcendit, ſed deſcendit, Imo Cynus ait debeo dare patri, Cynum ſequitur Ang *in verb. filius n. 24.* & addit, quod ius diuinum ſic filium obligat ex pręcepto Dei, honora patrem tuum. Quod ſubuentionem quoque cõtinet. Nõ obſtat, quod amor deſcendit, quoniam verus eſt, quoad ordinem dilectionis, & affectus interioris, nõ quo ad effectum obligationis. Imo patrẽ tametſi hereticum, vel infidelem pręponere debemus ẽt ſancto in prouidendo ei de neceſſariis. *c. 1 30. diſtinct. vbi gl. quib. conſentit Diuus Thom. 1. 2. q. 100. art. 5.* dicens, filii parentibus debitores ſunt, & quod pater eſt principium generationis & eſſe, & inſuper educationis, & doctrinæ. Ideo ponitur ſub præcepto decalogi, vt beneficium parentib. impẽdatur, parentes vero nõ ſunt debitores filiis, ꝑpter aliqua beneficia ab eis ſuſcepta, vnde nõ ponũtur aliqua ꝑcepta decalogi pertinentia ad amorẽ filiorũ neq; ad ſe ipſum, quia parentes amant filios, vt aliquid ipſorũ, & idem *2. 2. q. 31. art. 4. in reſpon. ad 4.* dixit in neceſſitatis extremæ articulo, magis liceret filios deſerere, q̃ parentes, quos nullo modo deſerere licet ꝑpter obligationẽ beneficiorũ ſuſceptorum & probat B. Antoninus *2. par. tit. 1. c. 24. §. 1. in fi.* & facit magiſter libr. *ſent. 3. diſt. 29.* vbi ponit ordinẽ caritatis dicens, parentes prius, q̃ filii diligendi ſunt, quo ad operis exhibitionem, & probat ibi S. Bonau. inquiens. Cæteris parib. parentes filiis præponendos eſſe, quia amor gratuitus facit memorẽ ꝑteritorũ beneficiorum propter q; ſacra ſcriptura præcipiẽdo inducit ad paterna beneficia recolẽda, quę plura recipimus à parentibus quam à filiis, & auctoritates quæ in contrarium poſſent adduci, procedũt ſecundum naturalem dilectionem, ſecus ſecundũ gratuitam affectionem, hactenus ille: quare irrefragabili ratione diuina prouidentia ſubuentionẽ parentum ſub præcepto poſuit, animaduertens, q; homines, vt plurimum naturali filiorum amore obcæcati, parentes egeſtate laborare, conſumique patiuntur, præteritorum obliti beneficiorum.

SVMMARIVM.

1 *Dominium eccleſiæ non probatur ex ſolo in emphyteuſim locationis inſtrumento.*

2 *Dominium eccleſiæ probatur adminiculis inſtrumẽtum coadiuuantibus.*

3 *Solutio penſionis per decennium facta probat dominium eccleſiæ.*

2 *Liber cenſualis eccleſiæ probat dominium.*

3 *Reus conuentus actione perſonali ante omnia rem reſtituit, poſtea de proprietate litigat.*

6 *Emphyteuta cogitur rem deſignare emphyteuticam.*

7 *Qualiter eccleſia agere debeat hic remiſsiue ponitur.*

QVÆSTIO XII.

IN dubium reuocatur an & quando ſolum locationis in emphyteuſim inſtrumentum probet dominium eccleſiæ, quando rei vendicatione agitur contra conductorem proprii dominii, quęſtionem Eccleſiæ referentem.

1 Dic quod † non, quia conducens, vel alio titulo rem ab aliquo acquirens non cenſetur fateri illum eſſe dominum, cum etiam res aliena locari, vendi, vel alio ſimili titulo tradi poſſit, Bartol. *in l. legata ff. de adim. legat. Iaſon in leg. ſecunda. numero 178. Codic. de iure emphyteut. Afflict. deciſion. 14. num. 8. Alexand. conſilio 12. numer. 4. & conſilio 43. numero 8. volum. 4. Ruin. conſilio 161 numero 19. volum. primo*, & ita tenent omnes inquit Speculat. *titulo de locat. §. nunc aliqua, verſiculo 52. ſub numero 66* & eſt vera, & communis opinio ſecundum Alexand. *dicto conſilio 12.* & communem neque ab ea diſcedendum refert Ruin. vbi ſupra, veruntamen eccleſia aliis iuuatur

2 mediis, & † primo, quando cum inſtrumento locationis alia concurrunt indicia, & adminicula inſtrumentum coadiuuantia, tunc dominium locatoris recte probatur, ex his enim ſimul iunctis plena dominii conſtituitur probatio, Bartol. *in leg. ad probationem Codic. locat. Socin. conſilio 11. numero ſecundo volum. tertio. Decius conſilio 146. numer. 14 Pariſienſ. conſilio 27. numero 25. & conſilio 104. numer. 82. & ſequent. vol primo.* Et ſolutione penſionsi, ſeu Canonis per decennium facta probatur eccleſiæ dominium, & quod res ſit emphyteutica, quamuis de inueſtitura non appareat, & inpoſterum ſoluens, eiuſque ſucceſſores cogi poſſunt ad ſolutionem conſueti canonis *Iaſon in §. praiuditiales numero 61. inſtitution. de action. & in leg. ſecunda. numero 358. Codic. de iure emphyteut. habetur in leg. ſi certis annis. Codic. de pactis*, vbi in terminis Iaſon *numero 9. & plenius Decius numero 14. Felyn. in capitulo cum Bertoldus numero 218. de re iudic. Alexand. conſilio 124. in principio & conſilio 113. numero 11. volum. 4 Decius conſilio 146. numero 2.* tertio cenſuali libro eccleſia iuuatur quando fideliter cuſtoditur publicam auctoritatem habet in inditio, & extra, *capitulo ad audientiam vbi gloſſ. de præſcription.* quam ibi poſt alios ſequuntur Felynus atque Decius, Iaſon *l. ſecunda. numero 178. Codic. de iure emphyteut. Roman. conſilio 146. numero 14. Ayin. conſilio 158. per totum volum. primo*, vbi ſex rationibus probat libris cenſualibus plenam fidem adhiberi, & notabiliter Alex. *conſ. 187. volum. 7 Ioan. de Amicis, conſ. 101. numer. 27. vbi communi.* quarta ſi conductor conuentus à locatore ad rei reſtitutionem non rei vendicatione ſed actione perſonali, non condictione ex *lege ſi quis conductionis. Codice locati.* debet ante omnia poſſeſſionem rei, locatori reſtituere, & poſtea

& poſtea de proprietate litigare, quia alieno nomine detinetur ſi denegat reſtitutionem, dicitur ſpoliare eum, cuius nomine poſſidet, vnde ſpoliato agenti ad recuperandam ſuam poſſeſſionem non poteſt opponi exceptio dominii à ſpoliatore. dict. leg. ſi quis condictionis. C. locati, vbi caſus ſingularis, & notat ibi Bart. & Bal. Ang. Sal. & alii, Alex. in leg. ſi aliena numer. 6 ff. ſolut. matrim. & conſ. 12 numer. 4. in fine cum ſeq. volum. 4. & conſil. 43. num. 8. eod. volum. & compelli emphyteuta poſſet ad deſignandam rem pro qua diu penſionem ſoluit, & ſi emphyteuta rem deſcribere neſciret, recurrendum eſſet ad coniecturas, & perinde, & quantitate penſionis ſolutæ res incerta ad certitudinem reduci debet; ita allegant tenuiſſe Pilleum in ſuis quæſtionibus quæſt. 119. refert infra proxime citandus, & ita quoque tenuit Specul. titul. de loc §. nunc aliqua num 76. cum pluribus ſeq. Papien. in forma libelli quo agiť ad ficti præſtationem. Gloſ. ſuper verbo, ſolutione in princ. Iaſ. in leg. 2. n. 175. C. de iure emphyt. Bald. conſil. 109 per totum volum. 4. pleniſſime omnium Afflict. in c vnico de controuerſia inter maſculum, & ſeminam, in vſibus feudorum, vbi ſub num. 26. cum ſequentibus per duas columnas, & vltra poſt longam diſ-
9 putationem vt ſupra reſidet. Qualiter † autem ab eccleſia ſit agendum, & quid probare dum veniat declarat Ruin. conſil. 26. volum. primo. & quid ſi emphyteuta poſſeſſorio iudicio conuentus ab eccleſia fuerit vide Curt. in ad. l. ad Alexan in leg. ſi aliena num. 6. ff. ſolut matr. Alex. conſ. 10. fere pro totum vol. 4. Soc. conſ. 11. vol. 3. & quid ſi tertius, à directo domino conuenitur, recurre ad Ruin. d. conſ. 26. volum. 1. Alex. conſ 8. per totum volum. 7. Ripa in leg. ſi aliquam rem nu. 40. ff. eo. Dec. in c bonæ. num. 22. de appell. Felin in cap. cum Bertoldus. num. 25. de re iudic. Boer. deciſ. 239. colum. fin. vbi communis.

S V M M A R I A.

1 Locatio pro ſe, filiis. & nepotibus facta relationem habet ad patria conſuetudinem.

2 Conſuetudo eccleſiæ non poteſt alterari.

3 Tenor inueſtituræ ante omnia attenditur.

4 Conſuetudo eccleſiæ probatur ex diœceſis eiuſdem.

5 Bina conceſſio probat conſuetudinem.

6 Conſuetudo eccleſiæ ſuperioris attenditur in eccleſia inferiori.

7 Conſuetudine eccleſiæ ſuperioris probata transfertur in aduerſarium onus probandi particularem conſuetudinem.

8 Eccleſia vnita aſſumit naturam eius cui vnitur.

9 Conſuetudine diuerſa exiſtente nulla earum ſeruanda eſt.

10 Teſtes de vniuerſitate quando probant in cauſſa vniuerſitatis.

11 Teſtes de conſuetudine teſtificantes quando concordare vel non dicantur.

Qvæstio XIII.

1 Oritvr controuerſia ſi conceſſio † ſimpliciter pro ſe, filiis, & nepotibus ab eccleſia facta ſit, an feminæ comprehendantur, dic quod inueſtitura relationem habet ad patriæ conſuetudinem, vel ad eius ſtatutum, quoniam contrahentes cēſentur in dubio cōfirmare ſe cū diſpoſitione iuris municipalis, ꝙ eſt ius commune, in loco vel cum conſuetudine loci, Bart. in l. vt ius iurandi. § ſi liberi. ff. de oper. libert. Imol. in c. potuit. in finalibus verbis de locat. Alex. conſ. 1. n. 1. vol 5. Coru. conſ. 199. nu. 54. vol. 2. Bart. inter conſi. Alex. conſ. 52. nu. 39. vol. 4. Pariſ. conſ. 21. nu 46. & ſeq. vol. 1. & quando extat generale pactū communitatis, ꝙ illud ſit ſeruandum tenent plures relati ab Albert. Brun. tract. de ſtat. femin. excludent. art. 8. ex q. 22. n. 2. ſubdens ꝙ cōmunis eſt hęc opinio, & tenenda, & ſane cōſuetudo, quæ extat ea nō poteſt alterari, Bart. in auth. qui rem. C. eod. tit. & ibi Iaſ. poſt alios, Alex. conſ. 9. n. 2. vol. 3. cum multis aliis ibi in add. adductis. Primo namque loco inueſtituræ tenorem inſpicere debemus. Secundo ſpecialem ipſius eccleſiæ cōſuetudinem ſequi tenemur. Tertio, particulari conſuetudine non vigēte ad conſuetudinē generalem recurrendum eſt, c. cum olim de conſuet. vbi notatur Roma. conſ. 218. n. 1. Euerard. in cēturia locorum legalium loco à contrario ſenſu. Conſuetudoq; ipſa probať ex diœceſis eiuſdē, liber enim cenſualis eccleſiæ probat conſuetudinē ſic extare, Bal. in l. fin. n. 19. C. ſine cenſu, vel reliq. Felin. in c. ad audientiā n. 19. de præſcrip. & bina cōceſſio ſufficit ad eā firmandam, Alex. conſ. 5. n. 11 vol. 5. & d. conſ. 9. n. 6. vol. 3. cum ibi adductis. Balbus tract. de præſcrip. 1. part. quintæ partis principalis, q. 1. n. 3. & quæſt. finali. Iaſ. in l. de quibus n. 48. ff. de legib. Rocchus de Curte tract. de conſuetud. nu. 290 cum pluribus ſequentib. & conſuetudo quæ in eccleſia ſuperiori vel Cathedrali vetat ſeruanda eſt in eccleſia inferiori, niſi de particulari conſuetudine contraria inferioris eccleſiæ doceatur, cap. dilecto vbi not. de offic. Archid. Card. in Clem. quia contingit. §. vt autem numer. 11. verſ. decimo de Religioſ. dom. Pariſ. conſilio. 25. numer. 36. in fine, & numer. 42. volum. 4 & probata generali conſuetudine maioris eccleſiæ transfertur in aduerſ. onus probandi particularem contrariam, Gloſ. in dict. cap. dilecto vbi poſt Io. Andr. Cardin. notat, & habetur in c. ſuper eo iuncta Gloſ & c. ſopitæ de cenſib. Aret. conſ. 115. in princ. Andr. Barb conſil. 49. vol. 3. in materia decimarum ſcribētes, quæ tamen omnia eiſdem rationibus in arg. trahi poſſunt ad conſuetudinem emphyteuticā, atque ſicut in eccleſia; & locis ſeparatis, hæc locū ſibi vendicant, multo magis in eccleſiis, ſeu capellis vnitis, cum eadē res ſeu corpus eſſe cenſeatur eccleſia vnita & ea cui facta eſt vnio, neque debet diuerſo iure cenſeri, vt in materia decimarum, eſt text. in c. cum in tua de decimis. cum concord. à Gloſ. ibi relatis, facit quod acceſſorium ſequitur naturā ſui principalis, niſi ſpecialis ſit in acceſſorio prouiſo, c. acceſſorium. vbi Din. de reg. iur. in 6. & hoc dicto infert Card. in Clem. 2. n. 2 de præb. quod eccleſia hoſpitalitati annexa aſſumit naturam hoſpitalitatis cui vnitur. Atque ſi in loco diuerſimode introducitur conſuetudo, nulla earum ſeruanda eſt, quia conſuetudo formanda per actus contrarios vel diuerſos interrumpitur, vt in eſſe deduci non poſſit, Bart. in leg. de quibus numero 16. ff. de legibus. Bald in leg. fin. numer. 1. Cod. de ſeruit. & aqu. Alex. in

l.2. in fine principii ff. ſolut. matr. & conſ.27. in fine vol. 1. Dec. atque Cagnol. in leg. ſemper §. temporaln. ff. de reg. iur. Roccus de Curt. tract. de conſuet. num. 403. vbi cōmuniter hoc receptum dicit teſteſque de vniuerſitate conſuetudinem atteſtantes probant, quando agitur de intereſſe vniuerſitatis in vniuerſo, & tamquam idonei pro vniuerſitate recipiuntur, *c. inſuper de teſtibus, & ibi Canon. & communiter tenetur ſecundum Dec. d. c. inſuper, & firmat Alex. conſ.68. num. 14. vol. 2.* & ſi agitur de intereſſe ſingulorum ſingulariter, vt ſi quæſtio ſit ſuper paſcuis, ſeu nemoribus, in quibus ſinguli de vniuerſitate greges paſcere, & ligna cædere poſſunt, teſtis tunc idonei cenſendi non ſunt ob proprium ipſorum commodum, Ioannes Andreæ in *c. cum nuntius de teſtib. Felin. Dec. & reliqui in dict. c. inſuper Steph Aufrer. de reprobat. teſtium. in verbo teſtes inhabiles, Aym. de antiq. temporum in prima parte. verſ. quid in lib. officialn num. 17. & ſequen.* Sed etſi teſtium quidam conſuetudinē ſolutionis affirmantes, de maiori quidam, alii de minori ſumma deponunt, ſaltem in minori ſumma concordare videntur, quia in maiori ſumma minor ineſt, *l. 1. §. ſi ſtipulanti ff. de verborum oblig.* Imo vbi plures teſtes de diuerſis ſummis deponunt varii eſſe dicuntur, & de diuerſis actibus teſtimonium ferre, quamobrem non probant etiam in minori ſumma, *Alex. in dict. §. ſi ſtipulanti. numer. 9. & ſequen. vbi, & Iaſ. num. 9. in fine. Croti. nu. 13. Alcia. ibidem n. 30.* communem & ipſe ſententiam eſſe affirmás præmiſſis.

S V M M A R I A.

1 *Poſſeſſorium reintegrandæ non datur aduerſus poſſidentem iuſto titulo & bona fide.*
2 *Immo datur etiam contra iuſto titulo & bona fide poſſidentem.*
3 *Negligens per decennium poſſeſſionem ſuam ab altero occupatam recuperare eam perdit.*
4 *Sed & minori tempore quam decennio amitti poteſt.*
5 *Dummodo reus probet Domini præſentiam.*
6 *Officio iudicis poſſeſſio recuperari poteſt, & ſi canone reintegranda iuuari non poſſit, & eſt notabile dictum.*
7 *Officium iudicis implorandum poteſt tam pro rebus & perſonis priuilegiatis quam non priuilegiatis.*
8 *Paupertas & aliud iuſtum facti impedimentum reſtitutionem in integrum aduerſus præſcriptionem meretur.*
9 *Poſſeſſioni recuperandæ præſcribitur 30. annis.*
10 *Domino ignoranti rem ſuam ab alio detineri.*
11 *Vel etiam quando poſſeſſor ſine tit. poſſidet, nam poſt 30. annos præſumitur retro in bona fide fuiſſe.*
12 *Vel etiam abſque tit. & bona fide cum in perdendo dominium requiratur tit. & bona fides, ſecus in amittenda poſſeſſione quæ leuiori eſt præiudicio.*
13 *Contrarium deciditur.*
14 *Actor neceſſe habet allegare clandeſtinam rei poſſeſſionem vt obtineat.*
15 *Contrarium deciditur.*
16 *Vel clandeſtinitatem iunioris poſſeſſionis allegare conſilium eſt, non præceptum.*
17 *Clandeſtinitatis vitium purgatur probato, quod actor ſciuit & tollerauit reum poſſidere.*

QVÆSTIO XIV.

SVPER canone reintegrandæ, *3. quæſt. 1.* occur-
1 rit dubitari † de iuſraſcriptis, & primo videtur, quod hæc prouiſio non competat aduerſus iuſto tit. ac bona fide poſſidentem, cum etenim agens ſola poſſeſſione nitatur pariterque reus, in pari cauſſa, melior eſt conditio poſſidentis, *Bart. in leg. rem quæ nobis ff. de acquir. poſſeſſ. Corn. conſ.23. vol. 1.* vbi hanc opinionem communem eſſe aſſirmat, & eandem vti magis communem apud legiſtas ſequitur Soc. *conſ.39. vol. 3.* & tamquam communem amplectitur Pariſ. *conſ.1. vol. 1.* & probat vti communem Ripa, *reſponſo. 1. tit. de reſtit. ſpol.*

2 Contraria † opinio verior eſt atq; communior, quod remedium huiuſmodi datur contra bonæ fidei poſſeſſorem iuſtoque tit. munitum, hoc enim potiſſime attendere videtur, *text. in d. c. reintegranda ſecundum Canoniſtarum ac legiſtarum intellectū* quod actor ex iniuſta cauſſa ſit à ſua poſſeſſione deiectus, ideo reſtituendus, non conſiderata iuſtitia vel iniuſtitia iunioris poſſeſſoris, neque ſpoliato obſtat exceptio iniuſti tituli aut defectus Domini, quin in priſtinum reponatur, cum hæc exceptio in poſſeſſorio recuperandæ non admittatur, ſed tantum antiquiori poſſeſſore probata, agens debet obtinere etiam abſque ea quod ſpoliationem ſeu violentiam probet, & hanc ſententiam ratione qua ſupra ſecuti ſunt, *Abb. c. cum ad ſedem num. 26. de reſtit. ſpoliat.* vbi communem hunc intellectum eſſe teſtatur Ripa, *in c. ſæpe numer. 28. de reſtit. ſpoliat.* vbi ait, communiter Canoniſtas ita tenere, *Alex. in l. rem quæ nobis num. 8. ff. de acquir. poſſeſſ.* magis communem eſſe refert Iaſ. ibi, *num. 19.* vbi magis communem amplectitur, & ita communiter Canoniſtæ & Legiſtæ tenentur, inquit ibi Ripa, *num. 27. Alex. conſ. 91. num. 6. volum. 5.* magis communiter Doct. in hoc reſidere aſſerit, & iterum *conſ. 94. num. 22. eod. volum. Dec. conſ. 55. num. 6.* veram & magis communem teſtatur, & vti communem tenet idem Dec. *conſ. 252. Rum. conſ. 44. in principio volum. 4.* communem dicit idemque repetit, *conſil. 49. num. 1. eod. vol. Marian. Soc. Iun. conſ. 34. num. 12. vol. 3.* communem *& in iudicando & conſulendo ſequendam ait Carrad. deciſ. 7. tit. de reſt. ſpoliat.* vti communem ſequitur Marant. *de ordin. iudiciorum. 3. principali diſtinctione num. 50.* communem eſſe concluſionem & in practica ſeruari firmat Aſſlict. *deciſ. 36. numer. 33.* refert Dominos de concilio hanc vti communem tenere, Papien. *in cauſa ſpoliat. poſ. in princ. numer. 9.* communem Decretaliſtarum opinionem eſſe meminit Benintend. de Ceſena, *deciſ. 33.* communiter Canoniſtas hanc tenere, inquit, referens Io. de amicis, *conſ. 48. & Aſſlict. in 1. libro conſtit. regni*, eādem tamquam communem ſequentes, & vti cōmunem probat Ang. Bero. *in c. ſolicito num. 39. de reſtit. ſpoliat.* Non igitur ab hac ſententia vllatenus recedendum eſt ex fide & relatione ſupracitatorū.

3 Secundo ſciens † naturalem rei ſuæ poſſeſſionem ab altero occupatam eſſe, ſi negligit intra decennium eam recuperare perdit etiam ciuilem, quam animo ſibi conſeruabat. Nam ex diutina negligētia inducitur obliuio, *vt poſt glo. Bart. & alios in leg.*

ſi de eo

ſi dc. 10.§.ſi forte.ff de acquir.poſſeſ.firmant ibi Alex.&
Aret.n.5. & tanquam magis communem probat
Alex.conſ.98.n.7.vol.5.vel quia is, qui ſciens per de-
cennium tacet, ſua culpa priuari videtur, Ant. de
Butr.c.ſæpe de reſtit. ſpoliat. & in c.accedens.vt lite non
conteſtata,Soc.d.l rem quæ nobis.nu.8.& conſ.266. num.
21.volum.2.Ripa in dict.cap. ſæpe nu.27. & communiter
tenetur, inquit Soc.in dict.l.rem quæ nobis. Immo ple-
4 rique tenuerunt non decennali † negligentia, ſed
id iudicis arbitrio committi,qui etiam minori tẽ-
pore poteſt arbitrari poſſeſſorem ſua poſſeſſione
priuatum,vt plene confirmat Boer. deciſ.239. coll.
penult. ſequens Alberic. in l furtum.§.1.ff. de vſucap.
dicentem id communiter teneri. Quodque de ne-
gligentia decennali vel minori dicitur, procedere
declaratur, dummodo reus probet domini ſeu
antiqui poſſeſſoris potentiam, cum ea tanquam
facti exiſtens non præſumatur, & ita præſentiam
vt reus probet, admonet aduocatum Ang. in leg.
reſcriptio.C.quib.obſt.long.temp.præſcript.Alex.conſ.114.
n.16.vol.2.& plenius conſ.92.circa fin.vol.5.

6 At vbi canon † reintegrandæ non prouidet, le-
gis benignitas ſupplet, alterum enim remedium
adinuenit nempe officium iudicis, poteſt enim
nobile iudicis officium inuocari, vt antiquũ poſ-
ſeſſorem inducet in eũ ſtatũ, in quo eſſe cõſueuit,
& in hoc iudicis officium pinguius prouidet a-
ctori, quam diſpoſitio canonis reintegrandæ, vt
tenuit Hoſtienſ. in c.accedens.el ſ primo. per illum textũ
vt lite non conteſt. cuius doctrinam multum excla-
mant canoniſtæ & ibi Ant.de Butr.col.fi.dicit hoc
bene notandum, Io. de Anan.n.1.in fi. inquit iſte:
Intellectus eſt valde ſingularis & vtilis pro recu-
peratione poſſeſſionis, quæ perdita eſt per negli-
gentiam, ſubdens, quod per illum extenditur c.
reintegrandæ. Io. de Imol.num 9. in fin dicit eſſe
ſingulare dictum & valde vtile, & quod ampliat
notata in cap.reintegranda,& probat.Abb.numer.19. &
Lapus allegatione 52. col. fin. multum commendat,
dicens: eſſe modum pulcherrimum & fauorabilẽ
cis, qui amiſerunt poſſeſſionem alicuius iuris, di-
cit tamen, quod ſi narraret actor ſe ſpoliatum, nõ
procederet hoc, & data ſpoliatione agendum eſſe
ex canone reintegranda, ſed hoc verum non eſſe
exiſtimo, quia Lapus nullo iure, nullaue aucto-
ritate probat, nec Hoſtienſ. hoc dicit, licet nar-
ret facti contingentiam, quod ibi actor non dice-
bat ſe ſpoliatum, ſed ſua negligentia diu non exi-
giſſe ſibi debitum, neque aliquis Canoniſtarum,
de quibus ſupra tenet hoc, licet Abb. pungere vi-
deatur, attamen concludit officio iudicis ſpolia-
tum agere poſſe contra quemlibet poſſeſſorem.
per gloſ.in c.cum ad ſedem de reſtit. ſpoliat. & per leg.ſi
me & Titium.ff.ſi cert.petat.& alia de quibus ibi. Nec
obſtat quod Abbas in dict. c.accedens dixerit offi-
cium † iudicis tantum competere pro rebus Ec-
7 cleſiæ, minoris, abſentis, vel ſimilium, quib⁹ reſti-
ſtutio in integrum datur, ſequitur Ripa, d.c.ſæpe.n.
14.Soc. d l.rem quæ nobis.num.9.& conſ.266.n.22.cum
enim prouiſio c.accedens ſtat ampliatiue ad c.rein-
tegranda. non video canonem aut legem aliquam
dicentem, quod ampliatio fiat tantum pro rebus
eccleſiæ & ſimilium perſonarum priuilegiatarũ,
& vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere de-
bemus, l.de prato. ff. de publican. imo cũ diſpoſitiõ
d.c.accedens fauorabilis ſit, magis eam ampliare,
quam reſtringere conuenit, c. ad ea de reg. iur. in 6.
quemadmodum etiam cap.reintegranda de rebus ec-
cleſ.atque perſonarum eccleſiaſticarum diſpoõẽs
non reſtringitur ad perſonas eccleſiaſticas vel alias
priuilegiatas, ſed procedit etiam in rebus priuatis
quorumcunque laicorum. Tutius eſt ergo & fa-
uorabilius tenere officium iudicis poſſe implora-
ri, tam pro rebus & perſonis priuilegiatis, q̃ etiam
non priuilegiatis, neque lex aliqua aut Canon vel
ratio contradicit. Soc. in d conſ.226. magis videtur
contra Abb.& illius reſtitutionem tenere, ſi recte
verba illius perpendantur, ait enim quod petita
reſtitutio poſſeſſionis fundatur ſuper æquitate
in mero & nobili iudicis officio, vt ibi plene ipſe
deducit à prima opinione recedens, & Alex.quo-
que conſil. 92. numer.1. volum.5. ex mente Hoſtien.
ait competere officium iudicis in caſu, in quo re-
medium canonis reintegrandæ intentatur, à
perſonis non priuilegiatis. Cauſidici hoc aduer-
tant, vt clientibus ſuis proficiant, atque præter ſu-
pradictum aliud competere poteſt remedium:
8 ſi ob illius † paupertatem actor ſua iura dedu-
cere & proſequi nequiuit, Id eius negligentiæ
non debet aſſcribi, ſed magis iuſto paupertatis
impedimento, quod vtique tollere in ſua faculta-
te non fuit, impeditus enim impedimento facti
iuſto, reſtituitur aduerſus præſcriptionem con-
tra eum decurſam.l. & Atilicinus vbi Bart. de ſeruit.
ruſtic. præd. & plene not. Bart. & Alberic. in leg.ſena-
tus.ff. de offic.Præſid. & in leg.prima.§. ſi quis autem.ff.
de itinere actuque priuato Abb. Felin.& alii in cap. ex
tranſmiſſa.& in c. vigilanti de præſcript. Balb. prima par-
te.vltima parte principalis,nume. 16. tit. de præſcript. &
ita communiter doct.tenent, inquit Alberic.d.leg.Senatus.
& Felin.d.c.vigilanti.

9 Tertio ſpatio † annorum 30. tollitur remediũ
capituli reintegrandæ, & eo præſcribitur, quam-
uis enim perpetuum ſit, interpretatur tamen vſ-
que ad 30.annos & non vltra vitam habere, Soc.d.
leg.rem quæ nobis.num 18.Alex.conſ 6.num.16.volum.3.
Rum.conſ.44.num.16.vol.4. Aym.nu.124. num.14. Ne-
guſant.de pignor.quarta parte quarta partis principalis.
q.24.vbi communem refert. quod vtiq; verum eſt, ſi
10 dominus † ignorat rem illius ab alio occupatam
eſſe, tunc enim requiritur tempus annorum 30.&
minori tempore poſſeſſor præſcribere nequit.
Auth.malæ fidei poſſeſſor. C. de præſcriptio. long. tempor.
iunctis iis quæ ibi Bald.Salic. & alii not. Alex. Iaſ.
& reliqui in leg. Pomponius.§. cum quis ff. de acquiren.
poſſeſſ. & hoc ipſum eſt de mente Neguſantii loco
11 proxime citato. Atq; in poſſeſſione † ſine tit. pro-
culdubio requiritur tempus annorum triginta,
licet poſſidens ſine titulo habeat contra ſe malæ
fidei præſumptionem vſque ad triginta annos,
poſt vero tempus annorum 30. præſumitur eſſe in
bona fide, niſi contrarium doceat actor & probet
malam poſſeſſoris fidem, Bart. in leg. finali in fine.
Cod. vnde vi. & ita tum ibi intelligit Salicet. numer.1.
in fine

in fine *Abb.c.ſi diligenti numer.16. de præſcript.& conſil. 92.volum.1.Aret.conſi.63. Alex.conſil.151.volum.2.Ruin. conſ.44.vol.4.* plene in indiuiduo ſcribens, & tenet Neguſant. loco præcitato, hinc dixit Imol. *in leg.Celſus.colum.fin.ff. de vſucap.Ruin.dict. conſil.44.* quod poſſeſſor ſine titulo quærit exceptionem per poſſeſſionem longiſſimi temporis,non tamen actionem,& excipiendo poterit opponere quod actor ſine actione experitur.

13 Imo † nedum abſque titulo ſed etiam abſque bona fide præſcribi poſſe videtur, canoni reintegrandæ,quia cum in perdendo dominium, quod eſt magni præiuditii requiratur titulus & bona fides poſſeſſoris in amittenda poſſeſſione, quæ eſt leuis præiudicii, neque titulus neque bona fides requiritur, vt ſit differentia inter vnum & alterum caſum,ita videtur tenere Alex. *in leg.ſi de eo.§. ſi forte nume.5.de acquiren. poſſeſſ. & conſil.94. numer. 8.volum.5. & clare firmat Aret. dict.§ ſi forte numer.3.*

14 Quibus ego non † aſſentio cum poſſeſſor malæ fidei nullo tempore præſcribat, nam & hoc quoq; caſu ratio peccati viget, quæ fuit cauſa prohibitiua præſcriptionis malæ fidei poſſeſſoris. *c. poſſeſſor de reg.iur.in 6.c.fi. de præſcrip. & vtrobique Canoniſtæ, & ita ſentire videtur Soc.dict.leg. rem quæ nobis 8. quæſt. in finalibus verbis Neguſant.dict. parte, partis principalis. quæſt.24.num.5.& magis aperte tenet Auguſt.Bero ſolicite num. 39. de reſtit.ſpoliat.* Quarto quamuis iunior † rei conuenti poſſeſſio clandeſtina eſſe præſumatur reſpectu antiquioris poſſeſſoris agentis, nihilominus actor neceſſe habet id ipſum allegare atque in libello deducere,alias ſiue omittat obtinere non valet,ſicuti monet Bart. *in l.ſi de eo §.fin. ff.de acquir.poſſeſſ. Alex.conſ.130. in fi.vol.5.Dec. conſ. 57. nu.6.Marian.Soc.iun.conſi.146.num.36.vol.1.Curt. Iun. conſi 168.nu.32.Alexandrin.conſ.40.n.12.* Contrarium

15 hac † ſola ratione communiter recepta deciditur, quod finalis ratio deciſionis tex.*d.c.reintegrãda* eſt antiquitas & prioritas poſſeſſionis agẽtis. Cũ ergo ſit prioritas tantu inſpicienda, nihil proficit allegare clandeſtini poſſeſſionis, cum ſit clandeſtina,vel non,iuſta vel non, antiquior poſſeſſor obtinet & ante omnia reſtituitur, quamuis actor non alleget atq; in libello non deducat à ſe reum poſſidere,& Bart.qui allegatur *in d.l.ſi de eo §.fi.* hãc cautelam poſuiſſe non ad hunc effectum cautum reddit aduocatum, ſed vt excludat reum à petitorio,cuius hęc formalia verba ſunt: Si ſuſpicaris aduerſarium probare de proprietate, facias poſitiones & articulos quod ipſe poſſidet clã à te reſpectu poſſeſſionis,& niſi hoc exprimeres, intelligeretur reſpectu proprietatis. Hæc ille: Et id quod tradit

14 Bart. † conſiliũ eſt,non autem præceptũ & ad cautelã,non ad neceſſitatem in libello id exprimi debere,vt probatur ex verbis ipſius Bart.ibi: Sis cautus,&c.& expreſſius Benintend.de Cæſena *deciſ.33.* ex mente Dominorum de Rota. Bononienſ. qui ita tenuerunt ſequentes Claudium Seiſellum,*in d. l.rem quæ nobis.*& hanc vti communem ibi proba-

15 runt: Sed & ſi actor † allegaret clandeſtinitatẽ poſſeſſionis rei conuenti,tolli tamen poſſet atq; purgari clandeſtinitatis allegatæ vitiũ, ſi reus probaret actorem ſciuiſſe & toleraſſe poſſeſſionem rei iuniorem, tunc enim clandeſtinitas ceſſat, nec quicquã prodeſt actori eius allegatio, *Bald.in l.non ignorabit. C.ad exhibendum,refert & ſequitur Fely. in c. licet cauſam n.9.de probat.* vel igitur verum non eſt in libello id exprimi debere vel idipſum cautelã nõ neceſſitatem imponit, vel hæc allegatio, tolli & elidi, vt ſupra poſſet, & hæc in actu practico non inutilia erunt.

SVMMARIA.

1 *Præſcriptione completa,ſi ſuperuenit ſcientia rei alienæ præſcribens tuta conſcientia poſſidet.*

2 *Niſi habeat conſcientiam remordentem.*

QVÆSTIO XV.

QVONIAM vero canoni reintegrandi, præſcribi poſſe ſupra firmatum eſt; modo quæritur an qui præſcripſit tutus ſit in foro animæ,

1 quando completa † præſcriptione ſuperuenit ſcientia, quod res erat aliena à non vero domino acquiſita. *Antonius de Butrio in cap. vigilanti.* diſputando ſe determinaſſe refert, quod in foro conſcientiæ reſtituere tenetur, ſecus in foro contentioſo, quem alii ſequuntur, quos refert additio ad Angelum *in verb.præſcriptio numer. 47. & Roſella cum aliis ab eo allegatis.*

In contrarium eſt communis canoniſt. opinio, vt dixit *Abb.in cap.quia plerique numer.25. de immunitate eccleſiæ.* Quoniam præſcribens iuſte poſſidet auctoritate legis, nec amplius rem alienam, ſed ſuam detinet; propterea ad reſtitutionem non tenetur. Theologi quoque magna ex parte in idem conueniunt, *vt Sotus in 4.diſtinct.15.quæſt.2. art.2.* vbi id plene comprobat, & ſequuntur Ang. Antonina, Aſtenſis, Medina, & nouiſſime Sotus, *de iuſt. & iur libr.4.quæſtion.5.pleno ſtylo idipſum confirmans.* Quæ tamen ſententia limitatur non procedere, quando propter ſuperuenientem rei alienæ notitiam, is qui præſcripſit, habet conſcientiam læſam, atque remordentẽm, timens ſe in peccato verſari, non reſtituendo, vtique tunc in foro animæ reſtituere tenetur. Quoniam qui facit contra conſcientiam, etiam erroneam mortaliter peccat,& ædificat ad gehennam. *cap. omnes 28.quæſt.prima.& cap. literas de reſtit. ſpoliat. Hoſtienſ. de præſcription. rerum immobilium.num.3.Ang. in verb. præſcriptio. numer. 47. Imol.dict.cap. vigilanti de præſcript.* Rainerius vero à præmiſſis citatus, inquit, aut præſcribens habet conſcientiam læſam, vt reſtituat, aut non, & conſulit vt reſtituat propter ambiguum duplicitatis, quod ſi nolit reſtituere, non diffinit eum in ſtatum ſalutis, vel damnationis eſſe,ad hoc facit, quod in dubiis tutior via eſt eligenda,*cap.ad audientiam, de homicid.* atque rem dubiam teſtantur eſſe Beatus Antonius & Aſtenſis præcitãti. Tu ergo ſequere, quod tua tibi conſcientia dictat ex conſilio peritorum ſecũdum circumſtantias occurrentes.

SVMMARIA.

1 *Diuiſio præſumitur inter fratres communia bona decennio pro diuiſo poſſidentes.*

2 De-

2 *Declaratur procedere quando partes ſunt æquales.*

3 *Inæqualitas immoderata excludit præſumptam diuiſionem ſecus ſi inæqualitas ſit in modico.*

4 *Si in diuiſione tota emphyteuſis vni obuenerit iuri accreſcendi locus eſt.*

5 *Diuiſio à teſtatore inter heredes facta quid operetur.*

6 *Bonorum appellatione veniunt emphyteutica ſecus appellatione hæreditatis.*

7 *Diuiſio etiam iurata cum permiſſione de non veniendo contra ipſam retractatur ſi in ea ſit erratum.*

8 *Contrahentibus licet ſe inuicem decipere intra dimidiam iuſti pretii, declaratur vt infra.*

9 *Læſio intra dimidiam vel vltra quando retractetur.*

10 *Limitationes ad regulam quod licet contrahentibus ſe inuicem decipere hic expenditur.*

11 *Modica læſio etiam in foro conſcientiæ non conſideratur.*

QVÆSTIO XVI.

1 FRATRES communia bona † ſeorſum decennio poſſidentes diuiſionem tacite feciſſe, ac ei acquieuiſſe videntur, *gloſ. in leg. ſi Maior. C. commun. diuidendo* quam ibi ſequuntur Butrigar. Odofred. Bart. Bald. Salic. & Paul. & concludendo probant Alex. *conſ. 92. volum. 2. Iaſ. conſ. 28. vol. primo & conſ. 172. volum. 4. Ruin. conſ. 117. & iterum conſil. 167. volum. 3. & communiter ita tenetur, vt refert Iaſ. dict. conſil. 28.* Nam facta relatione de patientia ad patientiam reſultat quædam permutatio, cui ineſt diuiſio, & ſic probatur executio obligationis de diuidendo ex prima materia communionis, *Bald. conſ. 437. volum 1. Iaſ. dict. conſil. 177. volum. 4.* Sed ita

2 demum diuiſio † præſumitur ex diutina poſſeſſione per diuiſionem, ſi partes pro diuiſo poſſeſſæ æquales ſint, & debita ſit inter eas proportio, alioquin diuiſio non præſumitur, cum nemo ſuum velle iactare credatur, Bald. *in d. leg. ſi maior. C. commun. diuid.* & quamuis plerique contrarium tenuerint, dicentes tametſi partes pro diuiſo poſſeſſæ non eſſent æquales, nec debita inter eas proportio foret, adhuc ex poſſeſſione pro diuiſo diuiſionem reſultare, *vt Salic. in d. l. ſi maior. nu. 2. Alex. conſ. 29. vol. 2. Iaſ. conſ. 28. nu. 2. vol. 1. & conſ. 2. col. penult. verſ. 4. non obſtat vol. 3. Ruin. in conſiliis ſuperius adductis.* opinionem tamen Baldi ſequuti ſunt *Paul. de Caſt. in d. l. ſi maior. Feli. in c. ſi tut n. 29. de re iudic. Bald. tract. de præſcript. prima parte tertia partis principalis q. 10. n. 45. Boer. deciſ. 58. nu. 3. & 8.* & Baldi ſententia communiter recepta eſt, & in iudicando & conſulendo ſequenda, vt inquiunt Boer. & Bald. proxime

3 citati. Ego vero † vtramq; ſententiam ſic cōciliari poſſe opinor, & vera ſit cōtra Bald. ſententia, quoniam inæqualitas eſſet in modico, quia tunc de paruo præiudicio non curatur. At ſi inæqualitas eſſet immoderata, ſententia Baldi præualet: tunc enim cum de magno præiudicio tractatur, diuiſio non præſumitur, cui iactatio ineſt, & ita recte intuenti eſt de mente Baldi *in dict. leg. ſi maior.* & ſentit quoque Paul. de Caſt. ibidem dicens, ſecus eſſe, ſi res, quas ego poſſideo, valebant longe plus quam illæ, quas tu poſſediſti, Alex. *conſil. 25. num. 16. volum. 5.* dixit, ſecus eſſe, quando portiones eſſent valde diſpares, & eſt de mente Petri de Vbald. vbi ſupra, & inæqualitas immoderata quando extare dicatur, iudicis eſt arbitrium, argumento eorum quæ habes infra, *quæſt. 53. numer. 22.* Ve-

4 rum ſi à † teſtatore inter heredes in teſtamento facta ſit diuiſio, habet illa vim prælegati in eo quod ſingulis heredibus fuit in diuiſione aſſignatum, *leg. cum princip. §. eiuſdem. vbi Bart. Bald. & Immola. ff. de leg. 2.* & reſiduum hæreditatis à teſtatore non diuiſum debet in heredes proportionibus hereditariis diuidi, & licet in partibus inæqualibus ſibi aſſignatis ſint heredes inſtituti, nihilominus loco legatariorum habentur, nec alteratur inſtitutio vniuerſalis ſubſequens, quo minus credita & debita & alia non diuiſa ad heredes pertineant proportionibus hereditariis, & ſic diuiſio facienda eſt pro quota hereditatis, non pro quantitate bonorum ſibi ſingulariter aſſignatorum, *leg. ex facto proponebatur leg 2 ff. de hered. inſtit. iuxta gloſ in verbo æquis partibus* & quod ibi tenet Bart. Bal. & reliqui, *Pariſ. conſ. 94. num. 53. vol. 2.*

5 Atqui † ſi frater fratri quietationem facit de eo, quod petere poſſet in hereditate paterna, non veniunt feudalia & emphyteutica. Aliud vero quando fratres repudiaſſent bona paterna, quia appellatione bonorum comprehenduntur emphyteutica & feudalia, ita vt primo caſu non ſic ſua renūtiatione eſt excluſus ab emphyteuticis & feudalibus, at ſecundo caſu excludi renuntiantem affirmat *Bart. in l. item videndum. §. nunc videamus in ſi ff. de petit. hered. Iaſ in præludiis feudorum num. 45. per doctrinam Specul. d. §. nunc aliqua verſ. 156. & idem repetit vbique Iaſ. vt in leg. Gallus. §. quidem recte nu. 44. ff. de liberis & poſthum. in l. ſi non ſortem. §. libertus n. 55. ff. de condit. indebit. in auth. vnde ſi parens n. 7. C. de inoff. teſt. & ſequuntur Pariſ. & Pomates in addit. ad Bartol. dict. §. nunc videamus. Dec. conſ. 389. in fin. Ruin. conſilio 37. num. 12. volum. 1. Thomas Ferrat. caut. 35.* vbi ita Paduæ iudicatum fuiſſe dicit interuentu penulariorum Doctorum tunc ibi exiſtentium, & probat Alexandrinus, *dict. §. quidam recte numer. 177. & num. 178.* declarantque id verum eſſe in emphyteuſi emptitia, quo caſu filiis renūtiantibus bona paterna obſtat renūtiatio. Secus in emphyteoſi gratuita, q̄ filii non à Patre ſed ab eccleſia dicūtur habere, ideo renuntiatio bonis paternis facta non trahitur ad emphyteuſim, quā filii ex gratia eccleſiæ concedentis, non Patris conducentis habent.

6 Sed quid ſi † in diuiſione tota emphyteuſis obuenerit vni & alteri, nihil de ea remanſerit, iure accreſcendi locus fieri nō poſſe videt. Cū enim portio portioni accreſcat & emphyteuſis deſecta non inueniat cui accreſcere poſſit, ſublatū videbat̄ ius accreſcendi, Bald. *in l. 1. n. 33. C. quando non pet. partes, ſequitur ibi Roman num. 10.*

7 Reſponde cōtrarium † verius eſſe, q̄ non portioni, ſed perſonæ accreſcit. Idcirco alter cui ſtatū cōtigit allodium nō priuatur iure accreſcendi, *arg. tex. in*

tex. in leg. ſi Titio. §. vſufructum. ff. de vſufruct. & quemadmodum quis vtatur, & ita per illum textum tenet idem Bald. in addit. ad Specul. tit. de locato. colum. penult. in fin. Alex. in addit. ad Baldum in d. l. prima Cod. quando non pec. part. Aret. in lege qui Romæ. §. duo fratres num. 19. ff. de verb. obligat. vbi hanc opinionem veriorem & communiorem eſſe refert.

8 Atque ſi in diuiſione † ſit erratum, vt quia in diuiſionem venerint bona, quæ erant alterius diuidentium propria diuiſio retractari poteſt, & quamuis inſtrumento diuiſionis ē iurato conuētum ſit non venire contra diuiſionem, adhuc diuiſio reuocari poteſt, cum in eo in quo fuit erratū iuramentum non ſit obligatorium, quia de eo ꝙ ignorauit iurando non cenſetur cogitaſſe. l. ſi poſt diuiſionem, & quod ibi ſcribentes. C. de iur. & fact. ignoran. & not. Paul de Caſtr. in l. fi. §. idem quæſiit in fi. ff. de condict. indebiti. Dec. conſ. 206. in princ & alibi ſæpe, Bertrand. conſ. 15. n. 1. in fi. cum ſeq. vol. 3. parte 2. Rum. conſ. 167. n. 19. & 23. vol. 2. vbi veram & communem eſſe opinionē inquit, idem quoq; verum eſt ſi id quod commune erat, in diuiſione nō fuit comprehenſum. l. tres fratres. ff. de pact. l. ſi error. C. de colat. vbi omnes dicentes, ꝙ id quod dolo vnius ex fratribus ſubtractum vel alterius fuit culpa occultatum de bonis communibus, & in diuiſione non compræhenſum repeti poteſt, & ſi exceptio pacti opponatͣ replicatione doli excipiens excluditur, quia pactū non perimit id, de quo non fuit cogitatum.

9 Non obſtat † quod licitum ſit contrahentibus ſe inuicem decipere infra dimidiam iuſti pretii, c. cum cauſa. de teſtib. c. cum dilecti. de emptione & venditione. & eſt caſus in materia diuiſionis. in l. Maioribus C. communia vtriuſque iudicii. & notatur in l. 2. Cod. de re-
10 ſcindenda venditione. Obiectum enim tollitur † cum diſtinctione aut læſio cauſatur ex dolo partis qui principaliter adhibetur in contractu, quem dolum ex propoſito ſeu verum dolum appellant, veluti ſi ad contrahendum quis dolo inducitur, qui alias non erat contractum initurus, vt patet exemplis, quæ ponit Bald. in dict. leg. 2. 3. oppoſitione. Cod de reſcindenda venditione. Tunc vtique contractus redditur ipſo iure nullus, qualiſcunque ſit læſio, ſiue intra ſiue ſupra dimidiam. Aut læſio oritur ex dolo in contractum incidenti, quem dolum re ipſa ſeu dolum præſumptum dicunt, veluti quando quis contractum initurus erat, fuit tamen in eo deceptus, vt plus minusve iuſto venderet vel emeret, tunc læſio vltra dimidiam iuſtæ æſtimationis non toleratur ex benignitate legis ſecundæ. Cod. de reſcindenda venditione. Ete-
11 nim tunc dolus præſumitur † abſque eo, quod extrinſecus probetur, at ſi intra dimidiam alterutra partium læditur, tunc verum eſt, quod liceat contrahentibus ſe inuicem decipere & contractus reſcindi non poteſt. quia læſio intra dimidiam dicitur induſtria negotiatiua, quam lex ciuilis atque canonica tolerat dolo & fraude ceſſantibus ob bonum publicum, ne commertia tollantur, perque genus humanum conſeruatur regitur, vt habetur in dict. leg. Maioribus. C. communia vtriuſque iudicii, vbi notant Bartol. Bald. Salicetus & Paulus & poſt eos Pantalton. de Cremma. in d. l. ſecunda. C. de reſcindenda venditione. & late quoque idipſum ibi deducit Hieronymus Cagnolus & notant Riminaldus d. l. ſi ſoror. C. de collation. Abb. Imola Anania atque Felinus d. cap. cum cauſa de teſtibus & cæteri canoniſtæ in dict. cap. cum dilecti. de emptione & vendition. & de hoc ſcribēs Ioannes de Anania dict. cap. cum cauſſa nu. 4. ſex adducit limitationes ad regulam, quod liceat contrahētibus ſe inuicem decipere, quarum prima eſt ꝙ tametſi licitum ſit, non tamen honeſtum eſt. Nouiſſima vero eſt ex mente Antonii de Butrio, in c. in ciuitate de vſuris. quod in foro conſcientię & pœnitentiæ licitum non eſt ſe inuicem decipere, proinde ad limitationes, quas ponit ibi Anania recurſus haberi poteſt.

SVMMARIA.

1 Iudex in ordinariis poſt concluſum in cauſa partes ex officio interrogare poteſt ad declarationem retroactorum tantum, ſecundum Innocentii ſententiam.

2 Iudex in ordinariis poſt concluſum in cauſa partes ex officio interrogare poteſt, etiam ad fundamentum de nouo partis intentionem ſecundum Antonii de Butr. opinionem.

3 Iudex in ſummariis tam ex officio quam ad partis inſtantiam, tam ad declarationem, quam ad nouam intentionem poteſt interrogare.

4 Iudex qui inſtante parte interrogat, ex officio facere dicitur, quia voluntarie facit.

5 Iudex ſi inſtanti parte interrogare recuſat appellari non poteſt.

6 Si modo ex æquitate iuri conſona faciat, aliter ſi ſuo capite mouetur.

7 Poſitiones poſt ter. probatorium fieri poſſunt.

8 Poſitiones poſt publicatas atteſtationes admittuntur.

9 Multo magis iudicis interrogationes.

QVÆSTIO XVII.

1 IN cauſſis ordinariis an ex mero iudicis officio poſſit † debeatque Iudex partes interrogare, Doctores diſſentire videntur, Innocent. in c. cum Ioannes. de fid. inſtr. in finalibus verbis firmat iudicē ex officio poſſe interrogare de his quæ ſunt dubia ratione eorum, quæ acta ſunt ante concluſionem in cauſſa, nam de aliis non poteſt quærere, Ant. de Butr. in cap. de indoctis num. 3. tenuit quod non ſolum ad clarificationem dubiæ probationis poteſt iudex interrogare poſt concluſionem in cauſam factam, quæ aliis actibus excludit aditum, ſed etiam ad fundandam de nouo probationem. Hinc ſcribentes altercantur, alii Antonium de Butr. alii Innocentium ſequentes. Innocentii ſententiam, quod non ad fundamentum nouam partis intentionem, ſed duntaxat ad declarationem in proceſſu deductorū, ex officio poſſit Iudex interrogare, comprobat Felin. d. c. 1. n. 3. de iudi. per gloſ. in §. quia vero. in verbo non habebit. in Auth. de teſtib. ibi non vt addat ſed vt habeat declarationem iam dictorum. idem Feli. in d. c. cum Ioannes n. 11. & 12. refert propter auctoritatē Innoc. & gloſſæ hāc partē eſſe in practica ſubſtētabilem,

& hanc

& hanc communem dicit Barbat. *d. cap. 1. num. 21. de iuditus.* licet contrariam teneat æquitate concurrente, eandem Innocentii partem tenet Marſil. *in l. 1. §. ſi quis vltro. nu. 44. ff. de quaeſt.* dicens, quod eam communiter ſcribentes ſequuntur. idem Marſil. *ſing. 155.* affirmat communem eſſe concluſionem, & hanc quoq; Innocentii opinionem plene comprobat Rip. *d. c. 1. n. 21. de iudic.* dicens: Si certe computes autoritates, opinio Innocentii videtur magis communis.

2 Verum Antonii de Butr. † ſententiam, quod nedum ad declarationem retroactitatorũ, ſed etiam ad fundandam nouam partis intentionem, poſſit iudex ex officio poſt concluſum in cauſa interrogare, comprobat Alex. *in l. 4. §. hoc autem iudicium. num. 18. & 19. ff. de damn. infec.* quam communiter ſecundum eum Doct. ſequuntur, per text. *in l. vbicunque. ff. de interrog. actio. & in capit. iudicante, 30. quaeſt. 5. & alia de quib. ibi.* & hanc partem tanquam magis communem amplectitur Dec. *d. c. 1. num. 9. de iuditio.* & Felyn. ibidem refert communiorem eſſe, & eandem tanquam communem probat Iaſ. *in repet. l. admonendi. num. 63. ff. de iurein.* & idem conſulendo voluit Ruin. *conſ. 30. in princ. vol 4.* Similiter veras (vt ipſe ait) & communes concluſiones, & vt magis communem ſequitur Marant. *in ſuo Speculo 9. diſtinctione. 4. partis. numer. 28.* Ego vero libentius Butrii adhærerem opinioni, & Innocentii ſententiam in practica non admitterem, vtpote quæ ad probationes anguſtandas tendit, quas ampliari conuenit ad veritatem indagãdam, *Bald. in auth. qui ſemel. C. de probat. Bart. in l. quoniam. C. de heret.* magis veritas quam iuris ſolemnitas attenditur, *l. cum tabernam. §. idem quaeſiit. ff de pignor. Bald. conſ. 10. in fin. vol. 1. & conſ. 265. num. 3. vol. 1. Paul. de Caſt. conſ. 234. in fin. principii. vol. 2.* vbi inquit, quod iudex defenſor veritatis eſſe debet, quia ſemper male oſtenditur veritas, & hæc in ordinariis.

3 At in ſummariis † nemo eſt qui diſcrepet, quod
nedum ex officio, ſed etiam ad partis inſtantiam
debet iudex in quacunq; parte iuditii, etiam poſt
concluſum in cauſa, etiam ad fundandam nouam
partis intentionem interrogare, *per textum iuncta*
gloſſ. in clement ſaepe, de verb ſignif. in verb. interrogabit.
quam ibi ſequuntur Cardin. Anch. Imol. & Ge-
4 org. Natta. Et ſi pars † inſteterit fieri interroga-
tiones, quia iudex ad hoc cogi non poteſt, ſi interrogat,
magis ex officio ſuo facit, quam ad partis
inſtantiam, eo quod voluntarie, non autem coacte
facit, ita declarat Paul. de Caſt. *conſ. 746. num. 2.*
vol. 1: Ruin d. conſ. 30. num. 3. vol. 4.

5 Sed & ſi iudex † interrogare requiſitus recuſat,
grauare non dicitur, nec poteſt appellari, *Bald d. l.*
vbicunque. ff. de interrog. action ſequutus Specul. de officio
omn. iudic. §. impedit. cum (vt Speculator ait) illud
officium non reſideat in parte, ſed in iudice. Ve-
rum hoc dictum temperandum eſt, quod etſi in
arbitrio iudicis ſit, quando æquitas ſubeſſe dica-
tur, & ſic admittere vel recuſare interrogationem
6 faciendam. Non tamen debet ex † ſuo capite mo-
ueri, ſed æquitate rationi conſona, & ſi ſecus fiat,
poteſt appellari, ita expreſſim voluit Alberic. *d. l.*
vbicunque. num. 2. & pariter Innocentius in cap. cum ſpeciali. num. 4. de appellat.
vbi in interrogationibus in
iure faciendis inquit: Si iudex dicit, ſe moueri ex
æquitate, vbi moueri non debet, appellandum
eſt, alias ſibi pars infert præiudicium, & Innocentium
ibi ſequuntur Imol. *numer. 9. per l. ſi qua pœna.*
cum ibi not. ff. de verb. ſignif. & gloſſ. in c. ſuper in. de accu.

7 Quodque poſſit † iudex ex officio interrogare, confirmo ex eo, quod poſt terminum probatorum poſitiones fieri poſſunt, vt tradit Specul. *tit. de dilationib. §. nunc videndum reſtat. num: 9. Ioan. Andr. in addit. ad eundem. d. tit. de poſitionib. §. 4. num. 4.*

8 Quin etiam poſt concluſum † in cauſa publicataſque atteſtationes poſitiones admittuntur, vt decidunt Innocent. Bald. atque Fely. *in c. vltra tertiam. in fin. de teſtib. Cardinal. in clement. vnica. num. 19. de cauſa poſſeſſ. & proprietat. Marſil. ſing. 110.* Multo ergo magis admittuntur interrogationes ex officio a iudice faciendæ, ita in ſpecie tradit idem Specul. tam in tit. de poſitionibus, quam in tit. de dilationibus proxime citatis, *per text. d. cap. cum Ioannes. de fid. inſtr. & c. iudicantem. 3. quaeſt.*

SVMMARIA.

1 *Iudex in cauſa intricata cogere debet partes ad concordiam.*
2 *Sportulae quando iudici debeantur.*
3 *Iudex immoderatas exigens ſportulas non liberatur à reſtitutione per remiſſionem verbalem.*
4 *Iudici Eccleſiaſtico ſportulae non debentur.*
5 *Exemplum memorabile iudicis boni.*

QVÆSTIO XVIII.

1 BONI iudicis partes † ſunt lites dirimere, &
indemnitati litigantium ſtudere, imo quan-
dolongo tempore litigatum eſt, & cauſa eſt intri-
cata, ita quod non facile diſcerni poteſt, vter liti-
gantium bonam cauſam foueat, tunc ratione pec-
cati, in quo litigantes detinentur, debet iudex
compellere partes ad concordiam, caſus eſt *in cap.*
ſtudendum. & in cap placuit. 90. diſtinct. & plene com-
probat Felyn. *in c. 1. num. 5. de trenga & pace. & tenent*
quoque in verbo Iudex. Angelica num. 4. Syluest. num. 12.
Tab. num. 3. Et probantur hæc, quamuis ipſi non
allegent ex verbis Domini cõcordiam percipien-
tis, dum ait: Eſto conſentiens aduerſario tuo ci-
to, dũ es in via cum eo, ne forte tradat te iudici, &
iudex miniſtro, & in carcerem mittaris. Quæ vti-
que verba, etſi in ſenſu allegorico aliud inſinuant,
nihilominus in ſenſu literali hic conueniunt. Ve-
2 rum quia frequenter peccant iudices, † ſportulas
magis quam concordiam ſectantes, illos in ſpor-
tularum vſu admonitos volo, quod iudex proui-
ſionem à publico, vel à Principe ſibi aſſignatam
non habens, ſportulas pro labore recipere tuta
conſcientia poteſt, quoniam nemo militat ſtipen-
diis ſuis, & qui paſcit gregem, eius lacte veſcitur,
cap. tam nunc. 28. quaeſt. 1. in finalib. verbis. Iudices au-
3 tem † Eccleſiaſtici nullas prorſus petere poſſunt
ſportulas, ii namque contenti eſſe debent ſuis di-
gnitatibus, & earum redditibus, vt præter proxi-
me relatos latius expendit Aſtenſis *lib. 1. tit. 38. art. 3.*

ſubiungens quicquid ſit de iure, de facto, contra-
rium ſeruant iudices, & praua conſuetudine, vel
potius corruptela, & præcipue B. Antonius *tertia*
parte.tit.9.cap.20.§.8.in fine. conſuetudinem repro-
bant, & Syluester verbo Iudex, 1. *quæſtion.8.verſ.*
quartum. communem opinionem aſſerit, quod
conſuetudo huiuſmodi non valet. At ſi im-
4 moderatas † extorquent contra publicas conſti-
tutiones, vel laudabiles conſuetudines, ad reſti-
tutionem earum tenentur, maxime in foro pœni-
tentiali, & eſt quippe canonib. adeo odioſa ſpor-
tularum indebita exactio, quod ſpontanea remiſ-
ſio iudici facta non liberat eum ab obligatione
reſtituendi, niſi iudex actualiter offerat, vel reſti-
tuat ei, à quo extortæ ſunt, *cap.ſtatutum §.ſi quid au-*
tem.de reſcriptis in 6.& c.2.de cenſibus. eod. tit. & vtro-
biq; gloſſa notat, donare ſane poteſt is, cui extor-
tæ ſunt poſt reſtitutionem vel realem oblationem
à iudice ſibi factam, ante oblationem, vel reſtitu-
tionem, remittere nõ poteſt, ita quod iudex
ſit in conſcientia tutus. Præmiſſa quidem com-
probantur ex iis, quæ ſcribunt Gabriel Biel, *in 4.*
diſt. 15. quæſt.6.& in verb.iudex.Angelus num.8. Syluest.
1.quæſt.8. Fabien in verb.reſtitutio. num. 40. B. Antonius
parte 2.titulo 2.cap.4 & part.3.tit.9.cap.2. Non ob-
ſtat, quod contrarium tenent Hoſtienſ. *de vſuris.*
§.eſt autem.num.12.circa finem.Medina de reb.reſtituen-
du.quæſt.3.verſ.ſecunda cauſa.Caiet.ad S.Thom.2.quæſt.
62.art.6.ad tertium. ſequitur Nauarrus in Enchirid.c.17.
*num.45.*dicentes, remiſſionem libere factam ab eo
qui donare poteſt, liberare debitorẽ. Ad hoc ob-
iectum reſpondetur, in foro contentioſo illud ve-
rum eſſe, ſecus in foro conſcientiæ, vt aduertit S.
Anton.ſup.cit.loc.2.*part.* Rurſus reſpondeo, re-
gulariter verum eſſe, remiſſionem valere, ſc.ˑfal-
lit in remiſſione iudici facta de ſportulis indebi-
te ablatis, ad reprimendam malorum iudicum
concuſſionem vel fraudem, vt gloſſæ præællegatæ
notant, ſicuti etiam fallit in aliis quibuſdam ca-
ſibus ſpecialibus, quos ponit Medina, vbi ſu-
pra, *verſicul. poſtremo ad idem.* & textus ſunt aperti,
qui euitari nequeunt, *in dict.cap.ſtatutum. & in d. c.*
2.de cenſib.in 6.& hęc eſt communis Theologorum
ſententia, vt Hoſtienſ.refert, tametſi ipſe contra-
rium teneat. Porro iudices, qui ab huiuſmodi illi-
citis abſtinent, ſummum beatitudinis gradum in
cœlis ſibi comparant, vt Eſaias inquit: Qui excu-
tit manus ab omni munere, in excelſis habitab.t,
ſtudeant iudices eorum officium in charitate ex-
ercere. Hoc vtique æternæ Maieſtati adeo gra-
tum eſt, quod etiam fidelibus bonis iudicibus
5 præmia largitur. Refert enim † Beatus Anto-
nius ex mente Petri de Palude, *2.part. titul.1.cap 19.*
§.2. Quod cum in Francia quidam foderet a-
grum, inuenit linguam humanam viuam, quam
interrogans cuius eſſet, illa reſpondit ſe eſſe lin-
guam hominis Pagani, qui diu iudex fuerat, &
nunquam ſententiam iniuſtam emiſerat, ob id-
que Deus animam ſuam in illo membro ſeruaue-
rat, donec Baptiſmum reciperet. Quod cum nun-
ciaretur Epiſcopo, ille cum clero illuc veniens,
poſt locutionem linguæ auditam, Epiſcopus il-
lam baptizauit, & confeſtim in puluerem reſolu-
ta eſt. Vide ergo, quam diligat Deus iudicem bo-
num: econtra vero iudicem malum valde odit,
in Sapientia namque legitur: Quoniam non cu-
ſtodiſtis legem iuſtitiæ, horrende apparebit vo-
bis, & iudicium duriſſimum fiet his, qui præſunt.

SVMMARIVM.

1 *Cautela Baldi ad examinandum teſtes poſt publicatas atteſtationes.*
2 *Iudex ſecundum allegata & probata, quamuis iudicare teneatur, non tantum prohibetur informationes extraiudiciales capere.*
3 *Concluſio in cauſa eſt terminus probationum excluſiuus.*
4 *Iudex pro abſente ex contumacia vel alia iuſta cauſa probationes inducere poteſt.*
5 *Iudex defenſor veritatis eſſe debet.*
6 *Ad veritatem perquirendam omnia iura clamat.*
7 *Iudex veritatẽ perquirere debet, ſicut venator leporẽ.*

QVÆSTIO XIX.

TESTES poſt publicatas atteſtationes ob ti-
morem ſubornationis produci nequeunt.
Clement teſtib.extr.de teſtib.& probant ibi Archid.Car.
1 *& Imol.* eſt tamen cautela, † vt pars det iudici no-
mina teſtium, & ſe abſentet tũc iudex, in quo ſub-
ornatio nõ timetur, poteſt recipere teſtes, & teſti-
monium eorũ valebit, *Bal.in l.ampliorem.nu.8.C.de*
appell.ſequitur Lanfranc.in practic.in verb.teſtium depo-
ſitiones.n 27.Iaſ.in l.vbi pactum.n.14.C.de tranſact.plene
Alex.in l.4.§.hoc autem iudicium.n.13.& ſeq.ff.de dam.
infect. reprobans Romanũ ibi contrarium tenen-
tem, & Baldi cautelam ſequũtur etiam Aym. *conſ.*
134.n.1.vol.1.plene Marſ.in l.1.§.ſi quis vltro n.8.de quæſt.
Contrarium tenet Corſetus *ſingul. 22.* limitans ex
mente Rom. *in rub.de arbitr.* Baldi doctrinam pro-
cedere, quãdo iudicis culpa teſtes minus recte fo-
rent examinati, & limitationem ſequitur a ldition
ad Lanfranc. vbi ſupra, proxime Pau. de Caſt. *conſ.*
246.per tot.vol.1. Ego vero Baldi ſententiæ libenter
me ſubſcriberem, vt veritas ſæpius agitat magis
2 ſplendeſcat in lucem ex pluribus. Iudex † etſi ſe-
cundũ acta & probata iudicare teneatur, nihilo-
minus non prohibetur à teſtibus extraiudiciali-
ter receptis informationes capere, & cæteris pari-
bus ſecundum eos iudicare, per ea quæ adducit
Alexand *conſ.112. vol.4.* quodque iudex moueri
poſſit ad iudicandum etiam ex iis, quæ extra acta
ſunt, firmant Abbas & alii, & poſt eos Felynus *in*
capitul. paſtoralis. numer. 29. de offic. delegat. quod v-
tique verum eſſe aiunt, quando iudici certitudi-
nario de veritate conſtat, non quando ſuſpicatur,
vel opinatur veritatem aliter ſe habere, quam
conſtet in actis, ad idem quoque facit Iaſon *in*
§.ſi minus.numer.decimo quinto.vbi plene inſtitution. de
actionib. Aymo *conſilio centeſimo octuageſimo nono. nu.1.*
3 Secundo concluſio † in cauſa, quamuis ſit termi-
nus probationum excluſiuus, iudex tamen, cui
nunquam concluditur, & cuius officium ſemper
vniformiter viget, poteſt probationes ex officio
recipere, & præſertim pro eius informatione,

Rota

Rota deciſ.2. de teſtib. in nouis. Abbas in cap. cum dilectus. de fide inſtrum. Decius in cap. denique. 2. notabil. de exceptionibus. Berous cap. quoniam contra. num. 209. de probationibus. Iaſ. repe. l. admonendi. numer. 62. ff. de iureiur.

4 Tertio iudex † probationes inducere poteſt pro abſente ex contumacia, vel alias ex iuſta cauſa. *Auth. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damn. infect. vbi Bart. Alex. & reliqui.* imo fortius conſuluit Aret. *conſ. 246.* quod nedum poteſt iudex, ſed etiam tenetur ad defenſionem abſentis ex officio teſtes recipere, quamuis ſint publicatæ atteſtationes.

5 Quarto, iudex † defenſor veritatis eſſe debet, alias nihil pernicioſius contra Deum, nam ſemper male oſtenditur veritas, inquit Paulus de Caſtro *conſil. 234. in fine principii. volu. 2. & conſ. 257. verſicul. conſtat autem. in fine. volumin. eodem.* Idemque alias dixit *conſ. 143. viſo proceſſu. num. 2. vol. 2.* Quando iudex in multis coram ſe geſtis perpeodit indubitanter ita eſſe, licet probatio directa facta non ſit, poteſt ſalua conſcientia iudicare, & melius *conſilio trecenteſimo octuageſimo, per totum. volum. 1.* vbi quod conformare iudicium ſuum cum veritate debet, & eam ſummopere adiuuare, ipſiuſque veritatis probationes ampliare, & qui littera legis ſeruata repugnante conſcientia veritatem offendit, ædificat ad gehennam, atque Bald. *conſil. 10. in fine. volum. 1.* inquit, magis veritas quam iuris ſolemnitas attendatur, *per leg. cum tabernam. §. idem quæſiit. ff. de pignorib.* & alibi idem Baldus *conſilio 265. num. 3. volu. 1.* dixit, habita veritate ſecundum eam iudicandum eſt, & quando veritas nullo modo patere poteſt, iudicari poteſt ſecundum conſcientiam, *per l. illicita. 5. § veritas. ff. de off. præſid. & arg. capit. cum clerici. de re iud. lib. 6.*

6 Quinto, ad veritatem perquirendam omnia iura clamant, & præcipue lex diuina, vt habetur Deuteronomii *capit. 13. ibi: quære ſollicite & diligenter rei veritate perſpecta,* & apud Eſdram: *lib. 3. cap. 4.* omnes populi clamauerunt, & dixerunt: *Magna eſt veritas & præualet.* Et Pſalmiſta canit: *Ne auferas de ore meo verbum, veritas vſquequaque.* Et Saluator ait: *Ego ſum via, veritas & vita,* ex quibus apparet, quod veritas in omnibus prædominari debet, & vti venator leporem per loca denſa & aprica perquirit, ſic iudex veritatem omni conatu venari debet. Neque propterea iuris ordo deſtruetur, ſed iudicii forma regulariter ſeruetur, & ſi iudicem æquitas mouerit, Baldi cautela vitatur, & veritatem vtcunque poteſt aſſequatur. *Argument. l. vbicunque. ff. de interrog. action. l. prima. ff. de iuriſdiction. omnium iudicum.* & ſic ex præmiſſis patet, quod vti vera admittenda eſt Baldi cautela, de qua ſupra.

SVMMARIA.

1 *In ſchola Theologorum eſt diſſenſio, an Iudex debeat iudicare ſecundum veritatem ſibi iſto proceſſu, notã.*
2 *Receptior eſt opinio quod non.*
3 *Iudex non poteſt iudicare contra veritatem à iudice tanquam priuato cognitam.*
4 *Limitatur non procedere, quando imminet periculum animæ.*
5 *Secundo limitatur non procedere, quando extraiudicialiter procedere poteſt.*
6 *Tertio limitatur non procedere, quando facultatem habet prohibendi in ſcriptis, & ſine ſcriptis.*
7 *Quarto limitatur, quando poteſt procedere de facto, & ſola veritate inſpecta.*
8 *Quinto, vbi agitur de reo abſoluendo.*
9 *Sexto limitatur, non procedere, quando teſtes ſuſpecti ſunt.*
10 *Septimo, quando iudicat iis qui ſupra leges ſunt.*
11 *Octauo declaratur, promiſſa procedere, quando veritas certitudinarie conſtat.*

QVÆSTIO XX.

1 MAGNA eſt in † ſchola Theologorum diſſenſio, an iudici liceat iudicare contra veritatem ſibi notam, propterea qui in contrarium probantur ex proceſſu, aliis partem negatiuam, aliis affirmatiuam ſequentibus, qui partem negatiuam tenent, inquiunt: iudicare contra veritatem eſt iudicare contra ius naturale atq; diuinum, & quod vtilius eſt ſcandalum naſci, quam veritatem deſerere, quodque iudicis officium latiſſimum eſt. Ideo poteſt ſubterfugere in fauorem veritatis, & alias quoque rationes adducunt auctoritatibus ſacræ ſcripturæ munitas, quas refert & ſequitur Angelica *in verb. iudicare. num. 7.* vbi plene hanc partem tuetur: veruntamen receptior eſt o-
2 pinio, † quod iudex tenetur iudicare ſecundum allegata & probata, etiam contra veritatem, quam ipſe nouit, quæ ſententia originem habuit ex verbis Auguſtini, dum ait: Bonus iudex nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed ſecundum leges & iura pronunciat, quam quidem ſententiam S. Thom. *22. quæſt. 61. art. 2.* dicens, ſecundum iura iudicare, eſt ſecundum ea, quę in iudicio proponuntur & probantur, & rationem addit, quia iudicare pertinet ad iudicem, ſecundum quod fungitur publica poteſtate, non ſecundum id quod ipſe nouit, tanquam priuata perſona, per inſtrumenta & teſtes, & alia legitima documenta, quæ ſequi tenetur, cum diſtrictius ea diſentiens non poſſit earum defectum inuenire, & hanc ſententiam, qui eam tenent, aſſerunt eam veram eſſe tam in cauſis ciuilibus, quam etiam criminalibus, ita quod iudex neceſſe habet reum iudicialiter conuictum ad mortem damnare, quamuis ipſi extra proceſſum certa ſit eius innocentia, imo volens cauſam ſuperiori remittere, & ſe ab onere iudicandi eximere, non auditur, ſed nec officio, quod gerit renuncians excuſatur, præmiſſaque in ſingulis eius membris rationibus comprobant, contrariaque tolluot, Richardus *quodlibeto 24. quæſt. 25. Caietan. ad S. Thomam loco, de quo ſupra Sotus de iuſtitia & iure libr. 5. quæſt. 4. artic. 2.* quorum vterque fuſiſſime rem dilucidant aliosque enumerant eandem ſequentes opinionem, & habent Canoniſtæ *in c. iudicet. 3. quæſt. 7.* vbi eſt text. in hoc articulo admodum notabilis, præmiſſa confirmans, vbi dicitur, qui iudicat, voluntati ſuæ obtemperare non debet, ſed tenere quod legum eſt, & hæc quidem Theologorum ſententia licat pugnare videatur cum cautela Baldi, &

cum iis, quæ iuris ciuilis interpretes ſuperius af-
firmarunt, vere tamen ſibi inuicem non aduer-
ſantur, quoniam id, quod dictum eſt, poſſe iudi-
cem informationes capere extraiudiciales, & ſe-
cundum eas iudicare, procedit, quia tunc verbis
innoteſcit iudici, tanquam iudici, qui informa-
tiones extra proceſſum habitas in proceſſu ponit
ad partes. Si iudex, priuſquam officium iudicandi
aſſumeret, facti veritatem vt priuatus nouit, ſic
namque ſentiunt vtriuſq; iuris gloſſatores, nem-
pe *in dict. l. illicitas. §. veritas. ff. de officio præſidis. atque
in l. eadem ratione. ff. de feriis. & dixit gloſſa in dicto cap.
iudicet. 3. quæſtione 3.* quod ſecundum ea quæ vult,
iudex pronunciare debet non ſecundum ea,
quæ nouit, vt homo, & idem tenet Anchoranus
in capit. canonum ſtatuta. num. 44. vbi communius
de conſtitut. quam etiam communem ait Nauar-
rus in Manuali *cap. 25. nu. 10. & Summiſtæ ſequuntur,*
3 *qui & ipſi communem appellant.* Cæterum hac † opi-
nione retenta, quæ habet veritatem à iudice tan-
quam priuato cognitam ſequendam non eſſe, li-
mitatur non procedere, quando imminet pericu-
lum animæ, vel quãdo læderetur publica vtilitas,
4 vt ex † mente Hoſt. & Archidi. inquit Angelica,
in verb. iudicare. n. 7 & improbatur ex iis, quæ ſcribit
Anton. de Butr. *in cap. ad petitionem. n. 14. de accuſat.
& Cardinalis ibidem nu. 3.* vbi de veritate inquirenda
in cauſa vſurarum agebatur, & ibi quoque probat
5 Ioan. de Anania *num. 5.* Secundo quando † iudex
procedere poteſt extraiudicialiter ſeu pro arbitrio
ſuo, vel ex forma ſtatutorum, vel ex poteſtate à
principe ſibi delegata, tunc in iis quę eius arbitrio
committuntur, ſequi poteſt propriam conſcien-
tiam, vt firmat Angelica loco, de quo ſupra in fin.
Syluest. *verb. iudex. 2. n. 5* & comprobatur ex iis, quæ
dicit Alberic. *in ſuo dictionario in verb. extraordinarie,*
vbi inquit extraordinarie, hoc eſt, ſine figura iu-
dicii, ſeu arbitrio ſuo, accedit *Bartol. in extrauaganti
ad reprimendum, in verb. ſine figura.* vbi inquit, quod
tunc ſublata ſunt ea, quę a iure ciuili ſunt inducta,
& ſeruanda ſunt ea, quæ de iure naturali ſunt; pla-
ne ius naturale atque diuinum iubet veritatem in
omnibus præualere, à mendaciis vnumquemque
cauere, quod non faceret iudex veritatem, vt pri-
uatus ſciens, & contra eam ex actis iudicans. Ius
quippe diuinum non diſtinguit veritatem notam
iudici, vt iudici vel vt priuato, ſic ait Angelica vbi
ſupra, ſubdens in præuaricatione Dei præcepto-
rum: non habet locum hæc diſtinctio, non enim
iudex puniretur contra cõſcientiam iudicans, ſed
homo, quamuis faceret, vt iudex. Vbi ergo iudici
auctoritas eſſet cauſas cognoſcere atque termina-
re extraiudicialiter, vel extraordinarie, atque ſine
figura iudicii, tunc limitatio hæc procedit.
6 Tertio, ſi iudex ex † facultate ſibi a ſuperiore
impertita procedere & decidere cauſas poteſt in
ſcriptis & ſine ſcriptis, propriam ſequi conſcien-
tiam poteſt, ſecundum Fely. *d. c. paſtoralis. n. 24. poſt
Bart. & Bald. ibi citatos.*
7 Quarto, regula ſupra firmata multo magis † li-
mitatur, non procedere, vbicunque cauſa de iure
& de facto vel ſola veritate inſpecta cognoſci &
terminari poteſt, tunc veritas quomodocunque
habita amplectenda eſt, Rota *deciſion. 33. de reſcrip.
in nouis. & deciſ. 488. in antiq. deciſ. Pedemon. ſub diuer-
ſis numeris. vbi pleniſſime.*
8 Quinto, ſi ad condemnationem rei † inſtatur,
atque in proceſſu & actis culpabilis non proba-
tur, abſoluendus eſt, tametſi iudex extra proceſ-
ſum culpabilem illum eſſe pro certo ſciat, quippe
tunc propriam conſcientiam ſequi non tene-
tur, ſed ſecundum acta iudicare neceſſe habet, &
eſt diuerſitatis ratio, quia ſatius eſt nocentem ab-
ſoluere, quam innocentem condemnare, *l. abſen-
tem. ff. de pœnis. l. qui accuſare. C. de edendo. l. fauorabilio-
res. ff. de regulis iuris. & tenet Angel. præcitata. & Syluest.
in verb. iudex. 2. n. 5.*
9 Sexto, ſi teſtes † ſuſpecti reddantur ex cauſa
ſuſpitionis in actis regiſtrata, vt ſi cum pallore vel
trepidatione deponant, vel ex alia cauſa, ſuſpectos
ſe reddant ſecundum terminos, *l. tum magis. ff. de
teſtibus.* tunc vtiq; iudex poteſt teſtibus fidem non
adhibere, atq; contra acta & probata iudicare.
10 Septimo, quando iudicat is, † qui eſt ſupra le-
ges, nempe princeps & quiuis ſuperiorem non re-
cognoſcens, poteſt veritati adhærere, propriamq;
ſequi conſcientiam, quam extra acta vtcunq; con-
ſequutus eſt. *Felynus in d. c. paſtoralis.* vbi plurimum
auctoritatibus hoc ipſum confirmat.
11 Octauo & vltimo in † omnibus caſibus, in qui-
bus iudex veritatẽ extra acta & probata ſequi po-
teſt, reſtringendum eſt, id procedere, quando cer-
titudinarie veritas ad iudicis notitiam peruenerit,
aliud vero, quando ſuſpitio vel opinio animum
pulſat, iudicare debentes, vt ſi ex aliquibus argu-
mentis indiciis credit, aliter veritatem ſe habere,
quam proceſſus & acta præ ſe ferunt, ſane tunc ſe-
cundum propriam conſcientiam iudicare nequit,
*argument. cap. ne innitaris. de conſtitution. & tenet Fe-
lynus in dict. cap. paſtoralis. numer. … de officio delegat. ſe-
quutus Geraldum de Odone ſic tenentem, quem dicit ex-
cellere omnes in hac quæſtione.*

SVMMARIA.

1 *Aduocatus & procurator an aliquo caſu cauſam in-
iuſtam tueri poßint.*
2 *Caſus plures, in quibus peccant aduocati atque pro-
curatores.*
3 *Boni aduocati clauſtralibus præferuntur.*
4 *Malorum aduocatorum exempla.*

QVÆSTIO XXI.

HActenus de iudicis officio nũc de aduocato,
deq; procuratore agendum eſt, at in primis
præmitto aduocati procuratoriſq; officiũ, in pari
verſari periculo, idcirco promiſcue de vtro-
que erit ſermo. Quæritur igitur, an aliquo ca-
1 ſu liceat aduocato, vel procuratori iniuſtæ cau-
ſæ patrocinari abſq; peccati incurſu, trimembri
diſtinctione reſponderi poteſt.
Aut ab initio aduocatus vel procurator cau-
ſam cognouit iniuſtam eſſe; Aut iniuſtam eſſe
ab initio arbitratus eſt, verum in proceſſu
cauſæ ſuperuenit iniuſtitiæ notitia. Aut ab
initio

initio cauſa viſa eſt dubia. Quando à principio cognouit cauſam iniuſtam, videretur dicendum, licere huiuſmodi cauſæ patrocinium præſtare,
2 quoniam, quemadmodum licet medico † curam infirmitatis deſperatæ aſſumere, & peritiam ſuæ artis oſtendere, ita aduocatus & procurator non videtur peccare, ſi iniuſtam cauſam defendit peritia & arte ſua. Rurſus, licet militi aduerſus hoſtem inſidiis aſtutiiſque vti ad eum debellandum, pariter aduocato atque procuratori licere videtur cauſam iniuſtam tueri, ad acumen ingenii, artiſque peritiam manifeſtandam. In contrarium eſt veritas, vt habetur Paralipomen. 2.c.19. *Qui impio præbes auxilium, iram Domini mereberis*, & expreſſius *in c. ſi quis vero, 11. quæſt. 3. ibi: Non defendas improbum*. Et eſt moralis text. ad hoc *in l. rem non nouam. C. de iudiciis*. Quocirca, qui ſciens prudenſque iniuſtæ cauſæ patrocinatur, auxilium & conſilium dat impio, & proculdubio mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur eius damni, quod contra iuſtitiam per eius auxilium pars altera incurrit.

Non obſtat, quod de cura medici dicitur, quoniam diuerſa eſt ratio medici & aduocati: etenim medicus nulli facit iniuriam, at vero aduocatus, procuratorque partem lædit aduerſam. Non obſtat, qood de milite dicitur, quoniam licet militi in bello iuſto ex inſidiis agere, prudenter occultando quæ facere intendit, non autem licet falſitate vti, & fraudulenter agere, cum etiam hoſti ſit ſeruanda fides. Hinc infertur, quod licet aduocato vel procuratori cauſam iuſtam defeodenti prudenter occultare ea, ex quibus proceſſus poſſet impediri, ceterum non cõceditur illi falſitate vti. Quando vero à principio cauſæ iuſtam illam eſſe credit, & pendente proceſſu superuenit ſcientia, quod cauſa eſt iniuſta, tunc tenetur cauſam deſerere, & ad cedendum clientem ſuum admonere, vel ad componendum inducere ſine aduerſarii damno. Hæc habentur ex S. Thom. 2.2. *quæſtion. 71. articul. 3. Gabriel Biel in 4. diſtinction. 15. quæſtione ſexta. articul. 7. concluſione nona. Aſten. libr. primo. tit. 39. articulo primo. Hoſtienſ. de pœnitentiis & remiſſionibus, numer. 32. Nauarrus in Manuali, capit. vigeſimo quinto. numer. 20. & eſt textus in dict. l. rem non nouam*. Quando vero cauſa eſt dubia, propter rationes & auctoritates, pro vtraque parte concurrentes, vtique tunc remouendus non eſt à patrocinio aduocatus & procurator in foro conſcientiæ, quia iniuſtam cauſam nou defendit, ſed forte iuſtam. *Sylueſter in verb. Aduocatus. num. 5. Tabien. num. 15. Sotus de iuſt. & iur. lib. 5. quæſt. 8. art. 3.* qui in fortioribus terminis tenet, etiamſi minus probabilitatis habet pars, quam tuetur aduocatus, licere illam defendere, quod ego non facile admitterem, quando aduocatus & procurator credit, partem aduerſam eſſe iuſtiorem, & partem, quam tuetur, minus probabilem, tametſi multæ ſint pro vtraque parte rationes & auctoritates, quoniam tuoc contra conſcientiam ſuam facit, & qui facit contra conſcientiam, etiam erroneam, ædificat ad gehennam, *cap. omnes. 28. quæſtion. 1. cap. literas. de reſtitutione ſpoliatorum*. Et hoc eſt, quod idem Sotus dixit, vix abſque periculo infirmior pars defendi poteſt, præterea in dubio tutior pars eſt eligend., maxime in concernentibus ſalutem animæ, *capit. iuuenis. de ſponſalibus, & matrimonialib.* quibus accedit Nauarrus in Manuali poſt Aotonium de Butrio. Sin autem in cauſa dubia aduocatus partem, quam tuetur, credit probabiliorem, ſecure agit in foro conſcientiæ per prædicta, admonito tamen prius cliente de dubio cauſæ, ſicuti faciendum eſſe docet Sotus præallegatus. Sunt præterea multi alii caſus, in quibus peccant aduocati & procuratores, quando, inquam, ſubdole fouent cauſas, cum illas deſperatas defendunt contra conſcientiam, cum nimis magnum ſalarium recipiunt, cum opprobriis certant, cum poſitiones cauilloſas faciunt, vt partem aduerſam capiant, cum clientem inducunt ad peierandum, ponendo, vel reſpondendo, cum recepto ſalario non amplius ſtudent. Hæc Hoſtienſis loco ſuperius relato.

Modeſtia vero aduocatorum deſcribitur *in c. fi. 5. quæſt. 4.* vbi dicitur, quod ab eis proponitur, mitiſſima relatiooe verborum proferri debet, vt nec contentioſis vocibus nec contumeliis, vel ritibus, ſenſus audientium perturbent, ſcriptum eſt enim: Eiice deriſorem, & exibit cum eo iurgium. Cæterum, ſi quem in eorum officio offenderint, audiant Hoſtienſem vbi ſupra dicentem: Satisfaciant aduocati iis, quos læſerũt, & per veram pœnitentiam ſuo ſatisfaciant creatori, ſi nolunt apud inferos perpetuo cruciari. Attendite obſecro Domini aduocati id quod dixit idem Hoſtieoſis *in proœmio ſummæ, numero octauo*. Aduo-
3 cati fideles, & iuſti iudices magis vitam † fructuoſam ducunt, quam religioſi vitam contemplatiuam ſeruantes. allegat *cap. niſi cum pridem. §. final. de renunciatione*. vbi dicitur, ne putes Martham malam partem elegiſſe, quia Maria optimam elegerit, quoniam etſi illa ſit magis ſecura, iſta eſt magis fructifera, *& in capit. licet. de regulis iuris.* dicitur.

Præponitur ſollicitudo contemplationi & labor quieti, gaudeant igitur aduocati boni, quia maius præmium habebunt in iudicio finali, quam clauſtrales. Ad laudemque veſtram dicitur, *in l. aduocati. C. de aduocat. diuerſorum iudicum*. Aduocati non minus prouident humano generi, quam ſi præliis & vulneribus patriam parenteſque ſaluarent. Militant namque cauſarum patroni, qui laborantium ſpem, vitam, & poſteros defendunt.

De malis vero aduocatis legitur apud Beatum Antonium, quod vnus in extremis laborans clamabat, inducias, inducias, quas obtinere non potuit, quia ſuperfluas viuens poſtulabat. Alius cum ad confeſſionem ſollicitaretur, ait: Appello; & ſic vadens ad iudicem ſupernum, appellatio ſibi non profuit.

Malorum aduocatorum pœnas plurimas legi, quas conſulto omiſi, ne videar in contemptum noſtrum hæc ſcribere.

SVMMARIA.

1 *Societas omnium bonorum contrahi poteſt re ipſa & tacite.*

2 *In ſocietate omnium bonorum veniunt nedum fructus & quaſtus, ſed etiam proprietas ipſa ſeu capitale.*

3 *Contra quod tantum ſocietas ex quaeſtu & lucro prouenientium contrahatur, proprietaſque & capitale non conferatur.*

4 *Pupillus tutorem habens tacite ſocietatem contrahere poteſt.*

5 *Niſi pupillus tutore careat.*

6 *Societas non contrahitur inter fratres in communi viuentes, & paternam hereditatem indiuiſam tenentes.*

7 *Niſi dona, ſalaria, & dotes ſibi conferant.*

8 *Emptiones proprio nomine facta indicant animum non ineunda ſocietatis.*

9 *In libro rationum, ſe creditorem aut debitorem deſcribens altero ſciente tacite ſocietatem diſſoluit.*

10 *Intitulatio librorum proprio nomine facta arguit animum non contrahere cum pupillo ſocietatis.*

11 *Societas ſoluitur morte, neque tranſit ad heredes.*

12 *Pacto conueniri non poteſt, vt ſocietas ſit ad heredes tranſitoria.*

13 *Neque iuramento pactum huiuſmodi firmatur.*

14 *Socius proprio nomine clandeſtine acquirendo communi acquirit, niſi alter id ſciat & patiatur.*

15 *Socius ſuo nomine acquirendo ſibi acquirit, etiam de communi pecunia, quam tamen conferre tenetur.*

16 *Niſi in cataſto communi nomine deſcripta ſint, quia tunc ſiunt, licet proprio nomine acquiſita.*

17 *Empta communi nomine communia ſiunt, in dubio tamen de pecunia ementis acquiſita praeſumuntur.*

18 *Niſi acquirens aliunde veriſimiliter acquiſiuiſſe non potuiſſet.*

19 *In diuiſione lucrorum ex bonis communibus factorum dimidia pars capitali, & alia perſonis operantibus aſsignatur.*

20 *Lucrorum abſque communibus bonis factorum diſtributio fit in capita, pro numero perſonarum.*

21 *Niſi tamen boni viri arbitrium aliud dictauerit.*

22 *Mulieres quae agonizant & laborant, ſicut maſculi, concurrunt in lucris cum maſculis.*

23 *Et quid de filiis impuberibus atque maioribus vide ibi remiſsiue.*

24 *Impenſa in nuptiis vel funeralibus facta ab vno ex fratribus ſibi non communioni imputatur.*

25 *Salutem pro condemnatione ab altero eorum communioni non imputatur.*

26 *Filia vnius ex partibus de communi, an dotari valeat remiſsiue.*

27 *In conflictu probationum, & rationum, arbitri partes componere, & diuiſionem eorum arbitrio facere poſſunt.*

28 *In arbitrariis, quod facit iudex, reprehendi non ſolet.*

QVAESTIO XXII.

QVAERITVR de ſocietate contrahenda vel diſſoluenda, & primum coniecturis, quae extrinſecus occurrunt, voluntas contrahentium in ſocietate tacite ineunda, deprehendi ſolet, non immerito difficilis deciſio iudicatur, vt affirmat Anchar. *conſil. 302. Decius conſil. 21.* ob idque varia ſcribentium reſponſa emanaſſe conſpicimus, quemadmodum ſuadet caſuum coniecturarumque varietas. Quamobrem aliqua, quae frequentius contingere ſolent, hic annotare decreui.

1 Societas omnium bonorum † contrahitur reipſa, quãdo fratres paternam hereditatẽ diu communiter poſſidẽtes fructus praediorũ cõmunium in vtilitates communes erogãt, & lucra quaeſtuſq; ex negotiationibus eorum nedum vniformib. ſed etiã difformibus conferunt, quando ſocietas ſolo conſenſu vniri poteſt, qui non tantum verbis, ſed etiã factis declaratur, vnde ex promiſcuis omniũ bonorum ſocialibus actibus ſocietas tacite reſultat. Nam inſimul habitatio, lucrorum in commune collatio, & inuicem nõ reddita ratio, tacite ſocietatem inducunt, *Bald. in l. ſi patruus. n. 15. & ſeq C. communia vtri. iud. Anch. con. 301. Alex. conſ. 49. n. 5. vol. 1. cum multis ibi additis. Rip reſponſ. 1. in fi. tit. de confeſſion. Soc. conſ. 291. n. 1. vol. 2. ſequitur Aym. conſ. 26. n. 5. Bertran. conſ. 62. n. 6. vol. 1. part. 2. & idem quoq; plene voluit conſ. 38. n. 3. vol. 2. part. 2. Pariſ. conſ. 44. in prin. vol. 1. Iaſ. conſ. 11 vol. 1. vol 3. Alciat. tract. praeſum. praeſump. 25. reg 1 nu 1.* vbi ait, quod ita communiter concluditur, quicquid in contrarium tenuerint *Alex. conſ. 76. n. 8. vol. 4.* cum multis ibi in additione pro & cõtra ſignatis, & in vltima ſubſcriptione eiuſdem conſil. *n. 18. & conſ. quoq; ſeq. n. 28. Barb. conſ. 10. col. 2. vol. 4.* Atque praeter Alciatum plerique praecitatorum referunt communem hanc ſententiam eſſe, qua opinione retenta, inſurgit dubitatio, an omnium bonorum ſocietas contrahatur, ita vt proprietas communicata cenſeatur, an vero ſocietas ineatur, ita vt ſolummodo fructus bonorum communium, & alia ex negotiationibus, quas exercent acquiſita ſocie-

2 tatis commoda cedant. Vna extat opinio, † quam tenuit Bald. *d. l. ſi patruus. C. communia vtri. iud.* quod intelligatur contracta generalis omniũ bonorum ſocietas, adeo quod non tantũ fructus praediorum vni ex ſociis obuentorum, in commune compendium veniant, ſed etiam proprietas ipſa, & capitale quoque, ex quo lucra prouenit propter actus ſociales difformes, qui in rebus vndecunque acquiſitis communionem inferunt, vt quia vnus in vna, & alter in altera negotiatione ſe exercent, & lucra omnia contribuunt, & Baldi opinionem ſecuti ſunt Dec *in auth. quod locum. C. de collat. Iaſ. in l. 1. n. 12. C qui teſt. facere poſ. Anch. conſ. 311. nu. 7. plene Iaſ. conſ. 11. & ſeq. per tot. vol. 3.* vbi quidem ita communiter tenent Dd. Ruin. *conſ. 121. n. 3. vol. 5.* vti de mente omnium id eſſe confirmat pleniſſime per totum conſ. Barb. *conſ. 37. vol. 2.* vbi inquit, quod ita vidit conſultum per celebres doctores Italiae, plene inſuper Petrus de Vbald. *tract. de duob. fratrib. in 3. part.* vbi ſatis diſtincte procedit ſingula capita, ſiue mem-

membra occurrentia ponens, & conſ. Romani, &
alterum Petri de Peruſio in materia ſubnectens.
3 Contraria huic ſententia † habet, quod contra-
bitur ſocietas omnium bonorum tantum ex quæ-
ſtu, & lucris prouenientium, ita quod lucra nego-
tiationum communicare duntaxat voluiſſe præ-
ſumantur, & ſic ad actus ſociales ſocietas reſtrin-
gitur, & extra eos non extenditur, cum actus no-
ſtri voluntarii non extendantur vltra quã geran-
tur, & communicatio lucrorum vel fructuum
non infert communicationem capitalis vel pro-
prietatis bonorum, quam ſententiam tenuit Bart.
in l. Titium, & Maeuium §. altero, ff. de adminiſt. tut. Bart.
& Salic. in l. ſi patruus. C. commun. vtr. iud. Alex. conſ. 4.
n. 4. vol. 2. Dec. conſ. 21. Bolognin. conſ. 7 per totum. Ber-
trand. conſ. 33. n. 5. vol. 2. part. 2. Boer. Deciſi. 214. n. 4.
Ant. Corſet. in ſuis ſingularibus in verbo ſocietas. Alex.
conſ. 77. n. 10. vol. 4. vbi quod ita communiter doct.
concludunt, & quod ita etiam ſit communis opi-
nio, & in iudicando, atque concludendo ſequen-
da firmat Andr. Barbat. conſ. 22. vol. 1. Ego poſteriori
ſententiæ in actu practico adhærendum eſſe cen-
ſeo, quoniam in fructibus, ac lucris lex facile libe-
ralitatem præſumit. Alex. conſ. 76. & conſ. 77. vol. 4.
Secus cum de proprietate tractatur: quia magni
eſt præiudicii liberalitatem in ea præſumere, Ca-
ſtrẽ. conſ. 349. vol. 1. Cepol. conſ. 13. Iaſ. conſ. 11. vol. 2. Acce-
dit quod non eſt veriſimile ſocios ab initio inter-
rogatos reſpondiſſe ſe aliis communicare velle he
reditates ſibi obuenientes, legat donationes, do-
tes, & alia, quæ ipſorum propria futura ſunt, Gloſ.
in l. tale pactũ §. fin. ff. de pact. l. Campanus ff. de oper. li-
bert. poteſtque forte ſic inæqualitas, & iniuſtitia
magna inter fratres, vel ſocios contingere, quam
euitari debere iura ſuadent. l. 2. C. de impuberum &
aliis ſubſtit.
4 Si alter fratrum in pupillari ætate exiſtat, & tu-
torem habeat, tacite ſocietatem contrahere po-
teſt, vel à patre antea contractam continuare, ſi
tutor fratri, vel patruo pupilli communiter vi-
uenti communicat, & ei communicatur. Bald. d. l.
ſi patruus n. 15. Iaſ. d. l. 1. n. 6. C. qui teſt. facere poſſunt.
Dec. conſ. 21. Bertrand. conſ. 62. n. 4. vol. 1. part. 2. plenius
Pariſ. conſ. 34. n. 4. & ſequent. vol. 1. Secus quando pu-
pillus † tutore caret. Quoniam nec tacite, nec ex-
preſſe tunc conſentire poteſt. At ſi adultus effe-
ctus ratum habeat, quod ſuo nomine geſtum eſt,
ex tunc ſocietas confirmatur. Bald. in l. cum oportet.
C. de bonis qua liber. Barbat. conſ. 10. col. 2. vol. 4. Iaſ. d. l. 1.
n. 6. qui teſt. facere poſſ. Alex. d. conſ. 49. n. 1 vbi in addit.
concordantes referuntur vol. 1. Ripa. de conſeſſionibus re-
6 ſponſo 1. n. 6. Bertrand. d. conſ. 62. n. 4. vol. 1. part. 2. Soci-
etas vero non inducitur inter fratres nobiles ar-
tem quæſtuariam non exercentes, nam etiam ſi-
mul habitantes, & hereditatem paternam indiui
ſam retinentes, non præſumantur ſocietatem con
trahere. Bart. d. §. altero. Ioan. de Anan. conſ. 62. vbi Bolo-
gnin. in addit. Bertrand conſ. 62. n. 2. & 6. & ſeq. vol. 1,
part 2. vbi plene Pariſ. conſ. 64. n. 2. vol. 1. niſi cum dona,
7 ſalaria, & dotes in communi expendant, ex his e-
nim ſocialis affectus tacite reſultat, vel niſi fra-
trum vnus negocietur, negotiationiſq; ſuæ com-
moda & lucra in communi ponat, alter vero licet
nullam exerceat artem, omnia vndecunque ad ſe
prouenientia in communi confert, vt dona, ſalaria
fructus, præbẽdæ ſi Clericus ſit, vel alia huiuſmo-
di. Bald. d. l. ſi patruus n. 14 & 15. Iaſ. d. l. 1. n. 7. & 8. C qui
teſt fac. poſſ. Alex. d conſ 49. n 5. vol. 1.
8 Secundo non inducitur ſocietas † quando ap-
parent emptiones, ab vno ex ſociis proprio nomi-
ne factæ altero ſciente atque patiente, ex quibus
declaratur animus non ineundæ ſocietatis, vel
prius contractæ diſſoluendæ, niſi ſint emptiones
factæ altero ignorante, quæ non inducunt diſſo-
lutionem Soc. conſ. 291. n. 15. vol. 2. Aym. conſ. 26. n. 2.
9 Tertio quando aliter ex ſociis in libro rationum
ſe creditorem aut debitorem deſcripſerit, alio ſci-
ente, & patiente, ex hoc coniicitur ſocietatem
inire voluiſſe, vel contractam diſſoluere voluiſſe:
Alex. conſ. 76. n. 2. vol. 4. & in vltima ſubſcriptione euſ-
dem n. 18. & conſ. ſeq. n. 23. Dec. conſ. 21. n. 6. & licet Alci-
at. tract. præſump. reg. 1. præſump. 25. n. 4. videatur ali-
ud ſentire, fatetur tamen in arbitrio Iudicis hoc
10 redire. Quarto ſi frater, vel patruus pupilli tutor
intitulationem apothecæ nomine proprio inſcri-
pſerit, non videtur habere animum ſocietatem
cum pupillo ineundi. Barb. d. conſ. 10. col. 6. in fin. vol. 4.
Quinto ſocietas contracta ſoluitur morte vni-
11 us ex ſociis. l. adeo, & l. itaque, §. morte ff. pro ſoc. & §.
ſoluitur inſtit. eod.
12 Et adeo verũ eſt, quod ſocietas non trãſit ad he-
redem, quod nec etiam pacto id conueniri poteſt,
nec ſi conuentum fuit ratum habendum erit, per
iura ſuperius adducta, cum ibi not. & tenet Alex.
conſ. 34. vol. 2. Dec. conſ. 213. n. 1. Curt. Sen. conſ. 52. per to-
tum Pariſ. conſ. 87. n. 1. vol. 1. & ea vnius morte ſoluta
ſoluitur, quoad omnes alios ſocios ſuperuiuentes.
Aret. d. §. ſoluitur inſtit. de ſociet. Dec. d. conſ 213 n. 3. & 10.
13 Imo neque virtute iur. tranſit in hæredem. Quia
iuramentum tanquam contra bonos mores præ-
ſtitum non eſt obligatorium. Alex. in addit. ad Bart.
in d. l. adeo, ff. pro ſoc. atque Curt & Pariſ. vbi ſup.
comprobant. & tenet Ioann. Fab. d. §. ſoluitur inſtit.
14 de ſociet. Quo vero † ad bona durante communio-
ne acquiſita, reſpondeo, aut ſunt bona proprio
nomine clandeſtine empta, & propria non ſunt,
ſed potius communia efficiuntur, at ſi ſocio ſci-
ente acquiruntur, proprio nomine propria ipſius
acquirentis remanent, plene Bertrand. conſ. 38. n. 4.
vol. 2. part. 2. Soc. d. conſ. 291. vol. 2. Aym. conſ. 26.
Secũdo ſi ſocietas † ſit vnius negotiationis, vel
15 ſi fratres nobiles paternam hæreditatem inſimul
poſſident, ab eis proprio nomine etiam de com-
muni pecunia empta propria remanent, & com-
municari debet tantum pecunia de communi ex-
penſa. Iaſ. in l. ſi ſocius n. 2 ff. ſi cert. petat. poſt Bart. in l.
Titium & Maeuium §. Altero. ff. de adminiſt. tut. Alex. d.
conſ. 49. n. 11. vol. 1. cum concordan. ibi relatis Tertio † ſi
16 bona pecunia communi empta ſint in Cataſto
communi nomine deſcripta, atque onera eorum
communi nomine ſoluta communia remanẽt, li-
cet proprio nomine ab altero ex ſociis acquiſita
ſint, Roman. conſ 191. n. 7. Bertrand conſ. 62. n. 11. vol. 1.
17 part. 2. Alciat. præſumpt. 17. reg 3. n. 4. Quarto † bona

communi nomine empta, in dubio de pecunia ementis acquiſita præſumuntur, ideoque frater teneturmedietatem pretii fratri ementi reſtituere, in rebus emptis cōmuni nomine, alioquin in dubio de pecunia emeutis præſumitur acquiſita, ſequitur Curt. *in leg. prima C. de furt. Rom. conſilio tertio & iterum ſingul. 440. cum multis ibi in additione citatis, & Pariſius quoque in addit. ad Bartolum in dicta leg. 2.* multos idem tenentes refert, & tenet Alexander *conſ. 134. in fin. vol 2.* & ita communiter tenetur, vt Curt. & Alex. affirmant.

18 Niſi tamen probaretur, quod frater nulla bona propria poſſideret vel aliam negotiationem non exerceret, ex quibus veriſimiliter pecunias proprias habere poſſet. Quia tantum non præſumitur de pecuniis propriis acquiſiuiſſe. Sed potius de communibus. *Romano dicto conſilio tertio in fin. & melius conſilio 346. numero 16. Aym. conſilio 131. numero 12. volumine primo Curt. dicta lege prima de furt. Pariſius in additione ad Bartolum in allegat. lege ſecunda* qui alias duas fallentias referunt.

19 Diſſoluta vero ſocietate, ſeu cōmunione, cum de diuiſione, ſuperlucratorum agitur, res ita temperanda eſt, ſi ex communibus bonis lucra facta fuerint, pars communi capitali aſſignari debet, & inter ipſos fratres pro rata diuidi, reſiduum vero perſonis negotiantibus, ſiue operantibus pro modo induſtriæ ſingulorum.

20 Si vero abſque communibus † bonis aliquid ſuperlucrati fuerint pro numero perſonarum & pro modo induſtriæ, eorum diuiſio fieri debet & ſi à fratribus ruſticis, lucrorum ex prædiis ad Saborerium conductis factorum diuiſio fieri debeat, imprimis impenſa ſeminis, expenſæ in meſſe factæ, & reliquæ expenſæ deduci debent, indeque collatiuum bonum, ſi cum bobus communibus, prædia conducta culta fuerunt, & in ſtirpes inter fratres ipſos diuidi, reſiduum vero in capita pro morbo induſtriæ ſingulorum de familia, partiri debet. *Baldus dicta lege ſi patruus. numero decimo ſexto. Petrus de Vbaldis tract. de duobus fratribus quarta parte prin. numero duodecimo & ſequentibus.* vbi multas ponit quæſtiones ad materiam hanc pertinentes. *Bartolus conſilio centeſimo octuageſimo ſexto, Cucciarellus Alexander conſilio centeſimo trigeſimo tertio, in principio, & conſilio 19. per totum volumine ſecundo, & conſilio trigeſimo quinto numero duodecimo vſque in finem conſilii volumine primo,* vbi multos concordantes citat, & plenius Marianus Socinus Iunior *conſilio ſeptuageſimo quarto per totum volumine ſecundo, & eſt magis communis ſecundum Alexandrum, Pariſium & Socinum Iuniorem.*

21 Neque paſſim, & indiſtincte lucri pars † dimidia capitali aſſignari debet, aut inter operantes æqualiter in capita diuiſio fieri. Sed id totum arbitrio boni viri committitur, qui varie decernere debet ſecundum qualitatem capitalis, & induſtriæ, ita, vt qui magis ſolers operarius fuit, maiorem ferat partem, qui vero minus, minorem ſecundum prælegatos, & inquit Corneus *conſilio vigeſimo ſeptimo, numero decimo quarto & decimo quinto, volumine ſecundo,* opere adulti quindecim vel ſexdecim annorum non ſunt eiuſdem æſtimationis, vt opere viri perfectæ ætatis. Iudex ergo, vel arbiter electus informet ſe à notis conſanguineis, vel vicinis, cum ſuper his certa meta vel doctrina dari nequeat, & habetur infra *recol-*
22 *lecta centeſima ſeptima, num. quinto.* Eſtque † in materia notandum inter ruſticos, quod ſicut frater, ita & ſoror viriliter in lucris concurrere debet, quando ligonizant in prædio ſicut maſculus. *Laſ. in leg. prima. numero vigeſimo C. qui teſt. facere poſſunt. Petrus de Vbaldis tractat. de duobus fratribus, quarta parte principali numero 17. in fin.* vbi hoc verum de iure eſſe dicit: ſed quod de conſuetudine non ſeruatur.

23 Et de filiis impuberibus fratrum vide eundem Petrum de Vbald. *vbi ſupra numero 14. & 18. & numero 19. circa finem*, atque etiam de filiis maioribus ponit Angelus *conſ. 112. Rom. conſilio 165. Alexander conſilio 98. & conſilio 132. volumine ſecundo.* Quodque
24 impenſa † ab altero ex fratribus facta in nuptiis, vel ad ſui honorem, in militia, vel alias, vel etiam in funeralibus de communi ſoluendo non ſit, ponit Specul. *de indit. §. ſequitur n. 9. Alex. d. conſ. 133. n. 4. dubio vol. 2. Petr. de Vbald. part. 6.*

25 Et quod ſolutum pro condemnatione, vel redemptione alterius, ſit in eius portione imputandum, id totum quod expenſum eſt, tradit Alex. *d. conſ. 99. in fin. & d. conſ. 133. in fin. vol. 2.*

26 Quid de fratre, ſeu ſocio de † communi filias dotante, vid. Aut. de Butr *conſilio 7. per totum. Rum. conſilio 121. volumine 1. plene Dec. in l. pactum quod dotali. col. fin. C. de collat.*

27 Et eſt quoque † ſciendum, quod in dubiis quæſtionibus propter conflictum probationum ipſarum partium, & dubitabiles rationes hinc, & hinc adductas arbitri partes componere poſſunt, & vt eis videtur diuiſionē facere, & pro eorū arbitrio rem dirimere, Baldus & Imol. *in lege ſi paterfamilias Titium ff. de hered. inſtitut. Socinus Iunior conſilio ſeptuageſimo quarto, numero duodecimo, volumine ſecundo,* & ad idem faciunt adducta intra *quaeſt. 21. numero 9.*

28 In arbitrariis autem † iudex de eo quod facit argui non poteſt, cum præſumatur moueri ex iuſta cauſa. *Paulus de Caſtr. conſilio ducenteſimo nonageſimo nono, volumine ſecundo. Aym. conſilio ſeptuageſimo tertio, numero tertio:* qui ait vtrum iudex benefecerit conſcientiæ ſuæ relinquendum videtur, & iudex appellationis non debet reuocare ſententiam primi Iudicis vitio probationis, quam lex iudicis ipſius committit arbitrio. Hucuſque de ſocietate in foro exteriori actum, eſt nunc de ſocietate in foro interiori agendum eſt.

SVMMARIVM.

1 *Societas in mercatura quomodo licite contrahitur.*

2 *In diuiſione lucri & damni regulam Caietanus ponit.*

3 *Aliam regulam Soc. tradit.*

Senten

4 *Sententia auctoris.*
5 *Societas ſaluo capitali quam rationem iniri poſſit.*

QVÆSTIO XXIII.

QVæritur igitur de ſocietate in mercatura quid [illegible] in ſchola Theologorum, dic quod ſocietas tuta conſcientia in negotiatione
1 contrahitur. Primo ſi ars ſiue negotiatio ſit de re licita. Secundo ſi pecuniam in ſocietate exponens alio periculo damni ſubiiciatur. Tertio ſi ſeruetur æquitas in lucro & damno, quæ quidem æquitas in hoc conſiſtit, quod niſi aliter conſuetudo proborum mercatorum diſponat, niſi pecuniæ præualeat opera mercaturam exercentis.

Diuiſio lucri fieri debeat, vt ad vtrumque ſociorum pro medietate pertineat, ita quod deducto capitali, quod præcipuum erit ponentis illud in ſocietate ſuperlucratum pro medietate ipſi aſſignetur, & pro alia medietate illi, qui induſtriam ſuam contulit. At vbi de diuiſione damni contenditur, pecuniam in ſocietate ponens ſuſtinet damnum capitalis, quod ipſi ſoli non operam ponenti perit, iactura vero induſtriæ mercaturam exercentis ipſi ſoli, qui illam exercet, appropriatur.

Sin autem in diſſoluta ſocietate, neque lucrum, neque damnum in mercatura reperitur, tunc capitale reſtituitur ei qui expoſuit illud omni lucro priuatus, ſicut & opera mercaturam exercentis remanet inanis, & abſque lucro *S. Thom. 2. 2. quæſtione 78. art. 2 in reſponſione ad 5 & ibi Caiet. Gabriel Biel. in quarta diſtinct. 1[illegible]. quæſtione ſecun[illegible]. dub. 1[illegible]. Ang. verb. ſocietas. numero quarto & decimo.* Syluest. eodem *verbo. numero primo Nauar. in enchiridion cap. 17. nu-*
2 *mero 251. & ſequentibus* Cumque ad patriam † res deducetur, regulam hanc in diuiſione lucri, & damni ſeruari debere docet Caietanus ad S. Thom. vbi ſupra inquiens: Sunt tres ſocii, vnus ponit mille ducatos, alius ponit operam æſtimatam mille ducatis. Tertius ponit operam æſtimatam ducatis quingentis, lucrum diuidendum erit, vt ex ſingulis quinque ſuperlucratis. Tertius habet vnum, & duo pro quolibet percipiant alii, ita quod ſi lucrum conſtat ex duobus millibus, & quingentis ducatis. Tertius habeat quingentos, & alii duo habebunt ſinguli mille ducatos. Verum regulam hanc non admittit Soc. *de iuſtitia &*
3 *iure. libro ſexto. articulo primo*, diſtributionem lucri, & damni inter ſocios fieri debere docens, non pro rata pecuniæ & operæ ſingulorum, ſed pro rata periculi, cui vnuſquiſque ſociorũ ſubiacet, ſed Nauarr. loco præcitato, adhæret Caietano & declinat ab opinione Sot.

4 Ego vero ſententiam hanc ſic expendi poſſe arbitror, nempe vbi extat conſuetudo diuiſionem faciendi pro rata operæ & pecuniæ in ſocietatem collatæ, Caietani ſequenda eſt opinio a conſuetudine ſic approbata. Vbi vero viget conſuetudo quod diſtributio lucri, & damni fiat pro rata periculi, quod quilibet ſociorum ſubiit, Soti ſententia præualere debet, ex arbitrio namque boni viri pendet æquitas ſeruãda inter ſocios, ſicuti omnes præallegati fatentur.

Vbi ergo bonorum virorum conſuetudo vnum alteruumue diuidendi modum recepit, ſic æquitas ſocietatis ſuggerit eſſe faciendum, quoniam conſuetudo optima eſt legum interpres, at vbi deeſt conſuetudo, Caietani opinio eſſe receptior videtur, & ſi non ſatis inuicem diſcrepare videantur, ſi recte vtraque perpendatur.

Inſuper dubitatur an aliquis ſit caſus † in quo
5 ſocietas coiri poſſit vt capitale ſit ſaluum, & id quidem licite reſp. affirmatiue Syluest. *in verbo ſocietas primo, numero ſecundo.* dicens capitale ſaluum eſſe poteſt, non ex natura ſocietatis, ſed ex contractu aſſecurationis à tertio factæ, vel ab eodem ſocio, vt ſi pecuniam in ſocietate ponens certum quid dat tertio, vel ipſi ſocio, vt ſubeat periculum capitalis. Quo caſu duo ſunt contractus, vnus ſocietatis, alter aſſecurationis, qui ſane contractus aſſecurationis licitus eſt, vt poſt Archidiaconum, & Laurentium de Rodulphis affirmat Syluest. *in verb. negotium. numero quarto, verb. ſocietas*, contractuſque aſſecurationis contractus eſt innominatus, do vt facias, probat Ang. *verb. ſocietas. primo, numero ſeptimo iunctũ ibi addictu. Sanctus Antonius parte tertia, titulo octauo, capite quarto, §. primo.* Caietanus vero opuſculorum *tom. primo tractat. trigeſimo primo reſponſ. vndecima*, pleniori mano ſcribit ſuper hoc determinans quæſtionem è partibus Germaniæ ad ſe tranſmiſſam, cui maior inerat dubitatio, & tenet contractum vtrumque licitum, modo contractus ſint ſeparati non ſimultanei, ſicut ibi *ſub n. ſexageſimo & ſeptuageſimo Nauarr.* in manuali *capite 17. numero* 2[illegible]. approbat caſum Caiet. propoſitum diſcrepat, & contractum reprobat Sotus ſuperius relatus præfacto articulo primo. Verum contra Sotũ magis cõmunis eſt ſentẽtia, quã ſequuntur Archid. Laurentius Syluest. Ang. Anton. Caiet. &c proxime relati.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuta citatus, qui ſtatim ſoluit, moram purgaſſe dicitur, ſecundum Innocentij ſententiam.*
2 *Qui abſque requiſitione iudiciali, vel extraiudiciali ſoluit moram purgauit ſecundum Hoſtienſem.*
3 *Domino declarante rem in commiſſum incidiſſe, amplius mora purgari non poteſt ſecundum alios.*
4 *Declaratoria voluntatis directi domini expreſſe & tacite fieri poteſt.*
5 *Declaratoria domini parte non citata fieri poteſt, tam ob canonem non ſolutum quam ob alienationem, non requiſita Eccleſia factam.*
6 *Mora non ſoluti Canonis purgari poteſt infra breue tempus arbitrio iudicis moderandum ſecundum magis communem opinionem.*
7 *Breue tempus eſt vnius vel duorum menſium.*
8 *Contrarium decidit ur quod ſit arbitrarium.*

QVÆSTIO XXIIII.

EMphyteutæ qui per biennium canonem ſoluere diſtulit an poſſit celeri ſatisfactione ſibi

ſibi conſulere, moramque purgare multiplices
ſententiæ ſcribentium extare leguntur. Prima
1 quidem † Innocentii ſententia fuit *in cap. potuit. de*
locat. vbi exponendo textum illius decretalis, in-
quit, quod celeri ſatisfactione ſibi prouideri dici-
tur, qui in iudicium vocatus ſtatim & ſine vllo
termino vel dilatione ſoluit, multoque fortius, ſi,
priuſquam ſit in iudicium tractus, id ipſum fa-
cit, & concordat Speculat. *titul de locat. §. nunc ali-*
qua. verſicul. 34. ſub numer. 106. Ancharan. conſilio qua-
dringenteſimo vigeſimo. numer. 4. dicens, in iudican-
do & conſulendo non eſſe tantum recedere ab o-
2 pinione Innocentii. Secunda † fuit Hoſtienſis
opinio *in eodem capitul. potuit.* qui ab Innocentio
diſſentiens, dixit, non deberi expectari requiſi-
tionem in iudicio, vel extra faciendam, quia tunc
non dicitur ſponte, ſed inuitus ſoluere, nec ce-
leri ſatisfactione ſibi prouidere, & idem ſequun-
tur ibi Abb. *numer. 12 Cardinal. numero 14. Ioann. de*
Anan. numer. 30. Andr. Barbat. numer. quarto. Auguſtin.
Bero. num. 142. qui plenius ceteris reprobat opinio-
nem Innocent. & Abbas quoque ipſum reprobat
in conſil. 67. lib. 2. & confirmo ego ex tex. *d. cap potuit,*
ibi ſoluere ſtuduiſſet, non enim ſtudium & dili-
gentiam adhibere dicitur, qui expectat ſe in iudi-
cio vel extra requiri, & hoc ipſum probatur *in l. 2.*
C. de iur. emphyt. ibi ſed vltro ſeſe offerre. Non igi-
tur requiſitatio debet expectari, ſed ſponte ſtatim
ſoluere, & moram purgare.
3 Tertia ſuccedit † ſententia, quod poſſit tam-
diu mora purgari, quamdiu directus Dominus
non declarauerit voluntatem ſuam, quod rem
pro deuoluta habet, & intendit in commiſſum
cecidiſſe. Nam vbicunque voluntas declaratoria
præceſſerit, non eſt amplius purgationi morum
locus, quia executio a lege facta dicitur, & res in-
tegra non eſt. Ideoque in præiudicium iuris Do-
mino quæſiti, non poteſt mora purgari. *Decius in*
authent. qui rem. numer. 6. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Abbas
dict. conſil. 67. num. 2. & 4. & magis aperte Ioan. Crott.
in l. ſi inſulam. num. 64. ff. de verbor. oblig. Rom. conſ. 103.
numer. 3. Iaſ. in l. non ſolum §. morte. numer. 48. ff. de noui
operis nunciat. & expreſſius Decius conſil. 147. num. 4. &
difficile eſt in practica contrarium obtinere, in-
quit Iaſ. *in dict. l. 2. num. 70. C. de iur. emphyt.* licet ibi
de hoc ipſe dubitare videatur. Cuius [illegible] ea eſt po-
tiſſima ratio, quod emphyteuta non ſoluente Ca-
nonem per biennium, res cadit in commiſſum i-
pſo iure volente cum Domino, & quamdiu pati-
tur emphyteutam poſſidere, non dicitur priuatus
neque mala fide poſſidere, vt præter Canoniſtas *in*
d. c. potuit, tenet Corn. conſ. 16. num. 10. vo. 2. Vint. Hercu-
lanus de Peruſio d. l. ſi inſulam. n. 54. ff. de verb. obligat. &
ſecundum eum ita tenet Pariſ. *conſ. 108. num. 33. vo-*
lum. 1. qui & ipſe de communi teſtatur Ioan. Ron-
chegall. *in l. 2. num. 27. & 33. C. de duob. reis.* vbi pleno
ſtylo hanc opinionem probat, & communem re-
4 fert. Quam † voluntatis declarationem nedum
expreſſe, ſed etiam tacite dominus facere poteſt.
Salic. in l. 2. n. 9. C. de iur. emphyt. Iaſ. ibid. n. 79. Dec. conſ.
146. n. 4. & præmiſſa quoq; confirmat Abb. *conſ. 57.*
volu. 2. Alex. conſ. 6. vol 3. Rum. conſ. 50. & conſ. 153. volu. 1.
& voluntatis declarationem parte non citata atq;
abſente fieri poſſe præallegati tenuerunt. Et quæ
5 dicta † ſunt de non ſoluente canonem procedunt
etiam in alienante irrequiſito domino. Nam &
tunc cadit ipſo iure domino volente, & volunta-
tem ſuam declarante etiam non citata parte. *Iaſ. in*
leg. finali. numer. centeſimo quarto. C. de iur. emphyteut.
Anton. de Butr. conſ. 22. Curtius ſenior conſil. 81. Iun. tract.
de feud. 4. part. numer. 156. Alexand. conſil. 82. numer. 3.
volumine 7. & conſil 27. numer. quarto cum aliis ibi addi-
6 *tu. vol. 6.* Quarta occurrit ſententia, quod † mora
poſſit purgari infra breue tempus, arbitrio iudicis
moderandum, qui inſpecta qualitate perſonarum
& circumſtantiis aliter atq; aliter arbitrari debe-
bit, imo ſi nimis longo tempore id fieri pu[illegible]ar-
bitretur, poterit appellari vel reductio ad arbi-
trium boni viri peti, *Imol. d. cap. potuit. num. 29.* vbi
Anania *num. 30.* communiter ita teneri arbitratus
eſt, eandem ſequitur ſententiam Iaſ. *in dict. l. 2. num.*
84. C. de iur. emphyteut. Bartol. dict. l. ſi inſulam. in 2. op-
poſit. ff. de verbor. obligation. & poſt alios Ripa ibidem nu-
mer. 35. communem affirmans. Corn. conſil. 9. in 1. additio-
ne. num. 3. vol. 1. Pariſ. conſ. 108. n. 44. vol. 1. Bertrand. conſ.
11. n. 30. vol. 2. part. 1. Dec. conſ. 138. n. 7 & eſt magis com-
munis ſecundum Bertr. Dec. & alios, de quib. ſup.
& hanc tuto animo tenendam eſſe exiſtimo, & ar-
bitrio iudicis, eiuſq; prudentiæ conſidendum, cum
non poſſit certa regula dari, diuerſimode enim ſe-
cundum diuerſitatem caſuum, locorum, tempo-
rum & perſonarũ bonus iudex arbitrabitur. Hinc
dixit Bald. *in auth. qui rem. in princ. C. de ſacroſ. Eccleſ.*
Quædam Eccleſiæ habent de conſuetudine, quod
modicum tempus ſit vna dies tantum, vt Eccleſia
S. Petri. *gl. d. c. potuit.* refert, quoſdã tenere, tempus
modicũ eſſe 1[illegible]. dierũ, alii de duob. menſib. alii de
quatuor dixerunt, quos reprobant Canoniſtæ, *in*
d. c. potuit. & præcipue Cardinal. Bertrand. *conſ. 34.*
num. 4. volu 3. part. 1. arbitratus eſt, modicum tem-
pus conſiderandum eſſe, reſpectu biennii, ſicuti
dictio *plus* refertur ad modicum reſpectu quanti-
tatis nominatæ. Berous *d. cap potuit,* dicit citiſſime,
& quamprimum poteſt, purgandam eſſe mo-
7 ram. Baldus vero in † margarita Innocentii in
verbo *Emphyteuta,* ſequutus Abbatem antiquum
in capit primo. de frigid & malefi. per illum textum in ſi-
mili caſu, & Decium quoque dicto conſil. centeſimo trige-
ſimo octauo. & conſ. 146. num. 1. Ripa d. l. ſi inſulam. Iaſ. d.
l. 2. C. de iur. emphyt. tenent de vno vel ad ſummum
de duobus menſibus, & non vltra poſſe iudicem
8 arbitrari. Quibus ego † indiſtincte non adhæreo,
ita vt nec vltra, nec citra duos mẽſes arbitrari poſ-
ſit, *arg. l. de pretio ff. de publiciana. c. ſolita. de maior. &*
obedient. Quod enim canon taxare noluit, neque
nos taxare debemus, ſed magis iudicantis arbitrio
relinquere, q modo breuiori, modo lõgiori tẽpo-
re purgandã eſſe morã reſpondebit, ſecũdum di-
uerſitatẽ perſonarum, locorum atq; temporum,
ſicut æquitas iudicantis animum mouebit, con-
ſiderando cauſas & impedimẽta, & alia huiuſmo-
di. Hæc etenim conſideranda eſſe dixit Pariſ.
conſil. 108. numer. 44. volumin. 1. Iaſ. conſil. 9. numer. 3.
volum. primo. ergo emphyteuta audiri debet intra
breue tempus arbitrio iudicis moderandum,
ſecun-

ſecundũ rationabiles circumſtãtias, non rigorem
ſed æquitatem amplectendo. Quoniam æquitatis
præ cæteris eccleſia cultrix eſſe debet, nec ſolum
quod licet, ſed quod honeſtum eſt in actibus præ-
cipue eccleſiæ ſpectandum eſt, *c. ſua vbi caſus de pe-
tiu Abbas cõſ. 72. verſiculo ad primum. parte prima c. v-
nico verſiculo diuerſum de alien. feudi, & qua ibi not.
Afflict. num. 2 Anch. conſ. 122 n. 3.*

Svmmarivm.

1 *Promiſſionem non ſeruans peccat.*
2 *Niſi rationabili cauſa excuſetur.*
3 *Mora in delectatione qualis eſſe debeat, vt peccatum inducat.*
4 *Mora emphyteotæ qua ratione deſtinari debeat.*
5 *Emphyteota moroſus in foro pænitentiali ſibi conſulat.*

Qvæstio XXV.

1 QVæritur quanta debeat eſſe mora, per quam
emphyteota canonem ſuo tempore non
ſoluens cadat à iure ſuo. Præmitto id quod dixit
S. Thomas 2. 2. *quæſtione 100. art 3 ad quæſtionem* Qui
aliquid promittit, infideliter agit, ſi non facit
quod promittit, & idem in *4 diſt. 27. art. 3. ad pri-
mum* inquit peccat, qui promiſſum non ſoluit,
confirmant Syluest. *verb. pact. numero 4. & Tabien-
ſis eodem verbo numero 3.* Dicentes, promiſſor ob-
ligatur in conſcientia ſub pæna peccati mortalis
2 promiſſionem adimplere. Ergo † emphyteota qui
canonem certo tempore ſoluere promiſſit non
ſoluens infideliter agit, atque in peccatum incidit
niſi rationabili cauſa excuſare ſe poſſit, ad quod
argumentum præſtat *S. Bonauent. in 2. diſt. 24 part.
2. dubio primo* in reſponſione, vbi quærit quanta
mora in delectatione faciat peccatum eſſe morta-
3 le. Reſpondet tanta mora eſſe † debet, quod adeo
creſcit repellendi negligentia quod ſuperuenit
contemptus: in ſpeciali vero non poteſt reſponſio
dari quanta eſſe debeat, ſed ſecundum diuerſos
ſtatus & conditiones perſonarum, determinat
hoc conſcientia recta, quæ animaduertit, quando
ſuperuenit conſenſus, & contemptus, ex quibus
ad moram emphyteotæ ſumpto argumento à ſi-
mili ex rationis identitate infertur, quod ad co-
gnoſcendum, quando emphyteotæ mora punibi-
lis ſit inſpicere debemus, an tanta ſit repellendi
negligentia quod ad contemptum directi Domi-
ni Emphyteota moroſus peruenerit. Sequitur er-
go concludendum, quod modica mora, quæ non
eſt in cõſideratione *l. ſcio. ff. de reſt. in integ.* facile pur-
gari poteſt, & directus dominus tenetur ſolutio-
nem canonis recipere, quaſi emphyteota in Do-
minum ſuum venialiter peccauerit. At ſi mora
longa eſt, tunc ad mentem Sancti Bonauent. atq;
Sancti Thom. diſtinguo, aut mora adeo longa eſt,
quod contemptum directi domini comprehen-
dit, tunc mora non eſt excuſabilis, quæ peccatum
mortale includit, hoc eſt emphiteotæ culpam, id-
circo in culpa exiſtens ex culpa ſua à iure ſuo ca-
dit, aut mora longa quidem eſt, ſed ad contem-
ptum non pertingit, quia concurrunt aliquæ cir-
cumſtantiæ, quæ emphyteutam moroſum ita ex-
cuſant, quod contemptum excludunt, & tunc ere-
conciliatione ſine laudemii ſolutione dignus eſt
emphyteuta ob rationabiles cauſas moram excu-
ſantes, & hoc eſt quod S. Thom. ſuperius citatus
dixit, poteſt promiſſor excuſari, ſi non facit, quod
promiſſit, quando ſunt mutatæ conditiones per-
ſonarum & negotiorum, & S. quoque Bonauent
vbi ſupra inquit, mora diuerſimode æſtimatur ſe-
cundum diuerſos ſtatus & conditiones perſona-
rum, vnde ait ille non determinat hoc ſcientia,
ſed potius recta conſcientia, cuius ſane loco, in
hoc caſu ſuccedit rectum Iudicis arbitrium, qui
emphyteutam admittendum eſſe arbitratur ad
ſeruiendum directo domino abſque Laudemii
ſolutione, quoties in culpa non eſt, vel ſi qua eſt il-
la excuſabilis eſt, quoniam vbi culpa non eſt, ibi
pæna cadere nequit: quare in quæſtione decidi-
tur ex legiſtis, atque canoniſtis hoc iudici arbitra-
rium eſſe, prout etiam ad idem eſt bonus textus *in
l. mora, ff. de vſur.* vbi Iuriſconſultus de mora ſcri-
bens ait, mora apud Iudicem examinabitur, nam
difficilis eſt huius rei definitio, vbi gloſ. dixit diffi-
cilis eſt, id eſt impoſſibilis, id ipſumque ex Theo-
logis determinatur. Præterea ſciendum eſt em-
phyteutam moroſum animaduertere debere qui-
bus caſibus peccatum veniale, vel mortale com-
miſerit, vt in foro pænitentiali ſibi conſulere poſ-
ſit, quamuis enim ex circumſtantiis rationabili-
bus ſit à caducitate abſolutus in foro exteriori, ni-
5 hilominus debet confiteri, & abſolui in foro pæ-
nitentiali. Benedictus Capoſilus in methodo fori,
& poli regula 15. quod etiam ſentit S. Bonauent.
præallegato loco, dum ait ſecuriorem partẽ elige-
re debet, & confiteri, atque dolere, quaſi mortali-
ter peccauerit.

Svmmarivm.

1 *Actori pauperi tenetur reus ſumptus Iuditii, & ali-
menta præbere non tam indiſtincte ſed cum decla-
rationibus, de quibus infra*
2 *Subditus pauper contra illius ſuperiorem, & alii de
quibus hic inditium mouentes, obtinent expenſas
litis & alimenta ſibi decerni.*
3 *Pauper qui vendicat bona, quæ propria eſſe conſtat &
ea rationabili cauſa interim ab eo auferuntur im-
petrat expenſas & alimenta.*
4 *Deſcendens qui agit ad hereditatem ſui aſcendentis
conſequitur à reo expenſas litis & alimenta.*
5 *Actori pauperi, qui in prima inſtantia obtinuit, reus
prouidet de ſumptibus & alimentis.*
6 *Vbicunque præſumptio eſt pro Actore paupere, ſub-
miniſtrandæ ſibi ſunt expenſæ à Reo, & ali-
menta.*
7 *Præſumptio quæ ſufficit, iudicis arbitrio commit-
titur.*
8 *Actor pauper non cauet de reſtituendis expenſis ſibi
decretis, ſed nec vincens eas compenſat.*
9 *Pauper quis dicatur arbitrio Iudicis relinquitur.*

Actori

10 *Actori pauperi prouidet Iudex de aduocato, & procuratore vbi de expenſis à reo prouideri nequit.*

QVAESTIO XXVI.

ACtor petens litis † ſumptus à reo ſibi ſubmi-
1 niſtrari ob eius paupertatem an obtinere de-
beat, videtur ꝙ ſic, *per tex. in l fi. C. de ordin. cognit. Ol-
drad. q. 27. Guid. Papa deciſ. 161. Boer. deciſ. 303. Aym. q.
164. Ioan Cæphal. conſ. 127 vol. 1.* Ego vero ſententiam
hanc diſtincte veram eſſe non arbitror, ſed tan-
tum in caſibus de quibus infra ſpeciali ratione,
atque fauore, de quo in eis.
2 Primo litis expenſæ † alimentaque actori pau-
peri reus conuentus præſtat, quando lis agitur in-
ter ſubditum & ſuperiorem, vt ſi ſeruus agat con-
tra Dominum, Monachus contra Abbatem, v-
xor contra virum, filius contra patrem, vaſallus
contra Dominum. *ſecundum gloſſ. in d. l fi. C. de ordi-
ne cognit.* & in his terminis loquuntur ibidem O-
dofred. & melius Alberic. & Salic. omneſque ſu-
pra in contrarium allegati, prout etiam præmiſſa
confirmant, Alciat. *tract. præſumpt. reg 3. præſumpt.
9. n. 9. & ſequitur Marian. Soc. Iun conſ. 8. n. 3.* ſitque
ſpecialitatis ratio, quod vbi ſeruus, Monachus,
vxor, vel filius ſunt in quaſi poſſeſſione, ſeruitu-
tis, monacatus, vxoratus, filiationis ſibi de ali-
mentis, ac aliis ſibi neceſſariis prouidendum eſt
ab eo, cum quo lis agitur, ne ſua quaſi poſſeſſione
priuētur donec lis agitur. Secundo † litis expenſæ
3 alimentaque à reo præſtari debent, quando Actor
vendicat bona propria, & quæ propria eſſe con-
ſtat, ſed ex aliqua rationabili cauſa interim ab eo
auferuntur, vel ſequeſtrantur, tunc enim de ipſis
bonis, ſuper quibus lis agitur, tanquam de pro-
prio patrimonio litis expenſæ, alimentaque ſub-
miniſtrari debent, & ita textum *d. l. fi.* intelligit
Albericus & Salic. & ante eos Odofred. & melius
ibi Baldus, Iaſ. *in l. fideiuſſor §. fi. numero 30. digeſt. qui
ſatiſdare cogant.* exemplaque plura ponit Alberic.
in dicta leg final. vt ſi Canonicus dicatur non legi-
time inſtitutus, & petatur repelli, interim habet
expenſas ab Eccleſia tanquam de bonis propriis,
ſi mulier accuſatur de adulterio, vt dote priue-
tur, interim tanquam de bonis ſuis dotalibus ex-
penſas habet. Si accuſatur quis de crimine, pro-
pter quod bona ipſius appræhenſa ſunt, pendente
lite debet ali.
4 Tertio vbi eſt contentio † ſuper hæreditate,
vel ipſius parte, quam vendicat filius, vel quiuis
alius ex deſcendentibus, tanquam hæreditatem
ſui aſcendentis ad ſe ſpectantem, pendente cau-
ſa conſequenter expenſas paupertate illius ſup-
poſita, ſecus autem eſt vbi ageretur de ſucceſſio-
ne alicuius collateralis, vel alterius extranei. A-
ctor enim extraneus non eam Iuris præſumptio-
nem habet, quam habet deſcendens in bonis
aſcendentis, *lege finali C. de codicill.* & declarat Boer.
deciſ. 324. & omnes qui ſupra in contrarium fuere
allegati.
5 Quarto actori expenſæ † ſubminiſtrandæ ſunt,
quando in prima inſtantia fauorabilem obtinuit
ſententiā, ſecundū Alberic. *in d. l. fi. Specul. tit. de in-
quiſitione § fi. Fely. in c. ſi quis teſti. n 9. de teſtibus,* tam-
etſi per appellationem ſententia pro actore pau-
pere lata ſuſpenſa ſit, *l. ſi inſtituta §. de inofficioſo, ff. de
inofficioſo teſtam. vbi caſus Fely. d. c ſi quis teſti.* Rotaque
deciſ. 2. titulo de iudi. in antiquioribus quæ Biſigneti
appellantur, voluit quod eadem æquitas, vendi-
cet ſibi locum in prima atque in ſecunda inſtan-
tia, & idem tenet Bellamera *deciſ 88. in fine Afflict.
deciſ 10. & 11. Cornel. Benınca. tract. de paupertate q.
ſeptima ſpeciali 4. numero 14.* Iohannes Cæphal. *d.
conſ. 127.* vbi inquit, quod hæc eſt communis opi-
6 nio. Quinto & vltimo vbicunque eſt † aliqua præ-
ſumptio de bono iure actoris, de quo ſaltem ſum-
matim conſtet, præcedente aliqua cauſæ cogniti-
one, locus eſt prouiſioni præteritæ, aliter vero
ſi præmiſſis ceſſantibus prouiſioni expenſarum &
alimentorum locus fieret paupertatis prætextu,
ſequeretur abſurdum, quod quilibet ribaldus
poſſet facere alteri quæſtionem, & ſic obtinere
interim alimenta expenſaſque Iuditii, *Bartol. in
leg ſi neget, ff. de liber. agnoſcend. Alber & Odofred. in
leg ſi quis à liberis, §. ſi vel parens, ff. eodem,* vbi bonus
textus idemque ponit, *in leg. Imperatores ff. de tutel.
& ration. diſtrahen. Paul. de Caſt. in leg. qui de inofficioſo
ff de inofficioſis teſtamentis Fely in c. ſi quis teſti. numero
9 de teſti Alciat. tract. præſumpt. regula tertia præſumpt.
9. Marian Soc. iun. conſ 8. num. 4 vol. 3. Didac. Couarru.
practicarum quæſtionum capit. 6. numero 5. & ſeq. Rebuff.
1. ſuorum cōmentariorum tomo in conſtit. Regni tit. de
ſententiis præiudic. ſeu prouiſion. art. 1. glo. 2.* Qualis ve-
7 ro præſumptio † pro actore eſſe debeat, arbitrio
iudicantis committitur, *Boer. deciſ. 325. numero 1. Al-
ciat. dicta præſumptione 9.* inquiens, quod quælibet
præſumptio ſufficit, de qua conſtet Iudici ſum-
marie ſubdens exemplum, ſi ex lectura atteſtatio-
num licet nondum publicatarum deprehendit
Iudex eſſe probatum de intentione actoris, aliud
ponit Odofred. *d l. ſi quis à liberis §. ſi vel parens.* ſc. ſi
per epiſtolam ſummatim fiat fides de iure agen-
tis, vel per famā, quæ eſt in ciuitate. Vbi vero † acto-
8 ri pauperi ſumptus Iudicii & alimenta decernun-
tur, non debet angariari, vt caueat, de eis reſtitu-
endis in caſum ſuccumbentiæ, cum ad id non
teneatur, quinimo ſi in cauſa obtinet, expenſas
habitas non compenſat in eo quod iuditialiter e-
uincit, per ea quæ allegat Boer *dec. 324.* & licet Co-
uarruuias *loc. præallegato n 7.* contrarium teneat, ita
tamen non adhæreas Didaci ſententiæ, cui con-
cordantem non inuenio, Boer. vero pleroſque ſi-
bi concordantes habet, vt in eius præcitata deci-
ſione legitur eiuſque ſententia paupertati fauo-
rabilior eſt, idcirco ſequenda. Atque ſi paupertas
actoris † in controuerſiam deducitur, ad arbitri-
9 um Iudicis confugiendum eſt, qui paupertatem
extare, vel non extare decernet, prout ſibi æquum
eſſe videbitur, ex rationabilibus circumſtantiis, *l. ſi
conſtante in princ. ff. ſolut. matrim. vbi Bart Alex. & reli-
qui, Iaſ. in auth. præterea n. 27. C. vnde vir, & vxor. Dec.
conſ. 163. n 6.* & eſt cōmunis, vt Iaſ. & Dec. affirmant.
Si quis vero in paupertate conſtitutus ſit extra
caſus ſuper enarratos, non tantum legis beni-
gnita-

gnitate deſtitui debet, ſed magis bonus Iudex præcipiet vni ex Aduocatis, atque procuratoribus loci ſub pœoa, vt patrocinium eorum pauperi gratis impendant, quod ſi non præſtant ab officio eorum remouendi ſunt, niſi rationabili cauſa excuſentur, *Guida Papa deciſ. ibi plenius Benuncaſ. tract. de paupertate nonageſima ſeptima ſpeciali primo & ſequenti* extendens hoc ad notorios, multaque ad id probandum allegans. Siotque Iurisconſulti memoecs, quod dum ad doctoratus inſignia promouentur, iureiurando ſe obligaot operam ac patrocinium ſuum pro panperibus gratis erogare, vt ceſſet quod ſcriptura dixit, conſule pauperi, quia non habet ſubleuantem, & id quod tradirur *in §. ſi tibi in Auth. de mandatione Principum, ibi ne iuſtitia pereat.*

SVMMARIA.

1 *Patrocinium præſtare cauſis pauperum quando Aduocatus teneatur.*

2 *Patrocinium præſtare cauſis pauperum, vnum eſt eleemoſynarum opus.*

3 *Aduocatus patrocinari tenetur pauperibus tempore quo ſuis non inſeruit cauſis.*

4 *Quod de Aduocato dicitur idem de procuratore dicendum, & de iuriſconſulto.*

QVÆSTIO XXVII.

HActenos quid noſtrates ſentiant audiuimus, modo quid ſacri ſcriptores iubeant audiamus. Patrocinium præſtare † cauſis pauperum ad opus miſericoediæ pertinet, quod pro loco, & tempore illis debet impendi, non enim paſſim omoibus tenetur Aduocatus, ſed iis tantum quibus in promptu non apparet, quomodo eis aliter ſubueniri poſſit tenetur. Quamuis ſi id facit laudabiliter facit, hæc S. Thomas *2. 2. quæſt. 71. art. primo & ibi Caiet.* declarans, quod ſit io promptu apparere, quod poſſit pauperi ſubueniri, quando inquam offertur modus, qoo potentia probabili apparet aliunde ſubuentio, enimuero ſi alii exſtaut Aduocati, qui tantum illi non patrocinantur, aduocatus requiſitus noo defendens pauperem non excuſatur, quin peccati reus ſit, quod ad mortale referendum, quando extrema neceſſitas immioet.

2 Sin autem notabile † damnum paupér iucurrit tunc veniale erit, *ſecundum Caiet. & ad præmiſſa facit Sotus de iuſtitia & iur. libro 1. quæſt. 8. art. 1.* vbi inquit cauſis pauperum patrocinari vnum eſt eleemoſynarum genus, de quo idem dicendum eſt, quod de aliis miſericordiæ operibus, ſobiuogēs, quid prodeſt miſero, quod multi patrocinari poſſiot, ſi patrocinatur illi nemo? In promptu igitur apparere intelligendum eſt de proxima aptitudine, ita quod videas ab aliis ſtatim ſubueutum iri, alioqui aliorum culpa tuam non excuſabit. At vero Sotus à Caiet. diſſentit in eo quod Caiet. differentiam ponit inter extremam, atque grauem neceſſitatem, ita vt 1. caſu mortale ſit, 2. vero veniale. Sotus vtroque caſu mortale aſſerit, ſubiungitque dicens, viſcera quæ ſola extrema neceſſitas appetit, ferrea ſunt, quamobrem peoinde ac in aliis eleemoſyuis in patrocinio pauperis locum habeat, grauis tametſi non extrema oeceſſitas. Quod tamen tempe-

3 rat † Sotus vt aduocatus teneatur de ſuperfluo, quemadmodum & diues, de ſuperfluo ad eleemoſynam corporalem aſtringitur, ſuperfluumque io aduocato erit tempus, quo ſuis non patrocinatur cauſis, ita vt aliquas impendere poſſit horas ad ſeruitium pauperis, atque etiam neceſſitatem extremam grauemque porificatur. *Med. part. 1. tract. 5. quæſt. 3. vbi plene ad partes*, qui etſi de eleemoſyna ad victum pauperibus eroganda ſeribit, an io præcepto ſit, nihilominus idem de patrocinio aduocati teoendum eſt ex S. Thom. prælegato, quem alii vbique ſequuntur, quodque vtro caſu præceptum ſit, quod obligat ad mortale, tenet quoque Aog. *in 4. verbo Aduocatus* §. 10. & quæ de aduocato † dicta ſunt, eadem de iuriſconſulto, qui domi conſu it deque procuratoee determinãda ſunt, qui omnes pari legis vinculo ligantur, *ſecundum Caiet. prælegatum in initio ſuo comment.* Tu vero qui huiuſmodi officium exerces, præceptum time, & cooſilium pateocinationis pauperis ama. Quod ſi feceris glorioſior corona tibi præparabitur in cælis.

SVMMARIVM.

1 *Pendente euictionis iudicio contra emptorem moto venditor tenetur emptori expenſas litis ſubminiſtrare, idemque fideiuſſor obtinet.*

2 *Promiſſio de emendo vel vendendo, non eſt emptio, vel venditio promittensque pœnitere poteſt, ad intereſſe tantum conueniri valet.*

3 *Promittens emere, pretiumque ſoluens pro futura venditione pœnitere poteſt illudque repetere.*

4 *Pactum nudum à ſolennitate verborum parit actionem de iure Canonico, ſecus ſi nudum ſit reſpectu cauſa.*

5 *In promiſſione de vendendo iuramento vallata pœnitentia locus eſt.*

6 *In contractu innominato, qui ad contractum nominatum ordinatur facta oblatione, non eſt pœnitentia locus.*

7 *Intellectus Baldi ad l. Labeo ſcribit ff. de contrahen. emption. notatur.*

8 *Promiſſio de vendendo tranſit in contractum, traditione ſecuta cum pretii receptione.*

QVÆSTIO XXVIII.

AN emptoe pendente euictionis iuditio aduerſus venditorem contra eum moto agat ad ſumptus litis ſibi ſubminiſtrandos, videtur quod noo, quis non eſt certum eos deberi, forte enim obtinebit emptor, & expenſas ab euincente recuperabit *gloſ. in l. prima C. de euiction. & in l. cum teſt. C. de teſtamentaria manumiſſ. & expreſſe firmat ibi Bald. n. 5. & Alberic. in l. qui abſentem ff. de procuratore.*

1 Contrarium quod imo † venditor emptori teneatur ad expenſas litis, quamdiu lis cootra emptorem mota pendet tenendum eſt, *per tex. in l. ſi plus §. mota quæſtione ff. de euiction. glo. expreſſius in d. l. qui abſentem ff. de procur.* Quam ibi ad hoc not. Bolognin. dicens, quod qui tenetur defendere, ſuis ptopriis

expenſis id facere debet. Idemque plenius confir-
mat ibi Baldus *in tertia quæſtione* concludens, quod
interim venditor tenetur ad ſumptus litis, & no-
tariis aduocatiſque ſoluere, niſi venditor vellet
ſuſcipere in ſe iuditium, & eandem firmant opi-
nionẽ Bart. & Paul. de Caſt. poſt Guglielmum de
Cuneo *d.l.qui abſentem, vbi & Alex. in addit. ad Baldum*
Quia tenetur venditor litem defendere, quod ſi
non facit, committitur ſtipulatio ad intereſſe
quod eſt de ſumptibus litis. Præterea tenetur ven-
ditor emptori promittere, habere, licere, in qua
promiſſione venit intereſſe expenſarum, & non a-
git tamquam re euicta, ſed tanquam defenſione
non facta. Et præmiſſa quoque approbat Immol.
in c.fi.n.23.circa medium de emptio. & venditio. & eſt de
mente Bart. & aliorum *in l.venditores ff. de verb. oblig.*
& tenet Iohan. de Auan. *conſ.31.* & ibi Bolognin. *in*
addit. Bart. *in d. l.prima C. de euictio* dicens quod em-
ptor gerit negotium venditoris, qui tenetur de-
fendere, & facit ſimile, quod fideiuſſor, à credito-
re conuentus, poteſt petere ab eo, pro quo fide-
iuſſit, vt pendente iuditio contra ipſum moto ſibi
pecuniam det pro expenſis, quia eius negotium
gerit, *Bart. in l.exceptione in fi. ff. de fideiuſſ.* Et hæc ſine
dubio procedunt vbi Notarii in emptionum in-
ſtrumentis apponunt, quod venditor promiſit in
ſe litem ſuſcipere, propriiſque expenſis defendere
quod vtile eſt ad euitandas opiniones, ſecundum
Alberic. Bald. & Paul. de Caſt. *in d.l.qui abſentem* vbi
Bald. inquit, quod tunc omnes ita communiter
tenent, ſed etiam poſtpoſito pacto, de quo ſupra
eadem opinio tamquam communis tenenda eſt,
vt ex auctoritate ſupralatorũ apparet, quã etiam
tenet Marant. *in 5. membro primæ partis iuditii n. 8.* cũ ſi
ſuccincte ſatis in hoc pertranſeat: ſin autem non
venditio, ſed promiſſio de emendo & vendendo
2 interuenerit, quieſcit dubitatio. Quoniam † ex
promiſſione de emendo vel vendendo contractus
non dicitur eſſe perfectus, cum aliud ſit promiſſio
de emendo vel vendendo, aliud emptio vel ven-
ditio, quocirca promittens emere vel vendere pæ-
nitere poteſt à promiſſioneque recedere, licet a-
ctio ad intereſſe detur contra promiſſorem pro-
miſſa non ſeruantem, *l. in bonæ fidei, vbi gloſſ. ff. de eo*
quod certo loco, vbi plene Paul. de Caſt. & plene quoque Iaſ.
n 3. & ſeq. & Paul. ibidem dicit ſe in contingentia
facti ita conſuluiſſe, prout vere conſuluit *conſ.93.n.*
4.vol.2. GoZad. in l. 2. n. 18. C. de pactis inter emptor. &
venditor. Alex. conſ.212.n.14 vol. 6. cum multis concor-
dantibus ibi ſignatis Soc. conſ.170.n. 2.vol.2. Aret. conſ. 6.
& conſ.28. Tiraq. de retract. conuentionali ad fi. tit n. 41.
& 44. & alibi per diſcurſum. Quin etiam ſi is, qui e-
3 mere conuenit, prætium † ſoluit pro futura em-
ptione, adhuc recedere à promiſſione poteſt, &
pretium repetere, quaſi cauſa non ſequuta, quia
voluit emere, *Paul. de Caſt. d.l. in bonæ fidei. & d. conſ.93.*
vol.2. & probat Iaſ. in rad. l. in bonæ fidei, Tiraq. in l. de re-
tract. conuentionali ad fin. tit. n. 44. Nec obſtat quod
4 ex pacto quamuis nudo oritur † actio de iure ca-
nonico *capit. primo de pactis cum ibi not. Bald. in rubr.*
C. de rerum permut. Quoniam reſpondetur contra-
rium procedere in pactis nudis à ſolennitate ver-
botum, ſecus in pactis nudis reſpectu cauſæ, & ſi-
cut de iure ciuili pænitere licet, ita & de iure cano-
nico, cum contrarium expreſſe non ſit diſpoſi-
tum, *Corn. conſ.27.n.2. & ſeq. & numero 8. & ſeq. vol. 1.*
GoZad. d.l.2.n. 57. C de pact. inter emptor. & venditor.
5 Sed etſi promiſſio de vendendo vel vendendo eſ-
ſet iuramento vallata, non tantum promiſſor pre-
ciſe ſeruare præmiſſa tenetur, nec ad aliud quam
ad intereſſe conueniri poteſt, quoniam iuramen-
tum, quatenus dicitur quod obligat præciſe id ve-
rum eſt, ſecundum naturam actus ſuper quo iura-
tur, *Immol. in capit. cum contingat. num. 85. de iureiur.*
Iaſ. in d.l. in bonæ fidei n. 7. & in l. quoties n. 34. C. de rei
vendic. Thom. Parpalia in l. ſi quis maior n. 59. C. ſi aduer-
ſus vendit. Tiraq. de retract. conuentionali ad fi. tit. nu-
mero 41.
6 Nun obſtat † quod vbi cõtractus innominatus
ordinatur ad contractum nominatum facta obla-
tione, non eſt locus pœnitentiæ, & agitur ad im-
plementum contractus nominati, *per tex. in l. Labeo*
ſcribit ſi mihi bibliotecam ff. de contrahen. empt. per quẽ
tex. dixit Bald. *in l. quamuis n. 3. C. de tranſact.* quod
vbi fuit facta promiſſio de vendendo ob certam
cauſam, quæ promiſſio eſt contractus innomina-
tus, non habet locum pænitentia, ſequitur Iaſ. *in l.*
iuris gentium n.11. ff. de pact. Dec. conſ.350. n. 3. Reſpon-
de quod intellectus Baldi ad illum textum non eſt
verus, quia ibi non fuit promiſſio de vendendo,
ſed venditio conditionalis propter pactum in-
continenti appoſitum continens conditionem
quæ pendet ex facto emptoris, & tertii, quæ con-
ditio habetur pro impleta, ex quo ſtat per empto-
rem, quo minus tertius impleat, ideo agitur quaſi
adimpleto contractu, nec eſt pænitentiæ locus, &
hoc probant verba tex. *d. l. Labeo ibi ita vendideris, ſi*
decuriones Campani &c. Nec dicit tex. ita vendere
promiſeris, ſed ita vendideris, & ſic textum illum
ibi interpretantur Odofred. Alberic. & Baldus i-
pſe, Ad idem facit Bart. *in l. ſi quis n.4. ff. de iur. aur. &*
alii ſequuntur, & tradit Paul. de Caſt. in l. in bonæ fidei n.
3. ff. de eo, quod certo loco, & ſequitur ibi Iaſ. num. 4. Idem
Paul. conſ.93.n.4. vol. 2. Et promiſſio de vendendo
atque venditio ſub conditione, quod diuerſam
naturam habeant, ponit Alexander *conſilio centeſi-*
mo ſexageſimo octauo, numero ſeptimo, volumine ſexto.
Venditio namque conditionalis, quoad effectum
impænitentiæ dicitur eſſe perfecta, ita vt condi-
tione pendente partes recedere à contractu non
poſſint, *Paris. conſilio ſeq. numero 4. & ſeq. vol. primo* &
dixit Paul. *in d. l. Labeo*, quam etiam reprehendit Go
zad. *in l.2.n.32. in fi. C. de pact. inter empt. & vendit.* non
obſtat quod ſolutione prætii, poſt præcedentem
promiſſionẽ contractus videntur eſſe perfectus ex
Paul. *conſ.451. lib.2. Tiraq. de retract. conuentio. ad fi. tit.*
8 *n.79.* Nam vti verum admittitur, quod traditione
rei, & prætii receptione præcedẽs promiſſio tranſ-
it in contractum per tradita *per Soc. conſ.170. col. pri-*
ma, volumine ſecundo, Tiraq. vbi ſupra numero 77. ſecus
vero ſi citra rei traditionem partes ſteterunt in
puris terminis promiſſionis de vendendo, tunc
namque emptor qui pretium ſoluit pœnitere po-
teſt per ea quæ ſupra.

Sum-

SVMMARIVM.

1 *Promiſſio obligat in foro conſcientiæ ſub pœna peccati mortalis.*
2 *Promiſſio ſine cauſa, an obliget in conſcientia.*
3 *Decidi tur obligare quando cauſa ſubeſt, quamuis non expreſſa.*
4 *Et idem in foro fori dicendum eſt.*
5 *Promittens vendere vel emere de iure ciuili pœnitere poteſt, de iur. can. non poteſt.*
6 *Maxime vbi adeſt iuramentum.*

QVÆSTIO XXIX.

TAmetſi promiſſio de qua ſupra retractabilis ſit de iure ciuili, ſecus eſt de iure diuino, ſecundum illud Pſalmiſtæ. Quæ præcedunt de labiis meis non faciam irrita: Quæritur igitur, an ex ſimplici promiſſione de emendo vel vendendo ita obligetur promiſſor, quod de neceſſitate ſalutis teneatur promiſſum ſeruare, neque poſſit pœnitere. Reſpondeo quod ſi eſt † deliberata promiſſio, in foro conſcientiæ obligat contraueniente m ad mortale, quando notabile detrimentum infertur
1 proximo ex promiſſione violata, *S. Thom. 2. 2. queſt. 88. art. primo. in reſponſione vbi Caietanus & S. Thom. ibidem art. 3. ad primum.* dicat, quod ex qualibet promiſſione homo homini obligatur ſecundum honeſtatem, Caietanus ibi declarat, quod obligatio ſecundum honeſtatem, eſt ſecundum debitum mortale, quod ſpectat ad forum conſcientiæ, quodque promiſſio ſimpliciter facta obliget promittentem, ſub pœna peccati mortalis, plene confirmat S. Antonius *part. 2. tit. 10. cap. primo* §. 4. *Nauarrus in manual cap. 18 numero 6. ad idem S. Bonauent. in 4. diſt. 38 in principio in 3. dub.* Sed oritur de promiſſione nuda à cauſa, quoniam Ang. *in verbo pactum numero quarto* tenet promiſſionem ſine cauſa factam in conſcientia non tenere, tamquam erroneam allegans Roſellam, & Abbat. *in cap. ſi cautio de fide inſtrum.* & ibidem Tabien ſentire videtur, eodem verb. numero tertio, contrarium firmat Syluest. *verb. pactum numero quarto* dicens: non differt, quo ad Deum, ſiue exprimatur cauſa ſiue non.
2 Quod verum eſſe declaratur, quando extat vera promittendi cauſa, non tamen expreſſa, at ſi nulla ſubeſt, tunc promiſſio, tanquam indiſcreta, & erronea non tenet, etiam in foro pœnitentiali, & hoc ſentire videntur vtriuſque opinionis ſectatores, ſi illorum ſcripta accurate perpendantur, & videtur de mente Nauarri ſupra citati, quod ipſum probatur ex doctrina Sancti Thomæ *in 4. diſt. 38. articulo primo.* Vbi ait: promiſſio homini facta, ſi ſit nuda, non habet plenam vim obligandi, vnde oportet, quod aliquid addatur; ergo ad hoc, vt promiſſio ſit obligatoria, neceſſe eſt, quod non ſit nuda, alioqui non erit deliberata, ſed potius procedet ex leuitate, vel per errorem, qui conſenſum excludit. Proinde ſiue cauſa ſit expreſſa, ſiue non, dummodo cauſa ipſa præceſſerit, obligat, ſecus ſi
3 nulla adſit. Quo vero ad forum † exteriorem, abſoluti iuris eſt, quod promiſſio ſine cauſa non eſt obligatoria *l. nuda ratio ff. de donat. cap. ſi cautio de fid. inſtrument.* Nihilominus ſi adeſt cauſa, etſi non expreſſa, tunc etiam in foro exteriori obligat, quia præſumitur in antecedentem cauſam facta, *gloſ. in l. triticum in verbo cogitauerit ff. de verborum obligat.*
4 Non obſtet ſi dicatur promiſſorem non † teneri præciſe ad promiſſa obſeruandum, quia promittens vendere, vel emere promittit factum, ideo ſoluendo intereſſe liberatur, factum enim promittitur explicite, tacite vero intereſſe ſi non fiat, *Felin in capit. primo de pact. numero nono.* Contrarium tenet Fortunatus Garcia in repetitione eiuſdem capit. *num. 16. ver. tertia declaratio.* Vbi ſatis ample ſcribit, & tenet, quod quicquid ſit de iure ciuili de iure canonico promittens factum præciſe compellitur ad faciendum, nec liberatur ſoluendo intereſſe. Quod quidem proculdubio tunc verum erit, vbi promiſſio, de emendo, vel vendendo eſt iuramento firmata, quia iuramentum obligat præciſe, *gloſ. ſing. in l. ſi pecuniam, in principio, in verbo neceſſe, ff. de conditione ob cauſam. & habetur in cap. per tuas de arbitr. & per Iaſonem in §. actionum inſtit. de actiou.* & eſt communis opinio, quam refert, & comprobat, & contrarium tenentes Garcia improbat, *ibidem verſic. reſtat quæſtio.* iunctis numeris ſequentibus, & tamquam magis communem ſequitur Ieronymus Zanetinus *tract. de differentiis, inter ius canonicum & ciuile, differentia ſexageſima ſeptima.* Non obſtat, quod ſupra dictum fuit numero 4. quoniam illud de iure ciuili procedit, ſecus eſt de iure canonico, multoque magis in foro conſcientiæ, per ea quæ allegat Ang. *in verbo iuramentum quinto numero 34. & ſequitur Syluest. eodem verbo iuramentum 4. numero 21. & videtur de mente Sancti Thom. 2. 2. quæſtione 89. articulo ſeptimo.* Vel dic quod etiam de iure ciuili iuramentum obligat præciſe etiam extra naturam actus, ſuper quo iuratur, vt habes ſupra *recollecta ſecunda num.* 28. Quare concludendum eſt, quod hic qui promittit vendere vel emere, tametſi de iure ciuili pœnitere poſſit, in foro canonico, atque conſcientiæ à promiſſione recedere non poteſt, alioqui mendacium, quod mortale peccatum eſt incurrit, ſecundum ſuperius relatos, vel ſecundum alios, quia caritati aduerſatur promiſſum non ſoluere, quod eſt iuſtitiæ ſubuerſio, vt voluit Sotus *de iuſtitia & iure. libro ſeptimo, quæſtione ſecunda, articulo primo.* Promiſſor ergo à promiſſis non diſcedat, ne laqueo reatus mortalis ſeipſum obſtringat.

SVMMARIVM.

1 *Sponſus ſponſæ ante nuptias ornamenta tradens ea donare non cenſetur.*
2 *Niſi in traditione donandi, animum expreſſit.*
3 *In die nuptiarum, ornamenta à ſponſo ſponſæ tradita poſt verba de præſenti repetuntur ſoluto matrimonio.*
4 *Etiam annuli ſponſalitii.*
5 *Niſi annuli ſint quotidiani.*
6 *Tradita mulieri à parentibus, & conſanguineis ſponſi ſoluto matrimonio repetuntur, ſimiliter econtra.*
7 *Veſtes precioſæ donatæ à marito non præſumuntur, ſecus in quotidianis.*
8 *Arbitrio iudicis committitur diſtinguere veſtes precioſas à quotidianis.*

QVÆSTIO XXX.

ORitur dubitatio de ſponſalitia largitate, quę
ſic diluitur: aut ſponſus ſponſæ ante nuptias
1 tradit, vel ad eam trauſmittit Armillas, monilia,
torques ghirlandas vel veſtes precioſas, quæ ſpon-
ſalitia largitas à iure appellatur, & in dubio alio
non expreſſo, hæc donata non cenſentur, ſed gra-
tia tradentis commodata, vt ſponſa ad domum
ſponſi ornatior traducator, & ſoluto matrimonio
repetuntur à marito, vel hæredibus illius, niſi
2 ſponſus donandi animum habeat, & hoc in
traditione fuit expreſſum, tunc enim donatio
tenet ab initio, neque ſoluto matrimonio retra-
ctatur, cum inter ſponſum, & ſponſam non ſit
prohibita donatio, *Baldus in l. cum te C. de donationi-
bus ante nuptias, Campeg. tractat. de dote 2. parte, quæ-
ſtion. 55. numero quarto, Caguol. in leg. contractus, numero
trigeſimo quarto, ff. de reg. iur. Ant. de Butr. conſilio trige-
ſimo ſeptimo, numero quarto, Ang. conſilio 339. incipiente
Nicolettus de Tartagnu, per totum. Alexander conſilio 155.
numero 12. volumine 70. vbi magis communiter hoc tene-
ri refert.* Et quamuis ſuper ſtatuto Ariminenſe
ſcribens contrarium voluerit Corn. *conſilio 81. volu-
mine primo. Roland. conſilio 10. volumine primo*, eorum
ſententia tamquam contra communem ſequen-
3 da non eſt. Aut in die nuptiarum à † ſponſo orna-
mentorum traditio facta fuit, & tunc ſi poſtquam
puella per verba de præſẽti in maritum conſenſit,
maritus incontinenti ornamenta muliebria puel-
læ ſimpliciter tradit, ſimiliter hæc ſoluto matri-
monio, marito vel ſuis hæredibus reſtitui debent,
tum quia in dubio cenſentur commodata mulie-
ri ad illius ornamentum, tum etiã quia ſi expreſ-
ſe donata forent, donatio non teneret, quia poſt
verba de præſenti dicitur perfectum matrimo-
nium, ideo donatio quæ inter virum & vxorem
conſtante matrimonio prohibetur, & hoc loco
4 non conceditur. Imo etiam annuli, cum quibus
mulier deſponſatur donati non dicuntur, ſed ab
ea repetuntur ratione qua ſupra, quia poſt verba
de præſenti à puella prolata, dicitur conſtare ma-
trimonium, præterea que donatio non tenetur,
*Bald. d. l. cum te C. de donat. ante nupt. Corn. in l. vt liberis
C. de collat. Cagnol. d. l. contractus n. 36.* vbi contra opi-
nionem vulgarium hoc notat Ang. *d. conſ. 339. Ni-
colettus de Tartagnu, Soc. conſ. 122. per totum vol. 1. Card.
conſ. 43. per totum, & eſt communis opinio ſecundum Soc.
& Corn. vbi ſupra*, & nuncupatim de annulis ſpon-
ſalitiis firmant omnes ſupra relati, quamuis con-
trarium voluit Roman. *conſ. 146.* & non bene, quia
in contrarium eſt communis ſententia, vt firmant
5 Soc. & Corn. proxime citati. Poſſet tamen ſaluari
opinio Romani in annulis quotidianis, non au-
tem in his, qui ad vſum feſtiuum ſunt, prout con-
6 cludendo diſtinguit *Alex. conſ. 42. num. 4. vol. 1.* Aut
tempore nuptiarum parentes ſponſi, vel eius con-
ſanguinei & affines, puellæ donant aliqua, exce-
ptis iocalibus, quæ xenia dicuntur, licet improprie
& corrupte aliqui ſcribentium encenia appellant,
vel è contra parentes mulieris, vel illus conſangui-
nei & affines donant ſponſo, & tunc donata mu-
lieri, à mariti conſanguineis, dicũtur donata con-
templatione viri, eique acquiruntur, & ideo ſoluto
matrimonio apud virum & illius hæredes rema-
nent. Donata vero marito à conſanguineis mulie-
ris, contemplatione puellæ donata dicuntur & ei
acquiruntur propria mulieri, vel eius hæredibus
reſtitui debent, matrimonio poſtea reſoluto, *Bart.
in l. ſed ſi plures, §. in arrogato ff. de vulg. & pupill. vbi Alex.
& Iaſ. qui alios referunt, Cagnol. in d. l. contractus, n. 38.
Ant. de Butr. conſ. 38. n. 4. Roman. conſ. 172. n. 2. Iaſ. Dec.
Corn. & alii. in l. vt liberis C. de collat. Auffret. in addit. ad
Capellam Toloſanam deciſione 336. & eſt communis opi-
nio, & referunt Rom. d. conſ. 132. & Iaſ. & Corn. de l. vt li-
beris* niſi conſuetudo ſit in contrarium, ſecundum
eundem Corn. *in d. l. vt liberis* quæ in huiuſmodi eſt
attendenda, prout etiam ponit Capra *conſilio 135.*
7 Aut conſtante † matrimonio maritus vxori tradit
toralia, ſeu veſtes ad vſum mulieris, & hæc quidem
ſi ſunt precioſæ, & magni valoris, quibus ad vſum
feſtiuum mulier vti conſueuit ſecundum mores
Ciuitatis, non præſumuntur donatæ, ſed magis
commodatæ, vt compta ſit, & ornata mulier ince-
dat, ſi vero ſunt veſtes quotidianæ, quibus famili-
ariter mulier vti ſolet, & hæ ſtatim mulieris fiunt,
eique acquiruntur durante matrimonio, cum lo-
co alimentorum ſint, ad quæ maritus vxori tene-
tur, ſoluto vero matrimonio ab ea non repetun-
tur, cum inter huiuſmodi perſonas amara inter-
pretatio non admittatur, in iis, quæ modici mo-
menti ſunt. *Bart & Alex. in leg. in bis §. ſeruus vxori, ff.
ſol. matrim. Campeg. de dote, parte 2. q. 55. Rom. conſ. 146.
Capra conſ. 74. Alex. conſ. 42. vol. 5. cum multis concordan-
tibus ſignatis. Bertrand. conſ. 264. n. 3. vol. 3. & conſ. 37. n.
4. volum. 6.* & fere omnes præallegati, communem
ſententiam hanc eſſe teſtantur, & Afflict. quoque
deciſione 315. in princ. multos citat ſubiungens, quod
plurimum operatur iudicis arbitrium in diſtin-
guendo veſtes quotidianas a feſtiuis, conſideran-
do nobilitatem, & diuitias perſonarum, & quod
hoc iudicis arbitrio committatur voluit Capra *d.
conſ. 135. n. 16.*

SVMMARIA.

1 *Ornatus mulierũ non eſt peccatũ ex ipſis rebus ſed ex parte hominis.*

2 *Ornatus quamuis ad laſciuiam prouocatiuus non eſt peccatum, ſi praua deſit intentio.*

3 *Ornatus mulieris coniugatæ vt placeat viro ſuo non eſt peccatum.*

4 *Ornatus mulieris ad prouocandum maritum ad libidinem peccatum eſt.*

5 *Ornatus virginum vt placeant alicui matrimonium intendentes non peccant.*

6 *Ornatus ad prouocandum alios ad concupiſcentiam mortalis eſt.*

7 *Ornatus ex quo ſcandalum oritur damnatur.*

8 *Superfluus veſtimentorum vſus mortalis eſt.*

9 *Ornatus contra conſuetudinem loci illicitus eſt.*

10 *Ornatus ex inordinato affectu vitioſus eſt.*

11 *Mulier colorans ſe peccatũ mortale quando cõmittat.*

12 *Mulieres mammillas oſtentantes quando a mortali non excuſentur.*

Mulie-

13 *Mulieres caput vellatum non geſtantes, quando illi-
citè faciant.*
14 *Artifices quando peccant ornamenta fabricantes.*

QVÆSTIO XXXI.

SErmo habitus de veſtibus precioſis aureisque
ornamentis ſponſæ traditis ad illius ornatum
admonet, vt ſponſæ & reliquæ mulieres ornatum
cupiētes certiores reddantur, quando ſine pecca-
to liceat ſeipſas ornare.
1 Sciendum eſt igitur † quod in ornatu nedum
mulierum, ſed etiam virorum, poteſt eſſe pecca-
tum non quidem ab ipſis rebus exterioribus, qui-
bus homo ad ornatum vtitur, ſed magis ex parte
hominis, qui eis immoderate vtitur, *Sanct. Thomas
2.2. quæſtione 169. articulo primo, & habetur in c. quiſ-
quis. quadrageſima prima diſtin.* vbi dicitur non ex re-
rum natura quibus vtimur, ſed ex cauſa vtendi, &
modo appetendi probandum eſt, vel improban-
dum, quod facimus. Nec enim vſus rerum, ſed li-
bido in culpa eſt. Imo inquit Caietanus ad San-
ctum Thomam, dicens, *quæſt. 169.* ornatus quam-
2 uis † in ſe ſit ad laſciuiam prouocatiuus, non eſt
peccatum mortale, niſi praua adſit intentio. Ete-
nim ornare ſe ſecundum decentiam viri vel muli-
eris, non eſt de genere malorum. Quin etiam re-
cta ratio dictat, vt quilibet honorifice prout eum
decet, in hac vita procedat, ſicuti etiam pulchritu-
do naturalis, tametſi ſecundum ſe prouocatiua
ſit ad concupiſcentiam, attamen ſi abſit libido,
peccatum non eſt, ita quod mala intentio non re-
rum vſus vel naturalis pulchritudo peccatum effi-
cit, obidque ornans ſe ipſum vt non appareat in
contemptum honeſtis perſonis licite facit, *Sanctus
Antonius parte ſecunda, titulo quarto, cap. quinto §. ſepti-
mo in fin. Angelica in verbo ornatus in principio*, proinde
iis in ſic genere præmiſſis ad particularia deſcen-
dendo.
3 Dicitur quod ornatus eſt † ſine peccato quan-
do mulier coniugata ornat ſe, vt placeat viro ſuo
ne per eius contemptum maritus in adulterium
labatur, eademque ratio eſt de viris erga ſuas vxo-
res. *S. Thomas præcitatus art. 2. in corpore & ad primum
probatque tex. in cap. fucare de conſecratione diſt. 5. ibi fæ-
minæ ſolis viris ſuis permittenda ſunt ornari, idque ſecun-
dum veniam non ſecundum Imperium.* Quod declarat
Vngarelus ad Angelicam *vbi ſupra n. 1. addit. 1.* ve-
rum eſſe, quãdo videt maritum pronum ad adul-
terium. At ſi maritus non eſt pronus ad peccan-
dum cum alienis mulieribus, vxor illicite ſe or-
nat, quoniam ceſſante cauſa ſe ornandi, ceſſare de-
bet ornatus. Qui aſſerunt mulieribus licere ſe or-
nare vt placeant viris ſuis, intelligunt hoc proce-
dere, etiam ſi ſupra ornatum, qui eſt ſecundum
decentiam ſtatus ſui aliquid addunt. At vero extra
hunc caſum non liceret mulieribus nec maritis ad
ornatum ſuum, qui ſecundum illius conditionem
ſit, quicquam ſuperaddere, S. *Thom. præallegatus ad
4 quartum.* Nota tamen ſingulariter quod ſi muli-
er ornat ſe, vt placeat marito ad prouocandum
ipſum ad libidinem, mortaliter peccat, vt habetur
in cap. origo 32. quæſt. 4. vbi amoris magnitudo in v-
xorem reprehenditur gloſa, ibi ait amoris magni-
tudo dicetur immoderata debiti exactio, & Sanct.
Thomas *2.2. quæſt. 154. art. 8. ad 2.* inquit ardentior
amator vxoris matrimonio inhoneſte vtitur, de
quo plenius ſcripſit infra *quæſt. 119. n. 26.* non nega-
tur tamen mulieris ornatus ad prouocandum ma-
ritum, vt debitum ſibi reddat ad prolem ſuſcipi-
endam vel ad remedium concupiſcentiæ, non au-
tem ad luxuriam & carnis delectationem explen-
dam, Vngarellus ſupra relatus *in 1. addit. poſt Roſel-
5 lam in verbo ornatus.* Quin etiam virgines † quæ nu-
bilis ſunt ætatis ſine peccato ſe ornant, vt placeant
alicui viro cui nubere cupiunt, quia matrimoni-
um intendens bonum appetit, neque ob id pra-
uam intentionem habere dicitur, ornatus tamen
illarum debet eſſe ſimplex & precioſus, *Ang. ſupra
relata n. 14.* vbi adiicit & communiter teneri ait i-
bidem Ang. & tenet Nauarrus *in manuali cap 16. n.
14.* & hæc de cultu exteriori licito dicta ſufficiant.
6 De illicito autem † dic, quod mulieres viri que ſe
ornantes, vt alios ad concupiſcentiam prouocent
proculdubio mortaliter peccant. Quoniam non
ſolum concupiſcere, ſed velle concupiſci extra ſta-
tum matrimonii damnàbile eſt, inquit S. Auguſt.
quem refert & ſequitur Ang. *in verb. ornatus num. 1.*
7 Imo quoties † ex cultu exteriori oritur ſcandalum
vel probabiliter oriri timetur, abſtinendum eſt, vt
ſi ex ornatu mulier animaduertit alios ad ſui con-
cupiſcentiam promoueri, tametſi ipſa hoc non in-
tendat, nihilominus ab huiuſmodi, vt ſcandalum
proximo aufferat deſiſtere debet, & maiori, quam
fieri poteſt moderatione atque honeſtate veſti-
tus & ornatus vti tenetur, pariterq; ſi vir, ſeu mu-
lier vtitur ornatu ſibi condecenti, & aduertit pro-
pterea alios, quos non ſic decet ob tenues eorum
reditus vti ornamento, & eius exemplo iudici ad
eundem ornatum in detrimentum facultatum ſu-
arum, earundemque dilapidationem debet abſti-
nere, ad quod extat notabilis gloſ. *in c. aliud 11. quæſt.
1.* quæ exponens verba Pauli dicentis: Omnia mi-
hi licet ſed non omnia expediunt. Ait: non expe-
dit id quod licitum eſt, quoniam vſus ipſius aliis
affert impedimentum, & plura ponit exempla, &
facit *l. ſemper & l. non omne quod licet ff. de regul. iuris &
pleniſsime tractatum habes apud S. Thom. 2. 2. quæſt. 43.*
quando ſcandalum actiuum atque paſſiuum pec-
8 catum ſit mortale ſiue veniale. Secundo † vero lo-
co ſuperfluus veſtimentorum vſus tam reſpectu
multiplicationis, quam precioſitatis, dummodo
ſuperfluitas ſit notabiliter exceſſiua mortalis quo-
niam ſuperfluus veſtium vel auri vſus aufert pau-
peribus alimoniam ſibi debitam, propterea dici-
tur *in cap. ſicut 47. diſtinction.* non minus eſt criminis
habenti tollere, quam cum abundans ſis, indigen-
ti denegare, eſurientium panis eſt, quem detines,
nudorum indumentum eſt, quod recludis, & te-
net S. Thom. vbi ſupra. Ang. quoque & Vngarel-
lus præallegati & S. Anton. *part. 2. tit. 4. cap. 5. §. 1.* in-
quit, quod in modeſtia ornatus in mutatione ve-
ſtium propria eſt mulierum, de quibus legitur in
pſalmo: Filiæ eorum compoſitæ circum ornatæ,
vt ſimilitudo templi referens, quod quædam co-
mitiſſa erat pauperibus officioſa & orationibus

dedita, erat tamen vana in ornatu cápitis, quæ
poſt eius mortem apparuit cuidam mulieri, quæ
interrogauit eam de ſtatu ſuo, cui reſpondit, ſe eſſe
damnatam præcipue propter ornatum capitis &
capillorum. Tertio etſi non ſit cultus ſuperfluus,
9 nihilominus ſi ſit contra † conſuetudinem bono-
rum loci, cum quibus viuitur, vtique tunc illici-
tus eſt, ideoque peccatum. *S. Thom. vbi ſupra, & facit*
tex. in d. l. quiſquis & cap. delitia 41. diſtinctione vbi ha-
betur quod qui ſic veſtib. vtitur, vt metas conſue-
tudinis bonorum, inter quos verſatur excedat, fla-
gitioſus eſt, ad idem extat bona gloſſa *21. quaſt. 4.*
in ſumma, & contra præſumptionem nouitatum
inuehitur S. Antonius proxime citatus adducens
illud pſalmi: dimiſit eos ſecundum deſideria cor-
dis eorum, ibunt In adinuentionibus ſuis. Et illud
Soffoniæ 1. Viſitabo ſuper omnes qui induti ſunt
veſte peregrina. Quarto vitioſus eſſe dicitur vſus
10 ornamentorum † ex inordinato affectu nimiaq;
ſolicitudine, quamuis ſit ſecundum conſuetudi-
nem loci, & nullus ſit finis malus, quoniam ex af-
fectu inordinato oritur vana gloria, ſecundum
Beatum Thomam *d. quaſt. 169. art. 1. & 2.* in corpo-
re quæ vtique vana gloria ex ſuo genere pecca-
tum veniale eſt. Nam habere diuitias vel veſtes
precioſas cum abuſu earum in laudem hominum
non eſt mortale. Niſi hæc ſint occaſio peccati
mortalis, vt quia ordinata ſint ad animas capien-
das, vel niſi hoc fiat contra prohibitionem ſuperi-
oris, quibus caſibus mortale erit, Albertus Ma-
gnus in compendio Theolog. *lib. 3. capite 22.* idem
Thom. vbi ſupra *art. 1. & eſt tex. in cap. parſimonia 41.*
diſtinct. & probat Ang. in verbo ornatus n. 1. declarans
veniale eſſe niſi propter nimiam ſe ornandi ſolici-
tudinem neceſſaria ad ſalutem omitteret. Notan-
dum hoc etiam loco erit, peccare eas mulieres,
quæ tantum temporis ad ſe ornandas conſumunt,
vt miſſas, atque diuina officia ob id omittant, pec-
cant enim mortaliter, non ſolum ex omiſſione
non obſeruando præceptum eccleſiæ de ſacro au-
diendo, ſed etiam ex hoc quod tempus in huiuſ-
modi rebus conterant, & quando inanis glo-
ria peccatum ſit mortale, vel veniale, plenius a-
liis docet S. Thom. 2. 2. *quaſt. 132. art. 3. Nauarrus in*
manuali cap. 23. qui & ipſe omnia confirmat hic an-
11 notata. Quinto fucatio † mulieris, hoc eſt, colora-
tio, vt rubicundior vel candidior appareat aſpe-
ctui illam intuentium an mortale ſit, Doctores
diſſentire videntur, vt plurimum tamen in hoc
conueniunt quod mortale ſit peccatum, quia re-
formare quod Deus formauit diuinum opus eſt
impugnare, & fucare adulterinæ eſt fallaciæ & in-
honeſtatis, inquit tex. *in cap. fucare de conſecratione*
diſtinctione 5. ex alia quoque adducitur ratio, quod
alios prouocat ad laſciuiam, qui faciem mulieris
ſic fucatæ intuentur, veram tamen S. Thom. ſupra
citatus *art. 2.* excuſat ſe fucantem, qnando id fiat
ad occultandnm mulieris defectum, ſeu deformi-
tatem prouenientem ex nimio pallore naturali,
vel etiam accidentali ex infirmitate, vel alias vel ſi
næuum, ſeu aliam in facie maculam deformantem
babeat, quemadmodum tenent plures quos alle-
gant Ang. ſuperius relata, & plenius ibi Vngarel-
12 lus in additione. Sexto mulieres † pectore aperto
incedentes, & mammillas oſtentantes, impudice
agere dicuntur, ob idque non à mortali excuſan-
tur, quando notabiliter in hoc excedunt, præter-
quam ſi in domo propria, coram maritis earum id
faciant, vel coram aliis fæminis, neque illis ſuffra-
gatur conſuetudo aliarum, quoniam abuſus, &
corruptibile imitanda nõ ſunt, ſed fugienda. *Ang.*
d. verb. ornat. n. 3. & facit quod habetur in ſcolia ad
Albertum Magnum *in compendio Theolog. lib 3. cap.*
22. vbi narratur vna ex reuelationibus S. Brigidæ
dicentis: Diabolus dictauit mulieribus nouam
abuſionem, pudoroſam conſuetudinem, orna-
menta ad prouocandum ad luxuriam, in oſtenſio-
ne mamillarum, & in pluribus vanitatibus, quæ
13 omnino ſunt Deo odioſa. Septimo mulieri caput
velatum geſtare conueniret, & capillos non nuda-
re, veruntamen propter contrariam conſuetudi-
nem excuſantur, cum hoc inter actus impudicos
connumerari non valeat, *idem Ang. vbi ſupra* ſed ne-
que mulier ornare ſe debet intortis crinibus, auro
vel margaritis aut veſte pretioſa, ſed magis orna-
tus illius debet eſſe ſobrius, atque moderatus. Ete-
nim ſuperfluus inuerecundus atque impudicus
prohibet S. Thom. ſupra citatus *articulo 2. ad 1.* nec
duntaxat mulieres vtentes, ſed præterea prohiben
14 tur † artifices atque textores ornamenta ſuperflua
& curioſa fabricantes, qui ſane peccant, quia aliis
peccandi occaſionem præſtant, *cap. totum in fine 2.*
quaſt. 1. ſecus vero de iis qui exercent artem earum
rerum, quibus mulieres licite ſe ornant, Innocent.
in c. 1. ne clerici vel monachi vbi ait gladii & colores,
qui poſſunt eſſe ad aliqua, vti res, id eſt ad defen-
ſionem vel ad colorandum mulierem pro bono
licitum eſt, *S. Thom præallegatus articulo 2. ad 4. & alii*
quoque de quibus ſupra ſequuntur, & præſertim Aſtenſis
parte 1. lib. 3. tit. 8. quaſt. 10. dicens intentionem faci-
entis attendendam eſſe. Nam ſi artifices hæc faci-
ant ſeu vendant iis quos credunt abuſuros artifi-
ciis eorum peccant mortaliter. At ſi credunt ad v-
ſum licitum, hæc ab emptoribus vtenda eſſe non
peccant, niſi tamen tales ſint, qui non alias quam
ad vſum illicitum vti valeant.

SVMMARIVM.

1 *Debitor fugitiuus carceratus relaxari debet dato fi-deiuſſore de iud. ſiſti, non etiam de iudicatum ſol-uendo.*
2 *Sequeſtratio in caſibus ſpecialibus admittitur.*
3 *Præcipue ſi adeſt timor dilapidationis.*
4 *Timor dilapidationis probatur, quando reus male vti-tur ſubſtantia ſua.*
5 *Citatio præcedere debet, niſi periculum ſit in mora.*
6 *Sequeſtratio, vbi non admittitur, deſcriptio conce-ditur.*
7 *Summaria cognitio etiam per coniecturas ſufficit ad obtinendam ſequeſtrationem.*
8 *Sequeſtratio fructuum in cauſa principali non con-ceditur.*
9 *Quando poſſeſſor eſt ſoluendo.*

Quæſtio

QVÆSTIO XXXII.

QVæſtioni excitatæ ſatisfaciendo, reſpon-
deo, quod ad mentem iuris, atque ſcri-
1 bentium eſſe cenſeo, quod † debitor carceratus
vti ſuſpectus de fuga, relaxari debeat, dato fide-
iuſſore de iudicio ſiſti, abſque eo quod etiam fide-
iubere teneatur, de iudicatum ſoluendo, licet
contrarium dicendum fore videatur ex traditis
per Paulum de Caſtro *in l.neq; ſi impuberes.§.primo.*
de in ius vocando. vbi tenuit debitorem de fuga ſu-
ſpectum non debere relaxari, niſi datis fideiuſſo-
ribus de iudicio ſiſti, atque iudicatum ſoluendo,
& idem decidit Concilium Neapolitanum, vt re-
fert Affli&#. *deciſ.170.in fin.* & idem allegant tenuiſ-
ſe Ioannem Baptiſt. Caccial. *tract. de debitore ſuſpe-*
cto, & fugitiuo, quæſtion.9.

Contrariam vero partem veriorem eſſe arbi-
tror, & primo per gloſſ. *in l.dies feſtos, in verb.fideiuſ-*
ſionis. C.de ferijs. vbi expreſſe gloſſ. in debitore ſu-
ſpecto fideiuſſionem de ſtando iuri requirit,
non autem de iudicatum ſoluendo, quam glo. ap-
probant ibi Angel. Salic. & alii, nam ſi de iudica-
tum ſoluendo fideiuſſorem addi debere gloſſa
voluiſſet, vtique hoc expreſſiſſet, *argum.l.vnic.§ fin*
autem deficientis.C.de caduc.toll.

Secundo, hoc idem probatur auctoritate plu-
rimorum grauiſſimorum Doctorum, *Bart. in l. ait*
prætor.§.ſi debitorem.num.3.ff. quæ in fraud. cred. hoc
idem voluit motus auctoritate gloſſ. *in d.l dies fe-*
ſtos, id ipſumque firmant ſcribentes *in d.l.neque im-*
puberes.§.1.vbi Roma. num.3. ſolam fideiuſſionem de
comparendo, ſiue de iudicio ſiſtendo, neque de
fideiuſſione de iudicatum ſoluẽdo vllũ verbum,
Idem etiam voluit ibidem Soc. qui ſub num.2.ait,
eo ipſo quod eſt ſatisfactum cauſæ, per quam fit
captura, debet captus de fuga relaxari dando fi-
deiuſſionem de ſtando iuri. Idemque magis aper-
te voluit ibi Alexand. *num. 1. circa medium*, inqui-
ens: ſi quis captus eſt ratione ſuſpitionis fugæ,
ſatis videtur eſſe, quod ſatiſdet de iud.ſiſti, quam-
uis non caueat de iudicatum ſoluendo, & hoc di-
cit eſſe de mente Baldi, & Ang. in locis ibi citatis,
& iura hoc probantia adducit. Idem etiam ſequu-
tus eſt Paulus de Caſtr. *conſilio 474.in princip. volu.1.*
quod eſt conſilium finale, & in hanc partem in-
clinat Ioann. Baptiſta Caccialup. *dict.tractat.de de-*
bitore ſuſpecto & fugitiuo, quæſt.9 vbi in finalibus
verbis ait: Doctores videntur ſentire, debito-
rem teneri tantum ſatisdare de iudicio ſiſti, et-
ſi practicatur, quod etiam de iudicatum ſoluen-
do, nimis eſt, attento fine, propter quem captus
eſt, & quamuis in præcedentibus arguat contra
motus hac ratione, quod ideo debitor de fuga ſu-
ſpectus capitur, vt creditor ſe tutum reddat, quod
debitum ſibi ſoluatur, tamen ab hac ratione re-
cedit, dum in finalibus verbis dicit, hoc nimis
durum eſt, attento fine, propter quem capitur,
ſentiens debitoris capturam fieri, vt iudicium aſ-
ſecuretur, non autem vt ſoluat, vt omnes ſupra
relati ſentiunt, & præſertim Socinus *dicta l. neque*
impuberes. §. primo. & Alexand. in l. ſciendum. in prin-
cipio. ff. qui ſatiſdare cogant. & qui referunt Caccia-
lupum contrarium tenere, non bene eius ſcripta
perpenderunt. Fateor tamẽ, quod in locis, in qui-
bus ita practicatur, etiam de iudicio ſiſti & iudica-
tum ſoluẽdo, fideiuſſorem dari, contrariã partem
Caccialupum tenere, cui ego quoq; aſſentio, vbi
de conſuetudine etiam cõmuni practica conſtat,
cum ea ſit optima legum interpres. At circumſcri-
pta locali practica, de iure tenendum eſt ſolam fi-
deiuſſionem de iudicio ſiſti ſufficere, quoniam ſi
auctoritates vtriuſq; partis recenſeantur, appare-
bit pro carcerato, ſententiã communiorẽ eſſe, id-
que miſeris debitoribus carceratis ſalubrius eſt, cũ
illis difficile foret inuenire fideiuſſorẽ de iudica-
tum ſoluendo: & de ſequeſtratione perſonæ hæc
ſufficiant. Bonorũ vero ſequeſtratio etſi regulari-
2 ter † prohibita ſit, *l.vnic.C.de prohib.ſequeſt.pecun.* in
caſibus tamen admittitur enumeratis per gl.ibi, &
per Abb. *in c.2.de ſeq. poſ. & fruct.* & quindecim ca-
ſus enumerat Hoſt.in ſumma de ſequeſtra. & alios
quoq; recenſet ibi additio, & inter alios concedi-
tur ſequeſtratio, quando extat ſuſpicio, ſeu timor
conſumptionis, & dilapidationis ipſius rei, in qua
ius ſibi competere prætendit actor, alioquin ſe-
queſtratione denegata iudicium redderetur elu-
ſorium, *leg. imperatores. ff. de appellat. leg. ſi fideiuſſor.*
§. finali. ff. qui ſatiſdare cogant. vbi Bartolus & alii Al-
beric. dict. cap.2 n.16. & c. final. eod. tit. num.7. Timor
3 autem † dilapidationis ex eo probatur, quod reus
male vtitur ſubſtantia ſua, & aliter in ea verſatur,
quam diligens paterfamilias verſaretur, quemad-
4 modum præallegati affirmant. Et citatio † procce-
dere debet, atq; ſi compareat reus, offeratq; cau-
tionem de re conſeruanda, ſeu non baratanda au-
diendus eſt, ſequeſtratioq; non concedenda, tenet
Papienſ. *in for. ſequeſt. in verb. ſapiens n.5. Alex. d. l. ſi fi-*
deiuſſor. niſi tamen periculum ſit in mora, tantum
enim citatio procedere nõ debet. Imo tunc etiam
dieb. feriatis ad ſequeſtrationem deueniri poteſt,
ſecundum Alex. vbi ſupr. & alii concordant. etiam vbi a-
5 lias ſequeſtratio non admittitur, † deſcriptio de-
bet admitti, *Bart. d. l. imperatores. ff. de appel.* atq; ra-
tione contumaciæ, vel alterius iuſtæ cauſæ, poterit
iudex præcipere oſtium rei conuenti claudi & ſi-
gillari. *Iaſ. d. l. ſi fideiuſſor. §. fi. n. 21. ff. qui ſatiſd. cog.* vbi
officiales curię Romanæ hoc multũ practicare aſ-
ſerit. Nec vera eſt opinio Bart. *in l. litib. C de agric. &*
cenſ. lib. 11. quod niſi conſtet de credito per publicũ
inſtrumentũ, nõ debet ſequeſtratio admitti, quo-
niam contrariũ eſt verius, vt tenet Abb. *d. c. 2. n. 28.*
plene Iaſ. poſt Alex. in d. l. ſi fideiuſſor. num. 9. Decius conſil.
75. num. 1. vbi aſſerunt ſufficere ſemiplenam pro-
6 bationem, & ſummariam † cognitionem, & per
coniecturas ſummarie procedendum, prout iu-
dici ſederit in animo ex qualitate perſonæ, qui ſi
ei videbitur, ſtabit actoris iuramento. *Abb. d. cap. 2.*
num. 28 Alexand. d. l. ſi fideiuſſor. num. 10. & 11. & ibidem
Iaſon numer. nono. poſt ſequeſtrationem ſtatuat iu-
dex actori terminum ad producendum libellum,
& docendum de iuribus ſuis. *Papienſ. vbi ſup. in ver-*
bo audeat. in fin.

7 Sequeſtratio vero † fructuum rei ſuper qua
lis pẽdet in cauſa principali fieri nõ debet propter

timorem dilapidationis, aut conuerſionis eorum
in proprios vſus, cum lite pendente nihil ſit in-
nouandum, uec poſſeſſor commode poſſeſſionis
ſuæ priuari debeat. *Cardinal. capit. final. in princip. de
ſequeſtr. Curt. plene in dicta l. vnica. numer. 8. & 9. C. de
prohibita ſequeſtratione. Alexand. conſil. 163. numer. 1.
vol. 6. Pariſ. conſil. 41. num. 45. volum. 1. Bertrand. conſilio
58. num. 8. volu. 1. part. 1. & conſil. 51. vol. 2. part. 1. & com-
muniter ſecundum Alex. tenetur.*

8 Hoc autem intelligeodum eſt, † quando poſ-
ſeſſor eſt ſoluendo, ita quod actori conſultum eſt
in caſu victoriæ, & quod fructus ſint diſſipati, &
in proprios vſus à poſſeſſore conuerſi, alioqui ſe-
cus, Abb. Curt. & Pariſ. proxime relati.

SVMMARIA.

1 *Debitor, qui in dolo vel culpa lata verſatus eſt, poteſt etiam in foro conſcientiæ carcerari.*

2 *Secus ſi culpa leuis vel leuiſſima concurrit.*

3 *Debitor carceratus poſt condignam carcerationem non poteſt citra peccatum in carceribus detineri.*

4 *Tempus condignæ carcerationis iudicis arbitrarium eſt.*

5 *In cauſa excarcerationis non datur appellatio.*

6 *Alimenta à creditore oblata non impediunt excarcerationem in foro conſcientiæ.*

7 *De æquitate canonica ſubueniendum eſt pauperi bono & malo.*

8 *Æquitas rigori præfertur in foro poli.*

9 *Debitoris ceſſio bonorum, vbi bona non extant, in foro conſcientiæ non admittitur.*

QVÆSTIO XXXIII.

QVo ad carcerationem debitoris de fuga ſu-
ſpecti, quæritur, an citra peccatum debitor
1 pauper † in carceribus detineri poſſit. Reſpon-
deo, quod carcerare aliquem eſt illicitum, quia li-
bertati repugnat impedire motum & vſum mem-
brorum ſuorum, oiſi tamen fiat ſecundum ordi-
nem iuſtitiæ in pœoam, vel cautelam alicuius ma-
li vitandi. *S. Thom. 2. 2. quæſt. 65. artic. 3.* Quocirca,
ſi culpa debitoris, procedit damnum creditoris,
vt quia impotens ad ſatisfaciendum effectus eſt
eulpa ſua, culpa, inquam, lata, quæ dolo compa-
ratur, tonc iuſte carceribus maocipatur, ibique
abſque peccato detinetur, vi Sanctus Thomas
præcit. inſinuat, & tenet Aogelica, *verb. carcer. nu-
mer. 2. in fin. & Sylueſter eodem verb. num. 3. & Tabienſ.
quoque num. 3 in fin.*

2 Sin autem interuenerit culpa † leuis vel leuiſſi-
ma, tunc in foro conſcientiæ pœna eſt debitori
imponeoda de negligentia, ſeu culpa leui, vel le-
uiſſima, noo autem pœoa eſt illi infligeoda de
damoo creditoris, *capitul. fraternitas. iuncta gloſſ.
finali, in fin. 12. quæſtione ſecunda. Innocentius in capi-
tul. ſicut dignum. numer. quarto. de homicid. Felynus in
capitul. primo. d. conſtitut. numer. quadrageſimo primo.
verſicul. tertius caſus. & numer. quadrageſimo ſexto. in
fine.* Pœna igitur carcerationis debitor noo ple-
ctitur, non valens ſatisfacere creditori ob eius cul-
pam leuem vel leuiſſimam, alioqui peccat credi-
tor, ſic debitorem impotentem affligens, ſecun-
3 dum ſupra relatos. Verum poſtquam † debitor
carceratus ob eius dolum latamue culpam, per a-
liquod temporis ſpatiom ex ipſa carceratione
meritas luit ſuæ culpæ pœnas, tunc creditor i-
pſum excarcerare, & ſuæ libertati reſtitui debere
teoetur, quod ſi non facit, quia contra præce-
ptum charitatis facit, mortaliter peccat. Ait nam-
que Dominus: Diliges proximum tuum ſicut te
ipſum. Quomodo ergo creditor debitorem vt
ſe ipſum diliget, illum arctaos ad id, quod ipſi
impoſſibile eſt, atque ad id, quod in ſe oollet, ſi
ſibi hic caſus extremæ neceſſitatis accideret. Et
hoc eſt, quod Apoſtolus Iohannes inquit. Quo-
modo Deum diligit, quem non videt, ſi proxi-
mum, quem videt, non diligit, ſubaudi propter
Deum, & in Deo, ſecuodum Mag. ſent. *in tertio.
diſtinctione vigeſima ſeptima.* ad idem facit Grego-
rius de Arimino *in primo, diſtinction. decima ſe-
ptima. articulo primo. concluſione ſecunda.* Ad ter-
tium, vbi exponit verba Auguſtioi, dicentis: Ca-
ritatis venenum eſt ſpes temporalium. Patet, in-
quit Gregorius, quod contraria charitati eſt cu-
piditas, quæ venenum appellatur. Quocirca
ſuo veoeno creditor ſeipſum iozerimit, qui de-
bitorem inopem in carcere detinet poſt condi-
gnam carcerationis pœnam. Cæterum, quan-
to tempore condignam culpæ ſuæ pœnam carce-
ratus ſuſtinere debeat, lex vel canon non diffinit,
4 neque † nos diffinire debemus, *argumento l. vnica.
§. ſin autem deficientu. C. de caduc. tollend.* Sed bonus
iudex arbitrio ſuo hoc æſtimabit, qui, ſi viderit
creditorem duriorem, aſſignet illi terminum ad
dicendam cauſam, quare debitor egeſtate io car-
ceribus laborans non debet relaxari elapſo ter-
mino, & nibil docto, quod releuet excarcerari
eum maodet, ſub cautione iuratoria de ſatisfa-
ciendo creditori, ſi ad meliorem fortunam ve-
5 nerit. Neq; audiatur creditor, ſi per † appellatio-
nem miſeri debitoris excarcerationem impedire
nititur, quoniam in his, quæ non recipiunt dila-
tiooem, ſicuti eſt cauſa alimentorum, non da-
tur appellatio. *leg. finali ff. de appellat. recipiend* ex-
carcerationis quippe cauſa habet annexam ali-
mentorum cauſam. *Felynus in capit. ex reſcripto. nu-
mer. duodecimo. circa finem, de iureiurand.* Non etiam
6 audiatur, † ſi alimenta debitori offerat, vt non
relaxetur à carcere, non intendens ſuam vtilita-
tem, ſed carcerati pœnam, quoniam alimenta
hæc eſſent debitori nutrimentum, creditori vero
mortiferum animæ ſuæ veneoum. Quare Dei
timoratus iudex oon admittet creditorem in æ-
ternam ſuam damnationem ruere, propter o-
dium, quod coocepit aduerſus debitorem, ſe-
cundum Eccleſiaſtici conſilium, dum ait: Ne ſis
proſpector, videns caſum proximi tui. Non et-
7 iam audiatur † creditor dicens, qui ſua culpa in
paupertatem incidit, non gaudet paupertatis pri-
uilegio, *l. penultima. ff. de iure dot.* Contrarium de
æquitate verius eſt, quod non eſt facienda diſtin-
ctio pauperum, cum bono & malo ſubuenire
poſſumus, *capit. quieſcamus, 42. diſtinction. vbi bonus
textus. Ioannes Andreas in capitul. quæ in Eccleſiarum, de
conſtit.*

conſtit. Felynus in capitul. ſi qui teſtium. de teſtibus. In
8 foro namque Poli æquitas rigori iuris † poſitiui
præfertur. *Abbas in capit. quia propter, de electione, & ad hoc optimè facit ratio in dict. capitul. quieſcámus expreſſa.* ibi non ex vita pauperis mercedem tibi retributurus eſt Deus. Poſtremo, ſi creditor aduerſus debitorem inſtat, vt vel bonis cedat, vel pœna carceris puniatur, præceptum charitatis huic aduerſatur, ceſſio quippe bonorum præſupponit bona, quæ vbi non adſunt petita, ceſſio eſt iniurioſa. Ideoque quod debitori nocet, & creditori non prodeſt, reiiciendum eſt. Comprobatur ex *capitul. Odoardus. de ſolutione.* Vbi ſententia debitoris condemnatoria reuocatur, quia conſtitit ipſum ſoluere non poſſe, & declarat ibi gloſſa *in verb. non valentem*, dicens: Si certum eſſet iudici, nihil ſolui poſſe, vel ſi debitor ceſſit bonis, ſententia condemnatoria non tenet, aperte gloſſa ſentiens, quod in duobus caſibus debitor condemnari non valet. Primo, quando conſtat iudici, creditorem nihil habere. Secundo, quando cedit bonis, ergo debitor, qui nihil habet in bonis, ſi non poteſt condemnari, minus poteſt carceri nuncupari, ad idem eſt gloſſa *in leg. penultima. C. qui bonis ced. poſſ.* quæ ait: Nugatio eſt dicere, quod cedat bonis, qui nulla bona habet, & bene facit notabilis textus *in capitul. non ſatis. octuageſima ſexta diſtinctione*, vbi dicitur: Grandis culpa eſt, ſi te ſciente fidelis egeat, & in carcere poſitus, pœnis & ſuppliciis propter debitum aliquod excruciatur. Et licet gloſſa ibi dicat, non eſt cruciandus, ſed ſufficit, quod cedat bonis. Tu dic idem eſſe, etſi non cedat bonis, qui nihil habet per præ-
9 dicta. Proinde ſuppoſitis iis † pro veris in foro exteriori, multo quippe magis in foro conſcientiæ, vt ſupra concludendum eſt *per dictum capitul. non ſatis, octuageſima ſexta diſtinctione*, & per comminationem Pſalmiſtæ dicentis: Faciet Dominus iudicium inopis, & vindictam pauperum, atque etiam parabolæ Euangelicæ ſerui illius, qui conſeruum ſuum miſit in carcerem, cui Dominus ait: Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi, nonne oportuit & te miſereri conſerui tui? Vide ergo quid agas, neque exemplo Euangelico in conſeruum tuum ſæuias ſub indignatione Domini, ne poſt obitum tuum te in carcerem mittat, & pœnis infernalibus affligat.

SVMMARIA.

1 *Tempus cuius initii memoria non extat, habet vim tituli, quem neque allegare neque probare neceſſe eſt.*

2 *Ex tempore immemorabili oritur præſumptio iuris & de iure.*

3 *Decennalis ſolutio facit præſumi veritatem allegatæ cauſa, ita vt in poſterum ad ſoluendum cogi poſſit, qui decennio antea ſoluit.*

4 *Niſi probentur ſolutiones factæ non animo obligationem inducendi.*

5 *Eleemoſyna Eccleſiæ antiquitus dari conſueta denegari non debet, alioquin officium iudicium implorari poteſt.*

QVÆSTIO XXXIV.

QVæritur, an huius Capellæ rector poſtulans conſuetam eleemoſynam ſibi non denegari ab hominibus villæ eam præſtare recuſantibus, ſit audiendus, videtur dicendum quod iure agat.
1 Quoniam † Rector probans tempus, cuius initii memoria in contrarium non extat, fundatam habet intentionem, ita vt neq; titulum allegare neq; probare neceſſe habet, nec bonam fidem, tãquam præſcriptionis eſſentialia, cum hæc omnia interceſſiſſe præſumatur, tẽpuſq; immemorabile vim habet priuilegii à principe emanati. *l. ſuper quibuſdam. §. præterea. de verb. ſignif. l. 1 §. ductus aquæ. ff. de aq. quotid. & æſti. Bart. in l. cum de in rem verſo. num. 2. ff. de vſur. ponunt ſcribentes in l. ſi certis annis. C. de pact. tradit Aym. de antiq. temp. 4. part. in princ. num. 9. & 48. & alibi per diſcurſum. & plenius Balbus tract. de præſcript. part. 3. qu. 10.* cum multis ſequentibus, quibus acce-
2 dant, quæ habes infra, & ſequen. Et adeo † potens eſt, & efficax probatio temporis immemorabilis, quod ex ea oritur præſumptio iuris, & de iure, cõtra quam probatio non admittitur, niſi quod non ſit decurſum tempus immemorabile. *Ant. de Butr. in c. peruenit. col. 3. verſ. tertio caſu. de cenſib. & magis aperte Fel. in c. cum nobis. n. 6. verſ. ſcias etiam. de præſcrip. ſequitur Bald. d. tract. præſcrip. part. 3. 2. requiſito. 6. qu. 9.*
3 *n. 19* Præterea Capellæ rector prædeceſſorum † de villa donationẽ allegat, & diuturna præſtatio decem ſaltem annorum ſpatio continuata, inducit probationẽ allegatæ cauſæ, propter quã præſtatio facta fuiſſe dicitur. Ideoq; in futurũ ad ſoluẽdum compelli poſſunt, tanquã ad id obligati, ex cauſa allegata, eſt tex. quamuis vulgaris, tamẽ notabilis, vt ibi ſcribentes inquiunt *in d. l. cum de in rem verſo, iuncta gl. ff. de vſur. & declarant ibi Bart. & Bal. Ang. Sal. & in l ſi certis annis. C. de pact. vbi hoc notant Bart Bald. Salyc. Paul. Alex. Iaſ. Dec. & Rmin. Bald. d. tract. præſcri. 3 part. principalis. q. 10. n. 1. cum pluribus ſeq.* Non obſtat,
4 ſi † dicatur, quod ſcribẽtes monent reum, ſic conuentũ, vt probet, quod ex liberalitate, gratiſq; diu ſoluerit, & non animo ſe obligandi, ſicut originaliter voluit Odofred. *in d. l. cum de in rem verſ. n. 3. circa prin.* dicens, quod multæ animæ hominũ ob hoc perditæ ſunt, quia potentes viri ſuppeditant ſibi ruſticos, qui portant xenia, vt captent beneuolentiam, & quando ceſſant, dicunt, quia prædeceſſores tui, & tu longo tempore præſtitiſtis, ideo peto, vt condemnetis in futurũ, & qui hoc faciunt, peccant mortaliter. Verum inquit, ſit ruſticus cautus, vt ꝓbet, q̃ veniebat, dicẽs, ego do vobis iſta xenia, nõ cauſa debitũ exſoluendi, verba formalia Odofredi *in d. l. cum de in rem verſ. quem ſequitur ibi Ang. & tenet Iaſ. in d. l. ſi certis annis. in 3. limi. Dec. n. 15. poſt alios ibi relatos. Idem Iaſ. in §. præiudiciales. n. 69. inſtit. de actio. Bald. de præſcrip. 3. part. princ. q 10 n. 21. & n. 24.* hoc factum fuiſſe nullibi conſtat, merito non obſtat,
5 immo eſto, † quod ii fructus ex deuotione dari conuenerint Capellanis d. Capellæ ſeruientibus, nihilominus ſi nõ iure actionis, ſaltẽ offic. iudicis homines villæ cõpellendi ſunt ad ſeruandã huiuſmodi laudabilẽ conſuetudinẽ longiſſimo tẽpore introductam, de dando hos fructus Capellanis,

facrum

ſacrum illis ibi celebrantibus, ea enim, quæ ſunt meræ facultatis inducunt obligationem in futurum, quando bonum & laudabile habuerunt initium à mera liberalitate introductum fauore Eccleſiæ, vel etiam quando non eſt ſimplex eleemoſyna, ſed ad aliquid relationem habet. *Gloſſ. in capitul. ſuam. & in capitul. Apoſtolicam, per illa tura de ſimonia, & facit textus in cap. ex parte. de cenſibus.* atque notant vtrobique Canoniſtæ, & maxime *in capit. ſuam. Abb. cum ibi in addit. ſignatis.* Idemque tenent ibidem Bartol. Cardinal. & plene Ioann. de Anah. atque Felyn. & plenius Henricus Borch. *in cap. Iacobus. eodem tit.* communem referens, quam etiam communem dicit Felyn. *dict. cap. ad Apoſtolicam.* & inquit Ant. Franciſcus in addit. ad Alexand. *in l. non amplius. §. 1. ff. de leg. at 1.* quod Collegium Paduanum in partibus Germaniæ conſuluit, quod ſi pietatis cauſa aliquid dari conſueuit pro eleemoſyna alicui Eccleſiæ, poteſt officio iudicis compelli in futurum ille, qui conſueuit dare, & præmiſſa etiam confirmat Iaſon *in dicta l. non amplius.* dicens, in iudicando & conſulendo non eſſe recedendum ab hac ſententia. Ex quibus concluditur, obligatoriam eſſe conſuetudinem, vel ſaltem officio iudicis, ad compulſionem obſeruationis, laudabilis conſuetudinis antiquitus conſtitutæ, animarum ſaluti conſulendo, homines de villa condemnari poſſe.

S V M M A R I V M.

1 *Eleemoſyna de neceſſariis ad decentiam ſtatus ſui danda eſt, de conſilio: Extreme pauperi danda eſt de præcepto.*

2 *Neceſſarii terminus non conſiſtit in indiuiſibili.*

3 *Status ſui decentia quando minuitur.*

4 *Eleemoſyna de ſuperfluo ad victum & ad decentiam ſtatus danda eſt de precepto.*

5 *Superfluum non eſt diuitis ſed pauperum quo ad vſum.*

6 *Superfluum quando ſit, non poteſt ratione determinari.*

7 *Eleemoſyna quando ſit pro peccatis ſatisfactoria.*

8 *Vxor de bonis dotalibus eleemoſynam ſine licentia viri facere non poteſt.*

9 *Præterquam de pane, vino, & aliis huiuſmodi.*

10 *Poteſt eleemoſynam facere ſecundum qualitatem pauperis.*

11 *Poteſt etiam in aliis caſibus hic expreſſis.*

12 *Vxor de bonis ſuis extradotalibus etiam inuito marito eleemoſynam facit.*

QVÆSTIO XXXV.

ET hæc de eleemoſyna Eccleſiæ ab vniuerſitate debita ſufficiant. At vero de eleemoſyna pauperibus à priuatis debita, quid iuris ſit ad
1 mentem Theologorum videamus. Aut † is, qui temporalia poſſidet, habet tantum ea, quæ ad neceſſitatem naturæ pro ſe, familiaque ſufficiunt, & non tenetur de his eleemoſynam aliquam dare, nec de præcepto, neque de conſilio, imo illicitum eſt de huiuſmodi dare, quia ſibi & ſuis quiſque magis tenet ſecundum debitum charitatis ordinem. Aut habet bona ad decentiam ſtatus ſui, ſuorumque neceſſaria, & de illis ex præcepto non tenetur eleemoſynam dare, præterquam iis, qui in extrema neceſſitate conſtituti ſunt. Itaque niſi illis ſubueniatur, probabiliter timeri poteſt, ne fame pereant, & in grauem & magnam aliquam infirmitatem incidant. Ad quod dicitur *in capitul. paſce. octuageſima ſexta diſtinctione.* Paſce fame morientem, ſi non paſceris, fame occidiſti. Quilibet enim tenetur magis diligere vitam proximi, quam decentiam ſtatus ſui. Sic determinat Sanctus Thomas, *ſecunda ſecundæ quæſtion. trigeſima ſecunda articul. ſexto.*
2 Vbi inquit, quod neceſſarii terminus † non eſt in indiuiſibili, eo quod etiam multis ſubtractis adhuc conuenienter vita tranſigi poteſt, ſecundum proprium ſtatum, & ſic de his, quæ ad ſtatum ſuum pertinent eleemoſynam dare, conſilium eſt, non autem præceptum, niſi extreme laboranti, vel niſi in magna neceſſitate Reipublicæ. In idem quoque concordat Gabriel. *in quarta diſtinction. decima ſexta quæſtion. quarto articul. ſe-*
3 *cundo. concluſione ſecunda.* declarans, † ſtatus decentiam tunc diminutam fieri, quando per ſubtractionem eius, quod in eleemoſyna erogandum eſſet, quis redderetur inhabilis ad exercitium operationum ſtatui ſuo debitarum.
4 At vero diues, † qui habet ſuperflua, nedum reſpectu indiuidui, ſed etiam reſpectu conditionis ſuæ tenetur id, quod ſibi ſuperabundat, pauperibus erogare, alioqui peccat non dando. Sanctus Thomas *Quodlibeto octauo, articulo duodecimo. & inſuper ſecunda ſecundæ quæſtion. trigeſima ſecunda. articulo quinto.* vbi in reſpectu ad tertium ait, quod ſuperfluum conſideratur ſecundum præſentem ſtatum, prout probabiliter æſtimari poteſt, nec oportet conſiderare omnes caſus, qui contingere poſſent in futurum, ſed eos duntaxat, qui probabiliter, & vt in pluribus occurrunt.

Et Summiſtæ quoque probant, inter quos Aſtenſis *libro quinto. titul. vigeſimo ſexto. articulo tertio. quæſtione prima.* opponit, quod licet diuiti ſua retinere, ſoluit, quod ſuperfluum ſuum eſt, quo ad diſpenſationem, quo vero ad vſum, non eſt
5 ſuum, ſed eſt † pauperum, qui ſuperfluo illo indigent, *capitul. ſicut. §. nunquid iniquus eſt Deus. diſtinctione quadrageſima ſeptima.* vbi dicitur, non minus eſt criminis habenti tollere, quam cum abundans ſis indigenti denegare, eſurientium enim panis eſt, quem detines, nudorum indumentum eſt, quod includis: vbi gloſſa in verbo eſurientium ait: Pauperes non poſſunt directo iudicio illud ſuperfluum petere, ſed denunciare poſſunt Eccleſiæ, & ſic Eccleſia poteſt cogere: Accedit Gloſſa ſuper illud Matthæi 5.

cum

cum facis eleemoſynam, & cætera quæ dixit, eleemoſyna eſt pars iuſtitiæ: quodque officio iudicis diuites compelli poſſint, confirmat Angelica, *verb. eleemoſyna. numero vndecimo.* atque præterea quod ſuperfluum reſpectu vtriuſque neceſſitatis, nempe naturæ, atque decentiæ, erogandum ſit in pauperes, plene admodum confirmat Tabienſ. *verb. eleemoſyna. quæſtione quarta, quinta, ſexta, & ſeptima*, vbi accurate & diffuſe locutus eſt ſupra alios, qui in hoc articulo ſcripſerunt; & Salicet. Sanctum Thomam à quibuſdam notatum, quod in hoc variauerit, concludens *quæſt. 5. & 6.* communiter Doctores ſententiam hanc ſequi.

6 Declarant etiam, quod † ſuperfluum, quod obligat ad mortale, non poteſt ratione determinari, ſed committitur prudentiæ, & fidei diſpenſatoris. Medina vero *tomo primo. tractat. primo. quæſtione tertia. dubio ſecundo,* inquit, quod magna eſt inter Doctores controuerſia: An habens ſuperflua naturæ & ſtatus, teneatur ſub peccato mortali ſuperfluum diſpenſare in pauperes, non in extrema, ſed in graui egeſtate exiſtentes, diſtinguens triplicem pauperum neceſſitatem: prima eſt extrema, ſecunda eſt arcta ſeu notabilis, tertia communis, & ad partes quæſtione diſcuſſa concluditur, quod de ſuperfluis diuites tenentur pauperibus ſubuenire, quando de neceſſitate extrema vel quaſi, hoc eſt, notabili, ſibi conſtat, nec ſunt alii, qui velint, ac poſſint ſubuenire, extra hanc neceſſitatem extremam vel arctam, ſi pauperes communem patiantur indigentiam, diuites non tenentur ſub pœna peccati mortalis illis ſubuenire, ſed ſuperflua ſua retinere poſſunt, modo ad aliquem bonum finem ea retineant, vel vt melior opportunitas ſe offerat pauperibus ſubueniendi.

Immo ſi extrema neceſſitas vrget, neque diues pauperem paſcit, non prohibetur pauper furari, vel rapere ſibi neceſſaria, quod nimirum facere poteſt abſque incurſu pœnæ temporalis, vel ſpiritualis, vt eſt textus *in capitul. diſcipulos de conſecratione, diſtinctione quinta, iuncta gloſſa ibi, & in capitul. ſi quis propter. extra de furtu, & plene confirmat Sanctus Thomas ſecunda ſecunda quæſtion. ſexageſima ſexta. articul. ſeptimo.* & plenius dixi infra Recollecta.

7 Non tamen omittendum eſt, quod † eleemoſyna eſt pro peccatis ſatisfactoria, quando datur de iis, quæ ſunt ad decentiam ſtatus neceſſaria, ſin autem datur de iis, quæ ſuperflua ſunt, inquit Sanctus Bonauentur. *in quarto, diſtinctione decima quinta, parte ſecunda, articulo ſecundo, quæſtione prima, in fine.* quod de rigore iuſtitiæ non eſt ſatisfactoria, ſubiungens, credo tamen, quod diuinæ miſericordiæ benignitas tanta eſt, quod totum acceptat, & quaſi pro nihilo ſoluat nos, ſentiens, quod qui dat ſuperflua, debitum ſoluit, quaſi quod det pauperibus, quod proprium ipſorum eſt, atque confirmat Durandus *eadem diſtinctione, quæſtione ſexta, numero nono*, dicens, dare eleemoſynam, quando eſt in præcepto, eſt quippe meritoria, non autem ſatisfactoria, quia tunc non datur ſuum, ſed redditur alteri debitum, quando vero non eſt in præcepto, tunc non ſolum eſt meritoria, ſed etiam ſatisfactoria. Studeat Chriſtianus eleemoſynis abundare, iuxta monitionem Thobiæ ſenioris, qui filium ſuum inſtituens, ait: Quomodo poteris, ita eſto miſericors, ſi multum tibi fuerit, abundanter tribue, ſi exiguum, etiam exiguum libenter impertiri ſtude.

Eleemoſynæ fructus & vtilitates adeo multæ ſunt, quod hic deſcribi nequeant, ſed ad ſa-
8 cros Doctores te remitto, vxor † eleemoſynam
facere non poteſt ſine licentia viri, *capitul. quod
Deo, trigeſimo tertio, quæſtione quinta.* vbi Auguſti-
nus ait: Nihil † de rebus terrenis ſuis ſine viri
arbitrio facere debuiſti, ex quo textu gloſſa ibi
notat, quod vxor non poſſit facere eleemoſy-
nam ſine licentia viri de rebus dotalibus; de
parefernalibus vero, inquit, conſilium eſt; nam
cui commiſit corpus, honeſtum eſt, vt res com-
mittat: Maritus enim habet imperium in vxo-
rem, quaſi vicarius Dei, inquit textus *in capitul.
hæc imago, cauſa, & quæſtione de qua ſupra.* Minus
poteſt de bonis propriis ipſius viri eleemoſy-
9 nam facere. Nihilominus † poteſt de pane, vi-
no, & aliis, quæ ad diſpenſationem vxoris perti-
nere ex conſuetudine ſolent, moderate dare, di-
ctante ſibi conſcientia, quod maritus debeat
ratum habere, tametſi aliquando prohibuerit,
cum ſoleant mariti ad terrorem prohibere, ne
immoderate detur, & ſi manifeſte viderit vo-
10 luntatem viri ad oppoſitum debet † abſtinere,
vel poteſt licite dare, ex qualitate pauperis,
quando credit, quod ſi maritus cum videret,
ipſemet daret: Immo, etſi crederet marito diſ-
plicere, quando occurrit pauper in extrema ne-
ceſſitate exiſtens, tunc ſane de licentia ſummi
ſponſi eleemoſynam illi largiri poteſt, vel ſi ma-
11 ritus † crudelis ſit, & ſceleratus, poteſt occulte
eleemoſynam dare, vt auertat iram Dei ab illo,
& diuina gratia ipſum illuminet, quia tunc
mulier mariti negotium vtiliter gerere dici-
tur.

De bonis vero dotalibus æſtimatis, ea exiſti-
matione, quæ facit emptionem, quorum domi-
nium tranſit in maritum, idem reſpondendum
eſt, quod de aliis mariti bonis. Dotalia vero inæ-
ſtimata, vel æſtimata ea æſtimatione, quæ non fa-
cit emptionem, remanent quidem in dominio
vxoris, non tamen in præiudicium mariti, de il-
lis eleemoſynam facere poteſt, niſi vt ſupra, vt-
pote quod eorum fructus ad maritum pertinent,
l. doce ancillam. iuncta ibi notatis, & alibi quoque, C. *de
iure dot* & faciunt quæ habentur infr. *Recoll. 103. n. 1.
12 & 7.* Aut quæritur † de bonis vxoris propriis,
nempe de iis, quæ ſunt extra dotem, & ad libi-
tum de illis vxor eleemoſynam facere poteſt, &
in ſecundo pios vſus ea conuertere, etiam inuito
marito, quoniam quoad diſpenſationem eorum

quæ

quæ propria ſunt, mulier ſui iuris eſſe dicitur. Neque quod attinet ad hoc, eſt in poteſtate viri, niſi tamen ex conſuetudine, vel ſtatuto bonorum non dotalium fructus ad maritum pertineant, vel ſi mulier ſit lucroſa, vt ſi domus & familiæ negotiis compoſitis exerceat aliquam artem, ex qua ſuperlucratur, poteſt de lucris ſuis eleemoſynam facere. Hæc ex variis ſacrorum Doctorum locis eliciuntur, & ex Sancto Thoma *2. 2. quæſtion. 32. articul. octauo. Gabriel. Biel in 4. diſtinctio. 15. quæſtion. 3. articul tertio. dubio 2. vbi & Durandus qu. 8. & Summiſtæ omnes ſequuntur.* Quare pia hæc mulier ab hæredibus viri nullatenus inquietari poteſt.

S V M M A R I A.

1 *Emptio iuſto pretio cum pacto de retrouendendo licitus eſt contractus.*
2 *Niſi deprauatam emptor haberet intentionem.*
3 *Lucrum principaliter operatum vſurarium eſt.*
4 *Spes in contractu mutui quando non damnatur.*
5 *Pecuniam ſub vſuris accipere quando abſque peccato liceat.*
6 *Ruſticus ſi mutuat domino poſſeſſionis, vt eius laborerium ſibi detur, vterque peccat.*
7 *Molendinarius mutuans vt ad eius molendinum molatur, peccat.*

QVÆSTIO XXXVI.

1 AN emptio † iuſto pretio cum pacto de retrouendendo licitus ſit contractus, tam de iure ciuili, quam canonico, emptorq; interim, donec vẽditor fundum redimat, faciat fructus ſuos, neq; illos cõputet in ſortem, dic quod licitus eſt, *l. 2. C. de pact. inter empt. & vend. cap. ad noſtram. de emp. & vend.* vna cum aliis, quæ allegat Nauarr. in Ma-
2 nuali, *c. 17. n. 247.* At vero contractus, de † quo ſupra, alioqui iuſtus, tunc illicitus fieret, quãdo emptor deprauatam intentionem haberet, vt quia non emptionem intenderet, ſed mutuum vſurarium, quo caſu quoad Deum mortaliter peccat, & in foro pœnitentiali reſtituere tenetur fructus, quos recipit, vel in ſortem ea computare, qua quidem in re ad coniecturas non eſt recurrẽdum, quia de foro exteriori non agitur, ſed conſcientiæ ipſius hoc relinquendum eſt; etenim Eccleſia hunc non cogit, quæ de occultis non iudicat, ſic tradit Henricus Boier *in dict. cap. ad noſtram. nume. 3.* confirmatur ex c. conſuluit, de vſuris, iuncta gloſſa, in verbo, ſperantes, vbi Canoniſtæ de vſura mentali agunt, † diſtinguentes, quod qui princi-
3 paliter ſperat lucrum ex mutuo non alias mutuaturus, niſi ſpem lucri haberet, vſurarius eſt, & in foro pœnitentiali ad reſtitutionem tenetur, quamuis in foro Eccleſiæ compelli non poſſit. Secundario vero aliquid ſperare non eſt malum, vt gloſſ. ibi, & Canoniſtæ omnes tenent, & melius ceteris declarat ibidem Antonius de Butrio, *vltima quæſtione, & Nauarrus in manuali, capit. 17. numer. 209.*

Spes quippe ſecundaria † dicitur, cum mutua-
4 tor ſperat quidem, ſe aliquid vltra ſortem recepturum eſſe, nihilominus mutuaret ob beneuolentiam vel charitatem, quamuis crederet, ſe nihil recepturum. *Gabriel Biel in 4. diſtinction. 15. quæſtion. 1. art. 1.*

Summiſtæ quoque ita declarant, vt Angelus, Sylueſter, Tabienſ. & reliqui aſſerentes, ſpem hanc non reprobari, ex quibus ad deciſionem propoſitæ quæſtionis infertur, quod emptor, qui principaliter in mente habet non emere, ſed mutuare, & in pignus fundum accipere, & ſic fraudem de contractu ad contractum facere, committit vſuram mentalem, neque ex deprauata intentione tantum contractus redditur illicitus, ſed & aliis modis, quos enumerat Nauarrus
5 *in manuali, capit. 17. nu. 247. & ſequentibus.* An † autem liceat citra peccatum pecuniam ſub vſuris accipere, reſpondet Sanctus Thomas 2. 2. *quæſtio. 78. art. 4.* quod nõ licet inducere aliquẽ ad mutuandum ſub vſuris, licet tamen ab eo, qui hoc paratus eſt facere, & vſuras exercet, mutuum accipere ſub vſuris propter aliquod bonum, quod eſt ſubuentio ſuæ neceſſitatis, & is, qui accipit, non dat occaſionem peccandi, ſed vſurarius ipſe ſumit occaſionem, & probat ibi Caietan. atque fere omnes Canoniſtæ, quos congerit & ſequitur Syluеſt. in ſumma, *verb. vſura. 7.* ex quibus infertur ad caſum in hac ciuitate frequentem: Ruſticus indiget la-
6 borerio † vnius poſſeſſionis vel agri, dominus laborerium offert, ſi mutuo ſibi detur certa pecuniæ quantitas retinenda, donec poſſeſſionis cultura retineatur. Vtiq; dominus poſſeſſionis peccat, ruſticum inducens ad mutuum vſurarium exercendum. Ruſticus vero & ipſe peccat, qui ſupra ſortem mutuo datam recipit commoditatem culturæ, quæ commoditas eſt pecunia æſtimabilis ex S. Thom. & Caie. præcitatis vna cum aliis inferius allegandis. Sed quid ſi dominus mutuat ruſtico vt impendat ſibi operas in cultura agri, ſoluta ſibi iuſta operarum mercede? vterq; peccat, ruſticus quidem, quia induit dominum fundi ad vſuram. Dominus vero illam committit, recipiendo vltra ſortem commoditatem operarum in prædii ſui culturam exhibitarum, vt voluit idem Thom. præalleg. loc. *art. 2.* & tenet ibi Caiet. & ſequuntur Nauar. in enchirid. *c. 17. n. 22.. Sotus de iuſt. & iur. lib. 6. q. 1. art. 5.* licet pleriq; cõtrarium tenuerint, quos illi referunt atq; repellunt inſuper, cum quis mu-
7 tuat, vt ad † molendinum mutuantis mutuatarius molat, vſura eſt, quemadmodum hic paſſim à dominis molendinorum ab oleo ſeruatur, *Abbas in c. final. de vſuris. col. penul. in fin Sylueſt verb. vſura. 1. nu. 7.* Communem aſſerit, redditq; rationem, quia mutuans recipit commoditatẽ ſeu vtilitatẽ cõcurſus, & obligationis mutuatarii, cui ex mutuo libertatẽ tollit, q̃ ratio cõmunis eſt ad alios caſus, de quibus ſupra, qui ergo ſic peccauerint, in poſterum abſtineãt, & huiuſmodi turpe lucrũ reſtituãt, nec quẽquã remoretur, ſi ob oculos ſibi tentator opponat eius futurã ex reſtitutione indigentiã, cui intrepide reſpõdeat: Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur.

SVM-

SVMMARIA.

1 *Contractum ſimulatus, ſeu pignoratitius probatur ex duobus tantum, pacto & de retrovendendo, & modicitate pretii, abſq; conſuetudine fænerandi ſecũdum communiores ſententias.*

2 *Retenta opinione quod omnia requirantur limitatur non procedere, quando pretii modicitas eſſet exceſſiua, quia duo tantum ſufficiant.*

3 *Limitatur etiam non procedere quando alia coniectura concurrunt, quia & tunc duo ſufficiunt.*

4 *Pretii modicitas quãdo dicatur eſſe in arbitrio iudicis.*

5 *Teſtes ſingulares probant crimen vſurarum.*

6 *Teſtis deponens ſibi mutuatum ſub vſuris probat ſi renunties commodo repetitionis vſurarum.*

7 *Probat concurrentibus aliis præſumptionibus abſque renuntiatione.*

8 *Fama iunctis aliis adminiculis probat quem vſurariũ eſſe.*

9 *Vſurarius punitur pœna arbitraria.*

QVÆSTIO XXXVII.

1 SÆPE in ſtudiis controuertitur an cõtractus †
ſimulatus atque vſurarius eſſe præſumatur ex
pacto de retrouendendo, & modicitate prætii, vel
3. requiſitum concurrere debeat, ꝙ emptor ſit ſo-
litus fænerari. Non tñ ab ea ſententia recedendũ
eſt, q̃ habet, quod duo dũtaxat ſufficiunt, etſi ple-
riq; iuris interpretes diuerſimode ſenſerint, & qui-
dam opinati fuerint, tria requiſita, de quib. ſupra,
interuenire debere, quin etiam affirmauerint cõ-
munem hanc opinionem eſſe, nihilominus con-
trarium eſt verius atq; communis, ꝙ duo tantum
arguunt contractũ ſimulatum illumq; reprobum
efficiunt, q̃ ſententiam multi tenuerunt, & magis
communẽ eſſe dixerunt, quos allegat Grammat.
deciſ. 76. vbi pleniſſime omnib. relatis in hac opi-
nione vti communiore reſidet, & ita iudicatũ ait
ex fide quorundã ibi relatorum à cõcilio Medio-
lanen. Papienſ. Pariſienſ. & Neapolitano, eandẽ-
que tamq; magis communẽ ſequit̃, & pleno ſtylo
comprobat Aym. *conſ. 156. vol. 1.* & ita iudicatum in-
quit, per conciliũ Ciſmõtanum Taurini, Cagnol.
in l. 2. n. 50. multa refert, & magis communẽ firmat.
*C. de pact. inter empt. & vendit. Vinius, lib. 1. communium
opin. in verbo vendens. verſ. contractus,* inquit hanc ve-
riſſimam Canonicã & magis coẽm & in practica
2 ſeruandam. Contraria vero opinione † retenta ꝙ
tria concurrere debeant, vt contractus ſimulatus
vſurariuſq; præſumat̃, videl. pactũ de retrouendẽ-
do, modicitas prætii & conſuetudo fænerandi, li-
mitatur, vt non procedat, qñ modicitas prætii ex-
ceſſiua foret, tunc vtiq; pactũ de retrouendendo,
& modicitas pretii exceſſiua contractũ reprobant,
vt tradit Aym. *d. conſ. 156. n. 8. Cagnol d. l. 2 nu. 57. C. de
pactis inter empt. & vendit.* Secundo limitatur non
3 procedere, qñ † cũ pacto de retrouendẽdo & mo-
dicitate prætii, aliæ concurrunt coniecturæ, tunc
proculdubio ſimulatio concludenter probatur,
Aym. *conſ ſupra citato Cagnol. d. l. 2. n. 59. 5. limit.* Quã-
do vero † prætii modicitas adeſſe dicat̃, eſt in arbi-
4 trio iudicis, & tradit Veronen. *tit. de ſimulatione cõ-
tractuum, præſumpt. 26. & ponit Pantaleon. Cremen. in
repet. l. 2. n. 172. C. de reſcind. vendit.* magis communi-
5 ter ita teneri affirmans. Cæterum ſi † quis tanquã
vſurarius per teſtes, vel per famã impugnat̃, teſtes
ſingulares deponentes, ꝙ fænerator mutuauit tali
tempore, probant fœneratoris infamiam in ge-
nere, cũ ad probandum quid in genere ſufficiunt
teſtes ſingulares, *Bald. vbi plene ad partes in l. 1. n. 14. C.
de teſtamen. & conſ. 465. vol. 4. per totum. Cure. tract. de
teſt. concluſ. 37. Boer. deciſ. 33. n. 44. Aym. vbi multos citat,
conſ 73. n. 32. vol. 1.* dicens, hanc eſſe communem o-
pinionem, quodq; ſufficiat probare crimen vſu-
rarum in genere, nec opus ſit, probare de loco &
tempore extortarũ vſurarum, tradit idẽ Bald. *conſ.
6 447. ad euidentiã n. 7. vol. 1. & conſ. 311. n. 3. vol. 2.* At ſi †
teſtis deponit, ꝙ talis fænerator mutuauit ſibi teſti
ſub vſuris, nõ probat talem vſurariũ eſſe propter
commodum repetitionis vſurarũ, proteſtetur, ꝙ
ex ſuo teſtimonio non intẽdit commodũ habere,
*Bal. in l. dictantib. n. 3. C. de teſtam. cum aliis ibi in additio-
ne relatis ab And. Barbat. & Celſo, Aym. d. conſ. 37. nu. 29.
7 Laurent. de Rodulſ. tract. de vſur. q. 117.* Quin etiam †
abſq; proteſtatione id ipſum teneri poſſet per cõ-
curſum aliarũ præſumptionum ſecundum Aym.
8 *in eod. conſ. 73. n. 31. vol. 1.* Si vero fama † quẽ vſurariũ
eſſe ſuggerit, iunctis aliis adminiculis plene pro-
bat̃ vſurarius, quia etiam ad condemnationem in
cauſis criminalib. vbicunq; à communiter acci-
dentibus, probatio ſolet eſſe difficilis fama, cum
præſumptionibus, ac adminiculis concomitanti-
bus plene probat, *præterea & c. veniens il 1. de teſtib. &
vtrobiq; notatur. Iaſ in l. admonendi n. 208. vbi & Ripa n.
209. ff. de iur. iur. Marſ. in leg. de minore. §. plurimum. nu.
63. & 83. & §. idem Corn. n 2. in fi. ff. de quæſt. Grammat.
conſ. 57. n. 17. & ſeq. etiam eſt tex. in c. cum in dioceſi iun-
cta glo. de vſur.* & probant ibi Abb. & plenius Card.
vbi hoc ſpecialiter inductum dicit odio vſurarũ,
& concordant alii in addit. ad Abbat. ibi ſignati,
atq; plene per totum conſ. tenet Bald. *dict. conſ. 465.
viſis dictis articulis vol. 4.* vbi notabiliter, ac ſubtiliter
in materia loquutus eſt citaſſe ipſum, & remittens
ſe ad notata per eũ, *in d. l. 1. n. 14. C. de teſtament.* vbi
9 ad partes ſcribit, & in hoc reſidet. Quocirca † in-
quiſitus de vſuraria prauitate pœna arbitraria pu-
niri deberet crimine ſtellionatus, *arg. l. pen. ff. de ex-
traordin. crimin. & l. 1. ff. de crimin. ſtellionat. glo. in l. im-
probum. Cod. ex quibus cauſis infamia irrog.* quam ibi
probant Cyn. & Alberic. & melius Iacob. Butrig-
harius in finalibus verbis: Andr. Barbat. *in addit. ad
Bald. in d. l. improbum, & plene comprobat Caccialup. in
l. cunctos populos nu. 49. C. de ſum. Trinit. & fide Cathol.
Didacus Couarruvias in epitome ſuper quartum decreta-
lium 2. parte c. 6. in princ. nu. 19.* quicquid in contra-
rium dixerint Bald. Salicet. *in dict. leg. impro-
bum.*

SVMMARIA.

1 *Communis vſus loquendi in ſtatutorũ interpretatione prævalet propriæ verborum ſignificationi.*

2 *Communis vſus loquendi etiam imperitorum in ſtatutis interpretandis attenditur.*

3 *Niſi communis vſus loquendi imperitorum eſſet nimis ineptus.*

4 *Statutorum duplex eſt intellectus literalis, atque ciuilis.*

Qvæstio XXXVIII.

1 STatutorum † interpretatio variari ſæpe ſolet, idcirco quæritur: An communis vſus loquendi in interpretandis ſtatutis propriæ verborum ſignificationi præualeat, Dic quod communis vſus attenditur & præualet, *Bart. in leg. omnes populi 6. quaeſt. principali numer. 58. ff. de iuſt. & iur. quem poſt alios ſequitur ibi Iaſ. Crottus numer. 170. & Ioan. Baptiſta Caccialup. numer. 230. Idem Bart. in rubr. ff. de oper. noui nunciatione numer. 6.* quem Alex. Iaſ. & cæteri ibi ſequũtur, & hanc veram & communem opinionem appellat ibi Iaſ. vbi pleniſſime Marian. Soc. Iun. *à numer. 260. vſque ad num. 107 idem tenet. Bart. & Bal. in leg. non dubium. C. de leg. Salic. in leg. 2. num. 1. C. de noxalibus action. Felin. in prohemio decretalium nume. 3. Lanfranc. tract. de interpret. ſtatutorum numer. 9. Bertran. conſ. 26. num. 6. vol. 2. parte 2. Ruin. conſ. 81. nume. 4. vol. 1 Confirmatur ex tex. in leg. librorum §. quod tamẽ Caſſius. ff. de leg. 3.* vbi appellatione librorum cartæ, non continentur, attamen propter communem vſum loquendi compræhenduntur cartæ puræ. 2. appellatione nepotum ſecundum propriam verbi ſignificationem continetur filius filii, attento tamen communi vſu loquendi, compræhenditur etiã filius fratris, *Bald. per illum text. in leg. quod ſi nepotes. ff. de teſtament. tutela. Iaſ in l. ſi auia. C. de ſucceſſorio edicto, Io. Andr. in c. fundamenta, de elect. in 6.* quem refert, & ſequitur Felin. *in proœmio decretalium n. 3.*

2 Et communis vſus loquendi † tam peritorum quam imperitorum attenditur, tam in ſtatutis conditis a peritis, quã etiam ab imperitis, Bal. *in d. l. quod ſi nepotes per illum text. ff. de teſtament. tutel. Alex. Iaſ. & reliqui in rubr. ff. de noui oper. nunciat. Felin. in proœmio decretalium num 13.* & ita communiter teneri dixit Crotus *in dict. leg. omnes populi num. 171.* quodque etiam imperitorum communis vſus loquendi præualeat propriæ verborum ſignificationi firmat Rom. *conſ. 4. per totum,* dicens quod ideo hoc euenit, quia maxima pars Populi vulgaris eſt, & non perita, idemque confirmat, *conſ. 32.* & contrarium tenentes reprobat, alibi dixit Bal. & refert Caccialup. *d. l. omnes Populi num. 234.* omnis intellectus extraneus eſt, qui non ſonat in auribus vulgi. Re-

3 cipit † tamen hoc dictum limitationem, niſi cõmunis vſus loquendi imperitorum eſſet nimis ineptus, & inſenſatus ſecundum Iaſ. & Felin. proxime citatos & Andream Gammarum *tract. de extẽ-*

4 *ſionibus. num. 74.* Duplexq; † eſt ſtatutorum intellectus, vnus literalis, qui dicitur ſonus verborum, nullo extraneo indigens interprete, alius eſt ciuilis ſecundum quem recurritur ad mentem & rationem legis, qui ſi poteſt colligi ex verbis, debemus ſequi ſtatuti mentem & adhærere intellectui ciuili, ſecus ſi ex verbis non poteſt elidi, quia tunc dicitur caſus omiſſus. at ſi ex verbis etiam improprie ſumptis intellectus poteſt haberi, non dicitur caſus omiſſus, hæc eſt doctrina Bal. *in d. leg. omnes populi numer. 19. ff. de iuſt & iur.* per ea quæ ibi allegat & ſequitur ibidem Caccialup. *numer. 233. Ruin.*

5 *conſ. 15. in fin. volum. 3.* atque † præmiſſis accedant, quæ pleniori ſtylo ſcripta reperias infra *49. quaeſt. nume. 7. & ſequentibus.*

SVMMARIA.

1 *Intellectus duplex eſt. Practicus, & Speculatiuus.*

2 *Practicus eſt, qui reſpicit literam propriamque verborum ſtatuti ſignificationem.*

3 *Speculatiuus eſt, qui rationem intendens non ſemper hæret propria verborum ſignificationi.*

Qvæstio XXXIX.

NEque à præmiſſis diſcrepare videtur quod apud theologos habetur, dum inquiunt, quod duplex eſt in homine intellectus, ſpecula-

1 tiuus & practicus, ſpeculatiuus † eſt qui quod apprehendit ordinat ad veritatis conſiderationem.

2 Practicus † vero, qui quod apprehendit ordinat ad operationem. S. Thomas 1. *parte quaeſt. 79. in reſp. S. Bonauentura, in prologo 1. libr. ſententiarum quaeſt. 3. in reſolutione.* Porro intellectus practicus reſpicit literam propriamque verborum ſtatuti ſignificationem, in qua id duntaxat quod ſtatuentibus placuit, conſiderat, & obſeruari intendit. Specu-

3 latiuus † intellectus rationem intendens non ſemper hæret propriæ verborum ſignificationi, ſed quandoque ab illa recedit, vt veritatem à ſe cognitam aſſequatur, & hoc eſt quod idem S. Bonauent. dixit *in 3. diſt. 24. dubio 3.* quod intelligere debemus ratione, quod credere debemus auctoritati, & ideo cum propriam verborum ſignificationem ſequitur, auctoritati ſtatuentium deferimus, & extra illam nihil admittimus. Cum autem ratio occurrit à ſtatuentibus in aliquo caſu non conſiderata vel non expreſſa, vel ſecundum impropriã ſignificationem ſubintellecta illa ſequenda, etiam tunc potiſſimum cum communis populi intellectus ſic interpretatur, qui quidem communis intellectus præualere debet, vt in quæſtione deciſum eſt.

SVMMARIA.

1 *Marito ad inopiam vergente vxor pro dotibus ſuis hypothecaria agens, obtinet immiſſionem in poſſ. bonorum mariti cauſa cuſtodia.*

2 *Sed ſi perſonali experiatur actione conſequitur dominium & poſſ.*

3 *Prodigus contrahendo poſſeſſionem ciuilem vel naturalem non transfert.*

4 *Prodigi contractus iur. non firmatur.*

5 *Ex conſtituto prodigi poſſeſſio non transfertur.*

6 *Conſtitutum tutoru, curatoru, Prælati. & ſimilium poſſeſſionem non transfert.*

7 *Capitulum reintegrãda 3. q. 1. non prouidet mala fidei poſſeſſori.*

8 *Tutor hæreditatem pupillo delatam quamuis damnoſam repudiare niſi cauſa cognita non poteſt.*

9 *Tutor contrahendo cum pupillo non poteſt authorare contractum.*

10 *Niſi palam & bona fide contrahat.*

11 *Spoliatus ante omnia non inſtituitur vbi notorie conſtet de defectu dominii illius.*

12 *Exceptiones petitorium concernentes vbi in poſſeſſorio*

non

non admittuntur, ſi fuerint oppoſita, datique articuli appellari neceſſe eſt, aliter tenet in petitorio proceſſus.

13 *Liber extimi non probat poſſeßionem quando probatur alium eo tempore poßidere.*

14 *Liber extimi probat poſſeßionem, donec contrarium probetur.*

15 *Liber extimi probat ad fauorem eorum qui deſcripti ſunt, & præiudicium illorum, qui deſcriptioni conſenſerint.*

16 *Limitatur procedere, quando expreſſus interuenit cõſenſus.*

17 *Sciens & patiens ſua bona ad extimum alterius deſcribi ſibi in dominio an præiudicet, remißiue.*

QVÆSTIO XXXX.

1 POTVISSET mulier † hæc ob vergentiam viri
ad inopiam hypothecaria actione agens obtinere à marito dotes ſuas ſibi aſſignari, & conſequuta fuiſſet immiſſionem in poſſeſſionẽ bonorũ mariti iure pignoris, & cauſa cuſtodiæ, ita vt adminiſtrationẽ tantũ habeat, eamq; ſolam, q̃ maritus antea habebat, *Bart. in l. ſi conſtante num 92. ff. ſol. matri. Afflict. decis. 9. Soc. conſ. 60. n. 2. vol. 1.* Neq; dicitur proprie reſtitutio, ſed eſt ſequeſtratio, & depoſitio in manibus mulieris pro eius aſſecuratione, ad effectum, vt onerib. matrimonii fructus deſeruiãt, de quibus diſponere in alium vſum quã in onera matrimonii nõ poteſt, minuſq; bona ſibi cõſignata diſtrahere. *d. l. ſi conſtante in princ. ff. ſolut. matr. in gl. penult. ibi, non eſt hic caſus reddendæ dotis omnino, & eſt tex. in l. vbi adhuc. C. de iure dotium* & ita per illam glo. tenet ibi Bal. dicens ꝙ non deſinit eſſe dos nomine & effectu, ſed eſt quædã translatio ſimplex de viro in vxorẽ, & probant ibidẽ Paul. de Caſt. Imol. Roman. & Iaſ. Balduſq; Nouellus *tract. de dote parte 7. priuilegio 47. Anchar. conſ. 119. Alex. conſ. 142. n. 13 vol. 1. & eſt communis opinio ſecundum Imol. in d. l. ſi conſtante, & Bald. Nouellum proxime citatum.*
2 At ſi † mulier
aduerſus maritum perſonali actione agẽs obtinet dationẽ in ſolutum, conſequit dominium & poſſeſſionẽ rerum ſibi pro dote conſignatarũ, *glo. in d. l. vbi adhuc C. de iure dotium in verbo, eas res. Bart. & reliqui in d. l. ſi conſtante, Campegius, tract. de dote parte 3. q. 55. Soc. d. conſ. 60. vol. 1.* referẽs ꝙ eſt communis doctorũ concluſio.
3 Poteſt etiã † aduerſus tertios bonorum mariti poſſeſſores exprimi, maxime ſi marito vti prodigo fuit bonis interdictum qui non potuit bona ſua diſtrahendo, poſſeſſionẽ ciuilem, vel naturalẽ transferre, etſi de facto tradidit; poſſeſſionem ciuilẽ vel naturalem nõ tranſtulit, *l. is cui bonis. ff. de verb. oblig. l. poſſeßionem. ff. de acquir. poſſeſſ. iuncta glo. & ita per illũ tex. in d. l. is cui bonn.* firmant ibi Paul. de Caſt. Aret. Iaſ. Ripa, & Hier. Butrigell. Idem Aret. *in l. 1. §. ſi vir vxori. ff. de acquir poſſ.* & ita omnes tranſeunt, inquit Ripa, *in eadem l. is cui bonis* & eſt ratio, ꝙ prodigus nõ eſt ſimpliciter prohibitus cõtrahere, ſed etiã bona ſua adminiſtrare. Ideo
4 poſſeſſionẽ † tradere nequit, prodigiq; cõtractus,
nec iur. firmatur, Iaſ. & Ripa *in d. l. is cui bonis*, vbi
5 magis cõmunis. Atq; etiã ex conſtituto † prodigi
poſſeſſio transfert, quia vbi principalis contractus eſt nullus, per actũ fictum non tranſit poſſeſſio, vt voluit Argentinus filius Rainerii de Forliuio, *in d. §. ſi vir vxori.* & cõprobant ibi Aret. Soc. Alex. &
6 Iaſ. Sicut conſtitutũ † tutoris, curatoris, Prælati, vel
procuratoris generalis nõ prodeſt, nõ enim adminiſtratores rerũ alienarum aliter q̃ per veram traditionem poſſeſſionẽ transferre poſſunt, Bart. *in l. 1. in princ. ff. de acquir. poſſ.* & late cõprobat ibi Alex. plurimum dictũ hoc commendans, ꝙ veriſſimũ eſſe dicit ibi Iaſ. & Ripa quoq; ſequit, & conſulendo idipſum voluit Alex. *conſ. 51. vol. 3.* At ſi aduerſus
7 filiũ † agere volet nodum in ſcirpo quærẽs mulier
iſta, quoniam remedium *c. reintegrandæ. 3. q. 1.* malæ fidei poſſeſſori nõ competit, Ripa. *in l. rem quæ nobis n. 27. ff. de acquir. poſſ. poſt Soc. ibidem & conſ. 39. n. 5. vol. 1.* vbi cõmunis, & alii quos adducit Iacob. Menoch.
8 *de recuperan. poſſ. remed. 15 n. 62.* Quodq; mater † ma-
læ fidei fuit, apparet ex eo ꝙ ſui filii tutrix exiſtẽs, nõ potuit hæreditatem paternã filio delatam repudiare, niſi cauſa cognita, & cum decreto iudicis conſenſuq; coniunctorũ pupilli, tametſi hæreditas damnoſa foret, *l. tutor. ff. de bonor. poſſ. vbi Bart. not. per illũ tex. & plenius Bald. l. bonor. 3 q. C. qui admitti, & poſt eũ Iaſ. ibidem. idem Bald. in l. pupillorũ. C. de repudian. heredit. vbi Alex. & Iaſ.* nam qui omiſſis iuris ſolennitatibus, quicq̃ facit, præſumit eſſe in mala fide, *c. qui contra de reg. iur. in 6. vbi Dyn. & alii in addit. ibi ſignati*, præſertim cũ hæreditatem repudiauerit, & in bonis hæreditariis ſuas ſibi dotes aſſignari cura-
9 uit. Neq; enim tutor † cõtrahendo cũ pupillo põt
ad ſui ipſius cõmodum auctoritatem præſtare cõtractui, *Anchar. conſ. 436. Rom. ſing. 103. Curt. Iun conſ. 29.* niſi eum palã, & bona fide cu pupillo cõtrahat *Soc. conſ. 160 n. 15. vol. 2. & conſ. 80. n. 17. vol. 4.* Contra-
10 ctuſq; palam † & bona fide fieri dicit̃, quando cum
potentia iudicis, & interuentu conſanguineorum pupilli celebrat̃, *glo. in l. pola. C. de his quib. vt indignis, Iaſ. in l. frater a fratre. ff. de condit. indebiti, Curt. Iun. dict. conſ. 24.*

11 Rurſus præſupponit † conſtare de defectu
dominii, huius mulieris agere volentis aduerſus filiũ ſuum, tunc vtiq; ſpoliatus nõ reſtituit̃, neq; eo caſu verũ eſt ꝙ prædo ante omnia reintegratur, qñ notorie conſtat cũ eſſe prædonem, *Abb. in c. in literis de reſt. ſpoliat.* vbi pleniſſime poſt alios Auguſt. Bero. *n. 6. & ſequentib. Aym. conſ. 248. n. 6. & conſ. 302. n. 6. Menoch. remedio 1 nu. 113. qui communiter hoc teneri*
12 *teſtatur.* Nam etſi in † poſſeſſorio recuperandæ nõ
admittant̃ exceptiones petitorium dominiumq; concernentes, ſi tñ fuerint oppoſitæ, & ſuper eis dati articuli, tenet proceſſus etiam ſuper petitorio, & ſi fuerit exceptionibus replicatum, per proceſſum ad vlteriora replicatio videtur reiecta, & exceptiones vel articuli petitorium conuenientes admitti, ideo actrix neceſſe haberet appellare, & non appellando acquieuiſſe petitorio cenſeretur, *Bart. in l. ſi duo. §. Iulianus ff. de iur. Aret. in leg. naturaliter. § nihil commune, ſub numer. 9. ff. de acquirend. poſſeßion. Ripa ibi numer. 72. Fabius Acoramb. numer. 57. Bologniu. numero 84. Aug Bero. in cap. primo numer. 20. de reſtit. ſpoliat. Iac. Menoch. de recuper. poſſ primo remedio numer. 161. & ſequent.* atque vbi receptæ ſunt

in petitorio probationes, iudex debet ſuper peti-
13 torio iudicare, *Aym.d.conſ.302.n.5.& 6.* Nec obſtat †
quod in libro extimi non filius poſſidens ſed ma-
ter agens volens ſit deſcripta, quoniam liber exti-
mi non probat poſſeſſionem etiam eius qui ſoluit
tributa & vectigalia, quando alius eo tempore re-
peritur poſſidere, aliter vero pro extimo commu-
nis præſumitur, *l.ſi pater. C.de action.empt. vbi per il-
lum textum ita tenent Bart. Bald. Ang. Salic. & melius
Paul.de Caſt.Soc.conſ.46.nu.2.vol.3. Caccialup. in l.ad-
monendi n.82.ff.de iur.iur.*

14 Et vtique † liber extimi facit præſumptionem,
donec tamen contrarium probet, *leg.ſolennibus vbi
caſus.iuncta glo.C.de rei vendicat.* & notant ibi Bart. &
plenius Bald.Salic.& Paul.de Caſt.

15 Nec † in contrarium facit, quod liber extimi
probat ad fauorem eorũ qui ibi deſcripti ſunt, &
præiudicium illorum qui deſcriptioni conſenſe-
runt prææallegatæ, *per Iaſ.in l. decem n.33. & 36. ff.de
verb.obligat Alex.conſ.10.nu.8.vol.4.conſ 77.nu.11.vol.6.*
16 *Afflict.deciſ.364.n.7.* Hoc namq; † procedit, vbi quis
expreſſe conſenſit deſcriptioni in extimo factæ ad
fauorem alterius, vt eſt de mente Bart. *in l.iura.C.de
omni agro deſerto lib.11.* Secus vbi ſcientia & patientia
tantum interuenit, quæ conſenſum non inducit
ſecundum Alberic.in terminis iuris ad hoc notã-
tem tex. *in d. l. ſolennibus*, vbi ait quod ille tex. eſt
contra opinionem ruſticorum, eo ꝙ ſcientia &
patientia non inducit conſenſum, & facit *l.quæ do-
tis, cum ibi notatis per Iaſ & alios.ff.ſol.matrim. & l.qui
tacet, vbi Dec & Cagnol.ff.de reg.iur.in 6.* Quocirca &
filius ſciuiſſet, & paſſus fuiſſet, matrem filiũ bona
in libro extimi, ſub nomine proprio ipſius matris,
deſcripta tenere, pro ſuis & tamque ſua, collectas
etiam pro eis ſoluendo, hoc non probat traditio-
nem poſſeſſionis à filio factam, nec præiudicat
poſſeſſioni filiũ.

17 Atque de † ſcientia & patientia eius qui ſcit, &
patitur alium ſua bona tenere ad ſuum extimum,
ãn acquirat ius in dominio illi cui deſcripta ſunt,
vide Rom.*conſ.291.n.7.Soc.conſ.205.n.1.vol. 2. & pul-
chre Bald.conſ.1. per totum vol.1.* quod non diſcutio,
quia mater & filius ſuper hoc non altercãtur, qua-
re mulieri conſulo, vt caueat ne Diabolus illam
decipiat in indignatione, quam de filio concepit,
ſed potius ſua iura dirigat aduerſus tertios poſſeſ-
ſores bonorum mariti.

S V M M A R I A.

1 *Mater quomodo cum matre in generatione concurrat.*
2 *Prodigalitas peccatum eſt, & quare.*

QVÆSTIO XXXXI.

QVONIAM præter rerum ordinem eſt quod
mulier ſæuiat in filium, cũ matrum amorem
maximum eſſe compertũ ſit, ſcriptũ eſt enim apud
Iſaiam: Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantẽ
ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui. Præterea ait
Philoſophus matres magis ſunt amantes filiorum
q̃ patres, laborioſior enim eſt conceptus & partus
matrum, & magis ſciunt, qui ipſarum ſint filii, re-
fert & ſequitur S.Thomas *2.ſecunda quæſt.26.art.10.*
filiuſque dicitur portio viſcerum matris. *l.1.§.1.ff.*
1 *de vent.inſpiciẽ.* Hinc quidã † Philoſophorum di-
xerunt, ꝙ mater in conceptione præbet materiam
quæ eſt ſanguis menſtruus, pater aũt dat formam
S. Thomas *3.parte q.32.art.4.* ſed receptior eſt opi-
nio dicentium, ꝙ mater cauſa eſt actiua partialis
cum patre, qui cum matre integrãt vnam cauſam
totalem, ponentes quatuor requiri ad officiũ ma-
ternum, primũ eſt miniſtrare materiam 2. actiue
concurrere ad productionẽ prolis quantum ad vl-
timam diſpoſitionẽ ad animã introducendam ad
formã vltimam eductã de potentia maternæ. Ter-
tiũ prolem in vtero conſeruare, 4. ipſam vſque ad
tempus partus augumẽtare, hæc habenẽ apud Ga-
brielẽ Biel ſuper 3.ſententiarum, *diſt.4.q.vnica circa
principium.* vbi plene poſt alios ibi citatos, & tenet
quoq; Scotus ibidẽ pleno ſtylo dicens, ꝙ mater
eſt cauſa actiua cum patre, reſpectu formationis
corporis prolis, tamẽ minus principalis & ſecun-
daria & cũ patre integrans vnã cauſam totalem, &
in finalibus verbis ſubiungit ꝙ corpus prolis ma-
gis formatur de materia miniſtrata a matre quam
de materia miniſtrata à patre. Allegans Galenum
& Auicennã, quibus tanq̃ expertis ſtandum eſſe
dixit. Peccat igitur mater illa contra caritatem a-
gens & contra inſtinctum naturalem peccauit, &
pater illius prodigaliter viuens & filium paterna
ſubſtantia priuatum relinquens. Prodigalitas nã-
2 que ſemper eſt peccatum † opponitur enim aua-
ritiæ, quia medium virtutis per vtrunq; extremo-
rum corrumpitur, & ideo dicitur peccatum, quia
bonũ virtutis corrumpit. S.Tho.*2.ſecũda q.119. art.
2.* dicens, in præcedenti art. ꝙ prodigalitas eſt ex-
cedere in dando, & deficere in retinendo, & in ac-
quirendo & prouenit frequenter ex gula & luxu-
ria & aliquando ex iactantia, & plene proſequitur
B.Antoninus *parte 2.tit.6.c.8.* Vbi etiam narrat ꝙ
quidã miles nobilis & diues conſumpta ſubſtantia
incepit egere, & deſperatione præuentus Diabolũ
inuocauit, cui apparens ab eo petiit Diabolus ab-
negationem fidei, & vt eius vxorẽ ad ſe adduceret,
poſt hęc oſtendit illi locũ in quo theſaurum inue-
nit, iis peractis vxorẽ neſciam huius rei adducebat
ad locum ſibi à Diabolo demonſtratũ, quæ in via
inueniens eccleſiã rogauit maritũ vt permitteret
intrare & aliquãtulum orare, dum ibi oraret dor-
mitauit. Virgo autem Maria ſumpta forma eius
mulieris ſibi deuotæ egrediens eccleſiam vna cum
marito mulieris, quæ dormiens in eccleſia reman-
ſerat inſcio marito aſcenderunt equos, ſimul per-
gentes, cum perueniſſent ad locum Diabolus cœ-
pit fremere, & contra militem clamare, hæc eſt il-
la quæ deſtruit opera mea, Mater Ieſu, iis auditis
miles exterritus proiecit ſe ad pedes Beatæ Marię,
quæ Diabolo dixit vade Sathanas, meis deuotis
ne noceas, qui cum magno vllulatu diſparuit,
poſtea virgo militem reprehendens admonuit vt
pœnitentiam ageret, & quod rediens vxorem
ſuam in Eccleſia orantem inueniret, & ita factum
eſt. Qui ambo domum reuerſi de cetero fideliter
Deo ſeruierunt. Hæc ſcribo vt horum exemplo
ceteri inſtruantur ne in perditionem animæ ſuæ
bonis conſumptis labantur.

SVM-

SVMMARIA.

1 *In ſubſtitutione fideicommiſſaria de proximioribus facta nepos non ſuccedit vna cum patruo.*

2 *Imo ſecundum alios filius ſubintrat locum patris & ſuccedit cum patruo.*

3 *Limitatur non procedere quando ſubſtituti ſunt ſuperſtites.*

4 *Limitatur ſecundo quando ſubſtitutio facta eſt de filiis & deſcendentibus.*

5 *Limitatur quinto quando ſubſtitutio facta eſt de certis gradibus perſonarum.*

6 *Limitatur quarto quando agitur de fideicommiſſo aſcendentis.*

QVÆSTIO XXXXII.

1 QVÆRITVR an † in ſubſtitutione fideicõmiſſaria de proximioribus facta filius ſubintret in locum patris præmortui & ſuccedat vna cum patruo, veritas pendet à veritate, *gloſ. in l. cum ita.§.in fideicommiſſo. ff.de leg.2.* vbi Bald. partem negatiuam ſequitur, quod in ſucceſſione hominis filius non ſubintrat locum patris, quia conſideratur affectio teſtatoris, quam maiorem habuiſſe præſumitur ad eos qui ſunt proximiores in gradu, quam ad eos qui ſunt remotiores, licet ſecus in ſucceſſione legis eſſe dicat, & hanc opinionem late defendit Decius *conſ. 1.* vbi magis communem eam eſſe affirmat, *& in leg. ſi ania. C. de ſucceſſorio edicto*, vbi ita inductum fuiſſe in curia Romana refert, eandem ſequitur opinionem Nico. Bellon. *conſil.50.* vbi dixit vix diſcerni poſſe quæ ſit communis opinio, poſtea ſubdit, quod hæc eſt magis communis, pro qua etiam conſiderat multas coniecturas, quæ in incontingentia facti conſiderari poſſunt, & hanc quoque partem negatiuam ſequitur Pariſ. *conſil.30. colum.fin. volum. 2. & plenius conſ.37. num. 69. cum ſequentibus eo vol. vbi ſub num. 74.*
2 ait quod eſt communis concluſio. Alia eſt † opinio affirmatiua, quod filius ſubintret in locum patris, eo quod teſtator ſubſtituendo proximiores eos vocaſſe videtur eo ordine quo ab inteſtato ſucceditur, ita videtur voluiſſe gloſſa penult. relata ad textum, *in dict. leg. cum ita.§. in fideicommiſſo. ff. de leg.2.* vbi tex. diſponit quod in relicto facto familiæ vocantur proximiores, gloſ. ibi dicit, quandoque qui ſunt in gradu impari æqualiter admittuntur vt filii fratrum, cum fratribus, *Auct. ceſſante. Cod. de legit. hered.* quam gloſ. approbat ibi Imol. & hanc partem affirmatiuam tenet Alex. *conſ.26. nu. 15. vol.3.* vbi dicit quod cum ea tranſeunt magis cõmuniter Doctores excepto Baldo, vbi etiam additio ad eundem Alex. eandem probat opinionẽ, & refert Bald. pro iſta parte conſuluiſſe, & alios etiam pleroſque eandem partem tenentes adducit, & communiter approbatam affirmat, vbi agitur de relicto facto familiæ vel agnationi in genere, cum ad certum gradum teſtator reſpexiſſe non videatur, ſed tamen ad familiam quæ per patruũ & nepotes pariformiter conſeruatur, & hanc partem plene confirmat Iaſ. *conſ.215. volum.2.* vbi per quatuor columnas hanc ſententiam tuetur & dicit eam veriorem & iudicando & conſulendo tenendam; & deciſio Baldi, *in dict.§. in fideicommiſſo*, non eſt ſine dubio, inquit Aym. *conſil. 67. numer.5.* vbi multos refert contra Baldum conſulentes, *GoZad. conſ.4. num.31. in fin. inquit Dec. Baldum ſequentem*
3 *in dict. conſ. 1. conſuluiſſe contra communem.* Et hac † affirmatiua parte retenta limitatur non procedere quando ſubſtituti ſunt ſuperſtites, cum eo caſu fratres ſolummodo vocati dicantur excluſis nepotibus fratrum poſtea defunctorũ, plene Pariſ. *d. conſ.37. num. 47. & ſequentibus* eandem opinionem amplectitur Ruin. *conſ.181. nu.2. & 5. vol.2.* Secundo
4 † limitatur non procedere, quoniam ſubſtitutio facta foret de filiis, quaſi quod filii nominatim vocati ſint & excludant nepotes. *Ruin. conſ.163. nu. 9. vſque in finem conſilij vol.3. & conſ 181. vol.2. & additio*
5 *ad Alex. ſuperius relata.* Tertio † limitatur non procedere vbi agitur de relicto facto fratribus vel filiis aut certis gradibus perſonarum, quia tunc filius non ſubintrat in locum Patris, & quod ad certas perſonas certoſque gradus teſtatorem reſpexiſſe videtur, ideo prior in gradu poſteriorem excludit, & filius cum patruo non ſuccedit, vt habetur in addit. ad Alex. *conſ.26.* idemque repetitur *in addit. ad eandem conſ.204. ſub n.6. vol.2.* vbi multis relatis, qui partem negatiuam tenent declaratur intelligi debere ſecundum diſtinctionem ſupra relatam.

6 Quarto † limitatur procedere, quando tractatur de fideicommiſſo ab aſcendente relicto vel à patruo, tunc nepos intrat in locum patris, ſecus ſi tractetur de ſucceſſione alterius. Idem Ruin. *dict. conſ. 163.* vbi multos ita tenentes commemorat, idemque voluit Aymon, *conſ.67. num.5. GoZad. conſ. 4. num.31. in fi. & eſt de mente Decii conſ.1. col.2. & Pariſii in conſiliis ſuper relatis.* Et in materia præmiſſorũ videnda ſunt quæ plene habentur apud Ant. Gabriellum, *lib.4. concluſionum tit. de fideicommiſſ. concluſione 3. Grammat. deciſ.63. num.5. Benintend. de Ceſena deciſ.82.*

SVMMARIA.

1 *Compendioſa ſubſtitutio filio impuberi facta matrem excludit ſecundum magis communem.*

2 *Contrarium multi tenuerunt præſertim antiquiores quod matrem non excludat ſecundum aliam magis communem.*

3 *Vbi de æquitate vel de iure & de facto iudicandum eſt bonum eſſet litem componere.*

4 *Clauſula codicillaris in teſtamento appoſita ſubſtitutus directo ſuccedere poteſt & matrem excludere.*

QVÆSTIO XXXXIII.

1 DE compendioſa † filio impuberi facta reſpondeo, quod compendioſa ſubſtitutio per verbum communem, filio impuberi ſine temporum diſtributione facta, pupillarem continet verbis generalibus expreſſam, & matrem in medio exiſtentem excludit, cum fauor pupilli ne inteſtatus decedat fauore matris ſit potentior, ita vt intra tempora pubertatis iure directo valeat, poſt vero iure fideicommiſſi, Alex. *in l. Centurio. ff. de vulg. & pupill. & in l. precibus. C. de impube. & aliis*

ſubſtit.& conſ.12.num.2.volum.3 & alibi ſæpe Iaſ. dict.l.
Centurio.n.45.& in dict. leg.precibus num.15.& ibi ple-
ne Ripa num.119. & ſatis copioſe Caccialup.ibidem,
num.97.& Curt.quoque Iun. tam legendo quam
conſulendo eandem firmat opinionem, *in d. l.pre-*
cibus n.62.& conſ.86.n.7.Bero.in cap.Raynucius in fine de
teſtamentu. Dilectus de arte teſtandi tit. de ſubſtit. caut.
5.Corn.conſ.28.vol.4.& conſ.187.vol.1. Bertrand. conſ.16.
n.7.vol.1.& conſ.145.n.2.vol.2 Marian.Soc. Iunior. conſ.
94.num.28.volum.1.& conſ.134. num.37. volum.eo. &
quotquot ſupra citati fuere affirmant magis com-
munem opinionem eſſe & præſertim Bertrand.
& Socinus Nepos dicunt ſaltem hodiernis tem-
2 poribus communem hanc partem eſſe. Apud †
vero antiquiores contraria communior fuit, mul-
tiq; & præſertim Bart. vbiq; ſecati ſunt opinionẽ
antiquiorum, qui pro matre tenuerunt, ꝙ omni
tempore ſit fideicommiſſaria, ita vt legitimam &
Trebellianicã mater retinere poſſit, & inter cæte-
ros cõſuluit Aret. *conſ.154 Io.de Anan.conſ.60. Fulgoſ.*
conſ.33. qui omnes atteſtati ſunt hãc cõmuniorem
opinionem eſſe, & Lancellot. Galliaula *in d.l.Cen-*
turio.n.81.in fi. dixit ꝙ hæc eſt magis cõmunis opi-
nio, Afflict. *deciſ.367.n.3.* dicit tandẽ poſt longam
deliberationẽ fuit votatũ per omnes Dños de cõ-
cilio, ꝙ ſit omni tempore fideicommiſſaria ma-
tris fauore, quia iſta verior & cõmunior eſt opinio.
Quare vere exordiẽ Aret. *in ſup.alleg.conſ.* ex mente
diui Hieronymi ſuper Danielẽ periculoſum eſſe
de ſententiis Patrũ variantib. iudicare. & dixit De-
cius, *conſ.228.n 4.in fi.& d.l.precibus.n.19.* ꝙ non fa-
cile diſcerni poteſt, ꝗ ſit magis communis opinio,
& Caccialup. *d.l.precib.n.79.* inquit hanc concluſio-
nem Deciſione Cæſaris indigere, & ideo Bart de-
creuiſſe procurare hoc dubium vnà cũ aliis ab im-
peratore decidi, niſi fuiſſet morte præuentus. Id-
circo Ioãnes † Petruccius dixit, vt referunt Caccia-
3 lup. & Soc. ſimul conſulentes; inter eius conſilia,
conſ.150.n.42.vol.1. & Dec. & idem Caccialup. *d.l.pre-*
cib. non iniuſtũ eſſe propter diuerſitatẽ opinionũ
liteẽ inter matrem & ſubſtitutũ componere & phi-
loſophico tẽperamento vti matri legitimam aſſi-
gnando, trebellianicã vero & cætera bona ſubſti-
tuto, & ita fieri debere conſulunt, vbi iudicandum
eſſet de æquitate vel ex arbitrio à partib. dato, vel
ex forma ſtatuti de iure & de facto, & quamuis in
arbitrio magis ꝗ in ratione ſit compoſitio funda-
ta, non tamẽ in rebus multum dubiis ſpernenda,
idemq; confirmãt ea quæ dixi ſupra *q.10.n 28.& 29.*
4 Verum ſi † in teſtamento appoſita eſt clauſula
vulgariter, pupillariter & per fideicommiſſum, e-
rit in facultate ſubſtituti, verũ velit directo ſucce-
dere pupillo, & matrẽ excludere, an per fideicom-
miſſum, *vt eſt tex.in l.recuſare.§. Titius, & ibi Bart.&*
Alex.ff.ad Trebell.& in l.centurio.ff.de vulg.& pupill. &
plenius Aret.& pleniſſime omniũ ibidem Galliaula. n.485.
Dilect.de arte teſtan tit. de ſubſtitutionu cantela 6.nu.4.
Lancellot. Politus tract.de ſubſtit.tit.de ſubſtitutione com-
pendioſa n.44.Soc.conſ.25.n.12.vol.1.Ruin.conſ.91.nu.4.
vol.2.Pariſ.conſ.36 n.4.vol.2. & hæc eſt communis o-
pinio & referunt Politus, Ruin. & Pariſ. eandem
communẽ eſſe affirmant Io. Coraſius *in leg.precibus*
n.66.de impub. licet ipſe contrarium teneat & male
per prædicta. Si ergo antiquior ſententia præualet
mater habet intentũ, ſin aũt eam ſententiam ſequi
volumus, quæ matri aduerſatur, propter c. *ſi pater*
de teſt.in 6. matrẽ excludens, ſaltẽ in foro conſcien-
tiæ matri conſulũ eſſe poteſt, 1. *per text.in l.nam et ſi*
parentibus. ff. de inofficioſo teſtam. ibi non minus pie
parentibus, ꝗ filiis relinqui debet, ex quo infert,
ꝙ pietas quæ pro matre eſt rigori dicti c. ſi pater
præfertur, *l.quod ſi Epheſi.ff.de eo quod certo loco. Abbas*
in c.quia propter. de elect. quibus concordant, quæ
dixi ſupra *quæſt.6.* vbi habetur ꝙ parẽtes ſunt prin-
cipium generationis & eſſe, ideo ponitur ſub præ-
cepto decalogi ſubuentio parentum. Ad idem eſt
quod dicetur Eccleſiaſtici 7. Gemitum matris tuæ
ne obliuiſcaris, memento quoniam niſi per illam
natus non fuiſſes, & retribue illi, quomodo & illa
tibi, ſuadent hæc ſententiam illam amplectendam
eſſe in foro conſcientiæ, ꝗ matri fauet, quoniam
tametſi verũ ſit ꝙ lex quamuis dura ſeruanda eſt, *l.*
proſpexit.ff.qui & à quibus; Secundum eſt in foro cõ-
ſcientię, qui eſt forus boni & ęqui. Canophilus in-
ferius allegandus *priuilegio 12.poſt Baldum in l. vnica.*
C.de confeſſis; Diſpoſitio vero *c. ſi pater.* proculdu-
bio dura eſt, ergo non ſeruãda in foro conſciẽtiæ,
ꝙ dura ſit de ſe, patet atq; confirmat Decius, *in leg.*
precibus n.10 C.de impuberum. Etenim ſi filio teſtanti
non liceret priuare matrẽ legitima, quare durum
profecto videt̃, quod patri pro filio impubere te-
ſtanti liceat, ꝙ ipſi filio non liceret. Secundo ſen-
tentia hæc à ſimili comprobatur *ex c. finali. 17.q. 4.*
ibi in poteſtate habebat non reddere, ſed iure fori
nõ iure poli, & alias ſapientiſſimi legimus ius fori,
& poli differre, ſicuti etiam probatur ex Gloſ. fi-
nali *in c.filius noſter. de teſtamen. & probat Riccard. in*
4.diſtin.45.art.4. quæſt.1. & idẽ Medina confirmat
Thom. *2.q.3.prima quæſtionu principalis.* quicquid
ergo ſit de iure fori ad minus de iure poli ob con-
curſum æquitatis naturalis mater præferenda ve-
niet ſubſtituto quoad legitimam, de qua quæritur
tertio, vbi ius canonicum concurſum non habet
cum iure naturali, canon ſeruatur in foro fori, &
ius naturale in foro poli, Benedictus Canophilus
tract fori & poli priuilegio 2.& 13. Abbas in c. quia pleri-
que numer.9.& 18.de immunit.eccleſiaſt. plane c. ſi pa-
ter excludens matrem à legitima filii impuberis
defuncti ab æquitate naturali deuiat, *dict.leg. nam*
& ſi parentibus & ſumpto argumento à ſimili con-
firmat gloſ. *in dict.c.finali 17.quæſt.4.* ergo vtrunque
ius in ſuo foro admittendum erit, nempe ius poli
in foro Dei, & ius fori in tribunali humano.

Quarto tametſi ius canonicum poſitiuum ſer-
uandum ſit in foro conſcientiæ, fallit tamen in
certis caſibus, quos Doctores enumerant in di-
uerſis locis, & ſummiſtæ cumulant, vt Angelus,
Syluester & alii in verbo lex, & inter alios hic ca-
ſus ponitur, quoniam lex ipſa differentiam facit
inter forum contentioſum & forum conſcientiæ,
& ex aliis credo iuſtiorem æquioremq; ſen-
tentiam eſſe per matrem quoad legiti-
mam, ſaltem in foro con-
ſcientiæ.

SVMMARIA.

1. Matri conſultum eſt ſaltem in foro conſcientiæ non obſtante dicto capitulo ſi pater.
2. Ius fori & poli quandoque differunt.
3. Mater ſubſtituto præfertur quoad legitimam.
4. Ius canonicum poſitiuum & ſi ſeruandum ſit in foro conſcientiæ.
5. Fallit tamen in pluribus caſibus.

QVÆSTIO XLIIII.

SI ergo antiquorum ſententia prævalet, mater habet intentum, ſin autem eam ſententiam ſequ volumus, quæ matri aduerſatur, propter c. ſi pater de teſt. in 6. matrem excludens, ſaltem in foro cõſciẽtiæ matri conſultum eſſe poteſt. Primo per tex. in l. nam etſi parentib. ff. de inoff. teſt. ibi non minus pie parentib. q̃ filiis relinq debet, ex quo infertur ꝙ pietas, quæ pro matre eſt rigori dicti c. ſi pater præfertur l. quod ſi ephebi ff. de eo, quod certo loco. Abb. in capit. quia propter de elect. quib. concordant, q̃ dixi ſupra recol. 6. vbi habetur ꝙ parentes ſunt principium generationis, & eſſe, Ideo ponitur ſub p̃cepto decalogi ſubuentio parentum. Ad idem eſt, ꝙ dicitur eccleſiaſtici 7. genitum matris tuæ ne obliuiſcaris, memẽto quoniã niſi per illã natus nõ fuiſſes, & retribue illi quomodo, & illa tibi, ſuadent hæc ſententiã illam amplectendã eſſe in foro conſcientiæ, q̃ matri fauet, quoniã tametſi verũ ſit, ꝙ lex quamuis dura ſeruanda eſt. l. proſpexit. ff. qui, & à quib. ſecus eſt in foro conſcientiæ, quia eſt forus boni, & æqui, Canophilus inferius allegandus priuilegio 12. poſt Bald. in l. vnic. C. de confeſſis, diſpoſitio vero c. ſi pater, procul dubio dura eſt, ergo nõ ſeruanda in foro conſcientiæ, quod dura ſit de ſe patet, atque cõfirmat Dec. in l. preci. n. 10. C. de impuberum. Etenim ſi filio teſtanti non liceret priuare matrem legitima, durum profecto videtur quod patri pro filio impubere teſtanti liceat quod ipſi filio non liceret. Secundo ſententia hæc à ſimili comprobatur & c. fin. 17. q. 4. ibi in poteſtate habebat non reddere, ſed iure fori, non iure poli & alias ſæpiſſime legimus ius fori, & poli differre, ſicuti etiam probatur ex gloſſ. finali, in c. filius noſter de teſtam. & probat Ricard. in 4. diſt. 45. art. 4. quæſt. 1. & idem Medina confirmat. Thom. 2. quæſt. 3. 1. quæſtionis principalis. quicquid ergo ſit de iure fori ad minus de iure poli ob concurſum æquitatis naturalis, mater præferenda veniet ſubſtituto quo ad legitimam, de qua quæritur tertio vbi ius canonicum concurſum non habet cum iure naturali canon ſeruatur in foro fori, & ius naturale in foro poli. Benedictus canophilus tract. fori, & poli priuilegio 2. & 13. Abb. in c. quia plerique n. 7. & 18. de immun. eccleſ. plane c. ſi pater excludens matrẽ à legitima filii impuberis defuncti ab æquitate naturali deuiat d. l. nam etſi parentib. & ſumpto argumento a ſimili confirmat gloſſ. in d. c. fin. 17. quæſt. 4. Ergo vtrunque ius in ſuo foro admittendum erit, nempe ius poli in foro Dei, & ius fori in tribunali humano. Quarto tametſi ius canonicum poſitiuum ſeruandum ſit, in foro conſcientiæ, fallit tamen in certis caſib. quos doctores enumerant in diuerſis locis, & ſummiſtę cumulãt, vt Angelus, Sylueſter, & alii in verbo lex, & inter alios, hic caſus ponitur quando lex ipſa differentiã facit inter forum contentioſum, & forum conſcientiæ, & ex his credo iuſtiorem æquioremque ſententiam eſſe pro matre, quo ad legitimam ſaltem in foro conſcientiæ, vti facit d. c. finali 17. quæſt. 4. tunc non ſeruatur ius poſitiuum in foro conſcientiali, ad quod facit c. tua de ſponſalib. vbi pro matrimonio vnum deciditur in foro iuditiali, aliud in pænitentiali, ſane c. ſi pater iure poſitiuo nititur, vt probatur ex S. Thoma 2. 2. quæſt. 95. art. 2. in reſponſione ad finem, vbi inquit lex humana ſi habet aliquid vigoris ex lege naturali, valet, non tamquam ſit ſolum lex poſitiua, ſed etiam, quia à lege naturali deriuatur, At ſi à lege naturali non deriuatur ex ſola lege humana vigorem habet, vtique vero c. ſi pater ortum non habet à lege naturali, vt præmiſſum eſt, & infra dicetur quo circa ex ſola humana opinione auctoritatẽ habet, nimirum ergo ſi in foro conſcientiali teneri non debet. Quinto vbi lex ex rigore quodam fouet lucrum proximo odioſum, tunc in foro conſcientiæ illa non ſeruatur, quia naturali æquitate munita non eſt, per ea, quæ adducunt Syluester in ſumma verbo lex n. 9. c. 10 Tabien. eodem verbo n 28. in fine. Porro c. ſi pater priuans matrem legitima, & lucrum matri odioſum æquitate naturali reluctante inducit, proinde c. ſi pater in foro poli nõ diſponit, & illuc vim ſuam extendit. Sexto, opinio, quæ pro matre eſt ẽt in foro fori ſulcitur auctoritate eminentiſſ. viri Archidiaconi in d. c. ſi pater n. 4. in fine cuius fides in lectura ſexti ita fulget, quod Rota deciſ. 348. in antiquis dixit cæteris eius opinionẽ prævalere, ſequitur Fel. in c. 1. de conſtit. nu. 53. verſ. quarto limita, ſed ſic eſt quod authoritas Rotæ communi prævalet opinioni, vt firmat Barbatia in c. olim de litis conteſt. & additio ad Decium in l. iure ſanguinis. ff. de reg. iur. igitur Archidiaconi authoritas, à patribus Rotæ Romanæ probata communi præualere debet opinioni. Non deſunt inſuper plærique alii iuris ciuilis interpretes, qui huic adhærent ſententiæ, vt in d. l. precibus. Bald. Corn. & Dec. atque in authent. nouiſſ. c. de inoffic. teſtam. Fabianus de Monte poſt Angelum, & Barbat. ibi citatos, & plenius Ludouicus Gomeſius in repetit. c. vt animarum de conſtit. in 6. vbi pro matre communem teſtatus eſt opinionem eſſe, & alii quoque eandem tenent quos ſupra retuli n. 8. Non obſtant quæ in contrarium adducuntur & primo non aduerſatur, quod Lancellotus Decius dixit, in dicta leg. precibus quod canones ſeruari debent etiam in foro conſcientiæ, quia cooperante ſpiritu ſancto procedunt, 50. diſt. c. ſi quis diaconus. Ad id quod dicitur, canones ſeruandos eſſe in foro conſcientiæ, reſponſio habetur ex quarto fundamento partis affirmatiuæ, cæterum ad id quod dictum eſt, canones ſpiritu ſancto dictante emanaſſe. Reſpondetur verum eſſe in neceſſariis ad ſalutem, in quibus iudicium eccleſiæ errare non poteſt, in aliis vero quæ pertinent ad particularia facta, vt cum agitur de poſſeſſionibus, vel de

criminibus, vel de huinſmodi, poſſibile eſt iudicium eccleſiæ errare, ſic docet S. Thomas *quolibet. 9. quæſt. vlt. artic. 16.* ad idem facit text. *in c. à nobis de ſent. excommun.* vbi dicitur iudicium Dei non fallit, nec fallitur. Iudicium autem eccleſiæ nonnunquã opinionem ſequitur quam fallere ſæpe contingit, & falli, propterea multoties canon vnus corrigit alium, hinc eſt quod papa in omnibus diſpenſandi authoritatem habet exceptis fidei articulis, vti volunt canoniſtæ, quos refert Dec. *in c. quæ in eccleſiarum n. 45. de conſtit.* verum ex hoc non infero papam erraſſe in editione *capit. ſi pater*, ſed duntaxat affirmo, ab humana proceſſiſſe opinione, ob idq; in foro conſcientiali ſeruandum non eſſe. Nec mirum hoc cuiquam videri debet, quoniam multi ſunt caſus, in quibus canon etiam in foro exteriori uon ſeruatur, quos congerit Syluester in eius ſumma *verbo lex. n. 13* dicens, quod in iure canonico ſunt aliqua non ligantia, & non tenenda, tam quo ad textum, quam quo ad gloſſas, etiam quo ad doctores eccleſiaſticos. Hinc Ricardus ait *in 4. diſtin. 26. art. 1. quæſt. 3.* Omne quod à Deo mediante homine inſtituitur per hominem poteſt deſtitui, quod patet, quia canones non habentes vim, niſi ex iure poſitiuo eccleſia poteſt deſtituere, quamuis à Deo mediante eccleſia, fuerint inſtituti. Non obſtat etiam Soc. *in l. 2. ff. de vulg. & pupil.* dicens quod qui authoritate legis quicquam facit, non dicitur peccare, quia lex canonica nihil permittit cum peccato. Reſpondetur admittendo quod *c. ſi pater* non contineat peccatum, neque illud improbo tamquam ſit peccati nutritiuum, ſed data eius validitate ab humano iudicio proficiſcente differentiam conſtituo inter forum fori & forum poli, ſtant enim iſta ſimul, quod *c. ſi pater* contineat rigorem, & quod non ſit peccati nutritiuum, ſed tantum id pro vero affirmo, quod rigor iuris poſitiui non admittitur in foro conſcientiæ, vt inquiunt canoniſtæ *in d. c. quia plerique de immun. eccl. in d. c. quia propter de elect. & alibi ſæpe notat.* ſubiungitus verum quod forũ conſcientię temperat rigorem *cap. ſi pater*, æquitate naturali ita ſuadente.

SVMMARIVM.

1 *Subditus extra territorium contrahens ligatur proprio ſtatuto.*
2 *Mulier prohibita ſua bona diſtrahere extra territoriũ contrahere nequit.*
3 *Satutum inhabilitans perſonam reſpectu certa forma vbique.*
4 *Statutum contrahere prohibens abſque certa ſolemnitate non afficit contrahentem extra territorium ſecundum aliquos.*
5 *Imo etiam extra territorium ſubditum prohibere poteſt.*
6 *Subdito extra territorium contrahente cum foreuſe, qui ignorat ſtatutum, contractum ſubſtinetur.*
7 *Et ſubditus pæna ſtatuti punitur.*
8 *Statutum ſimpliciter contrahere prohibens, non comprehendit ſubditum extra territorium contrahentem.*
9 *Contrarium deciditur quando ſtatutum eſt fauorabile.*
10 *In venditione annui cenſus non venditur res, nec fructus rei ſed ſeruitus realis percipiendi ſingulo anno quid certum.*
11 *Prohibita alienatione, prohibetur hypotheca cum reali traditione, vel clauſula conſtituti appoſitione.*
12 *Prohibita alienatione prohibetur annus cenſus venditio.*

QVÆSTIO XLV.

STatnto cauetur neminem ſtabilia bona in illius territorio poſſidentem ea alienare poſſe ſine
licentia, & non ſeruata forma ibi poſita, ſub pæna de qua in co:ſentio reum inquiſitum incurriſ-
ſe pænam ſtatuti per venditionem annui cenſus
ſuper bonis ſuis alibi expoſito venditionis inſtru-
mento, quam in loco ſtatuentiuм, vbi bona cen-
ſui ſuppoſita ſita ſunt, & vnde originem & domi-
1 cilium habet venditor cenſus. Quoniam † ſtatu-
tum ꝓhibere poteſt ſubditum ne extra territoriũ
ſtatuentium contrahat, & de geſtis extra iuriſdi-
ctionem ipſorum ſubditum non parentem puni-
re, *l. ſi. ff. de decretis ab ord. facien. l. fin. Cod. de cõmert. &*
mercat. vbi *Bald. & Sal. l. relegatorum. §. intercedere. ff.*
2 *de interdict. & relegat.* vbi Bart. notat, quod ſtante
ſtatuto, quod nulla mulier poſſit alienare ſua bona ſine conſenſu conſanguineorum, mulier ſubiecta ſtatuto, eo ligatur etiam extra territorium ſtatuentium contrahendo, quia ſubditus ſtatuto vbique dicitur illi ſubditus eſſe, alioquin de facili ſtatutum eluſorium redderetur.

3 Et ſicuti ſtatutum ſimpliciter inhabilitans perſonam vbique locorum, eam inhabilem reddit, Idem dicendum eſt quando inhabilitat perſonam non ſimpliciter, ſed reſpectu formæ non ſeruatæ, ita Bald. & Ang. tenuerunt, quos vna cum aliis refert Caccialap. *in l. cunctos populos n. 103. verſ. cum autẽ & n. 106. circa fin.* vbi hoc de communi mente doctorum eſſe inquit, *Cod. de ſum. trinit. & fid. Cathol. Bald. conſ. 60. n. 1. vol. 5. Pariſ. conſ. 99. n. 54. & ſeq. volum. 1. Ruin conſ. 160. n. 3.* vbi plene *vol. 4.* communem referens.

4 Non obſtat, † ſi dicatur contrarium pleroſque tenere dicentes, quod quando ſtatutum prohibet ne contractus incatur niſi ſeruata certa ſolennitate, tunc ſubditus alibi contrahens non ligatur, quoad ſolennitatem proprio ſtatuto, ſed eam ſeruare tenetur, quæ viget in loco celebrati contractus, *Aret. conſ. 58. n. 2. & conſ. 73. nu. 6. & ſeq. ſequutus Bart. in d. l. cunctos populos 6. quæſt. Ruin. conſ. 101. n. 8. vol. 1. & conſ. 53. n. 14. vol. 2.*

5 Reſponde † quo ad actum contrahendi, hæc ita eſſe connexa, res & contractus, quod eorum idem debet eſſe iudicium *c. cum te de ætat. & qual. Bal. in l. cũ actum ff. de neg. geſt.* Hæc. n. perſona prohiberi poteſt, quin prohibeatur, & res alienari. Neque poteſt contractus irritari, quin & perſonam contrahentem & rem in contractum deductam afficiat, ita quod poſito vel prohibito vno, ponitur, vel prohibetur & aliud, differentia igitur, quam facit Bart. inter ſtatutum prohibens perſonam alienare,

lienare, vel rē alienari vel contractū de re fieri, vi-
detur eſſe magis verbalis, quam realis, ſicuti ſenti-
re videtur Caccialup. *d. l. cunctos populos n. 103. poſt me-
dium*, referens etiam ibidem circa principium Bal.
dicentem hæc inter ſe æquipollere, & voluit quo-
que Ruin. *conſ. 101. n. 8. in fi. vol. 1.* & hanc partem ma-
gis communiter doctores approbant, ex fide Cac-
cialupi *in d. l. cūctos populos. & Ruin. d. conſ. 160. n. 3. vol. 4*
6 Non obſtat quod ſubditus contrahens extra
territorium ligatur proprio ſtatuto, quando ſub-
ditus cōtractum init, at ſi cum forenſe ſtatuti diſ-
poſitionem ignorante contrahat, ſuſtinetur con-
tractus, ita tenuiſſe fertur Zuccariam Triuiſanum
de Venetiis, quem referunt Caccialup. *d. l. cunctos
populos n. 106. Marſil in l. fi. n. 145. ff. de iuriſd. om. Iud. A-
ret. conſ. 54. & conſ. 73. Pariſ. conſ. 99. n. 57. vol. 1.* Re-
7 ſpondetur contrarium procedere quando pœna
apponitur annullationis contractus, in quibus
terminis loquuntur omnes Zaccariam Triuiſa-
num ſequentes, ſin autem pater annullationem
contractus ſtatutum ſingulariter vtrique contra-
hentium pœnam pecuniariam imponit, non in-
convenit forenſe impunito remanente ſubdi-
tum puniri, quia tunc pœna ſuos tenet auctores,
*l. ſancimus C. de pœnis. Bald. in l. prima C. de his quæ pœnæ
nomine. Ruin. d. conſ. 160 n. 4. vol. 4.* dicens hoc eſſe de
mente aliorum, aliter fraudibus via apperiretur,
quæ non facile detegi poſſunt.
8 Non obſtat quod ſubditus extra territorium
ſtatuto ſubiicitur, quando id ipſum exprimitur in
eo, ſin autem ſtatutum ſimpliciter diſponat, non
trahitur ad incolam extra incolatum ſuum con-
trahentem, *Marſil. in l. fi. n. 144. ff. de iuriſd. omn. Iud.
Alex. conſ. 41. n. 6. vol. 5. Bertrand. conſ. 9. n. 5. vol. 3. parte*
9 *1. Rum. conſ. 53. n. 3. vol.* a. Quoniam † immo etiam ſi
ſimpliciter ſtatutum provideat afficit ſubditum
extra iuriſdictionem contrahentem, ſi ſtatutum
ſit fauorabile, contrarium vero procedit in ſtatu-
to in odium aliquorum ædito, *Bart. d. l. cunctos po-
pulos 6. quæſt.* & ita ſe habet communis opinio re-
fert Caccialup. *ibidem num. 105.* & ita quoque decla-
rat Alexan. *d. con. 41. num. 9. in 4.* Et quælibet diſ-
poſitio dicitur eſſe fauorabilis, etſi odium admi-
xtum habeat, vbi principaliter aliquid diſponit ad
fauorem, licet ſecundario in aliorum redundet o-
dium, *l. qui exceptionem. ff. de condit. indeb. l. ſi quis nec
cauſam ff. ſi certum petatur, Alex. conſ. 197. n. 7. vol. 7. Ri-
minal. conſ. 43. nu. 5. & 6. vol. 1. Tiraq. de retract. conſan-
guineorum §. 30. gl. 1. n. 5.* ſtatutum quippe de quo a-
gitur editū fuit ne reb. ſuis quis abutatur, ergo fa-
10 uorabile. Non obſtat † quod in venditione annui
cenſus res non dicitur alienari, quia reſpondetur,
admittendo in annuo cenſu vendito, quod neque
res, neque fructus rei venduntur, ſed ius percipi-
endi ſingulo anno in pecunia vel fructibus cer-
tum quid ex certo prædio, quod ius non eſt res i-
pſa vel eius fructus, ſed ſeruitus realis rei impoſita,
vt declarant Canoniſtæ & inter alios Ioan. de Tur-
re Cremata *in c. ſi quis vſuram 14. quæſt. 9. verſ. ad ter-
tium. Nauarrus in ſuo commentario de vſur. nu. 84. Sotus
de iuſt. & iur. lib. 6. quæſt. 5. art. 2. & 3.*
11 Nihilominus euitare non poſſumus, quin pro-
hibita alienatione, ſit prohibita iuris realis conſti-
tutio, ſeu hypotheca, *l. fin. C. de rebus alien. non alien.*
Et quamuis diſſentire videatur Cyn. *in d. l. fi. num. 4*
& ſequuntur ibi Albericus & Salic. vbi inquit
Cynus: Si duo Barones promiſerunt ſub pœna,
quod alter in alterius territ. non acquiret, non vi-
detur promiſſioni contrauentum, ſi quis eorum
in alterius iuriſdictione hypothecam acquiſiue-
rit, quia non poteſt alteri acquiri, niſi ab altero au-
feratur, ergo creditori acquiri non dicitur. Dupli-
citer reſponde, primo quod per hypothecam per-
ueniri poteſt ad alienationem, *l. 2. & 3. de diſtract.
pignorum*, ergo prohibita alienatione prohibetur
rei obligatio, tamquam eius præambulum, & hac
ratione vtitur Bar. *in l. in quorum ff. de pign. & ſequi-
tur Neguſant. d. 3. membro 2. partis n. 70.* Secundo re-
ſponde quod doctrina Cyni & ſequacium proce-
dit in obligatione nuda à traditione, in quibus
terminis Cynus, & alii loquuntur, ſecus vero vbi
debitor obligat creditori ſua bona, cum reali con-
traditione, vel clauſulæ conſtituti appoſitione, vt
declarant ſcribentes *in d. l. fin.* & firmat Neguſant.
de pign. 3. membro 2. partis n. 81. & alibi per diſcurſum, &
in indiuiduo quod prohibita alienatione, prohi-
beatur perpetui anni redditus venditio firmat,
*Ambroſ. de Oppizzonibus in repet. §. diui n. 70. & 71. l. fili-
usfamilias ff. de leg. 1.* Cum igitur inquiſitus contra
prohibitionem ſtatuti annuum cenſum vendide-
rit ſine licentia & abſque ſolennitatibus de quib.
in eo, & ita ius reale in ſuis bonis cōſtituerit cū obli-
gatione ipſorum, & clauſulæ conſtituti appoſitio-
ne, ſentio ipſum condemnandum eſſe in pœna, de
qua in ſtatuto: emptorem annui cenſus non mo-
leſtando, cum ille forenſis exiſtens, ſtatuti prohi-
bitionem probabiliter ignorans puniri nequeat,
c. vt animarum §. fin. de conſt. in 6.

SVMMARIA.

1 *Lex humana obligat tranſgreſſores ad culpam morta-
lem.*
2 *Lex humana ſeruanda eſt in foro conſcientiæ.*

QVÆSTIO XLVI.

VErum aliud hic aſſurgit dubium, an qui ſic in fraudem ſtatuti contrahit in foro conſciētiæ peccati reus ſit, reſpondeo affirmatiue, quia lex ciuilis ſubditos obligat, ad illius obſeruationē alias peccatum incurrunt mortale, ſeu veniale tantum naturam & grauitatem operis, & licet lex humana à ſeculari principe lata, nequeat obligare ad culpam mortalem ex defectu poteſtatis legem promulgantis, qui de ſpiritualibus diſponere auctoritatem non habet, nihilominus inobedientes, culpæ mortalis rei efficiuntur, non ax poteſtate conditoris, qui bonum temporale duntaxat intendit, ſed ex inobientia trangreſſoris, quoniam obedientia virtus eſt, inobedientia vero peccatum, hinc ſanctus Thomas *part. ſecunda quæſt. 21. articul. 2. ad 2.* ait peccatum ſemper attenditur per deuiationem ab ordine rationis, ad finem

com-

communem humanæ vitæ, & ſic patet quod per deuiationem, ſeu inobedientiam ab ordine legis peccatum inducitur. Non deſunt tamen qui propoſitionem hanc impugnent, aſſerentes legem ciuilem, quemadmodum peccatum tollere non poteſt, neque etiam illud inducere valet, ſed huic rationi, & aliis pluribus occurrit Sotus *de iuſt. & iur. lib. 1. q. 6. art. 4.* qui concluſionem hanc plene examinat, & vt præmiſſum eſt tenet, quam etiã plene examinat Medina *tomo 1. tractatu 4. q. 7.* inter cætera allegans Auguſtinum dicentem, qui legib. imperatorum, quæ pro Dei voluntate feruntur obtemperare non vult, acquirit grande ſupplicium, præmiſſa quoque pleno ſtylo diſcutiunt ſummiſtæ omnes in verbo lex, & ita concludunt tam quoad leges communes, quam quoad municipales; Cæterum agnoſcendum quando inobedientia mortalis ſit, ſiue venialis, ſcire oportet, quod tunc tranſgreſſor obligatur ad mortalẽ, quãdo lex pcipit aliquid fieri, vel nõ fieri, at ſi nõ vtitur verbis præceptiuis, vel æquipollentibus ſecus eſt. Præterea quando in lege apponitur pæna grauis puta mortis, perpetui carceris, vel alia huiuſmodi, tunc quia hæ pœnæ non niſi pro mortalibus apponuntur, clarum eſt tranſgreſſorem mortaliter peccare, vel ſi ſumus in dubio ad ſubiectam materiam recurrendum eſt, & vbi valde periculoſa eſt ommiſſio eius quod in lege ſtatutum eſt, tunc legem ſeruare quilibet obligatur ſub mortali, at ſi eius ommiſſio leuis eſt, tunc tranſgreſſio non obligat ad mortale, doctrina hæc ſumitur *ex clementina exiui de paradiſo, verſ. nec tamen, de verborum ſignificat.* vt expendunt Medina, & alii omnes ſuperius allegati, præmiſſis accedit quod S. Thomas dixit *1. 2. q. 96. articul. 4.* leges humanæ habent vim obligandi in foro conſcientiæ a lege æterna, a qua deriuantur, vt in prouerbiis. Per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt, & ibidem in reſponſ. ad primum inquit. ex ſententia Diui Pauli, omnis poteſtas humana a Deo eſt, & ideo, qui poteſtati reſiſtit, in iis, quæ ad poteſtatis ordinem pertinẽt, Dei ordinationi reſiſtit, & ſecundum hoc efficitur reus in conſcientia, hæc ille. Et ad hoc inſuper allegatur Auguſtinus *lib. 1. de libero arbitrio*, qui ait in
14 temporali lege nihil eſt iuſtum, quod non ex æterna lege homines ſibi deriuauerint, atque Scotus *in 1. diſt. 44. col. 3. in fi.* dixit nulla lex eſt recta, niſi quatenus à voluntate diuina acceptatur, hinc ſcribentes ponunt regulam, quod lex ciuilis ob illius obſeruationem obligat in foro conſcientiæ. Verum regula hæc limitatur non procedere in multis caſibus, in quibus leges ſeculares ſacros canones imitari non dedignantur, *c. fin. de ſecundis nuptiis*, & hos caſus ſpeciales enumerant Angelus, Syluester, atque Beatus Antoninus, & reliqui Summiſtæ *in verbo lex.* Et Cenophilus monachus Caſinenſis, in methodo fori, & poli *regula 2.* inter quos ponitur caſus vnus, quem ego latius examinaui, quam ſummiſtæ faciant *ſup. quæſt. 3. n. 8. & ſequentib.*

S V M M A R I A.

1. *Legitimam petens probare tenetur quantitatem bonorum hereditariorum & valorem ipſorum.*
2. *Petitio incerta in iuditiis vniuerſalibus prout eſt legitima admittitur & in executione ſententia rerum certarum liquidatio fieri debet.*
3. *Limitatur procedere quando conuenitur hæres, ſecus quando conuenitur tertius poſſeſſor.*
4. *Inſtrumentum finis iuratum manu notarii Forenſis ſuſtinetur non obſtante ſtatuto inſtrumenta forenſium irritante.*
5. *Notarius à papa, vel imperatore creatus, vbiq; locorum Inſtrumenta conficere poteſt.*
6. *Nullitatis vitium ſilentio quinquennii poſt 23. annum tollitur.*
7. *Sine nullitas ſit ex ommiſſione decreti iuditis, ſiue ſit aliunde.*
8. *Legitima ſupplementum non petit filius, ſi teſtamentum paternum expreſſe approbauit, quo plus petere prohibetur.*
9. *Secus vero ſi legatum ſimpliciter agnouit.*
10. *Legitima ſupplementum non petit filius, qui expreſſe renuntiauit ſupplemento.*

QVÆSTIO XLVII.

1 DEficit filiæ †agentis, & legitimæ ſupplementum petentis intentio, quia non probauit quantitatem bonorum hæreditariorum, & valorem ipſorum, cum aliter liquere non poſſit, an id, quod à matre datum, vel relictum eſt filiæ, ſit minus legitima parte, & quantum ſupplendum ſit, vt ponit Bart. *conſ. 17. Aret. in §. tam autem n. 1. inſtitut. de inoffic. teſtam. Fabian. de Giocha in rep. auth. nouiſſima n. 37. C. de inoffic. teſtam. Boer. deciſ. 250. in fi.* Secundo
2 admittitur †quod legitima ſit ius vniuerſale, & in iuditiis vniuerſalibus recipitur petitio incerta, neque in proſecutione cauſę neceſſe eſt, res ſingulares exprimi & probari, ſed in executione ſententiæ eas exprimi, & earum liquidationem fieri ſatis eſt, Aret. Iaſ. & alii *in §. curare inſtit. de act. & poſt Bar. in rubr. ff. ſol. matr.* tenent ibi Alex. Iaſ. Ripa. & cæteri ſcribentes, idem Alex. Iaſ. & alii *in l. 1. ff. de eden. Abb. Fel. & Marian. Soc. in c. ſignificantibus, de libel. obla. & in indiuiduo Fab de Giocha in auth. nouiſſime n. 77. C. de inoffic. teſtam. Iaſ. in d. rub. n. 38. ff. ſol. matr.* Hoc et-
3 enim verum eſſe reſtringitur quando conuenitur hæres, ſecus vbi conuenitur tertius poſſeſſor bonorum hæreditariorum, quia iudicem contra tertium inſtitutum iudicii vniuerſalis naturam non retinet, ſed particularis rei vendicationis naturam aſſumit, *l. ſi peculium ff. de peculio leg. not. in l. vendicatio ff. de rei vend. Bar. in d. rubr. nu. 23. in fin. ff. ſol. matr. & ſentiunt ibidem Ripa. n. 51. Thomas Parpalia n. 30. & expreſſius Ioan. Hannibal. in repet. r. nu. 432. poſt Cuman.*
4 *conſ. 109.* Tertio filia excluditur inſtrumento finis, & renuntiationis iuratæ in apoſtolica forma expoſito fratri ſuo, a quo hic tertius poſſeſſor cauſam habet, nempe inſtrumentum finis ſuſtinetur manu notarii forenſis, non obſtante ſtatuto irritante contractus notariorum forenſiũ, Quoniam ex iuramento extraiuditiali promiſſorio oritur obligatio, ſubindeque actio & exceptio, *Bart. in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſ. Abb. Fel. n. & alii, in c. 1. de iureiur.*

tur.col.1.& 2. vbi hanc communem, atque in iudi-
cando & conſulendo ſequendam, ait Neguſ. *de pi-
gnor. 4. par principali n.3.* neque clauſula annullati-
ua contractum trahitur ad contractus, conuenti-
oneſque iuratas, Marcus Ant. Baueria *tract. de vir-
tute iuramenti n.27. & 36.* vbi iura, rationes auctori-
tateſque adducit.

5 Rurſus reſpondetur † partes communi eorum
conſenſu poſſe prorogare iuriſdictionem notarii
in loco, in quo conficere inſtrumentum prohibe-
tur, quando notarius eſt à papa, vel ab imperatore
creatus. At ſi notarius eſt ab vniuerſitate, Rege vel
alio principe ad id auctoritatem habēte extra ter-
ritorium creatus, inſtrumenta recipere non poſ-
ſet, neque eius iuriſdictio prorogari. Hoc enim
ſpeciale eſt in tabellionibus apoſtolica vel imperi-
ali auctoritate fulgentibus ob auctoritatem pon-
tificis, atque imperatoris *Rota dec. vlt de fide Inſtr. in
nouis,* & alios pleroſque adducit Fel. *in c. cum P. Ta-
bellio n.18. de fid inſtr. Bertran. conſ. 157. col.1. vol.3. par.2.*

6 Quarto ſi quod † nullitatis vitium propterea
ineſſet inſtrumento finis, quod non admittitur, id
purgatum fuit ſilentio quinquennii, poſt 25. annū
à filia expletum, quo tacitus conſenſus, & ratifica-
tio cōtractus nulliter celebrari inducitur, vim ha-
bens vti ex nunc, & tamque nouus contractus, *l. 1.
C. ſi maior factus rat. habuerit, vbi Bal. & alii, Dec. & Ca-
gnol. in l. qua ab initio ff. de reg. iur. Idem Dec. in l. ſemper,
qui non prohibet, n.16. ff. eod. & conſ. 232. n. 5. Aret. conſ.
128. n. 5. Alex. conſ. 117. n.2 vol.5. Curt. Iun. conſ. 50. per to-*
7 *tum.* Non obſtat † quod tradit Corn. *conſ. 207. nu. 6.
vol.3.* quod ſilentium quinquennii ſupplet defectū
nullitatis, ex omiſſione decreti tantum. Contrari-
um enim procedit, quando minor curatorem ha-
bens contrahit ſine curatore, vt poſt Iac. de Aretio
tenent Cyn. & Alb. *in l. fin. C. ſi maior fact. lib.5.* At ſi
minor curatorem non habens, contrahit ſine cu-
ratore, contrarium non procedit, quia tunc con-
tractus nullus tam ex ommiſſione decreti q̄ aliun-
de ratificatur, ex tacito cōſenſu per quinquenniū
inducto, ita expreſſim firmat gl. *in d. l. fin. in verb. mi-
norum, & Corn. d. conſ. 207. nu. 6. circa medium* inquit,
durum eſſe ab hac opinione recedere.

8 Quinto filia audiri † non debet, eo quod teſta-
mentum maternum expreſſiſſime approbauit, Id-
eoque à legitima, & eius ſupplemento excluditur,
quaſi in ſpecie legitimæ renuntiauit teſtamentum
approbando, in quo mater iubet, ne plus relicto
petat, vt egregie tenet, atq; plene confirmat Ruin.
conſ. 56 n.9. cum plurib. ſequentib. vol.2. Fab. de Giocchis in
9 *auth. nouiſſ. n.227. C. de inoff. teſt.* Aliud † vero ſi filia
ſimpliciter agnouiſſet legatum maternum, non e-
nim excluderetur à ſupplemento legitimæ ſi lega-
tum eſſet minus legitima portione, tametſi iuſſe-
rit filiam eſſe relicto contentam, & plus petere nō
poſſe, quia agnitio diſpoſitionis maternæ, vel pa-
ternæ ſimpliciter facta, non compræhendit legiti-
mam vel quod ei deeſt, vt eſt caſus *in l. ſi quando §.
& generaliter C. de inoff. teſt. & poſt alios ibi ſcribentes
Iaſ. n.4. Ruin. conſ. 60. n.4. vol.2. Dilectus de arte teſtan.*
10 *tit.3. caut.3.* Sexto & vltimo ſpecialis & expreſſa re-
nuntiatio legitimæ illiuſque ſupplemento deſtru-
it prorſus agentis intentionem, etſi generalis, &
ſimpliciter bonis paternis ſeu maternis renuntia-
tio facta, non impediat quo minus legitimam, ſeu
illius implementum filia petere, & conſequi poſ-
ſit, *per textum in d. §. & generaliter l. ſi quando C. de in-
offic. teſt. vbi Iaſ. & alii. Bertrand. conſ. 7. n.7. & ſeq. vol. 2.
part.2. & conſ. 5. nu. 21. vol.3. part.1. Pariſ. conſ. 26. n. 43.
vol.2. & conſ. 43. n.36. vol.3. Fabian. de Monte in d. auth.
nouiſſ. n.225. C. de inoff. teſtam.*

SVMMARIVM.

1 *Solemnitas iuris poſitiui ommiſſa in foro conſcientiæ non vitiat contractum.*
2 *Ponuntur exempla.*
3 *Et eſt communis.*

QVÆSTIO XLIIX.

ACcedit ei, quod ſupra dictum eſt *n.4.* inſtru-
mentum notarii forenſis ſuſtineri, non ob-
ſtante ſtatuto irritante contractus notariorū fo-
1 renſium, Quod in foro † conſcientiæ ſolemnitas
iuris poſitiui ommiſſa, non infringit contractum,
ſi non interuenit deceptio, & adfuit conſenſus eo-
rum, qui actū explicare habent, vt patet infra ſcri-
2 ptis ſimilib. Primo contractus † mulieris, ſine frau-
de initus, valet in foro conſcientiæ, etiam non ſer-
uata forma ſtatuti prohibētis mulierem cōtrahere
ſine conſenſu propinquorum, *Abb. in c. relatum il 1.
de teſtam. Fel. in c.1. n.30. de conſt.* Secundo emens à
pupillo, vel ab eccleſia ſine legitimis ſolemnitatib.
iuſto prætio, & cauſa legitima ſubſiſtente, id quod
quis emit, tenet eum bona conſcientia, lex enim
poſitiua ob defectum ſolemnitatum, fraudem p̄-
ſumit, non certa de veritate. Idcirco ſtante verita-
te iuſti pretii, & cauſæ legitimæ cum bona conſci-
entia tenete iudicandum eſt inquit Antoninus de
Butrio *in c. plerique num. 12. de immunitate eccleſia-
rum.* Probat ibidem Abbas *num.31.* quod ſingula-
riter notandum eſſe dicit. Latius deducit Fel. *d. c.1.
de conſt. n.39. cum ſequentib.*

Tertio ſenatuſconſultum Macedonianum,
quod etſi ex iuſta, & rationabili cauſa editum ſit,
attamen ſi certum eſt, quod ob neceſſitatem pe-
cunia filiofamilias mutuata foret, vel ob aliam ra-
tionabilem cauſam, tunc per lapſum biennii ceſ-
ſat præſumptio ſolutionis, quoniam præſumptio
cedit veritati in foro conſcientiæ, & ideo non ha-
bet locum exceptio Macedoniani, peccaretque fi-
liusfamilias exceptionem illam opponens, & poſ-
ſet in foro eccleſiaſtico denuntiari ratione pecca-
ti. *Abbas c. quia plerique num.38. & ante eum Innocen-
tius ibi, atque Butrius num.9.* Quodque citra ſole-
mnitates teneat in foro pœnitētiali, id quod frau-
de & dolo ceſſante geſtum eſt, tam in caſibus præ-
miſſis, quam etiam in aliis ſimilibus, magis com-
muniter probant doctores, vt fatetur Sotus *de iuſt.
& iur. lib.4. q.5. art.3.* & ſi aliquantulum ipſe diſſen-
tire videatur.

Non obſtat quod proxima præcedenti quæ-
ſtione, dicitur iura ciuilia in foro Anconæ
ſeruan-

ſeruanda eſſe. Hoc enim regulariter verum eſt, ſed non procedit in caſibus præmiſſis & in aliis pluribus relatis à ſummiſtis in verbo lex, quos non refero, ne ſi longior, quam par eſt, ſed ad illos te remitto.

SVMMARIVM.

1 *Statutum de lucro dotis dicitur eſſe fauorabile.*
2 *Statutum ob publicam vtilitatem extenditur.*
3 *Ratio in ſtatuto expreſſa illud extendit ad omnes caſus, qui ſub ratione comprehendi poſſunt.*
4 *Satutum de dote data diſponens, promiſſam quoque cõprehendit.*
5 *Statutum ſi diſponit quod filia dote data ſit contenta, dote à patre defuncto promiſſa, contenta eſſe debet.*
6 *Aſtricta ſignificatione ad latam fit extenſio, vbi ratio eſt expreſſa.*
7 *In propriam ſignificationem in ſtatutis ſequimur, ſi communis vſus loquendi illi concordat.*
8 *Significatio quæ eſt ſecundum communem vſum loquẽdi dicitur propria.*
9 *Communis vſus loquendi præſens attenditur, non qui erat tempore conditi ſtatuti.*
10 *Propriam ſignificationem omittimus, ſi reſultat iniquitas, vel abſurditas.*
11 *Statutum diſponens in caſu ſimplici, non procedit in mixto in odioſis.*
12 *Secus in fauorabilibus.*
13 *Verbum remanere, & reſtituere verificantur etiam in dote promiſſa.*
14 *Statutorum verba proprie, reſtricte ſunt interpretanda.*
15 *Mentem ſtatuti, ſi certa eſt, ſeruamus, & à proprietate verborum recedimus, ſi certa non eſt, proprietati ſtamus.*
16 *Statutum diſponens quod ſit præciſe intelligendum, recipit interpretationem congruam.*
17 *Statutum diſponens ad litteram intelligi, & quod non recipiat interpretationem vel gloſſationem, excludit tantum friuolam.*

QVÆSTIO XLIX.

STatuto cauetur, Quod mortua ſine filiis vxore dimidia pars dotium debeat penes maritum remanere in compenſationem expenſarum per eum factarum, Oritur dubitatio, an maritus lucretur dimidiam dotium ad tempus promiſſarum vxore ſine liberis defuncta, adhuc pendente ſolutionis termino.

1 Reſpondetur dimidiam dotis ad tempus promiſſæ maritum lucrari, Primo quia ſtatutum dicitur publicum fauorem continere, & principaliter emanaſſe fauore matrimonii, vt ad illud alliciantur homines ob ſpem lucri dotalis, licet ſecundario odioſum eſſe dicatur, vt pote quod reſpectu mulieris, & eius hæredum priuationem ſui iuris inducat, *l. qui exceptionem, vbi Bar. & alii ff. de cond. indebit. l. ſiquis nec cauſam. ff. ſi cert. pet. & in terminis ponit Dec. conſ. 353. n. 3. Pariſ. conſ. 127. n. 29. in fi. vol. 1.* Hoc etenim regulare eſt, quod qualibet diſpoſitio dicitur eſſe fauorabilis, etſi odium admixtum habeat, vbi principaliter aliquid diſponit ad fauorem, licet ſecundario in alterius redundet odium, *per d. l. qui exceptionem ff. de cond. indeb. Alex. conſ. 197. n. 2. vol. 7. Riminal. conſ. 43 n. 5. & 6. vol. 1. & plenius Tiraq. de retract. conſanguineorum §. 30. gl. 1. n. 5.* Nec obſtat ſi dicatur principalem ſtatuti rationem eſſe, non fauor matrimonii, ſed onera ipſius, vt concludunt ſcribentes, quos cumulat Rolan. à Valle *tract. de lucro dotis 94. per totum.* Reſponde propterea non excludi, quin fauor matrimonii ſit principalis & potiſſima cauſa, ſi namque hoc diſpoſitum eſt propter onera matrimonii, ergo propter matrimonium ipſum tamquam neceſſarium antecedens, eo quod vnum aliud de neceſſitate includit, *Dec. conſ. 67. col. fi. & Tiraq. in l. ſi vnquam. gl. verb. donatione largitus n 235 C. de reuocand. don.* Non etiam obſtat Rolan. à Valle *d. tract. de lucro dotis q. 2.* vbi audacter tenuit ſtatutum non fauorabile, ſed odioſum eſſe tamquam iuris communis correctorium, ſtricteque interpretandum, multos conſulenter ad hoc probandum adducens, quorum tamen nemo dicit illud odioſum eſſe, ſed tantum iuris communis correctorium, ſtricteque interpretandum. Et admittendo quod ſit iuris communis correctoriũ, non ſemper valet conſequentia, ergo odioſum, vt pluribus ſimilibus comprobat Tiraq. *loco proxime*
2 *citato.* Nam ſtatutum quantumcumque ſtricti iuris ſit, propter publicam vtilitatem extenditur, *l. hoc modo in fi. ff. de condit. & demonſtrat. Bart. in l. quemadmodum C. de Agric. & cenſit. lib. 11. & plenius Lanfran. tract. de interpretatione ſtatutorum n. 51.* Secundo, ratio ipſa onerum matrimonii in ſtatuto expreſſa i-
3 dem ſuadet. Nam vbicumque † ratio ſtatuti in eo expreſſa legitur, extenſio conceditur, etiam in exorbitantibus, & correctoriis, ad omnes caſus, qui ſub ratione comprehendi poſſunt, quia magis dicitur interpretatio comprehenſiua, quam extenſiua, Quemadmodum genus ſuas ſpecies comprehendit, *l. his ſolis C. de reuocand. don. Bal. in auct. quas actiones C. de ſacroſ. eccl. quam Iaſ. ibi & alii ſequuntur, Alex. conſ. 32. n. 1. vol. 7. & plures ad hoc congerit Pariſ. conſ. 16. n. 24 & ſeq. vol. 3. Curt. ſen. conſ. 9. n. 19. & conſ. 80. col. 2. in princ. Riminal. conſ. 314. n. 18. & ſeq vol. 2.* & hęc communiter recipitur ſententia, vt prædicti affirmant, & alii quos refert Hippol. Riminal. *in addit. ad Riminal. d. conſ. 314.* ſed ratio compenſationis onerum matrimonii, magis viget in dote ad tempus promiſſa, quam in data. Nec obſtat quod dos denominationem aſſumit ab actu exequendi ſeu ab actu facti, vt depoſitum, commodatum & ſimiles, Bart. Ang & Paul. *in l. iurisgentium ff. de pactis*, ob idque dos data tantum, ſtatuto contineri debet, alioquin ſi ſtatutum expreſſe caueret, virum lucrari dimidiam dotis datæ etiam promiſſa compræhenderetur, quod eſſet inconueniens, vt inquit Rolan. proxime relatus *quæſt. 2. n. 24.* Reſponde-
4 tur quodimo ſtatutum loquens de dote data cõprehendit etiam dotem promiſſam ex ratione ſtatuti in eo expreſſa, quæ verificatur in dote promiſſa, magiſque in data, quemadmodum nuncupatim voluerunt Pariſ. *in addit ad Bart. in l. ſubemus*

§. ſane

§.*ſane de ſacroſ.eccl.* vbi [illegible] communem concluſionem [illegible] firmat, allegans poſt Ang.& Alex. in conſi[illegible] [illegible] tatis gloſſam iuncto [illegible] & ibi Bart.& Bal. & [illegible] uman.*in l.* [illegible] *marito* §.*ſi pater ff.* [illegible] *matr.* Idemque [illegible] Ang.*in* §.*dotis in auth.de nupt.gl.* & *Bal.in l.fin.* C. [illegible] *dotis promiſſ.l.1.C. de do*[illegible] *caut.non numer.l.ſi præ*[illegible] *C.ad l.falcidiam. Mattheſil. notabili* [illegible] *Paul. de* [illegible] *conſ.123.* & tan[illegible] quam magis veram probat A[illegible] *conſ.63.n.26.vol.4.* & vt communem ample[illegible] [illegible] Boer.*dec.*[illegible]

5 [illegible] *in l.non* [illegible] *C.de bonis quæ lib.* vbi [illegible] quod [illegible] debet [illegible] contenta [illegible] pater [illegible] an [illegible] a ſuc[illegible] t exce[illegible] a, & [illegible] dubitandi erat, q[illegible] ver[illegible] ſtat [illegible] pro[illegible] [illegible] vendicari tur, cum dos non ſit ſiliæ data, ſed tantum promiſſa, contrarium tamen iudicatum fuit ex dote promiſſa [illegible] ut refert ibi [illegible] ber. atque recitat [illegible] amplíat Bald.*nouell.tract. de dot. part.*[illegible] *n.*[illegible] Bart. præ[illegible] doctrinam att[illegible] etur, & m[illegible] cum Bart. in de hoc nullum verbum & [illegible] communis opinio teſte Bald. 6 nouell. [illegible] ſignificatione ad [illegible] ſtatuti extenſio, etiam in mat[illegible] a odi[illegible] expreſſa viget, vt [illegible] *o.C.ad Macedonianum.gl.in auth.minoris* [illegible] *dar.aur.* [illegible] *Alex.d.conſ.63.n.6.vol.4.Caſſan.con*[illegible] *Riminal conſ.314 n.*[illegible] *vol.2.Aym.conſ* [illegible] *o tractatoq.* Sed do[illegible] p[illegible] pro vocabulo dicitur conſ[illegible] nte ma[illegible] penes virum eſſe, vt infra pro[illegible] ime, ergo [illegible] o dot[illegible] in dot[illegible] promiſſa, nedũ in data locus erit [illegible] o, vbi [illegible] tuto exprimi-

7 tur verbum pl[illegible] ns ſigni[illegible] cationes, propriam [illegible] & [illegible] m [illegible] dum eſt propriæ, niſi de mente ſta[illegible] appareat, de mente autem ſtatuentium dicitur apparere, quando communis vſus loquendi concordat impropriæ ſignificationi, nam [illegible] vſus lo[illegible] qu[illegible] rog[illegible] [illegible] tion, & in[illegible] pr[illegible] cat[illegible] p[illegible] *Bar.in* [illegible] *omnes popu*[illegible] *6.q*[illegible] *pr*[illegible] *ipali num.58.ff.de iuſt.* [illegible] *lup.n.* [illegible] *in rubr.ff. de oper.non.nuntiat.* [illegible] Alex. [illegible] quũ[illegible] Bart.& [illegible] *in l.* [illegible] *n* [illegible] *probem* [illegible] *n.3.* [illegible] *interpretatione ſtatu*[illegible] *n.* [illegible] *Bertrand. conſ* [illegible] *n.* [illegible] *4.volu.* [illegible] & hæ[illegible] [illegible] *in d. rubr. ff. de oper* [illegible] lo[illegible] quend[illegible] m habe[illegible], cui dos eſt de[illegible] ita lis dedit ſiliæ [illegible] pro dote, etſi dos fuerit p[illegible] [illegible] ſu loquend[illegible] [illegible] *numero 2. C.de bonis quæ liber.Bald.noue*[illegible] *arte* [illegible] *numer* [illegible] *in fi.Marian.* [illegible] *conſ* [illegible] *vol.1.* [illegible] ve[illegible] impropriè nt [illegible] & [illegible] vſu [illegible] interpretata dot[illegible] p[illegible] c[illegible] niunt.

8 Imo verbi ſignificatio, quæ eſt ſecundum communem vſum loquendi dicitur eſſe propria ſignificatio, Nam per quas cauſas, ſignificationes natæ ſunt, i. per intellectum communem, per [illegible] mutari, minui & augeri poſſunt, *Brun.tract. ſtat.fœminas excludentium art.7.q.12.* vbi ait ex ſignificatione ampliata & vſu gentium probata, deſinit eſſe impropria, & facta eſt propria, optimeque facit quod ſcribit in poetica Horatius:

Multa renaſcentur, quæ iam cecidere, cadentq;,
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus.
Quem penes arbitrium eſt, & ius & norma loquendi.

N[illegible] ſtat quod B[illegible] *in l labeo ff.de ſuppellect. legata* d[illegible] erit, quod ſignificatio, quæ ex communi vſu loquendi ſumitur, eſt impropria, cuius reſponſio patet ex doctrina Bald.*d.*[illegible] *fin.q.15.C. de hered. inſtit.* & *ſequitur Alb.Brun.vbi ſup.prox.* ait enim Bald. alia eſt ſignificatio natiua a principio, quo vocabula ſunt nata, alia datiua, id eſt poſtea vſu gentium mutata.

Si ergo natiuam ſignificationem attendimus, verum dixit Bart. quod communis vſus loquendi dicitur impropria ſignificatio reſpectu ſignificationis originalis, ſin autem dat[illegible] ſignificationem ab vſu gentium inductam [illegible] ea propria dicitur [illegible] communi ge[illegible] [illegible] ole[illegible] it, quodque communis vſus loquendi [illegible] proprius intellectus ſtatuti [illegible] propria ſignifica-tio, vo[illegible] idem Bald.*in* [illegible] *l.omnes popul n.22.Aret in* §.*ius ciuile.n.2* [illegible] *ca medium. inſtitut. de iure naturali, gentium & ciui*[illegible] *Barbat.in l 1.*§.*ſi quis ita, & in l.qui ante ff.de verb.obl.* & *Raphael Fulgo*[illegible] *conſ.27.n.22.*

9 Nec obſtat quod [illegible] robar[illegible] communis vſus loquendi [illegible] erat tempore [illegible] per ea, quæ al[illegible] at Roland.a Valle *de lucro dotis* [illegible] *quæſt.6. n.11. & ſeq.* [illegible] confunditur per textum *in d.l.Labeo ff.de ſuppell*[illegible] *leg.* ibi moribus [illegible] & vſu rerum app[illegible] lationem eius mutatam [illegible], vbi gl. dicit mutatam ſcilicet ab eo quod ab initio fuit, ergo communis [illegible] intellectus præſens, non qui [illegible] ab initio fuit d[illegible] attendi, & facit Lanfr. *de interpret.ſtatut.n.*[illegible] vbi dixi[illegible], ſi euenerit aliqua dubitatio cir[illegible] verboru[illegible] adeundus e[illegible] populus, q[illegible] de[illegible] Q[illegible] ſt [illegible] poteru[illegible] t de[illegible] co[illegible] tor[illegible] ſunt of[illegible] p[illegible].

10 Quin[illegible] verbor[illegible] ſignificati[illegible] ced[illegible], quand[illegible] aret iniquitas, vel a[illegible], *Bart.d.l.omnes populi n. 58.* & *probat Alex. conſ.1*[illegible]*6.n.*[illegible] *nfr.de interp.ſtat.n.9.* & in [illegible] caſu de lucr[illegible] idem A[illegible] x. *conſ* [illegible] *n.6. vol.*[illegible] quoni[illegible] abſ[illegible] vel iniqui-t[illegible], dic[illegible] con[illegible] & [illegible] bi ſecundum [illegible] priam ſig[illegible] nem [illegible] æquitas, dic[illegible] ur [illegible] dum [illegible] ſtatuti [illegible] dum p[illegible] ædi[illegible] os, [illegible] maiora mat[illegible] onera ſu[illegible] maritus, cu dote prom[illegible] am c[illegible] data, [illegible] a pro[illegible] verborum [illegible] eſt, ne ſtatut[illegible] mentem d[illegible] [illegible] cupientes vi[illegible] e chary bd[illegible].

11 Sed [illegible] loquens in caſu ſimplici, non ve[illegible] in materia exorbi tanti, [illegible] *ta ſcriptum. vbi Bart. ff. de liber. & poſthum. Alex. con. 6. n 6. vol.* [illegible] vbi communem [illegible] fert, iunctis [illegible] in a[illegible] *conſ. [illegible] vol. 3.*

12 In fauorabilibus tamen di[illegible] in caſu [illegible] comprahendit caſum [illegible], imm[illegible] procedit, [illegible] do ad c[illegible] conu[illegible] & i[illegible] vt c[illegible] *44. n.* [illegible] cum [illegible] promiſſo ſuper dote d[illegible] mpræh[illegible] caſum, quando dos pro parte d[illegible], & [illegible] parte promi[illegible], ſed etſi odioſum fore[illegible] ex[illegible] i dem [illegible] eſſet [illegible] ſequitur R[illegible] *con.* [illegible] *l. 1 Maria* [illegible] *vol.* & his [illegible] mata n[illegible] ob[illegible] qu[illegible] arium a[illegible]r.

13 E[illegible] primo non obſtat, quod [illegible] m de ferens d[illegible] parte m[illegible] verbo reman[illegible]re, & quod [illegible] am vta[illegible] reſtituere, quæ ambæ [illegible] ſecu[illegible] pri am ipſorum naturam, a[illegible] interpretationem ve[illegible] ri[illegible] ntur in [illegible] da[illegible] m, *Crot. in rub. num. 86. ff. ſolut. matrimon. & pl[illegible] alle[illegible] 2. per totum,* quoniam contrariam ſententiam maior ſcri b[illegible] tium pars ten[illegible] quo[illegible] verbum remanere, [illegible] que verb[illegible] re[illegible] v[illegible] catur etiam in dote ad tempu[illegible] promiſſa, vt Sa[illegible] *in l. ſi conſtante Cod. de donat. ante nuptias & Aug. conſ. 180.* ad quos confugi un[illegible] ſequ[illegible] m ſe[illegible] uuntur, *I[illegible] in rubr.* [illegible] *ut. matrimon.* An[illegible] Grammati[illegible] *in tra. de extenſionibus num. 57.* [illegible] *Papa deciſ. 565.* C[illegible] *conſ. 6[illegible]* [illegible] *Ruin. con.* [illegible] *volum. 1. & 35. volum. 4. Marian.* [illegible] *volum. 1. Pariſ. in addit.* [illegible] *Tiraquell.* [illegible] *conuentionali ad fin.* [illegible] *36.* & fecit [illegible] ter Bartol. *conſ. 3* [illegible] cauebatur, vt [illegible] am dotis partem [illegible] beat & [illegible] obligatio promi[illegible] m o[illegible] tioo em[illegible] ere & propri[illegible] pe[illegible] marito[illegible] penes eum rem[illegible] & in h[illegible]c opinione [illegible] Cagnol. *[illegible] C. de pact. inter empt. & vend. n.* [illegible] do[illegible] oribus contra[illegible] inqu[illegible] uam etiam vti[illegible] tur Franc. Viuius *[illegible] communium* [illegible] *ſtatutum ſimpliciter.*

14 Se[illegible] do [illegible] ba ſu[illegible] *l. quid a ſtringenda. ff. de verb. obl.* [illegible] *geſtu.* & ſtatut[illegible] quuntu[illegible] *Bald. in* [illegible] *C. de teſtament.* [illegible] *ſan. conſ. 41. num* [illegible] guem, [illegible] *Bal. in auth.* [illegible] *nouo iure.* [illegible] & [illegible] litter[illegible] *Bald. in* [illegible] *quamuis C. de* [illegible]

2[illegible] *conſ.* [illegible] *num. 8.* & pleni[illegible] *in leg. ſi vni[illegible] C. de* [illegible] *in. donat.* [illegible] *num 4.* iun ctis [illegible] & in ſpe ci[illegible] in al[illegible] & [illegible] *tract. de dote* [illegible] *de lucro dotis q. 2.*

15 R[illegible]ndetur quod r[illegible] eſt propr[illegible] orum ſig[illegible] inter pretat[illegible] hinc apparet, *Bart. in d.* [illegible] *per tex. in l. non aliter* [illegible] *de* [illegible] *3. l. 1. §. ſi* [illegible] *tor.* & per eadem iura idem [illegible] bart. *in* [illegible] *contra ff. de legibus.* [illegible] *in l. non dubium num. 10. C. de legib.* [illegible] *Dinum in c. fin. de reg. iur. in 6.* vbi c[illegible] & ratione verbis contraria, licet [illegible] B[illegible] *in l.* [illegible] *ff. de hered. inſtit.* [illegible] illa d[illegible] autem n[illegible] ma[illegible] quam ratio [illegible] Andr. G[illegible] mar. *tra. de extenſionibus n.* [illegible] doct[illegible] n[illegible] in ſt[illegible] cum ce[illegible], & ma[illegible] ſta, tunc [illegible] iura com munia, in quantum vires r[illegible] nduntur, i taque non dicitur c[illegible] ſus omni[illegible] b expr[illegible] ſa ratione continetur, ad quo[illegible] iuſdem verba *numer.* [illegible] dum ait, non de[illegible] ita iudaiza re in verbis, vt [illegible] amur m[illegible] & intentio nis, & dixit Iaſ. *in l. 1. §. veteres n. 2[illegible] de acquir.* [illegible] *poſſ.* mentem ſtatut. intrin[illegible] m p[illegible] verba inſpici[illegible] ndam eſſe. Q[illegible] con ſiſtit in [illegible], atque ratione [illegible] & præmi[illegible] nant Al[illegible] *conſ.* [illegible] *ſequenti* [illegible] *&* *conſ.* [illegible] *col. 3* [illegible] *incipium.* [illegible] *conſ.* [illegible] *& ſeq. vol. 2. cum ibi ad* [illegible] *Aym. con.* [illegible]

16 Tertio n[illegible] hoc pr[illegible] g[illegible] m coo g[illegible] *numus rocat.* a[illegible] *de conſtit.* dic[illegible] d [illegible] interpretation[illegible] ratio[illegible] & [illegible] b[illegible] n[illegible] di[illegible] t m[illegible]re [illegible] m, [illegible].

[illegible] Bart[illegible] *tur. Par[illegible]* [illegible] *ſequ* [illegible] *ſ* [illegible] *numero* [illegible] iuris, & [illegible] dit, ſp[illegible] ne [illegible] genda, [illegible] ad [illegible] ſunt multa co[illegible] *in add. ad Bart. in l. omnes populi §. 6. q. princip. in verbo inter pretationem.*

[illegible] emiſſis [illegible] Auguſtin. [illegible] poſt Patr [illegible] ba[illegible] quod [illegible] quod [illegible] hoc ac [illegible] ponam [illegible].

Quare ſu[illegible] in priori [illegible] tenuit re[illegible] ſideo [illegible] etiam [illegible] dote ad [illegible] part [illegible] tur [illegible] & d[illegible].

S[illegible] M M A R [illegible] A.

1 *Blaſphemans [illegible] deum maledicens [illegible] que puniuntur ſtatuto [illegible] phemat[illegible] puniente.*
2 *Calore iracundia [illegible] blaſphemans ſolum Deum habet vltorem & [illegible] temporali [illegible].*
3 *[illegible] puniter, nutius tamen, ſe[illegible] blaſphemia, [illegible] non punitur.*
4 *Bla[illegible] iterata, [illegible] ex interuallo, [illegible] vnicum crimen [illegible] dicitur.*
5 *Accu[illegible] in crimine blaſphemiæ non tenetur ſe in[illegible].*
6 *Te[illegible] tamen blaſphemia probant cum [illegible].*
7 *Conſuetudo [illegible] blaſphemandi non dicitur, niſi poſt tres vices quis blaſphemare ſit conuictus.*

QVÆSTIO L.

1 ETſi d[illegible] iureco[illegible] ſint opiniones, an diſtinguantur blaſphemi, & m[illegible] dici, attamen verior eſt ſententia, quod idem eſt Deum maledicere, quod blaſphemare, maledicensque Deum, & blaſphemans ſeu per membra Dei iurans æque comprehenduntur ſtatuto puniente blaſphematorem, *auth. vt non luxurien. contra natur.* & quod ibi Bart. atque not. Cy[illegible] Bal. Sal[illegible] & alii *in l. 2. C. de reb. credit.* [illegible] *de maledicu per illum tex. Imol. in l. hn verbis §. 1. ff. de hered. inſt. Soc. conſ. 19. vol. 4. Boer. deci.* [illegible] *decis. 50. C[illegible] deBoncompagnis tract. de* [illegible] *n.* [illegible] *4. Boßius tit. de inq[illegible] tione*
2 *n. 130. & ſeq.* Cæterum qui calore iracundiæ in blaſphemiam prorumpit puniendus non eſt, ſed excuſatur à pœna temporali, quia calore iracundiæ accenſus, neſcit quid agat [illegible] in co [illegible] prouocatus [illegible] nec [illegible] dabat, *Abb.* [illegible] *maled. n. 8.* ſequitur [illegible] And. B[illegible] bat. *in add.* [illegible] *conſ.* [illegible] *n. 14.* & c[illegible] de mente [illegible] inquit, quod ſolum Deum ha[illegible] m[illegible] ſſe firmat Alex. *conſ. 15. in fin. volu. 3.* [illegible] *ad* [illegible] *maieſtatu* ibi: nec lubric[illegible] rahendum eſt.
3 Nec ob[illegible] † [illegible] iracundiæ delinquentem [illegible] us [illegible] tur, Dec. & Cagnol. *in* [illegible] *re*[illegible] *iur. Rom.* [illegible] *14. Boer. de*[illegible] *n.* [illegible] in al[illegible] con[illegible] bus politi[illegible] in a[illegible] Roman. [illegible] bi ſupra [illegible] d[illegible] hoc p[illegible] in [illegible] ob[illegible] lubric[illegible] at[illegible] iæ.

[illegible] ſæ[illegible] e iterata [illegible] o [illegible] otu, & [illegible] durante, [illegible]

u[illegible] ue ad extremos [illegible] us, vnu[illegible] tantum blaſ[illegible] ua[illegible] t[illegible] d[illegible] o ſi c[illegible] u[illegible] o c[illegible] fur[illegible] ies Deum, [illegible] tam V[illegible] erit, v[illegible] m erit b[illegible] *milia n. 3.* [illegible] *de I*[illegible] *ind* [illegible] *pol. conſ.* [illegible] *nalium 76. Alciat. de præſumpt. reg.* [illegible] *p. 6. Boer.* [illegible] *1. n. 16. Ma*[illegible] *in l. fin. n. 25. ff. ad* [illegible] *bam d*[illegible]*. Paris de Puteo tract. de ludo n. 43.* & [illegible] p[illegible] ot[illegible] ſt, [illegible] t ſi quis res [illegible] las [illegible] tempore [illegible] ſubtraxerit, furtũ vnum non plur[illegible] etur.

[illegible] vxorem ait [illegible] tempore plures co[illegible] vnum e[illegible] plures falſos te[illegible] em te[illegible] o, c[illegible] cauſa quis prod[illegible] expenderit, ſi q[illegible] mpore luſerit, vnicum [illegible] lum, vnaq[illegible] nit imponenda pœna, quæ exempla ponunt Bald. *in d. l. quicumque n. 5. C. de ſeruis* [illegible] *gitiuis. Capol. conſ. 77. n. 9. Soc. conſ. 33. n. 9. & conſ. 62. n. 10. vol. 1. Marſil. d. l. fi. ff. de ſicariis. Boſſ. tit. de pœnis n. 7.*

5 Atque in huiuſmodi crimine inſcribere ſe non tenentur accuſatores, *Ang. in §. ſed neque auth. quomodo oportet epiſcopum. poſt gl.* [illegible] *Paris de Put. tract. de ludo n. 63.* Et odio huius deteſtandi criminis, vt facilius Dei, ſanctorumque contemptores inueniantur atque caſti[illegible] ntur, teſtes infames, inhabileſ[illegible]; admittuntur ob læſam ma[illegible] ſtatem di[illegible] *ff. ad l. Iuliam maieſt.* [illegible] *per iuas de ſimonia,* [illegible] oniumtame[illegible] tormentis [illegible], *Alex. con*[illegible] *vol. 1.* [illegible] *vtin. conſ. 181*
6 *vol. 1.* [illegible] blaſphemandi probata non dicitur, niſi [illegible] tres vices blaſphemare quis conuictus [illegible] rit, [illegible] *in d. l. 2. n. 4. C. de reb. cred.* quem ibi ſequuntur Ba[illegible] & Sal. Iaſ. *in l. aut prator. §. iurari ff. de iur. iur.* Auguſtinus conerius meus *in addit. ad Ang. de maleficiis in verbo Verba contumelioſa n. 4* Roccus de Curte *tract. de conſuetud. n. 49.* Alex. *dict. conſ. 72. n. 8. vol. 6.*

SVMMARIA.

1 *Blaſphemia maius peccatum eſt, quam homicidium, periurium, atque furtum.*
2 *Blaſphemia eſt magna cauſa mundi tribulationum.*
3 *Blaſphemia pœna hic deſcribitur.*
4 *Blaſphemant calore iracundia quando excuſerut.*
5 *Blaſphemans ex conſuetudine nullo caſu excuſatur.*
6 *Miracula in blaſphemantes.*

QVÆSTIO LI.

1 BLaſphemiam maximum † peccatum appellant Theologi, cum [illegible] reddi[illegible] quia opponitur confeſſioni fidei, & ideo habet in ſ[illegible] grauitatem infidelitatis, eſtque blaſphemia grauius peccatum, quam homicidium, quia blaſphemia directe eſt in Deum, ideo præponderat homicidio, quod [illegible] peccatum in proximum, & eſt quoque peius blaſphemare, quam peierare, qui [illegible]

F 2 per-

peierat non dicie aliquid falſum de Deo, ſicuti blaſphemus, ſed Deum ad iubet teſtem falſitat. *Thomas 2.2.quaeſt.13 art.3.* addit que Gerſon tractat. de cognitione peccatorum pa te quarta, quod peccatum blaſphemiæ peius eſt, quam furari, vel comedere carnes in die veneris, ſabbathi ieiunijs iungés,
2 quod eſt magna cauſa peſtilentiarum, bellorum, famis, & aliarum tribulationum id ipſum comprobatur auctoritate Iuſtiniani religioſiſſimi imperatoris, qui in authentico, vt non luxurientur homines, &c. dixit, ſi contra homines blaſphemiæ impunitæ non relinquuntur, multo magis, qui ipſum Deum blaſphemant, digni ſunt ſupplicia ſuſtinere, propter talia enim delicta, & fames,
3 & terræmotus, & peſtilentiæ fiunt, mandatque idẽ Iuſtinianus blaſphemium vltimo ſupplitio condemnari, quod antea Deus Moyſi præcepe at, dicens, Qui blaſphemauerit nomen domini morte moriatur, lapidibus obruet eum omnis multitudo, vt habetur Leuitici 24. At vero de iure canonico alia eſt hodie pœna, de qua *in c. 2. de maledicu.*
4 Veruntamen † notandum eſt, quod blaſphemia eius, qui ſubito ex aliqua paſſione in verba blaſphemiæ prorumpit, quorum ſignificatum non conſiderat, non habet proprie rationem blaſphemiæ, & venialiter tantum peccat, ſecus vero quando aduertit quod dicit, conſiderans ſignificatum verborum, illo caſu mortaliter peccat *S. Thom. vbi ſup. art. 2. ad 3.* hæc ſane Diui Thomæ ſent ntia declarat quod ſupra dicebatur, quod calore iracundiæ blaſphemans excuſ tur. Hoc enim intelligendum eſt, quando blaſphemans non aduert. t quid dicat, ob magnum iræ calorem, cui cõcordat Hoſtienſ *de maledn n §. bl ſphemantes. n. 5.* qui ait: contra iraſcentem Deo, vel ipſum cauſa iracũdiæ blaſphemãtes, pœna ſpec. aliter eſt induc̃ta, qa nemo blaſphemat de facili, niſi iratus, attamen inter iracundiam, & iracundiam diſtinguas, quia tanta eſſe poteſt, vt dementiæ æquiparetur, & tunc pot. ſt habere locum, quod calor iracundiæ excuſet. Idẽ probat Aflen. *lib. 5. tit. 32. caſu 30.* Syluester *verbo blaſphemia n. 6. Abbas in c. 2. de maledicu.* Rurſus ſi † quis
5 ex conſuetudine blaſphemaret, tunc non excuſareeur, quamuis non aduerteret, vt tenet Syluester loco præallegato *n. 4. in fine.* Vngarellus in additione ad Angelum eodem verbo *n. 1.* Immo ſi quis ſæpius de hoc delicto conuincitur, habet locum pœna legalis, vt laicus decapitetur in foro ciuili. In foro canonico anatematizetur, clericus vero degradetur. Hoſtienſis præcitato loco *nu. 5.* circa medium, Aſten. *d. l. 5 tit. 32. caſu 30. Et facit bona gloſſa in c. ſi quis iratus 2. quaeſt. 3.* ibi, qui ex deliberatione & ſæpe loquitur conuitia pœnam, de qua ibi ſuſtinet, vt horreſcant Chriſtiani tam graue ſcelus,
6 quod ſæpe Deus nedum æterna, ſed etiam temporali pœna aculoſe punit, refert Beatus Antoninus *t. 8. cap. 7. §. 3.* quod quidam Bononiæ in conuiuio decumbens, gallum in menſa allatum min [illegible].

[illegible] h dixit, S. P us gallum hunc non integ rret, [illegible] neque Chriſtus ipſe, [illegible] imperet, gallus ille reſurget, ad hanc blaſphemiæ vocem gallus viuus in menſa proſiluit, & blaſphemus lepra percuſſus fuit, quæ plaga in poſteros illius hæreditaria permanſit. Narrat quoque Gregorius in Dialogis, quod Romæ quidam habens filium annorum quinque, qui blaſphemare ſoli tus erat, dum illum pater inter brachia retineret, puer exclamauit, nigri homines veniunt, vt tollant me, cumque hoc dixiſſet, ſtatim puer animam exhalauit. Si hæc in pueris quid in adultis? ab hoc nefando ſcelere Chriſti fideles caueant, & boni iudices illud impunitum non dimi tant, quandoquidem non debemus diſſimulare eius opprobria, qui lauit noſtra probra, inquit Hoſt. proxime relatus.

SVMMARIVM.

1 *Teſtator interrogatus an velit Titium hæredem eſſe, & ſi reſpondeat, quod ſic, teſtamentum ſuſtinetur.*
2 *Limitatur procedere ſi articulatim loqui poteſt, ita vt exaudiri & intelligi poſſit.*
3 *Et ſi intellectum & memoriam habeat.*
4 *Teſtamentum nutu, & ſignu fieri poteſt ad pias cauſas, alias ſecus.*
5 *Teſtamentum imperfectum ratione voluntatis ad pias cauſas ſuſtinetur.*
6 *Immo ſecundum magis communem non tenet.*
7 *In publicatione teſtamenti ſine ſcriptura conditi venientes ab inteſtato vique nominatim citare debent.*
8 *Petitio in publicatione parta requiritur.*
9 *Capitula exhibentur, & interrogatoria dantur.*
10 *Sententia interlocutoria debet interuenire, & illius forma ponitur.*

QVÆSTIO LII.

1 TEſtator interrogatus an † velit Titiũ ſibi hæredem eſſe, ſi reſpondeat, quod ſic, teſtamẽtum ſuſtinetur, quia verbis teſtatoris nomen hæredis expreſſum eſſe dicitur per relationem ad interrogationem ſibi factam, & illius approbationem. *gl. in verbo quemadmodum l. iubemus. C. de teſtam. vbi Alex. idẽ Alex. conſ. 12. n. 6. vol. 1. & conſ. 33. col. 2. & 3. vbi plene vol. 3. & plurimi relati in additione ad Alexan. d. conſ. 12. Iaſ. d. l. iubemus n. 10. Purpurat. in add. 1. ad Iaſ.* vbi plures commemorat limitationes, *Belõ. Caſalen. conſ. 62. n. 8. Iul. Clar. lib. 4. ſententiarum §. teſtamentum q. 37.* vbi plene, & plures ſupra citatorum communem hanc ſenentiam eſſe affirmant. Limita-
2 tur ita demũ procedere, † ſi teſtator articulatim loqui poteſt, is autem articulate loqui poſſe dicitur, qui verba proferre poteſt, ita vt exaudiri, & intelligi poſſit, quod ſi teſtator cum difficultate loquatur, & longam barbam habeat, ſi tamẽ eius verba intelligi poſſunt, articulate loqui, & teſtari poteſt, *Alex. d. conſ. 12. & conſ. 3. vol. 3. Iaſ. in l. quoniam indign. n. C. de teſt. & in d. l. iubemus n. 2. Del. de arte teſtan. d. tit. de hæredibus inſt. cautela 2.*

R fus

3 Ruſus id verum eſſe declarat ne, vbi † teſtator
intellectum & memoriam habet, ſecundum eun-
dem Alex. poſt alios per eum relatos *in d. l. iubemus
& d. conſ. 12. & 33. & alus de quib. in add. ad Alex. in ſup. ci-
tato conſ. 12. Iul. Clar. d. §. teſtam. q. 37. verſ. ſcias ergo, &
ceteri omnes ſup. citati in hin terminis loquuntur.* Imo
4 teſtamentum † nutu, & ſignis fieri poteſt ad pias
cauſas, licet ad non pias cauſas, ſecus Alex. *in d. l. iu-
bemus n. 3. vbi communis. Iaſ. n. 4. Iul. Clar. d. §. teſt. q. 6.
verſ. 5. infertur. Tiraq. de priuilegiis piæ cauſæ priuil.* 8. vbi
refert & notabiliter ſcribit Calderin. *conſ. 4. de teſt.*
quod ſi teſtator infirmitate grauat' amiſit loque-
lam, & a notario interrogatus an velit facere te-
ſtamentum, annuerit capite quod ſic, & an velit
ſororem relinquere hæredem, annuerit quod ſic,
& poſt mortem ſororis velit eius bona diſtribui in
pauperes Chriſti, & annuerit quod ſic, ſi in huiuſ-
modi teſt. adeſt clauſula codicillaris venientes ab
inteſtato tenentur reſtituere hæreditatem ſorori,
& poſt mortem ſororis diſtribui debent bona pro
anima ipſius teſtatoris, dicens ita communiter te-
5 neri. Sed & eiuſdem † piæ cauſæ fauore teſtamentũ
imperfectum ratione voluntatis ſuſtinetur, ſecũ-
dum Bar. *in l. ii teſt. ff. de fideicomm. libert. plene Tiraq.
tract. de priuilegiis piæ cauſæ. priuil.* 7. vbi communio-
6 rem eſſe dixit. Contrarium † eſt verius atque com-
munius, quia teſt. imperfectum ratione volunta-
tis, ſicut non tenet inter liberos, quibus maior à
iure tribuitur fauor, nec etiam ad pias cauſas, qui-
bus minus quã liberis iura fauent, *Boer. deciſ. 240. n.
4. & 5 vbi communis.* Bened. Capra *tract. concluſionũ.
concluſ. 102. n. 13. & ſeq.* vbi communis, & plene Vi-
uius *lib. 1. communium opinionum. in verbo imperfectũ.*
vbi ex fide multorum hanc communem dicit, &
plenius Clar. *d. §. teſt. q. 7.* vbi cumulat omnes com-
munem affirmantes, Ferdinãdus Vaſquius *de ſuc-
ceſſ. lib. 3. §. 22. n. 6.* & alii plures à præmiſſis citati. In
7 publicatione † vero teſtamenti ſine ſcriptura corã
teſtibus conditi venientes ab inteſtato, iique no-
minatim citari debent, & ſequendus ordo, quem
ponit gl. *per illam tex. in l. publicari. C. de teſtam. & ibi
ſcribentes.* hæc autem ſunt in huiuſmodi publica-
tione, quæ aliter autenticatio appellatur, obſer
uanda, primo citari debent venientes ab inteſtato,
qui ſucceſſuri forent, nec ſufficit proclama, aut ci-
tatio generalis de intereſſe prætendentibus, vbi
certi ſunt ab inteſtato ſucceſſuri, ii enim nomina-
tim vocari debent, *Bart. & Alb. & Bald. in d. l. publica-
ri n. 2. & 6. Ang. n. 4. Salic. n. 5. Iaſ. conſ. 67. col. 1. vol. 3.* ſed
& ipſi quoque teſtes examinandi, citari debent ſe-
cundum Bal. *in d. l. publicari.*

8 Secundo † etſi iudicii forma non requiratur,
quia hæc publicatio fit ex mero iudicis officio, &
etiam q̃a eſt præparatoria alterius iudicii ordina-
rie mouendi in petitione hæreditatis, vel in bene-
ficio legis finalis. *C. de edicto diui Adrian. toll.* petitio
tamen debet interuenire, vt poſſit Iudex delibera-
re. *Bald. in d. l. publicari 3. q. & conſ. 55. vol. 4.* & publica-
tio fieri debet nedum inſtante hærede, qui poſſi-
det bona hæreditaria, ſed etiam ad inſtantiam e-
ius qui non poſſidet, nec enim leges non poſſidẽs,
neceſſe habet agere via ordinaria aduerſus poſſeſ-
ſorem, & iudicio pendente producere teſtes, & de
teſtamento docere, ſed per viam principalis peti-
tionis petere poteſt publicationem hanc tamquã
præparatoriam alterius iuditii, *Bald. in d. l. publicari.
7. q. & plenius Angel. n.* 4. & magis cõmuniter tenetur
ſecundum Alex. *n. 7.* & plene quoque proſequitur
Bald. *d. conſ. 55. vol. 1.*

9 Tertio † capitula, & interrogatoria debent in-
teruenire ſuper quibus teſtes cum iuramento de-
ponant de tenore teſtamenti, qui totus in ipſis ar-
ticulis inſeri debet, *Bald. in d. l. publicari n. 4. Salic. nu.
4. Paul. de Caſtr. n. 2. Dilect. de arte teſtandi tit. de teſta-
mentis caut. 7.* Sed & pars citari debet ad viden-
dum iurare teſtes, *gl. in d. l. publicari, vbi & Alber. n. 2.*
& plenius proſequitur Iaſ. *conſ. 67. col. 2. verſ. 2. prin-
cipaliter vol. 3.* Deponereque teſtes debent ſe fuiſſe
à teſtatore rogatas, non enim in dubio rogati à te-
ſtatore præſumuntur, cum hæc ſolennitas ſit
extrinſeca, quæ non præſumitur, etſi totum teſta-
menti tenorem deponerent, neque à teſtatore ſe
rogatos eſſe aſſeuerarent, non probarent, *Salic. d. l.
publicari n. 4. Dilect. proxime citatus. Iaſ. in l. hac conſul-
10 tiſſima, in princ. vbi late. C. de inoffic. teſtam. Boer. deciſ.
34. per totam vbi communis.* Quarto ſententia † inter-
locutoria requiritur, nam poſt examen & apertu-
ram teſtium iudex mãdabit atteſtationes in pub-
licam formam redigi ad perpetuam rei memori-
am, Bart & Bald. *d. l. publicari*, Angel. vero poſt In-
nocentium ibidem relatum dicit, quod iudex de-
bet pronuntiare atteſtationibus teſtium fidem
adhiberi debere perpetuam, Salic. ibi ponit hanc
formam, quod iudex viſis probationibus decla-
rat defunctum ſic, & ſic diſpoſuiſſe, totam volun-
tatis eius ſeriem exprimendo, & pronuntiet vo-
luntatem eius eſſe legitimam, & mandet Notario
actorum, quod de prædictis publicum conficiat
inſtrumentum, dicens ita moris eſſe in cauſis ſer-
uari, ſubdit etiam de cõdecentia eſſe, quod forma
per eum tradita ſeruetur, in præſentia teſtium an-
tea examinatorum, quibus interrogatis an ita ſit,
& ſic vnanimiter eis reſpondentibus interloqui
debet, vt ſupra, Paul. de Caſt. dicit pronuntiandũ
depoſitiones teſtium eſſe authenticas, & debere
eis ſtari Alex. declarandum ait plenam fidem in
poſterum facere, & Iaſ. inquit iudex pronuntia-
bit haberi publica. Et licet in verbis aliqualis di-
uerſitas ineſſe videatur, idem tamen eſt effectus,
& vna, vel altera ſeruari forma poterit, & hæc qui-
dem interlocutoria, neceſſario debet intervenire,
vt per Iaſon. *dicto conſilio 67. colum. ſecunda verſiculo 3.
principaliter*, ſuntque notanda verba Baldi *dicto con-
ſilio 55. volum. 24.* quod examinatis teſtibus hæc
publicatio fieri debet ſecundum quod ipſi depo-
nunt, & an probetur vel non, in alio iudicio inqui-
rendum eſſe, nec de ſubſtantia publicationis eſſe,
quod ſit probatum.

SVMMARIA.

1 *Teſtamentum coram duobus teſtibus in foro conſcien-
tiæ ſuſtinetur.*

2 *Legata in minus teſtamento relicta legatariis, tunc ſoluenda ſunt.*

3 *Si ergo conſtat, quod nulla falſitas interuenit, debet ceſſare diſpoſitio iuris poſitiui.*

4 *Ius canonicum poſitiuum limitare poteſt ius diuinum, & quando id fieri poſſit.*

5 *Teſtamentum, quod non eſt contra æquitatem naturalem, nec contra ius diuinum ſubſtinetur.*

6 *In numero trium teſtium trinitas ſecundum miniſterium repræſentatur.*

QVÆSTIO LIII.

1 VIdimus de teſtamento, nutu, & ſignis facto, atque de teſtamento ratione voluntatis imperfecto, conſequens eſt vt videamus de teſtaméto ratione defectus legitimi teſtium numeris, non quid iuris ſit, non leuis eſt controuerſia, an teſtamentum conditum coram duobus, vel tribus teſtibus in foro conſcientiæ, ita ſuſtineatur, quod hæreditatem reſtituere teneantur ab inteſtato venientes ſcripto hæredi, tutior eſt pars, atque verior, & magis communis, quod hæreditas ex teſtamento minus ſolemni ob defectum legitimi numeri teſtium de iure ciuili requiſitorum in foro animæ debetur heredi ſcripto, & venientes ab inteſtato abſque peccato hereditatem retinere nequeunt, quos non excuſat à peccato legis ciuilis authoritas: proinde ſi ceſſat fraus, venientes ab inteſtato, quibus conſtat teſtatoris voluntas, tuti ſunt in foro animæ, facit quod legata in minus ſolemni teſtamento relicta legatariis ſoluenda
2 ſunt, quia teſtamento minus ſolemni oritur obligatio naturalis, ideo ſi certa eſt teſtatoris voluntas, ea ſeruanda eſt, quoniam ſolemnitas iuris ciuilis inducta eſt ad falſitates euitandas.

Si ergo conſtat, quod nulla falſitas interuenit,
3 debet ceſſare diſpoſitio iuris poſitiui, & ſeruari æquitas, & obligatio naturalis, quæ oritur ex diſpoſitione defuncti, quæ modis omnibus ſeruari debet, inquit textus *in capitulo vltima voluntas 13. quæſtione ſecunda & ita tenet Abbas in capitulo cum eſſet. numero 10. de teſtamentis. & in capitulo quia plerique in finalibus verbis de immunit. eccleſiarum. Antonius de Butrio in capitulo nonit. numero 66. de iudicio.* Approbat Syluester *in ſumma verbo, hæreditas, numero nono, ſequutus canoniſtas in capitulo finali. de ſolution. & plene quoque Iaſon in leg. cum quis C. de iuris, & facti ignoran.* Vbi Albericus ait, hanc communem opinionem eſſe, atque tenendam, eãdem ſequitur Angelica *verbo teſt. n. 8. Tabienſ. eodem verbo num. 6. in fine & alii plures, quos congerit Felyn. in dicto c. cum eſſet n. 8.* magis communem aſſirmans, etſi ille contrarium teneat.

Non obſtat *cap. præſul. 2. quæſt. 4.* quod in contrarium allegatur. Vbi in diſpoſitione perſonarum eccleſiaſticarũ requiritur magnus teſtiũ numerus, neque duo, vel tres ſufficiunt. Reſponderi poteſt, in foro contentioſo id procedere, hic vero agitur in foro Dei, ergo non obſtat, præterea doctor S. *2. 2. quæſtione 70. articul. 2. ad 3.* inquit, quod ibi ſpeciale eſt, ob dignitatem perſonarum eccleſiaſticarum. quorum ſanctitati plus creditur, quam multis teſtibus, ex earum enim condemnatione derogatur auctoritati, & dignitati eccleſiæ.
4 Huius quidem ſentẽtiæ ratio adduci poteſt, quod etſi ius poſitiuum, nempe quãdo ius canonicum poſſit limitare, & diſtinguere ius diuinum, vt aliæ regulæ iuris diuini melius obſeruentur, ſecundum Abbatem *in d. c. cum eſſes n. 14.* & plene proſequitur Dec. *in c. quæ in eccleſiarum. de conſtit.* vbi plura ponit exempla. Nos canonem nõ habemus ius diuinum limitantem, atque prohibentem in ore duorum, vel trium ſtari non debere in foro poli, quemadmodum in foro fori hoc expreſſum habemus, *in d. c. cum eſſet.* Ergo ſtandum eſt iuri diuino in foro animæ, & teſtamentum coram duobus vel tribus teſtibus ſuſtineri debet per cap. ſupra allegatum. Vltima voluntas *13. quæſt. 2. & per c. filius noſter de teſtam.* ibi lege Dei, non autem lege huius ſeculi viuimus. & dixit Ricardus *in 4. diſt. 45.*
5 *art. 4. quæſt. 1.* teſtamentum quod non eſt contra æquitatem iuris naturalis, nec diuini, nec poſitiui, nullo modo eſt infringendum, procul dubio coram duobus, vel tribus teſtibus, teſtamentum cõditum, non eſt contra ius diuinum, iuxta illud in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum, nec cõtra æquitatem iuris naturalis, ex ſententia eorum, qui dixerunt, ex teſtamento minus ſolemni oriri naturalem obligationem, nec contra ius poſitiuũ, cum nullus ſit canon decidens in foro conſcientiæ, non valere teſtamentum coram duobus, vel tribus teſtibus. Præmiſſis accedit quod S. Thom. tenuit *2. 2. quæſt. 70. art. 2.* dicens, in actibus humanis, ſufficit certitudo, quæ vt in pluribus veritatẽ attingat. Eſt autem probabile, quod veritatem contineat dictum duorum, vel trium teſtium, in quibus numerus ternarius conſtituitur, cum duo teſtes cum actore conueniunt, vel in ipſis teſtibus, cum tres teſtes concordãt. Et allegat Ang. dicentem, in hoc eſt trinitas ſecũdum myſterium commẽdata, in qua eſt perpetua firmitas veritatis. Do-
6 ctor hic S. indefinite loquutus, ſentit vniuerſaliter verum eſſe in omnibus actibus humanis teſtimonio duorum, vel trium ſtandum eſſe, ſaltem in foro conſcientię, differentiã non ponens inter cõtractus, & vltimas voluntates, quemadmodum etiam faciunt canones prææallegati, & expreſſius Saluator hoc explicat, ibi: Omne verbum, nihil excludens. Sit ergo vera ſententia ſupra firmata in cauſis, nempe profanis teſtamentum minus ſolemne in foro penitentiali ſuſtineri, executionemq; mereri, in cauſis vero piis non eſt dubitationi locus *per c. relatum l. 1. de teſtam.*

SVMMARIA.

1 *Legatum puellæ factum de habitando in domo teſtatoris oſtiumque domus illius apertum retinendo libertatem matrimonii non tollit.*

2 *Conditio generalis non nubendi in virgine non tenet.*

3 *Niſi*

3 *Niſi in fraudem matrimonii probibeatur ne nubat tali tempore loco vel poſſeſſione.*
4 *Conditio non nubendi in vidua ſimpliciter tenet.*
5 *Pœna quæ conſiſtit in lucro perdendo non impedit libertatem matrimonii.*

QVÆSTIO LIV.

DIſpoſitio teſtatoris mandantis puellam habitare in eius domo oſtiumque domus apertum teneri, non dicitur inducere ſpeciem ſeruitutis, vel libertatem matrimonii impedire: Licet enim præciſe quis cogi non poſſit habitare certo loco, diſponi tamen poteſt quod habitet, & niſi habitauerit, legato careat, & tunc ſi malit habitare legatum conſequitur, ſin minus eo priuatur, *Bart. in leg. qui concubinam §. vxori. in finalibus verbis. ff. de leg. 3.* vel etiam ſeruanda eſt, quando hoc fit gratia alterius, cuius intereſt, *Bart. in leg. Titio centum §. Titio centum numer. primo & quarto. ff. de condit. & demonſtrat.* vbi Paulus de Caſtro, idem Paulus *in dict. leg. cum tale in princ. ff. eo. Ruinus conſil. 202. numero quinto volum. primo.* Libertaſque matrimonii non impeditur, eo quod poteſt nubere abſque eo ꝙ recedat à domo, ſecundum Paul. de Caſtro, *in leg. ſi hoc §. cum vir vxori numer. 2. de condit. & demonſtrat. poſt Bart. ibi per illum text. cum duobus ſequentibus*, vbi habetur, quod conditio non nubendi ſiue directo ſiue per indirectum generaliter oppoſita reſpectu omnis temporis omnis perſonæ, & loci ſpernitur, ſecus autem vbi ſpecialiter apponitur reſpectu certi temporis, certæ perſonæ, vel loci, vt ſi teſtator iubet ne nubat vſque ad tale tempus, quia poſtea nubere poteſt, vel ne nubat tali, poteſt alteri nubere, vel ne nubat tali loco, poteſt alio loco, & ita expreſſim diſponitur, *in leg. cum ita, & leg. hoc modo. ff. de condit. & demonſtrat.* & declarant ibi Bart. Bald. Alberic. & Paul. vbi ait Alberic. quod perpetuo ne nubat indici non poteſt, temporaliter autem poteſt, ſequitur Soci. *in l. mulieri & Titio numero 11. ff. de condit. & demonſtrat Aret. conſil. 67. colum. prima Iaſ. auth. cui relictum numero tertio. Cod. de indic. vid. toll.* ergo ſeruanda eſt teſtatoris voluntas, cum poterit virum ad ſe traducere, & ab initio paciſci de habitando in teſtatoris domo, ita in quæſtione propoſita reſpondit Corn. *conſilio 70. numer. 11. circa fin. volum. 1. Capic. deciſ. 135. vbi communem, Roſella in verbo vxor. poſt Hoſtien. vbi relatum.*

At ſi fraudem matrimonii teſtator iubet ne puella nubat, tali tempore, loco vel perſonæ, quia alio tempore, loco vel perſonæ nubere veroſimiliter, vel commode, vel honeſte non poſſit, conditio reiicitur, & legatum conſequitur, imo ceſſante teſtatoris fraude ſi commode, & honeſte parere teſtatoris voluntati non poſſit, legatum habebit contra iuſſum teſtatoris nubendo, *dict. leg. cum ita, & leg. hoc modo. ff. de condit. & demonſtrat.* & ibi Bart. & ponit Alberic. *numero ſecundo Iaſ. dict. auth. cui relictum numero trigeſimo*, & facit quod non dicimur poſſe quod ſalua dignitate non poſſumus, *leg. nepos Proculo, vbi gloſ. ff. de verb. ſignificat.* & præmiſſa procedunt in virgine. In vidua autem ſecus eſt, cui conditio non nubendi ſimpliciter iniungi poteſt, quam ſi ſpreuerit legato indigna efficitur ſiue expreſſe, ſiue tacite non nubendi, conditio ei fuit adiecta ob publicum bonum honeſtatis, vt mulier vnico contenta ſit matrimonio, cum ſecundæ nuptię ſint ſignum incontinentiæ, *Auct. cui relictum. C. de indic. vidui. tollen.* & ita communiter tenent ibi Bart. Bald. Salic. & Angel. & de communi teſtatur ibidem *Salic. numer. 2.* & Angel. quoque *in princ.* & facit Oldrad. *conſil 213.* Paul. *conſil. 219. volum. primo.* Non obſtat quod libera debeant eſſe matrimonia, *c. cum locum c. requiſiuit. & c. gemma de ſponſal.* quoniam Ant. de Butr. *d. c. gemma. num. 7.* opponēdo de tex. *dict. §. Titio centum* reſpondet, quod pœna quæ cōſiſtit in lucro perdendo non tollit libertatem matrimonii, & valet huius pœnæ appoſitio, quia ſola amiſſio lucri non habet intimidare matrimonium, ita quod dicatur tolli libertas matrimonii. Quocirca puella teſtatoris voluntati parere, & domum inhabitare tenetur, vel extra domum teſtatoris nubendo, legato ſibi facto carere, niſi doceat commode & honeſte ibi nubere non poſſe.

SVMMARIA.

1 *Conditio non nubendi etiam de iure diuino in virgine reiicitur fides, proles & ſacramentum.*
2 *Matrimonii bona tria ſunt principalia.*
3 *Filii ſunt generandi ad cultū diuinum ampliandum.*
4 *In matrimonio ſignificatur vnio diuina, & humana natura.*
5 *Coitus vxorius, quando non ſit, vel ſit peccatum.*
6 *Conditio non nubendi de iure diuino, etiam in vidua reprobatur.*
7 *Secundæ nuptiæ ſunt ſignum incontinentiæ.*
8 *Idque declaratur, quando verum ſit.*

QVÆSTIO LV.

1 COnditio † non nubendi à iure diuino comprobatur, dominus namq; Ieſus ſub præcepto ponere noluit nō nubere, propter carnem humanā à peccato originali corruptā, & rationi rebellē effectam, ita vt nemo continere valeat, niſi gratia Dei ſit adiutus, inquit enim apud Matthæū non omnes capiunt verbū iſtud, ſed quib. datum eſt, & antea Salomon in ſapientia dixerat, vt ſciui quoniā aliter non poſſe eſſe continens, niſi Deus det, Adii dominum, & deprecatus ſum illū, poſtq̄ Apoſtolus, de virginibus ſcribens, ait: præceptum Domini non habeo, conſilium autem do; Porro nuptiæ ante lapſum primorum parentum à Deo inſtitutæ fuerunt ad officium tantū, poſt lapſum vero, & ad officium procreandæ prolis, ad remediū concupiſcentiæ carnis, vt declarat Magiſt. *in*
2 *4 diſt. 26. & ibi S. Tho. art. 2.* Quare bonū † eſt nubere cum matrimonii plura ſint bona & præcipue tria, fides, proles, & Sacramentum, quoad bonum fidei, dixit Magiſt. præcitatus *diſtinc. 32. in princ.* In omnibus aliis vir præeſt mulieri, in ſoluēdo carnis debito pares ſunt, quia nec viro, nec mulieri corp⁹ ſuū licet alii tradere, debent enim nō ſolū cauſa liberorū procreandorū, quę prima eſt, verū ēt infir-

mitatis, ad vitandos illicitos concubitus, mutuam
3 quodammodo ſeruitutem ſibi præbere. Quoad †
bonum prolis inquit Scotus dicta *diſt. 26. quæſt. vnica concluſione 2.* finis prolis eſſe debet, procreari fi-
lios religioſe educandos ad ampliandum cultum
diuinum, & probat hæc auctoritas Auguſtini di-
centis: Bonum prolis, non dicitur ipſa proles, ſed
ſpes, & deſiderium, vt religioſe educetur.
4 Quoad † Sacramentum dixit Apoſtolus,
Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico
in Chriſto, & in Eccleſia, & hoc eſt, quod dicunt,
bonum Sacramenti è dictamine graue, quia ſi-
gnificatur vnio diuinæ, & humanæ naturæ, pro-
pterea tria matrimonii bona ſignant, triplicem
proprietatem vnionis Chriſti cum eccleſia. Primo
quia Chriſtus vnitur vni, hoc eſt, eccleſiæ, quæ v-
na eſt. Secundo quia ex ea generat filios. Tertio
5 quia † nunquam ſeparatur ab ea. Sic tradit S. Bo-
nauent. & alii *in 4. diſt. 31. art. 1. quæſt. 2.* ob reueren-
tiã igitur Sacramenti nouerint vxorati à peccato
declinare, ſcientes, quod coitus coniugalis ſi cauſa
procreãdę prolis eſt, nedum excuſat à culpa mor-
tali per Sacramentum matrimonii, ſed etiam à ve-
niali. Sic cauſa fornicationis vitandæ, actus matri-
monialis exercetur, tunc reddere debitum coniu-
gale, nullius eſt criminis, erigere autem culpæ eſt
venialis; *Magiſt. dict. diſt. 32.* vbi S. Bonauent. *diſt. præcedenti art. 2. quæſt 2.* Latius explicat, inter alia di-
cens, ſi petitur debitum coniugale iuſtitiæ eſt, hoc
eſt, fidei reddere, ideo omnino à culpa excuſatur,
qui debitum ſoluit. At qui petit, ſemper peccat ve-
nialiter, Si cauſa libidinis explendę, vir vtitur vxo-
re, tunc ſi vir in vxore vult delectari, quia eſt vxor,
& nullo modo eam cognoſceret, ſi vxor non eſſet,
veniale eſt, & excuſatur per ſacramentum matri-
monii, ne ſit mortale, ſin autem per delectationẽ
carnis, cognoſcit vxorem tanquam meretricem,
quod eſt, quando eam cognoſceret etiam, ſi ſua v-
xor non eſſet, tunc peccat mortaliter, S. Bona-
uent. *d. diſt. 31. art 2. quæſt. 3.* vbi & S. Thomas *art. 4. Hoſtienſis de matrimon. num. 23. Aſtenſis lib. 8. tit. 10. art. 2. gloſſa in c. origo 32. quæſt. 4.* vbi moralis lex ad hoc
ex præmiſſis liquet, quod ius ciuile reiiciens con-
dictionem non nubendi in virgine, iuri diuino
6 adhæret: At vero † in vidua ius ciuile deuiat à iure
diuino, etenim ius ciuile in vidua conditionem
non nubendi maxime intra annum luctus appro-
bat, ius diuinum reprobat, eo quod non ſolum
primæ, & ſecundæ nuptiæ, ſunt licitæ, ſed etiam
tertiæ, & vlteriores non ſunt damnandæ, inquit
magiſt. *in 4. diſt. 42. in fine,* & poſt eum ibi S. Thom.
art. 4 & S. quoque Bonauent. *art. 3. quæſt. 1.* qui de-
clarat hoc verum eſſe dummodo fiant bono fine,
propter prolem generandam, vel fornicationem
vitandam, & Apoſtolus Timotheum inſtruens
ait, volo iuniores viduas nubere, filios procreare
matresfamilias eſſe ſequuntur ibidem Gabriel
Biel *quæſt. 2.* Durandus *q. 3.* & habetur *in c. finali iunctis præcedentibus 31. quæſt. 1. & c. penultimo, & vltimo*
7 *extra de ſecundis nupt.* Non † obſtat, quod ſecundæ
nuptiæ ſunt ſignum incontinentiæ, & quandam
turpitudinis ſpeciem habent, vt dixit S. Tho. pro-
xime relatus in reſponſione ad 2. & allegat Chry-
ſoſtomum dicere, ſecundo nubere licitum eſt, ſe-
cundum veritatem fornicatio eſt; reſponſio ha-
8 betur ex S. Bonauent. præallegato, dicente: Ideo †
ſecundæ nuptiæ ſunt licitæ, quia vtiles ſunt in eis,
namque eſt torus immaculatus per bonum fidei,
venter fæcundus, per bonum prolis, & etiam ibi
ſacramentum per ſignificationẽ Chriſti, & eccle-
ſiæ, & hic Saluator ratione vtilitatis, quia ſunt in
officium & in remedium, ſunt quoque honora-
biles ratione continentiæ coniugalis, & ſignatio-
nis ſacramentalis, licet imperfecte, & ideo carent
gloria, verum quoniam carent culpa, non ſunt vi-
tuperabiles; etenim, nec dominus, nec ſancti eas
prohibent tanquam malas, ſed eas non perſuadẽt,
tanquam defectiuas. S. Bonauent. non adeo de vi-
duis male ſentit, vti faciunt ſancti Chriſoſtomus,
& Tho. ad illud Chryſoſtomi inquit Gabriel *præcitata diſtin. 42. quæſt. 2. concluſione 54.* inculcat Chry-
ſoſtomus cauſam ſecundo nubendi, nempe incõ-
tinentiam non autem nuptias accedit, S. Bona-
uen. *in 4. dict. diſt 42 art. 3. quæſt 1.* dicens Chryſoſto-
mus vocat fornicationem. Hæc eſt coniectura
fornicationis, quæ tamen ſæpe fallit, vel vocat
fornicationem quandam libidinis immerſionem;
Hoſtien. *de ſecundis nuptiis §. an licitum.* aliter reſpõ-
ſiones inducit, ad idem quoque eſt, quod habetur
in cap. finali de ſecundis nuptiis, quod ſecundo nubẽ-
tes etiam infra annum luctus, carent infamia, er-
go ſecundas nuptias non eſſe damnandas, ſed tã-
tum, quando contrahuntur cauſa libidinis ex-
plendæ, tunc ſane in eis eſt fornicatio, & turpitu-
dinis ſpecies, ſubiungitque Gabriel 2. & vlterio-
res nuptiæ dicuntur carere gloria, & honore, rela-
tiue ad primas nuptias propter defectũ ſignatio-
nis ſacramentalis, quia in ſecundis nuptis non eſt
vna vnius, ſicut vna eſt eccleſia vnius, id eſt Chri-
ſti, quod eſt in primis nuptiis; præmiſſa quoq; cõ-
probant S. Bonauent. *d. diſtin. 42. art. 3. quæſt. 1.* Du-
randus ibidem *quæſt. 3, Aſten. lib. 8. tit. 82.* & Hoſtienſ.
præallegatus, atque Silueſter *in verbo nuptiæ.*

SVMMARIA.

1 *Alchemiæ ars non reprobatur niſi iis qui aurum ſophiſticum componunt.*

QVÆSTIO LVI.

ALchimiæ non eſſe prohibitam artem, ſed à
Canoniſtis † atque Theologis approbatam.
1 Reſpondeo, vtpote quæ nihil derogat Maieſtati,
ac omnipotentiæ Dei, cum Alchimiſta ſua arte
immitetur naturam, & ex metallo vili, præcioſius
illud conflet virtute herbarum, & lapidum à na-
tura eis inſita, accedente cæleſtium corporum in-
fluxu, quod proculdubio naturaliter fit, ex ſimi-
litudine, quam inuicem metalla habere noſcun-
tur, cum in habentibus ſymbolum ſit facilis trãſi-
tus. Io. Andr. *in addit. ad Speculat. tit. de crim. fal.* Ol-
dradus *conſ. 74.* vbi refert beatum Auguſtinum
ita tenuiſſe, Io. de Anan. poſt Abbatem *in cap. 2. de ſextilegiis* hoc plene confirmat, & habent canoni-
ſtæ *in c. nec mirum 26. quæſt. 5.* vbi habetur quod in-
ſunt rebus corporeis virtute elementorum quæ-
dam

dam res ſeminariæ rationes, quibus cum data fuerit oportunitas temporalis, atq; cauſalis prorumpunt in ſpecies debitas, quem text. ad propoſitum noſtrum inducit frater Martinus *in* Margarita decreti verbo *Alchimia* in eandemq; ſententiã venit Diu' Thomas *ſecunda 2.* vbi dixit de Alchimia ſcribens: Nihil prohibetur artẽ naturalibus cauſis vti ad producendũ naturales, & veros effectus, atq; etiã præmiſſi referunt ſua tempeſtate quendã magiſtrum Arnaldum præclarum in curia Romana Medicum, & Theologũ, qui faciebat virgulas auri quas cõſentiebat ſubiicit omni probationi Auricum, & eandem opinionẽ ſequuntur *in l. vnica quæ ſint regalia,* quia ibi Alchimia prohibetur corũ qui aurum, vel argentũ ſophiſticum, & adulterinũ contingunt, non aũt eorum, qui verum aurũ atq; probatum componunt, quare hebræum hunc de ciuit [illegible] Anconæ hic tamq; Alchimiſtam accuſatum, & carceratũ [illegible] dum eſſe reſpondeo, niſi [illegible] us doceat ipſum [illegible] ſani conflare materia. Non etiam præmiſſis obſtat, quod ſumma Angelica verbo *Alchimia* inuchitur contra Alchimiſtas, & acriter reprehendit illos dicens, corũ artem illicitã eſſe, & contra publicã vtilitatem. Quoniã rationes Angeli, reprobant Silueſter, atque Labien. in eorũ ſummis eodem verbo, & ad ſingulas illius rationes reſponſiones afferũt, tenentes nõ eſſe peccatũ Alchimiæ artẽ exercere, eamq; licitã eſſe, & communiter doctores ita tenent, [illegible] ad Angelum loco præcitato; veruntamẽ poſtq; firmauit opinionem hanc concludit bonũ conſilium eſſe aliis artibus melioríb. operam dare, vt q; quantũ in ſe eſt ſcientia Alchimia, vera eſt, quemadmodũ auctoritates grauiſſimorum auctorũ ſuperius relatorum oſtẽdunt; verum reſtringerem hoc ad viros [illegible] nentis ſcientiæ, quibus citra peccatum licere arbitror ſcientia Alchimiæ vti, qui ſi quandoq; decipiunt excuſabiles ſunt, qm̃ in occultis judicium ſæpe fallitur humanũ. At in rudibus, & ſimplicioribus hominibus quorũ pars maior eſt, culpoſum eſſe dicerẽ, quoniam culpa eſt immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti, *c. non eſt ſine culpa. de reg. iuris in 6 l. culpa eſt. ff. eodem,* quæ regula ad imperitos maxime refertur, vtcum [illegible] ſit, multos depauperari, neminem ditari vnquam audiui, neq; legi [illegible] ter Arnal[illegible] medicum ſupra memoratum, [illegible] plane recondita eſt, atq; ſcitu difficilis Alchimiæ ſcientia, quod fere pro impoſſ[illegible] benda [illegible] *l. mora. ff. de vſuris in gloſſa,* difficilis eſt, qu[illegible] La[illegible] cenſis contr[illegible] um, melius eſſe ab[illegible] modi b[illegible] nere, & aliis vacare ſcientiis vel artibus. Ad [illegible] em eſt quod ad Timotheum ſcribit Apo[illegible] volunt incidunt intent[illegible] laqueum Diaboli, & deſideria multa inu[illegible] & [illegible] ua, quod maxime verificatur in h[illegible] abſtruſa, & pe[illegible] loſa [illegible], in qua experi[illegible] entum ſæpe fallax inue[illegible] Alchimiæ; videant ergo ne de ipſis dicatur [illegible] n eccleſiaſtico ha[illegible] qui amat peri[illegible] it in i[illegible] io. [illegible] tal bea[illegible] eodem di[illegible] it pic[illegible] m inq[illegible] na[illegible] ab ea.

S V M M A R I A.

1 *Adminiſtrator bonorum mulieris dotem pro ea promittenda de bonis ipſius mulieris promiſiſſe cenſetur.*

2 *Negotium ad alium pertinet, reipſa, cura, & ſolicitudine, ratihabitione, & ipſo geſtu.*

3 *Inter dominum, & gerentẽ negotia domini, qui ſcit, & patitur oritur actio mandati.*

4 *Negotiorum geſtor dicitur qui abſentis, & ignorantis negotium gerit.*

5 *Nuntius dicitur qui concipit verba contractus in perſona domini, procurator vero qui in perſona propria procuratorio tamen nomine.*

6 *Procurator cui nihil quæritur, non ipſe obligatur, ſed dominus.*

7 *Procurator ſeu nuntius tamque deceptor tenetur, niſi doceat de mandato.*

8 *Tutor, procurator, & iis ſimiles ſimpliciter contrahentes in rem domini ipſum dominum obligant.*

9 *Inſtitor, Præpoſitus, & factor dominum obligant, & finito eorum officio conueniri non poſſunt.*

QVÆSTIO LVII.

TExtus *in l. ſi pupilli §. 1. ff. de negot. geſt. & in leg. procurator qui per euictionem. ff. de procurat.* à
1 ſcribentibus † ſubtiles atque difficiles appellantur. Ideoque ad intelligentiam eorum plura præmittenda ſunt, quibus cognitis, & ad contingentiam caſuum occurrentium applicatis prudens cauſarum patronus veritatem aſſequitur. Primo igitur præmitto, quod mater, frater & quilibet extraneus bonorum mulieris adminiſtrator in cauſam illius contrahendo vel dotem per ea promittendo de bonis ipſius, nõ vero de propriis promittentium bonis dotem conſtituiſſe, vel aliter contraxiſſe cenſetur, *l. Neſennius. ff. de negot. geſt. l. ſi. C. de dotis promiſſion.* vbi poſt alios Ang. notabiliter hoc explicat Paul. de Caſt. *conſ. 352. volum. 1. Soc. conſil. 291. vol. 2. Andr. Barbat. plene conſ. 59. volum. 3. Ruin. conſ. 200. volum. primo. Boer. deciſ. 129. part. prima,* & dixit Cynus *in dict. leg. fin. Cod. de dotis promiſſione* quod aliter vltra montes fuit quæſtio diſputata, & ita determinatum, *Campeg. de dote. parte prima quæſtione 24.* æquitorem dicit hanc ſententiam eſſe Barbat. *in addit. ad Bal. in dict. leg. fin.* commu-
2 nem opinionem refert. Secundo † negotium ad alium ſpectat primo reipſa, ſecundo cura, & ſolicitudine, tertio ratihabitione, quarto ipſo geſtu, vt magiſtraliter docet, atque declarat Azo *in ſumma C. de negot. geſt. num. 2.* ſequitur Bart. *in dict. l. ſi pupilli §. item quæſit. ff. de negoc. geſt.* & plane Ioan. de Platea *inſtit. de action. §. actionum,* & Iaſ. ibi multa remiſſiue ponens.

3 Tertio inter dominum, & gerentem negotia domini præſentis, vel ẽt abſentis, qui ſcit, & patitur ſua negotia geri, nec contradicit, oritur actio mãdati. Nam tacite conſentiendo, mandare videtur, *leg. qui patitur. & l. qui fidem. ff. mandati. Din. c. ratihabitionem. ff. de reg. iur. in 6. Bal. & Alberic. in leg. 1. ff. de neg. geſt. Dec. in l. ſemper qui nõ prohibet. ff. de reg. iur. Paul.*
4 *de Caſt. conſ. 1. vol. 1.* Aliud vero in [illegible] ione † negotiorũ geſtorum cũ abſentis, & ignorantis perſonam huiuſ-

h[illegible], §. *primo Inſtit. de obligat. qui* [illegible] *contractu* [illegible] *. & 1. ff. de negoc. geſt. Paul. de Caſt. in d. l. ſi Pupilli* [illegible].

5 Quarto † omnis nuntius eſt procurator, quia non dicitur nuntius, niſi habeat mandatum, ſed non omnis procurator eſt nuntius, is vero tamquam nuntius contrahere dicitur, qui nomine domini contrahit, concipiendo verba contractus in perſona domini, dum nuntius ſit vox domini, & tamque [illegible]ica, & organum, & tunc inter dominum, & contrahentem cum nuncio oriatur actio, nuntio vero nulla eſt obligatio, qui nudum præſtitit miniſterium. Procuratorio nomine contrahit, qui in perſona ſua verba contractus concipit, procuratorio tñ nomine, & tũc obligatio, & actio oritur inter procuratorem, & eum qui cum illo contrahit, non autem inter contrahentem, & ipſum dominum, niſi domino ceſſis a procuratore actionibus. *gloſ. & poſt eam Bart. Bal. Angel. Alberi. & Paul. de Caſt. in dicta leg. ſi pupilli §. 1. num. 3. ff. de negoc. geſt. Specul. tit. de procur. §. vt autem. num. 5. vbi plene, leg. multum intereſt, in gloſ. magna. C. ſi quis alteri, vel ſibi*, &

6 quod ibi ſcribentes. Quinto † vbi procuratori nihil quæritur, nec ad illius manus quicquã peruenit, tunc ſolus dominus obligatur, cuius contemplatione contractus celebratus apparet, neque à ſecum contrahente procurator conuenire poteſt, vt habetur *in dict. leg. ſi pupilli §. primo, & in l. procur. qui pro euictione. ff. de procurat.* & alibi quoque, & plene proſequitur Soc. *conſ. 54. colum. 1. vol. 2.* plures caſus in materia complectens.

7 Sexto † nuntius ſeu procurator docere tenetur domini mandato contraxiſſe, vel ipſum ratum contractum habuiſſe, alioquin tanquam deceptor ipſe tenetur, Bart. atque Caſtrenſis *in dict. leg. procurator qui pro euictione. Boer. deciſ. 80.*

8 Septimo † ſi qui ſimpliciter contrahit, non expreſſo tutorio, curatorio, aut procuratorio nomine, contrahendo in rem domini cum eo qui ſciebat ipſum eſſe tutorem, curatorem, vel procuratorem, non obligatur neque conueniri poteſt, vtpote quod alieno nomine contraxiſſe cenſetur, niſi expreſſe ſuo nomine ſe obligauit, *Ang. & Alberic. dict. leg. procurator qui pro euictione. Corn. conſ. 27. n.*

9 *3. volum. 2. Soc. d. conſ. 54. num. 11.* Octauo inſtitor, † præpoſitus, & factor, dominum obligant, nec ipſi eorum contractibus obligati remanent, neque conueniunt finito ipſorum officio, *Paul. de Caſt. conſ. 20. volum. 2. Pariſ. conſ. 94. num. 33. volum. 1. Ronchegal. Ferrarien. in leg. eandem num. 175. & numer. 176. ff. de duobus reis. Alex. conſ. 44. volum. 2.* vbi enumerat requiſita ex quibus inſtitor dominum obligat.

S V M M A R I A.

1 *Teſtes agnati, affines, & cognati a teſtimonio repelluntur in cauſa criminali ad offenſam.*

2 *Inculpatio* [illegible] *in mortis articulo nõ facit inditium ad torturam.*

3 *Ex* [illegible] *facit indicium innocentiæ.*

4 *Inimicitia in* [illegible] *probari debet.*

5 *Inim*[illegible] *inditium remotum a facto, non facit inditium ad torturam.*

6 *Fama à fide* [illegible] *originem babuiſſe d*[illegible]

7 *Famæ* [illegible] *præcedente* [illegible] *ſequente pro*[illegible] *ex* [illegible] *facit iudicium ad torturam, ſi cauſa* [illegible] *rationabiles & vigentes.*

8 *Fama probari debet per duos teſtes dicentes ſe audiuiſſe hoc a maiori parte populi.*

9 *Fuga ante accuſationem, vel inquiſitionem facit inditium ad torturam, poſt vero non facit.*

10 *Fuga ante proc*[illegible] *facit inditium, niſi rationabili cauſa poſſit excuſari.*

11 *Fuga ante proceſſum facit inditium, niſi comminata fuiſſet accuſatio, vel inquiſitio, vel niſi eſſet ſuſpicio, ne accuſaretur, vel inquireretur.*

12 *Variatio non in facto pacti inditium non facit, niſi cõcurrat trepidatio, inconſtantia, pallor, vox balbutiens, loquela timida*

13 *Conſilii ſeu mandati de occidendo inditium oritur ex tribus, de quibus hic copulatiue concurrentibus.*

14 *Contumacia facit inditium ad torturam.*

15 *Primo limitatur procedere ſecũdum qualitatem perſonæ & facti circunſtantias.*

16 *Secundo limitatur non procedere quando per contrarias probationes tollatur effectus contumaciæ.*

17 *Tertio limitatur non procedere in eo qui non rite fuit in contumacia condemnatus.*

18 *Quarto limitatur non procedere in ficto contumace.*

19 *Negatio in tormentis perſeuerata purgat inditia, & reus abſoluitur.*

20 *Reus ſi tortus nihil confitetur, & iudex eſt dubius ob vehementia inditia abſoluitur ab inſtantia iudicii.*

21 *Tortus perſeuerans in negatione abſoluitur, etſi delictum ſit plene probatum.*

22 *Tortus perſeuerans in negatione, iterato torquetur, ſi inditia ſunt multum vrgentia, aliter ſecus.*

23 *Tortus ſi non confitetur, Iudex mandat eum pro nunc relaxari datis ſi* [illegible] *de ſe præſentando.*

24 *Tortura vltra tres vices repeti non poteſt.*

QVÆSTIO LVIII.

FIſcum iuuare nequeunt defuncti agnati, in te-
1 ſtes recepti, quoniam † teſtis qui ſit de agnatione offenſi, repellitur a teſtimonio [illegible] vni facta omnibus de agnatione [illegible] dicatur, ſed & cognati affineſque reuc[illegible], *Alex. in leg. ſi finita §. ſi de vectigalibus. ff. de damno in*[illegible]. *Felin. in cap. cum oporteat, de accuſation. Alex. conſ. 24. num. 19. vol 2. Soc. conſ. 228. vol 2. Grammat. volum. 45. numer. 4. & 5.*

2 Non † etiam iuuatur fiſcus mortui inculpatione, quoniam in mortis articulo conſtituti inculpatio aſſerentis ſe ab aliquo vulneratum, ne dum non probat, ſed nec etiam facit inditium ad torturam ſufficiens, tametſi delictum aliter probari non poſſit, cum e[illegible] ex iniuria & offenſa in [illegible]us perſonam vt prætenditur illata ſit effectus inimicus eius, quem inculpauit, ſtandum non eſt dicto ſuo contra imputatum, ne i[illegible] cauſ[illegible]a ſit [illegible] idoneus, & quia non omnis [illegible] præſu[illegible] eſſe S. Io. Bapti[illegible] *l. ſi q*[illegible] *ſi quis moriens. ff. ad Syllanian. Iaſ. in l.* [illegible] *communia de legat. Felin.* [illegible] *literas num. 2. de* [illegible] *conſ. 14. numer.* [illegible] *&*

cum multis ibi additis vol.3. Marc. Ant. Blanc. in l. fin. num. 30. & ſequentib. ff. de quaſtionibus ubi omnes hoc tenere dixit, *Brun. tract. de indiciis & tortura par. te prima quaſt. 3. num. 26.*

Apud [illegible] quia excuſat o facit [illegible] centiæ, *Bald. in leg. 1. num. 32. Cod. com[illegible] de legat.* quod dictum multum exclamat ad [illegible] tem a tortura, *ibi Iaſ. num. 10. & te[illegible] Alex. conſ. 24 [illegible] vol. 2. Grammat. conſ. 64. num. 1.* inimicitia [illegible] n ſuffragatur, quia alleganti [illegible] in [illegible] onus probandi, in ſpecie [illegible] inimi[illegible] alitatis ipſius, Bald. *in leg. [illegible] teſtibus numer. 8. in fin. Cod. de teſtibus & in leg. liberi numer. 3. Cod. de inoffic. teſtam. Iaſ. in leg. apertiſſimi numer. 7. Cod. de iudic. Felin. in cap. cum oportet,*

5 *numer. 5. de accuſationibus.* Rursus † inimicitia non prodit indi[illegible] m ad torturam ſufficiens, cum [illegible] motum a facto, vt tradit Ang. *[illegible] maleficiis in verbo fama publica. verſ. quaero an vnum,* cui [illegible] nem confirmant, contrariaque tol[illegible] *prima §. praeterea numero vigeſimo* [illegible] *ff. de quaeſt. [illegible] Marc. Ant. Blanc. in leg. fin. numero [illegible] ff. eo. Grammat. conſ. [illegible] 30. numero decimo ſexto & [illegible] 30 numero 20.* & vtrobique communi[illegible] rt. Fama intentionem [illegible] confirmare non poteſt quoniam aut fama originem habet ex dicto & ſermone certarum perſonarum, propterea que populus vel maior pars ita dicit, & credit, quia tales [illegible] dixerunt, & tunc fama debet habuiſſe principium a perſonis fide dignis & non ſuſpectis alioquin non concludit, *Bart. in [illegible] de minore §. plurimum numer. 15. ff. de quaeſtionibus. Blanc. in leg. fin. numero 315. ff. eo.* ponens exemplum, ſi ideo fama eſt, quia moriens vulneratus dixit, non erit famæ [illegible] go probabilis atque fidedigna.

6 Aut fama originem [illegible] habet ex aliquo actu praecedenti vel ſequenti, ex quo [illegible] ſuſpitio, [illegible] in populo famam inducit, & tunc cauſe [illegible] tionis ex actu praecedenti, vel ſequenti [illegible] ex quibus oritur fama debent eſſe [illegible] alioquin dicitur vana vox Populi, & vbi concurrunt cauſæ vehementes, de quibus conſtat, tum fama facit [illegible] ad torturam, alias ſi cauſæ leues ſint, reus [illegible] non pot[illegible] *Bart. in dict. § plurimum numer. 36 [illegible] Marc. [illegible] numero [illegible] ad [illegible] Blan [illegible] num [illegible]* R[illegible] ſtes [illegible] maiori parte [illegible] aliquos, a quibus dic[illegible] nibus non recordentur, d[illegible] recordari, aliter non pro[illegible] poſſit an a [illegible] rus fidedign[illegible] *Ba t. in dict. §. [illegible] numer [illegible] 4. cum pluribus [illegible] Blanc. dict. [illegible] fin. [illegible] conſ. [illegible] nu. 4. [illegible] conſ. 26. nu. 13.*

9 [illegible] faciat indicium ad torturam di[illegible] gu[illegible] uis aufugit antequam [illegible] accuſatus, v[illegible] us de maleficio aut poſt, & primo caſu facit indicium, quia [illegible] loco [illegible] ſe praeſumitur ob conſcientiam [illegible] quae induxit cum [illegible] ndum. Secundo [illegible] fuga non facit indicium, quia iuſte timuiſſe dicitur, & au[illegible] ob probabilem timorem accuſationis vel inquiſitionis contra ipſum formatæ, *Bart. in l. 1. in fin. ff. de iis qui ſibi mortem conſciuer. Ang. tract. maleſic. in verbo fama publica, verſ. an fuga, vbi in addit. Auguſt. de Arimino. Iaſ. in leg. 2. numer. 5. in fin. Cod qui teſt. facere poſſunt, & plene in leg. admonendi numer. [illegible] & ſeq. ff. de quaeſt. Brun. tract. de indiciis. tertia quaeſtion. prima partis num 6. & ſequentibus,* & haec eſt communi[illegible] primo vt referunt Iaſ. *dict. l. admonendi,* Blanc.

10 & Bruno proxime citati. Quatenus autem dicitur fugam ante proceſſum inditium facere limitatur non procedere, quando fuga excuſari & colloreari poſſet aliqua probabili, & rationabili cauſa, Bald. *in leg. in bona fidei num. 7. C. de rebus credit.* ſentit Aug. de Arimino conciuis meus *in addit. ad Ang. practicatum* Iaſ. expreſſe ponit *in dict. l. admonendi num. 118. de quaeſt. Brun. loco ſupra citato numer. 7.* & ponunt exemplum in eo qui propter inimicitias aufugit, timens ne offenderetur a conſanguineis interfecti. Cum enim de homicidio inculparetur ibi ſecure morari non poterat.

11 Secundo † limitatur non procedere quando comminata fuiſſet accuſatio, vel inquiſitio, antequam eſſet initiata, vel eſſet ſuſpicio ne accuſaretur, vel inquireretur, nempe tunc quamuis nondum ſit proceſſus inceptus, iuſte dicitur timuiſſe vexationem iuditii, & fugiens, non ex conſcientia delicti ſed [illegible] probabili [illegible] ore [illegible] ſe praeſumitur, *Rom. in [illegible] lege Cornelia [illegible] verſ. in quantum. ff. ad Syllanian. Dec. [illegible] 34. [illegible] admonendi n. [illegible] 8. circa princip. Blanc. [illegible] fi. n. 282. brun. vbi ſupra. n. 9.* Variatio

12 que non eſt [illegible] to [illegible] inditium non facit, vt reus quaeſtioni [illegible] poſſit, *Bart. in l. eos. ff. de falſis, Marcus Ant. Blanc. [illegible] fi. n. 263* vel ſola variatio nō facit inditium, niſi copulatiue concurrat, trepidatio inconſtantia, pallor, vox balbuciens, & loquelæ timida, & ſi horū [illegible] num vel alterum deficit, reus torqueri non debet licet plurimu hoc reſideat in arbitrio iudicis, *Bald. in l. presbyteri. C. de Epiſc. & Cleric. Bart. d. l. fin. & poſt alios ibi Blanc. n. 260. Brun. tract. de inditiis. part. 1. q. 3. n. 3. Marſil. in prac. §. diligēter. n. 7.*

13 At † vero conſilii [illegible] mandati indicium oritur tribus copulatiue concurrentibus, quorum vnum ſi deficiat inditium torturę ſufficiens adeſſe nō poteſt. [illegible] autē requiſita ſunt, inimicitia capitalis, ſecreta locutio cū delinquente, & delictum in [illegible] ſecutum, *Bal. in l. ſi fugitiui, C. de ſeru fugit. & [illegible] quos adducit ibi Iaſ. [illegible] 31. 5 limitatione. Felin. in [illegible] aſſerte numer. 12. de praeſumpt. Marſil. in leg. prima §. Praeterea n. 2. ff. de quaeſt. [illegible] Blanc. in leg. fin. num. 262. ff. eo.*

14 Bānitus in contumacia, & captus, vel ſponte cōparens licet torqueri po[illegible] t [illegible] ne aliis inditiis, quia contumacia ſola facit inditium ad torquendum ad ve[illegible] itat [illegible] nuc[illegible] vt tenuit vbiq; Marſil. *in pract. [illegible] diligenter numer. 136. fing. 17. & in aliis locis ibi citatis* & haec opinio firmatur ex doctrina Bal. *in l. [illegible] in fin. C. de heret. inſtit.* quae ſemper recurrunt, qui de hoc articulo ſcribunt, & idem

tenet

tenet [illegible] *tract.* [illegible] *& tortura 2. parte quaeſt. 5.num.* [illegible] *Grammat.conſ. 2.num.21.& de* [illegible] *1.nume.* [illegible]

[illegible] Hæc [illegible] concluſio prim[illegible] [illegible], vt [illegible] cundum qualitate [illegible] ſonæ, & [illegible] tias. Nam ſi [illegible] abſens fuerit [illegible] ex [illegible] cauſa, & [illegible] num [illegible] contumaciæ pu[illegible] im igno[illegible], quod [illegible] bonæ conditionis, & famæ, [illegible] contumacia [illegible] facit indi[illegible], ita ſenti[illegible] Bald. *in d.leg.* [illegible] *Cod.de* [illegible] *in-ſtit.* [illegible] declarat, atque confirmat B[illegible] *in leg. fin.* [illegible] *ff.de quaeſt.* [illegible] ne dixit Grammat. *con* [illegible] quod ex ſola contumacia, non [illegible] tibus [illegible] non torquetur pro doctrinam B[illegible] *ex mente Baldi,* [illegible] perſonæ [illegible] rere d[illegible]ere, alioquin [illegible] non inducit ſu[illegible]ionem, [illegible] ſufficien[illegible] torturam, & idem voluit Carter. *in* [illegible] *practica criminali in additione ad repertorium, in verbo contuma.* [illegible], vbi inquit [illegible] antecitation[illegible] reus aut [illegible] & ex cauſa ſe abſentauit, & [illegible] ſubſequentis citationi [illegible] contumacia non facit indicium, merito dixit Blanc. *in l.fin.* quod alias dubium eſſet d[illegible] Bal[illegible]. Idem quod ſupra tenuit Boſſ. *tit. de indit. & conſiderat. ante tort. num.* [illegible] inquiens, quod ſi aliquo modo contumacia poteſt excuſari, reus torqueri non debet, & idem [illegible] mat Foller. *in pract. criminin verbo ba*[illegible]*tur num.* [illegible] quod dicit eſſe notandum, & in verbo, [illegible] *buntur num.29.in 3.parte tertiæ partis,* vbi pl[illegible] materia ſcribit, ponen[illegible] [illegible] debet er[illegible] contum[illegible] habere concurſum malæ conditionis perſonæ [illegible], & quod ex cauſſa non rationabili [illegible] abſens, aliter ſi fuerit probatæ v[illegible] tæ, & ex cauſa rationabili abfuerit, bannum [illegible] ignoraſſe [illegible] ignoraſſe præſumitur [illegible] ſecus, ad quod facit, quod abſens ex cauſa legitima, [illegible] integrum, ex clauſula *ſi qua mihi iuſta cauſa* [illegible] *ff. ex quibus cauſis maior. Bart. in leg.* [illegible] *ff. de reſtit. in integrum.* etſi aduerſus delictum quis reſtitui non poteſt, aduerſus tamen contumaciam reſtitui poterit. Quamuis vero Blanc. in eodem loco concludere videatur, quod fuga poſt delictum, iuncta contumacia faciunt ad torturam inditium, cum non ex ſola contumacia, ſed cum adminiculo fugæ oritur inditium, [illegible] dum eſſet hoc dictum per ea quæ ſupra [illegible] derata qualitate perſonæ & circumſtantiis [illegible] bus accedant rationes & auctoritates [illegible] articulo fugæ relatæ & confirmatu[illegible] libet cauſa excuſet a dolo, *gloſ. in leg.* [illegible] *ff.* [illegible] *ius dicenti non obtemper.* [illegible] ineſt dolus, non [illegible] contumacia [illegible] facit, ſin aut[illegible] concomitantia [illegible] malæ conditio[illegible] concurrenti-

16 bus reus [illegible] Sec[illegible] [illegible] proba[illegible] banni[illegible] ad ſuas defenſio[illegible] quam to[illegible] Atque inditium contumaciæ

co[illegible] *Boer.* [illegible] *5.* [illegible] *crim. in verbo* [illegible] *ſcebuntur n.* [illegible] *leg. ob ſeruare. Cod. quorum ap-pelat. non recipiuntur, & tenet Iul. Clar. ſententiarum lib.* [illegible] *fin. q.* [illegible] *verſ. quæro quando reus,* & ita [illegible] q[illegible] videtur Blanc. ſupra ſæpe citatus. T[illegible]

17 [illegible] rocedat in eo, qui non rite [illegible] voci vel aliis d[illegible] condemnatus fu[illegible] ri[illegible] contumaci[illegible], tunc [illegible] non [illegible] ind[illegible] per ea qu[illegible] alligat *Grammat con*[illegible] *num.* [illegible] *& 4. Foller. in tract. loco ſupra citato n.18. & 19. Carrer. in pract. §. tertium inditium n.18.*

18 Qua[illegible] limitatur non procedere in ficto contumac[illegible] domi[illegible]o, quia tunc ſic contumax reputat[illegible]s, quæſtioni ſu[illegible] non pot[illegible] quoniam vera contumacia, quæ dolum argu[illegible] ſuſpitio[illegible] delicti, facit inditium, non [illegible], ad quod plura alligat Grammat. *conſ.4.* [illegible] *n.25* [illegible] *q.* [illegible] *plane Boer. d.* [illegible] *64. n.5. Foller. d. verbo & ſi confitebuntur n.2.*

At in caſu in quo inditia ad tor[illegible] ſu[illegible]

19 ciente † extarent, nihilominus ſi reus d[illegible] ſibi obiecti in tortura negauerit, at[illegible] negatione perſ[illegible]erit, ex negatione perſeuerat[illegible] tormentis, purgantur quæcunque inditia, con[illegible] facta, nec leuia duntaxat, ſed etiam g[illegible], & vehementia, & reus a[illegible] debet, *Bart. in l. vnius §.1.* [illegible] *ff. de quaeſt. Ang. de maleſi. in verbo comparuerunt dicta inquit* [illegible] *num.3.* [illegible] *num. 6. C. ad leg. Iuliam de adult. Al*[illegible] *in leg.* [illegible] *num.2. ff. de quaeſt. & plene Cepol. conſ. criminalium 34. numer. 1.* [illegible] *& Grammat. conſ. 64. num. 10.* [illegible] mundus [illegible]

20 ſeruat inquit Al[illegible]eric. *d. l. leg. edictum.* Et ſi reus tortus nihil confitetur & adhuc iudex eſt dubius ob vehem[illegible] indi[illegible], debet nihilominus reum abſoluere [illegible] n, vel concede re [illegible] onem pro [illegible], & [illegible] pro no-tab[illegible] *addit. ad Bart. in* [illegible] *leg. vnius §.1. in*

21 *verbo, nec confitetur.* [illegible] nedum in [illegible] tolluntur ex neg[illegible] tormentis perſeueranti, ſed etiã ſi d[illegible] probatum, & iudex, licet non [illegible] tortura [illegible] ad conf[illegible] [illegible] & in ne[illegible] pro[illegible] ba[illegible] [illegible] ſſe non præ[illegible], reus abſolu[illegible] *poſt Albertic.* [illegible] *d. l. edictum. ff. de quaeſt.* [illegible] *fin.* 26 [illegible] *proxime re*[illegible] At [illegible] negotiatione per[illegible] que [illegible], ſin autem in[illegible] videatur illa n[illegible], [illegible] ra repeti poteſt. A[illegible] prima [illegible] tenter pur[illegible] ata ſint, repetu n[illegible] ſuperuenientibus inditiis, *Bart. in* [illegible] *quaeſt. plene Marſil. in leg. repeti-* [illegible] *in pract.* [illegible] *quoniam numer. ſecun-dum* [illegible] *volum.* [illegible] *vol.2. num. 4. Boer.* [illegible] *3. num.9. & ſeq.* [illegible] *plene Grammat.* [illegible] *num.* [illegible] *& ſeq.* & ita com[illegible] tenetur & pr[illegible] Marſil. & [illegible] nt, quodque tortus, nõ c[illegible] debeat [illegible] firmat Ang. *de maleſ. in verbo* [illegible] *publica verſ. ult.* [illegible] ing[illegible] debet [illegible] non r[illegible]m

cu[illegible]pa-

culpabilem mandauit relaxari, refert & ſequitur Marſil. *in pract. §. quoniam n. 48. & in d. l. reperti, nu. 31. Grammat. dict. conſil. 21. n 16. Boer. d. deciſ. 163. num. 15. &*
23 *ſeq* Etinquit Marſil. † *d. §. quoniam*, cõmunem practicam totius Italiæ eſſe, quod iudex mandat pro nunc relaxari, receptis fideiuſſoribus de ſe præſen-
24 tando, & ponit etiam † Marſil. notabilem quæſt. *in d. l. reperti n. 14. Boer. d. deciſ. 163. n. 19. poſt alios ibi relatos*, quod confeſſus in tormentis ſi poſtea extra tormenta neget, & ſecundo in tormentis poſitus confitetur, poſtea negat, & 3. in tormentis confitetur, & 3. extra tormenta negat, non eſt amplius torquendus, ſed relaxandus, cum vltra tres vices nemo torqueri poſſit.

SVMMARIA.

1 *Immunitas à principe conceſſa late interpretatur in præiudicium concedentis, at in præiudicium tertii ſtricte debet interpretari.*
2 *Priuilegiũ Principis intelligitur ſine præiudicio tertii.*
3 *Priuilegium ſpeciale generali priuilegio præfertur.*
4 *Vbi interuenit datio, vel factum priuilegium tranſit in contractum, nec priuilegii naturam retinet.*
5 *Priuilegii tenor imprimis debet attendi.*
6 *Priuilegium intelligitur ſine præiudicio tertii quando tertius certat de damno, aliud ſi de lucro.*
7 *Priuilegiati duo ſi concurrunt n præfertur, qui de damno vitando agit.*
8 *Priuilegium principis intelligitur cum præiudicio tertii, qui habet ius in ſpe.*
9 *Priuilegium principis non derogat iuri tertii, quod habet de iure communi ſecus ſi de iure ſpeciali.*
10 *Priuilegium principis cum clauſula non obſtantibus & cũ clauſula de plenitudine poteſtatis tollit ius tertii.*
11 *Priuilegium cum generali derogatione priuilegiorum tollit priuilegia non clauſa in corpore iuris.*
12 *Priuilegium cum clauſula derogatoria ad futura priuilegia ſublatum non dicitur, niſi in 2. priuilegio ſit facta ſpecialis mentio de primo*
40 *Limitatur non procedere ſi ſecundũ ſit conceſſum motu proprio principis, cũ clauſula non obſtantibus, quia tollitur primũ habes clauſulã derogatoriã ad futura.*

QVÆSTIO LIX.

SAcro pietatis Monti pluribus ab hinc annis fuit à ſancta ſede apoſtolica impartitũ ius exigendi quinq; pro centenario à forenſibus bona ſtabilia in agro Ariminenſi acquirentib. Poſt hæc fuit nuper erectũ collegium militum S. Georgii, cum Priuilegio, vt bona eorũ cuiq; ſubiiciantur oneri, vnus ex militib. Forẽſis acquirit bona, quæritur an Monti pietatis ſoluere teneaĩ quinq; pro
1 centenario. Pro † ſacro Monte Pietatis facit, immunitas à c[illegible]s a principe, vel alio ad id auctoritatẽ habente conceſſa, quatenus concernit præiudiciũ concedentis late debet interpretari, & cõprehendit exemptionẽ bonorũ, nedum præſentium, ſed etiã futurorum, *c. quia circa de priuileg. & c. cum Capella eo. tit. cũ concordantib. per gloſ. & ſcribentes ibi relatos.* Quatenus vero priuilegiũ concernit præiudicium alterius q̃ concedentis ſtricte debet interpretari, ita vt bona poſt acquirenda non comprehendantur, nec immunitatis beneficio gaudeant, *l. Iulianus §. fin. cum l. ſequenti. ff. de leg. 3. & plene Roman. in l. damni. l. 1. § ſi qui vicinus n. 8. ff. de dam. infect. aliquid Iaſ. in l. ſi ſtipulatus fuerim. §. cum ſtipulamur n. 9. ff. de verb. obligat. & idem plene in l fin. n. 19. & ſeq. ff. de conſt. principum. Oldrad. conſ. 268. & in omnibus plenius Albert. Brun. tract. de augmento. concluſ. 9. n. 8. & ſeq.* vbi cõmuniter ita teneri ait, ad ꝙ etiam multa remiſiſſe allegat. *Cagnol. in l. omnib. cauſis. ff. de reg. iur.* Se-
2 cundo † priuilegium principis militiæ S. Georgii impartitũ in dubio intelligitur ſine præiudicio tertii, & ita conceſſum eſſe præſumitur, vt alii damnũ nõ afferat, *l. 2. §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loco publico l. ſi tamẽ. C. de inoffic. teſtam. c. paſtoralis de priuilegiis. c. cũ dilecti. de donat. Alex. conſ. 37. n. 2. vol. 1. & conſ.*
3 *87. n. 4. vol. 3.* Tertio † vbi concurrunt duo priuilegiati, quorũ vnus priuilegio generali munitus, alter vero ſpeciali priuilegio tutus eſt, is præfertur, qui ſpeciale priuilegium habet, quia potentius ius habere dicitur, & quia generi per ſpeciẽ derogaĩ, *c. generi de reg. iur. in 6. c. 1. de reſcript. c. veniens de præſcript. & vtrobiq; Abb. & alii notant.* Quamobrem cũ Mons pietatis munitus ſit ſpeciali priuilegio exigendi quinq; pro centenario pro bonis à forenſibus acquirendis. Collegium vero Militum generalem immunitatem habet nõ ſoluendi gabellas, & onera, non videtur ſublatum priuilegiũ montis, poſteriori priuilegio generaliter conceſſo præfatæ militiæ, tum etiam quia ſtricte debet interpretari ac ſine præiudicio tertii priuilegium præmiſſo collegio indultum. In cõtrarium facit, quod collegium militum cauſam oneroſam habeat, in
4 priuilegiis † ſibi conceſſis à papa, hinc ſequitur ꝙ vbi ex parte priuilegium recipientis interuenit datio, vel factum, quod habet perpetuam commenſurationem ad priuilegium obtentum, tunc non priuilegii, & gratiæ vim naturamq; habet, ſed in contractum tranſit, nec a principe concedente reuocari poteſt, cum princeps, contrahendo vtatur iure cõmuni, & tamq; priuatus obligatur proprio contractu, magis enim principi, quã cæteris conuenit bona fides, & iniuria ab eo debet eſſe remota, *Bart. in l omnes populi. in 4. quæſt. tertiæ quæſtion. principalis. ff. de iuſt. & iure. Bal. in l. qui ſe patris nu. 13. & 14. C. vnde liberi. Roman. conſ. 436. Dec. conſ. 286. Pariſ. conſ. 11. num. 40. cum ſeq. vol. 1. & conſ. 2. nu. 125. vol. 4. Afflict. deciſ. 392. num. 10. Grammat. deciſ. 65. n. 23. cum ſeq.* Quocirca cum priuilegium militum non poſſit à principe expreſſe reuocari, multo minus tacite reuocatum eſſe cenſetur ex priuilegio antea monti indulto, ita enim arguit in materia, de qua agitur, *Felin. in c. 1. n. 34. limitatione de reſcript.* Non obſtat ꝙ non comprehenditur bona poſt conceſſionem acquirenda, quoniam princeps mandat immunia eſſe bona militum prædictorũ acquiſita & acqui-
5 renda. Idcirco † nõ aduerſatur, priuilegii enim tenor imprimis inſpici & obſeruari debet, *c. porro & c. ſeq. de priuileg. Roman. conſ. 28. Staſileus de literis gratiæ. 3. principali concluſ. num. 2.* & propius ad terminos quæſtionis, de qua agitur. *Bart. conſ. 59. communne Spoleti in fin. Thom. Parpalia in l. placet. num. 127. C. de ſacr. ſanct. Eccleſia. Alex. conſ. 193. nu. 10. vol. 2.*

6 Non † obſtat quod priuilegium interpretan-
dum eſt ſine præiudicio tertii. Nam reſpondetur,
quod quando tertius certat de damno vitando,
ſeu priuilegii obſeruatio addit tertio grauamen,
& onus, tunc ſine præiudicio tertii interpretatur
principis priuilegium, *Alex. d. conſ. 178. num. 19. Albert.
Brun. d. tract. de augmento, quarta concluſione nu. 12. poſt
Bart. & alios in l. de omnibus. ff. de leg. 1.* At ſi tertius
tractat de lucro, tunc ſecus, cum etiam in præiudi-
cium tertii priuilegio principis locus ſit, non enim
par, atque eadem ratio eſſe videtur amittere debi-
ta, & non capere lucra, *leg. fin. C. de codicill. l. vnica. C.*
7 *de imponend. lucrat. deſcript. libr. 10.* Accedit, † quod
vbi duo priuilegiati circa idem concurrunt, is qui
de damno vitando agit, potentius priuilegium
habere dicitur, doctrina eſt Bart. quam infallibi-
lem appellat *in Auth. quas actiones num. 3. Cod. de ſacr.
ſanc. eccleſ. Iaſ. ibi num. 12. Dec. conſ. 147. num. 5. circa me-*
8 *dium.* Secundo † reſpondetur quod vbicunque
ius tertii eſt ius in ſpe, non autem in re conſiſtens,
tunc per priuilegium principis derogatum eſſe
cenſetur iuri alterius, quod erat in ſpe, & de futu-
ro acquirendum, *Salic. in l. fin. num. 12. Cod. de ſenten-
tiam paſſis.* & expreſſe ponit Abb. *in c. veniens num. 12.
de præſcript. & in c. 1. num. 10. de reſcript. vbi Felin. late n.
3. Aret. conſil. 76 num. 4. Dec. d. conſil. 147. num. 5.* di-
centes quod ſecundum priuilegium ſpeciale non
faciens mentionem de primo generaliter conceſ-
ſo tollit primum, quando ex primo competit ius
ad rem, ſeu ius quærendum, ſin autem munitus
primo priuilegio ius habet in re, & de præſenti
quæſitum, tunc iuri illius non præiudicatur, nec
præſumitur principem illud tollere velle ex po-
ſteriori priuilegio quantumcunque ſpeciali, quod
de primo mentionem non faciat, & hoc commu-
niter tenetur, vt refert Aret. *d. conſ. 76. & Dec. d. conſ.
146.* Tertio † reſpondeo, quod aut agitur de iure
9 tertii, quod titulo oneroſo, vel aliter de iure com-
muni competit, & tunc princeps in dubio non
præſumitur tollere ius tertii de iure communi cō-
petens, vt in exemplo, quod tradit Ang. *in l. ſi ſer-
uitus. in princ. ff. de ſeruit. Vrban. præd. & ſequitur Albert.
Brun. loco proxime allegato.* Quod ſi Papa eximit epi-
ſcopum & eius Diœceſim à iuriſdictione Archie-
piſcopi, exemptio non trahitur ad augmentum
Dioceſis poſtea ſuperueniens in præiudicium or-
dinariæ iuriſdictionis Archiepiſcopi, at ſi agatur
de iure tertio competenti de iure ſpeciali, tunc
ſecus, quia ſpecialia facilius tolluntur, quam ea,
quæ de iure communi competunt, *l. eius §. militia.
ff. de teſt. milit. leg. ſi quis extraneus. ff. de acquiren. hæred.
Oldrad. dict. conſ. 268. num. 4. & expreſſe Iaſ. leg. fin. num.
24. ff. de conſtit. princip.* & idem quoq; probant Bald.
in l. fin. n. 6. C. de ſententiam paſſis, Io. Lupus tractat. de li-
10 *bertat. eccleſ. parte 1. quæſt. 5 in fi.* Quarto † reſpon-
deo quod vbi ſecundum priuilegium emanauit
cum clauſula non obſtantibus, iuncta clauſula de
plenitudine poteſtatis, ſuum operatur effectum
etiā ſi auferat ius tertio ex primo priuilegio quæ-
ſitum, tunc enim princeps p[illegible]udine poteſtatis
vtenti obi[illegible] non pot[illegible] c[illegible]facis vt plene [illegible]-
firmant Alex. *conſ. 200. num. [illegible] vol. [illegible] Pariſ. conſ. [illegible] num.*
*65. cum ſeq. vol. 2. Curt. Iun. conſ. 157. nume. 23. Ruin. conſ.
163. n. 21. vol. 5.* vbi referunt hanc opinionem com-
muniter receptam eſſe, & ita non obſtare patet ſe-
cundum contrariū, quod multum pro Monte Pieta-
11 tis facere videbatur. Tertio principaliter † nō ob-
ſtat quod is qui ſpeciale priuilegium habet, præfert ei
qui generali priuilegio munitus eſt, qm̄ reſponde-
tur, quod per ſecundas literas priuilegiū continentes,
cū generali derogatione priuilegiorū, ſublatum
eſſe dicitur omne aliud priuilegiū non clauſum in
corpore iuris, *Clem. 1. de ſepulturis. Bart. in extrauagāti
ad reprimendum in verbo non obſtantib. Ruin. conſ. 163. n.
18. vol 5. Alex. conſ. 187. in fi. vol. 5. & conſ. 111. n. 21. volum. 6.*
12 Secundo † reſpondeō quod etſi primo priuilegio
cū clauſula derogatoria ad futura priuilegia dero-
gatum eſſe nō cenſetur, ex ſecundo priuilegio cū
clauſula non obſtante & in ampla forma, niſi de 1.
priuilegio ſit facta mentio ſpecialis, *Federic. de ſenis
conſ. 47. Ioan. de Anan. conſ. 56. Felin. poſt alios per eum ci-
tatos in c. nonnulli n. 4. de reſcript. & in c. accedentes de
præſcript.* vbi hanc communiorē eſſe firmat. Limi-
13 tatur † tamen vt id non procedat quando ſecun-
dum priuilegium motu proprio Principis conceſ-
ſum eſſet, cum clauſula non obſtantibus priuile-
giis; quia tunc ſecundum tollit primum etiam ha-
bēs clauſulā derogatoriā ad futura priuilegia, *Bonon.
conſ. 327. n. 8. in fi. quem vbiq; referunt, & ſequuntur ſcri-
bentes, vt Felin in d. c. nonnulli. & in d. c. accedentes, Dec.
conſ. 165. n. 3. Ruin. conſ. 163. n. 20. vol 1. & facit Iaſ. in leg.
fin. num. 24. ff. de conſtit. princip.* Quare meliora eſſe
iura collegii militiæ S. Georgii arbitror, iuribuſq;
Montis præferenda.

SVMMARIA.

1 *Alimenta legata arbitrio boni viri debentur, pluribus de quibus hic conſideratis.*
2 *Alimenta legata debentur ex redditibus bonorum teſtatoris nec proprietas diſtrahi debet.*
3 *Primo fallit ſi legata ſint reſpectu certæ rei.*
4 *Secundo fallit in donatore omnium bonorum vel maiorum partis eorum.*
5 *Tertio fallit quando alimenta debentur ex promiſſione iurata.*
6 *Quarto fallit quando alimenta legantur ſub nomine certæ quantitatis.*
7 *Quinto fallit in alienatione neceſſaria.*
8 *Alimentorum appellatione omnia humano vſus neceſſaria comprehenduntur.*
9 *Etiam victus ſeruitorum, ſi perſonæ qualitas id exigit.*

QVÆSTIO LX.

1 Alimentis ſimpliciter, & † ſine certa quanti-
tate legatis arbitrio boni viri debentur, in
quo[illegible]m moderatione plura à bono viro conſide-
randa veniunt, videl. teſtatoris conſuetudo atque
etiam quid aliis eiuſdem cōditionis perſonis præ-
ſtari iuſſerit, ſi neutrum iſtorum app[illegible]ret pro mo-
do facultatum teſtatoris alimenta præſtari debent,
*leg. cum alimenta in princ. ff. de alimentis, & cibar.
legat. Roman. per illum textum & alios concordantes
conſilio 189. in princip.* Attenditur etiam ætas, nam ſi
ſit puer, vel puella, creſcente ætate creſcere ali-
menta

[illegible] *ff. de aliment.* [illegible] Con[illegible]atus [illegible] qualitas pe[illegible] [illegible] *cons.* [illegible] *Ang* [illegible] *conſ.19. in fin.* [illegible] *tra* [illegible] *de rebus* [illegible] *verſ.* [illegible] *quantitatem num.* [illegible] rum [illegible]eriatim præ[illegible] t. Quando [illegible] us & ve[illegible] ta[illegible] arb[illegible] bon[illegible] ad [illegible] ta [illegible] um e[illegible] Bart. *d.* [illegible] *cum alimenta* [illegible] *Ayin. vbi* [illegible] *per* [illegible] *antes text. in l.2. ff.* [illegible] *pu* [illegible] *debeat, & tenet Alex. conſ. 72. num. 5. vo.* [illegible] quidem iudicis [illegible] boni viri arbitrium [illegible] in circumſtan[illegible] ſupra poſitus [illegible] & [illegible] cas regu[illegible]ri, & h[illegible] ra quan[illegible] tatem [illegible] co[illegible] ta [illegible] pri- ta[illegible] bo[illegible] l, [illegible] tus, [illegible] p [illegible] cota [illegible] o m[illegible] & [illegible] d[illegible]nt n[illegible] n ſuſt[illegible] [illegible] t, & ex p[illegible] [illegible] *cum* [illegible] *tenta* [illegible] [illegible] Bar[illegible] ſi [illegible] ris, [illegible] re[illegible] ad [illegible] Ba[illegible] Alex. [illegible] *Alex.* [illegible] *in* [illegible] *conſ. 99. nume* [illegible]

5 [illegible]

4 *primo* [illegible] fal[illegible] in [illegible] partis co[illegible] ſi nam [illegible] non [illegible] & ex [illegible] *Dec. in leg.* [illegible] *ff. de reg.* [illegible] *Alex.* [illegible] *marit.* [illegible] *verbu.* [illegible] *maritum.* [illegible] *ſuper* [illegible] *de dote quaſi* [illegible] *in* [illegible] *parte* [illegible] Te[illegible] & 5 pro[illegible] debere, [illegible]

Ƈtus [illegible] & de- b[illegible] *and.* [illegible]

6 to [illegible] q[illegible] an[illegible] ſione [illegible] qu[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] bonorum h[illegible] [illegible] m[illegible]ſt ſecundum Ba[illegible]

7 *t.ro.* [illegible] ho[illegible] lo non [illegible] pate [illegible] in [illegible] tari [illegible] ſ h[illegible] [illegible] *pua.* *num.* [illegible] *communia* [illegible] *leg. ſt.* [illegible] §. [illegible] *proponeretur* [illegible] *tran* [illegible] *hom.* [illegible] *at* [illegible] t[illegible] plex [illegible] nece[illegible] l[illegible] oncsinc[illegible] tacent [illegible] [illegible] ſpe[illegible] cedi[illegible]

8 quidem [illegible] con[illegible] [illegible] *ſigni.* [illegible] *Bart.* [illegible] *tra* [illegible] *de a-* *lim* [illegible] *Romanus in* [illegible] *bo* [illegible] *menta* [illegible] mentorū Ve[illegible] tam victus [illegible] ruit[illegible] is, [illegible] per- ſon[illegible] *Romanus* [illegible] *leg.* [illegible] *lam §. vſu-* *ras num.2.* [illegible] *medium ff. de verb.* [illegible] & [illegible] mi[illegible]s conc[illegible]rdan[illegible], hab[illegible] ra *Recolle* [illegible] *16. n.* [illegible] *ſeq.*

[illegible] I M A R [illegible] A.

1 *Pactum renouandi de 29. in annum 29. annos emph[illegible]teu- ta, quod ius acquir[illegible].*

2 *P[illegible]ſt tempus annor[illegible] 24. ſi emphyteuta* [illegible] *non petit* [illegible] *ſuo.* [illegible] *Licet infra n.7.*

3 *Line* [illegible] *qui ſt* [illegible] *ſit ad 2* [illegible] *ert ab* [illegible]

4 [illegible] *de* [illegible] *de* [illegible] *annus* [illegible] *annos ſit ne* [illegible] *imputate temporu pereat mer* [illegible]

5 [illegible] *riat in tem pore, quia a con* [illegible] *ne non à* [illegible] *habet.*

6 *A* [illegible] *probatur.*

7 *Em* [illegible] *po* [illegible] *9. annos* [illegible] *non* [illegible] *in* [illegible] *rum, non cadit a iur* [illegible] *det.*

8 *Debet tamen* [illegible] *entia in p* [illegible] *nda.*

9 *Con-*

9 *[illegible] decidit[illegible].*

10 *Emp[illegible] cuta non petens inueſtituram cadit a iure ſuo domino volente.*

11 *Iuſta cauſa excuſat, ſi non petitur inueſtitura infra annum.*

12 *Probabilis ignorantia ſimiliter excuſat.*

QVÆSTIO LXI.

1 DEfuncto e[illegible], qui emphyteuſim acquiſiuit, pro ſe, [illegible] filiis, at[illegible] n[illegible]p[illegible]s ſuis ad reno[illegible] andũ de 29. annis, in 29. ann[illegible]. Quæritur an nepos [illegible] aut [illegible] bona a tert[illegible] o e a po[illegible]nte ven[illegible]care p[illegible]. Pro po[illegible] facere [illegible] q pactum de r[illegible] de 29. an[illegible], in 29. [illegible] ac[illegible] p[illegible] contra præ[illegible] & [illegible], ita vt de[illegible] cur[illegible] viginti 9. annis contra ecclef[illegible] ag[illegible] poſſit ad obtinendum mu[illegible] turã ſimilem, nõ autem pactum huiuſ[illegible] in re, ita q aduerſu[illegible] tertium [illegible] fit, ſicut in ſimili [illegible] re[illegible]x cuius promiſſ[illegible] co[illegible] d[illegible] actio a[illegible] v[illegible] eo pa[illegible] [illegible] *n. 9. in fin. con* [illegible] ſeſſo[illegible] ag[illegible] nõ po[illegible] [illegible] a[illegible] 29.

2 refert & [illegible] *conſ[illegible] 8. n. 53. vol. 1.* Se[illegible] reus tu[illegible] videtur [illegible] nt. o annali poſt tẽ pus 29 annorũ. N[illegible] annis emphy teut[illegible] cadit a iure ſuo, ti[illegible] nationẽ intra annum, *per tex* [illegible] *in c. don* [illegible] *inquitate 12 q. 2.* I[illegible] dem [illegible] *pe[illegible] in c 1. de precario, vbi poſt Hoſtien. Card. Imol.* [illegible] *Anchar. Bar[illegible] communiter alii tenent ſecundũ Abb. ibidem, & Pariſ.* [illegible] *conſ. 108. n. 54. vol. 1.*

3 Pro actore facit q pactum [illegible] de renouando de 30 annis in 29. annos nõ [illegible] naturã emphyteu ſis, atq; in effectu nõ differunt emphyteuſis & li[illegible] uellus, qui eſt conceſſio ad 29. annos, cũ pacto r[illegible] nouandi, & quamuis in modo cõcipiendi [illegible] fit forma eadẽ, idem [illegible] n[illegible] natura, & quæcunq; diſpoſita ſunt in [illegible] habe[illegible] locũ in contra[illegible] 10, ideoq; ſecundum cõ munem vſum [illegible] vnũ p[illegible] alio ponimus, & promiſcue eis vtimur, *Bartan l.* [illegible] *C. de iure emphyteut. Bal. in rubr.* [illegible] *eodem, Iaſ* [illegible] *& ſeq.* [illegible] *Alex. in l. ſi finita, §. ſi de vectigalibus num. 39. ff. de damno inf*[illegible] *& conſ. 117. n. 12. vol. 4. Imol. in c. potuit de locat. Pariſ. d. coſ. 108. n. 12. vol.* [illegible] & omnes ita [illegible] nent inquit Alex. *d. § ſi de vect galibus.* [illegible] con[illegible] emphyt[illegible] uticus, & li[illegible] uellarius par[illegible] ſi[illegible] q; eiuſ[illegible] m natu[illegible] & effe ctus, ſequit[illegible] q [illegible] duo a lege par[illegible] cãtur, d[illegible] o ſita in vno, v[illegible] ndicant ſibi locũ & in alio, *l. quod [illegible] no. C. de furt. glo. in c. ſi poſtquã §. fin. de electione. in 6.* [illegible] *§. ex maleficiis nu. 39. inſtit. de action.* At ex contra[illegible] emphiteutico ius reale, & [illegible] fertur in acquirentem, & [illegible] ſ[illegible] os, at[illegible] *l. 2. C de iure emphyteut.* [illegible] *potuit de locato* [illegible] *ctigali ve[illegible] emph[illegible] teut.* Idem ergo [illegible] c[illegible] tra[illegible] real[illegible] d[illegible] m trãſ ferri, v[illegible] p[illegible] cto reno

4 uãdi, vt ſupra. [illegible] cundo [illegible] uando de tempore in tempus, n[illegible] d[illegible] ctus liuellari *Bal. in* [illegible] *C. de iur. emph*[illegible] *n. 39.* [illegible] *cod. Alex. d. l. ſi* [illegible] *§. ſi de v[illegible] galibus n.* [illegible]

quæ ſcnat A[illegible] & p[illegible] iuſmodi de r[illegible] de [illegible] in 29. [illegible] vt de[illegible] in a iud[illegible] app[illegible] ne [illegible] cõ[illegible], & v[illegible] tur[illegible] eccle ſi[illegible] *longa[illegible] a. gloſ. fin. in c. 1. de precario vbi*

5 *Abb. Car[illegible] & Imol.* [illegible] c [illegible] q c[illegible] in temp[illegible] rum, & eſt [illegible] ergis a con ſi[illegible] tad[illegible] q a iur[illegible] inuentus, *d.* [illegible] *vbi no tatur.* [illegible] *potuit de locato, & tenet Par. ſ. d. conſ.* [illegible] [illegible] reacum pa[illegible] d[illegible] renouando non a[illegible] contractu, ſe[illegible] actiorem p[illegible] [illegible] ſeq[illegible] q pactum hu iuſ modi, [illegible] a at[illegible] mut[illegible] ur, [illegible] mũ, & n[illegible] potum[illegible] nep[illegible] 29. an nis a tert[illegible] bona aut[illegible] n p[illegible] & p[illegible] hic patet non ob[illegible] quod [illegible] ns [illegible]

6 po[illegible] per p[illegible] *conſ. 184. ¶* [illegible] & co[illegible] fac[illegible] in [illegible] vt ibi p[illegible] *d. l. cui.* [illegible] *com. 66. n.* [illegible] *vol.* [illegible] N[illegible]

7 do, lo[illegible] fidet ſi per[illegible] & refirmati[illegible] nẽ non p[illegible] co[illegible] non po[illegible] tunc in[illegible] fra annum[illegible] *Bal. & Paul. in l. [illegible] la* [illegible] *159. nu 4. vol. 2. Dec.* [illegible] *4. parte n. 5. vbi com[illegible] per totam* [illegible] po[illegible] emph[illegible] nõ aſſeribitur, [illegible] ram, vt conſuluerunt [illegible] *n. volum. 1. An*

8 *char. con[illegible] 74.* [illegible] adu[illegible] q[illegible] a p[illegible] ci tatem [illegible] *ca fin. volum* [illegible] *numer. 227.*

9 *volum.* [illegible] tam n[illegible] proxi me[illegible] *d. l. ſolemni* bu[illegible] *de Fend. vbi ſupra* [illegible] ant Calder. [illegible] Paul. de [illegible] memi n[illegible] & [illegible] *cap. primo.* [illegible] temp[illegible] de hoc [illegible] nec etiam [illegible], non c[illegible] ſe [illegible] mendas[illegible] & au[illegible] Secun

10 [illegible] annale [illegible] quemadmo dũ eni[illegible] conductor[illegible] quos [illegible] pectat, ſi infra annum n[illegible] cadunt, a iure ſuo, nõ ip[illegible] domino v[illegible] nte & de

& declara[illegible] p[illegible]dente, Guid. Papæ *deciſ.164. per totam, Soc.conſ.66.n.18.volum.3. Rum.conſ.50.nume. 10.volum.1. Martan Soc.Iun.conſ.115.numer.22.volum.*[illegible] vbi communem ait opinionem eſſe. Pari ratione poſt lapſum 29.annorum, ſi infra annum non petit liuellarius inueſtituram, nõ excludit a iure ſuo quamdiu dominus non declarauit rẽ in commiſſum cecidiſſe. Tertio ſi ex iuſta cauſa, non petit liuellarius inueſtiturã ſibi non præiudicat, & inter iuſtas cauſas numeratur abſentia neceſſaria, vel probabilis, etiam ſi per procuratorem inueſtiturã petere potuerit, cũ alioqui nullum eſſet abſentiæ priuilegiũ, *c.1. quo temp. Miles,* &c. vbi iuſtæ cauſſæ ponuntur, glo. & ſcribentes ibidem, & omnes ſequuntur ait Soc.*d.conſ.66 n.15. vol.3. Curt. de Feud. 4. parte principali n 47.* Quarto annale ſilentium non excludit a iure petendi inueſtituram, ſi emphyteuta fuit in probabili ignorantia, quoniam annus a die ſcientiæ initium ſumit, *c.vnico.§. Titius filios, vbi glo ſi de feudo defuncti controuerſia ſit,* quam ibi probant, Bal Aluarot. vt alii, Curt. vbi ſupra, *numer.54. Ancbar.conſil.174 2. dubio conſilio 328. numero quarto. Grammat.deciſ.12. numer.8. & de reſtit. in integrum concedenda ob probabilem ignorantiam ex clauſula generali ſi qua mihi, qui firmat Martan. Soci. Iun.conſ.70. numer 18. vbi communis, numer. 3. volum.1.* Quæ ex præmiſſis concluditur aduerſus tertium poſſeſſorem ius reale liuellario competere neque annali excludi ſilentio.

S V M M A R I A.

1 *Dolus dans cauſam contractui bonæ fidei reddit ipſum pro iure nullũ. ſecus in dolo incidenti dolus dat cauſam contractui, quando quis non erat alias contracturus.*

2 *Dolus incidens dicitur quando quis alias erat contracturus, ſed deceptus fuit.*

3 *Mendacium dicitur dolus eſſe.*

4 *Vendita re quæ obligationi conditionali ſubiecta erat fideiuſſor non debetur, ſed ſufficit obligatio venditoris cum obligatione bonorum.*

5 *Vendita re obligata obligatione pura fideiuſſor per euictionem debetur.*

6 *Contractus ſi ad ſenſum ſapientis extendatur debetur ſecuritas, quæ ſit de natura contractus.*

QVÆSTIO LXII.

1 EMptore † ad emendum inducto dolo venditoris, vtiq; licet ab emptione diſcedere actione de dolo vel cõditione ſine cauſa, quoniã dolus dans cauſam contractui bonæ fidei reddit illum ipſo iure nullũ, niſi deceptus malit ſtare cõtractui cum ſupplemento iuſti pretii, at ſi nolit in eius electione contractum reſcindi vel ſuper accept ũ reſtitui alternatiuum iudicis officium induendo, ſin autẽ venditoris dolus incidat in contractum, tunc ſecus, quia dolus purgatur per actionẽ ex contractu deſcendentem, ad damnũ & intereſſe emptoris, ita q; tenet quidem contractus, ſed datur actio damnum paſſo aduerſus doloſum deceptorem. *l. ſi dolo. C.de reſcinden.vend.l.ſi quis affirmauit & leg.& eleganter vbi Bart.ff.eo.c.cum dilecti.de empt.& vendit.Iaſ.in §. actionum.n.19.inſtit.de action.& eſt magis communis opinio. vt tradit Aut.Hirillus de concordia gloſſarum n.168. cõcordia 13.*

2 Dolus † autem dicitur dare cauſam contractui, quando quis dolo partis inductus eſt ad contrahendũ, aliter nõ contracturus, dolus vero incidit in contractũ, quando quis erat contracturus, ſed deceptus fuit, vt plus minuſve diſtraheret vel emeret, *l. Iulianus §. ſi venditor.ff.de action.empt.d.l.ſi quis affirmauerit.vbi glo. ad idem gloſſa finalis in d.c. cum dilecti & ita declarat Alberic.in d.l.eleganter nu. . Imol. Anania, Barbat.poſt Ioan.Andr.in d.c.cum dilecti ſuper d.*

3 *gloſſ. fin. Rum.conſ.141.n.7.vol.1.* & vbi per mendaciũ altera partiũ aliquid affirmat, dicitur eſſe in dolo, *gloſ.in l.item ſi pretio §.finali.ff.locati,* q̃ ſequunt Imol. Ioannes de Anania *in d.c.cum dilecti,* & dixit Cinus *in l.præſumptione.C.ſi contra ius, vel vtilitatem publicã,* vel ſequitur Socinus *conſ.159.n.15.* quod dolus eſt falſa aſſeueratio ſcienter facta cum intentione

4 fallendi, ſin autem ceſſante dolo res vendita alteri eſt hypothecata obligatione conditionali, veluti ſi res empta fideicommiſſo ſuppoſita ſit, cuius caſus a futuro euentu pendeat, vel pro dotiũ vxoris reſtitutione cuius caſus nondũ venerit, tunc venditor nõ tenetur fideiuſſionẽ dare, ſed ſola euictionis promiſſio nõ hypotheca bonorũ, q̃ ſufficiãt, venditorẽ releuat, *l.ex his prædiis.C.de euiction.vbi Bal. Salic.& reliqui.& eſt caſus in l.illud & l.ſi dictum.ff.de euiction.& ponit Fabian.de monte tract.de empt. & vend. 6.q.principali & ſequentib. Tiraquellus de tract.conſang. §.29 gloſſa 5.in fin.& plene Neguſant.de pigno.1. membro*

5 *5.partis n.24.cum pluribus ſequentib.* At ſi res † vendita alteri obligata ſit obligatione pura, iure agit emptor, vt res liberetur vel fideiuſſor pro euictione detur, *Bald.d.l.ex iis prædiis.* vbi ait tria cõpetere remedia emptori, vnũ agendi, vt res libera tradatur, aliud excipiendi, q; pretium ſoluere non tenetur, niſi res liberetur, tertiũ ſatiſdationis pro euictione, q certum eſt eſſe poteſtatiuũ[illegible], & ibidem Albericus inquit, q; venditor põt offerre fideiuſſiones, ſi rẽ liberare non valet, & q; ita obtinuit Rubeus Alexandrinus *in l.non ſolum.§.morte n.462.ff. de oper. nou.nunciat.* dicit ſe coactũ fuiſſe recipere fideiuſſorẽ, & probat Ripa *in d.l.1.§.heres.n.32.ff.ad Trebell.* Paul. de Caſt. *conſ.207.in fi.vol.1.* Bertrand. *cõſ.60. vol.*

6 *2.parte 2.* Et † ſi cõuenerit emptor, q; contractus ad ſenſum ſapientis fiat, fideiuſſor nõ debet iis caſibus, quibus aliis de iure venditor nõ tenet fideiuſſorẽ dare, qm̃ non poteſt ſapiens declarare emptorem teneri ad dandũ fideiuſſorẽ, cum hoc nõ ſit ex natura contractus, & ſapiens qui arbitrio boni viri iudicare debet, arbitrari debet ſecuritatẽ q̃ eſt ſecundũ naturã contractus, *not. Specul. tit.de empt.& vendit.n.9. Alberic.in l.1 n.2.ff.qui ſatiſd. cog. Alex. Specul.ibi ſupra.*

S V M M A R I A.

1 *Dolus in quo conſiſtit.*

2 *Dolus conſenſum excludit.*

3 *Dolus dans cauſam contractus reddit ipſum nullum etiam in foro conſcientia.*

4 *Dolus ſi incidens ſit in contractum ſuſtinetur.*

5 *Dolus reipſa quid ſit.*

6 *Si fraudatio ſit citra dimidiam iuſti, dolo ceſſante debet ad æqualitatem reduci.*

Qvæstio LXIII.

AT vero D. Thomas dolum deſcribens ſic a-
it, *in 2. ſecunda q. 55. art. 4. ad ſecundum* ꝙ pro-
1 prie & principaliter dolus conſiſtit in verbis, fraus
autem in factis, doluſq; eſt genus cui ineſt fraus
tamquam ſpecies ſuo generi, idemque tenet glo.
*in l. iurn gentium §. ſed ſi fraudandi. ff. de pact. Abb. in ca-
pitulo ex tenore 2. de reſcrip.* ita quod dolus fit dictis
& pactis & factis, fraus vero factis tantum, ſe-
quuntur S. Antoninus *parte ſecunda tit. 1. capite 17.
§. ſecundo. Nanar. in Manuali cap. 17. numer. 17*. vbi i-
2 gitur conſtat emptorem empturum non fuiſſe,
vtique iure licet a contractu recedere cũ conſen-
ſus defecerit, quia dolus conſenſum excludit, *leg. ſi
per errorem. ff. de iuriſdic. omnium iudicum*, & pactum
dãs cauſa n vẽditioni, ſi nõ ſeruatur venditio diſ
ſoluitur, *l. cũ te. C. de pac. inter empt. & vendit. Bart in l.
finali vlt. col. ff. de conditionibus ob cauſam.* Ceterum ſi
3 quæritur in foro conſcientiæ quid iuris ſit in ca-
ſibus præmiſſis, dic quod aut dolus dat cauſam
contractui, & tunc ſiue defraudatio ſit vltra citra
dimidiam iuſti pretii, contractus nedum in foro
exteriori, ſed etiam in foro conſcientiæ nullus
eſt, quia dolus conſenſum excludit vt præmiſ-
4 ſum eſt, aut dolus incidit in contractum, & tunc
ſiue deceptio ſit vltra ſiue citra dimidiam iuſti,
ſuſtinetur contractus, quia in ipſum partes con-
ſenſerunt, tametſi non in quantitate pretii in
qua altera partium læſa reperitur, idcirco tam
in foro conſcientiæ quam in foro fori contra-
ctus non redditur nullus, ſed læſus agit, vt ad æ-
qualitatem iuſti pretii reducatur firmo rema-
nente contractu, ad quod inquit Sanctus Tho-
mas *2. ſecunda quæſt. 77. artic. primo.* fraudem adhibe-
re vt aliquis plus iuſto vendat vel emat, & proxi-
mum decipiat, omnino peccatum eſt, ſequitur
Sotus *de iuſt. & iure libr. 6. quæſt. 3. articul. primo, con-
5 cluſione prima & 2.* vbi declarat eſſe mortale, aut do-
lus re ipſa interuenit, qui proprie non dicitur do-
lus, ſed ſic appellatur, quia ipſa res iniqua eſt, vt
declarat glo. *in l ſi quis cauſam, §. aliter de verbor. oblig.*
quod eſt quando contrahentes rei valorem bona
fide contractum ineunt, in quo alter eorum, vel
ambo damnum patiuntur, & tunc non eſt pecca-
tum, neque reſtitutioni locus eſt, niſi repetatur, &
ſi à principio plus emiſſet ſi ſciuiſſet, & deceptio
eſt notabilis tenetur reſtituere vel pretium ſup-
plere, *Ang. verb. dolus num. 9. Silueſter ver. culpa quæſt. 7.
Medina titulo de rebus reſtituendis quæſt. 33. prop. tertia.*
6 ſin autem defraudatio ſit citra dimidiam iuſti o-
mni dolo remoto in conſcientia, tenetur defrau-
dans contractum ad qualitatẽ reducere, Hoſtienſ.
*de cont. empt. §. qualiter reſcindatur, & ponunt canoniſtæ
in d. c. cum dilecti & c. cum cauſa de empt. & venditione.*

SVMMARIA.

1. *Filii in conditione poſiti non dicuntur ex teſt. vocati, ſed ius legitimæ ſucceſſionis eis reſeruatum eſt.*
2. *Filii in conditione poſiti tacito iud. defuncti vocati dicuntur quorum fauore cond. fuit app.*
3. *Opinio gloſſæ legis Lucius. ff. de hæredit. inſtit. quando non procedit.*
4. *Coniectura ex diſpoſitis in teſtam. colligi debent.*
5. *Prima coniectura eſt, quando filii ſunt in conditione poſiti ſimulque grauati.*
6. *Contrariam opinionem multi tenuerunt.*
7. *Nepotes & alii in conditione poſiti grauati nequeũt, tenet tamen fideicommiſſum, vt ibi.*
8. *Secunda coniectura quando plures facti ſunt ſubſtitutionum gradus.*
9. *Tertia coniectura eſt quando filii in conditione poſiti ſunt, cum expreſſione maſculinitatis.*
10. *Diſpoſitio ad fauorem agnationis emanata fideicommiſſum continet inter illos de agnatione.*
11. *Contrarium quod filii maſculi in conditione poſiti non dicantur, diſpoſitiue vocati, tenent ii, qui hic enumerantur.*
12. *Contrarium declaratur procedere vt ibi.*
13. *Quarta coniectura eſt, quando teſtator filias, neptes, & alias feminas dotari mandauit, & ab vniuerſali ſucceſſione excluſit.*
14. *Quinta adducitur coniectura vt hic.*
15. *Sexta coniectura enumeratur, quando filii in conditione ſunt poſiti, per ablatiuos abſolutos.*

Qvæstio LXIV.

FIlii in conditione poſiti non ſunt ex teſtamen-
to vocati, ſed tantum ipſis reſeruatum eſt
ius legitimæ ſucceſſionis, cũ non iud. defuncti, ſed
caſu & fortuna ſuccedant, *glo. in l. Lucius la 2. ff. de hæ-
red. inſtit* quã ibi Bart. & alii ſequuntur, & præcipue I-
mol. qui hanc partẽ coẽm eſſe, & ita iudicatum fuiſ-
ſe teſtatur, reprobãs contrariũ tenentes, & eadẽ gloſ.
eſt magis cõmuniter approbata, ſecundũ Ial. *in l. 1.
n. 10. C. de pactis*, & ꝓ cõmmuni Canonizata ſecun-
dũ Dec. ibi *n. 15.* coẽm affirmant ibidem Ripa *n. 7.*
Hubert. Zuccard. *n. 24.* q refert ita iudicatũ fuiſſe:
Caguol. quoq; ibi vti coẽm approbat & Aret. *tract. de
teſtam.* glo. etſi deceſſerit, inquit pluries cõſului,
& vidi multa cõſilia ꝓ iſta parte, *Alex. conſ. 108.* vbi
plene dicens, ꝙ hæc eſt cõmuniter approbata *vol 1.
cũ aliis conſulentibus ibi in addit. citatis. & conſ. 155. n. 15.*
vbi pariter coẽm teſtatur *vol. 2.* pleniſſime per no-
uẽ columnas ita reſidens, Curt. Sen. *conſ. 45. n. 1.* v-
bi magis coẽm ſæpe teſtatᷣ, Ripa *in l. Centurio n. 9.
ff. de vulg. & pupill.* dicit coẽm & canonizatam ſen-
tentiã, & vti cõmunem ſequitᷣ Lancellot. [illegible]
in d. l. centurio n. 448. coẽm & in de[illegible]is ſequendã
[illegible] *conſ. 146. vol. 2.* cõmunem & in iudica-
do, & cõ[illegible] nuo ſequendã dicit So[illegible] *conſ. 65. n. 1. &
in fine conſ. vol. 3.* & tanq̃ cõmunem plene cõfirmat
per multas quotas Soc. *conſ. 14 n. vol.* & tanquã
coẽm ſequitᷣ [illegible] an. Soc [illegible] *vol. Beer.
deciſ.* [illegible] vbi [illegible] e per [illegible] inſ[illegible]
tas referẽs, q hanc partẽ [illegible] in contrariũ
ipſe inclinat. C[illegible] raria ſ [illegible] verior, atq; ho-
die cõmunior [illegible] quẽda eſt, qui [illegible] glſ. *d. l. Luci*
non deſunt ſummæ auctoritatis viri, qui [illegible] non
teneant, audacterq; reprobent, tanq̃ non [illegible] &
volũtati teſtatorũ aduerſantem [illegible] in cõdi-
tione poſitis prouidere intendunt, [illegible]
cõdi[illegible]io fuit adiecta, idcirco ex teſtam. [illegible]
tacito defuncti iud. dicunt. Nã ſi teſtator [illegible]
platione filiorũ in conditione poſitorũ ſub[illegible]
excludit, hoc facere videtur, vt q[illegible]atur [illegible]
originaliter tenuit Oldrad. *in l. 1. C. de* [illegible]

q[illegible]

quem refert & ſequitur ibidem Salic. Roman. *in l. ſi cum dotem. in princ. ff. ſolut. matrimon.* dixit hanc veriſſimam opinionem eſſe, Corn. *in d. l. 1. C. de condit. inſert.* multos enumerat antiquos, & modernos, qui conſulendo ſententiam hanc ſequuti ſunt, & inter cæteros refert Bald. & Collegium Florentinum ita conſuluiſſe, & quod Paul. de Caſtr. renuit conſulere pro opinione gloſſ. *d. l. Lucius*, hæc & alia plenius ſcribit Corn. (quamuis ipſe contrarium teneat) Idem Corn. *conſ. 146. num. 19. volum. 2.* refert Baldum, Paulum de Caſt. Salic. Roman. & Ancharanum hanc opinionem tenuiſſe, addens quod in diuerſis cauſis vidit conſilia, diuerſorum doct. ſua tempeſtate magnæ auctoritatis pro hac parte conſulentium, & inter alios Antonium de Prato celebrem doctorem, atque Collegium Florentinum, pro eadem opinione conſuluiſſe, *Soc. conſ. 70. num. 4. volum. 1.* refert quod inſignis Doctor Franciſcus Albergottus contra gloſſ. conſuluit, & ſubſcripſerunt quaſi omnes aduocati Florentini, & Soc. addit, ego vidi alias conſultum per multos ſolemnes doctores Bononienſes dicentes hodie poſſe dici hanc communem eſſe opinionem modernorum, Paul. de Caſt. *conſ. 410. num. 5. volum. 1.* ſatis notabiliter tuetur hanc partem, dicens alias credidiſſe veram opinionem gloſſæ *d. l. Lucius*, ſed occurrentia caſus fecit cũ magis ſpeculari, & contra eam tenet Andreas Barbat. *conſ. 17. colum. 8. in 3. & 4. dubio vol. 1.* & validis efficacibuſque rationibus hanc partem defendit, dicens Collegium Bononienſe ita conſuluiſſe, & cum poſtea quæſtio fuit in dubium reuocata Bononiæ, ita fuit iudicatũ, & plenius id ipſum voluit *conſ. 55. colum. 4. volum. 2.* vbi refert, infinitis vicibus ita conſultum vidiſſe per valentiores doctores Italiæ, & ita iudicatum, & licet Imola *in d. l. Lucius* dicat, quod opinio gloſſæ communis eſt, tamen ſalua pace inquit Barbat. contraria opinio verior eſt, & æquior, melioribusque ſulfulta rationibus, & eſt etiam communior, hinc Curt. Iun. *conſ. 51. num. 32.* ait Barbat. *in præfato conſ.* videndum eſſe omnino ab omnibus iudicare debentibus, & ipſe quoque ſatis notabiliter hanc ſententiam confirmat, dicens quod plurimi doctores ſupremæ auctoritatis eam tenent, & tamque ſit æqua opinio in iudicando eſt ſequenda, quia multotiens errant homines diſcedentes ab æquitate, & ſequentes ſubtilitates, addens, quod quando ſit ſubſtitutio de deſcendentibus teſtatoris ſententia hæc communis eſt, atque ſequenda, Ripa *repet. . . tit. de ſubſtit. & pact. in matrimon. fact.* in eandem venit ſententiam, vbi ſub *n. 8.* inquit, plurimi excellentiſſimi doctores eam tenent, & tamquam magis conſonam voluntati teſtatorũ alias ipſam defendi, verum quidam iudices malunt cum pluribus errare, quam cum paucioribus ſane iudicare: *Caſſanens conſ. 14.* firmat eandem ſententiam quatuordecim efficacibus rationibus, & plenius *conſ. 67.* vbi multos legentes & conſulentes recenſet, qui hanc partem ſequuntur, & multos illuſtres doctores eam tenuiſſe tamquam valde æquam & rationabilem, & vti communem tandem ipſe ſequitur Marian. Soc. Iun. *conſ. 4. n. 7. vol. 1.* dicit quod ſi bene conſideramus doctores tenentes vnam & alteram opinionem, fortaſſe gloſſ. *d. l. Lucius* non erit communis, *& conſ. 168. n. 74. vol. 2.* hanc partem tamquam communem ſequitur & pleniſſime eam defendit, *& conſ. 158. n. 57. vſq. ad n. 73. vol. 2.* vbi recẽſet omnes quotquot ſunt, antiqui, moderni, & moderniores, qui hanc partem tenent, ſubdens ab iſta opinione tamquam veriori, & forte hodie communiori in iudicando non eſſe recedendum, & licet olim opinio gloſſæ fuit communis, hodie tamen hæc eſt communior. Nam temporis curſu communes opiniones quandoque mutari ſolent, & validiſſimis rationibus longoque ſtylo hãc partem tuetur *Boer. deciſ. 155.* ſimpliciter refert omnes qui hanc partem tenuerunt, eamque ſequitur rationibus quamplurimis, *& deciſ. 147. n. 15.* inquit hanc ſemper in iudicando ſequuturus ſum, quia ita communiter fit per teſtatores ad conſeruationem agnationis, & licet periculoſa ſit deciſio, ego potius ſententiam hanc poſteriorem tenerem, ob concomitantiam naturalis inſtinctus communiſque voti teſtatorum, ſed quicquid ſit data veritate
3 gloſſæ *d. l. Lucius*, illa non procedit, quando coniecturæ præſumptæ mentis teſtatoris in contrarium concurrunt. Nam de facili concurrente aliqua coniectura iuuatur mens teſtatoris erga filios in conditione poſitos, vt ex teſtamento ſubſtituti cẽſeantur, idque facilius procedit ob varietatem opinionum & efficaces hic conſiderationes, quæ dubiam reddunt ſententiam d. gloſſ. propterea que quælibet leuis coniectura ſufficit, vt à gloſſa recedamus, *Corn. conſ. 146. n. 19. in fin. vol. 2. Ripa d. l. Centurio n. 162.* dicens quod prudentiæ iudicantis relinquitur, quæ & quales coniecturæ ſufficiant, & Soc. *in l. cum auus in finalibus verbis. ff. de condit. & demonſt.* dicit conſulẽtes ſemper conati cõſiderare aliquas coniecturas, ex quibus filii in conditione poſiti præſumantur ſubſtituti, ſuper quibus non poteſt dari certa doctrina, ſed iudicum circumſpectioni relinquitur, *Galeaula d. l. Centurio nu. 449. 2. limitat. Aym. in repet. l. cum filio n. 68. ff. de l. 1. Curt. Iun. conſ. 87. n. 4. Pariſ. conſ. 42. n. 12. vol. 3. & conſ. 37. n. 21. vol. 2. Aym. conſ. 62. n. 6. vol. 1. Ripa. reſpon. 1. n. 9. tit. de ſubſtit. & pact. in matrimonio factis*, & plures conſulentes ad præmiſſa commemorat Marian. Soc. Iun. *conſ. 158. n. 33. volum. 2.* qui eidem ſententiæ adhæret, dicens ſe ita ſæpiſſime conſuluiſſe, & ita communiter doct. tenere, *& conſ. 145. n. 36. vol. 3.* vbi ſimiliter id communiter teneri firmat.

4 Atque coniecturæ † ex teſtamento colligi debent, & ex diſpoſitis in eo, non autem quæ in fantaſia imaginantur, alias voluntas abortiua dicitur, non ſufficit enim dicere, ita fuit mens teſtatoris, niſi voluntas eius tranſeat in diſpoſitionem, *Socin. in leg. cum auus in fin. ff. de conditio. & demonſtrat. Ripa. in leg. heredes mei. §. cum ita numero 34. ff. ad Trebellian. & Socin. conſ. 116. numero 1. volum. 7.* & plene comprobat Pariſ. *conſ. 86. n. 20. vol. 2. & conſ. 31. n. 11. vol. 2.*

5 Prima † coniectura per q̃ gl. *d. l. Lucius* limitatur

vt non procedat eſt quando filij in conditione poſiti, ſunt a teſtatore grauati, tunc enim dicuntur ex teſtamẽto vocati, ita vt fideicommiſſum reſultet ex verbis conditionalibus iuncto grauamine. Non potuiſſent enim grauari niſi fuiſſent honorati, quia quem non honoro, grauare non poſſum *Bar. in l. Centurio n. 3. ff. de vul. & pupill.* vt ſi teſtator dicat, ſi filij mei deceſſerint ſine filijs, vel eorum filij ſine filijs, bona mea deueniant in talem. Nam teſtator nepotes grauando de reſtituendo, videtur eos vocare, & honorare, quam opinionem vti communem ſequitur *Dec. d. l. 1. n. 15. C. de pactis, & alij quam plures ibidem ab eo citati, Aret. §. fin. in fi. inſtit. de pupill. ſubſtit.* dicit quod hæc opinio in actu practico ſeruaretur conſulendo & iudicando, *Corn. conſ. 146. n. 20. vol. 2.* refert ſe ita pluries conſuluiſſe, & famoſiſſimum doctorem Ioannem de Petruccis ita conſulendo tenuiſſe, & quod vidit dum Piſis legeret ita conſultum a clariſſimis ſuo tempore doctoribus, *Ripa in d. l. Centurion. n. 166. & 169. in fin.* Inquit quod eſt conſona voluntati teſtatorum, & pleniſſime confirmat Lancel. Galliaul. *d. l. centurio n. 458. vſque ad n.* 480. omnibus hinc inde relatis, quæ in materia adduci poſſunt, vbi multos hanc partem tenentes recenſet, *Soc. in l. cum filio. ff. de leg. 1.* dicit partem hanc in conſulendo à multo tempore citra canonizatam à doctoribus Peruſinis, & ita ſemper tenuiſſe, non ſolum de æquitate, ſed etiam in puncto iuris, *& ſub n. 479.* repetit hanc opinionem æquiorem, fauorabiliorem voluntati teſtatoris, & de iure veriorem, & idem repetit *Soc. conſil. 249. n. 5. vol. 2.* dicens magis communem mentique teſtatoris conſentaneam, *Bertraud. conſ. 173. num. 22. cum pluribus ſequentibus, vbi pleniſſime vol. 1. part. 2. Soc. nepos conſ. 145. n. 36. vol. 3.* vbi dicit, ſe pluribus annis tamquam communem ſecutum fuiſſe contrariam opinionem, tamen melius cogitando dici poteſt, quod imo hæc opinio ſit communis, *Ripa reſponſ. 1. n. 39. tit. de ſubſt. & pact. in matrimonio factu,* teſtatur ita communiter teneri, *Alex. conſ. 64. n. 2. vol. 5.* refert communem hanc opinionem eſſe, & plures eandem ſequentes commemorat ibi additio.

6 Sed contra præmiſſa multi tenuerunt, & quidam communem hanc intentiam appellarunt, de quibus per Iaſonem *d. l. Centurio n. 57. & Aym. in repetit. l. cum filio n. 67. ff. de leg. l. 1. Pariſ. conſ. 36. n. 13. vol. 2.* vbi plene hanc partem tuetur affirmans magis communem, multoſque referens, qui hanc communem eſſe teſtantur, *Ruin. conſ. 138. n. 3. vol. 3.* vbi inquit, quod contraria opinio damnata eſt in ſcolis & in palatiis.

Hinc dixit Bald. *in l. vnica §. pro ſecundo numer.* 8 *Cod. de caduc. tollen.* quod opinio contraria eſt æquitas non ſcripta a lege, neque à teſtatore, ſed ſolum in capite diſcretorum virorum. Quam tamen quæſtionem indeciſam reliquit ibi Bald. Alexand. *conſ. 105. num. 4. volum. 1.* plene firmat eandem opinionem *Dilect. de arte teſtandi tit. de ſubſtit. caut. 19.* vbi ex teſtimonio aliorum refert tamquam communiter teneri, *Ruin. conſ. 7. n. 10. vol. 2. vbi communis, & conſ. 102. n. 4. & 6. in fin. eod. vol.* dicens quod verior, & communior eſt contra Bartolum. Ad

7 hæc reſpondeo quod etſi nepotes grauari non poſſint & fideicommiſſum non teneat in perſona nepotum, & reſpectum deſcendentium in conditione poſitorum, valeat tamen in perſona filiorum hæredum inſtitutorum, tamquam grauatorum ſub duplici conditione, videlicet ſi ipſi deceſſerint ſine filiis, vel eorum filii deceſſerint ſine filiis, & à filiis primi gradus hæredibus inſtitutis debetur fideicommiſſum, licet conditio ſit extitura poſt mortem eorum in perſona nepotum, vel eorum ab eis deſcendentium, *Bart. d. l. Centurio. & in l. ſed etſi ſic ff. de leg. 1. Alexand. conſ. 23. num. 6. volum. 7. Aym. d. l. cum filio num. 66. Ripa d. l. Centurio num. 167. vbi communis, Galliaula ibidem num. 414.* vbi quod nemo diſcrepat ab hac concluſione, *Dec. conſ. 182. colum. 3. in fi.* vbi ait Bartolum communiter approbari, *Curt. Iun. conſ. 42. n. 16. in fin.* vbi magis communem refert, *& conſ. 139. n. 20.* dicens in hoc omnes cum Bartolo tranſire, *Pariſ. conſ. 42. num. 11. vbi communis volum. 3. & conſ. 36. n. 9. vol. 2.* dicens quod omnes communiter Bart. ſequuntur. Idem Pariſ. *in addit. ad Bart in d. l. centurio, n. 27.* dicit veriorem & communiorem.

8 Secunda coniectura per quam limitatur gloſſ. *d. l. Lucius* vt non procedat, eſt quando de filiis nepotibus vlterioribus in conditione poſitis fuit facta plures ſubſtitutionum gradus, & in defectum omnium de ſubſtituto teſtator prouidit, tunc enim filii, vel alii deſcendentes, quamuis in conditione poſiti ſubſtituti dicuntur, aliter enim ab vltimo mortẽte ſubſtitutus capere non poteſt, niſi vnus alteri reſtituere rogatus ſit, vt plene firmat Anchar. *conſ. 24.* per totum, vbi inquit, quod hæc eſt optima coniectura, & æqua, nec contrarium dici poſſet, quia rectus ordo caritatis ita dictat, ſequitur Ripa *d. l. Centurio n. 165. Curt. ſen. conſ. 51.* vbi communem affirmat, dicens iſtam puto veritatem, poſt Deus eſt, cum non ſit quærendum cum quo teſtator loquatur, ſed in quem voluntatis ſuæ intentionem dirigat, *Soc. nepos conſ. 168. nu. 11. circa medium volum. 2.* vbi in ſpecie quando nominantur deſcendentes de gradu in gradum, dicens, quod iſta ſola ratio eſt ſufficiens ad tenendum hanc concluſionem, *Boer. deciſ. 155. nu. 25. in fin.* dicens quod hæc opinio ſine ſcrupulo tranſit, quando facti

9 ſunt plures ſubſtitutionum gradus. Tertio coniectura ſumitur ad limitationem gl. *d. l. Lucius*, quando filii ſunt in conditione poſiti, cum qualitate maſculinitatis, vt quia teſtator dicit ſi filius meus deceſſerit ſine filiis maſculis, vel eorum filii ſine filiis & deſcendentibus maſculis, ſubſtituo talem, tunc enim maſculi ad excluſionem fœminarum dicuntur incluſi, & illa verba continent diſpoſitionem in perſonam filiorum, quaſi quod agnationis conſeruandæ cauſa ita diſpoſuit, alioquin ſi diceremus maſculos tantum ab inteſtato vocatos eſſe, fœminæ vna cum ipſis ſuccederent, cum read ad cauſam inteſtati deuoluta fœminæ ſimul cum maſculis admitterentur. Quod contra manifeſtam

ſtam teſtatori [illegible] qui ſolos maſculos feminis ex[illegible] Idcirco voluntas teſtatoris [illegible] maſculi vocati dici debent, *Boer. de* [illegible] *5. circa medium cum pluribus ſequentibus*, plen[illegible] hanc partem tuetur affirmans maiorem partem doctorum eā ſequutos fuiſſe, referens ex fide [illegible] iudicatum, & hanc eſſe veriorem, humaniorem quae [illegible] & magis voluntati defunctorum conformem, ſubdens in fine, quod ſine ſcrupulo [illegible] quando facti ſunt plures gradus [illegible] *Dec. d. l. 1. n. 16. C. de pact.* [illegible] refert, prout vere con[illegible] *con*[illegible] *& al bi propque Ripa in l. Centurio n.* [illegible] ores doct. [illegible] *Co n.* [illegible] *Pape de* [illegible] *f. 84. per totam. Curt.* [illegible] & poſtmodum [illegible] affirmat, [illegible] *2. & conſ. 115. n.* [illegible] opinionem ſe iu-
10 dica[illegible] Ad quorum [illegible] [illegible] *de leg. Aym. conſ.* [illegible] *n. 6. &* [illegible] *quae ad caſum noſtrum inſeruit ſcribit Marian.* [illegible] *n. 78. vol. 2.*

Quod autem hic [illegible] gnationis colligi po[illegible] *num. 4. in fin. &* [illegible] verum, *Marian.* [illegible] *primo.*
11 Non obſtat quod [illegible] R[illegible] *l. prima numero 8.* vbi [illegible] maſculinitatis [illegible] dem [illegible] *in l.* [illegible] *eutus n. nun. er.* [illegible] ita teneri refert So[illegible] *& ſeq. volum. 1.* ſatis notabiliter [illegible] ita tenendum eſſe [illegible] verum in [illegible] cando [illegible] *& ſeq.* [illegible] *pact.* [illegible] reprobat [illegible] nem.

12 R[illegible] onde obiectioni [illegible] Ripæ & [illegible] pr[illegible] re vbi ex[illegible] fœminas [illegible] maſculos ex [illegible] ab [illegible] vocati fœminæ cum ipſis [illegible] dūt, [illegible] fœminas non admitt[illegible], in [illegible] ninis [illegible] limitat[illegible] procedi [illegible] d[illegible] a defun[illegible] que ex [illegible] maſcul[illegible] ita [illegible] Ripa & Zuccar[illegible] ſupra & alii quos adducit S[illegible] nepos *conſ. 111. num.* [illegible] *& conſ.* [illegible] *volum.* dicens, quod eſt [illegible] & not[illegible] atio, & iterum idem plene firmat *conſ.* [illegible] vbi hanc veram opinionem e[illegible] & [illegible] Pariſ. *conſ. 42. num. 14. volum. 3. & conſ.* [illegible] *num. 79. volum. 2.*

13 [illegible] ta coniectura † fumi[illegible] gl. *l. Lucius* [illegible] procedere, quando [illegible] & nepotes, [illegible] feminas ex deſc[illegible] na-ſcituras dota[illegible] mandauit, & a ſucceſſione vniuerſali excluſit, quia [illegible] te maſculorum ita diſpoſuiſſe credendum [illegible] tum etiam quia ſi fœminas cum maſculis [illegible] re expreſſe pr[illegible], niſi dicimus maſculos ex teſta[illegible] vocatos, ſequeretur, quod feminæ quemadmodum in caſu præmiſſo ita hic vna cum maſculis ab inteſtato concurr[illegible] rent, cuius contrarium teſtator [illegible] voluit, *Corn. conſ. 20. num. 21. vol. 4. Ripa in d. l. Centurio n. 163. & ſeq. ff. de vulg. & pupill.* inquiens ab iſta coniectura in [illegible] dicando non diſcedere, quia mens teſtatoris eſt bona ſua peruenire ad ſolos maſculos, *& d. l. 1. num. 8. Cod. de pact. Curt. Iun. conſ. 87. num. 2.* vbi plene [illegible] ratione q[illegible] a fœminas excludendo maſculos includere di[illegible] vnius excluſio ſit alterius incluſio, & per alia d[illegible] quibus ibi, *Aym. conſ. 62. n. 9. & conſ. 130. num. 4. volum.* [illegible] *Ripa reſpon.* [illegible] *nu. 11. tit. de ſubſt. tut. & pact.* & pleniori [illegible] lo coniectura hæc confirmatur infra *recollecta 85. per totam.*

14 Quinta accedit † coniectura, vt gloſſ. *d. l. Lucius* non procedat, quando filii legitimi ac naturales ſunt in conditione poſit[illegible] ad excluſionem [illegible] illius, qui legitimus fuit. Nam ſi ſolos [illegible] nos & n[illegible] in conditione poſuit [illegible] quod ex teſta[illegible] ſunt v[illegible] legitimi, & naturales, cū alias ſi ab inteſtato vocarent[illegible], ſuccedent legitimati, vna cum legitimis & n[illegible] contra expreſſam defuncti diſpoſitionem, vt firmauit Marian. Socin. nepos *con*[illegible] *5. n. 8. vol. 3.* vbi plerosque allegat dicentes hanc eſſe communem opinionem, & hanc coniecturam potentiſſimam eſſe affirmat & cui [illegible] opponi poteſt. Nec obſtat ſi dicatur, quod contra hanc coniecturam ſiue limitationem [illegible] Pariſ. *conſ. 86. n.* [illegible] *l. 2. ſecutus Soc. in d. l. cum auus.* ita tenentem, & pleroſque alios conſulentes ita tenentes, quos ibi refert, quoniam cum communis opinio ſit pro hac limitatione, illa ſequenda eſt, *l. minime. Digeſt. de leg. capit. ne innitaris de conſtit.*

15 Sexta coniectura † facit, ex qua limitatur non procedere gloſſ. *d. l. Lucius*, quando filii vel deſcendentes [illegible] in conditione poſiti per ablatiuos abſolutos, tunc enim in diſpoſitione eſſe dicuntur, quia ablatiui abſoluti ab habente auctoritatē diſponendi prolati, diſpoſitionem, & fideicommiſſū important, *l. fideicommiſſa. §. cum eſſet ff. de leg.* [illegible] *olog. conſ. 62. n. 24. in fin. Alex. conſ. 185. n.* [illegible] *ſaltem in quarta ſolutione vol. 2. Soc. nepos conſ. 4. n. 7. vol. 1.* & facit doct. Bar. *in l. a teſtatore n.* [illegible] *ff. de cond. & demonſt.* vbi tenet, quod ablatiui abſoluti relati ad perſonam, in qua poteſt cadere fideicommiſſum, inducunt fideicommiſſum quantum ad ſe, & quo ad alia conditionem, ex quibus ad deciſionem earum ſecundū caſus occurrentes poteſt inferri.

SVMMARIA.

1 *Onus legatorum ad ſubſtitutum in certis rebus non pertinet.*

2 *Subſtitutio facta de vno in tertia parte bonorum ſtabilium, & de alio in alia parte eorumdem ſtabilium dicitur eſſe particularis.*

3 *Fideicommiſſum particulare non trahitur ad vniuerſale, etiam alio vniuerſali non exiſtente.*

4 In

4 [illegible] *rum non* [illegible] *a & actiones* [illegible] *in fideicommiſſum* [illegible] *partis hære*[illegible]

5 *Sub*[illegible] *in reſiduo* [illegible] *quando* [illegible] *ſa eſſe* [illegible]

6 *Iura* [illegible] *ad res* [illegible] *non* [illegible] *quemlibet* [illegible] *vniuer*[illegible]

7 *Bona alienari* [illegible] *ita non veniunt in* [illegible] *vitute* [illegible]

8 *Prohibitio* [illegible] *vel* [illegible] *teſtatori* [illegible] *obligationem,* [illegible] *præſumitur.*

Qvæstio LXV.

1 IN [illegible] *orum* [illegible] *non* [illegible] *nt vni* [illegible] *d* [illegible] *um* [illegible] *ad* *Bal.* [illegible] *famil.hercif.* [illegible] *conſ.* 6 [illegible] *volum.* [illegible] autem [illegible] *part* [illegible] [illegible] *de hered.inſtit.* vbi in [illegible] ous, de [illegible] rebus [illegible] Hoc [illegible] uin, & [illegible] *conſ.* [illegible] *Dec.* [illegible] *conſ. 83.Pariſ.conſ.4.* [illegible] *num.* [illegible] *volum.3.* [illegible] quod omnes hoc [illegible] *de hered.* [illegible]

3 [illegible] *n non* [illegible] *apud Iaſ.* [illegible] *ſed etſi quis* [illegible] *nol. in l. ille* [illegible] *non omnes num.* [illegible] *in l.1.§.ſi ex fundo num.* [illegible] *lex. in l. nam quod §.non omnes n.9.* [illegible] vbi [illegible] *Pariſ.conſ.* [illegible] *vol.2.*

4 S[illegible] ium partis [illegible] institutione hæres [illegible], etiam inuit[illegible] *mi* [illegible] *io parti* [illegible], in quo iura [illegible] tunc non retinet heres [illegible] non poſſit, ſed [illegible] nes ſunt [illegible] *Caſt. ita declarat ff.* [illegible] *de arte* [illegible]

[illegible] 5 [illegible] extat [illegible] *poſt* [illegible] *ta, l.* [illegible] & [illegible] *nu. 6.* [illegible]

[illegible] *to d* [illegible] *reli*[illegible] *bo* [illegible] *in l. Centurio n.4.* *ff. de vulgari & pupil. Imol. d. l. cogi n. 15. in fine.* [illegible] *lex. d. l. nam quod. §. non omnis in fin.* Non tamen [illegible] *utit* [illegible] *ad* [illegible] *& re* [illegible] *d* [illegible] *uaritur.* [illegible] Od [illegible] *Cæſ.* & *Cor.* [illegible] *idem* [illegible] *princ.* [illegible] *per teſtam* [illegible] *Ant. & cnet Alex.* [illegible]

[illegible] hæ [illegible] tum [illegible] *in d. §. I*[illegible] *Imperator Antoninus in principio. ff. de*

6 [illegible] *onde* [illegible] *itio* [illegible] *in* [illegible] *bon*[illegible] *num.8.* *volum.3.* [illegible] *conſ.* [illegible] *num.* [illegible] *volum. 2. parte* [illegible] *mnibus,* & *iuri* [illegible] non a[illegible] heredem vniuerſalem idem A[illegible] *in* [illegible] *miſſi num.4.ff.de* [illegible] habetur [illegible] *omni* [illegible] *ſingulari* [illegible] qui poſſe vni[illegible] iuris vel fac[illegible]

Quarto [illegible] à [illegible] *orum* [illegible] *nt, cum illud a teſta*[illegible] *bita* [illegible] *Quoniam* pro*bita* [illegible] *ſlo* [illegible] *ucius §.pluribus.ff. ad* [illegible] *Trebell.* [illegible] *Angel. Paul* [illegible] *od* [illegible] *pecialis* [illegible] *facta* [illegible] *operatur,* [illegible] *datur. Im* [illegible] *nari* [illegible] *Bal. in rubr. ff. de* [illegible] *tellus §. res quæ.* [illegible]

[illegible] & [illegible] non [illegible]

alienãdo, etiam nulla cauſa expreſſa tacitum fideicommiſſum inducit, ſi turrim vel palatium alienari prohibeat, eo quod voluit in illos de familia remanere, *Bal. in l. quoties ab omnibus. Cod. de fideicommiſſis*, & ſequitur ibi Iaſ. & Alex. *in l. filiusfamilias §. diuus in princ. ff. de leg. 2.* & poſt eum moderni repetentes Dec. *conſ. 481. in princ.* ergo ad Palatium non competit actio, quæ licet competat in omnibus rebuſque defuncti fuerunt, non procedit in hiſq; ſpeciali legato vel fideicommiſſo alii defunctus legauit, ne quod vni datur alteri denegetur, inquit *gl. in l. 1. in verbo in multis in fi. C. communia de legat. & ſequitur ibi Bald. & plenius Albericus, & Paulus de Caſt. Io. Faber. in § ſed olim. inſtitut. de legatis*, & ex præmiſſis liquet legatarios obtinere non poſſe, ſed magis experiundum eſſe, contra hæredem vel contra tertios poſſeſſores aliorum teſtatoris bonorum.

SVMMARIA.

1 *Appellatio ad plures iudices alternatiue interpoſita de iure ciuili tenet.*

2 *Appellatio ad plures iudices alternatiue concepta de iure canonico non tenet, niſi infra decendium ſubſequatur declaratio.*

3 *Appellatio alternatiua de iure canonico reprobatur, quoniam ad plures competentes iudices interponitur aliud ſi vnus ſit competens & alter incompetens.*

4 *Appellatio de iure canonico ante ſententiam admittitur.*

5 *Decendium ad appellationem curritur à die lata ſententia & eius ſcientia.*

6 *Quoniam per publicum ſententia inſtrumentum ea intimatur.*

7 *Sed ſi alias ſententia notitia habita ſit, ex tunc decendium currit.*

8 *Quia condemnatus eſt in culpa qui debuit inueſtigare tenorem ſententia.*

9 *Sententia intimatur ad cautelam, non ad neceſſitatẽ, quoniam aliunde illius notitiam condemnatus habet.*

10 *Sententia contra rem iudicatam non tenet, ſed neque etiam reſcriptum principis.*

11 *Appellationis proſequendæ tempus quando incipiat.*

12 *Dilatio legalis arctari non poteſt.*

13 *Littera A. ſeparationem facit.*

14 *Inſtantia in dubio ſubſtinenda.*

15 *Dilationis cauſa ceſſante ceſſat ipſa dilatio.*

16 *Appellationis perſequutio incipit tempore appellationis.*

17 *Feriæ reuerentiales in honorem alicuius ſancti introduci & tolli poſſunt ſtatuto & conſuetudine.*

18 *Feriis reuerentialibus pacto priuatorum renuntiari poteſt.*

19 *Feriis reuerentialibus expreſſe & tacite poteſt renuntiari.*

QVÆSTIO LXVI.

1 IVre ciuili appellatio † ad plures iudices alternatiue concepta tenet, quia ad proximum ſuperiorem diuoluit, ad quem de iure appellare debuiſſet, neque inutilis adiectio de alio facta ad quem appellari nequit, vitiat appellationem, quo minus deuoluit ad eum ad quem de iure prouocari debuiſſet. *leg. imperatores. Digeſt. de appellation. leg. percipimus. Codice eo. gloſſ. in capitulo ſi à cui. de offic. deleg. lib. 6.*

2 At de iure canonico alternatiua † appellatio reiicitur, cum enim ſit in facultate appellantis immediatum iudicem vel papam ipſum omiſſo medio prouocare, appellatio alternatiue concepta non tenet ob incertitudinem iudicis ad quẽ, ne appellatus in incerto vagari cogatur, niſi infra decendium appellans iudicem eligat atque declaret, coram quo cauſam proſequi mallit, *gloſſ. in dicto capitulo ſi à cui. in gloſſa magna, de offic. delegat. vbi Francus numero quarto.* reprobans Rotam tenentem alternatiuam appellationem, admittit & late comprobat Fel. *in capitulo inter cetera de appellation. & ſequitur ibidem Dec. Franc. in capitulo dilecti filii alterte, numero 59. de appellation.* pleno ſtylo hanc partem probat & deciſionem dominorum de rota validis reprobat rationibus, *Angel. conſilio 336.* & opinionem contra rotam conſuetudine approbatam eſſe refert Corn. *conſilio 58. numero ſecundo. volum. ſecundo.* quinimmo eadem rota alias contrarium tenuit reprobans appellationem alternatiuam, vt per Thomam Faſtoli, *deciſion. ſeu dubio 16.*

3 Hæc autem ſententia † quæ ſecundum canones appellationem alternatiuam reprobat, niſi infra decem dies declaratio ſubſequatur, limitanda eſt vt præcedat, quando ad plures iudices competentes prouocatum ſit, ſin autem ad plures appellatum ſit, quorum vnus competens ſit alius incompetens, tunc alternatiua appellatio tenet & ad iudicem competentem deuoluit, quia ceſſat ratio incertitudinis, ita declarat Ang. *d. conſ. 336. dicta confirmatione.*

Neque ius canonicum alternatiuam appellationem reiicit ad anguſtandum appellationis remedium, ſed nedum appellanti patrocinium præſtat appellatio ob incertitudinem iudicis damnum inferat, immo æquitas canonica ad lenamen oppreſſorum ampliat, quoniam de iure ciuili regulariter prohibetur appellatio ante ſententiam diffinitiuam, *leg. apertiſſimi Codice de iudiciis.* vbi gloſſam ſcribentes probant, at vero de

4 iure † canonico omni tempore aliam ante ſententiam prouocare conceditur à grauamine illato vel comminatione, *c. non ita. 2. q. 6. vbi notatur & tenet. S. Thomas 2. 2. quæſt. 69. art. 3. ad 1.* idcirco peccat iudex non admittens appellationem viam in caſibus, in quibus de iure ciuili appellatio prohibetur, & præterea in foro conſcientiæ tenetur appellanti ad eius damna & intereſſe, in foro autem exteriori ad damna appellantis iudex conueniri

niri nequit, Hoſtienſis de appellat. §. quando debeat. Nauarrus in Manuali capitulo 25. numero 14. verſiculo
5 nota tertio. Decendium † vero condemnatis ſeu
alias grauatis proficuum ad appellandum currere incipit à tempore latæ ſententiæ vt eius ſcientiæ, leg. ab eo Codic. quomodo & quando iudex. gloſſ. in authent. hodie Codic. de appellat. & ſi per publicum ſententiæ inſtrumentũ ea intimatur cum toto illius tenore procul dubio ex tunc appellandi tempus currere incipit, Bald. dict. authentic. hodie numero primo, & l. prima, numero quarto, Codice de tempor. appellat. Anchar. conſ. 372. 3 quæſito.

6 Immo & † ſi alias grauata ſit ſententiæ condemnatione notitia, veluti ſi per publicum officialem, verbotenus ſibi referentem ſententiam contra ſe latam eſſe, vel alio modo habita ſit ſententia, cognitio idem quod ſupra dicendum eſt quod ſententiam paſſus infra decem dies à tempore ſcientiæ appellare tenetur, alioquin ſententia in rem iudicatam tranſitum facit, ita nuncupatim tenuerunt Bald. & Paul. de Caſtro in dicta authentic. hodie. Speculator titulo de appellation. §. reſtat. verſiculo ſed nunquid hoc tempus. Franciſc. in capitulo ex ratione, numer. ſecundo, de appellation. Felynus capitulo quod ad conſultationem, numero 32. de re iudicat. Angel. in leg. prima, Codice de temp. appellation. Inquiunt Bald. & Felyn. quod condemnatus fuit in culpa qui debuit inueſtigare tenorem ſententiæ, & comprobatur ex textu in dicta leg. ab eo. Codice quomodo & quando iudex, ibi cum primum cognouiſti.

Sententiamque debere † intimari neceſ-
7 ſarium non eſt, quoniam aliunde habita ſit ſententiæ condemnatoriæ ſcientia, Bartol. in leg. ſi aliter. §. morte. numero 35. de oper. noui nunt. Papienſ. in forma appellationis à ſententia diffinitiua in principio, numero duodecimo. Franciſc. in capitulo bonæ memoriæ. numero 22. de appellation. & probat. textus in clemen. cauſam. de electione. ibi, niſi plena & certa notitia aliter peruenisſet & gloſſa declarat. Si ſuper appellatione conſuluit aduocatos & amicos, & plenius perſequitur ibi Imola numero 79. & Ancharan. quæſtione 15. & Benedictus Vadus Foroſempronien. in addit. ad Fel. d. c. quod ad conſultationem. nu. 32. ſuper verbo eſſe latam.

Si igitur certa † ſententiæ notitia habita
8 fuerit, tametſi ea formiter intimata non ſit, in iudicatum illa tranſitum facit.

Et alia ſententia contra rem iudicatam proferri non poteſt, eaque ſic prolata non tenet. l. prima. Codice quoniam prouocare non eſt neceſſe. Immo non tenet reſcriptum principis, niſi conſtet, quod rei iudicatæ derogare velit, leg. res iudicata. ff. de regulis iuris vbi Dec. & Cagnol. c. quam eccleſiarum. de conſtitutionibus. iunctis ibi per ſcribentes notatis. Felyn. in capitulo cum inter. de rebus iudic. Paris conſilio 30. numero 4.

Verum ſi ſtatuto cauetur quod ab ipſo decimo die appellationis perſecutio fiat, ſi ante decimum diem appellatio ſit interpoſita, quæritur quando proſecutionis tempus initium habeat, & vi detur dicendũ, quod à fine decẽdii proſecutionis tempus currat, quoniam ſtatuti verba ita ſuadere videntur.

9 Nam ſi à die † appellationis eius proſequutio initium haberet, ſtatuti verba non conuenirent, & ab eorum proprietate recederentur, leg. quarta. §. toties. Digeſt. de damn. infect. l. quicquid aſtringendæ. Digeſt. de verborum obligation. leg. non alter. Digeſt. de leg. 3. dilatioque legalis ſine miniſterio iudicis conceſſa abbreuiari nequit, leg. ſecunda vbi ſcribentes, & præſertim Ripa. ff. de re iudic. Confirmatur quia dictio ſin autem. numero quarto Codice de appellationibus. & in leg. a colligato. Codice de nuptiis. Cardinal. & Imol. in clement. ſicut. de appellation. ergo ab ipſa decima die appellationis proſequendæ tempus ſeparatum eſſe debet, quam opinionem ſuper ſtatuto Florentiæ firmat Corn. in leg. fin. columna prima circa fin. Codice qui admit. ratio-
10 nem adducens, quod non erit inutile † tempus
à die appellationis vſque ad finem decendii, quoniam interim appellans ſe præparare poteſt, vel poterit appellationem variare, nempe appellatione intra decendium reiterata eſt, in facultate appellantis primam vel ſecundam appellationem proſequi, Abbas & alii in capitulo bonæ. de appell. Imol. in leg. cum procurator. §. ſi dominus. Digeſt. de noui oper. nunc. Decius communem affirmans in eodem c. bonæ. numero 24.

Accedit quod in dubio pro inſtantia pronuntiandum eſt, & cauſam appellationis non eſſe deſertam, Paul. de Caſtro in leg. 1. in final. verb. ff. ſi quis caut. quem alii ibi ſequuntur & tenet Marenta in practica, vltima parte in ſecundo actu numer. 397. idcirco facilius ſuſtinetur inſtantia computando eam ab vltimo die decendii, quam à die appellationis antea interpoſito.

Contrarium vti verius ſequendum eſt, quod appellationis proſequutio incipit ab ipſa appellatione non à fine decendii, non ceſſante cauſa dilationis, ceſſat ipſa dilatio, Bart. per illum textum in l. ſi quis. Digeſt. de acquir. hered. Bald. in l. fin. num. 3. Cod. qui admitti.

Et ſi ſecus diceremus tempus medium à die appellationis vſque ad finem decendii, vtique parti inutile foret, Paul. de Caſt. dict. l. ſi quis heres. quem ibi ſequitur Franciſc. Aret. quos nullo addito refert Tiraquell. in dict. tract. cau. caſati. parte 1. in principio. numero 8. Alexand. in d. l. fin. num. 7. C. qui admit. Idem Paul. de Caſt. conſ. 117. à nu. 3. vſque in fine conſilii. vbi plene vol. 1.

Non obſtant ea quæ primo loco in contrarium dicebantur, ſtatutum ſi habuit reſpectum ad caſum quo vltima die decendii, vt communiter fieri ſolet appellatio interponitur, quare ſequitur, quod verba ſtatuti conueniunt, & à proprietate eorum non receditur, quemadmodum Paul de Caſt. & alii præallegati declarant. Non obſtat quod proſecutionis tempus à primo fatali disiunctum eſſe debet, ſine antea appellatur ſemper ſecundum fatale à primo disiunctum erit, non igitur contrarium aduerſatur. Non obſtat quod tempus medium ab appellatione vſque ad finem decen-

decendii vtile erit, propterea appellationem forte reintegrandam, tu dic, quod ea non reiterata vtiq; medium tempus ſuperfluum erit, quod abſurdum eſſet admittere, tum quia actus legitimi non ſtant in ſuſpenſo. *l. actus. de reg. iur. in 6.* eo tum quia ſuperfluitas in ſtatutorum interpretatione non toleratur. *Ruin. conſil. 225. num. 2. vol. 1. Gozadin. conſ. 81. num. 7.* tunc etiam, quia abſurditas maxime vitanda eſt, & circumſcriptis verbis mens eſt ſequenda, *Anch. conſil. 47. num. 2. Bolognin. conſ. 38. nu. 3.* & quamuis aliquando medium tempus vtile eſſe poſſit, ob appellationem forte reiterandam, hoc non releuat, cum raro eueniat, duplicem interpôni appellationem, nam à communiter accidentibus vnica interponitur appellatio, & ad ea, quæ frequentius accidunt, iuſte adaptantur, *leg. nam ad ea. ff. de legibus.* nec dicitur ſæpe appellari viua voce ſaluo iure appellandi in ſcriptis, etenim prima viuæ vocis appellatio non eſt appellatio, ſed eſt proteſtatio de appellando in ſcriptis, atque ſecundum in ſcriptis interpoſita attenditur in curſu inſtantiæ, *Bald. in c. ſancimus. num. 4. quo tempore miles. Paul. de Caſt. in l. cum procurator. §. ſi dominus. ff. de noui operis nunciat. vbi Alex. & Iaſ.* Non obſtat, quod in dubio pronunciandum eſt per inſtantiam obiectum, vti verum admittitur, ſed non contra dicit, quoniam non in dubio, ſed in claris verſamur, manifeſtum namque eſt, quod ſtatutum emanauit ad lites dirimendas, & inſtantiam iuris communis limitandam breuiores proſecutioni appellationis terminos aſſignans, ſed ſi appellatio prima die decendii interpoſita ſecundum fatale non curreret, ſtatutum breuiores non faceret lites, ſed magis contrarium opponeretur effecti, & ad vnum finem inducta contrarium operari non debent, iuribus vulgaribus & in hac ſententia reſideo. Rurſus quæritur, an cauſa appellationis deſerta eſſe dicatur ob proſequutionem illius factam vltra diem ſecundi fatalis feriata? Reſponde, ſicuti ſtatuto & conſuetudine feriæ reuerentiales in honorem alicuius Sancti introduci poſſunt, ita è contrario ſtatuto & conſuetudine tolli & reuocari poſſunt, quamuis feriæ in honorem Dei & Sanctorum de iure canonico indictæ, de quibus *in cap. final. de feriis. in c. placita. 15. quæſt. 4.* ſtatuto & conſuetudine laicorum alterari nequeant, vtpote quæ de iure diuino eſſe dicantur, *Alberic. in l. omnes dies. nu. 1. circa finem. C. de feriis. Bald. & Paul. de Caſtr. in l. quadraginta. C. eod. Alex. & Iaſ. in l. præſides. ff. eod.* vbi Alex. plures concordantes allegat, quinimo feriis reuerentialibus in honorem alicuius Sancti a ſtatuto indictis, conſenſu & pacto priuatorum partes feriis renunciare poſſunt expreſſe & [illegible]cite, id ipſum quoque poſſunt, ſicut in terminis noſtris notat Alexand. *per illum textum, in l. 1. numero quinto ff. de feriis. Iaſon ibidem numero tertio poſt Paulum de Caſtro in conſilio ibi relato*, dicentem, exceptionem feriarum opponi debere, alioquin proceſſus tenet, quare ſequitur, quod oppoſita exceptio deſertionis appellationis excipientem non iuuat.

SVMMARIVM.

1 *In concernentib. ſucceſſionē tempus mortis attēditur.*

2 *Peti non debet id, cuius contrarium non eſſet quis petiturus.*

3 *In legitima tempus mortis inſpicitur.*

4 *Militia ſcriptoria, libri à patre empti filio in legitimam imputantur ſecundum tempus mortis.*

5 *Idem eſt de dote & donatione propter nuptias.*

6 *Fructus lucratur hæres pro cultura & cura.*

7 *Poſſeſſor bonæ fidei fructus naturales conſumptos reſtituit quatenus fructus eſt locupletior, induſtriales lucratur pro cultura & cura.*

8 *Legitima eiuſque fructus à die obitus paterni debentur.*

9 *Poſſeſſor bonæ fidei fructus conſumptos non reſtituit in iudicio ſingulari, ſecus in vniuerſali, prout eſt legitima.*

10 *Legitimæ fructus debentur non petiti, ſi ea conſiſtit in bonis ſtabilibus, ſecus ſi in quantitate.*

11 *Hæres qui percipit ex legitima fructus moram re ipſa contrahit.*

12 *Hæres in mala fide verſari dicitur, eo ipſo quod legitimam non reſtituit, ideo fructus non facit ſuos.*

13 *Filiæ teſtatoris licet non admittantur ad partem hæreditatis, attamen in computatione legitimæ faciunt partem.*

14 *Legitima quando eſt dimidia hæreditatis, Trebellianica non detrahitur.*

QVÆSTIO LXVII.

IN computatione ſupplementi legitimæ dos filię in fundo dotali conſiſtens debet æſtimari ſecundum valorem temporis mortis paternæ, non vero ſecundum valorem hodiernum ineptis
1 rationibus. Primo, vbicunque † agitur de concernentibus ſucceſſionem, attēditur tempus mortis, *l. ea demum. C. de collat.* per quem textum ita arguit Alex. *in l. illud. num. 3. in fin. C. eod. & quem tex. in d. l. ea demum ad hoc adducunt ibi Bald. & Salic.* At legitima cuiuſque ſupplementum eſt de concernentibus ſucceſſionem, *auth. nouiſſima. C. de inoff. teſta. l. omnimodo. § imputari. & l. ſi quando §. 1. C. eod.*
2 Secundo cum valor bonorum † dotalium curſu beneficioq; temporis auctus ſit, & longe maior ſit hodiernis temporibus, quam fuerit tempore mortis, iniuſte optat hęres æſtimationē fieri ſecūdum valorē hodiernū, quoniā ſi valor de tempore mortis decreuiſſet, vtique hoc non peteret. Ideirco audiendus non eſt, qui petit id, cuius contrarium non eſt petiturus in caſu contrario, *l. ſecundum naturam ff. de reg. iur. & in terminis tradit Roman. in d. l. illud nu. 4. C. de collat. Alex. in l. in ratione. in princ. nu. 7. ff. ad leg. Falcid. Curt. ſen. conſ. vltim. num. 30. circa principium.*
3 Tertio, ſicut † in legitima tempus mortis attenditur, idem in ſupplemento eiuſdem dicendum eſt, cum non ſit diuerſitatis ratio, & idem iuris eſt de toto, quoad totum, quod de parte, quoad partem, *l. quæ de tota. ff. de rei vendic. l. eum qui ædes ff. de vſucap.* ſed in legitima procul dubio tempus mortis attenditur, *l. cum quæritur, in verb. mortis tempore. C. de inoff. teſta. tradit Iaſ. in l. quod Seruius. nu. 15. ff. de condit. ob cauſam.* vbi communem dicit Curt. ſenior *conſ. final. num. 3.* qui & ipſe communiorem refert.

4 Quarto, [illegible] ob [illegible] ſam à patre † in eius vita filio eſt imputandum, in legitima ſecundum valorem & æſtimationem temporis mortis paternæ. *d. l. illud in princip. verſ. quod tam in alin. C. de collat. iuncta gl. ibi, & ſcribentes ſequuntur.* vbi habet [illegible], quod militia a patre filio empta imputatur i[illegible] in legitima, ſecundum æſtimationem militiæ, quæ fuit tempore mortis paternæ, idemque de officio ſcriptoriæ in curia Romana à patre filio emptæ, & de libris cauſa ſtudii a patre filio emptis, non attento, plus minuſue per patrem ſit expenſum in emptione & acquiſitione prædictorum, atque non attento, plus minuſue valuerint poſt mortem paternam, & ita *in dicta l. illud. not. Bald. numer. quarto. Roman. numer. ſecundo, & ſequent.* quem refert & ſequitur Andreas Barbat. *in addition. ad Bartolum, vbi ſupra. Paul. de Caſtro numer. quarto Alex. num. 2. Iaſon num 5. Vital. Nemanſ. tractat. de collat. quæſtion. 28.* vbi hanc communem opinionem eſſe ref[illegible]rt, & adidem quoque ſupra eſt text. *in l. omni modo. §. imputari. C. de inoff. teſtam.* & tenent ibi Ba[illegible]d. Salyc. Paul. de Caſt. & Iaſ. Bart. *in l. 1. §. nec caſtrenſe. nu 4. in fin. ff. de collat. bonorum.*

5 Et quod dictum eſt de † militia à patre filio empta in eius vita, quod in legitimam filii imputari debeat, ſecundum æſtimationem ad tempus mortis relatam, idem dicendum eſt de dote, & propter nuptias donatione, quoniam hæc a pari procedunt ad effectum imputationis, de qua ſup. prout ſentiunt ſcribētes ſup. relati *in d. l. illud.* & expreſſe ponunt Ang. ibid. *in princ.* & Bart. *n. 3.* Quo vero ad fructus legitimæ ab herede perceptos à die obitus paterni vſq; modo, an filiæ fructus ipſi ſimul cum legitima, eiuſve ſupplemento reſtitui debeāt.

6 Videtur † dicendum, fructus non eſſe reſtituendos, *per text. in l. poſtulante. §. ſed & in huiuſmodi. ff. ad Trebell.* vbi habetur, quod fructus heredē ſequuntur, ſi mora ipſius nō interceſſit, nec enim æquum erat alterius procuratorem ipſum conſtitui, & ita per illum tex. tenet gl. *in l fideicommiſſi. in gl. magna, circa med. ff. de vſur.* in his enim non dicitur lucrum facere, quia impē[illegible]io & opera hæredis percipiuntur, *ſecundum gl ibid.* & hoc ipſum implicite tamen tenet Alex. *conſ 7 n 8. & 9. vol. 2* & expreſſe in terminis voluit Fabia. de Giochis *in auth. nouiſſ. n. 81. C. de*
7 *inoff. teſt.* Et eſt regulare, quod † poſſeſſor bonæ fidei fructuū naturaliū pretium tenetur reſtituere, quatenus factus eſt locupletior, quia tunc de mero lucro agitur. Induſtriales vero fructus cōſumptos pro cultura & cura ipſius lucratur, quaſi in his titulum onero ſum habeat, *Specul. tit. de fruct. §. primo. numer. ſecundo Alexand. in l. Neſennius §. 1. n. 7. ff. de re iudica. Pariſ. in addit. ad Bartol. in l. ex diuerſo. ff. de rei vendicat. Corn. conſ. 301. n. 18. vol. 1. Curt. ſen. conſ. 71.* vbi plene per tot. & ita communiter tenetur Alex. Pa[illegible]ſio, & Corn. proxime citatis ita atteſtantib. Qui-
8 bus non obſtantibus † contrarium ſequēdum eſt, quod legi[illegible]ima, eiuſq; fructus à morte paterna debentur, *Auth. nouiſſ. & l. ſcimus. §. repletionē. C. ad Treb. vbi Ripa. nu 45. & 46.* concordantes adducit Tiraq. *in l. ſi vnquam gl. reuertatur. num. 270. C. de reuoc. donat. Boer. deciſio. 3. n. 17.* idemq; verum eſt, etiam quoad fructus conſumptos. Non [illegible]
9 a bonæ fidei † poſſeſſore con[illegible] ant [illegible], id enim procedit in iudicio [illegible] cus eſt in iudicio vniuerſali, q[illegible] bonæ fidei ſingulare vero ſtricti iuris, & in ſingulari [illegible] veniunt officio iudicis mercenario, in vniuerſali iure actionis. Idcirco filia cōſequitur legitimam, quæ eſt ius vniuerſale, inſuperq; fructus eiuſdem iure actionis ſibi debitos, quamuis a bonæ fidei poſſeſſore conſumptos, *Bald. in l. non eſt ambiguum. C. fam. herciſc. Alex. conſ. 69. n. 3. vol. 1. Socin. conſ. 57. n. 39. vol. 4. Dec. conſ. 485. n. 14 plene Ripa. in l. in fideicommiſſariam. nu. 45. ff. ad Trebell. Fabian. de Giochn. in repetit. auth. nouiſſima. nu. 71. & 85. C. de inoff. teſtam. Bertrand. conſ 270 n. 2. vol. 1. par. 2. Tiraquell. atque Boer. loco proxime citato.*

10 Et quando legitima conſiſtit in bonis † ſtabilibus, legitimi fructus veniunt etiam non petiti, ſin autem legitima conſiſtit in quantitate, tunc non debetur, niſi à die petitionis, ſeu a tempore moræ hæredis, *Ang. conſ. 101. n. 1. in fi. Tiraq. in loco prae[illegible]ta. & alii de quib. ſupr.* & hoc quoad legitimam in bonis
11 ſtabilibus conſiſtentem. Ideo euenit, quia [illegible] mora re ipſa ab hære de contrahitur, eo ipſo, quod percipit hæres ex legitima fructus, ita vt teneatur ad vſuras æquiualentes fructibus perceptis, tametſi non petitis, vt poſt Ang. ſupr. relatum tenet Alex. *conſ. 7. n. 8. vol. 2. & expreſſius conſ. 69. n. 2. verſ. nec obſtat. vol. 1. Tiraq. ibi ſup. in prin.* Hæreſq; in mala fide ver-
12 ſari † dicitur, eo ipſo, quod detinet bona hæreditaria, atque ſc[illegible] [illegible]gitimam filio deberi, eamq; non reſtituit, quia fructus ob malam eius fidem non fecit ſuos, *ita Fulgoſ. conſil. 83. num. 3. circa principium. Bertrand. conſi. 27. in fin. conſilii. volum. 7. poſt Corn. conſ. 264. vol. 1.* eritq; legitima ſecundum numerū filiorum computanda, filiabus etiam connumeratis.
13 Quandoquidē fœminæ [illegible] ab [illegible] niuerſali ſucceſſione ex teſtament[illegible] pat[illegible] exc[illegible] [illegible] computatione tamen legitimæ faciunt partem, & in numero filiorum quoad l[illegible]mam co[illegible]merantur, *Ang. in l. pater filium. ff. [illegible] inoff. teſtamen. Fabian. de Monte in authent. nouiſſima. C. de inoff. teſtament. Pariſ. conſil. 25. nu. [illegible]1. & conſil. 17. nu. 27. volum. 1. Curt. ſen. conſ. [illegible]. Albert. Brun. tractat. ſtatutorum fœminas excludentium, articul. 13. quæſt. 3. Nicol. Bello. conſi. 83. nu. 14. vbi communem teſtatur opinionem.* Et reſiduum legitimæ [illegible]abus debitæ accreſcit ei, cui ſua iura c[illegible]unt, *Paul. de Caſtr. in l. plane. ff. de Trebell. Fabian de Monte in d. auth. nouiſſima. num. 216. & ſequent. Albert. Brun. vbi ſup. n. 10.*
14 Trebellianica [illegible] vero omittitur. Nam quando filii ſunt vltra quatuor, quib. dimidia hæreditatis pro eorum legitima debetur, ſola legitima deducitur, & Trebellianica vltra legitimam non detrahitur, ſed ea in legitimam confunditur, ne plus habeat grauatus quam honoratus, ſicque fideicommiſſum euertatur, *Bal conſ. 94. per totum. volu. 2. & idem ſentiunt Alexand. & Dec. citati ab Aymo. conſ. 50 in fine. volum. 1. & dixit Bald. dict. conſ. 94.* quod nulla gloſſa iuris Ciuilis, aut aliquis textus de mundo permittit vltra legitimam Trebel[illegible]nicam deduci, quando legitima abſorbet dimidiam hæreditatis.

RVM-

S V M M A R I A.

1 Inſtrumenti tres ſunt præſumptiones, quod ſit verum, ſolenne, & de voluntate partium.

2 Simulatio inſtrumenti quãdo teſtibus probari valeat.

3 Simulatio probatur ex tractatu præcedenti, quod eſſet pignus, ſi poſtea in continenti ſequatur venditio, ſecus ſi ex interuallo.

4 Tractatus & concluſio præcedens interuenire debet, nec ſolus tractatus ſufficit.

5 Simulatio probatur per coniecturas arbitrio iudicis concludentes.

6 Coniecturæ legis ſimulationem cõcludenter probant.

7 Coniecturæ hominis quando plures ſunt, & rationabiles ac vrgentes ſimulationem probant.

8 Simulationis tres ſunt ſpecies, ideo ſimulationem opponens debet ſpeciem illius exprimere.

QVÆSTIO LXVIII.

TAmetſi in dubio præſumatur † pro inſtru-
1 mẽto, quoniã ex eo tres oriũtur p̃ſumptio-
nes, q̃ ſit verum, quod ſit ſolenne, quod ſit de vo-
luntate partium celebratum, *l. optimam. C de contrahen. & commut. ſtipul. Bald. conſ. 39. num 2. volum. 2. Roman conſ. 102. num. 4. Aym conſ. 145. nu. 2. volumin. 1.*
Nihilominus per † teſtes de ſimulatione inſtru-
2 mentum argui poteſt, quando ſunt conteſtes, &
omni exceptione maiores, ſufficientemq; ſui di-
cti rationem reddentes, quia ſimulationem alle-
gans habet contra ſe præſumptionem iuris, *Baldus conſil. 21. vol 4. Paul. de Caſt. conſ. 388. n. 2. vol. 1. & conſil. 261. vol. 2.* Et duo teſtes ad minus requiruntur, *Anch. conſ. 9. n. 2.* Vel ſaltem vnus teſtis de veritate, & dico
de fama, *Afflict. de iure protomiſeos. §. 4. num. 9.* Neque
vnicus teſtis in probanda ſimulatione ſufficit, vt
firmat Bertrand. *conſil. 107. numer. 3 volum. 5. & Bald. dict. conſil. 21. in ſecundo articulo.* ſed & plures teſtes
ſingulares ſimulationem non probare voluit *Anchar. conſ. 272. in 3. & 4. dubio.* Atque ad † detegen-
3 dam ſimulationem teſtes probare debent, quod
tractatum & concluſum eſt inter partes ante in-
ſtrumentum, quod non eſſet venditio, ſed pignus,
tunc venditio in incontinenti ſecuta præſumitur
ſimulata, ſed ſi vẽditio poſtea ex interuallo fieret,
ſimulatio non arguitur, quia partes videntur pœ-
nituiſſe, & à priori contractu receſſiſſe, *Bartol. in l. pacta nouiſſima C. de pactis. & ſequitur ibi Bald. Paul. de Caſtr. d. conſil. 388. nu. 2. vol. 1. Bald. d conſil. 21. vol. 4. Alex. conſi. 88. n. 6. vol 4. Boer. deciſ. 183. n. 16.* vbi communem
hanc ſententiam eſſe refert, & communem eſſe te-
ſtatur Rui. *conſ. 198 n. 15. vol. 1.* Et ſi altera die fiat, igi-
tur ex interuallo fiet. *Ruin. ibid. n 16. & Bald. d. conſ. 21.*
inquit, licet † probetur, quod antedicta fuerunt
4 verba de pignorando, hoc non concludit, quia a-
liud eſt dixiſſe, aliud eſt feciſſe. Videtur enim re-
ceſſum à ſermonib. præcedentibus, & nouus con-
tractus ex interuallo celebratus. Accedit idẽ Bald.
& poſt eum Salyc. & Ang. *in l. multum intereſt. C. ſi quis alteri.* vbi inquit: multa tractãtur, quæ ad con-
cluſionem non deducuntur, vnde nõ ſufficit pro-
bare, quod ita fuit concionatum, niſi probetur,
quod ita fuit concluſum, ſequitur Alexand. *dicto conſilio 88. numer. quinto. volumin. quarto. Roman. conſ. 423. num. 12. & ſing. 368. cum aliis ibi in additione ſigna-*
5 *tis.* Imo cum ſimulatio ſit actus occultus, qui cum
directe probari non poſſit, probatur nedum per
teſtes, vt præmiſſum eſt, ſed etiam per coniectu-
ras, atq; præſumptiones arbitrio iudicis conclu-
dentes, *Alex. conſ. 197. n 7. vol 8. Dec. conſ. 644. n. 4. Pariſ. conſ 86. n. 29. vol. 3. & conſ. 55. nu. 28. vol. 1. Aym. conſil. 156. num. 14.* Et proculdubio id procedit in con-
6 iecturis † legis, quia præſumptiones & coniectu-
ræ legis pro liquida probatione habentur, *Baldus dict. conſil. 21. volum. 4. Paul. de Caſt. dict. conſ. 388. volumine primo. Aym. dict. conſil. 145.* Legis autem præ-
ſumptiones ſunt pactum de retrouendendo, &
modicitas pretii, quæ ſolæ ſufficiũt ad impugnan-
dum contractum, per ea quæ habentur ſupra *Re-*
7 *collect. 17. nu. 1.* Quodque † coniecturæ hominis ſuf-
ficiant, præter ſupra relatos tenet Barba. *conſ. 51. col. 2. vol. 1 ſecutus Lauren. de Rodulfis tractat de vſur. 2. parte. quæſtione 60.* Debent tamen coniecturæ plures in-
teruenire, hæque non leues, ſed concludentes, at-
que veriſimiles, vt alias in ſimili dicitur, quod non
ſufficit ex capite ſuo coniecturas imaginari, ſed
requiritur, quod ſint rationabiles, & vrgentes,
Bald. & Imol. in l. quidam cum filium. ff. de hæred. inſtitu. Socin. cõſil. 116. num. 1. volum 3. & leues coniecturas
non admittit in materia ſimulationis *Bald. d. conſilio 21 in fin.* oportet enim ſimulationem dilucidis
probationibus enodari, per iura quæ allegat Paul.
de Caſtr. *dicto conſil. 388. volum. primo. ſequitur Gram. deciſion. 76. nu. 24.* Quodque plures coniecturæ re-
quirantur, multa congerit Pariſ. *conſ 15. nu 30. vol. 1.*
dicens, hanc eſſe communem. Quinimo ſimula-
8 tionem † opponens ſpeciem ſimulationis, neceſſe
habet exprimere, ſunt enim tres illius ſpecies. Pri-
ma, quando vnum fit vere, & aliud apparen-
ter. Secunda, quando nec vere quicquam fit, nec
apparenter, vt quia contrahentes nihil agere in-
tendunt. Tertia, quando contractus fit in veri-
tate, qui modico tempore habet durare. Idcir-
co qui dicit contractum ſimulatum agendo, vel
excipiendo, exprimere debet ſpeciem & cauſam
ſimulationis, alias intentio dubia redditur, & ille,
cui ſimulatio opponitur, abſoluitur, vt magi-
ſtraliter tradit Bartolus *conſilio ſexageſimo quinto.*
Petrus Nicol. quem vbique ſcribentes ſequuntur,
vt Paul. de Caſt. *dict. conſil. 388. volum. 1. Anchar. conſil. 227. in prin. Pariſ. d. conſ. 86. n. 21. vol 3. & alibi ſæpe.* A
contractib. ſimulatis abſtinendum eſt, quoniam
à mala mente decipiendi proximum prodeunt, ſi-
mulatio quippe veritati aduerſatur, & qui à veri-
tate recedit, à Chriſto recedit, *c. qui contempta. 8. diſtinct.* etenim ſimulatio proprie eſt mendacium,
mendacium vero peccatum eſt, vnde conſequens
ſit peccatum, vt tradunt Sanctus Thomas *2. 2. quæſtion. 111. articul. 1. ad 2. S. Bonauentura in 3. ſentent. diſtinctione 38. quæſtion. 2.* Quare ad contractus ſi-
mulatos accedentes ſciant ſe peccatum incurſu-
ros, de præteritis ergo doleant, & ad iudicium
confeſſoris ſatisfaciant.

S V M M A R I A.

1 Periurus abſolutione à iuramento obtenta non iuuatur.

2 *Limitatur primo, non procedere, quando ceſſat dolus.*
3 *Secundo, quando periurus non perſeuerat in peccato*
4 *Tertio, quando per errorem iuratum eſt.*
5 *Quarto limitatur, quando ex iuſta cauſa iuramentum non ſeruatur.*
6 *Quinto limitatur, quando interuenit læſio exceſſiua vltra dimidiam.*
7 *Debitor priuatur commodo ſequentium dilationum, ſi in prima periurium incurrit.*
8 *Niſi dolus debitoris abſit.*
9 *Vel niſi ex iuſta cauſa non ſoluit in termino.*
10 *At de æquitate Canonica ſecus eſt, ſi ius partis non ſit factum deterius.*
11 *Et infra breue tempus creditori poſt moram ſatisfecerit.*

QVÆSTIO LXIX.

1 PEriurus ſi abſolutionem à iuramento † obti-
nuerit, abſolutio ei non ſuffragatur, tanquam
priuatus omni iure contractus iuramento firma-
ti, cui contrauenit *Federic. de Senu conſ. 300. in finalibus verbis.* qui ab omnibus in materia citatur, *Felyn. in capit. 1. numer. 28. de iureiurand. Roman ſingular. 499. Alexand. conſil. 83. numer. 7. volumin. 3. Dec. cap. dilecti. num 3. de except. Pariſ conſ. 54. numer. 15. volum. 1. Ruin. conſ. 66. num. 6. volumin. 4. Bertrand. conſ. 125. nu. 9. volum 8.* & communiter hæc ſententia recipitur
2 ex fide fere omnium ſupra citatorum. Primo † li-
mitatur nō procedere, quādo ceſſat dolus, nempe
abſque dolo periurium non incurritur, neque cul
pa ſufficeret, vt quis periurio ſubiiciatur, *cap. breui. vbi not. de iureiur. Felin dict. cap. 1. numer. 28. de iureiurand Iaſon in l. final. ... ff. de iureiurand.* & melius
ibi Alexand. qui concordantes allegat, & habe-
tur plene per Franciſcum Curt. *in addit. ad Alexan. ibidem,* & ab hac opinione nemo ſcribentium diſ-
crepat, inquit Iaſon *in l. qui iuraſſe ff. de iureiurand.*
3 *Alexand. conſil. 92. num. 13 volum. primo.* Secundo † li-
mitatur non procedere, quando iuramento con-
trauenìens non perſeuerat in peccato, vt exem-
plificat Abbas *in cap. primo. nume. 13. circa medium. de iureiurand. ſequitur Felin. ibidem. Afflict. deciſ. 36. numero 3.* vbi quod debitor effectus periurus, ſi poſtea
ſatisfecit creditor, & vlterius ſua peccata ſacerdo-
ti confiteatur, & eſt abſolutus, poteſt tunc periu-
rus obtinere abſolutionem a iuramento, & ſua iu-
ra deducere atque proſequi. & facit Lanfrancus
in capitul. quoniam contra. in verbo teſtium depoſitiones.
4 *numero 136.* Tertio limitatur, non † procedere,
quando iuramentum per errorem præſtitum eſt,
quia tunc iuramentum eſt obligatorium, ex defe-
ctu conſenſus, *leg final. C. de non numerat. pecunia. Bartol. in l. rationes. num. tertio. C. de probat. Maria. Soc. iun. conſ. 3. numer. 31. volumin. 2. Baldus in l. finali. ff. qui ſatiſdar. cogant.* vbi inquit, quod licet contraue-
niens non ſit periurus, tamen in foro pœniten-
tiali iniungitur ſibi pœnitentia. Quarto limita-
5 tur, non † procedere, quando quis ex iuſta cauſa
iuramentum non ſeruat, tunc enim non dicitur
periurus, neque indiget abſolutione à iuramen-
to, Angelus & Paulus *in l. finali. ff. qui ſatiſdare cogantur.* vbi ait, quod communiter Doctores ita
tenent, & licet Angelus dicat, quod tutius eſt ob-
tinere relaxationem iuramenti, hoc non conclu-
dit, eam neceſſariam eſſe ad euitandum periu-
rium.

6 Quinto limitatur, non † procedere, quando
in contractu interuenit læſio, & ea eſt multum
exceſſiua vltra dimidiam, quia tunc iuramentum
ipſo iure non obligat, nec eſt neceſſaria habilita-
tio, *Corn. conſilio centeſimo ſexageſimo ſexto. numer. 7. vbi communis, volum. primo. Marian Socin. iun. conſ. 57. per totum volum. 1. & conſ. 3. numer. 45. volumin. 2.* vbi
magis communis, Dec. *conſ. 180. num. 6.* Doctorum
tamen eſt conſilium, quod petatur abſolutio à iu-
ramento ad cautelam, vt refert Bald. *in l. fin. num. 3. Cod. de non numerat. pecun. ſequitur Marant. in Speculo, part. vltim.* ſecundo actu principali, *numer. 115.* Ex
præmiſſis alterius quæſtionis infertur ſolutio.
7 Debitor, qui ex inſtrumento iurato certis † tem-
poribus quid ſoluere conuenit, ſi dilationem pri-
mam tranſgreſſus ſit, priuatur commodo dilatio-
num ſequentium, neque mora, quam incurrit,
purgare ſibi conceditur. Idque iuramentum o-
peratur, quod continuo debitorem interpellat,
ac moræ purgationem non admittit, eo quod
ipſo iure à lege fit executio, *l. ſi quis maior. vbi not. C. de contract. Marſil. notabil. 50. incipient. nota magnum.*
Alexand. Iaſon & Ripa poſt alios *in l. ſi inſulam. ff. de verborum obligat. Alexand. conſ. 9. cum multis ibi additu, volum. 7. Decius conſ. 452.* & communiter ita te-
netur, ſicut fere omnes ſupra relati teſtantur. Sed
præmiſſa concluſio non procedere limitatur. Pri-
8 mo, quando debitoris promiſſa in termino non
adimplentur, dolus abeſt, ſicuti ſupra quoque
comprobatum eſt, non enim abſque dolo pœna
dict. l ſi quis maior. committi poteſt, itaque nec lata
culpa ſufficeret, vt pœnarum huiuſmodi incurſui
locus ſit, *Bald. in l. obſeruare. §. proficiſci. ff. de off. proconſulis. & legat. Alexand. d conſ. 92 num. 13. volu. 1. Iaſon dict. l ſi quis maior, numer 3. & in l. qui iuraſſe. in principio. num. 8. ff. de iureiurand. Cagnol. in d. l. ſi quis maior. num. 128.* vbi ait, opinionem Baldi communiter
approbatam.

9 Secundo limitatur, non † procedere, quan-
do recta cauſa ſubeſt, propter quam ſolutio in
termino facta non fuit, quia in iuramento
ſemper ineſt tacita conditio, niſi iuſta cauſa in-
terueniat, quemadmodum & ſupra præmiſſum
eſt, *Gloſſ. in l. final. ff. qui ſatiſdar. cogant.* quam ſequi-
tur ibi Bart. & poſt eum Iaſ. Imol. *in dict. l. ſi inſulam. num. 19. ſexta fallentia. in fine. Decius conſ. 118. circa fin. & conſ. 452.*

10 Tertio non procedere † reſtringitur de æqui-
tate Canonica, ſecundum quam ad euitandum
periurium, & eius pœnas moræ purgatio ad-
mittitur, ſi ius partis aduerſæ non ſit factum de-
terius, & nihil ei abeſt. *Baldus in leg. qui crimen. numero vigeſimo. Cod. de his qui accuſar. non poſſunt. plene Alexand. dicta leg. ſi quis maior. numero ſeptimo. circa finem. Iaſon §. item ſi quis. numero decimo ſexto. inſtitut. de action. Lanfranc. in cap. quoniam contra. n. 136. de prob.*

Cagnol.

Cagnol. in dict. l. ſi quis maior. Antonius Petrucius in l. prima. numer. 212. ff. de iureiurand. Decius dicto conſilio 118. numero ſeptimo. Bertrand. conſilio 342. numero 8. volumin. primo. Ruin. conſil. 133. circa finem. volumin. 1. Albert. Brun. *conſ. 41. numer. 8.* dicens, quod hæc opinio ex communi obſeruantia præualuit in Regno illo, & dixit Cagnoll. vbi ſupra, quod ita tenuit Alexand. *dict. l. ſi quis maior.* cui vſque ad finem tituli nihil addi poterit. Quod vtique verum ſit
11 de † æquitate Canonica, moram purgari poſſe, quando debitor celeri ſatisfactione, ſeu infra breue tempus creditori ſatisfecerit, atque breue tempus, quatenus extendatur, iudici eſt arbitrium, *Abbas conſilio 67. num. 2. Alexand. d. conſ. 9. in fi. volum. 7. Decius d. conſ. 452. numer. 20. & conſ. 118. num. 7. circa med. vbi communis.*

SVMMARIA.

1 *Donatio, promiſſio de donando, & pactum nudum donationis ab inuicem differunt.*

2 *Donatio à patre in filium collata non tenet in profectitiis, niſi certis caſibus, de quibus hic.*

3 *Donatio ob cauſam ſequuta cauſa eſt obligatoria.*

4 *Donatio ob matrimonium non dicitur ob cauſam, ſed ſimplex & pura.*

5 *Donatio contemplatione matrimonii non dicitur donatio propter nuptias.*

QVÆSTIO LXX.

1 DOnatio contractus nominatus eſt & irreuocabilis, † *§. aliæ. inſtitu. de donat. gloſſ. in l. fin. vbi ſcribentes. ff. de condit. ob cauſam. Bartol. & alii in l. iuris gentium. in princip. ff. de pactis. Pariſius conſ. 77. numero 101. volum. 1. & conſil. 88. num. 13. & 46. volum. 3.* non tamen promiſſio de donando donatio dicitur, quoniam donatio re contrahitur, & inter eos contractus connumeratur, qui denominàtur ab actu exequendi, & non habet nomen, niſi facta executione, vt depoſitum, commodatum & mutuum, & propterea donatio dicitur doni datio, *l. ſenatus §. primo. ff. de donationibus cauſa mortis.* & ita declarant Bart. Ang. & Paulus *in d. l. iuris gentium.* Pactum vero nudum donationis dicitur, quando nuda conuentione & ſolo verbo abſque rei præſentia & traditione donatio de præſenti perficitur, & hodie ex ſpecialitate, *l. ſi quis argentum, de donatione*, ex eo oritur obligatio & actio, *Bartolus dicta leg. iuris gentium. in principio. Corne. conſilio centeſimo quadrageſimo primo. nume. 4. & 9. volum. 2. & conſ. 245. numero tertio. in fin. volum. 4.* Aut ergo donatio fit rei traditione, & proprie donatio dicitur, aut ſolo verbo de præſenti, & dicitur pactum nudum donationis, aut per verba de futuro, & dicitur promiſſio de donando, ex primis quidem duob. caſibus oritur obligatio & actio, tertio autem caſu nequaquam, ſed eſt pœnitentiæ locus. *Salic. in l. final. num. 7. ff. de cond. ob cauſam. Socin. in l. legem. num. 13. in fin. C. de pactis. Imol. in l. adibus. in princip. numer. 4. circa principium. ff. de donation. Alexand. dict. l. iuris gentium. numer. 9. cum duobus ſequentib. Decius conſil. 280. numer. 1. & 5. Aym. conſil. 175. numer. 8. & ſeq. volumin. 1. Pariſ. conſ. 16. in prin. vol. 2.*

2 His ſic † præmiſſis reſpondeo, quod donatio contemplatione matrimonii à patre filio in paterna poteſtate conſtituto facta, à iure reprobatur, licet morte confirmetur, vel emancipatione, vel aliter filio ſui iuris effecto. Nam filius quicquid acquirit, patri in profectitiis acquirit, nec momento apud filium reſidet, *l. placet. ff. de acquirend. hæreditat. Gloſſ. & Baldus in l. ſecunda. Cod. de inoff. donation. Bartolus in l. frater à fratre. numer. 11. ff. de conditio. indebit. vbi & Iaſon numer. trigeſimo tertio. Guid. Pap. deciſ. 146. & plenius Tiraquell. in præfatione l. ſi vnquam. num. 15. C. de reuocand. donation.* & licet in aduentitiis inter patrem & filium naturalis & ciuilis obligatio eſſe poſſit, in profectitiis tamen iura antiqua remanent incorrecta, cum olim, & hodie ciuilis obligatio inter patrem & filium in profectitiis cadere non poſſit, licet naturalis obligatio poſſit, *dicta leg. frater à fratre, & firmant Albericus & Angel. dicta leg. ſecunda. Cod. de inoff. donatio.* Et licet donatio inter patrem & filium in poteſtate ab initio non valeat, fallit tamen in pluribus caſibus enumeratis, *per gloſſam in leg. ſecunda. C. de inoffic. donation.* ſed caſus donationis contemplatione matrimonii enumeratus ibi non reperitur, ergo ſub regula & eius prohibitione remanet, & nec gloſſa, nec legentium quiſquam, qui ſuper dicta gloſſa ſcripſerint (quos omnes vidi ab Odofredo, Cyno, Alberic. vſque ad alios, qui hucuſque ibi ſcripſerunt) caſum hunc connumerat inter caſus à dicta gloſſa exceptos, immo ibi Cynus dicit, extra hos caſus donatio non tenet, *Iaſon inſuper in dicta leg. frater à fratre, in prima lectura, circa finem*, eoſdem caſus à regula exceptos, referens alios addit, de donatione contemplatione matrimonii facta verbum nullum, ad quod argumentum præſtat, *gloſſ. in §. actionum. inſtitut. de actionibus.* vbi dicit, actiones omnes ibi enumeratas eſſe bonæ fidei, quæ autem ibi non numerantur, non ſunt eius naturæ. Nec dicatur,
3 quod efficax eſt hæc donatio, † atque obligatoria, vtpote quod donatio, ſeu donandi pollicitatio ob cauſam facta, ſecuta cauſa efficaciam ſortiri valeat, *argument. text. & ibi not. in l. legem. & l. cum res. Cod. de donation. & l. prima, C. de donation. quæ ſub modo, Imola in l. ſi cum filius. §. Titio centum. in principio. ff. de donation. Antonius de Butr. conſilio ſexageſimo quinto. numer primo. Socinus conſilio ſexageſimo octauo. numero primo. volumin. primo.* Reſpondetur, quod matrimonium non eſt cauſa finalis, ſed impulſi-
4 ua huiuſmodi donationis, † ideo donatio non dicitur ob cauſam, vt voluit Oldrad. *conſilio quinto. per totum. ſequitur Socin. conſ. 53. num. 1. volum. 1. Decius conſil. 216. num. 7. volum. 2. Aym. conſ. 114. num. 17. vol. 1.*
5 Neque † etiam dicatur, quod donatio contemplatione matrimonii ſaltem valet, vti donatio propter nuptias, vt per Guid. Papæ *deciſ. 145.* donatio enim propter nuptias eſt, quæ fit mulieri in compenſationem dotis, & vt mulier ſit in dote ſoluta ſecurior, *gloſſ. in rubric. C. de donatio. ante nupt. & in authent. dos data. C. eodem.* hæc autem donatio non eſt huiuſmodi: Ergo, &c. Et quamuis donatio contemplatione matrimonii donatio propter

nuptias appellari poſſet, id procedat quoad nurum, & eius reſpectu, quo vero ad filium & eius reſpectu, dici non poteſt donatio propter nuptias, cum natura donationis propter nuptias huic donationi non conueniat, vt in indiuiduo firmat Anton. Rambaud. *in addit. ad Guidonem Papæ, d. deciſion. 145. in verb. valida.* & ita quoque conſulendo voluit Oldrad. *conſ. 151. incipient. ſi quis verba donationis.* & inter cætera mouetur à ſimili eius, quod dicitur de donatione ab extraneo mulieri ex cauſa dotis facta, quæ reſpectu viri eſt titulus oneroſus, reſpectu mulieris eſt titulus lucratiuus, & ſic diuerſis reſpectibus diuerſam aſſumit naturam, *Alex. & Iaſ. in l. 2. in princ. ff. ſi cert. pet.* vbi quod ex eodem facto diuerſi contractus ſecundum diuerſas conſiderationes poſſunt oriri.

Rurſus auctoritates, quibus Guid. Papæ nititur, non probant illius intentionem. Nec enim Cyn. ab eo allegatus, neque Bart. quos occulta fide vidi, dicunt id, ad quod à Guidon. Pap. allegantur, & iura ab eodem adducta ſi recte ponderantur, non probant. Quin etiam contra eius deciſionem concludit Oldrad. *d. conſ. 151. Paul. de Caſtro conſ. 345. num. 1. vol. 1. Bertrand. conſ. 193. nume. 7. volu. 2. part. 1. & conſ. 120. numer. 3. volum 3. part. 2. Ripa. in l. prima. ff. ſolut. matrimon.* Et quatenus donatio contemplatione matrimonii valeret, tamquam donatio ob cauſam, & ad exemplum donationis propter nuptias, etſi propria donatio propter nuptias appellari nequeat, quemadmodum vltra Guidonem Papæ tenuit Pariſius *conſ. 16. num. 4. volum. 2. Ripa reſponſ. 1 num. 4. tit. de pactis. Boer. deciſ. 153. num. 10. Bertrand. conſ. 21. in princ. volum. 2. part. 1.* Nihilominus patris non deficit intentio, vtpote, quod nec donatio, nec pactum nudum donationis interuenit, ſed promiſſio de donante, ſub conditione, de qua in proceſſu, cuius caſus non venit, non iniuria igitur pater pœnitere poteſt.

S V M M A R I A.

1 *Iuramentum quid ſit, & quomodo iurandum.*
2 *Iurare per ambages reprobatur.*
3 *Deferens iuramentum ei, quem credit periuraturum peccat.*

Qvæstio LXXI.

QVoniam ſupra & in ſequentibus quoque ſæpius mentio habetur de iuramento, pauca
hæc ſubiiciā, vt vim iur. intelligentes periurii pec-
1 catū facilius euitent. Sciendū † eſt igitur, ꝙ iurare
eſt Deū in teſtē inuocare, hinc iuramētū dicitur
affectio vel negatio de aliquo, ſacræ rei atteſtatione firmata, Dominus voce Hier. 4. inſtruit, quomodo ſit iurandū, dicens: iurabis, viuit Dominus in veritate, in iudicio, & in iuſtitia. Quod exponit S. Tho. *2. 2. q. 89. ar. 3.* In veritate contra falſitatē, in iuſtitia contra illicitū & iniquū in iudicio, nempe diſcretionis contra ſubreptionē & læuitatē. Ex eo autē inductū eſt iuram. quia homo ſciēs, hominē eſſe mendacē, & ideo poſſe fallere, & etiā falli, neceſſe fuit adducere teſtē veracē, & ſcientē, qui nec fallat, nec falli poſſit, hic ſolus eſt Deus. Hinc introductum eſt, vt ꝙ ſub inuocatione diuini teſtimonii dicitur, ꝓ vero habeatur à D. Paul. ad Heb. dicente: Omnis controuerſię finis ad cōfirmationem eſt iuramentū. Ponit hæc Gab. Biel *in 3. diſt. 39.*
2 *q. 1. ar. 1* Quiq; per ambages iurat, periurium † non
euitat, *c. quacunq. 22. q. 5.* vbi dicitur, quacunq; arte verborū quis iurat, Deus ita hoc accipit, ſicut ille, cui iuratur, intelligit. Doctor probaturus refert, quod quidam teſtes poſuerūt ſibi in calceis ſubtus pedes terram, de agro, in quo ſtabant, qui cū iuramento à iudice interrogati reſponderunt, in terra in qua nos ſtamus (intelligētes de terra in calceis) ius competere illi, cui fauere intendebant, diuinæ placuit iuſtitiæ, vt eo anno 10. ex 12. teſtib. qui ſic fallaciter depoſuerunt, mala morte perierint. Ca-
3 ueāt inſuper Chriſtiani fideles, ne iuramentū de-
ferant, & quem perieraturum eſſe ſciunt, vel probabiliter eredūt, quoniā qui ſic ad iurandū alium prouocat, homicida peior exiſtit, ille quippe corpus occidit, hic animam, *c. ille. & c. ſequen. 22. q. 5.* ad hoc narrat Aug. quod quidam alium ad iurādum ſic prouocauit, nocte ſequenti grauiter ſe verberari ſenſit, cui verberator dicebat: Nonne potius perdere debueras rem tuam, quam illius animam. Et S. Tho. *2. 2. q. 98. art. 4* ait: qui ſic iurat, ſuo periurio ſe interimit; qui iurare facit, manum interficientis impreſſit, & hoc vbi priuatus à priuato iure exigit, ſecus eſt in iudice, qui iuramentum differt ad partis inſtantiam, etiamſi ſciat falſum iuraturū cum, à quo exigitur iuramentum; quia vt perſona publica facit periurantem, terreat, vel quod dixit Deus Zach. 5. vbi habetur Malachiæ: mendicatio veniet ad domum iurātis in nomine meo mendaciter, & eo morabitur in medio domo eius, & conſumet eam, qui plura in foro conſcientiæ ad iuramentum pertinentia ſcire cupit, ad ſacros Doctores recurſum habeat.

S V M M A R I A.

1 *Tutor confeſſionem in inuentario factam res proprias vt pupillares deſcribendo regulariter reuocare non poteſt*
2 *Limitatur non procedere quoad bona ſtabilia.*
3 *Et quando iuſtus acceſſerit error, cuius prompta ſint probationes.*
4 *Et quando tutor proteſtatur, quod non apponenda pro non appoſitis haberi vult & intendit.*
5 *Niſi machinatio tutoris interuenerit.*
6 *Quod cauſa cognita debet expediri.*

Qvæstio LXXII.

1 DEciſionem text. de qua *in l. fin. C. arbitri. tutel.*
quam ſingularem appellant, regulariter veram eſſe fateor, quod tutor, qui res proprias in inuentario pupilli tanquam pupillares annotauerit, contrariū probare volens non auditur, idq; facere pupilli & ob ſolennitatē inuentarii, ex qua oritur præſumptio iuris, & de iure, vel quia pupillo propriam rem donare tutor voluiſſe creditur. Limi-
2 tatur tamen † non procedere in bonis ſtabilibus,
quando iuſtus tutori error conſtaret. Quid enim ſi tutor in inuētario aſſeruit, ſe inueniſſe in bonis pupilli bona ſtabilia, quæ prius à defuncto alienata fuerunt vel quę aliena eſſe apparēt, certe ex hoc tutor pupillo teneri nō debet. Ita allegatur dixiſſe

Iac.

Iac. de Aret. *in dicta l. fin. que mihi referunt & ſequuntur Cyn. in finalibus verbis, Alberic. numero ſecundo, Bald. numero primo, & probat Ioan. Andreas in addit. ad Specul. titulo de inſtr. um. edit. §. ſi. in addit. incipiens Vbertus. & in additione incipiens deducam, vbi refert Vbertum de Bobio ita tenentem, & ita etiam voluit Baldus conſilio 85. numero primo, volumine tertio. Socinus conſilio 61. in princ. volumine primo, Martinus de Laude, inter conſilia feudalia diuerſorum conſilio 120. numero 7. & ſeq. Pariſ. in addit. ad Bartolum in dicta l. fin.* Hinc dixit Ioannes Andreas *in dicta addit. incipiens Vbertus*, quod tutor non auditur contra inuentarium, niſi ſit acerrimus error, ſubiungens in additione ſequenti ſi tutor poſuit in inuentario non apponenda, nunquid propterea crucifiges eum, ſeruetur ergo mens legum, ne ſint prouidentes contra æquum, & ita etiam ſimpliciter tenet Franciſcus de poccellinis *tractatu de inuentario in principio, numero 9.* Prouiſio ergo *dicta l. finalis* non admittentis probationem cōtra inuentarium procedat, quoad bona mobilia in eo deſcripta, in quibus facilius fraus committi poteſt per ſubtractionem & occultationem, ſecus vero in bonis ſtabilibus, & eſt ſatis rati-
3 onabile, dixit Baldus *in d. l. fin.* Secundo limitatur procedere quando iuſtiſſimus & acerrimus allegatur error, de quo promptæ ac patentes exſtant probationes, vt puta per inſtrumenta ea ratione, quam allegat Pariſius *in addit. ad Bartolum in dicta l. finali*, quia per inſtrumentum fit notorium, vnde licet contra præſumptionem iuris & de iure non admittatur probatio in contrarium, non excluditur tamen id quod notorium, per ea quæ allegat Felinus *in c. quando in fin. verb. de præſump. & Pariſ. in d. addit. 7.* Tertio præſumptio iuris, & de iure & ſi non admittit probationem in contrarium, non tamen excluditur probatio per confeſſionem contrariam eius ad cuius fauorem lex inducit præſumptionem, Bart. & Ang. in auth. de æqual. dot. & aliud quoque Abb. *in conſ. bu qui ſidem 2. q. 1. ſt. de ſponſalib.* adducit exempla de ſententia, quæ fecit tranſitum in rem iudicatam, contra quam non admittitur probatio, quod iniuſte lata ſit, attamen ſententia obtinens ſi confitetur illam iniuſtam fuiſſe, ſtatur confeſſioni contra præſumptionem, quæ eſt pro re iudicata ſententia quā iactat. quod ſingulariter notandum dixit Abb. *in d. c. bu*, quod fidem communem referens, ſi quandocunq; igitur adultus confiteret in inuentario tutelarii tutoris bona ſuis ſe deſcripta, tutores vtique reſtituenda forent, non obſtante prouiſione *l. ſi. l. arbit. tut.* Quanto id quod dicitur non admittit probationem contra præſumptionem iuris, & de iure, reſtringitur ad probationem, quæ directe perimat legis præſumptionē, ſed probatio per indirectum admittitur, exemplum ponit gloſ. *in clement. vnica de probat. in iur.* feciſſe dicens verba narratiua Papiæ ſuper qua fundatur eius intentio excludit probationem in contrarium, quæ perimat Papiæ narrationem, vel eam falſam eſſe dicat, at vero probatio quæ ſtante vera narratione Papiæ releuat probare volentē admittitur, vt ſi Papa cōfert beneficiū vacans per renuationem in manibus ſuis factam, potero in contrarium probare, quod beneficium renunciatum ad me ſpectabat, & non ad renunciantem, vel quod illud prius renunciauerat in manibus ordinarii, vel quod ab eo priuatus fuerat, & his ſimilia, ad quod eſt textus *in c. cum dilecti, circa medium de accuſat. vbi in Abb. Felin. & alii ad idem quod eſt textus, iuncta ibi notatis in dicto capitulo bis, quod fidem de ſponſal.* vbi ſponſalia de futuro per copulam ſequentem inducant præſumptum patrimonium ita quod in contrarium nihil probari poteſt, quod perimat matrimonium à iure præſumptum, perinde rectum, tamen recipitur probatio quæ non ſit contra ſed præter id quod ius præſumit, vt pote probatio, quod prius ſponſalibus renunciatum fuerat, vel quod mulier cognita erat eius conſanguinea, vel quod ſimile ſit in propoſito tutor probare poteſt, quod bona in inuent. non erant deſcripta propria ſed aliena, vel alii obligatur, quod aliud ſimile. Quinto quoties lex ciuilis fundatur ſuper præſumptionem etiam iuris & de iure in foro conſcientiæ, præſumptio veritati cedit, & non admittitur, ſed veritati ſtatur. Deus quippe veritati quæ non fallit nec fallitur, ſemper immittit, *per tex. in c. a nobis in l. 2. de ſent. excom. & ita tenet Abbas in c. 1. verſ. ſed quæro de conſtit. & ibid. Felin. n. 19.* vbi plures concordantes allegat, & tenet Angelica *verb. lex. numer. quarto.* Sexto, non procedere limitatur quando tutor in conficiendo inuentario vtitur cautela, vt plurimum apponi ſolita in homine proteſtando, quod ſi qua in inuentario poſuerit quæ deſcribi vel poni non debuerint, imo non ſcriptis & appoſitis ea haberi vult, & intendit ex qua cautela & proteſtatione conſeruatur ius tutoris in bonis propriis ea deſcribentes in inuentario per errorem, vt voluit Odofred. *in d. l. fi. in vlt. verb. Bald. ibid. n. 1. Ang. in l. 1. §. hac ſtipulatio, n. 24. ff. ſi cui plus quam per l. falcid. Corn. conſilio 216. in fi. v. 1. Bert. conſ. 121. n. 4. in prin. vo. 3. Papecrin. in for. libell.* qua agitur ad reddendam rationem tut. in glo in ſuo n. 17. dicens, quod ita tenet & obſeruat generalis conſuetudo.

Septimo quod de proteſtatione præmiſſum fuit limitatur procedere niſi machinatio aut dolus tutoris in proteſtatione interuenerit, vt Ang. & Bertrand. proxime citati dicunt.

Octauo & vltimo præmiſſa procedere limitantur, quando cauſa cognita & authoritate iudici accedente de inuentario adimantur res in eo appoſitæ, quæ apponi non debuiſſent, vt declarat Bald. *in d. l. fi. n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Dos filiæ quæ ſic minor legitima non dicitur congrua.*
2 *Dos filiæ minor legitima dicitur eſſe congrua ſecundum alios.*
3 *Dos congrua ad bona tempore mortis paterna refertur.*
4 *Legitima filio à patre viuente ſponte ſoluta augetur, auctis poſtea facultatibus paternis.*
5 *Legitima ſeu dos à patre filiæ conſignata non augetur auctis poſtea facultatibus paternis.*

6 *Dotis congruentia conſideratur ſecundum tempus dotationis.*

7 *Niſi filia cum iuramento patri finem expoſuerit.*

8 *Dos ſuccedens loco legitima non tamen legitima naturam aſſumit.*

9 *Legitima ſeu dote à patre filiæ conſignata quæ ſit minor portione ſibi debita, filia non excluditur à ſupplemento.*

Qvæstio LXXIII.

1 DOs congrua à ſtatuentibus † filiæ aſſignata minor legitima eſſe non conceditur, quia dos loco legitimæ ſuccedit, idcirco ſecundum eam regulari debet, *Soc. in leg. hæredes mei §. cum ita, numero 32. ff. ad trebell. Alexander conſilio 69. numero 20. volumine primo. Plene Dec. conſilio 180. numero 2. & conſilio 181. numero 5. Ayni. conſilio 11. numero 15. & plenius conſilio 236. Gram. deciſ. 57. numero 19. & deciſ. 101. numero 20. Albertus Brun. tract. ſtatut. propter maſcul. femin. excludent, articulo nono, quæſtione prima, verſiculo ſecundo, caſu principali*, & eſt magis communis opinio, ecſeeent omnes ſuperius allegati teſtantur.

2 Alii vero † tenuerunt, quod dos congrua dicitur etiam ſi ſit minor legitima, in cuius moderationem conſiderandum eſſe aiunt quantitatem patrimonii, numerum libeeorum, dignitatem perſonaeum, conſuetudinem regionis, & familiæ dotantis, & ſecundum hæc dotem eſſe infea legitimam congruam arbiteaei poſſe, *Bald. nouell. tract. de dote, parte ſexta, priuilegio 17. n. 3. Aret. conſ. 17. circa finem. Soc. conſ. 228. vbi late vol. 2. & plene Ruin. conſ. 56. n. 11. & ſequenti. volumine 3.* dicens quod hæc eſt communis opinio, quamuis quidam dicant contrariam eſſe magis communem, & non bene, idem Ruin. *conſ. 27. vol. 3. Curt. ſen. conſ. 27. Pariſius conſ. 81. vol. 2. Soc. nepos conſ. 85. vol. 3.*

Ego vero vtramque ſententiam ſic conciliandam eſſe cenſeo, prior enim ſententia procedit eegularitee, atque in dubio, alio in contrarium non docto, at ſi pater vel patris hæredes doceant conſuetudinem regionis vel familiæ aliud ſuadere, vel alias ex circumſtantiis, de quibus ſupra, concurreee, tunc dos minor legitima congrua dicitur, vt de Laurentio Medices, dicit Socinus *dicto conſilio ducenteſimo vigeſimo octauo*, qui habens in bonis trecentum millia floeenorum, ſi vnicam filiam habeat, non eſt dicendum congruam illius dotem eſſe centum millia florenorum, quam vix eeges conſtituunt, atque conſuetudo eegionis potiuſque familiæ inſpicienda eſt, *Baldus conſilio treceenteſimo octuageſimo ſexto, viſo puncto volumine quarto. Pariſius conſilio decimo ſexto, numero ſeptuageſimo ſeptimo, volumine ſecundo. Gram. dicta deciſione centeſima prima, num. vigeſimo ſecundo*, inquit enim Bald. non quantum patee dederit, ſed quantum eatio dictat ponderandum, poteſtque conſuetudo induceee, vel etiam ſtatutum decernere, quod legitima minoe ſit, quam à iure communi taxata eſt, tametſi in totum tolli non poſſit, vt plene proſequitur Abb. *in capitulo, Rainutius. vltim. not. de teſtamento, & ſequuntur Butr. & reliqui, refertque Nauar. in enchirid. cap. 17. n. 158.* in quibuſdam eegnis legitimam moderatã eſſe ad minorẽ quãtitatem, quam lex ciuilis induxit, *in auth. nouiſſima C. de inoff. teſtam.*

3 His ſic peæmiſſis videtur dicendum audiei debere filiam petentem congruæ dotis ſupplementum ſecundum bonorum pateenorum quantitatem auctam poſt dotem ſibi conſtitutam, & in hæeeditate paterna tempore mortis exiſtentem. Primo quia ſubrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubeogatur, per ea quæ tradit Paulus de Caſtro: *conſ. 73. in fin. volumine primo*, ſed in legitimæ computatione quantitas bonorum ſecundum tempus mortis inſpicitur, *leg. cum quæritur C. de inoff. teſtamento*, ergo in dote idem dicendum eſſe videtur, quæ legitime naturam aſſumit. Secundo ſi filia dotata eſſe debet, nec a ſucceſſione pateena excludatur, eego ad tempus excluſionis eeferri debet dos, & tunc eius congruitas conſiderari, quia qualitas adiecta veebo in tempus verbi adeſſe & veeificari debet, *leg. in delictis, §. ſi extraneus, ff. de noxal.* & idem tenuit Paulus de Caſtro, *dicto conſ. 73. numero primo, Baldus Nouell. tract. de dote, parte ſexta priuilegio 17. numero quarto, Ruin. conſ. 56. n. 6. volumine 3. Boer. deciſ. 62. n. 6.*

4 Tertio ſi patee filio legitimam, præueniendo ſupeemum diem, ſponte aſſignauit iuxta facultates ſuas, ac filioeum numerum, ſi poſtea tempore moetis pateis ſubſtantia ipſius aucta inueniatur, legitima alias in vita aſſiguata ſuppleri debet, & ad quantitatem bonorum tempore mortis exiſtentium referri, *Iaſon in leg. quod Seruius. numero 12. ff. de conditione ob cauſam*, vbi eefert, quod licet ſint opiniones, hæc tamen eſt communioe. Ceot. *in l. frater à fratre num. 41. ff. eod. tit.* vbi dicit quod eſt communis opinio, & pro ea alias vidiſſe conſilia eximiorum vieorum, plene Ripa *in conſ. cum M. Ferrarienſ. num. 38. de conſt.* vbi eam ſequitur vti magis communem & veriorem, & eationibus quæ hic in contrarium adducuntue reſpondet Beun. *de ſtatut. femin. exclud. art. 9. in princip. n. 11.*

Contearium iuei conſonum † eſſe opinor, quod legitima ſeu dos congrua, à patre filio conſignata non debeat augeri, auctis facultatibus paternis, quia tempus conſignationis in vita facta ſubrogatur in locum temporis mortis, quo legitima debetue, ideo legitimæ quantitas ad tempus conſignationis in vita factæ refeeetur, ita declaeat Roman. *in leg. ſtipulatio hoc modo concepta numero 23. in fin. ff. de verbo obligat. Barbat. in c. cum M. Ferrarienſ. numero 165. de conſtit.* vbi inuehitur contra Baldum ibi contrarium tenentem, dicens, miror quod ita fueeit loquutus, cum eſſet in extremo ſenio conſtitutus, *Curt. ſen. conſ. vltimo per totum* plenius quam alius hoc ipſum firmat, quod quando ex foema ſtatuti tenetue patee filio legitimam aſſignare, tunc patee conſignationis tempore mori intelligitue fictione iueis, idcieco ad tempus conſignationis legitimæ quantitas commenſuraei debet, & licet Curt. loquatur quando ſtatutum pro delicto filii patrem ad ſolutionem legitimæ compellit, idem tamen tenendum eſt quando pro do

ec fi-

te filiæ ſtatutum cogit patrem ad legitimam ſibi conſignandam, vt de vno caſu ad alium arguit *Corn. conſilio primo. numero nonageſimo, volumine quarto*, & hanc opinionem communem eſſe dixit Curt. nec ab ea in iudicando diſcedendum, ſubdens quod inepte loquuntur qui dicunt quod æquior eſt opinio tenere quod augmentum filiis proſit in eorum legitima, quia æquitas non ſcripta non præfertur iuri ſcripto, neque à tramite iuris deuiandum eſt propter æquitatem quam ex capite ſuo quidam ſibi confingunt, & idem conſulendo voluit Iaſon *conſilio, centeſimo quarto, col. tertia, in principio, volumine quarto. & in l. quod Seruius. digeſt. de conditione ob cauſas*, & vtrobique affirmat quod eſt communior opinio. Quod igitur de legitima dictum fuit etiam in dote procedat, per ea quæ ſupra & infra quoque dicentur.

6 Secundo dos datur propter matrimoninm, & eſt debita tempore matrimonii, ac per ſolutionem congruæ dotis tempore matrimonii factam, obligatio paterna fuit ſemel extincta, ideo non debet amplius reuiuiſcere.

Nam veluti hæreditate diminuta dos data non minueretur, ita è contra auctis poſt dotationem bonis paternis, dos ſemel congruæ conſtituta augeri non debet, *Fabianus de monte in authen. nouiſſima, num. octuageſimo octauo, C. de inoff. teſtament. Brunus tract. ſtatu. feminas exclud. articulo nono. in principio, verſiculo ſecundo caſu principali, numero vndecimo, & ſequenti, Boerius d. deciſione, ſexageſima ſecunda, per totum*, vbi plene omnibus pro vtraque parte relatis, reſidet in hac concluſione vti magis communi dicens quod iſtam ſemper ſecutus eſt, quia eſt vera iuris veritas, & æquitas, & in additione ad Alexandrum *conſilio centeſimo, volumine primo*, dicitur quod hæc eſt crebrior opinio Ruin. *dicto conſ. quinquageſimo, numero decimo tertio. tum ſequenti. volum. 3.* eidem opinioni adhæret ex pluribus de quibus ibi.

7 Tertio quando filius vel filia fuerunt contenti portione pro legitima, ſeu dote à patre viuente ſibi aſſignata, & fecerunt cum iuramento finem, ac remiſſionem patri de omni iure & actione in bonis paternis ſibi competēti, tunc vigore iuramenti à iure petendi ſupplementum excluduntur, *Pau. de Caſtro l. in ratione. la ſecunda in fine principii, ff. ad l. falcid. & ſequitur ibi Alex Iaſ. in l. ſi quando. §. primo, C. de inoff. teſtam.* vbi omnes ita tenere affirmat, *& in d. l quod Seruius, ff. de conditione ob cauſam. Ripa dicto to:. ſ. cum M. Ferrarienſ. numero 38. in fin. Boer. deciſ. 161. numero 11. & 13.* vbi dicit quod omnes ita tenent, & eſt vera concluſio Gram. *deciſ. 57. num. 41. in fin. Alexander conſ. 810. numero ſecundo. in fin & conſ. ſeq. num. 3. vol. 5 & Lancelot. Politus in reper. l. filium quem habentem n. 162. C. famil. herciſcund.* inquit ita communiter teneri virtute iuramenti.

8 Non obſtat † quod dos ſubrogatur in locum legitimæ, nam hoc caſu legitimæ naturam non aſſumit, nec enim ſicut legitima ante tempus mortis non debetur, ita & dos in tempus mortis differtur, quod abſurdum eſſet, cum puella in vita patris nubiles expleuerit annos, proptereaque congruæ dotis quantitas ad tempus dotationis & matrimonii refertur, non autem ad tempus mortis, ita arguit Corn. *conſ. 107. numero 16. verſ. nec ſuadet ratio. volumine ſecundo, vbi dixit Cyn. & Bartolum, & communiter Doct. in locis ibi citatis ita tenere, & facit quod tradit idem Corneus conſilio primo, numero 18. volumine quarto, & ſequitur Boer. deciſion. 62. numero 17.* quod quamuis dos ad legitimæ quantitatem aſcendere debeat, tamen attenditur tempus dotis conſtitutæ, perinde ac ſi tunc pater ab inteſtato decederet, Accedat Curt. Sen. *dicto conſ. finali*, quod tempore conſignationis pater fingitur mori, idcirco tunc legitimę dotiſue quantitas conſideratur.

Non obſtat quod filia dotatur, vt à ſucceſſione excludatur, quoniam non hoc principaliter ſtatutum intendit, vt filiæ noceat, & eam excludat, ſed magis vt patri, & filiæ communiter conſulat, filiæ inquam vt nubere poſſit, patri vero vt congruæ dotis onere exoneratur, cum igitur pater in hoc grauetur, vt ante tempus teneatur, in altero releuatur, vt ad tempus dotationis congruitas dotis referatnr *argumento l. cum qui ff. de iureiur. & l. ſi cum exceptione, §. quatenus, ff quod metus cauſa. Corn. conſ. 107. vol. 2.*

Non obſtat id quod de legitima à patre viuente ſponte aſſignata dicebatur, non reſpondetur aliud eſſe in conſignatione voluntaria, quam pater ſponte facit, ſupremum diem perueniens, aliud in conſignatione neceſſaria ad quam ſtatutum patrem arceat, qui in hoc grauatus in alio releuatur per ea quæ ſupra proxime.

9 Limitatur autem præmiſſa concluſio vt procedat, quando congrua dos, vel legitima, fuiſſet integre filio, filiæ, ne aſſignata, ſecus ſi id quod pro ea datum eſt, minus eſſet debita congruitate, tunc enim dos ac legitima augeri debet, & ſupplementum peti poteſt, iuxta augmentum bonorum poſt dotationem patris ſuperueniens, *Boer. deciſione prædicta 62. numero octauo, in fin. & numero 15. Alex. conſ. 180. numero ſecundo, in fin. & conſilio ſequenti numero 1. volum. primo.* Ex quibus contra filiam reſpondendum eſſe arbitror, ſi fuit tempore matrimonii congruenter dotata.

SVMMARIVM.

1 *Filius qui à patre ex cauſa recedit quando petat dotes ſuæ vxoris ſibi reſtitui.*

2 *Pater filium ſibi vel familia moleſtum, cogit ad dotes ſuas recipiendum, & à ſe diuertendum.*

3 *Patri debetur vſuſfructus in bonis nurus atque maternis ſui filii iure paternæ poteſtatis, non in compenſationem alimentorum ad quæ pater filio tenetur.*

4 *Maritus vxori ad alimenta tenetur, non propter dotis fructus ſed iure maritali.*

5 *Pater cuius culpa filius ab eo recedit priuatur commodo vſufructus bonorum maternorum filii, ac eius vxoris.*

6 *Pater qui male verſatur in adminiſtratione aduentitiorum filii vſufructu eorum caret.*

7 *Pater qui ob illius ſæuitiam cogitur filium emancipare priuatur præmio emancipationis.*

8 *Cauſæ ex quibus filius à patre, & pater à filio ſeorſum habitare poſſint.*

Culpam

9 *Culpam obiiciens, eam probare tenetur.*
10 *Pater qui filio prudenti dotes nurus reſtituit abſque illius conſenſu, liberatur, quando ex cauſa id fiat.*
11 *De voluntate mulieris dotem ſoluens omnino liberatur.*

Qvæstio LXXIIII.

Filius quem pater è domo expellit ex iuſta cauſa, vel qui a patre ex cauſa diuertit, ſi dotes propriæ vxoris vendicat, an ſit audiendus, variæ fuerunt in hoc opiniones.

Quidam tenuerunt patrem teneri ad conſignandum dotes ſuæ nurus filio a ſe diuertenti, alii vero contrarium aſſeruerunt, tenentes patrem teneri tantum ad præſtandum alimenta filio nurui & eorum familiæ extra domum paternam commorantibus, alii mediam eligentes viam tenuerunt, vt infra ſubiiciam.

Primam igitur opinionem, quod pater compellatur nurus dotes quas ipſe recepit filio reſtituere, à patre ſeorſum habitare volenti, tenuit Ang. *in l. ſi cum dotem, §. tranſgrediamur numero primo, ff. ſolut. matrim.* nam ille dotis commoda ſentire debet, qui matrimonii onera ſubſtinet, *l. filia §. primo. ff. famil. hereiſcunda. leg. pro oneribus C. de iure dotium.* Secundam opinionem firmauit Rom. *in dicto §. tranſgrediamur. nume. vigeſimo*, vbi contrariam opinionem ſtomacatus dixit, quod ſibi ſomnium eſſe videtur, dicens quod tantum ad alimenta filio nurui, ac eius liberis tenetur.

1 Tertiam opinionem † tenuit Ioannes de Immola ibidem, *verſiculo vltimo adde*: vbi ait aut filius de voluntate patris, vel etiam contra voluntatem paternam, ex iuſta cauſa ſeorſum à patre vult habitare, & tunc ſi filius eſt vir diligens, & probatæ vitæ, pater tenetur conſignationem dotium ſuæ nurus filio facere, aut eſt de mala adminiſtratione ſuſpectus, & tenetur ad præſtandum filio, nurui, ac liberis alimenta, nec ad dotis reſtitutionem cogi poteſt, niſi ſibi caueatur de dote à filio conſeruanda, & præmiſſam Immolæ diſtinctionem ſequitur Alexander *in dicto §. tranſgrediamur. numero nono. Angel. conſilio octuageſimo quinto, pater habens. numero tertio. Campegus tractat. de dote. tertia parte, quæſtione decima ſexta. Baldus Nouell. tractat. de dote, parte ſeptima. priuilegio trigeſimo quarto, numero quarto*, vbi per duas fore columnas articulum explicat, & dicit, hanc opinionem veriorem, & tamquam æquiorem tenendam eſſe, & probat Boer. *deciſione centeſima nonageſima quinta, numero quarto, & ſeq.* vbi communis. At ſi filius abſque rationabili cauſa patri cohabitare nolit, pater cogi non valet, nec ad dotis conſignationem, nec ad alimentorum exhibitionem, quantum filio eſt imputandum, qui ſua culpa à patre diuertit, parentibus forte obedire recuſans, ſecundum Bald. Nouell. *dicto tract. de dote parte ſexta. priuilegio trigeſimo ſexto, numero tertio, & parte ſeptima. priuile. trigeſimo quarto, numero quarto, in principio. Boer. dicta deciſione centeſima nonageſima quinta. numero quinto & ſeptimo*, vbi etiam ſequitur Angelum *in dicto conſilio 85.* tenentem, quod pater ius propriæ poteſtatis exercens, filium compellere poteſt ad ſecum commorandum. Quemad-
2 modum autem filius † patrem poteſt ex cauſa compellere ad conſignationem ſibi faciendam, ſecundum terminos diſtinctionis præmiſſæ, ſic è contra pater cogere poteſt filium, parentibus familiæve moleſtum, conſignationem præmiſſam recipere, & à domo recedere, vt par ſit contrariorum ratio, *§. primo. inſti. de iis qui ſunt ſui vel alieni iuris. Ang. dicto conſilio 85. numero tertio*, conſumaturq; ex eo quod veluti filius patrem compellere poteſt ex cauſis legitimis, vt ipſum emancipet, ita pater filium cogit, vt ſe emancipari patiatur, *vt not. in §. fi. inſt. quibus modis ius patriæ poteſt. ſoluitur*, & in indiuiduo voluit Ang. *in l. quidam cum filium, ff. de verb. oblig.* quem ibi ſequuntur Paul. de Caſtr. Immol. Aret. & Iaſ. & Alex. quoque in addit. ad Bart. & hæc vtique quoad dotes nurus procedant. Quod vero
3 attinet † ad dotes maternas filii recedentis a patre. Dic quod veluti in dote nurus patri debetur vſufructus, & eſt legitimus adminiſtrator illius, ſiue in pecunia conſiſtat, ſiue in bonis ſtabilibus, *leg. prima. iuncta duabus ſequentib. C. de bonis, quæ liberis, & plenius firmat Roman. in d. §. tranſgrediamur num. 19. & ſequitur Alex in addit. ad Bart in d. l. contra nurum, ff. de actione rerum amotarum. Bald. Nouell. tract. de dote, parte 9. priuilegio 16.* ſic quoque in bonis maternis, & materni generis patri debitus eſt vſufructus, qui iure paternæ poteſtatis patri debetur, *l. prima, C. de bon. mater. & ibi hoc not. Bald. & Cuman. conſ. 89. n. 2. circa med. Alex. con. 139. n. 3. vol. 2.* ita quod finalis ratio acquiſitionis vſufructus in bonis dotalibus nurus ac matris ſui filii eſt propria poteſtas, non alimenta, quæ recipiunt filius & nurus, cum ea ipſis exhibeantur e debito paterni officii, ad quod lex ipſa, & naturæ [illegible] patrem obligat, *lege finali, §. ipſum autem filium C. de bonis quæ liberis, & ibi not. Baldus, & facit textus in lege ſi quis à liberis, §. vtrum, ff. de liber. agnoſc. ponit Iaſon in lege ius ciuile. numero vigeſimo quarto, ff. de iuſtitia & iure, Angelus conſilio octuageſimo primo, pater habens, numero vigeſimo in fine, Socin. conſilio centeſimo ſexageſimo primo, in principio volumine [illegible]. Alexander [illegible] quadrageſimo octauo, numero quarto. columna tertia.* Nempe filium nihil vel modica aduentitia habentem & qui [illegible]nde ex operis, & induſtria ſua ſeipſum alere non poteſt, pater alere tenetur, *Bartolus in auth. res quæ C. communia de legat. & cæteri ibi ſequuntur, & in lege ſi quis à liberis, §. ſed ſi filius, ff. de liber. agnoſ. Roman. conſilio ducenteſimo ſexageſimo ſeptimo. Pariſius conſilio quadrageſimo, numero vigeſimo octauo. volumine ſecundo.*

Confirmatur exemplo mariti, qui licet dotis fructus propter onera matrimonii conſequatur, *lege pro oneribus C. de iure dot.* non tamen finalis ratio alimentorum vxoris tunc dotis fructus, ſed matrimonium ipſum, propter quod ad alimenta vir vxori iure maritali tenetur, nam maritus vxorem indotatam alere debet, quando ab initio ſine dote cum ea matrimonium contraxit, quia plus debet vxori viuenti quam mortuæ, ſed mor-

tuam

tuam quamuis indotatam proprio ære ſepelire tenetur, ergo multo magis viuentem etiam indotatam alere debet, *Cyn. in dicta leg. pro oneribus. & in leg. cum quidam §. præterea in vltimis verbis, idem Cyn. in l. quod in vxore. ff. de negot. geſt. & idem tenent in dicta leg. pro oneribus Baldus & Salic.* & ibi Odofred. eandem ſequitur opinionem, ea ratione quia mulier eſt in obſequio viri & facit Innoc. *in c. per veſtras in final. verbis de donation. inter vir. & vxorem*, dicens quod perſonam ſuam pro dote dat mulier, *Curt. ſen. conſ. ſexageſimo nono numero tertio, Alexander in addit. ad Bartolum in l. ſi quis a liberis, §. ſed ſi filius ff. de liber. agnoſ. & conſilio 4. nu. 3. vol. 3.*

5 Sicut ergo pater priuatur commodo patriæ poteſtatis, eiuſque exercitio, quando patris culpa filius illi cohabitare non poteſt, quia ſibi aufertur vſuſfructus, & adminiſtratio in bonis dotalibus nurus ſibi debitis, pari ratione carere debet vſufructu, eiuſque adminiſtratione in bonis maternis filii ſui, itaque compelli poteſt ad illorum conſignationem filio faciendam. Cuma. *conſilio octuageſimo tertio, caſus talis. Auguſtinus numero tertio, vero non caret ius, & melius Boer. deciſ. 61. numero decimo ſexto, parte prima.*

Et quamuis filio à patre diuertere adhuc prima poteſtas durat, nec filius ab ea eximatur, tamen commodo, & exercitio patriæ poteſtatis pater priuatur, cum ſuæ priuationis cauſam ipſe ſibi præſtiterit, impietate, & ſæuitia, vel alia culpa erga filium, vel eius familiam vtendo, vt etiam in ſimili de patre dicitur qui male verſatur in adminiſtratione bonorum aduentitiorum filii, ea diſſipando, vel alienando, quod adminiſtratione eorum, & vſufructu priuatur, *Bartolus in leg. ſi conſtante 9. quæſitione 2. quæſt. principalis. ff. ſol. mat.* vbi omnes & præſertim moderni repetentes Papiẽſ, Crot. & Baldus Nouell. communem teſtantes. Cuma. *dicto conſilio octuageſimo tertio, Boer. deciſione ſexageſima prima num. 15.*

7 Accedit quoque quod pater propter ipſius ſæuitiam cogitur ad emancipationem filii deueniendum, & priuatur præmio emancipationis a lege ſibi indulto, quia dimidiam vſusfructus a lege ſibi debitam non lucratur *leg. cum oportet §. penult. C. de bonis quæ liber. Cum. conſilio 83. numero [illegible] dicta caut. 115. incipien. multi tunc ſilia. num. [illegible]*. Proinde concluditur teneri patrem ad reſtitutionem filio faciendam de bonis nurus atque matris ſui filii, quando ex cauſa à patre recedit.

8 Quæ vero ſint iuſtæ ac rationabiles cauſæ ex quibus filius à patre diuertere valeat, in hoc pro regula tradi poteſt, quod ex quibus cauſis filius patrem cogere poteſt ad eum emancipandum, ex eiſdem à patre diuertere poteſt, & conſignationem dotium ſuæ vxoris, & matris obtinere. *vt tenet Alexander dicto §. tranſgrediamur, numero nono, in principio apertius ibidem Immol. in fin.*

Cauſæ vero ex quibus pater inuitus tenetur filium emancipare ſunt quatuor, quas enumerat Cardinalis in *§. finali inſtitution. quibus modis ius patriæ poteſt. ſoluitur, & in lege non poteſt, ff. de adoptation. ſequitur Iaſon. in lege quidam cum filium numero decimo quarto. ff. de acquir. [illegible]*, & impietatem patris erga filium [illegible] nouerca ſit filio, & nurui mi[illegible] [illegible], quod pacifice conuiuere nequeant rationabilem cauſam habere dicitur filius, qua tamen in re plurimum prudentia iudicis operatur, conſiderata qualitate perſonarum, temporum, & locorum, hoc enim totum iudici arbitrium eſſe cenſeo, *vt eſt [illegible] mente Pauli de Caſtr. dicto §. tranſgrediamur, in finalib. verbis, & expreſſe tenet Boer. deciſione ſupra allegata centeſima nonageſima quinta, numero primo,* ſicuti etiam iudici eſt arbitrium, an potius ſibi ſint aſſignanda à patre alimenta, retentis dotibus nurus, atque maternis, an vero dotes ipſæ ſint reſtituendæ, conſiderata filii qualitate, an veroſimiliter ſit dotes eius vxoris conſumpturus, vel eis ad commodum ſuum, & familiæ prudenter vſurus, *Paulus de Caſtr. dicto §. tranſgrediamur Campegus dicto tractat. de dote, parte tertia, quæſtione 16. numero vigeſimo.*

9 Atque pater filio, vel filius patri culpam obiiciens tenetur culpam allegans illam probare, *argumento lege actor C. de probatione*, tum quia concurrit vniuerſalis naturæ præſumptio, quæ eſt quod vnuſquiſque bonus præſumitur bonitate naturali *leg. finali. ff. quod met. cauſa.* tum etiam quia delictum aut iniuria non præſumitur, *leg. merito, ff. pro ſocietate*, idq; probatur ex eo quod vxor, cui maritus in domo ſua alimenta legauit, volens extra domum mariti alimentari, probare tenetur quod culpa hæredum mariti ibi alimenta percipere non valet, *Angel. conſilio ducenteſimo quinquageſimo quarto, ſuper primo quæſito in principio*, vbi monet culpam obiicientem, vt ante litem motam diligenter inſpiciat ne in probatione deficiat, quia hoc difficile eſt probare ſequitur Iaſon. *in leg. diuortio in principio. numero 20. ff. ſolut. matr. Corn. conſ. 206. vol. 3. Alex. conſ. 100. vol. 1.*

10 Et retentis terminis de quibus ſupra dubitatur quando pater reſtituit filio dotem eius vxoris, citra mandatum, aut conſenſum ſuæ nurus, an patri contingat liberatio, cuius dubitationis ſolutionem hanc eſſe reor quod pater qui ſoluit dotes nurus filio vero ſagaci, & prudenti ex legitima cauſa ſeorſum à patri habitanti liberatur ab obligatione, qua nurui ex receptione dotis tenebatur, quoniam conſtante matrimonio triplici ex cauſa reſtitutio fieri poteſt, prima ex cauſa neceſſitatis, ſecunda vtilitatis, tertia pietatis, ſeu honeſtatis, quibus caſibus ſocer, vel maritus dotem ſoluens ſiue reſtituens liberatur, & mulier ipſa tenetur ratam ſolutionem habere, quamuis abſque conſenſu ipſius facta, *leg. ſed et ſi viro in finalibus verbis, iuncta gloſſa, ff. ſoluto matrimonio, & ibi notat Paulus de Caſtro & Immola quoque in primo notabili prima lectura & ſequitur Alexander numero vndecimo, verſiculo in gloſ. & facit gloſ. in rubr. C. ſi dos conſtante matrimonio & ita in indiuiduo tenet Veron. dicta caut. 11. incipiens, mali ſunt filii. Anch. conſilio ducenteſimo vigeſimo octauo, num. 1.*

Et licet cautius ſit de mãdato mulieris dotem ſoluere, vt illi liberatio ſolucti oriatũ, nõ tamẽ negatur

qu n

quin cautè ſolutio fiat abſque [illegible] mandato, quando fit ex cauſis legitimis, de quibus ſupra, & tunc ſoluens omnino liberatur, *ſecundum Ambr. d. conſ. 228. circa fin. Veronenſis in dicta caut. in Bald. in addit. ad ſpeculum tit. de dote poſt diuortium reſtituenda. §. nunc de dote in fin.* quare prudens iudex omnibus circumſpectis decernet prout iuri & æquitati conſonum eſſe ſibi videbitur.

SVMMARIVM.

1 *Filiis qui parentibus obſequium non præſtant quæ mala occurrant vel bona parentes honorandi.*
2 *Filiorum erga parentes officium.*

Qvæstio LXXV.

MAgnum profecto filiorum peccatum eſſe exiſtimo, cum parentes eorum etiam ſibi
1 inſeſtos patienter non ſuſtinent, cum alios ſibi moleſtos atque iniurias inferentes ſuſtinere ex præcepto Dei tenentur, in Euangelio namque legitur, ſi quis angariauerit te mille paſſus, vade, & alia duo cum eo, multo quippe magis filii parentes ipſorum aliquando ſe angarientes illos verbis vel factis ſuſtinere tenentur, quamobrem attende tibi fili mi, nec facile declines à genitore ſuo, ſed ſenectutis illius defectus in pace ſuſtine, memor, quod Deus odit, & punit filios inhonorantes genitores ſuos, vt habetur leuitici 20.c. qui maledixerit patri, vel matri morte moriatur, & Deutoronomii 28. maledictus, qui non honorat patrem ſuum, aut matrem, & alibi legitur, quod iuſto Dei iuditio, multoties accidit, quod filius parentibus ingratus, filios ſibi duros inueniat, neque duntaxat formidine pœnæ, ſed virtutis amore ad ſubiectionem paternam moueantur, filiis etenim, qui parentibus obediunt, bona temporalia atque ſpiritualia pollicetur Deus vt *Eccleſiaſtici* 30. dicitur, qui honorat patrem ſuum circundabitur in filiis, vitaque viuet longiore: & infra: in opere, & ſermone & in omni patientia honora patrem tuum, & ſuperueniet tibi benedictio à Deo, proinde curet filius, ne accedat ad excuſandas excuſationes in peccatis patris ſæuitiam vel rigorem allegans, hoc quippe veroſimile non eſt, per ea quæ ſupra, ſed veriſimilius eſt filium ſub mendicato prætextu quærere, vt aiunt nodũ in ſcirpo vt ſubtrahat ſe ab obedientia paterna, monitiones ſeu correctiones paternas ægre ferens. Neque obſtat quod ſupra dicitur filio licere patrem deſerere, circumſtantiis de quibus ſupra concurrentibus, quoniam lex ciuilis multa concedit, quæ lex Dei non admittit, atque ſi qua eſt ſæuitia paterna † ius eſt, vt ea ſit
2 abſque præcedente culpa filii, eccleſiaſtico vt ſupra dicente. in omni patientia honora patrem tuum, & quaſi dominis ſeruiat iis qui ſe genuerunt. quomodo ergo excuſationẽ habere poteris qui patiẽter defectus paternos ſuſtinere teneris, & ibidẽ dicitur ſuſcipe ſæuitiã patris tui, & non contriſtes eum, & ſi defecerit ſenſu, veniam da, & ne ſpernas eum. Hæc de filiis dixiſſe volui, nec quicquam de parentibus, cum præter naturæ [illegible] parentes ſæuire in filios, plane nullus [illegible] paternum, *l. iſti quidem ff. quod metus cauſa l. finali C. de curatore furioſi.* imo ſi eſſent inuicem inimici, adhuc amor paternus perſeueraret ait Cynus, *in l. propter inſidias, C. de iis qui accuſare non poſſunt*, exemplum [illegible] in Dauide, qui militibus ſuis contra Abſolum prælіaturis dicebat, ſeruate mihi filium Abſolom, quo in prælio eo mortuo plorabat, clamans, Abſulon fili mi, Abſolon fili mi. Quare filii parentesque conſcientias ſuas, huc, illucque vertant, & quod caritati Deique præceptis, ac monitis conueniat, eligant, memoriæ tinentes, quod diuus Paulus Galat. ſcripſit, dicens: alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.

SVMMARIVM.

1 *Contractus fieri dicitur in ſcriptis, quando expreſſe agitur quod alias non valeat, niſi ſcriptura fiat.*
2 *Aliis quod contractus in ſcriptis celebratus quando partes ſimpliciter conueniunt quod fiat ſcriptura.*
3 *Prior ſententia comprobatur.*
4 *Dominus Azo in præmiſſis non fuit ſibi conſtans.*
5 *In contractibus noſtri temporis ſcriptura fit ad memoriam ex communi conſuetudine.*
6 *Siue incontinenti, ſiue ex interuallo ſcriptum fiat ad commemorationem erit, non ad ſubſtantiam contractus.*

Qvæstio LXXVI.

NOn leuis eſt dubitatio, quando contractus in ſcriptis celebrari dicatur, qua in re duæ referuntur opiniones, vna Ioannis Gloſſatoris, alia Azonis, vt refert Gloſ. *in l. contractus in verbo in ſcriptis C. de fid. inſtrum. & in §. 1. in verbo ſcriptura. inſt. de emptio. & vendit.* Tenuit Iohannes, quod contractus in ſcriptis dicitur quando contrahentes agũt, vt alias non valeat, niſi ſcriptura fiat, tenuit Azo quod contractus in ſcriptis fieri dicitur quando in contractu ipſo vel ante contractum partes conueniunt, quod ſcriptura fiat licet non dicatur, quod alias contractus non valeat.

Et hac poſteriori ſententia Azonis retenta infert Paul. de Caſtr. *d. l. contractus n. 9.* quod ſi partes conuenerunt, quod notarius con[illegible]ciat inſtrumentum, quod ante rogitum notarii contractus non eſt perfectus, quia partes videntur ſuſpendere ſubſtantiam contractus in tempus rogationis, & ideo ante rogitum Notarii pœnitere poſſunt, idemque repetit *in l. cum res C. de prob. st. & in l. quibus idem. ff. de reb. oblig.* ſufficit enim inquit, quod conuentum fuerit, quod fiat inſtrumentum, nec eſt neceſſe, quod dictum fuerit, quod contractus alias non valeat, niſi inſtrumento completo, & idem firmant *Roman. conſ. 174. n. 7. Soc. conſ. 12[illegible]. n. 17. vol. 4. & conſ. 169. vol. 20. Iaſ. conſ. 151. n. 2. [illegible] in princ. vol. 4. Afflі. deciſ. 39. n. 4. Boer. deciſ. 83. n. 9. & ita communiter teneri inquit Salic. d. l. contractus. n. 1. & magis communem refert Iaſ. d. conſ. 151. Chriſtophorus Porcius inſt. de empt. & vend. §. 1. n. 2.* Contrariam Iohannis ſententiam

tétiam tamquam de iure veriore & generali conſuetudine approbatam ſequor, quod contractus non dicitur in ſcriptis celebratus, ſi contrahentes ſimpliciter conueniant quod ſcriptura fiat, cum ea magis ad probationem atque memoriam, q̃ ad eſſentiam cõtractus fiat, niſi expreſſe agatur quod alias non valeat, niſi ſcriptura interueniente, quã tenuit Bart. *d. l. contractus, idem Bart. & Sal. in auth. ſed nouo iure C. ſi cert. pet. Bart. in l. generaliter n. 11. C. de non numer. pecun. Aret. d. §. 1. n. 1. inſt. de empt. & vend. Aret. d. l. quibus idem n. 2. ff. de verb. oblig. & conſ. 159. n. 8. & ſeq.* per duas fere columnas, quam opinionem ſequũtur omnes, inquit Iac. Butrigarius *in l. fin. circa fin. verſ. item quæro C. ſi cert. pet. ut.* cuius auctoritate fretus dixit Angel. Aret. vbi ſupra, quod hæc eſt communis opinio, & ita vidiſſe practicari, & etiam communiter teneri r[illegible] fert Franciſcus Aret. *d. l. quibus idem* & dixit Paul. de Caſt. *d. l. cum res*, quod multi hoc tenent, & credunt eſſe Euangelium, & eandem opinionem firmat Afflict. *deciſ. 105. in fi. Gozad. conſ. 1. n. 24.* plenius Dec. qui communem ait, *conſ. 340. col. 2.*

4 Non obſtant † Paul. de Ca[illegible]. & alii de quibus ſupra Azonem ſequentes, quoniam authoritas Azonis viri alias eruditi in hoc articulo magnifaciẽda non eſt, poſtquam ſibi ipſi conſtans non fuit, vt Odofr. & Alb. referunt *in eadem l. contractus*, dicit enim Odofr. neſcio quid dominus Azo ſentiat in hoc, quia ipſe non ſtetit firmus in dicto ſuo, nam in ſumma *ſi cert. petatur.* dixit vnum. In ſumma huius tituli dixit oppoſitum, in ſumma *de contrah. emptio.* dixit aliud.

Secundo, ratio fundamentalis Pauli de Caſtr. & aliorum non videtur tuta, dum dicitur, quod notarius non ponit in inſtrumento diem, in quo partes mercatum contrahunt, ſed diem rogationis, ergo i[illegible]a die perficitur contractus, cum notarius de contractu coram ſe non geſto rogari non poſſit. Reſponde quod ſtant iſta ſimul quod contractus fuerit antea perfectus, & quod poſtea notarius rogationis diem in inſtrumento ponat, quia notarius rogatur de aſſertione partium aſſerentium ſe tali die, tali modo, & [illegible]or[illegible]na contraxiſſe, *argumento notatorum in l. ſingularia. ff. ſi cert. petat. & videtur eſſe de mente Dec. conſ. 340. n. 2. & 3.* Et o-
5 pinione † Azonis, & ſequacium retenta, ſequeretur, quod fere omnes contractus, qui hodie fiunt, dicerentur in ſcriptis celebrati, cum vt plurimum contrahentes poſt concluſionem conueniunt de adeundo notarium, & de conficiendo publicum inſtrumentum. Quo[illegible]in vt Alb. dixit *d. l. contractus n. 1. circa finem*, communiter in contractibus noſtri temporis ſcriptura ſit ad memoriam, & ſtãdum eſt conſuetudini, & Bart. *d. l. generaliter n. 11. C. de non num. pecun.* dicit quod inſtrumenta quæ hodie fiunt non ſunt con[illegible]ractus in ſcriptis, ſed tantum ſunt redacti in ſcriptis, & ita quoque communem practicam, & conſuetudinem conſiderat Aret. *in conſ. ſupra alleg. 159. n. 8. & num. 11.* quam etiam plurimum conſiderat Salic. *d. l. contractus num. 6. & 7.* dixit quando contrahentes celebrato contractu dicũt, bonum eſt quod inde fiat ſcriptura, ad memoriam valet, quod actum eſt, & valuiſſet etiam ſine, & Baldus quoque ibidem *numero 3. in principio*, dicit, vbi eſt poſt dictum, & primo factum, tunc ſcriptura eſt ad commemorationem, & ſic ordo facti ſignificat ordinem intellectus, & firmat Sal.
6 *in auth. ſed nouo iure num. 9. C. ſi cert. petat.* & præmiſſa procedunt, ſiue ex interuallo, ſiue incontinenti poſt contractum, de inſtrumento ſiue ſcriptura inter partes agatur, *ſecundum Sal. in eadem l. contractus n. 6.*

Quapropter Azonis ſententia & generali conſuetudini, & bono publico aduerſatur, cum publice interſit non facile à contractibus recedi licere per pænitentiam illos retractando diſcordiis litibusque occaſionem præſtando, maxime in iis qui bonæ fidei ſunt, & ſolo conſenſu perficiuntur, Ioannis ergo opinio præualere debet, quæ communi opinione communique practica munita eſt.

SVMMARIA.

1 *Pronepotes conductoris refirmationẽ in emphyteuſi poſſunt obtinere.*
2 *Fæmina ſemel excluſa per exiſtentiam maſculi perpetuo dicitur excluſa.*
3 *A feudo ad emphyteuſim valet argumentum.*
4 *Excluſus à ſucceſſione patris non excluditur à ſucceſſione fratris in allodialibus.*
5 *Secus in feudalibus. & emphyteuticis.*
6 *Fæmina excluſa a ſucceſſione patris, non excluditur à ſucceſſione fratris.*
7 *Fæmina in defectum maſculorum ad emphyteuſim admittitur, ſi extat eccleſia conſuetudo.*

QVÆSTIO LXXVII.

1 IN concurſu emphyteuſis, conductoris pronepotes amita ipſorum potiores ſunt. Quoniam vaſſallo vel emphyteuta defuncto, demumque eius filiis, & nepotibus, ii qui ſunt de quarta generatione inueſtituram, vel refirmationem petendi ius habent, à domino relocare volente ne ſuorum anteceſſorũ labores lugere cogantur, & cõfirmatione ſibi a directo domino denegata, pñt officium ſuperioris inuocãtes ad illum appellare, vel recurſum habere, vt vulgata eſt, & ab omnibus vbique citata doctrina Bart. *in l. 1. ff. de priuil. credit. & in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. & aſtiua, & vt vbiq. Alex. & plene Ripa. d. l. 1. de priuil. credit.* & habet hæc opinio æquitatem, & in practica ſeruatur, vt idem Alex. teſtatur *in l. ſi mihi & Titio. ff. de verb. obl.* Neque ami-
2 ta † inueſtitura auita iuuari poſſe videtur, eo quod filia per exiſtentiam maſculi ſemel excluſa perpetuo manet excluſa, etiam maſculo poſtmodum ſine filiis abeunte, *gloſſ. Bald. & alii in c. 1. §. quin etiam epiſcopum vel Abbat. Gozzad. conſ. 8 n. 9.* vbi plene, & multos quoque idem tenentes citat Pariſ. *conſ. 22. & conſ. 23. vol. 1. Alb. Brun. conſ. 79. in fine, & alii ſæpe, Maria. Soc. Iun. conſ. 110. n. 5. vol. 2. Curt. tract. de feud. part. 3. n. 32. Tiraq. in l. ſi vnquam. in gl. liberos ſuſceperit n. 195. C. de reuoc. donat.* & communiter tenetur ſecundum Curt. Pariſ. & Brun. vbi ſupra, & de feudo

ad emphyteuſim procedit argumentum , quando
iura feudalia non ſunt contra regulas iuris com-
munis,& eadem viget vtroque caſu ratio, *Imol.in c.*
potuit col.pen.in princ.de locato.Iaſ.l.1.n.6.C.de iure em-
3 *phyt.Alex.conſ.5.n.12.vol.5.* in allodialibus vero & ſi
fuiſſet ſemel excluſa,non tamen perpetuo rema-
net excluſa,argumento notat.*per Bal.& alios in d.c.1.*
§.quin etiam epiſcopum,vel Abbatem.Fulg.conſ.8.ſere per
*totum,Mars.Soc.Iun.conſ.104 n 11.vol.2.*Quoniam in
ſucceſſione allodialium repręſentatur perſona de-
functi,cuius ſucceſſio diuerſa eſt à ſucceſſione pa-
tris,vt notabiliter tradit Paul.de Caſtr.*conſ.161.n.2.*
4 *vol.2.*vbi dicit quod ſucceſſio in feudis, eſt ſucceſ-
ſio ſingularis,in qua non præſentatur perſona fra-
tris,cui ſuccedituг,ſed primi inueſtiti & dicitur v-
na,& eadem,ſicut eſt vnum , & idem feudum , &
per conſequens fæmina ſemel excluſa à ſucceſſio-
ne aui,perpetuo eſt excluſa etiam à ſucceſſione fra-
tris,idemque conſulendo tenuit,licet de doctrina
Caſtr.verbum non fecerit,Pariſ.*conſ.22.n.8. iunctis*
præcedentib.& ſeq.vol. .& iterum conſ.23.nu. 53. eo.vol.
eandem rationem adducens quod in ſucceſſione
feudali ſemper primo acquiſitori ſucceditur,& nõ
vltimo defuncto. At vero in allodialibus vltimo
defuncto,& non primo morięti ſucceditur, quo-
rum diuerſæ ſunt hereditates,& ſucceſſiones,hinc
dixit *Curt.ſen.conſ. 50. n. 17.* quod agnatus ſuccedit
vt ex tunc,non autem vt ex nunc , allegat Andreã
de Iſernia ita tenentem *in c.1.de inueſtitura,de re ali-*
ena facta.& idem expreſſe firmat Calder. *conſ. 13. in*
fin.de feudis.

5 Quod † autem dicitur fæminam ſemel exclu-
ſam ob exiſtentiam maſculi perpetuo excluſam
remanere , limitatur non procedere tam in ſuc-
ceſſione feudalium quam etiam allodialium, quã-
do conditionaliter,ſiue temporaliter excluditur,
vt ſi dicatur donec, quamdiu, vel quouſque ma-
ſculi extant fæmina non admittitur , quia tunc
non dicitur excluſa,ſed ſuſpenſa temporaliter ſe-
cundum Bal.*d.§.quin etiam.Pariſ.d.conſ.23. nu.56. &*
ſeq.Curt.vbi ſupra in 2.limitatione.Tiraq.d.gl.ſuſceperit
num.194.

Vbi fere infinitos ita tenentes,& modifican-
tes adducit.Præterea declaratur procedere , quod
6 excluſa ſit à iure inueſtituræ , non autem exclu-
ditur , quin iure ſanguinis tamquam proximior
novam obtinere poſſit inueſtituram ceſſante cõ-
curſu nepotum ex fratre,ſi eccleſia conſuetudinẽ
habeat in defectum maſculorum fæminas admit-
tendi *Paul.d. Caſt.de conſ.191.n.2.vol.2.Pariſ.d.conſ.23*
n.68.vol.1.

SVMMARIA.

1 *Emptor lata contra eum ſententia de euictione agit,nõ-*
dum executione facta.
2 *De euictione agit etiam nondum lata ſententia,*
quando venditor ſciens rei vitium emptori illud i-
gnoranti vendidit.
3 *Intereſſe extrinſecum à venditore malæ fidei conſequi-*
tur.
4 *Secus à venditore bonæ fidei.*
5 *Emptor non agit actione ex ſtipulatu ad duplum , niſi*
facta executione.
6 *Non etiam agit ſtipulatione habere licere, niſi ſequuta*
executione.
7 *Emptor condemnatus,quibus caſibus appellare tenea-*
tur.
8 *Emptor cõdemnatus præſente venditore nullo caſu ap-*
pellare tenetur.
9 *Emptor condemnatus , qui denuntiauit venditori ſen-*
tentiam contra ſe latam appellare non tenetur.
10 *Emptor,qui cum euincente tranſegit ad pœnam dupli*
contra venditorem non agit.
11 *Venditor non tenetur iudicium contra emptorem mo-*
tum in ſe ſuſcipere,ſed tantum liti aſſiſtere.
12 *Quod ſi non fecit venditor in culpa eſſe dicitur,emptor-*
que litem proſequi non tenetur.

QVÆSTIO LXXVIII.

1 EMptor † contra venditorem agit,ſtatim lata
contra eum ſententia , nec eſt neceſſarium rẽ
abduci,ſeu litis æſtimationem euincendi preſtari,
tunc enim dicitur res euicta,cũ cauſa eſt amiſſa,q̃-
uis nondum ſit executio facta, *Azo in ſumma.C.de e-*
uict.n.10.& 11.vbi alleg.tex.in l.euictu.ff.de euict.& alia
iura,& adducit ſimile de fideiuſſore,qui condẽ[illegible]-
tus agit,&idem voluit Odofr.*in l.qui rem.C.de euict.*
*& in l.habere licere.ff.eod.*rationem adducens , quia
euictio dicitur rei emptæ alio euincente amiſſio,
2 non autẽ abductio.At † ſi venditor ſciens rei viti-
um,ſeu rẽ alienam,vel [illegible] eri obligatã, eam vendi-
dit emptori ignoranti,[illegible] eq[illegible] m admonuit de
vitio,ac q[illegible]a[illegible]tat[illegible] rei,tene[illegible] a[illegible]ione ex empto ad
intereſſe,& propter ipſius dolum conueniri po-
teſt,etiam antequam res ab emptore euincatur,id
eſt,priuſquam ſententia condemnatoria feratur,*l.*
ſeruus quem §.fin.l ſi ſeruus.in princ.ff.de act.empt. Azo.
in ſumma C.de euict.n.9.Bal.& Ang.in l.qui rem.C.de e-
uict.Odofr.Alb.& poſt eos Bar.Bal.Sal.& Paul.de Caſt.in
d.l.ſeruus quem.
3 Cumque † ante ſententiam condemnatoriam,
ad intereſſe iuditium mouerit emptor , aduerſus
malæ fidei venditorem , conſequitur omne lucrũ
quod ex re empta feciſſet,& t[illegible]m intereſſe parti-
culare extra rem,vt ſi rem emptam alteri ſub pæ-
na dare promiſerat,idque propterea imp[illegible]ere ne-
quiuit,& in pœnam incidit, pœnam incurſam ob-
tinet,*l.Iulianus in principio vbi not.ff.de actio.empt. Al-*
beric.& Paul.de Caſtr.d.[illegible]ruus,& leg.ſeruus quem.ff.
de euiction.vbi gloſſ Bartol.& alii & præſertim Alber. &
Salic.
4 Sed ſi venditor † bonæ fidei fuerit,ac ignorauerit
rei vitium,ſeu rem alienam , vel alii obligatam eſ-
ſe,tunc ad intereſſe extrinſecum non tenetur , ſed
ta[illegible]m quanto minoris emptor fuiſſet empatu-
rus,[illegible] rei vitium,qualitatem ac obligationem ſci-
uiſſet, *d.l.Iulianus,& ibi not.Bartol.Bald Salic & Albe-*
ric.Paul.de Caſtr.in l.prima.§.primo ff.de actio.empt. vbi
idem voluit Odofred. Alexand. conſ. 63.numero 6. & 11.
vol.6.Rubeus Alexan.§.more l.non ſolum ff.de oper. nou.
nunc.
5 Sin autem † emptor pœnam dupli conſequi
malit

malit ob [illegible] contra ſe [illegible]tam, nõ agit actione ex ſtipulatu ad duplum contra venditorem, niſi ex [illegible]quutione ſequuta, cum ante executionem nihil abſit emptori. Ideo neceſſario executio debet interuenire, vt pęna dupli venditor conueniri poſſit. *gl. per illum tex. in l. ſi ſeruum. in princ. ff. de act. empt. & ita ibi tranſeunt Alo. Bal. Sal. & Paul. de Caſtr. Capol. caut.* [illegible] *Alex. conſ. 4. n. 1. vol. 5.* Nec etiam † agit ex ſtipulatione [illegible] aber [illegible] licere, niſi poſt ſententiam condemnatoriam res ab emptore manu militari auferatur, *gl. d. l. ſi ſeruum. in princ. ff. de act. empt. Bal. in l. habere licere ff. de euict.*

6

7 Sed ſi ante ſententiam † emptoris condemnatoriam vel poſt eam cum euincente tranſegerit emptor, ad pœnam dupli non agit, ob rem à venditore non defenſam, quoniam cum pœna dupli ſuccedat loco pretii, non patitur bona fides, quod emptor pretium repetat, & rem poſſideat, non tamen emptor [illegible] denegatur ad [illegible]as expenſas, quas in iudicio [illegible] ſubſtinuit, ad duplum expenſarum nomine exp[illegible], *Bal. conſ. 3. & conſ. 23. vol. 1.* vbi quampluribus [illegible] & rationibus id confirmat, & dicit quod eſt ipſa veritas, & æquitas.

8 Quod vero attinet † ad appellationis onus emptori incumbens, dic quod [illegible], a quo res euincitur, vt eu[illegible] nomine contra venditorem agat, a ſententia aduerſus eum lata appellare, appellationemque proſequi tenetur, *bar. in l. ſi procuratorem ff. mandati Aret. in §. actionum numero 20. inſtit. de action. & in §. fin. in fine. de emptio. & vend.* quod tamen verum ſit cum diſtinctione, aut emptor bonam cauſam fouet, vt quia ſententia contra eũ iniuſte lata fuit, & hoc conſtat, & tunc appellare neceſſe habet, Aut emptor malam cauſam tuetur, propterea quia ſententia condemnatoria iuſte lata fuit, idque etiam conſtat, & appellare non tenetur, cum etiam non expectata ſententia potuiſſet bonam fidem agnoſcere, & rem euincenti ſponte reſtituere *Bart. in l. at quo natura. §. ſi cum me abſente. ff. de neg. geſt. Alexand. in l. ſtipulatio [illegible] a habere licere §. ſi quis forte.* [illegible] *2. ff. de verborum oblig. Iaſ. in l. ſi domus §. d.* [illegible] *euictione numero 14. ff.* [illegible] *Afflict. dec. ſ. 49. nume* [illegible] Aut ſumus in dubio an [illegible] a inique lata fuerit, neque tunc appellare neceſſe habet, quia pro ſententia in dubio præſumitur, vt præcitati confirmant.

9 Et hæc † diſtinctio procedit quando ſententia venditore abſente promulgata ſit, at ſi præſente [illegible] tempore [illegible] ſententiæ emptor condemnatus [illegible], appellare non tenetur, [illegible] iuſte, ſiue iniuſte ſententia lata ſit, ſed venditor ipſe ſententiæ [illegible]tæ præſens appellare debet, ſi eam iniquam, aut [illegible] præiudicialem arbitratur, vt præmiſſa in ſingulis diſtinctionis membris confirmat *gloſſ. fin. in leg. Herennius. per illum tex. ff. de euictio. & ibi Odofred. & ita quoque ibidem tenet Alber. Bart. Bald. Angel. & Sal. Idem Salic. in l. ſi procuratorem §. ſi ignorantes. ff. mand.* vbi ait quod ſi ſententia eſt certitudinaliter bona non appellat emptor, quia non prohibetur bonam fidem agnoſcere, idem ſi ſumus in dubio, ſi vero certitudinaliter mala, & tunc appellat, & præmiſſa commendat Imol. *in capitulo fin. numero octauo, de empt. & vend. & in l. ab executore §. alio. Digeſtis de appellatio.* declarans conſtare ſententiam eſſe bonam, vel malam, quando ex actis hoc conſtat.

10 Atque in † caſibus in quibus appellare emptor tenetur ſi venditori denuntiauerit, vt à ſententia contra ipſum emptorem lata appellat, ſe ipſum ab onere appellandi exonerat, In caſibus vero in quibus appellare non tenetur ſi appellat, appellationem proſequi debet, alias ſibi præiuditium generat, ea ratione quod appellando credit ſe bonam cauſam fouere, & ceſſat præſumptio, quæ pro ſententia facit, *Bald. Angel. & Alberic. in præallegata l. Herennius ff. de euictio. Aret. d. §. actionum numero 20. Imol. d. l. ab executore. §. alio ff. de appellat. & in capitulo fin. de empt. & vend. Alex. conſ. 117. numero 3. volum.* [illegible] *Rim. conſ. 84. volum. 5.* communiter ita teneri affirmans, idem tenet Salic. *d. l. ſi procuratorem. §. ignorantes,* dicens verum eſſe quod proſequi debet, quia qui appellat præſumitur crediditſſe bonam cauſam habere, niſi tamen contrarium probet per proteſtationem, vel alio modo, puta quod fecerit animo acquirendi domino ius, & facultatem proſequutionis faciendæ.

11 Venditor [illegible] non tenetur in ſe iudicium contra emptorem motum, ſuſcipere animo illud nouandi, quia non poteſt, forte quia actor non conſenſit, etſi poſſet adhuc non tenetur, ſed ſatis eſt quod liti aſſiſtat, & faciat in ea ſumptus occurrentes. ſed ſi velit comparere, & litem in ſe ſuſcipere, non facta aliqua nouatione id facere poteſt, *Ant. de Butr. conſilio 44. numero 1. Bal. conſ. 3. in fin. vol. 1. Angel. de Aret. in l. a ſententia ff. de appellation. & habetur deciſ. Peruſina 26. nu. 25.*

12 Atque † ſi emptor litem non proſequitur poſt factam venditori denuntiationẽ adhuc de euictione agit, *Io. de Anani. conſ. 38. & plenius ibi Bologn. in addit.*

S V M M A R I A.

1 *Venditor citra peccatum poteſt occultum rei defectum emptori tacere.*
2 *Fallit vt hic habetur.*
3 *Fallit vt aliis pleriſque caſibus, de quibus hic.*

QVÆSTIO LXXIX.

RESpondeo, quod ſi venditor tacendo rei vitium, tantum de pretio diminuat, quanti minus valet, ob defectum ipſum, tunc iuſtitia eſt in pretio, hoc eſt æqualitas pretii ad rẽ, idcirco emptor non læditur, quia tanti rem emit quanti valet, cum defectu illo venditor, namque poteſt indemnitati ſuæ ſic conſulere, cum nemo de neceſſitate ſalutis teneatur proximo auxiliũ, vel conſiliũ dare, præterquam in duobus. Primo cũ ex † officio hoc ſibi incumbit, quia eius curæ quis ſubiicitur. Secũdo cum emptor in extrema neceſſitate reperitur, iis enim duobus caſibus exceptis venditor emptori non tenetur rei vitium aperire, quia res vendita vtilis eſſe poteſt, ſi non ad omnia, ſaltẽ ad plura, *S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 2. & 3. & quolibet 2. art. 10.*

S. Anton. tit. 1. c. 16. §. 6. Recipit tamen ſententia hæc nonnullas limitationes. Primo quando emptori
5 vitium ignoranti eſſet notabiliter dãnoſum, tunc regula, de qua ſupra, non procedit. Nauarrus *in Enchridion c. 32. n. 89.* ſequutus Maiorem ita tenentẽ *in 4. diſt. 15. q. 40.* & probat Medina *Tomo 2. q. 38. concluſ. 1. & 2.* Secundo, & multo magis ſi vſus rei venditæ propter eius vitium emptori reddatur, prorſus inutilis, vt ſi ad bellum ituro, venditur equus claudus, cuius defectus cognoſci non potuit, quia antea fuerat agitatus, & calefactus, ob idque in prælio vti equo non poſſet, tunc non procedit, ꝙ ſupradictum eſt, & iniuſta eſt venditio, *S. Thom. d. art. 3. q. 77. Sotus de iuſt. & iure li. 6. q. 3. art. 2. concl. 4. 5. & 6. Medina precitato loco in fine.* Tertio ſi quod venditur, allaturum eſt emptori periculum, vt ſi cibus corruptus, ſi vinum ad corruptionem diſpoſitum, & non duraturum venditur pro ſano, vnde nocumentũ emptori contingere poſſet, pariter iniuſta eſt venditio, & peccat venditor, *Caietanus ad S. Thom. d. art. 3. q. 77. Medina vbi ſup. Corollario 2. & 3. Sotus præalleg. 4. concl. & tex. eſt in l. ſi prædium. c. de edilitiis act.* Quarto ſi venditor veroſimiliter credit emptorem nullo modo empturum eſſe, ſi rei vitium noſceret, peccat vtiq;, quia doloſe agit, dolo dante cauſam contractui. I[...]eo contractus non tenet, vt determinat Medina *Tomo 2. q. 4. concl. 2.* Cæterum huic ſententiæ non conſentit Sotus ſuperius allegatus, fatetur tamẽ, ꝙ hanc ſequuntur moderni, q̃ ẽt ꝓbat Abb. *in c. inſinuati n. 2. de rerum permutatione. Ang. in verbo emptio n. 8. Silueſter eodẽ verb. n. 21.* Quinto ſi emptor neſcius occulti deffectus, rẽ ſic male affectum alteri venditurus eſſet, venditor tenetur emptorẽ admonere de defectu rei, vt tollatur occaſio emptori dãnificandi alterum, cui venditurus eſt plus iuſto, nõ habito reſpectu ad vitium ignoratum: *Idem Caiet. loco de quo ſupra, Nauarrus in Manuali c. 23. n. 89. S. Anton. precitatus.* Sit ergo præmiſſorum concluſio, quod iis concurrentib. venditor in foro conſcientiæ non tenetur occultum rei vitium, vel defectũ emptori aperire, vt primo quãdo res vẽditur iuſto pretio habito reſpectu ad rei defectum, ſecundo quando emptori res ipſa vſui eſſe poſſit, ſi nõ ad omnia, ſaltem ad plura, tertio quãdo damnum, vel periculum emptori ex re ſic male affecta non imminet, quarto quãdo emptor veroſimiliter fuiſſet empturus. Quinto quãdo emptor non eſſet alteri venditurus. Hæc ad ſalutẽ animæ pertinentia ſufficiant, quæ vtinã confeſſarii negotiatoribus aperirent, quib. plurimum proficerent, quoniam ſæpiſſime in hoc peccatum labũtur, reliqua ad forum fori pertinentia, qui ſcire cupiunt, iuriſconſultos adeant.

SVMMARIA.

1 *Donatarius donatorem inopem factum alere tenetur.*
2 *Limitatur non procedere quando donatio in re, vel quãtitate magna conſiſtit, ſecus ſi in parua.*
3 *Limitatur non procedere ſi donatarius re donata carere malit.*
4 *Limitatur procedere quoad fructus rei donatæ ſecus quoad proprietatem.*
5 *Limitatur procedere tam quoad perſonam donatoris quam eius filiorum.*

QVÆSTIO LXXX.

1 DOnatio non reuocatur, ſi donatori cui ſuperuenit inopia donatarius denegat alimenta, *l. in condemnatione. in gl. 1. ff. de reg. iur. Alb. in l. fi. n. 1. C. de reu. don.* quia donatio reuocatur ex cauſis expreſſis, *in d. l. fi.* vbi hæc cauſa non exprimi[t]ur, ergo non eſt noſtrum legem extendere, ad cauſam alimẽtorum donatori egeno præſtandorum, ſecundum eundem Alb. qui hæc de ſtricto iure procedere inquit, & præfatam gl. *d. l. in condemnatione, probãt Ang. & Bal. in eadem l. fi. n. 4.* qui communiter ita teneri refert. Verior eſt autẽ opinio, quod donatari⁹ donantem inopẽ alere tenetur, alioquin donatio à donatore reuocari poteſt, vt expreſſe firmauit gl. *in d. l. fi. C. de reu. don. in verbo voluit.* & quamuis ibi nõ enumeretur hæc revocandæ donationis cauſa, põt tamen reuocari, tam ex cauſis ibi expreſſis, quam etiam ex aliis ſimilibus, quemadmodum tenent *in c. fi. de don. Abb. n. 3. Ant. de Butr. circa finem. Henric. Boich. n. 1. Io. de Anan. n. 5. Io. de Imol. n. 36. Andr. Barb. n. 7.* & cõmuniter doct. ſequuntur, vt teſtatur ibi Barb. Idẽ etiam plene comprobat Ripa *in l. ſi vnquam q. 49. C. de reu. don.* Qui & ipſe communem refert, & eandẽ ſequutus eſt opinionem Corn. *conſ. 120. vol. 1.* dicens quod in deciſiuis non auderet ab hac opinione re-
2 cedere, Limitatur † autem procedere, quando donator magnas facultates donauerit, vel alias in magna rẽ ſiue quãtitate donatio cõſiſtit, alias ſi in parua re, ſiue quantitate donatio confertur, donatarius ad alimenta non tenetur, *vt voluit Cyn. in d. l. fin. q. 11. Andr. Barb. in d. c. fi. & Ripa. in d. l. ſi vnquam*, & ita fere omnes ſuperius citati diſtinguunt.

3 Secundo † limitatur vt donatarius ad alimenta teneatur, non quidem præciſe, vel directe, ſed per indirectum, & cauſatiue, vt ſi donata perdere nolit, alimenta præſtet, Ideo ſi malit re donata carere ad alimenta non tenetur. Ita Bal. *in c. 1. in fi. princ. de nouis feudorum.* qui in his terminis procedere tenet, quod gloſſ tradit *in d. l. in condemnatione*, & idem tenet ibi Præpoſit. & licet Barbat. *d. c. fin.* dicat quod ex verbis Baldi non clare patet, quid ſenſerit, tu dic hoc Baldum ſenſiſſe, ſi verba illius perpendantur, id ipſumque ex verbis ipſius inferri poſſe, & ita etiam tenet Ripa *in d. l. fin. C. de reu. don.* licet de Baldo mentionem non faciat, & Cagn. *in d. l. in condemnatione.*

4 Tertio † limitatur vt procedat, quoad fructus & reditus ex bonis donatis percipiendos, nam quatenus fructus patiuntur ad alimenta, donatarius tenetur, nõ autem proprietatem bonorum donatorum vendere neceſſe habet, & donatori alimẽta ſubminiſtrare, ex pretio, & reb. donatis vendẽdis redigendo, *Sal. in d. l. fi. C. de reu. don. Ripa. d. l. ſi vnquã q. 49. in fi. Bott. deciſ. 19. n. 8. par. 1. Dec. d. l. in condemnatione in fine.*

Niſi tamen donator ſit ſenex, quoniam tunc facta computatione annorum, quibus ſenex victu-

victurus præſumitur, extimatio rerum donatarum excedere poterit onus alimentorum, ita quod donatio nonnihil labitur, ſed magis veroſimiliter donatio vtilis remanebit, ita declarat Ripa. *in ſup. alleg. l. ſi vnquam n. 165. C. de reu. don.* Quarto declaratur procedere, tam quoad perſonam ipſius donantis quam etiam eius filiorum, per ea quæ refert Tiraq. *in d. l. ſi vnquam gl. in verb, eiuſdem donationu. in fine.*

SVMMARIA.

1 *Emptor litem ſibi motam venditori denuntiare non tenetur, quando omnino res fuiſſet euicta.*

2 *Imino omni caſu emptor litem ſibi motam venditori denuntiare tenetur.*

3 *Venditori denuntiatio fieri neceſſe non eſt, quando vēditor cum iuramento defenſionem promiſit.*

4 *Denuntiatio litu in qualibus parte iuditii ante ſententiam fieri poteſt.*

5 *Denuntiatio in cauſa principali omiſſa in cauſa appellationis fieri poterit, ſi omiſſa ſint integra.*

6 *Denuntiatio fideiuſſoribus venditoris fieri neceſſe non eſt.*

QVÆSTIO LXXXI.

1 EMptor de euictione agit etiam omiſſa denuntiatione venditori faciēda, quādo omnino res fuiſſet euicta, quia denuntiatio fieri debet vt venditor denuntiatus cauſam defendat, ſed cum certū eſt cauſam defendi non poſſe, fruſtra denuntiatio fieret, & ceſſante cauſa denuntiationis, denūtiatio ipſa ceſſare debet, *gl. in l. ſi cum quæſtio C. de euict. Fulg. qui ita allegatur tenuiſſe in l. ſi ideo ff. de euict. & in l. emptorem. ff. de act. empt. Rom. in l. non ſolum §. morte n. 10. ff. de oper. nou. nunt. Alex. conſ 63. in fin. vol. 6.* & magnam hæc opinio continet æquitatem dixit Soc. *in l. 2. §. voluntatem n. 14. & 16. ff. ſol. matr.* Alia o-
2 pinio† præcedenti de directo contraria habet, ꝙ etiamſi notoria eſſet iuſtitia euincentis, & quod omnino res fuiſſet euicta, nō tamen emptor releuatur ab onere denuntiandi venditori litem ſibi motam, pro qua facit, quod iura indiſtincte mandant litem venditori denuntiari, nec ad emptorem pertinet de iuſtitia, vel iniuſtitia cauſæ iudicare, cum ſit dubius litis euentus, *Soc. d. §. voluntatē n. 15. & ſeq.* vbi plenius quam alius loquitur & allegat Gulielmum de Cuneo, & Alb. ita tenentes, & ait, quod alias in practica ſecundum contrariam opinionem non potuit obtinere, eamdem probat opinionem Andr. Barbat. *in c. ſi. n. 5. in ſi. de empt. & vend.* vbi inquit, quod ſtant iſta ſimul, quod notorium ſit ius agentis, & tamen venditor defenſionē habeat, quæ alios latet, ideo neceſſaria erit denuntiatio, quicquid dixerint Fulg. & alii, & ita etiam tenere videtur Rubeus Alexandrin. *in d. §. morte n. 456. circa medium, & ibidem firmat Hormonoctius Detus n. 130.* vbi ait hanc eſſe communem ſententiam, & iis omnibus expreſſius Dec. *conſ. 74. n. 3 circa medium.* vbi inquit quod iſta eſt communis opinio, à qua in iudicando, & conſulendo non eſt recedendum, & communem quoque refert Grat. *conſ. 1. n. 57. vol. 1.*

3 At vero ſi venditor cum iuramento defenſionē promiſerit, tunc ſciens litem emptori motam eſſe etiam omiſſa denuntiatione, atque interpellatione, tenetur cauſam defendere, litiq; aſſiſtere, quoniam ob iuramenti religionem in mora eſſe dicitur, per ea quæ adducunt Iaſ. *in d. l. 2. §. voluntatem n. 27. ff. ſol. matr. Dec. in l. quod te n. 11. ff. ſi cert. pet. Soc. tra. fallentiarum. reg. emptor, Rubeus Alex. d. §. morte n. 420.* vbi per duas columnas hanc partem tuetur, contrariaque tollit Ang. *conſ. 177. n. 2.* & 3. *& eſt communu ſecundum Dec. vbi ſupra,* tametſi Marcus Ant. Baueria *tr. de mora. par. 1. lim. 11.* aliter tenere videatur,
4 eum diſtinctione de qua ibi, vbi plene. Vbi vero denuntiatio requiritur, tunc in qualibet parte iuditii ante ſententiam fieri poteſt, dummodo non fiat poſt publicationem proceſſus, quoniam tunc non eſt facultas venditori teſtes inducere, & probationes ſuper exceptionibus ab eo proponendis facere, *l. ſi rem quam. §. fin. iuncta gl. ſin. ff. de euict. quam ibi ſeq. Bal. Ang. & Sal. in l. 1. n. 6. C. de priu. & commodi rei vend.*

5 Si autem denuntiatio† in cauſa principali facta non ſit, poteſt emptor in cauſa appellationis denuntiare, quando omnia ſunt authori denuntiato integra, & nihil ei perit, *gl. pen. in d. l. ſi rem quam §. ſi. quam ibi probant Odofr. Alb & Sal. idem Salic. d. l. 1. C. de peric. & commod. rei vend.* Idcirco publicato in prima inſtantia proceſſu, quia de iure canonico præcluditur via vlterius teſtes examinandi, denuntiatio fieri nequit, in cauſa appellationis, cum res integra non ſit, & quatenus dicitur in cauſa appellationis denuntiationem fieri debere de iure ciuili procedat, quo teſtes poſſunt induci poſt publicatas in cauſa principali atteſtationes, ita declarat Alb. ſu-
6 per d. gl. pen. *d. l. ſi rem quam.* Denuntiatio† vero an fideiuſſoribus venditoris præcedere debeat ſi ipſi conuenendi ſint, dic ꝙ non, quoniam ei tantum denūtiatio fit, à quo emptor tit. habet *l. authore laudato. vbi gl. C. de euict. Io. Andr. in c. fin. de empt. & vend. Bal. in l. libera n. 12. C. de ſent. & interloc. omn. iud. per tex. in l. minor §. ſi ſeruus. verſ. ſeruo. ff. de euict.* quod ad tertios bonorum venditoris poſſeſſores ratione quā ſupra extendendum eſſe arbitror.

SVMMARIVM.

1 *Quilibet in ſuo ſolo ædificare poteſt, niſi vt vicino noceat ædificet.*

2 *Et ſi multa ſit ædificanti vtilitas, ſi principaliter vt noceat vicino facit, alias non facturus adhuc prohibere poteſt.*

3 *Animus nocendi in dubio non præſumitur.*

4 *Niſi ædificans minatus ſit quod nocere volebat.*

5 *Vel niſi ædificans nullam ex ædificio vtilitatem conſequitur.*

6 *Vel modicum ſibi, & multum vicino noceat.*

7 *Vel niſi coniecturæ nocendi concurrant.*

8 *Quod plurimum reſidet in arbitrio iudicis.*

9 *Dominus Molendini ſuperioris prohibere non poteſt. quo minus aqua decurrat ad molendinum inferius.*

10 *Habens vſum aquæ debet in eo conſeruari.*

11 *Seruitus diſcontinuam cauſam habens non præſcribitur niſi tempore immemorabili.*

I 3 Quæſtio

QVÆSTIO LXXXII.

1 DVÆ ſunt ſeruitutes,ſuper.quibus dubitatio
ſæpe exoritur.Ad†primam dic, quod quili-
bet in ſuo ſolo parietem tollere ad cælum vſq; va-
let,tametſi luminibus vicini officiat.*l.altius Cod. de
ſeru.& aqua,l.cum eo.ff.de ſeru.vrban.præd.*niſi quãdo
ad ipſius æmulationem facit,tunc etenim,& ſi ſer-
uitus non debeatur , attamen ædificii vel parietis
eſeuatio prohiberi põt,Cyn.Bal.Sal.& Paul.*in d.l.
altius*, exemplificantes in eo,qui ſecreta fratrũ,ſeu
monialiũ , vel alterius ſui vicini inſpicere intẽdit,
vel puellis,aut vxori ipſi⁹ inſidiari, & poſt ꝑdictos
firmant Iaſ.*in l.ex hoc iure n.6.ff.de iuſt.& iure.*Dec.&
Cagn.*in l.nullus ff.de reg.·iur.*Cur.Iun.*conſ.80.nu.2.in
fi.*Alex.*conſ.174.n.4.vol.2.*Veronen.*de ſer.vrban.præ-
dio.tit.de ſolo ſine area.fall. vlt.*

3 Quinimo†ſi multa ſit vtilitas, quæ ex ædificio
percepturus eſt ædificans , nihilominus iure pro-
hiberi põt, ſi animo nocendi faciat,alias non fa-
cturus.*gl.in l.qui redhibet.ff.de alien.iud.mutand.cauſa
facta.*tamẽ opinionẽ Placẽtini ibi vltimo loco po-
ſitã,q̃ ſequitur ibidem Odofr.& Alb.vbi habetur,
ꝙ q ſuo iure vtitur dolo facere videtur, ſi in dãnũ
alterius facit non aliter facturus,ad idem gl. *in c.ſi
quis vero.11.q.3.*prout ita eam interpretatur Ant. de
Butr.*in c.cum eccl.vlterana.n. 6.de elect.*Inquiens , ꝙ
qui nocet alteri,& ſibi prodeſt,ſi non facit animo
nocendi,non facit iniuriam,ſi ergo animo nocẽ-
di facit,illicite facit,Idem voluit Bal.*in l.item lapilli
col.2.in princ.ff.de rerum diuiſ.* idem dixit, qui ſuo
iure vtitur,dolo facere videtur, ſi principaliter id
eſt maxime fit ad nocendũ vicino& expreſſe quo-
que tenet Bal.*in l.manifeſti.C.de ſeru. & aqua* , & vi-
detur fuiſſe de intentione Marſilii *ſing.154. Alex. d.
conſ.174.n. 6.& 7.Iaſ.conſ.150.col.2.verſ.non obſtat vol.2*
qui in indiuiduo ſcribentes conſiderant id, quod
principaliter ædificans intendit, quaſi quod non
ſit attendendum ꝙ ſibi prodeſt,poſtquã principa-
liter alteri nocere intendit,Hinc patet non obſta-
re,quod tradit idem Bald.*d. c. cum eccl.vlterana*,vbi
ait,ꝙ ſi facit mixta conſideratione , & vicino no-
ceat,& ſibi proſit,alias non facturus,facere poteſt,
quoniam contrariũ tenent omnes ſupra citati.Ex
quib.communis opinio contra Bal. facile depre-
hẽditur.Et licet in dubio nõ ꝑſumatur nocendi a-
nimus,vel ad æmulationem fieri,cũ dolus,& fraus
non ꝑſumatur,niſi probentur,*l.dolũ C.de dolo, l.mer-
rito ff.pro ſoc. Bal.d.l.itẽ lapilli col.11.in princ.ff.de rerum
diuiſ.Bar.in l.fluminum.§.ſi.vbi & Imol.ff.de damn. inf.*
Et propterea nocendi animum aut æmulationem
alleganti probandi incumbit onus,cum contra ſe
naturæ præſumptionem habeat,*l.actor. cum ibi not.
per Bar.& alios C.de prob.l.2.ff.eo.*Reſp.contrariũ ad-
mittẽdo,ſed multipliciter declaratur. Primo quã-
4 do ædificans vel parietem extollens minatus eſt,ꝙ
vicini lumina obſcurare volebat,vel alias ſibi no-
cere,tunc nocendi patet animus,*Imol.in l. ſi in meo
fundo.ff.de aqua pluuia.arc.Alex.d.conſ.174.n.5.*ſicut in
ſimili minæ præcedentes oſtendendi animum o-
ſtendunt,*vt per Io.de anan. conſ.7.Gram.vot.39.Curt.
in l.11.C.quorum appell.in princ. n.113.& 117.* Secundo
nocendi animus,& æmulatio deprehenditur quã-
do ædificãs nullam vtilitatẽ ex ædificio,vel pariete
conſequitur,q tunc naturalis ratio repugnat , vt
alteri noceat,& ſibi non proſit,*per not.in l.1 §.deni-
que,& in l.3.§.idẽ Varus.ff.de ſeru.vrban.præd.Iaſ.in leg.
quo minus n.23.ff.de flum. Veronen.vbi ſupra de ſolo ſine
area n.3.Bertran.conſ.355.vol.3.part.1.* Tertio æmula-
tio ꝑſumitur quando ædificans modicam ex ædi-
ficio cõmoditatem conſequitur , & maximam vi-
cino incommoditatem infert.*gl.in l.2 §.idem Varus.
in verbo nociturum.ff.de aqua pluuia arcen.* vbi iuriſ-
cõſultus ait licere opus facere,quod mihi prodeſt,
& vicino non nocet,extendit gloſſ.etiamſi parum
vicino noceat,ſecus igitur,ſi magnum nocumen-
tum afferat,& in terminis voluit Alb.*d.l cum eo, &
Veronenſis de ſolo ſine area.n.3.*ſicuti enim ſi nihil ſibi
prodeſt,ædificari in alterius damnum non poteſt,
ita & ſi parum ſibi proficiat,& multum vicino of-
ficiat.Quarto & vltimo nocendi animus & æmu-
latio præſumitur,quando aliæ coniecturæ vel cir-
cumſtantiæ animum iudicis monentes concur-
runt, vt dixit Imol.*in d. l.ſi in meo fundo.Alex. d. conſ.
174.n.5.& 7.Bertrand d.conſ. 333. Veronen.in loco pro-
xime citato*,& in omnibus præmiſſis caſibus iudicis
arbitrium plurimum operatur, conſiderando vi-
cinorum qualitatem,& cuiuſque indigentiam vel
commoditatem,& an amici ſint,vel inimici, & a-
lia huiuſmodi quæ prudens iudex diſcernet.& ex
9 his animi ſui motum informabit.Ad† ſeruitutem
ſecundo loco ſæpe controuerſam , varii varia ſen-
tiunt,an dominus molendini ſuperioris teneatur,
gratiam facere domino molendini inferioris,per-
mittendo ipſum aquam defluentem capere , poſt-
que molendinum ſuperius egreſſa eſt,partem ta-
men,quæ domino molendini inferioris fauet,te-
net Veronenſ.*tract.de ſeruitutibus vrb. præd.ſub rub.
de ſeru.aquaductus.n. 52.* vbi ſæpe fundamentis hanc
opinionem comprobat , tenens quod dominus
molendini ſuperioris non poteſt diuertere aquã,
quæ diſcurrat ad loca inferiora,niſi id faciat,vt ſi-
bi proſpiciat,& propriæ vtilitati & commoditati
cõſulat,ſecus ſi vt domino inferioris molẽdini da-
mnum afferat,vt ꝑter Veronen.in terminis voluit
Bald.*conſ.241.in princ.& n.2.vol.2.Iaſ.conſ.150.col.2.in
10 fi.vol 2.*Accedit quod†habens vſum aquæ ad præ-
dium ſuum profluentis etiam citra ius , & nomen
ſeruitutis,ſi vſus aquæ impediatur officio iudicis
implorato obtinere poteſt ſe in eo conſeruari,
*Bartol.per illum tex.in leg. de vſu circa principium. ff. de
var.& extraord.cognition. & ſequitur ibi Alex. in addit.
& idem voluit Ripa.in l.quæ non n. 5. ff. de acq. poſſ.* Et
hanc poſteriorem ſententiam tamquam iuri,& æ-
quitati conſonam Chriſtianæque caritati confor-
mem in practica ſeruarem,quicquid in contrari-
um conſuluerit Bertrand.*conſ. 344. per totum vo-
lum.4.*

11 Non†obſtat quod ſeruitus diſcontinuam cau-
ſam habens & factum hominis requirens , non
præſcribitur niſi ſpatio tanti temporis, cuius me-
moria non exiſtat,debenſque ſeruitutem nõ cogi-
tur aliquid facere,ſed tantum patientiam præſtare
*l.quoties §.fin.ff.de ſeruitutibus.Alex.conſ.105.numer. 6.
vol.2.*

volum.2. Reſponde contrarium vti verum admittendo, at hic non iure actionis, ſed officio iudicis ſubuenitur domino inferioris Molendini, cui patientiam non præbet ſuperior, ſi aquam ad inferiora decurrere non ſinit.

SVMMARIA.

1 *Prima appellatio viua voce interpoſita attenditur, non quæ poſtea in ſcriptu reiteratur.*
2 *Quando vidiel. ſecunda fit ſub cõmemoratione primæ.*
3 *Et quando iudex primæ detulit appellationi.*
4 *Imo prima, & ſecunda appellatio tenet.*
5 *Niſi ſtatuto cautum ſit à die interpoſitæ appellationis inſtantiam currere, tunc enim de prima intelligitur.*
6 *Appellatione viua voce interpoſita ſaluo iure appellandi in ſcriptu prima valet.*
7 *Imo ſecunda attenditur, quia prima eſt proteſtatio de appellando in ſcriptu.*
8 *Iudex a quo inhibitus poteſt ea quæ ipſe de facto geſſit idem ipſe reuocare.*
9 *Iudex à quo ſuper attentatis procedit quando citra cognitionem negotij principalis poſſunt expediri.*
10 *Quod in ordinario verum eſſe declaratur.*
11 *Iudex a quo ſe intromittit ne quid in præiudicium appellationis fiat.*

QVÆSTIO LXXXIII.

1 APpellatione † viua voce interpoſita, & poſt in ſcriptis intra decendium reiterata, quænam illarum in inſtantiæ computatione obſeruari debeat ſæpe dubitatur, & duæ extant opiniones. Prima quod attendatur tempus primæ appellationis, & inde proſequendi tempus currere incipiat, quia per appellationem primam ſuſpẽſa eſt ſententia, ideo ſecunda nihil releuat, & appellatio viua voce primo loco interpoſita cenſetur in ſcriptis redacta per ſecundam, Bart. *in leg. cum proc. §. ſi dominus num. 3. ff. de nou. oper. nunc.* cuius opinionem de iure fore veriorem eſſe, à qua in foro ciuili non libenter diſcedunt aſſeſſores, inquit Io. de Imol. *in dict. §. ſi dominus num. 5. & late firmat Alex. ibi per duas columnas, & vl ra*, & tenet quoque Iaſ *num. 10.* dicens quod opinio Bart. eſt communiter approbata à legiſtis, & canoniſtis, & tandem firmat Rota *deciſ. 23. in antiquioribus*, ſequitur Felin. *in c. perſonas num. 1. in princ. de appellat.*

2 Quæ † vtique ſententia reſtringitur, vt procedat quando in ſecunda appellatione repetitur dies primæ appellationis, vel ſecunda ſit ſub commemoratione primæ, quia tunc vnica eſt appellatio & ad primam ſecunda relationem habet. Secus vero ſi ſecunda appellatio diuerſum habet diem, & ſic abſq; repetitione primi temporis, atque in ea non ſit mentio de prima, quia tũc ſecunda tamq̃ noua appellatio, & diuerſa à prima valebit, & ab ea fatalia currere incipient, quaſi per ſecũdam receſſum videatur a prima, & ei renuntiatum, vt tenuit Ant. de Butrio *in c. dilecto colum. fin. de appellat.* quem ſequitur Abb. *in fin.* Franc. *in c. tua nobis num. 23 de appellat. ex dict. §. ſi dominus num. 18. & conſ. 64.*
3 *in fin. volum. 6.* Secundo † declaratur ne procedat, quando iudex appellationi 1. detulit, tunc enim iudex functus eſt officio ſuo, & iuriſdictio ad ſuperiorẽ deuoluitur, nec ſecundæ appellationi deferri poteſt, *Cepol. cautel. 193. incip. vbi quis poteſt, ſequitur Iaſ. d. §. ſi dominus n. 10. Dec. in c. bona in fin. de appell.*
4 Alia † extat opinio, ꝙ vtraq; appellatio tenet, & eſt in facultate appellantis, q̃ proſequi velit, quam opinionẽ tenuit Io. Andr. Abb. & cæteri canoniſtę *in d. c. bona de appell. Papien in forma appell. à ſententia diffinitiua in verbo in his ſcriptis in fine. Imol. in d. §. ſi dominus*, q̃ etiam firmat Dec. *in d. c. bona n. 24.* dicens, ꝙ doctores canonum, cõmuniter eam ſequuntur, & probat etiã collector deciſionum Rotæ *d. deciſ.*
5 *23 in antiquiorib.* Verum † ea non procedere limitatur, quando ſtatuto prouiſum eſſet, ꝙ inſtantiæ tempus à die interpoſitæ appellationis curreret, quia tunc de 1. appellatione intelligitur, *arg. l. boues §. hoc ſermone ff. de verb. ſignif. Alex. d. §. ſi dominus num. 11. Dec. dict. cap. bona num 24. Maranta de ordine iudic. 2. actu principalis vltima parte num. 140.* retenta igitur
6 hac poſteriori ſententia † quæritur quid ſi prima appellatio viua voce interpoſita fuit, non ſimpliciter, ſed cum proteſtatione, quod ſit ſaluum ius appellandi in ſcriptis, & poſtea fuit in ſcriptis intra decennium reiterata, tunc duæ pariter extant opiniones, vna eſt quod prima appellatio viua voce facta valeat, & ab inde fatalia cauſſæ appellationis currere incipiant, eo quod vnica eſt appellatio & per ſecundam in ſcriptis factam cenſetur prima in ſcriptis redacta, ſecundum Bart. *in d. §. ſi dominus*, quẽ conſulendo ſequutus eſt Paul. de Caſtr. & vna cũ eo plures valentiſſimi viri, quos refert Iaſ. vbi ſupra, eandemq; tenet opinionẽ Lanfranc. *de interlocutorijs & appellationib. n. 87.* & plenius cæteris firmat Maranta *2. actu principalis vltimæ partis num. 132.* quam opinionem veriorem, & magis communẽ
7 eſſe dixit. Altera † extat ſententia præcedenti cõtraria, q̃ habet quod ſecunda attẽditur appellatio, & ex tũc inſtantia cauſæ appellationis habet initiũ, quaſi quod prima viua voce interpoſita non ſit appellatio, ſed proteſtatio de appellando in ſcriptis, & altera quæ poſtmodum ſequitur ſit appellatio facta in executione proteſtationis præcedentis, quam tenuit Bal. *in cap. ſancimus numero quarto. Quo tempore miles &c.* & Bart. erraſſe dicit, eandem tenet ſententiam Paul. de Caſtro *in dict. §. ſi dominus in fine*, vbi & Ioan. de Imol. inquit, quod hæc eſt benignior pars, & amplectenda, vt interpretemur non eſſe lapſam inſtantiam, cum hoc ſit appellanti vtilius, ſequitur Franc. *in cap. tua nobis numero 24. de appellat.* & tenet quoque vti magis communem Alex. *dict. §. ſi dominus numero 19.* & magis communem teſtatĩ ibi Iaſ. *n. 13.* & firmat idem Alex *conſ. 64. in fin. vol. 6* dicens veriorem, & magis communẽ eſſe, niſi ante ſecũdam appellationẽ primam proſequi incepiſſet appellans, vt declarat Alex. *d. §. ſi dominus n. 19.* Sententiam igitur hanc in deciſiuis ſequendam arbitror. Tum quia benignior, & fauet inſtantiæ pro qua in dubio pronũtiandum, tum etiam quia communior, quicquid in contrarium dixerit Maranta, de cuius teſtimonio minus eſt confidendũ q̃ Iaſonis, & Alex. qui legendo, & conſulendo hãc

opinionem probarunt, & communem affirmarunt. Quæritur inſuper an iudex à quo poſtquam
8 appellationē admiſit, quicquam amplius in huiuſmodi poſſit, dic quod etſi lite pendente nihil poſſit innouari, nihilominus iudex à quo ſi quid de facto ab ipſo proceſſit, de facto idem ipſum reuocare poteſt, & appellantem in ſuo iure conſeruare, *l. poſtquam. §. imperator. ff. vt legat. nomine caueatur & per illum text.* ita dixit Cardin. *in c. cum teneamur de appell.* Iaſ. *in leg. 1. num. 3. C. de bonorum poſſ. ſecundum tabulas*, Dec. *conſ. 97. n. 1. vol. 1.*

Imo idipſum verum eſt etſi inhibitio à iudice ad quem, iudice a quo èmiſſa foret, quoniam ea præſtat impedimentum iudici inhibito, ne quid de facto contra inhibitionem fieri poſſit, ſecus in his, quæ de iure ab eo fierent, *Oldr. conſ. 136. quod ex prædictis num. 12. vbi allegat Innocentium in c. veniens de præſcript.* Seq[...]nr Statileus *tractatu de gratiis & expectat. tit. de vi, & effectu clauſul. verſ. poſt hac numer. 27.* Et optime facit tex. *in dict. cap. cum teneamur. de appellat.* vbi appellans in ſua poſſeſſione turbatus poteſt iudicem a quo adire, & obtinere poſſeſſionē ſibi reſirmari, iudex enim à quo ſuper attentatis contra appellantem poteſt adiri, quando ea poſſunt expediri abſque cognitione principalis negotii coram iudice ad quem pendentis, vt ibi tenent Ant. de Butr. Imol. Anania, Dec. & cæteri ſcribentes, & familiariter dicit Card. ibidem, quod ſuper articulo emergenti poſt appellationem poteſt primus iudex procedere non cognito de appellatione. Et Abb. in fine declarat hoc in ordina-
11 rio procedere, qui ex generali iuriſdictione quam habet, poteſt ſe intromittere in nouiter ortis, quamuis appellationi interpoſitæ detulerit, & hāc declarationem ſequitur ibi Bened. Capra, & Frācus, qui ſub *n. 21.* inquit, quod licet a primo iudice ſit in totum ablata iuriſdictio, poteſt enim ſe intromittere, ne aliquid in præiudicium appellationis fiat, & attentata à ſe, vel ab alio reuocare, cum iſta non ſint contra appellationem, ſed in faciliorem ipſius exitum, & confirmat quoque idem Franc. *in c. non ſolum num. 2. de appell. in 6. per notata in c. ſollicitudinem, & in d. cap. cum teneamur. de appellat.* & omnes in hoc articulo ſcribentes confugiunt ad Federicum de Senis ita tenentem, *conſ. 98.* & licet Io. And. conſ. Federici de Senis adhęrere noluerit, vt legitur in eius reſponſione, annotata in fine eiuſdem conſilii, nihilominus Federicum defendit Franc. *dict. c. cum teneamur num. 24.* & Abb. quoque & reliqui Canoniſtæ.

S V M M A R I A.

1 *Emphyteuſis ſtipulata pro ſe atque nepotibus non comprehendit feminas.*
2 *Maſculinum concipit femininum in contractu emphyteutico.*
3 *Stipulator emphyteuſis cenſetur ſe conformare cum conſuetudine eccleſiaſtica.*
4 *Fœmina emphyteuſim vt ſupra ſtipulata, cenſetur voluiſſe filias & nepotes in ſtipulatione comprehendere.*
5 *In emphyteuſi ex liberalitate eccleſiaſtica vt ſupra concepta fœmininum concipitur.*
6 *In emphyteuſi primordialis natura ſuſcipitur, qua ſucceſſorum perſona non mutatur.*
7 *Nepos ex fratre ſubintrat in locum patris, & cum patruo concurrit.*
8 *Eodem ordine ſuccedetur in emphyteuticis, quo in allodialibus.*
9 *Nepos ex fratre cum patruo conueuit in ſucceſſione feudorum.*

QVÆSTIO LXXXIV.

1 IN † ſtipulatione pro ſe, filiis & nepotibus ſimpliciter concepta fœminæ non comprehenduntur, quia in contractibus maſculinum non concipit fœmininum ex proprietate ſermonis, ſed per extenſiuam interpretationem, & in contractibus qui ſtricti iuris ſunt, à proprietate verborum non receditur. Idcirco filiorum, ac nepotum appellatione filiæ ac neptes non comprehenduntur, imputandum eſt enim ſtipulatori, cui liberum fuit latius verba concipere, & contra quē verba dubia interpretatur, vt allegatur tenuiſſe Guid. de Suzzaria. *in leg. veteribus ff. de pactis, & in l. quicunque C. de ſeru. fugit. & tenet Imol. in c. potuit. de locato. & in leg. ſi ita ſcriptum. ff. de leg. 2. Alex. in leg. ſi hoc §. liberos. ff. de in ius vocan. Iaſ. in l. ſi quis id quod. ff. de iuriſd. omnium iudic. Alex. conſ. 61. vol. 1. & conſ. 204. volum. 2. Dec. conſ. 171. num. 4. & in leg. 2. num. 104. ff. de reg. iur. Hubert. Zuccar. in leg. fin. num. 73. Cod. de edic. diui Adr. toll. cum infinitis fere aliis adhuc cumulatis à Tiraquello de vtroque retractu §. 1. Gloſ. numer. 181.* & eſt communis opinio, vt affirmat maior pars ſupe-
2 rius citatorum. In † contrarium facit quod in materia indifferenti, qualis eſt emphyteuſis, cuius capax eſt maſculus æque ac femina, regulariter maſculinum concipit femininum, ideo filiorum, & nepotum appellatione filiæ, ac neptes veniunt, neque ſtipulatori eſt imputandum, quod non ſit magis aperte loquutus, quia iuris regulam eſt ſequutus, maſculinumq; femininum continet, vel ex proprietate ſermonis, vel ſaltem interpretatione comprehēſiua, non extenſiua, ita declarat Alciat. *in leg. 1. ff. de verb ſignific.* Dec *in leg. 1. ff. de reg. iur. Bald. & Salic. in leg. 2. Cod. de iure emphyteut* & alii plures antiquiores, quos refert Corn. *conſ. 233. in principio vol. 4.* Petrus de Anchar. *conſ 393. in princ.* Alex. *conſ. 1. num. 28. vol. 5.* vbi inquit, grauiores ſunt auc[t]oritates pa[t]rum, qui hanc opinionem tenuerunt. Ideo eis magis deferendum eſt, plene Maria. Soc. Iun. *conſ. 104. vol. 2.* plenius his omnibus Tiraq. *de vtroque retractu. §. 1. Gloſ. 9. num. 206. 208. & ſeq. & 223. & ſub aliis numeris vt ibi*, & idipſum ſacræ comprobant ſcriptores, inquit enim ſanctus Cyprianus *de habitu virginum tractatu 2. ſub initium.* In ſcripturis fere omnibus, ad protoplaſtum loquitur Deus, quia in maſculo ſimul ſignificatur & femina, hæc ille. Quamobrem hanc ſententiam vti æquiorem, & forſan de iure veriorem ſi q[ui]s in actu practico ſequeretur, non crederem à recto tramite deuiare, contraria vero retenta limitatur

non

3 non procedere. Primo † ſi cõſuetudo eccleſiæ habet, quod fœminæ admittantur in ſtipulatione ſimpliciter vt ſupra concepta, quoniam contrahentes cenſentur ſe conformare cum conſuetudine eccleſiæ, *Bart. in l. vt iuſiurandi §. ſi liberi. ff. de oper. lib. Imol. in c. potuit. in finalibus verbis. de locato. Aug. §. emphiteuſim n. 18. in Autent. de non alienand. & in leg. qui luminibus. ff de ſeru. Vrba. præd. Corn. conſ. 199 volum. 2. Barba. inter conſilia Alex. conſ. 51. volum. 4. Soc. conſ. 25. vol. 1. Boer. conſil. 10. Pariſ. conſ. 21. volum. 1. Brun. de ſtatutis fœminas exclud. art. 8. quæſtio 22. numero 2. vbi communis.* Et primo quidem loco ad conſuetudinem eccleſiæ concedentis, demum ad conſuetudinem regionis recurrendum eſt, *Ang. in l. 2. vbi & Iaſ. n. 160. C. de iure emph. Soc. d. conſ. 25. nu 8. vol 1.*

4 Secundo † limitatur, ſi fæmina pro ſe, filiis, & nepotibus emphyteuſim acquirit, etenim ſexum femininum odio habuiſſe non creditur, ſed magis illum dilexiſſe, & ei proſpicere voluiſſe, & fæminas filiorum, & nepotum appellatione comprehendi, quod ex qualitate perſonæ verba proferentis præſumenda ſunt *Bald. in leg. quoties num. 6. Cod. de ſuis, & legit. Aret. in leg. Gallus §. nunc de lege. numer. 53. verſ. 2. poteſt ff. de liber. & poſth. Soc. in leg. cum anus. numer. 84. ff. de cond. & demonſt. Iaſ. in leg. de in ius vocand §. liberos in princ. ff. de in ius vocan. Anchar. conſ. 339. n. 6. Roma. conſ. 33. Corn. 233. nu. 5. volum. 4. Ripa reſponſo. 3. tit. de iure gen. ciuil. & ſtat. vbi communis.* tertio

5 limitatur † in contractibus, ex liberalitate procedentibus, in quibus maſculinum concipit femininum, & filiorũ, ac nepotum appellatione filiæ veniunt, quia contractus huiuſmodi à liberalitate procedentes plenius interpretantur, quam vltima voluntas, ſed in vltimis voluntatibus veniunt, merito & in contractibus à liberalitate eccleſiæ peruenirent, *Iaſ. l. ſi quis id quod n. 23. in fin. ff. de iuriſd. omn. iud. Dec. in l. 2. verſ. 3. ff. de reg. iur. & conſ. 93 nu. 2.* Quarto filiæ, & neptes comprehenduntur, quãuis poſt mortem ſtipulatricis ad eius filium emphyteuſis deuenerit, non enim ideo maſculina effecta fuit, ſubindeq; neptis ex filio excluſa. Quoniam

6 attenditur † primus ſtatus, & natura primordialis, quæ tractu temporis, aut ſucceſſoris perſona mutari non poteſt, qualis enim eſt primitiua obligatio, talis eſt deriuatiua, vt Bald. *conſ. 116. numero primo. in fin. volum. primo. cap. vnico de eo, qui ſibi, aut hæred. ſuis in vſibus Feud.* cum Gloſ. quam ibi ſequuntur Bald. & alii, vbi Bald. dicit primum ſtipitem, & primum conſenſum domini ſpectandum eſſe, nec curandum, quo tramite deſcendat feudum, ſed quod ſit principium, & prima radix. Idemque tenet Bald. *in leg. ſecunda. numero vigeſimo. Cod. de iure emphyt. & conſilio 137. volum. ſecundo. Paul. de Caſtr conſil. 176. numero 2. volum. Dec. conſil. 193. nu.*

7 *4. Gozad. conſ. 53. num. 15.* Quinto † licet neptis ſit remotior, & patruus ſtipulatrici proximior, nihilominus ſimul cum patruo admittitur, quia filius ſubintrat in locum patris in ſucceſſione aſcendentis. Ideo nepos ſimul cum patruo admittitur, & cum eo concurrit, proximiores enim vocantur ſecundũ ordinem ſucceſſionis a iure traditum, qui eſt, quod nepotes cum patruo in ſtirpes ſuccedunt, quod etiam in contractu emphyteutico procedit, vt idem Alex. tenuit *in conſiliis relatis, in additione ad Alex. conſilio 129. volum. octauo*, & alii plerique ibidem citati, & præſertim Corn. *conſ. vigeſimoquarto. numero 31. volum. ſecundo.* vbi ita pluries ſe conſuluiſſe refert, & vidiſſe pariter concluſum ab egregiis, & inſignibus doctoribus, & plenius idem Corn. *conſ 131. per totum. volum. ſecundo.* vbi multis rationibus, & auctoritatibus hoc firmat, atque conſultum fuiſſe refert ab eximio D. Bald. de Bartholinis, idem tenet Ruin.

8 *conſ. 43. numero ſexto volum. primo.* Ad idem † facit quod eodem ordine ſucceditur in emphyteuſi, quo in bonis hereditariis, *Gloſ. in cap. primo de ſucceſſ. fratrũ. & in cap. primo. de ſucceſſ feudi.* Et licet Bald. aliud ſenſerit, *in leg. liberti libertæque Cod. de operis libert.* dicens, quod in emphyteuſi hereditaria hoc procedit, ſecus eſſe in emphyteuſi, quę filiis vti filiis quæritur, quæ eſt diſpoſitio per ſe ſtans, & diuerſa a iure hereditario, & Baldum ſequitur Alex. *in leg. Gallus. §. quidem recte. numero vndecimo. ff. de liber. & poſth. Galliaula ibidem numero vigeſimonono.*

9 *Alexandrinus numero 139.* Veritas † tamen eſt in contrarium, quod indiſtincte qualiſcunque ſit emphyteuſis, idem ſuccedendi ordo in ea attenditur, qualis in allodialibus ſeruatur, quam opinionẽ firmat Bart. *in dict. leg. vt iuſiurandi. ff. de oper libert. Iaſ. in lege ſecunda. numero 187. Cod. de iure emphyt. Felin. in cap. qua in eccleſiarum in fin. de conſt. & quamplures alii, qui citantur in additione ad Alex conſ. 15. volum. 4. Alcia. tract. præſumpt. reg. 3. præſumpt. 32. num. 7. Albert. Brun. tract. ſtatut. feminas excludent. articul. 8. quæſt. 22. in princ. colum. 2.* & eſt communis opinio, vt Alciat. & Ruin. affirmant. Et in feudo eſt expreſſum, quod nepos cum patruo ſuccedit, per ea quæ ad hoc propoſitum ponit Pariſ. *conſ. 2. numer. 44. vol. 1.* Idemque firmat *conſ. 10. num. 4. volum. eo.* dicens quod ita ſe habet communis opinio, de feudo autem ad emphyteuſim valet argumentũ quando conſtitutio feudalis non eſt contra regulas iuris communis, *Iaſ. in leg fin. num. 56. Cod. de iure emphyt. Alex. conſ. 106. n. 6. vol. 4. & conſ. 5. n. 12. vol. 1.*

SVMMARIA.

1 *Bona minorum alienari nequeunt abſque ſolemnitatibus de iure requiſitis.*

2 *Donatio minorum decreto iudicis & curatoris auctoritate non validatur.*

3 *Minor eo ipſo, quod donat læditur.*

4 *Donationis cauſa eſt liberalitas, & munificentia donantis.*

5 *In aliis contractibus cauſa requiritur, in donatione eſt pro ratione voluntas.*

6 *Donatio minoris iuramento firmatur.*

7 *In donatione ſicut in cæteris contractibus iuramentum minoris ſuos operatur effectus.*

8 *Minoris donatio ex cauſa facta tenet, quando moderate donat.*

9 *Minor eo ipſo, quod donat non læditur, ſi non apparet de dolo donatarii.*

10 *Quis dolus donatarii articulari & probari debet.*

11 *Minor læditur quando donat in turpem cauſſam.*

12 Dona-

12 *Donatio læſionis prætextu non reuocatur.*

13 *Donatio minoris iurata reſcinditur quando dolus ex propoſito interuenerit.*

14 *Secundo quando non habet condignam recompenſam eius cuius contemplatione fit donatio.*

15 *Tertio, quando donat minor plus eo, quod donare intendit.*

16 *Quarto, quando eſt omnium bonorum, vel maioris partis eorum.*

17 *Regulatur donatio minoris iurata de certa re, vel modica ſumma tenet ceſſante dolo donatarii.*

18 *Nullitatis contractus vitium purgatur virtute iuramenti.*

19 *Statuta laicorum iuramentum improbare non poſſunt.*

20 *Statutorum confirmatio à ſede Apoſtolica emanata non extenditur ad ſtatuta iurata.*

21 *Clauſula ex certa ſcientia in confirmatione apoſtolica expreſſa operatur, in iis quorum certam ſcientiam Princeps habuit.*

22 *Quæ ſit læſio enormis arbitrio iudicis committitur.*

QVÆSTIO LXXXV.

1 DOnatio, a minore nobili, & diuite eius conſanguineo facta, infringi non poteſt. Et ſi † contrarium attẽtari poſſe videatur ex pluribus. & 1. Minoris bona immobilia, vel mobilia, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, alienari nequeunt, abſque ſolemnitatibus à iure requiſitis, *leg. ob æs. Cod. de prædiis minorum, leg. magis puto. §. non paſſim. ff. de rebus eorum qui ſub tut.* Et præſertim tit. lucratiuo cum donatio ſit quædam prodigalitas. Paul. de Caſtr. *in leg. ii cui bonis numero quarto. ff. de verb. oblig. & cæteris ibi ſequuntur. Bertran. conſil. 101. num. 2. volum 5.*

2 Et donare [illegible] dicitur perdere, ideo nec decreto iudicis, & curatoris auctoritate donatio a minore facta firmatur, cum iuſta cauſa in donatione ſubeſſe non poſſit, *leg. fin. §. fin. Cod. ſi maior fact. vbi Bald. idem Bald. & Salic. in leg. 1. C. ſi aduerſus donat. Paul. de Caſtr. in l. fin. eo. tit.*

3 Secundo † minor eo ipſo quod donat enormiter læditur quoniam vt dixit Ant. de Butr. de donatione minoris iu[illegible]ta ſcribens, *in cap. cum contingat, numero decimotertio, de iureiuran.* Ita læd[illegible]s minorem ſecum contrahentem, non eſt abſque fraude, & dolo quia contrahit cum minore, ne dum conſumpturo, ſed actualiter male conſumente, allegat *leg. ſi vero non remunerandi. §. ſi adoleſcens. ff. mandati cum aliis concordantibus de quibus ibi.* hinc etenim dicitur quod minor qui ſua iura remittit læditur & ideo per reſtitutionem in integrum ſibi ſuccurritur, nec habet neceſſe læſionem probare, quia eo ipſo quod renuntiat læditur, *gloſ. in leg. ſi intra, in verbo renuntiatum. Cod. de in integr. reſtit. minor. Bal. Paul. & Alex. in lege prima. Cod. eo. tit.* Tertio ſtatutum annullat contractus minorum omiſſa forma [illegible] dita. Quibus nihilominus non obſtantibus contrarium verius eſt rationibus [illegible]

4 Primo [illegible] in donatione proprie ſu[illegible] nulla alia cauſa ſub[illegible] poteſt quam libe[illegible], & munificentia donantis, ad quam nullo iure co[illegible] accedit, *lege prima & leg. donari. ff. de donation. & leg. donari. [illegible] de reg. iur. & facit text. in lege rem legatam. [illegible] de adimendis legatis, Aret. in §. primo. numero [illegible] inſt. de donat. Pariſ. conſilio 76. numero ſeptimo. volum. tertio. Bertran. conſilio 63. numero decimo. volum. 4.* [illegible] autem liberalitas libera animi voluntas, vt declarat Gloſ. *in dicta lege prima. ff. de donat.* & vtique quilibet donare poteſt, ſicut & alias ad [illegible] contrahere, cum titulus donat. ſit validus, & efficax, & contractus nominatus, *Bart. & alii, in leg. iuris gentium in princ. ff. de pact. Gloſ. & ſcribentes in leg. fin. ff. de cond. cauſſa data. Pariſ. vbi ſupra, & conſilio 37. numero decimooctauo. volum. primo. & conſ. 8. num. 13. & 46 vol. 3.*

5 Et licet † in cæteris promiſſionibus cauſa requiratur, in don[illegible]one eſt pro cauſſa, & ratione voluntas, vt ſæpe dicere ſolet Bertrand. con[illegible]do vid. l. *conſil. 113. in princip. volum. 2. parte ſecunda, & iterum conſil. [illegible] numero quarto. volum. [illegible]. parte ſecunda.*

6 Secundo iuramenti religione [illegible] firmatur minoris donatio & infringi non poteſt, eo quod minor expreſſe donare poteſt, ſine decreto, & curatoris auctoritate, dummodo iuret, in[illegible] Alex. *conſil. 125. numer. 3. volum. primo. In lar. con[illegible] 433. circa fin. Curt. Sen. conſil. 43. nume[illegible] 30. Curt. Iun. conſilio 141. numer. 2. Bertran. conſil. [illegible]2. per totum & conſ. lio 33[illegible]. numer. [illegible]. volum. 2. parte prima*, & communiter ſcribentes [illegible] ita tenere refert Bertrandus, & vterque Curt. ita enim iuramento obligatur minor in contractu donationis, ſicut in cæteris contractibus reciprocis quia t[illegible]t. *in auth. [illegible]amenta puberum*, qui lo[illegible] de contract[illegible] [illegible] in quibus [illegible] obligatio [illegible] in donatione, & ſtipulatione, in quibus ex vna tantum parte oritur obligatio, *Gloſ. in verbo contractibus in dict. authent. ſacramenta puberum, quam ibi approbat Bart. numer. 1[illegible]. Bald. numero decimotertio. Alberic. num. 14. Ang. numer. 2. Salic. num. 12. Iaſ. numero 7. Curt. numer. 47. & eſt communis opinio, vt Alberic. Iaſ. & Curt. affirmant*, & pericu[illegible] eſſet ab ea recedere, [illegible] Bertrand. *conſilio 2[illegible]4. numer. 4. volum. 3. parte ſecunda.*

7 Et † ſicut in [illegible] contractibus, ita quoque in donatione minoris iuramentum ſuos operatur effectus & iurantem minorem maiorem repræſentat & beneficium reſtitutionis in integrum ſibi aufe[illegible], & donatorem valere facit, eamque c[illegible]mat Auch. *dict. conſil. 433. in fin. Alex. dict. conſilio [illegible]. numero octauo. & numero 10. & 11. volum. primo.* [illegible]bi apud ciuitatem Senarum, cum quibuſdam eximiis viris, ita ſe conſuluiſſe refert Socin. *conſilio 279. numero primo. volum. 2. Marian. Socin. nepos conſil. [illegible]9. numero 5. 14. & 16. volum. ſecundo. Idem Marian. Soc. nepos conſilio 3[illegible]4. numero [illegible] & per totum fere conſilium volum. primo. & communiter tenetur, vt Alex. & vterque Soc. confirmat [illegible] etiam Anch. conſ. 69. numero 4. de donatione minoris ſcribens*, qui ait, non

non eſt ſemper verum quod donare ſit perdere,
præcipue inter coniunctos, quibus ſub nomine
liberalitatis debitum naturale perſoluitur, & li-
cet cauſa non exprimatur, tamen vt actus valeat,
debet interpretari in cauſſam promiſſam, quod
etiam tenet Dec. *conſilio 180. numero quarto. & vti*
communem confirmat Bertrand. conſilio 196. in princ.
volum.6.

8 Tertio ad † præmiſſorum corroborationem
facit, quod tradunt Odofred. *in lege prima. & Azo.*
in ſumma. Cod. ſi aduerſus donat. dum dicunt, quod
minor cum decreto vel ſine donare non poteſt,
donat tamen ex cauſſa, quando moderate id facit,
iuxta facultates patrimonii ſui, & dignitatem na-
talium ipſius, quoniam vt ibi Alberic. & Odo-
fred. dicunt tunc minor facit quod maiores fa-
ciunt, & vtitur iure communi, ideo non reſtitui-
tur, alias ſi immoderate donat reſtitutio locum
habet, ex quibus ſententia pro donatione firmata
apparet, & ſublatum primum contrarium ad ſe-
cundum condeſcendēs, non obſtat dum dicitur
quod minor eo ipſo quod donat enormiter lædi-
tur, & qui ſecum contrahit non eſt abſque fraude
& dolo, per doctrinam Ant. de Butr. *in dict. cap.*
9 *cum contingat* Ad hoc enim † obiectum primo re-
ſpondet Imol. *in eodem cap. cum contingat numero*
53. dicens quod hoc non eſt verum ſi aliter non
appareat de dolo vel fraude donatarii, alias non
poſſet minor rem aliquam donare iurando, quia
videretur actualiter male conſumere patrimo-
nium ſuum. Idem quoque voluit Bald. *in leg. prima.*
C. de in integr. reſt. minorum, dicens quod hoc non
procedit, quando minor cum iuramento donat
vel renuntiat, niſi aduerſarii dolus cauſam huic
iuramento dediſſet, facit etiam quod tradit Gloſ.
quam ibi Din. ſequitur *in cap. ſcienti. de reg. iur. in 6.*
& concordant Dec. & Cagnol. in l. nemo fraudare. ff. eo.
Quod vbi doloſa perſuaſio non interuenit ſcien-
ti & volenti, non dicitur dolus inferri.

10 Quocirca ad reſcindendum contractum do-
nationis à minore iuratum, verus dolus donatarii,
per falſas ſuggeſtiones minorem ad donandum
inducentis, articulari, & probari debet, *Gloſ. &*
Din. in dicto cap. ſcienti de reg. iur. in 6. Pariſ. conſilio 49.
numero 38. volum. primo. Bertran. conſ. 12 numero ſecun-
do. volum. primo. parte prima. & conſ. 272. per totum vol.
2. parte prima. necnon conſ. 347. numero . eo. volum.
11 Ad §. *ſi adoleſcens cum ſimilibus*, reſpondet Imol.
quod text. ille loquitur quando minor donat in
turpem cauſam quia tunc ſecum contrahens
participat in delicto, idem quod Imol. voluit A-
lex. *conſilio 125. numero decimo. volum. primo. Aret. in leg.*
qui ſuperſtitu num. 4. ff. de acq. hered.

12 Secundo † reſpondetur, quod in donatione
læſio non attenditur, neque dolus re ipſa ex læ-
ſione reſultans, quia ſi ſecus diceremus o-
mnis donatio tali prætextu ſubuerteretur, & præ-
ter Ioan. de Imol. *dict. cap. cum contingat numero 53.*
ſic vt ſupra tenentem, & alios ad hoc ſupra rela-
tos, eadem quoque ratione motus, ita voluit
Anch. *dict. conſ. 433.* ſequitur Aym. *conſ. 114. nume-*
ro 10. & 12. volum. primo. & conſ. 192. numero 1. eod. vol.
dicens quod donans ſemper diceret ſe læſum,
ideo donatio non includit in ſe dolum verum,
nec præſumptum, quando conſtat donatorem
voluiſſe exercere meram liberalitatem. Alio-
quin omnes donationes irritarentur, & quod
enormis læſio in donatione non attenditur, nec
remedium *legis ſecundæ. Cod. de reſcind. vendit.* in ea
locum habeant, præter alios ſupra ad hoc alle-
gatos, voluerit Dec. *dicto conſilio 180. numero quarto.*
& numero ſeptimo. Aym. dict. conſ. 142. numero tertio. &
25. volum. 1.

13 In † quatuor tamen caſibus donatio etiam iu-
rata reuocari vel reſcindi poſſet, quorum primus
eſt, quando dolus ex propoſito donatarii, vel re-
miſſionem, liberationemue recipientis inter-
uenerit, tunc enim quia dolus dans cauſſam con-
tractui reddit ipſum nullum, iuramento non ob-
ſtante contractus reſcindi, ſeu annullari poteſt,
Gloſ. & poſt eam Din. & alii ſupra relati, *in cap.*
ſcienti. de reg. iur. in 6. Bald. dicta lege prima. Cod. de in
integ. reſtit. minor. Imol. dict. cap. cum contingat nume-
ro 53. Aret. dict. leg. qui ſuperſtitu. Bertran. in conſiliis
infra proxime adducendis. & in his terminis loquitur
Federic. de Senis. conſilio 99. Curt. Iun. d. conſil. 141. nu-
mero decimoſeptimo. vbi minor per falſas ſuggeſtio-
nes, & calliditatem aduerſarii ad renuntiandum
inducitur.

14 Secundo † donatio minoris ſiue bonorum &
iurium ipſius ceſſio ſibi non præiudicat, & ſal-
tem ope reſtitutionis in integrum contraueniri
poteſt ob læſionem enormem, vel enormiſſimam,
quando donatio non eſt gratuita, ſed reſpectum
habet ad id quod à donatario donanti datur, cum
in contractibus tantum reſpectiuis læſio cadere
poſſit, vt ſi donatio non habet condignam re-
compenſam eius, cuius contemplatione fit, tunc
enim habito reſpectu ad id, quod in recompen-
ſam datur, & facta ad eam collatione, enormis læ-
ſio poteſt conſiderari.

5t Tertio † quando donans exiſtimat ſe mo-
dicum donare vel cedere, vt quia ſit ſibi perſua-
ſum quod res donata ſit modici momenti vel va-
loris, ita quod donat longe plus eius quod inten-
dit, & ſic enormiter læditur.

16 Quarto † & vltimo non ſubſiſtit quando eſt
omnium bonorum, vel maioris partis eorum, ita
quod habito reſpectu ad patrimonium donantis,
minor donando enormiter læſus dici poteſt, & ita
caſus ſpeciales donationem minoris infringen-
tes referunt, atque confirmant Bart. *conſilio 90.*
Aret. dict. leg. qui ſuperſtitu, Alex. dict. conſilio 125. nu-
mero ſexto. volum. primo. Corn. conſ. 214. numero quarto.
volum. 3. & conſ. 179. numero 11. volum. 4. Paul. de Caſtr.
conſilio 342 numero 3. volum. 1 Ruin. conſilio 107. num. 17.
volum. 1. Bertran. conſ. 22. numero 6. volum. 2 parte ſe-
cunda. & conſ. 188. numer. 1. & ſequen. volum. 3. parte pri-
ma. & iterum conſ. 255. numer. 1. volum. 3 parte ſecunda.
17 *Grammat. deciſ. 103. n. 54.* Alias vero regulariter † ve-
rū eſt, quod donatio de certa re ſiue modica quā-
titate à minore cū iuramento de nō contraueniē-
do facta ceſſante donatarii dolo, a iure non repro-
batur, *Soc. conſ. 279. n. 3. vol. 2.* & pulchre ad hoc pro-
poſitum

poſitum Ruin. *conſilio 135. numero 14. & conſilio 107. numero 15. & 16. volum. primo.* vbi multos ad hoc comprobandum adducit, & allegat Alex. ita conſuluiſſe, in quodam conſilio non impreſſo. Accedit pręmiſſis Felin. *in c. præſentia numero octauo. in fin. de probationibus de donatione minoris iurata loquens. Alex. conſilio 127. numero primo. volum. ſecundo. Dec. conſ. 583. in princ.* Curt. Sen. *conſilio 43. numero 23.* qui de donatione minoris ex certa ſcientia facta loquitur. *Cagnol. dict. lege ſecunda. numero 144. Cod. de reſcind. vend.* & ita communiter tenetur, vt Felin. Dec. & Cagnol. referunt, ex quibus ſolutum appare[illegible] primum, atque ſecundum contrarium.

18. Non obſtat † id quod tertio loco opponitur de ſtatuto irritante contractus minorum, Reſp. quod nullitatis viti[illegible]m purgatur virtute iuramenti, quod robur addit minoris contractui nullo, ob decretum iudicis, auctoritatem iuratoris, & alia requiſita omiſſa, ſecundum opinionem Martini gloſſatoris communiter approbatam *in authentica ſacramenta puberum, vbi gl[illegible]ſ. Corn. Curt. & alii repetentes. Cod. ſi aduerſus vendit. cap. cum contingat, vbi Canoniſtæ decantur.* & ita prac[illegible]icat vniuerſus mundus, inquit Salic. *dicta auth. ſacramenta puberum*, idque procedit ſiue contractus vnum tantum patitur n[illegible]llitatis defectum, ſiue plures, *Dec. conſilio 414. in fin. Soc. nepos conſilio 32. numero decimooctauo volum. tertio.* qui quod de iuramento contractum inualidum roborantur dictum fuit, late confirmat. Siue igitur ſit nullus de iure communi ſiue de iure ſpeciali, ſiue contra, ſiue præter legem, iuramento contractus firmatur, *Soc. conſilio 77. numero 12. volum. primo.* ſecundum communem vt ipſe ait, Canoni[illegible]ſtarum opinionem, *& conſ. 115. numer. 6. volum. primo.* & licet plerique antiquorum variauerint, hodie tamen hæc eſt communis opinio, vt refert idem Soc. nepos *conſ. 143. nu. 10. vol. 1. Pariſ. conſ. 96. n. 101. vol. 1. Rum. conſ. 150. n. 8. vol. 3.* Neque etiam obſtat, q[illegible]od idem ſtatutum contractum iuratum minoris improb[illegible]t, omiſſa forma ſtatuti.

19 Quia † iuramentum eſt quid ſpirituale, neque laici in huiuſmodi ſe[illegible]ntromittere valent, ideoque ob defect[illegible] poteſtatis ſtatuentium, vir[illegible]s ac effectum iuramenti toll[illegible]re aut infringere non poſſunt, *Bart. & alii in leg. omnes populi. ff. de iuſt. & iure Alex. conſ. 59. num. 4. & ſeq. & conſ. 125. num. 6. & 10. vſq; in finem conſ. vol. 3. Soc. conſ. 279. n. 2. vol. 2. Pariſ. conſ. 97. in princ. volum. primo.* & fere omnes præallegati teſtantur magis communem hanc op[illegible]nionem eſſ[illegible].

20 Neq; † aduerſatur ſtatutorum confirmatio a ſede apoſtolica emanata, quoniam ea non trahitur ad ſtatuta iurata, niſi communi confirmatione mentio fieret ſtatutorum de iuramento loquentium, *Alex. conſ. [illegible]9. num. 8. v[illegible]l. 1. Rum. conſ. 10[illegible]. n. 15. vol. 1. Hier. Grat. d. conſ[illegible]l. 41. numer. 14. volum[illegible]. & hic plenius Aret. conſ. 8. numero 4.* vſque ad finem con[illegible], ſicu[illegible] etiã ſi Papa, vel imperator man[illegible]at caſſari [illegible]tatuta vel conſuetudines, non int[illegible]ur caſſare ſtatuta, iura[illegible] [illegible] *Al[illegible]x. con[illegible]. num. 8. volum. 1. cum mul[illegible] ali[illegible] [illegible] ſignatn.*

21 Non[illegible] etiam [illegible] c[illegible]a[illegible]ſula ex certa ſcientia in confirmatione apoſtolica expreſſa, illa enim operatur quando Princeps reſcribens veram noti[illegible]iam habuit, alias ſecus, nam vt dixit Bal. *in leg. fin numero ſeptimo. C. ſent. reſcind. non poſſ.* clauſula ex certa ſententia operatur in his de quibus Princeps præſumitur certam ſcientiam habere, ſicuti ſunt ea quæ conſiſtunt in iure, non autem operatur in his, quæ præſumitur ignorare, vt ſunt ſtatuta, & conſuetudines locorum, & Bald. ſequitur Alex. *conſilio 125. in fin. volum. ſecundo. & conſilio 122. numero vigeſimoquinto. volum. 4. cum multis ibi in add. citatis*, Vantius conciuis meus *tractat. de nullit. tit. an qualibet ſententia poßit dici nulla, numero decimooctauo.* Et etiam idem ponit Pariſ. qui concordantes allegat, *conſilio 11. numero 122. volum. primo. Vital. de Gambaun tractatu clauſularum, clauſula ex certa ſcientia*, vbi quod niſi Princeps ſuper facto cauſæ cognitionem præmiſerit clauſula nihil operatur.

Statuta autem ſunt facti, & probabiliter ea Prin[illegible]eps ignorare dicitur, *c. 1 de conſt. in 6.* Vnde niſi in confirmatione, de ſtatutis iuramentum reprobantibus, ſit expreſſe facta mentio, vel niſi aliunde de ſcientia papæ conſtet generalis ſtatutorum confirmatio cum dicta clauſula nihil operatur, & quamuis in genere de ſtatutis notitiam habuerit, non c[illegible]m in ſpecie de ſtatuto iuramentum reprobante ſcientiam habuiſſe credendum eſt, per ea quæ ſupra.

22 Poſtremo ad cognoſcendum quæ ſ[illegible]t magna vel enormis læſio, non ſatis Doctores concordare videntur, nam quidam ad tertiam partem, alii ad ſextam, & alii ad dimidiam enormem læſionem trahunt, verius tamen eſt, quod id arbitrio iudicis committitur, qui diuerſimode arbitrari deb[illegible]t, iuxta conditionem perſonarum, & qualitatem, quantitatemque rerum, nam ſi q[illegible]is tenues reddit[illegible]s habet, modica læſio enormis ſeu magna ſ[illegible]i reputari debet, contrarium autem in viro opulento reſpondendum eſt, cui magna læſio pro modica aſcribi debet, quodque ad arbitrium boni viri debeat enormis læſio regulari, prou[illegible] ſibi iuſtum, & æquum eſſe videbitur, tenet Gloſ. *in §. pretium. inſt. de emp. & vend.* quam ibi Aret. ſequi[illegible]r & tenet Alex. *in leg. ſi quis arbitratu. in fine. ff. de verb. obligat. Abb. cap. primo de reſtit. in integ. & plene ibi Ang. Berous numero 83. & ſeq. Dec. conſilio 39. in fin. Pariſ. conſilio 17. numero 85. volum. primo. Riminal. conſilio 33. numero 31. volum. ſecundo. Soc. nepos conſilio 84. numero 43. volum. ſecundo.* & eſt communis opinio ſicut Dec. & Bero. affirmant, cum etenim à iure taxatum non reperiatur, qualis, & quanta ſit enormis læſio, *vt Alex. & Bero. vbi ſupra referunt*, ad arbitrium iudicis recurrendum eſt exceptis quibuſd[illegible] ca[illegible]bus, in quib. lex hoc ipſum taxauit, *vt in leg. 2. Cod. ſi aduerſ. vendit. & ſi qui ſunt alii.* Quare ex præmiſſis liquet, quod minor nobilis diuitiis præpotens, qui à nemine ſeductus, ſed ſponte ſua iuramento adhibito ſcuta centum conſang[illegible]ineo ſuo ipſi obſ[illegible]quioſo iure donationis r[illegible]t atq; relaxauit, non immerito id facere potuit.

SVMMARIVM.

1 *Statutum fori mariti ſeruandum eſt in lucro dotis.*

2 *Vbi eſt forus ſolutionis dotis, ibi eſt forus legis municipalis.*

3 *Limitatur non procedere, quando extraneus dotat, & ſibi dotem reddi poſtulatur.*

4 *Idipſumque procedit, vbi pater ſibi ſoli dotem reddi ſtipulatus eſt.*

5 *Idemque ſi ſibi & filia ſtipulatur, quando filia patri præmoritur.*

6 *Limitatur etiam non procedere, quando mulier in domo paterna præmoritur.*

7 *Limitatur quoque non procedere, quando bona dotalia ſunt in territorio vxoris.*

8 *In ſucceſſione bonorum exiſtentium ſeruatur ſtatutum loci, vbi bona ſita ſunt.*

9 *Statutum fori vxoris ſeruatur, quando bona dotalia in foro vxoris inæſtimata conſignantur, alias ſecus.*

10 *Venditio fundi ad menſuram ante menſurationem non transfert ius in emptorem, ita & venditio aſtimationem petitorum.*

QVÆSTIO LXXXVI.

1 STatutum fori mariti † in lucro dotis ſeruandum eſt, tametſi in foro vxoris contractus initus fuerit. *l. exigere dotem. ff. de iudic.* & ibi per illum textum tenent ibi Bart. Bald. & alii, Iaſ. *in l. cunctos populos. num. 24 C. de ſum. Trinitate & fid. Cath. Marſ. in l. fin. num. 62. ff. de iuriſd. omn. iudic. Io. Crot. in l. omnes populi. num. 256. ff. de iuſtit. & iur. Alex. conſ. 100. nu. 8. & 15. vol. 3. Curt. iun. conſ. 129 num. 5. Dec. conſ. 283. nume. 7. Barbat. conſ. 4. col. 1. per totum. & num. 15. vol. 2. Marian. Socin. iun. conſ 14. per totum. volum. 1. Rolan. à Vall. tract. de lucro dotis. quaeſt. 13.* & eſt communis opinio, vt plerique ex ſupra citatis affirmant, & hæreticum eſſet ab ea diſcedere, præſertim in iudicando, inquit Marian. Soc. iun. *d. conſ. 14. in finalib. verb. vol. 1.*

2 Et ideo ſtatutum fori mariti attenditur, quia † ibi reſtitutio dotis deſtinata eſſe videtur, & vbi eſt forus ſolutionis dotis, ibi eſt forus legis municipalis ſeruandus, *Bald. in d. l. exigere dotem. in 2. lectura & in c. 1. §. fin. nu. 1. de inueſt. de re aliena facta. quem Affl. ibidem ſequitur & plures alii tenent, quos alleg. Cagnol. in d. l. exigere dotem. n. 1. in fin.*

3 Et eſt vtique regulariter verum, quod † ſtatutum domicilii mariti attenditur, tripliciter tamen limitatur, non procedere, & primo: Licet mulier contraxiſſe videatur, vbi per conditionem vir eius ſequitur forum, atque domicilium ex vi matrimonii, Gloſſ. Bart. Bald. & Alber. *in d. l. exigere dotem.* ſecus eſt, quando extraneus dotem pro muliere conſtituens, ſtipulatus eſt dotem ſibi reddi. Tunc enim ceſſat ſequela fori mariti, *Bal. in rubric. de priuil. dot. nu. 3. quem ſequitur Iaſ. in l. cunctos populos. num. 28. C. de ſum Trinit. & fid. catholic. Marſ. in l. fina. num. 67. ff. de iuriſd omn. iud. Rolan. d. tracta. de lucro dot. quaeſt. 17.* vbi communem hanc opinionem eſſe refert, exemplificans in matre dotem pro filia dante.

4 Immo idem eſt in patre dotante, † quod in extraneo, quando pater in traditione dotis ſibi ſoli per ſtipulationem appropriauerit actionem ſoluto matrimonio.
5 Sed † etſi ſibi ac filiæ dotem reſtitui ſtipulatus ſit, idem quod ſupra reſpondendum eſt, quando filia patri præmoritur, actio enim, quæ erat communis patri, & filiæ conſolidatur in patrem per ius non decreſcendi, ita quod dicitur habere ius proprium, & non ex perſona filiæ, vt declarat gloſſ. *in l. non ſolum. ff. ſolut. matr. & ſequitur ibi Bart. & Alex conſ. 139 num. 1. volum. 2.* & eſt perinde, ac ſi à principio pater ſibi prouidiſſet, iuxta terminos *l. quoties. ff. ſolut. matrim. & l. ſi cum dotem. ff. eod.* quia puri & purificati idem eſt iudicium, *l. fin.*
6 *in prin ff. de vulg. & pupill.* Secundo, diſpoſitio † *d. l. exigere dotem*, non procedere limitatur, quando mulier in domo paterna ſeu in foro originis mortua eſt, nam vbi matrimonium diſſolutum eſt, ibi pro reſtitutione maritus conueniri poteſt, quia attenditur locus purificatæ conditionis, reſtitutionis dotis per mortem vxoris, non autem locus ortæ obligationis tempore contracti matrimonii. *per text. in l. ſi vxor. ff. de iud.* & ita per illum textum voluit Felyn. *in c. fin. in finalibus verbis. de foro compet. Io. Baptiſta de S. Blaſio. tract. de priuileg. dotis. priuil. 279. Dec. conſ 283. num. 11. Bald. nouell. tractat. de dot. part. 9. ſpecial. 19.* vbi plenius hoc deducit, dicens, quod ex diuortio inducitur quidam quaſi contractus, ratione cuius ibi conueniri poteſt, & ſicut ratione contractus quis ſortitur forum in loco, ita etiam ratione diſtractus, & quippe text. *d. l. ſi vxor.* ad hoc optime deſeruit ſecundum intellectum gloſ. penultim. & communem, vt ait Cagnol. *in d. l. exigere dotem. num. 3.* ibi diſſolutum fuit matrimonium vbi contractum fuerat, prout intelligit Bart. & eſt de mente Bald. Accedat etiam, quod Bald. nouell. in loco præallegato, inquit, quod communiter Doctores præſupponunt *in d. l. ſi vxor.* quod non inducatur ex tunc aliqua obligatio de nouo, ſed magis videtur purificari conditio reſtituendæ dotis ex antecedenti contractu, ita quod vbi contractus celebratus fuit, ibi & diſtractus, cum ibi matrimonium morte mulieris ſolutum ſit, vbi contractum fuerat, ſicut ſupra relati firmant, & alii quoque, quos adducit Cagnol. *dict. l. exigere dotem. num. 34* vbi dixit, quod hic eſt communis ſcribentium intellectus *ad d. l. ſi vxor.* ſed etſi intelligeremus antecedentē contractum dotis alibi celebratum, quam in loco, in quo diſſolutum eſt matrimonium, vt tenuit Paulus de Caſtr. ibidem, non eſt de hoc curandum, quia vtroque caſu ſeruatur ſtatutum loci, vbi per mortem vxoris purificata eſt conditio reſtitutionis dotis ſecundum ſupra allegatos, & eſt communis opinio *ad not. per Felyn. in c. 1. numer. 31. de ſponſal.* ibi, quia mors dat ius exigendi, & Bald. nouel. vbi ſupra. Tertio loco diſ-
7 poſitio *l. exigere dotem*, non procedere † limitatur, quando bona dotalia ab vxore viro tradi promiſſa ſita ſunt in territorio vxoris, tunc enim ceſſat ratio, quod ſolutio & reſtitutio dotis deſtinata cenſeatur in foro mariti, *Bald. in d. l. exigere dotem, in prima lectura, & in cap. 1. §. fin. de inueſt. de re alien. fact. vbi etiam Affl. Dec. conſ. 226. num. 6.* & Ant. de Butr. *in c. 1. num. 3. de ſponſalib.* ait, quod attenditur locus

finis deſtinati cōtractus, cum igitur reſtitutio collata, & deſtinata eſſe non poſſit in foro mariti ratione bonorum in domicilio vxoris exiſtentium, non forus mariti ſed vxoris ſeruari, in lucro dotali debet, *Baldus in repetitione l. cunctos populos*, *C. de ſum. Trin. & fid. cathol. Barba. in rubr. de conſuetudine num. 51. Cagnol. in d. l. exigere dotem, num. 24. 8. limit. ff. de iud. vbi communis. Corn. conſ. 162. n. 5. volumine 3. & conſ. 115. numero 5. volumine 2. Dec. conſ. 283. numer. 11. Gozad. conſ. 49. numero 9. numero 2. Caſſaneus conſ. 7. numero 6. Rolan. vbi ſupra quaeſt. 20. numero 7.* vbi contrarium tenentes impugnat, & cōmunem Bal. & aliorum de quibus ſupra ſententiam eſſe inquit.

8 Comprobatur mortuo eo, qui bona in diuerſis territoriis habet, in eius ſucceſſione non inſpiciuntur ſtatuta domicilij morientis quoad bona alibi ſita, ſed quoad ea attenduntur ſtatuta loci vbi bona ſita ſunt, *Soc. conſ. 288. n. 2. vol. 2. plenius confirmat Pariſ. conſ. 74. n. 42. & ſeq. vol. 1. & plenius Albert. Brun. tract. de ſtatut. femin. exclud. art. 8. quaeſt. 25 per totum,*
9 *vbi magis communem ſententiam eſſe dicunt.* Non obſtat ſi dicatur limitationem procedere in bonis ſtabilibus pro dote traditis inæſtimatis, ſecus vero ſi æſtimata forent, quia æſtimatio in dubio facit emptionem, *l. ſi aeſtimatis cum concordantibus, ff. ſolut. matri. Dec. conſ. 68. n. 11. Pariſ. conſ. 81 num. 10. vol. 3. Corn. conſ. 15. per totum, max. n. 5. vol. 2.* Et propterea æſtimationis dotis reſtitutio, deſtinata videtur in domicilio mariti. Rolan. vbi ſupra proxime, & alii ab eo citati. Reſpondetur ante factam æſtimationem abſque culpa, & mora ſoceri dotem promittentis fundus emptitius dici non poteſt, quia ſicuti venditio certi prædii ad menſuram facta, dicitur conditionalis, & ante menſurationem non dicitur perfecta. *Alex. conſ. 33. num. 5. & conſ. 176. n. primo vol. 6. Pariſ. conſ. 64. in princ. vol. primo.* eadem ratione dotis promiſſio in bonis ſtabilibus facta ad æſtimationem peritorum, ius non transfert in maritum ante æſtimationem, ad quod facit quod tradit Bart. *in l. cunctos populos, C. de ſumm. triu. & fide cath. quem refert ibi Iaſ. num. 66. Soc. conſ. 99. n. 2. vol. primo*, quod in his quæ veniunt præter naturam ex aliqua mora, attenditur ſtatutum loci, in quo ſolutio fieri debet, facit quoque Baldus *conſ. 180. n. 4 vol. 2.* vbi ait quod ſi quantitas eſt in obligatione reſpectu certæ ſpeciei, de quantitate vt de ſpecie iudicamus, & tunc quantitas debetur reſpectu certæ ſpeciei, quando debetur ratione æſtimationis rei, *Aret. in l. Titia textores, § fin. in 2. not. ff. de verb. oblig.* Proinde concluditur ſtatutum fori mariti attendendum eſſe in lucro dotali, præterquam in caſibus ſpecialibus, de quibus ſupra.

SVMMARIA.

1 *Menſura ante rei confines expreſſa venditionem vel locationem ad menſuram factam eſſe oſtendit, ſecus ſi poſt.*

2 *Venditio vel locatio vnico pretio vel mercede facta comprehendit quicquid intra fines continetur & menſura demonſtratiue expreſſe dicitur.*

QVÆSTIO LXXXVII.

QVando in re certa venditio vel locatio ad naturam facta eſſe dicatur, dic quod quando exprimitur menſura ante confines, veluti ſi dicatur vendo iugera decem fundi exiſtentis intra tales confines, tunc quia partes incipiunt explicare mentis conceptum à menſura antequam conſtet de corpore per fines expreſſos, venditio, locatio, dotiſue conſtitutio, nō ad corpus, ſed ad menſurā facta eſſe dicitur, idcirco quicquid non continetur menſura, in contractū non cadit, quam opinionē tenuit Abb. *in c. per tuas de donat. Alex. conſ. 150. n. 7. vol. 5. & pleniſſime Dec. conſ. 500. vbi per totum conſilium & maxime ſub n. 14.* ad idemq; optime facit Oldra. *conſ. 197.* idem inquit, aut contrahentes incipiūt explicare mentis conceptum a menſura, & tunc nihil plus in contractum deductum videtur, quam quod menſura complectitur, aut à nominibus deſignātibus certam ſpeciem, vel corpus determinatum, & tunc expreſſio falſæ mēſuræ non vitiat, nec minuit id, cui adiicitur, eiuſq; dicta late confirmant, & communiter approbata dicunt, *Pariſ. conſ. 64. & 65. fere per totum vol. 1. Ripa reſponſo 3. tit. de tranſactio. Rui. plene conſ. 84 vol. 1. Rimin. conſ. 566. n. 6. vol. 2.* qui loquitur de iniuſtitia de certa re facta, cū expreſſione falſæ mēſuræ, at ſi venditio, vel locatio pro vnico pretio vel mercede facta ſit, tūc quia pretiū formatur nō à menſura, ſed ad ipſius rei totale refertur, cōprehendit omnia intra cōfines contēta, & mēſura non reſtringit, tanquam enunciatiue & demōſtratiue expreſſa, ideo ſiue res ſit maioris, ſiue minoris mēſuræ nihil refert, quia pretii vnitas attēditur, & totū corpus intra confines expreſſos, venit in contractum pro pretio, vel mercede conuenta, *Bart. in l. Iulian. § ſi Tit. ff. de actio. empt. Bal. in rub. n. 23. C. de cont. empt. & vend. & Sal. in l. 2. C. eod. Barba. in c. per tuas n. 7. de donat. Pariſ. in addit. ad Boer. d. §. ſi Titius. & alii quoq; ſup. allegati concordant.*

SVMMARIVM.

1 *Lucrū ſtatuti nō acquirit maritus ex tit. lucratiuo.*

2 *Expenſæ & onera matrimonii ſunt finalis ratio lucri dotalis.*

3 *Sponſa ad domum viri non traducta, lucrum ſtatuti maritus non conſequitur.*

4 *Max. quando vir eſt in mora traducendi vxorem.*

5 *Mora contrahitur quando mulier interpellatur, vel lapſum eſt biennium.*

6 *Maritus portionem ſtatuti lucratur, quādo incepit onera matrimonii ſuſtinere.*

7 *Dummodo fecerit expenſas conditioni iugalium condecentes.*

8 *Parum & nihil non differunt.*

9 *Maritus lucro ſtatuti priuatur ſi condecentia vxori non praeſtat.*

10 *Expenſa an condigna ſit iugalibus ſtatu arbit. iudicis.*

QVÆSTIO LXXXVIII.

DOtale lucrum non capit maritus titulo lucratiuo, ſed oneroſo, in compenſationem onerum nuptiarum, & matrimonii, & ideo, quia à cauſa oneroſa originem habet, niſi vir onera matrimonii ſubſtinuerit, non lucratur portionem ex pacto, vel ſtatuto promiſſam, quoniam improprie, & abuſiue lucrum dicitur, *gloſſa penultima, in leg. ſi donaturus, §. finali, digeſt. de conditione ob cauſas*, ex qua vt ſupra inferunt ibi Baldus,

Sal.

Sal. Roman. Aret. Abb. & Iaſ. idem Iaſon. *conſ. 1[illegible] volumine primo, Ruin. conſilio 11. numero quinto, volumine quinto.* & complures alii citati a Tiraq. *in l. ſi vnquam in gloſ. donatione largitus. nu. 212. C. de reuoc. dona.*
2 Etenim finalis ratio ſtatuti lucrum † viro deferentis, vxore ſine filiis decedente, non eſt matrimonii fauor, ſed expenſæ, & onera matrimonii, & licet matrimonii quoque fauor ſit à ſtatuentibus conſideratus, eſt tamen illa impulſiua ratio, non vero finalis. *Bartolus tract. de duobus fratribus, num. 6. Aret. in l. ſi ante num. 6. ff. ſolut. matr. Alex. conſ. 24. volum. 7. Dec. conſ. 67 circa finem. Pariſ. conſ. 62. num. 12. & 25. vol. 4. Ruin. conſ. 199. num. 6. vol. 1. cum infinitis propemodum aliis quos allegat Tiraqu. in d. l. ſi vnquam. gloſ. donatione largitus, num. 217. & 219. Rolan. a vall. tract. de lucro dotis quæſt. 4. num. 10.* & ita magis communiter tenea-
3 tur, vt maior pars ſupra citatorum affirmant. Et præmiſſa deciſione infertur, quod niſi mulier in domum viri traducta fuerit, matrimoniique onera ſubierit maritus, & niſi fecerit expenſas in veſtibus, & ornamentis nuptialibus, & aliis de more regionis fieri ſoliti, quod lucrum ſtatutarium non conſequitur, quoniam in ſponſa ad domum mariti non ducta, non vendicat ſibi locum ſtatutum, ex defectu rationis finalis ipſius. Qua in re, etſi variis varia ſentiant & multi teneant contrariam opinionem, quod maritus lucretur dotis partem ſtatutariam, quamuis nondum in domo viri mulier traducta ſit, ſed interim in domo propria, vel paterna mortua fuerit, quos infra recenſui *recollecta 73. num. 1.* nihilominus multo plures ſunt, qui tenent, quod traductio, & onerum matrimonii ſupportatio requiratur, *vt Baldus in l. non ſine, C. de bonis quæ lib. Sal. in l. cum te, C de donat. ante nupt. Soci. in leg. cum ucrit. ff. de condit. & demonſtr.* vbi dixit ſe non videre quomodo contraria opinio ſit communis, Vinc. Saluiolus ab Ocha Bononien. *in repetit. rubricæ, ff. ſolut. matrim. numero 89.* inquit non facile [illegible] ſe ab hac communi opinione recedere, vbi inſerit contractum ſuum pro hac parte editum ſuper ſtatuto Bononiæ de materia loquente, *Felin. in rubr. de ſponſalibus,* vbi poſt longam diſputationem, magis communem affirmat Cagnol. *in dicta l. exigere dotem. numero 11.* dicit quod eſt receptior ſententia, admonet tamen verba ſtatuti, tam in rubro quam in nigro ponderanda, & rationem in eo aſſignatam, *Abb. pulchre conſ. primo. per totum volumine primo. Dec. conſ. 67. vbi communis vol. 1. Pariſ conſ. 62. num. 18. & 23. vol 4.* vbi quod hæc opinio eſt magis communis in practica obſeruata, & conſuetudine approbata. *Mar. ſing. 106. communem atteſtatur Tiraq de leg. connub. [illegible] gloſ. [illegible] n. 19. [illegible] q. & iterum latius in d. l. ſi vnquam. gloſ. donatione la[illegible] n. 230. Boer. deciſ. 24. n. 33.* dicit hanc partem communiter approbari, *Rolan. à valle d. tract. q. 106. n. 33. & plenius his omnibus Io. Brunellus tract. de ſponſa. concl. 1. numero 23. cum ſeq. vſque in finem,* magis communem aſſerit, & pleniſſime quoque omnibus hinc inde citatis Gabriel. [illegible] *ad Math. ſilanum [illegible] 4.* vbi poſt multa [illegible] ſidet, quod de conſuetudine à iure & Doctoribus communiter approbata, requiritur quod ad domum viri ſponſa traducta fuerit, vt lucro dotis vir potiri v[illegible] opinione tantorum patrum auctoritate munita, ne recedamus
4 in deciſionis. Et præmiſſa ſententia præcipue ſequenda eſt quando maritus eſt in culpa ſiue in mora traducendi vxorem, nec enim mora ſua ſibi proficua eſſe debet, & ex ſua culpa præmium conſequi, *arg. l. ſi ab hoſtibus §. ſi vir, ff. ſolut. mat. cum ibi notatis.* marito enim diſſimulante procraſtinateque mulierem traducere, & onera matrimonii ſubſtinere abſurdum eſſet, quod [illegible] vxore defuncta portionem [illegible] conſequeretur. Abſurditas autem in qualibet materia, & præſertim in ſtatutorum interpretatione euitanda eſt, & circumſcriptis verbis mens eſt ſequenda, *Anch. conſ. 47. n. 2. Bolognin. conſ. 38. n. 3.* ſtatuta enim ita ſunt exponenda ne naturali rationi repugnent, & in abſurdum nos ducant, *Signorol. conſ. 80. Paul. de Caſtro conſ. 117. vol [illegible]*. Et quod ſi per maritum [illegible] it, quo minus vxorem traduxerit, lucrum ſtatuti conſequi non debeat, tenent Baldus *in dicta l. non ſine, n. 1. C. de bonis quæ lib. Ripa in rubr. n. 69. ff. ſolut. matrim. Bald. conſ. 110. vol. 2. Alex. conſ. 129. n. 12. vol. 7. Pariſ. conſ. 62. n. 29. vol. 4. Rolan. quæſt. 106. in fi.* vbi refert Baldum, dicentem, quod ſicut vir dotem petere non poteſt, [illegible] ducat vxorem, ſimiliter, nec lucrum dotis, [illegible]
5 per abſentiam eius. At ſi per [illegible] quominus ipſa traduceretur, m[illegible] ro [illegible] fraudari nō debet. [illegible] ita demum [illegible] illius in mora conſtituitur, ſi marito [illegible] recuſant, vel differunt, & interim moritur ſponſa, vel ſi lapſum ſit biennium a tempore quo matrimonium contractum fuit, & vir onera matrimonii ſuſtinuit, *l. ſi. §. præterea. C. de iure dot. & tenent ibi Aret. Imol. & Alex. & idem quoque ponit Iaſ. in l. de diuiſione, ff. ſolut. matrim.* & quod mulier debeat a viro interpellari, nec ſufficiat mora irregularis, voluit Paul de Caſtro *in l. iubemus § ſane n. 4. C. de ſac. ſanct. eccleſ. Soc. d. l. de diuiſione n. 6. Ruin. conſ. 133. num. 3. vol. 4. Rolan. in ſuis quæſtionibus quæſt. 8.* vbi exiſtimat hanc ſententiam tamquam magis receptam in iudicando, & conſulendo ſequendam. Præmiſſa ergo ſequendo ſententiam, quod maritus lucrum ſtatuti non conſequitur niſi vxore traducta, limitatur
6 non procedere quando ante traductionem vxoris vir inceperit ſuſtinere onera matrimonii emēdo veſtes ſponſalitias, monilia, & alia id generis ornamenta muliebria, ac nuptias præparando, tunc namque lucro ſtatuti dignus efficitur, ſecundum Aretinum *in §. fuerat n. 24. Felin. in conſ. 3. de præſumpt. Alex. conſ. 129. vol. 7. Par. conſ. 62. n. 12. & 21. vol. 4. Tiraq. d. gloſ. donatione largitus, n. 219. Rolan. tr. de lucro dotis, q. 106. n. 38.* Quam vtique limitationem declarare debemus, ita demum veram eſſe, quando maritus expenſas fecerit, quas ex more ciuitatis fieri ſolent & iuxta perſonarum, tam mariti quam v-
7 xoris, & agnationis vtriuſque dignitatem. Sed ſi fecerit expenſas conditioni iugalium non condecentes, & quæ ſint valde exiguæ, tunc ſumptus huiuſmodi in conſideratione eſſe non debent, cum de minimis non ſit habenda ratio, neq; propterea portionem ſtatutariam lucrari poteſt, *arg. l. ſcio, ff. de in integ reſt. [illegible] 1. de conſt. Abb. d. conſ. 1. n. 6. & ita eſt etiam*

de mente *Aret. d.§.fuerat n. 24* & id[illegible] de modici-
tate ſumptuum, ſequitur Rolan. *d. tract. de lucro do-
tis quaeſt. 106. n. 28.* vbi dixit, quod ſi expē[illegible]s alicuius
valoris fecerit, procedat opinio [illegible]ōt[illegible]a, & ſub n.
42. expreſſius dicit, ꝙ ſi maritus nu[illegible] ſub[illegible]uit o-
8 nera vel modica, quicquā lucrari non poteſt. Con-
firmatur ex eo ꝙ parum, & nihil non differūt, *Iaſ.
in l. ſciendū in princ. n. 7. ff. q. ſat ad. cogant. Affl. deciſ. 7[illegible]. n.
2. Pariſ. plene d. conſ. 165. n. 14. vol. 4. Tiraq. in l. ſi vnq. n.
124. C. de reuoc. donat. in gloſ. donat. larg.* vbi multa ex-
empla referūt, cum de his quæ modici ſunt præiu-
dicii lex curare magnopere nō ſoleat, *Aym. conſ. 182.
n. 15. vol. 1.* Nam veluti priuatur maritus fructibus
9 dotis ſi vxori neceſſaria & eius conditione cōde-
cētia nō ſubminiſtret, *l. pro onerib. C. de iure dotium, l.
dotis fruct. ff. eod.* eadē ratione debet carere lucro ſta-
tutario, ſi ſumptus indecentes fecerit, *arg. l. quod in
vxorem C. de neg. geſt. & l. ſi ab hoſ. lib. §. fi. ff. ſolut. matr.* &
ita videtur fuiſſe de mente Alex. *d. conſ. 129. n. 11. vol.
7. Soc. conſ. 8. n. 7. vol 3.* vbi ait eſſe maritum in culpa,
qui contra mores ciuitatis facit, & lucro priuari
debet. Et an expenſa a marito facta modica ſit vel
10 condigna perſonis ſe[illegible]ndum morem ciuitatis iu-
dicis arbitrio ſtandum eſſe cenſeo, vtpote à iure
non definita ſiue limitata, per ea quæ refert Ti[illegible]aq.
*in l. ſi vnquam, in gloſ. omnia vel partem aliquam n. 31. C.
de reuoc. donat.* vbi multa ſimilia ponit & in ſpecie
de impenſa magna vel modica tradit.

SVMMARIVM.

1 *Vſuras dotales ſi per totum matrimonii tempus mari-
tus non exigerit illas remiſiſſe videtur.*

2 *Alex. & aliorum contrarium tenentium reprobatur
opinio.*

QVÆSTIO LXXXIX.

1 MAritus qui per totum matrimonii tempus
vſuras dotales non petiit, illas continuo ſi-
lentio remiſiſſe, & vxori donaſſe cenſetur, *l. vir v-
ſuras. iuncta glo in verbo & donantibus, in 2. intellectu, ff.
de donat. inter virum & vxorem, vbi Odofr. Alberic. Bart.
& Salic. Roman in l. in Inſ[illegible]lam, §. vſuras num. 16 ff. ſolut.
matr.* dicens tex. *in d. l. vir vſuras.* aureum & ſingu-
larem, & ad hoc menti tenendum eſſe, & idem
conſulendo tenuit *conſ. 516. n. 16. Franc. Cremen. ſing.
1. ſi maritus Alcia. tract. præſumpt. part. 1. præſumpt. 32. n.
7. & 8. Bal tracta. præſcript. 1. parte 3. partis principalis.
quæ 10. n 17. Boer deci. 196. num. 4.* contrarium voluerunt
2 *Aret. in § fuerat n 7. inſt. de actio. Corn. conſ. 145. n. 19 vſ-
que in fi. conſ. vol. 2. Alex conſ. 63. n. 16. & 17. vol. 4. & conſ.
208 n. 10. vol. 7. Dec. conſ. 571. per totum,* maxime in fine
aſſerentes vſuras non remitti huiuſmodi ſilentio,
tu dic quod imo remiſſe cenſentur. Quoniam
quatuor potiſſimum fundamentis Alex. & alii in
oppoſitum adducti nituntur, quæ tamen non ob-
ſtant, & primo dum Alex. & reliqui dicunt, quod
tex. *in d. l. vir vſuras* procedit quādo maritus viuens
expreſſe remiſit, & donauit vxori vſuras ſibi debi-
tas, per glo. ibi quæ ita in prima expoſitione tenet,
reſpondetur quod ab hoc intellectu gloſ. recedit,
& ad aliũ tranſeundo dicit, vel forte non peten-
do donaſſe videtur, *arg. C. de bonis quæ lib. l. cum opor-
tet,* vbi pater non petendo vſumfructum in bonis
filii ſibi debitum illum remiſiſſe cenſetur, & hunc
intellectum approb[illegible] Odofr[illegible] &
Sal. Secundo dum Alex & alii dicunt, quod tex *d.
l. vir vſuras,* procedit in vſuris conu[illegible]bus,
reſponde quod vſuræ conuentionales iure acti-
nis debitæ difficillius remittuntur quam quæ offi-
cio iudicis debentur, vti ſunt vſuræ dotales, hinc
eſt quod primo caſu ſoluta ſorte principali, non
remittuntur vſuræ conuentionales, ſecus in ſecun
do caſu, *Bald. in l. 2. in fin. C de luit. pignor & in l. marito
§ ſi fundum in fin vbi & Alex. ff. ſolu. mat Campeg. tract.
de dote parte 2. q. 1. Alcia. vbi ſupra Tiraq. in l. ſi vnq̃ in
verbo reuertatur n. 403. C. de reuoc. donatio* [illegible] *in d. l.
vir vſuras* in ſtipulatum deductæ ſunt vſuræ, & iure
actionis debitæ, vt non petendo illas remiſiſſe di-
cuntur, multo magis remiſſæ videntur vſuræ do-
tales officio iudicis debitæ. Tertio non obſtat,
quod ſecundum Alex. & alios lex *vir vſuras,* loqui-
tur de vſuris odioſis ex titulo lucratiuo debitis,
non vero de his, quæ ex titulo oneroſo debentur,
quales ſunt dot[illegible]po[illegible] quod n[illegible]x. n[illegible];
gloſ neque [illegible]ium aliquis, *in d. l. vir vſuras* [illegible]-
cit hoc, & eſt diuinatiuus intellectus, ideo non te-
nendus, neq; Bart. *in l. quæ dotis, n. 7. in fin. ff. ſolut. ma-
tr.* dicit id ad quod allegatur ab Alex. Nam licet i-
bi Bart. meminerit de lucro vſurarum odioſo, non
tamen loquitur in terminis *d. l. vir vſuras,* nec de ea
verbum vllu facit. Quarto non obſtat dum dicunt
quod *d. l. vir vſuras* procedit in vxore, ſecus in ſoce-
ro dotem promittente, inter quos non de facile
donatio præſumitur, quēadmodum inter virum
& vxorem. Quoniā imo ſicut inter virum & vxo
rem donatio de facili præſumitur, ideo prohibe-
tur, ita inter ſocerum & generũ, *l. 3. §. qui in eiuſdem
iuncta gloſ ff. de donat. inter virum & vxorem, & in l. nec
inter eas cum ſeq. C. eo. Oldr. conſ. 245. n. 1.* E[illegible] igitur
prima opinio tenenda, quod inducatur tacita re-
miſſio ſeu donatio ex ſilē[illegible]o totius tēporis cōſtan-
tis matrimonii, reprobata opinione Ale[illegible] & [illegible]-
rum, prout Alex reprobat Balb. *in loco ſupra citato,*
& Alciat. quoq; vbi ſupra, qui dixit quod Alex. ca-
uillando ad *d. l. vir vſuras* proceſſit, videturque hæc
prima opinio nedum ratione munita, ſed [illegible]am
multo plurium [illegible]ctoritate, ideo ſequēda, *c. ne innì-
taris de conſt. l. minime, ff. de leg.*

SVMMARIVM.

1 *Cōfeſſio extraiud iuditiũ ad torturã ſufficiēs nō facit.*

2 *Inditium ſuper qualitate à maleficio [illegible]parata, per
duos teſtes probari debet.*

3 *Teſtis vnicus qui immediate ſuper maleficio deponit
facit inditium.*

4 *Teſtes infames, cum tormentis recipiuntur, quando
aliter veritas non poteſt haberi.*

5 *Cōfeſſio extraiudicialis in iuditio non perſeuerata non
facit ad torturam inditium.*

6 *Confeſſio coram incompetente iudice facta, ſi ſit re-
uocata non facit inditium.*

7 *Confeſſio extraiuditialis reuocata quod non faciat in-
ditium alii comprobatur authoritatibus.*

8 *Confeſſio cui ius vel natura re[illegible] co[illegible]tenti non
præiudicat.*

9 *Confeſſio indiſcreta reo non no[illegible]et.*

10 *Confeſſio non veriſimilis præiuditium non affert*

Quali-

11 *Qualitas perſonæ, & probabiles coniectura conſiderandæ ſunt.*
12 *Reus de ſe tortus, & confeſſus de ſocus non debet interrogari.*
13 *Niſi in caſibus ſpecialibus à iure permiſſis.*
14 *Confeſſio rei interrogati de ſocus in caſibus à iure permiſſis facit inditium, quando extant præſumptiones contra nominatum.*
15 *Confeſſio quæ nec potentialiter, nec actualiter vera eſſe poteſt, confitenti non nocet.*
16 *Teſtes infames inditium ad torturam non faciunt.*
17 *Teſtes non concordantes, ad concordiam reducuntur vt falſum euitent, non vt probent.*
18 *Inditia quæ pro reo ſunt contrarus inditus fortioribus tolli debent.*

Qvæstio XC.

VIderetur dicendũ, reũ hũc tormẽtis ſubiicien-
dũ eſſe ex cõfeſſione extraiudic. ab eo vt aſ-
ſeritur emiſſa, q̃ homicida de quib. agitur cõmitti
curauerit, conſilium & auxiliũ ſicariis ipſis præ-
1 ſtando, confeſſio namque extraiuditialis facit in-
ditium ad torturam, eo quod non generale, aut re-
motum inditium, ſed propinquum, & negotium
tangens eſſe dicitur, *Bartolus in l. final. ff. de quaeſt. & in leg. capite quinto, ff. de adulter. Baldus & alij in leg. magiſtratibus ff. de iuriſdict. omn. iudic. Felinus in capit. olim. numero 2. de reſcript. idem Felinus & Dec. in cap. at ſi clerici de iud* & ita communiter tenetur, vt Bald.
refert *d. l. magiſtratibus* & probant Felinus & Dec.
vbi ſupra, & firmat quoque multis concordanti-
bus & communiorem dicit Blanc. *tract. de inditiis n. 204.* Quod quidem inditium dicitur coniectura
ex probabilibus ſaltem licet non ex neceſſariis or-
ta, à quibus poteſt abeſſe veritas, ſed non veroſimi-
litudo, Baldus *in l. non hoc. in finalibus verbis, C. vnde legitimi Blanc. tract. de inditiis num. 45.* nulla etenim
eſt maior probatio, quam oris proprii confeſſio,
l. generaliter, C. de non numer. pecun. c. per tuas de prob. …10. confirmatur ex eo quod omnis ſemiplena
probatio in ciuilibus facit inditium in criminali-
bus, *Hippol in pract. §. diligenter num. 2.* confeſſio vti-
que extraiuditialis plene probata ſemiplenam
conſtituit probationem in cauſa ciuili, ad Barto-
lũ & alios, & præſertim Iaſ. *in l. admonẽdi, ff. de iureiur.*
igitur in cauſa criminali inditium oritur ex cõfeſ-
ſione præmiſſa, & per duos teſtes cõteſtes cõfeſſio
ipſa extraiudicialis probari debet, prout regula-
re eſt, quod ad probandum quodlibet inditium,
dummodo non ſit immediate ſuper maleficio, ſed
ſuper qualitate à maleficio ſeparata, duo requi-
runtur qui ſint idonei teſtes, vt declarat Blanc. *d. tract. de indit. n. 47. & ſeq. Marſil. l. 1. §. præterea n. 25. ff.*
3 *de q. & in d. l. de minore §. plur. n. 95. ff. eo.* Sin autẽ teſtis
vnicus omni except. maior immediate ſuper ma-
leficio deponit, p vnũ ex ſenſibus corporeis, tunc
inditiũ oritur ex depoſitione illius, *Bald. d. l. fi. ff. de*
4 *qu. cũ mul. aliis ibid. ab Hip. … citat. n. 6. Blanc. d. tract. de indit. n. 46. & ſeq. vbi commun.* Quin etiam non ſo-
lum idonei teſtes admittuntur, ſed etiam infames
cum tormentis in ſubſidiũ, quando aliter veritas
non poteſt haberi ex natura facti, cum à commu-
niter accidentib. neq; potentia, neq; actu teſtes
interuenire poſſunt, & tunc quidem non ad con-
demnationem recipiuntur, ſed vt teſtimonium i-
pſorum producat inditium ad torturam ſufficiẽs,
Bart. & Bald in l. cunct. popul. C. de ſumma trinit. & expreſſe firmat ibi Sal. in fi. verb. & Iaſ. n. 46. & 50 Imol. c. teſt. n 9. vbi & Felin. n. 10 & 12. de teſt. Blanc. tract. de indit. n. 333. Aym. conſ. 35. n. 19. vol. 1. Marſ. ſing. 426. Auffre. tract. de teſt. in verb. infamu, etſi cum tormẽtis teſtis
de alio confitetur, quando non in ſe, ſed in alium
torquetur, validior eſt eius confeſſio, *Bart. in l. 1. de queſt. Bald. d. l. cunct. popul. n. 5. in fi.* verum præmiſ-
ſis non obſtantib. legitima & ſufficientia inditia
5 ad tormenta, non extare exiſtimo. 1. quia confeſſio
extraiudicialis in iud. nõ pſeuerata, cõſitenti non
præiudicat, neq; inditium aliquod facit ad tortu-
ram, reuocanſq; confeſſionem ſuam de errore do-
cere non tenetur, quia illa non tenuit, quoad ali-
quod priuilegium iuditii, ſed ſolum quoad præ-
iud. facti. *Bald. in l. fi. n. 96. C. de confeſſ.* vbi mouet tor-
quendum, vt ſit cautus confeſſionem expreſſe re-
6 uocando. Et Bald. de confeſſione coram incom-
petenti iudice facta ſcribens, tenet, quod reuocata
non facit inditium, idem tamen dicendum eſt de
confeſſione extraiudiciali, quia confeſſio coram
incompetenti iudice facta valet vti extraiuditialis
& in hoc parificantur. Bald. qui hoc communiter
teneri dicit *in d. l. magiſtrat.* ſequuntur & compro-
bant Dec. *in c. at ſi cler. n. 17. de iudit Romual. d. l. magiſt. n. 1. ff. de iuriſd. omn. iud. poſt Alex. ibi n. 6. & Soc. n. 3.* &
quamuis dubitaſſe videatur Iaſ. *d. l. magiſt. n. 7.* & co-
gitandum relinquat & expreſſe contrarium tene-
at Blanc. *d. tract. de indit. n. 209.* non tamen eſt à præ-
miſſis recedendum, quia Blanc. allegat Dec. *d. l. magiſtrat.* qui hoc tantum dicit, quod id totum iudi-
cis arbitrio relinquitur, & Blanc. rationes nõ mul-
7 tum vrgere videntur. Et quod confeſſione extra-
iuditiali iuditialiter reuocata, confitens torqueri
nõ valeat, tenet quoq; Felin. *in c. olim. n. 2. de reſcr. & in c. at ſi cler. n. 9. de iudit. vbi & Dec. n. 17. Marſ ſing. 310. credo te ſcire, & in pract. crim. §. exam. n. 32. & §. d. … defenſion n. 64. Thom. Ferratr. cautel 27. Io. Arnon. ſing. 74.*
vbi dixit, hoc perpetuo memoriæ mandandum, 1o.
dẽ *cant. 19.* non immerito igitur Iaſ. *d. l. magiſtr. n. 6.*
dixit, nota hoc perpetuo in pract. quia amicum à
tortura euadere, Imol. cõſuluit Anch. *conſ. 24. n. 4.*
quod cõfeſſio iuditialis in tormentis emiſſa reuo-
cari poſſit, & niſi alias de crimine cõſtet reus con-
dẽmnari nõ poteſt, aſſerens ſe ita de facto obtinu-
iſſe, & reprehendens iudices condemnationes an-
helãtes, qui ſe difficiles exhibent in huiuſmodi, &
de reuocatione cõfeſſionis iuditialis prætextu er-
roris, plenius ſcribit Marſ. *in l. 1. §. fi. n. 61. ff. de queſt.*
8 Secũdo cõfeſſio hæc reo nõ nocere probatur, quia
cõfeſſio cui vis vel natura reſiſtit, cum nec poten-
tialiter, nec actualiter vera eſſe poſſit, confitenti
nullatenus præiudicat, *l. confeſſionib. vbi Bart. Bald. & Alb. per illum tex. ibi confeſſion. naturalib. cõuenire debẽt, ff. de interrog. actio. cum cõcordantib. adduct. per Roman.*
9 *conſ. 113. in finalib. verb.* Et primo ius huic confeſſio-
ni repugnat, quia eſt indiſcreta, & indeterminata,
cum per eam non diſcernitur de quibus confitens
loqueretur dũ dixiſſe aſſeritur, *Caſtoro volenano am-*

mazzare &c. & de confeſſione indiſcreta, & inde-
terminata, in ſimili caſu conſuluit Ioan. de Ana-
nia *conſ.17.n.7.* cui Bologn. ibi ſubſcripſit de quo-
dam qui confeſſus fuerat occidiſſe Ant. nec appa-
ret de quo Ant. loquatur, & concordat Iaſ. *in l. ius-
iurandum quod ex conuentione §.procurat.n.23.ff.de iure*
10 *iurand.* Secundo eidem confeſſioni ius non aſſiſtit,
quia non veriſimilis neq; iudex confeſſioni non
veriſimili fidẽ debet adhibere, cũ cõfeſſiones cri-
minũ debeãt eſſe continentes veroſimilitudinem,
*Gram.deciſ.2.n.41.& conſ.16.n.2.Marſ.l.1.in princ.n.35.
de quæſt.* vbi ad id multa allegãt, & inveroſimilitu-
do in hoc caſu multipliciter deprehẽditur, primo
ex modo cõfeſſionis, quia ex abrupa emanata di-
citur, nullo præcedẽte ſermone, vel nulla præexi-
ſtente cauſa, cuius occaſionem veroſimiliter reus
id confiteri debuiſſet, adquæ faciunt quæ ſcribit
Blanc. *tract.de indit.n.207.* & de cõfeſſione ſine cau-
ſa, quod cõfitenti nõ præiudicet etiam in crimina-
libus, tenuit Aret. *conſ.24.n.1. cum alijs de quibus per
Hippolit.in rubr.n.77.C.de prob.* Secundo ex qualitate
perſonarum tam prætẽſi confitẽtis, quam eorum
quib. cõfeſſio facta dicitur, nam reo illi ex genere
vitæ, & morũ qualitate nulla erat amicitia vel con-
uerſatio cum dictis N. & N. obſcuræ conditionis,
ac infamibus, ita vt veroſimile non ſit hæc grauia
11 illis communicaſſe, ſicut in ſimili qualitatem per-
ſonæ, & cõuerſationem inculpati, cum inculpãte
& probabiles coniecturas arbitrio iudicis cõſide-
randas, inquit B[illegible] *conſ.95 n.1.vol.1. Angel. tract.ma-
leficiorum in verbo fama, verſ.quæro quid ſit.* Aug. de A-
rimino *in additione ad eundem Auge. in dicto verbo fa-
ma. verſ.quæro qualiter Gram.voto.6.n.3. Boer. tract. de
ſeditioſ. 4. præmiſſo.* vbi ait ex perſonis hominum
dicta penſamus, allegat *l. primam, C.ſi quis imperat.
maledix.* & alia de quibus ibi, & qualitatem depo-
nentium, & eorum contra quos deponitur obſer-
uandam eſſe, an veroſimile ſit eos mentiri, refert
Marſil. *in l.1.§.diuus,n.5 ff.de quæſt.ex mente Aretini in
c.cum P.de accuſat.*
21 Tertio ius huic confeſſioni reſiſtit, quia ea pro-
batur per teſtes non rite interrogatos, regulare eſt
enim, quod reus de ſe tortus & confeſſus, de ſociis
interrogari non debet, & ſi interrogatur, eius di-
ctum, & inculpatio, neque plenam, aut ſemiple-
nam probationem aſſerit, nec etiam ad torturam
facit inditium, ſed tantum ad inquirendum indi-
tium præſtat, *Bald.conſ.95.in principio vol.primo, & ple-
nius Brun.tract. de inditiis & tortura, 3 quæſt. prima
partis numero 25.Gram.conſilio 44.numero quarto,* fal-
13 lit tamen in quibuſdam caſibus ſpecialibus enu-
meratis per gloſ. & ſcribẽtes *in l.fi.C.de accuſ.* quan-
do aliquæ contra ſocios ſeu nominatos laborant
præſumptiones vel inditia, tunc enim de ſociis in
14 caſibus exceptis poteſt interrogari, alias ſecus, & ſi
fuit reus in caſibus à reg. exceptis de alio interro-
gatus, contra quem non extabant præſumptiones
talis nominatio vel inculpatio, non facit inditium
per ea quæ referũt Guid. de Suzaria *tract. de inditiis
numero quinquageſimo, vbi Bolognin. in addit. alios ad-
ducit,* Brunus *vbi ſupra numero 24.* tria neceſſaria
eſſe dicens, primo quod de aliis interrogetur in
caſu a iure permiſſo, ſecundo vt interrogetur in
genere non autem in ſpecie de tali homine, quia
hæc eſſet potius ſuggeſtio quam veritatis indaga-
tio, tertio quod præcedant ad interrogandum in-
ditia, & plenius comprobat Marſil. *in pract. §.dili-
genter n.59.cum plurib.ſeq.& tenet Gram. conſ.44.n.1.
Marſil.conſ.15.n.5.idem Gram. voto 6 n.2.* & ita com-
muniter tenetur, vt voluit Bolog. vbi ſup. & Gram.
15 *d.voto 6.* Quarto confeſſioni natura reſiſtit, quia
nec potentialiter, nec actualiter vera eſſe poteſt, vt
verbis vtar Bart. *in d.l.confeſſionib.ff.de interrogatoriis
action.* Nam vbi deficit potentia, ibi deficit actus,
*Bald.in l.filium eum definimus, ff. de his qui ſunt ſui vel a-
lieni iuris,* vbi marito per decennium abſente re-
uerſo, & anniculo in domo reperto a marito ge-
nitus eſſe non poteſt, & facit text. *in l. inde Neratius,
§.fin.ff.ad l.Aquiliam, iuncta gloſ. in verbo confeſſus,* vbi
confeſſio de homine interempto, quem adhuc in
humanis exiſtere conſtat non valet, tamquam im-
poſſibilis, & contra naturam, hic vero probatur
abſentia huius rei a loco confeſſionis eo tempore
quo dicitur ammiſſa, ergo verũ fuiſſe id quod p̃ten-
ditur impoſſibile eſt, per ea quæ ponit Brun. *d.tract.
de indit parte 1 quæſt. 5.n.3.* & de impoſſibili confeſ-
ſione, quod confitenti non præiudicet, vide
Marſil. *in rubr.n.105.C.de probatio.* Tertio principa-
liter N. vnus ex teſtibus confeſſionem aſſirmans
nõ probat, quia infamis & vilis perſona, & nedum
infamia facti, ſed etiam iuris, quia alias de delicto
graui & infamante condemnatus, quodque te-
16 ſtis infamis dictum non probet inditium etiam
remotum a facto, conſuluit Aym. *conſ. 2.n.2.vol 1.*
vnde Marſil. *ſing.457.* nõ auſus eſt affirmare, quod
teſtes infames inditium ad torturam probant, &
Bald. qui in contrarium allegatur, *in d.l.cunctos po-
pul.n.5.* dixit eorum teſtimoniũ inditium facere ad
inquiſitionem duntaxat, imo etiam nec ad inqui-
ſitionem inditium facere huiuſmodi teſtis dictum
tenet ibi Andr. Barbat. *in addit.* & videtur eſſe de
mente eiuſdem Barbat. *in c.teſtim.de teſt.* Præterea
17 nõ ſunt in tempore concordes, ideo red[illegible]r ſin-
gulares vel in ſuo dicto falſi, neq; ad concordiam
reducũtur, vt probent, ſed tantũ ne falſum incur-
rãt, *Alex conſ.73.num.2.vol.1.* vbi iura & auctoritates
adducit. Quarto principaliter accedit, quod nulla
erat huius rei cum interfectis inimicitia, idcirco
quatenus eadẽ cõfeſſio legitime probatur, & indi-
tiũ faceret, illud tollitur & eliditur, cõtrariis indi-
tiis fortiorib. & veroſimiliorib. cum nõ ſit credẽn-
dũ talia fieri tractaſſe in perſona eorũ, cum quibus
18 inimicitia nulla erat. Vbi enim pro reo aliqua vi-
gẽt inditia fortiora eſſe debẽt inditia cõtra reũ, vt
ad fortunã poſſit perueniri. *Ang.tract. maleſ. in verbo
fam.vbi Aug.concor.mecum in addit. Guid. de Suzar. tract.
de indit.n 92.Rui.eo. tract.part.1.q.3.n.6.* hæc.n. pluri-
mũ aduertẽda eſſe monẽt Aug. vbi ſupra *verſ.quæro
an vnũ indit. & Aug.de Arim.ibid. in add.n.20.* dicentes,
quod bonus iudex inquiret, cum quib. inquiſitus
cõuerſatur, p quæ loca, cuius vitæ antea fuerit, an
talia de quib. inculpatur facere conſueuerit, cuius
opinionis, & famæ eſt in ciuitate, an inimicitia ali-
qua præceſſerit, ex quib, cõſcientiã ſuã inforrmabit
cum

tũ certa doctrina in huiuſmodi tradi nõ poſſit, ſed id totũ iudicis cõmittitur arbitrio. Et quod iudiciũ ex confeſſione extraiudiciali ortũ habẽs contrariis elidatur inditiis, dixit Ang. *in tract. maleſic. in verb. comparuerũt d. inquiſitus in prin. n. 4. Gram. cõſ. 44. n. 5.* vbi habetur, quod tale inditium extraiudicialis cõfeſſionis nedum eliditur, ſed etiam in totum tollitur, ſi probatur inquiſitum virum eſſe bonæ opinionis & famæ, & plurimi ita tenentes adducuntur. Ex quib. contrariis vt ſup. ſublatis, ea ſententia præualere debet, quod reus nulla ratione torqueri poſſit, cum ea quæ fiſcus allegat, nõ ſubſiſtere, & pro reo adducta conſiſtere manifeſtũ ſit.

SVMMARIA.

1 *Pœna reorum à Deo eſt.*
2 *Malum duplex eſt, culpa & pœna.*
3 *Pœna triplex eſt, actio, paſſio, & carentia boni.*
4 *Pœna iniuſta purgatoria eſt in viris iuſtis.*
5 *Malum Deus non fineret, ſi bonum inde non eliceret.*
6 *Pœnas non ſemper propter peccata Deus infligit.*

QVÆSTIO XCI.

HActenus de pœna, quæ homini ab homine irrogatur, nũc de pœna, quæ homini à Deo infligitur agendũ, eſt ad ſolatiũ eorum, qui iniuſtẽ quandoq; torquentur, vel alias ſeuerius quam par
1 eſt, puniuntur. Sciendum eſt igitur, quod † pœna malum quidem eſt malis, ſed in bonis Dei operibus connumeratur. Quoniam iuſtum eſt, vt mali puniantur, ob idque Deus apud Iſaiam dixit: *Ego Dominus creans malum.* Et Amos inquit: *Non eſt malum in ciuitate, quod non faciat Dominus.* Et in Ecleſiaſtic. habetur: *Bona & mala à Deo ſunt.*

2 Malumq; hoc caſu duplici in differentia conſideratur, nempe malum culpæ, atque malum pœnæ. Quippe malo culpæ Deus effectiue nõ cõcurrit, & ſic verum eſt, quod Deus mali auctor nõ eſt, prout malum ſignificat peccatum. Quatenus vero peccati pœna malum dicitur, hoc eſt quod Deus facit, ſub ratione tamen boni, prout docet Magiſt. *in 2. ſentent. diſtinct. 37. §. fin. & S. Thom. 1. 1. qu. 48. art. 6. Scotus vero in ead. diſt. 37. qu. vnica circa fin.* ait: duobus modis dicitur pœna, vno prout eſt carentia boni conuenientis naturæ. Alio modo dicitur pœna aliquod poſitiuũ diſconueniens naturę. Et 1. modo pœna non eſt à Deo efficiente, ſed à Deo deferente. Quoad 2. modũ ait, in operibus Dei ſunt opera pœnalia, licet ſint mala ipſis punitis, quia eis diſconueniunt, hoc eſt, illis affligunt. Plenius vero de hoc Sanctus Bonauentura ſcribens ponit triplicem pœnæ differentiam, *in dict. 2. ſententiar. libro. diſtinction. 36. articul. tertio queſtion. ſecunda. in reſolutione.* inquit enim, primo pœna dicitur actio rei ſedentis, vt eſt aduſtio ignis, quę non eſt ipſe ignis, ſed per ignem fit. In eo autem qui torquetur, erit pœna, funis ictus, qui non eſt funis, ſed per funem fit. Secunda pœna dicitur paſſio eius, qui punitur, cuius dolor & cruciatus dicitur pœna delinquentis. Tertia pœna eſt defectus alicuius boni. Pœna ergo prout eſt actio vel paſſio in delinquẽte à Deo eſt, quoniam pœna ab ordine eſt, & quod ordinatum eſt, à Deo eſt. At ſi pœna dicatur defectus, ſiue carentia alicuius boni, à Deo nõ eſt, quia non habet à Deo cauſam efficientem, & hoc eſt, quod dixit Scotus vbi ſupra, non eſt à Deo, propter demeritum voluntatis in actu peccandi, cui nõ coagit Deus. His ſic præmiſſis ſequitur, quod omnis pœna per iudicem reo impoſita, ſiquidẽ iuſta eſt, à Deo eſt, miniſterio iudicis, quę plane pœna cum à Deo ſit, nedum patienter ſuſtinẽda eſt, ſed etiam gaudenter amplectenda, cum omnis pœna, vt inquiunt Magiſtri, eſt eius, qui peccauit ordinatiua.
3 Hoc eſt ad emendationem † delinquentis a Deo data. At ſi tormenta reo iniuſte inferuntur, hæc à Deo efficiente non ſunt, tametſi a Deo deferente ſint, quoniam peccato iudicis iniuſte punientis Deus non aſſiſtit, quamuis bonum, ex eo per accidens præueniri poſſit, *S. Bonauen. in 4. diſtin. 20. art. 1.*
4 *q. 3.* Deus namque † omnipotens, Auguſtinus ait, cum ſumme bonus ſit, nullo modo fineret aliquid mali eſſe, niſi vt benefaceret etiam de malo. Meliuſq; iudicauit Deus de malis bona facere, quam mala nulla permittere, cuius ſententiam exponit Mag. *in 1. diſt. 46. §. quod vero. & ſeq.* dicens: Ex malis
5 quæ fiunt, bonis † accidit bonitas, id eſt, vtilitas, quia eminentius commendãt bona, vt magis placeant, & laudabiliora ſint, dum comparantur malis, & poſt Magiſt. ibi S. Thom. *art. 4.* declarat, inquiens: Potentiam creaturæ, quæ bonum vel malum poteſt operari, Deus vult effectiue, & ſecundum hoc dicitur mala permittere, bonum autem quod ex malo occaſionatur. Illud Deus vult, ſed melius, & plenius declarat Gregor. de Arimin. ibidem, dicens: Omnia, quæ ſunt, bona vel mala ſunt, ſi bona, illa nobis vult Deus voluntate antecedente, & ex ſeipſo, tanquam ex prima cauſa, omniũ bonorum noſtrorum, liberali & gratuita; ſi mala, vel ſunt mala pœnæ, vel culpæ. Si ſunt mala pœnæ, illa vult nobis Deus voluntate conſequente, non ex ſe ipſo, ſed ex cauſa noſtra, nõ enim ſine cauſa & demerito noſtro punit, ſicut ſine cauſa & merito noſtro largitur. Si autem ſunt mala culpæ, illa nobis neutro modo vult Deus, nec illorũ nobis eſt cauſa, quoniam nec vult nos peccare, nec facit vt peccamus, ſed concedit & permittit libero hominis arbitrio. Hæc ille, ex quibus infertur, quod peccati iudicis iniuſte punientis cauſa non eſt a Deo, ſed ab ipſo iudice ex libero eius arbitrio, ſed malum pœnæ ideo à Deo eſſe dicitur, quia per accidens, ſiue occaſionaliter ex malo iudicis bonum in reo elicit Deus, nempe patientiam illius voluntariam, diuinæ ſe voluntati conformantem, ad imitationem ſaluatoris, iniuſte pro noſtra ſalute paſſi. Et ratio, quare malum pœnæ à Deo ſit, ſiue mediate per hominem iuſte intelligat, vel ab homine iniuſte inferri permittat. Hæc adducitur, quod non
6 ſemper propter peccata † Deus pœna temporali caſtigat, ſed etiam plurib. aliis ex cauſis, vt ex mente Auguſt. ponit Mag. *in 4. diſt. 15. circa prin. refert & ſequitur Duran in 2. diſt. 36. q. 3. &* 1. vt iuſtis per patientiam merita augeãtur, vt in Iob: cæteriſq; ſanctis. Secundo ad cuſtodiam virtutum, ne ſuperbia prępualeat. Exemplum eſt in D. Paulo, cui, ne magnitudo reuelationum ipſum extolleret, datus eſt ſtimulus carnis, hoc eſt ſecundum re-

migium infirmitas corporalis 3. ad corrigenda
peccata, quemadmodũ euenit Mariæ ſorori Moy-
ſis, quæ percuſſa eſt lepra. 4. ad gloriam Dei ma-
nifeſtandam, vt in cęco Euangelico illuminato,
qui non peccauerat, nec ipſe, neque parentes eius.
Quinto, ad iudicium eius, quod futurum eſt, vt
hic incipiat quod in inferno complendũ eſt: Alias
quoque pœnarum temporalium cauſas adducit,
Sanctus Bonauentura *in 4. diſtinction. 15. in dubiis
litteralibus*. Multo plures congerit ſumma virtu-
tum *tomo primo. de fortitudine. cap. 3.* vbi vtilitates &
fructus, qui ex tribulationibus huius ſeculi pro-
ueniunt, vberrime commemorat.

Conſolamini ergo vos, qui tormenta iuſte vel
iniuſte ſuſtinetis, quoniam ſiue ſint à Deo iuben-
te, ſiue à Deo permittente, ad ſalutem ſunt ani-
marum veſtrarum, vt in patientia veſtra poſſidea-
tis animas veſtras.

SVMMARIA.

1 *Si plures ſint vnius negotiationis ſocii, ex contractu vnius cæteri obligantur.*

2 *Pendentia litis contra vnum ex pluribus in ſolidum obligatis non impedit, quo minus alii conueniri poſſint.*

3 *Continentia cauſæ diuidi non debet aduerſus eundem debitorem, ſecus in pluribus obligatis.*

4 *Ante litem conteſtatam plures in ſolidum obligati diuerſis inſtantiis vexari poſſunt, & opponere exceptionem cumulationis poſt lit. conteſt. non poſſunt.*

5 *Inſtitor, exercitor, procurator obligant dominum, neque ſecum contrahens probat verſum in vtilitatem domini.*

6 *Niſi contrahant ſimpliciter, vel extra commiſſa, tunc probanda eſt verſio in vtilitatem domini.*

7 *Coniectura, ex quibus probatur verſio in vtilitatem domini, hic enumerantur.*

8 *Et alia quoque coniectura probabiles admittuntur.*

QVÆSTIO XCII.

1 VNo ex plurib. in eadem negotiatione ſociis
contrahente, cæteri in ſolidum obligantur,
quoniam † quãdo ſunt plures vnius ſocietatis vel
negotiationis magiſtri, ꝙ vnus in ea facit, omnes
facere videntur, & in ſolidum obligantur, actiue
& paſſiue contrahitur, & ſi vni facta eſt credentia,
cæteri non ſe excuſant, quod non acceperint, nam
quilibet de voluntate tacita vel expreſſa alterius
gerit, & adminiſtrat, *Bal. in l. cum in Galliam. n. 2. C. ſi
cert. pet. & poſt eũ Ang. & Sal. Pet. de Vbal. tract. de duob.
fratrib. part. 9. n. 1 & facit doctrina Bart. in ſua ratione, in
l. eandem. ff. de duob. reis. & in l. ſi tamen plures. ff. de exer.
act. quem ſequuntur Alex. & Iaſ. in l. ſi vnus. in prin. ff. de
2 pact. Pariſ. conſ. 93. n. 4. vol. 1.* Cumq; † plures in ſolidũ
ſunt obligati, conueniri poſſunt ſimul, vel ſepara-
tim in ſolidũ, vel ꝑ parte eodẽ vel diuerſis tempo-
ribus. Quoniã pendentia litis contra vnũ, nõ libe-
rat aliũ, quo minus agi poſſit contra eũ, *l. creditor. ff.
mãd. Bar. per illũ tex. in l. ſi duob. §. vbi duo. n. 5. ff. de duob.
reis Alex. in l. hoc amplius. §. Celſus. n. 3. cum duob. ſeq. ff. de
dam. infect.* vbi hoc procedere declarat, ſiue contra
primum lata ſit ſententia, & per appellat. ſuſpenſa,
ſiue nondum ſit lata ſententia, & præmiſſa quoq;
approbat Arc. *coſ. 33. n. 2. Paul. de Caſt. cõſ. 391. & conſ.
397. vol. 1 & plenius cæteris Io. Ronch. d. l. in duob. §. vbi duo
a n. 77. vſq; ad n. 80.* Eſt igitur in facultate creditoris
vno ex plurib. eius debitorib. ſibi in ſolidũ obliga-
tis conuento, aduerſus alterũ experiri, vtrunq; ꝓ-
ſequendo iudiciũ, donec ab vno vel altero ſit con-
ſecutus integrũ eius creditorẽ, cũ proteſtatione, ꝙ
vnica ſit ſolutione cõtentus, & quatenus dicitũ per
tex. *in l. nulli. C. de iud. & quod ibi poſt alios not. Alex. &
Iaſ. idẽ Alex. conſ. 65. n. 11. vol. 3.* ꝙ continẽtia cauſæ, ſeu
cauſarũ connexitatẽ ad inuicẽ habentiũ diuidi nõ
3 debet, † neq; apud diuerſos iudices tractari. Reſp.
ꝙ id procedit, quando vnus & idem debitor corã
diuerſis trahitur iudicib. ſed in plurib. reis debẽdi
cauſæ continẽtia diuidi poteſt ex notoria obliga-
tione ſolidi, *Bart. in l. conſentaneũ. n 17. C. quomod. &
quando iud. & reaſſumit Gallenſ. tract. formulæ Camera-
lis oblig. 2. par. 3. partic. q. 2.* vbi etiam habetur, ꝙ ſi ad
tenutam bonorum debitoris creditor egerit, non
prohibetur ad capturã perſonæ aſpirare, neque ſi
perſonali actione egerit ad realẽ & hypothecariam
deuenire, & tam coram vno & eodẽ iudice, quam
coram diuerſis iudicibus, & continentia cauſæ di-
4 uidi non dicitur. Verum † rei ſic conuenti poſſunt
ante litem conteſt. opponere exceptionẽ cumula-
tionis, & obtinere, ſe diuerſis inſtantiis non vexa-
ri, ſed vno libello & inſtantia eos conueniri. Poſt
vero litem cum vno conteſtatã aliorum qui poſt-
ea conueniuntur, cumulatio petita non admitti-
tur, *Bart. d. §. vbi duo, & l. quoties. §. ſi creditor. vbi glo. ff.
de pecul. quã ibi approbant Pau. de Caſt. Alb. & Sal. & ita
5 quoq; deducit Roncheg. loco prox. cit. n. 84.* Inſtitor, † ex-
ercitor, vel ꝓcurator obligant dominũ, abſq; eo,
ꝙ ſecum contrahens probet in vtilitatem domini
verſum, non. n. curioſus eſſe debet, ꝙ in vtilitatem
domini expendatur. Quemadmodum etiã ſyndi-
cus, cui à communitate mandatũ eſt, vt pecuniam
mutuo in certam cauſam accipiat, pecuniã in eam
cauſam recipiẽdo communitatẽ obligat, neq; cre-
ditor aliquid vltra quærere habet, & probare in v-
tilitatem ciuitatis mutuũ verſum eſſe, *Bar. l. ciuitas.
n. 7. ff. ſi cer. pet. ſequitur ibi Ang. n. 2. Iaſ. n. 17.* & cũ Bar.
tranſeunt magis communiter ſcribentes, vt refert
6 ibi Riminal. *n. 7.* Contrahens autem cum inſtitore
vel aliis præmiſſis ſimpliciter, non expreſſa cauſa,
cui ille præponitur, vel ſi contrahit extra commiſ-
ſa, & negotiationem illi mandatam, nõ habet do-
minum obligatum, niſi probet, in vtilitatẽ domi-
ni conuerſum, *l. 1. §. non autem omne. ff. de exerc. & ita
ibi poſt gl. not. Bart. Bald. Ang. & Sal. Alex. conſ. 44. n. 6.
vol. 2. & facit optime tex. in l. Lucius. iuncto ibi notatis ff.
de exercit.* vbi Bar. Bal. & Ang. idem firmant, & eſt
magis com. opinio, dixit Ang. *in d. l. Lucius. in finali-
7 bus verbis.* Coniecturæ † autem creditori incum-
bentes in caſibus, in quibus de iure verſio in vtili-
tatem domini debet probari, ſunt quatuor, ſecun-
dum gl. *d. l. Lucius.* quos ibi Alber. Bart. Bald. & Sal.
enumerant. Primo rei neceſſitas, 2. quod accipia-
tur in cauſa, in quã commiſſa eſt poteſtas. 3. quod
non accipiatur ſuperflua quantitas. 4. quod ſubſit
loci & tẽporis opportunitas, & licet quinq; requiſi-
ta recenſeat Alex. *d. conſ. 44. vol. 2.* virtualiter tamẽ
inſunt quatuor ſupra relatis. Imo duo tamẽ ſuffi-

ciunt

ciunt ad probandum verſionem. 1. neceſſitas rei,
ſiue cauſæ, in quam contractum eſt. 2. quod ſup-
plementum cauſæ ſecutum eſt, & neceſſitati pro-
uiſum. *Rom. d. §. ciuitas. n. 8. ff. ſi cer. pet. ſequitur ibi Alex.*
& cōcordantes adducit, n. 11. Laſ. n. 18. & ſimpliciter tranſit
Rimin. n. 8. Aug. conſ. vlt. nu. 6. col. 5. & expreſſius Bald. d. l.
Lucius. verſ. quæro. ff. de exerc. vbi dicit, ꝙ probata nu-
meratione & euentu ſubſecuto, præſumetur ex il-
la pecunia factū eſſe, exemplū adducens: Si Abbas
accepit pecuniā pro inducēdis monachis, vel pro
ſoluendo 20. & apparent monachi induti, vel 20.
ſoluta, præſumam, inquiunt, ex illa pecunia factū.
8 Sed & aliæ coniecturæ probabiles † admittuntur
ad probandum verſionem, de qua ſupra gl. & ſcri-
bentes *in d. l. Lucius. Rimiuald. in d. l. ciuitas. nu. 8. Feder.*
de Senis conſ. 119. nu. 1. circa finem.

SVMMARIA.

1 *Confeſſio extraiudicialis abſente parte emiſſa confi-*
tenti non præiudicat.
2 *Fallit in tribus caſibus, de quibus hic.*
3 *Confeſſio extraiudicialis probatur per teſtes ſingula-*
res, quando ſunt notabiles & fidedigni.
4 *Et quando inuicem compatiuntur.*
5 *Exceptio non numeratæ dotis non admittitur, quando*
præceſſit promiſſio dotis.
6 *Et confeſſio receptæ dotis præiudicat creditoribus &*
hæredibus mariti.
7 *Confeſſio receptæ dotis probatur, quando concurrunt*
indicia actualis numerationis.
8 *Promiſſio ſimpliciter facta præſumitur, in antecedem-*
tem contractum emiſſa.
9 *Numeratio ſimpliciter facta præſumitur in executio-*
ne contractus præcedentis.
10 *Mutuum quando in dubio, præſumatur ſimplicium*
numeratione.

QVÆSTIO XCIII.

Confeſſio extraiudicialis abſente parte ema-
1 nata † regulariter confitenti nō præiudicat,
tametſi cauſam confeſſio contineat. *l. fi. ff. de interr.*
act. l. certum §. ſi quis abſente. ff. de confeſſ. Fel. in c. ſi cau-
tio. n. 6. de fi. l. inſtr. Ianſ. in c. quoniā contra. n. [illegible] de prob.
Bertr. conſ. [illegible] n. 1. vol. 3. & conſ. 2-7. n. 5. eod. vol. & hæc
communiter recipitur opinio ex fide & relatione
2 ſup. citatorū. Limitatur non procedere, † primo,
quia talem facit ſemiplenam probationem, *Bar. &*
cæteri in l. admonen. ff. de iureiur. Affl. deciſ. 364. n. 3. &
[illegible] in rub. n. 89. C. de probat. Secundo probat ad
[illegible]tionem ſeu ad debiti ſolutionē. Idem Marſ.
vbi ſup. n. 9. Tertio plene probat de æquitate cano-
nica, & confitentem obligat, eiq; plene præiudi-
cat, *gl. in [illegible] quoties. 1. q. 7. Fel. d. c. ſi cautio. n. 27. Lanfranc.*
d. c. quoniam contra. n. 36. Alex. conſ. 15. nu. 2. vol. 7. Bertr.
3 *conſ. 19. n. [illegible] vol. [illegible]* Et per teſtes † ſingulares extraiu-
dicialis confeſſio plene probatur, quando teſtes
ſingulares ſunt notabiles & fidedigni, qui animū
iudicis ad fidem indubitatā adducant, tunc namq;
iudex de ſingularitate curare non debet. *Paulus de*
Caſt. in l. admonendi. ff. de iureiur. ſubiungens, quod
p[illegible]ui & captioſi iudices id non admit[illegible]t, &
[illegible]e, q[illegible]am opinionem multum exclamat Marſ.
ſing. 14. vulgatam, Brun. tract. de indiciis. par. 1. q. 1. n. 6.
Caccial. repet. d. l. admonendi. n. 52. Soc. conſ. 262. n. 12. vol.
2. Dec. conſ. [illegible] 3. n. [illegible] Aym. conſ. 35. n. 15. vol. 1. Tiraq. de pœ-
nis temperandis aut remitt. caus. 51. n. 106. Et potiſſimo
ſingulares teſtes iunguntur, † vt plene probent,
4 quando eorū dicta ſe inuicē † compatiuntur, *Bald.*
l. iuſiurand. C. in l. teſtium. C. de teſt. & in l. de quib. ff. de
leg. Idem Bal. in l. 1. C. de teſt. & in l. vn. C. de ſent. quæ pro
eo quod intereſt, & plenius habetur conſ. 95. n. 16. & 17. in-
5 *ter conſ. crim. diuerſ. & in d. l. admonendi.* Neq; † con-
feſſioni extraiudiciali aduerſatur exceptio nō nu-
meratæ dotis, quoniā non procedit, quando con-
feſſionē receptæ dotis conſtante matrim. emiſſam
præceſſit promiſſio ſoluēdæ dotis, vt ſi dotalia in-
ſtrumenta, vel aliæ probationes, ex quibus effica-
citer promiſſio probatur, præcedunt, ceſſit exce-
ptio non numeratæ dotis, etiam infra tempora il-
lam opponendi, *Paul. de Caſt. per iura & auctoritates*
ibi allegatas in l. 1. in ſinalib. verbis ff. ſolut. matr. & Mo-
derni Peruſini hanc opinionem pro canonizata
habent, inquit ibid. Soc. *n. 102. & tenet Fel. d. c. ſi cau-*
tio. n. 82. Afflict. deciſ. 402. n. 2. vbi plene, qui etiam in
fortioribus terminis à nu. 4. vſq; in fin. deciſionis
6 concludit, quod quando † præceſſit dotis promiſ-
ſio, confeſſio receptæ dotis præiudicat creditori-
bus mariti æque ac ipſi marito, & ipſius hæredib.
idemq; tenēt Rom. *conſ. 445. n. 8. Aym. conſ. 40. n. [illegible] vol.*
1. vbi multos citat. Secundo limitatur non procede-
7 re, quando † indicia ſiue coniecturæ actualis dotis
numerationis concurrerent, tunc enim confeſſio
dotis ſolutionem probat, & e[illegible]tionem non nu-
meratæ dotis excludit, veluti quādo maritus vxo-
ri, tanquam dotatæ alimenta præſtitit, *Bald. in rub.*
C. de priuil. dot. Quam opinionem etſi ſatis ſibi du-
biam eſſe dicat Soc. *l. 1. n. 8. ff. ſol. matr.* fatetur tamen
pro ea vidiſſe conſultum per doctiſſimos viros, &
quamuis nō ſatis eidem opinioni adhærere videa-
tur *Felin. d. c. ſi cautio n. 81.* non tamen eſt ab ea rece-
dendum, quia eam tenuit Dec. *conſ. 536. n. 10. Aym. d.*
conſ. 40. n. 4. vol. 1. vbi multos conſulentes allegat, &
communem refert, & ex iis reſoluta apparet quæ-
ſtio ſupra excitata. Ad præmiſſa quoq; faciunt,
quæ habes ſupr. *recollect. 63. n. 13. & 14.* Quæritur in-
8 ſuper, an promiſſio ſimpliciter † & ſine cauſa facta
præſumitur in antecedentem contractum, & in e-
ius executione emiſſa, *Bar. in l. triticum. n. 2. per gloſ.*
ibi, quam alii ſequuntur. ff. de verb. oblig. vbi Iaſ. n. 6. no-
tat, contractum vnum alium declarare, & præce-
9 dentem ſequentem aperire. Pari ratione † traditio
ſeu numeratio ſimpliciter facta, & nuda, à cauſa
præſumitur facta in executione præcedentis con-
tractus, & cauſam præcedentem recipit, *Roma in l.*
cum quid. n. 16. ff. ſi cert. pet. Alex. in l. Titio. n. 6. & 8. ff. de
verb. obligat. & confirmat quoque Rimin. in d. l. cum quid.
num. 17. ff. ſi cert. peta. & facit ad idem Ant. de Butr. conſ.
61. vbi domus conductor pecuniam locatori nu-
meratam probat, nec conſtat, ex qua cauſa nume-
rauerit, conſuluit pecuniam potius in cauſam
mutui ſolutam videri, quam in cauſam debitæ
penſionis, cum penſionis ſoluendæ dies nondum
venerat, ſi ergo veniſſet dies ſolutionis penſio-
nis, potius in cauſam debiti præcedentis, quam
mutui numeratio facta videretur.

Non

10 Non obſtat, quo[illegible] quis † dixerit tolle pecuniam hanc, alio non expreſſo, cenſetur data animo repetendi, & mutuum præſumitur, *Bart. dict. l. cum quid. num. 11. ff. ſi cert. petat. & cæteri ibi ſequuntur.* Reſpond. quod ideo ibi mutuum præſu[illegible], vt euitemus donationis præſumptionem, *l. cum de indebito. ff. de probat. l. campanus. ff. de oper. liber.* & eandem rationem *in d. l. nunquid.* adducunt Bart. & alii. Secundo, Bart. & reliqui ibi dicunt, cõſtito de numeratione mutuum in debito præſumendum eſſe, ſed addunt inprimis ea, quæ præceſſerunt, attendenda eſſe, & ad coniecturas recurrendum, & id quoque quod veriſimilius eſt, inſpiciendum eſſe, tra[illegible] Ioan. de Imol. *dict. l. a Titio. num. 3.* & quod mutuum tantum præſumitur, quando nullus alius [c]ontractus numerationem præcedit, dicit Roman. *d. l. cum quid. nu. 16. ff. ſi cert. pet.*

SVMMARIA.

1 *Conf[illegible] post oblatum libellum conteſtat. litis o[illegible].*

2 *Reus poſt [illegible]tum libellum d[illegible] confeſſus in expenſis non condemnatur.*

3 *Reus citatus ſi debitum confitetur, ſententia diffinitiua non fertur.*

4 *Sed fieri debet præceptum de non ſoluendo cum termino decem dierum.*

5 *Ante oblatum libellũ nec diffinitiua ſententia fertur, neq; interlocutoria vim diffinitiua habens.*

6 *Niſi iudex ſtatuat reo terminum ad dicendum cauſam, quare confeſſio exequi non debeatur.*

QVÆSTIO XCIV.

1 SI reus debitu[m] confitetur poſt oblatum libellum, huiuſmodi confeſſio vim conteſtationis litis habet, ſicuti negatio ipſa haberet, & ſentẽtia diffinitiua fertur, Bar. & ante eum Odofr. *in l. ſi debitori. ff. de iud.* vbi Alb. Ang. & Paul. idem tenent, & voluit quoq; gloſſ. final. *in fi. in l. 1. C. de lit. conteſt.* quam ibi Bart. Bal. & P[a]ul. ſequuntur. Alex. *conſ. 50. n. 11. vol. 2.* quod procedere declarant, quando confeſſio fit ſimpliciter, ſecus autẽ eſſe, quando confitens debitum declararet, & proteſtaretur, quod non animo litem conteſt[a]ndi cõfitetur. Atq; reus poſt latum ſibi libe[ll]ũ con[fite]ns debitũ, & offerẽs

2 ſe paratũ ſoluere, † non debet in expenſis condemnari, ſi extraiudicialiter antea requiſitus nõ fuerit, ſecus vero ſi extraiudicialiter primo interpellatus fuerit, *Cepol. caut. 84. incip. in libellu. ſequitur Arc. in §. ſi etiag. inſt. de act. & alia de qui. ibi.* Sin autẽ con-

3 feſſio debiti a reo fit ante † exhibitam petitionem, vt quia citatus cõparens non vult recipere libellũ. ſed debitorem ſe eſſe confitetur, & ad ſoluendum dilationẽ petit, tunc ſententia diffinitiua rei condemnatoria ferri non poteſt, quia vbi non eſt iudicium, quod ex iudice, actore & reo conſtat, ibi eſſ[e n]on poteſt diffinitiua ſententia. *Paul. de Caſt. d. l. ſi [deb]itori. num. 20. Fel. in rub. n. 6. de re iud.* Sed vigore confeſſionis fit præceptum de ſoluendo cum ter-

4 mino 10. dierum, † vt eſt caſus *in d. l. ſi debitori*, & ita tex. illum ſcribentes omnes ſupra citati ſumunt & intelligunt. Sequitur e[r]go, quod ſicuti ante l[i]bellum oblatum ſententiæ diffinitiuæ locus eſſe non poteſt, quod nec etiam [illegible] im diffinitiuæ locus fieri [illegible] *Paul. de C[a]ſt. d. l. ſi debitori. n 2. & Fe[l.] rubr. n. 6. de re iud. & [illegible] Bal. d. l. 1. n. 11. in fi. v[er] 1 & Paul. de C[a]ſt. n 12. C. de [li]t. cont[eſt].* dum [illegible] Bald. regula eſt, quod vbicun[q]ue lis con[teſt]atur, [i]n diffinitiua ſperatur, ergo vbi lis non conteſtatur, nec diffinitiuæ ſpes eſſe poteſt, neque interlocutoriæ vim diffinitiuæ habenti, vt expreſſe firmat Felin. *in c. quærenti n 9. de off. delegat. Rip. in l. quod iuſſit. num. 3. & 4. ff. de re iud. Dec. in c. cum ceſſante. n. 13. de appell.* Verum hoc reſtring[itu]r pro-

6 cedere, † quando cauſa cog[nit]a poſt confe[ſſ]ionem debiti præceptum de ſol[u]en[d]o emanauit, vt quia ſtatim audita confeſſione iudex non præcepit, vt ſoluat, tunc tale præceptum non poteſt inte[r]locutoria dici, vim diffinitiuæ habens, ſi ve[ro a]udita confeſſione iudex reo terminum ſtatuit ad d[ice]ndum cauſam, quare nun debeat fieri præcep[tum] & cõfeſſio executioni mandari, tũc lapſo termi[no] ſi fiat præceptum, cau[ſ]a cogni[t]a [di]ci dicitur, [&] eſt interlocutoria vim diffinitiuæ habens, *Bar. in l. non fatetur. n. 1 ff. de confeſſ. Franc. c. cum ceſſante. n. 10. de appell. Dec. ibid. n. 13. Felin. in d. rub. n. 5. de re iud. Marant. in ſuo ſpecul. in 2. par. 6. part. principalis. nu. 27.* præmiſſa quoque comprobat Spec. *tit. de appell. §. ſuper [illegible]. n. 12. quem ſequitur Bart. in l. creditor. § [illegible]. in fin. [de] appell.* & ibi expreſſe firmant Albe[r]ic. Ang. & [Imol].

& idem quoque, quod præceptum de ſoluendo ſi[t] interlocutoria mera, voluit Aym. *conſ. 182. numer. 1. volum. 1.*

SVMMARIA.

1 *Offendens bannitum, qui pro non bannito habetur, pœna ordinaria tenetur.*

2 *Offendens non bannitum, qui pro bannito habetur, excuſatur à pœna.*

3 *Opinio veritati prævalet in delictu.*

4 *Titio Ioannis bannito, qui Sempronium occidit, quem putauit eſſe filium Ioannis, exc[uſ]atur quando iuſta ſic credenda cauſa concurrit.*

5 *Ignorantia prodeſt ad euitandum pœnam.*

6 *Fama publica excuſat etiam a culpa.*

7 *Naturaliter prohibitum faciens, ſa[t]is ſum dili[g]enter inueſtigare tenetur.*

8 *Carcerato de carcerib. aufugẽte comitariẽſis tenetur.*

9 *Claues recipiens cuſtodiam recipere non videtur, niſi et ſit proteſtatum.*

10 *Caſus fortuitus, quem culpa non præcedit, excuſat.*

11 *Qui facit id, quod alii diligentes [f]aciunt, excuſatur à culpa.*

QVÆSTIO XCV.

1 OCcidens bannitum, qui † publica opinione & fama pro non bannito habetur, pœna delicti ordinaria puniri debet, quaſi non bannitum offenderit, vt conſulendo tenuit Oldr. quem allegat Nellus de S. Geminiano *tract. de bannitis. 3. part. 2. temp. q. 84. Marſ. in pract. §. aggredior. n. 34. & ſequent. Carrer. in pract. §. circa. n. 218.* E contra vero non ban-

2 nitum [†] offendens, qui publice pro bannito creditur, pœnam aliquam nõ incurrit, ſed magis excuſatur a delicto, quoniam ſ[i p]ublica credulitas & opinio verita[ti] prævalet, vt delictũ inducat, mul

to ma

to magis veritati præualere debet, vt delictum excuſet, quia fortior eſt ratio, quæ pœnam excludit, *Ang. in l. abſentem. ff. de pœn. & l. fauorabiliores. ff. de reg. iur.* Quodq; opinio in delictis veritati præualeat,
3 vbi de vitāda pœna agitur, † ſi iuſta cauſa concurrit, & tenet Bald. *in l. ſi quis ſeruo. n. 1. C. de furt. ſequitur Alex. in add. ad Bart. in l. diuus. ff. de ſicar. Aret. in l. is qui putat. n. 5. ff. de acq. hered.* & conſuluit in ſimilib. terminis Cepol. *conſ. crimina. 7. n. 7. Aym. conſ. 20. n. 8. vol. 1. & conſ. 88. n. 14. & ſeq. eo vol. mult. ſ. 3. cōprobat exemplū Marſ. d. §. aggredior. n. 34.* & optime faciunt rationes, quibus Oldr. in loco præcit. mouetur, dum dicit, ꝙ habitus in cōmuni cōtrarius veritati tollit priuilegiū, & etiā ius commune, multo fortius tollit pœnā. Igitur habitus publice ꝓ bannito, quanquā nō ſit bannitus, perdit priuilegiū ſeu ius cōmune, ne poſſit offendi. Accedit altera eiuſd. Oldr. ratio, dum dicit, quod ſicut ſubſtantia veritatis actum reddit illicitū, ita com. opinio, quamuis ſit veritati contraria, cōfirmat vltima eius ratio, quod publicus error facit ius, & immutat aliquando ſtatum
4 hominis. Eademq; † ſententia alio ſimili cōprobatur, quod adducit Nell. de S. Geminia. *d. tract. de bannit. u. 2. part. 2. temp. quæſt. 26.* & plenius reaſſumit Blanc. *in pract. crim. verſ. ignorantia. n. 193. Iaſ. conſ. 133. nu. 1. in ſi vol. 1.* vbi habetur, quod Titio Ioannis exiſtente bannito, ſi quis Semproniū occiderit, quem probat eſſe Titium Ioannis excuſatur etiam à culpa, quando habuit iuſtā cauſam ſic credendi, quia ſic publice tenebatur, quod occiſus eſſet Titius
5 Ioannis. Facit, quod † ignorantia prodeſt, & ignorantem excuſat ad euitandam pœnam, Bartol. per illum tex. *in l. genero. ff. de his qui notantur infamia*, & poſt eum ſequuntur ibi Bald. Alber. Ang. & Paul. quodque probabilis ignorantia in hoc caſu excuſat, tenent pleriq; alii, quos adducit Dec. *in c. quæ in Eccleſiarum. n. 65. de conſtit. & hoc eſt quod in d. l. genero, inquiunt*, verum eſſe, quando ignorantia eſt iuſta, nec culpam admixtam habet, vt declarant ibi Bar. & Ang. *& in l. qui cum alio contrahit. Dec. & Cagnol. ff. de reg. iur. & Blanc. vbi ſupr. proxime. Alex. conſ. 65. n. 12.*
6 *vol. 3.* Rumor † autem & publica ſama eſt iuſta cauſa aliquid credendi, & excuſat etiam à culpa, *Bart. in l. pactum eius. in princ. ff. de hered. inſt. Alex. d. conſ. 65. n. 8. & num. 11. vol. 3.* & in terminis caſum hunc decidit Carrer. *in pract. in §. circa nu. 205.* vbi allegat Arnon. idem tenentem. Neq; ſaltem ii carcerati tanquam
7 culpoſi † puniri debent, eo quod rem naturaliter prohibitam perpetrando in culpa fuiſſe videntur, non inueſtigando diligenter occiſi conditionem, per ea, quæ allegat Iaſ. *in l. 4. § condemnatum. ff. de re iud. Dec. in l. qui cum alio. ff. de reg. iur. Tiraq. in l. ſi vnquā. gl. reuertatur. n. 353.* id nempe procedit ceſſante publica fama, ſed ea paſſim & vbiq; vigente, etiamſi à culpa immunes eſſe dicuntur, & abſoluendi per
8 ſuperius adducta. Quo vero ad eum, qui † de carceribus exceptus eſt, rector loci non tenetur, ſed tantum carcerum cuſtos, quando à publico deputatus eſt, *Bald. in l. obſeruare. §. proficiſci. n. 2. ff. de of. pro-*
9 *conſ. & lega.* Poteſtaſq; claues † recipiendo à carcerum cuſtode ſponte dante, nō videtur cuſtodiam, eiuſq; periculū in ſe ſuſcepiſſe, cuſtodemq; liberatum eſſe, *arg. not. per gl. in l. fi. §. 1. gl. iſtē ſi prædixerit. ff. naut. caup. ſtab.* vbi per traditionem clauiū hoſpiti ſimpliciter factā à caupona, vel ſtabular. hoſpes non ſuſcipit in ſe periculum merciū inuectarum, niſi in receptione clauium ſit ei à caupona proteſtatum, quod ſuo periculo cuſtodia rerum eſſet, & ita tenet ibidem Bart. & plenius comprobaht Odofr. & Alb. poſt alios ibi relatos, & reſpondet Alber. *ad l. clauibus. ff. de contrah. empt.* quod ideo clauium traditio à venditore facta, periculum in emptorem transfert, quoniam aliud non poteſt operari clauium receptio, quam cuſtodiam rerum atque periculū. Primo eſto, quod cuſtodia in Ipſum
10 Prætorem † tranſlata fuiſſet, non tamen alicuius negligentiæ reus eſſe dicitur, cum fortuito caſu, qui præuideri non poterat, & quem nulla culpa præceſſit, de carceribus reus derobatus fuerit, merito nihil eſt, quod domino Prætori poſſit aſcribi, per text. *in l. milites. & d. l. fin. de cuſt. & exhib. reorum. Bonifacius de Vitalinis de priuatis carceribus. nu. 7. & 16. Cataldinus de Viſo conſ. 22. tom. 2. conſ. crim. diuerſ.* qui ſane caſus derobationis carcerati ſatis concludenter probatur ex iis quæ in proceſſu leguntur, ſi iudici arbitraria ſit huiuſmodi probatio, vt per *Alex. in l. non exigimus § quod diximus. nu. 1 ff ſi quis caut. & conſ. 53. n. 3. volu. 2.* & ad probationem clandeſtini actus ſufficiunt probationes per coniecturas, ad quod omnino legatur conſ. Alex. per tot. proxime citatum, vbi notabiliter ſcribit in terminis, & hæc omnia ibi conſiderata huic caſui conueniunt. Sed
11 neq; † etiam ipſe carcerum cuſtos aliqua culpa ſeu negligentia notari poteſt, quoniam diligēter carceratos, Commentarienſis cuſtodire dicitur, qui in arctiori carcere captum declinat, in quo rei de ſimilibus vel grauiorib. criminibus imputati cuſtodiri ſolent, & qui communi opinione pro magis tuto, & fido carcere habetur, & in quo alii cuſtodes, qui diligentes habebantur, cuſtodire conſueuerunt, nam qui obſeruat, quod alii eiuſdem profeſſionis diligentes habiti obſeruare ſolent excuſatur à culpa, *Aret. conſ. 38. n. 2. verſ. ſecundo reſponde*, vbi iura allegat, Gram. *vot. 29. n. 14. in fi. & plenius Paris de Put. de ſyndicatu. § an ſi plures carcerati. n. 13. in fin. cum duobus ſequentibus*, vbi hoc dictum comprobat, quod cuſtodia ſecundum morem ciuitatis facienda eſt, & officiales conſuetudines locorū obſeruare in huiuſmodi debent, nec eſt in culpa, qui facit id, quod communiter conſueuit fieri, atque etiam in materia præmiſſorum, facit Iaſ. *conſ. 27. per totum. vol. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Banniti ob publicā vtilitatem impune poſſunt offendi.*
2 *Præmium proponere licet bannitos interficienti.*
3 *Qui ex permiſſione legis ciuilis occidit, contra præceptum Decalogi facit.*
4 *Bannitum occidens ad bonum publicum, licite facit.*
5 *Et qui auctoritate principis interficit, non peccat.*
6 *Dummodo Zelo iuſtitiæ faciat, & non propter odium ad vindictam.*
7 *Princeps non diſpenſat in iis quæ ſunt de iure naturali in articulis fidei & in ſacramentis nouæ legis.*
8 *Eccleſia pœnam ſanguinis non irrogat.*

9 Gla-

9 *Gladium materialem quomodo eccleſia non habeat.*

10 *Banniti occiſor propter ſpem talea conſequẽdæ quando peccat vel non.*

Qvæstio XCVI.

AD materiam ſtatutorum ſeu bullarum ſummorum Pontificum diſponentium bannitos impune offendi poſſe pleno ſtilo ſcribunt Doctores, *in l. ſi plagii, ff. de verbo obligationibus, & in cap.*
1 *quæ in eccleſiarum, de conſtitut.* dicentes valere † ſtatuta huiuſmodi, ob publicam vtilitatem ad conſeruandam quietem bonorum, quam flagitioſi homines turbare ſolent, prout ita tenent *in dicta l. ſi plagii. Alex. Iaſ. & Ripa poſt alios ab eis citatos, & in dicto conſ. quæ in Eccleſiarum. Feli. Decius & alii.*

2 Imo licet etiam proponere † præmium bannitos interficienti, per ea, quæ adducunt præallegati omnes, & idem tenet Decius poſt Abbatem *in capitulo dilecti de exceptionibus n. 37.* Limitatur tamen non procedere in pluribus caſibus enumeratis à Decio atque Felino in ſupra allegato capitulo *quæ in eccleſiarum*, quos ex profeſſo omitto, ſed ad ſcribentes ibi te remitto.

Data igitur ſtatutorum validitate in foro fori occurrit notabilis quæſtio, an in foro poli liceat occidere bannitum. Et videtur dicendum quod non, ex pluribus, & primo per gloſ. *in cap. inter hæc 33. quæſt. 2.* quæ tenet, eum qui autoritate iuris ciuilis occidit, contra præceptum Domini facit de quo in decalogo: Non occides. A quo ſolus iudex
3 excipitur à Canone, vt impune occidere poſſit, ergo alii qui legis ciuilis licentia freti bannitos occidunt, & ſi à pœna legali excuſantur, à peccato non ſunt immunes.

Secundo lex ciuilis permittit marito vxorem in adulterio deprehenſam occidere, at vero de iure diuino atque canonico probibitum eſt hoc facere, ſed potius debet illam vir eius corrigere, vt de adultera euangelica legimus, quam dominus impunitam dimiſit, idcirco peccat propriæ coniugis interfector, tametſi ius ciuile permittat, quia contra ius diuinum atque canonicum facit, ſicuti hæc notant *in 4 ſent. diſtinct. 37. S. Thom. S. Bona. S. Gab. Biel. & reliq.* Quapropter ſumpto argumento à ſimili ſequitur quod qui bannitum interfecit ex permiſſione iuris ciuilis, peccatum incurrit contra præceptum diuinum faciens. Tertio hoc ipſum probatur auctoritate Scoti in ſupra allegat. ſententiarum quarto, *diſtin. 15. q. 3. verſ. ad propoſitum*, vbi ait, lex non eſt iuſta niſi concordet legi diuinæ, ideo nulla lex poſitiua conſtituens hominem occidendum iuſta eſt, præterquã in caſibus, quos Deus excipit, vt babetur exodi *c. 21. & 22.* Non igitur licet bannitum occidere, quia Deus non excipit bannitum à præcepto non occides. In contrarium facit D. Thom. ſententia, qui *in 2. q. 64. art. 3.* quærit, an liceat priuato malefactorem occidere, reſpondet, quod licet in quantum ordinatur ad ſalutem totius communitatis, quæ committitur illi, qui curam communitatis habet, quemadmodũ ad medicum pertinet præcidere membrum putridum, Principi vero commiſſa eſt cura communis boni, Ideo ei ſoli licet malefactorem occidere, & iis qui illius auctoritate faciunt, ſicut miles interficit hoſtem auctoritate principis, & miniſter latronem auctoritate iudicis, ex quib. infertur, quod licitum eſt bannitũ occidere auctoritate principis ſingulis priuatis impartita, ꝙ abſque peccato licet, quia vt miniſter principis & iuſtitiæ faciens non peccat. Secundo boc ipſum comprobatur à canone *in cap. cum bomo 23. q. 5. & melius in c. ſi bomicid. ead. cauſ. & q.* vbi expreſſim dicitur, aliquando quis occidere poteſt ſine peccato, vt miles hoſtem, & iudex vel miniſter eius nocentem, ad idemq; eſt *cap. qui mal. ead. cauſ. & q.* vbi dicitur, qui malos percutit potentiam babens Dei miniſter eſt, quocirca ſumus In claris citra peccatum bannitum occidi poſſe ſtante ſtatuto vel principis hannimento ad hoc aucto-
4 ritatem concedente. Declaratur † tamen ſententia bæc vera eſſe, quando quis bannitum interfecit Zelo iuſtitiæ, & an bonum commune, at ſi propter odium, quod erga bannitũ habet, & ad vindictam propriam explendam ſecus eſt. Non enim licet vindictam ſuam proſequi citra peccatum dicente Domino, *mihi vindicta & ego retribuam*, & hoc magiſtraliter tradit S. Thom. *2 2. q. 108. art. 1.* dicẽs ſi vindicantis intentio fertur principaliter ad malũ illius de quo vindictã ſumit & ibi quieſcat, eſt omnino illicitum, quia delectari in malo alterius pertinet ad odium, quod caritati repugnat, qua omnes homines diligere debemus, ſi vero intentio fertur principaliter ad aliquod bonum, ad quod peruenitur per pœnã peccatis, puta ad quietem aliorũ, & ad iuſtitiæ conſeruationem & Dei honorẽ, poteſt eſſe vindicta licita debitis circumſtantiis ſeruatis. Hæc ille, & idẽ dicitur *in c. officia. & in d. c. cum homo in ſumma 23 q. 5.* quare interfector banniti in foro conſcientiæ peccati reus non eſt, quando iuſtitiæ zelo facit. At ſi odio ad vindictã ſuam accedit, peccatum committit, tametſi in ſoro exteriori à pœna temporali excuſetur, quia lege permittẽte facit, *l. grec. C. de adult.* vbi Bald. hoc not. & alii plures hanc diſtinctionem ſequuntur, quos refert & ſequitur Felin. *in d. c. quæ in eccleſiarum, n. 12. 13 & 14. & Dec. quoque ibidem n. 55. poſt Alex. in d. l. ſi plagis, ff. de verborum obligationib.* qui hanc magis communem appellat. Non obſtat quod lex ciuilis non liberat à peccato maritum, qui propriam coniugem adulteram interficit, vel patrẽ filiam, quoniam S. Dei eccleſia legib. non conſtringitur humanis, inquit textus *in c. interfect. cum ſeq. 33. q. 2.* Secus in eo qui bannitum interimit zelo iuſtitiæ auctoritate principis, qua tunc vti miniſter Dei facit, per ea quæ ſuperius ad hoc comprobãdum fuerunt adducta. Aliam reſponſionẽ adducit Angellic. *in verb. homicidium 1. n. 6.* ex mente Ioann. Andreæ ibi citati, ꝙ aliud eſt, quando lex permittit non puniendo, vt in occiſione adulteri, & tũc nõ licet ſine mortali peccato, ſecus quãdo lex præcipit occiſionẽ, vt quãdo diffidat bannitũ, quem ſi quis occidat auctoritate legis non peccat, quia vt miniſter iuſtitiæ facie Principe ſic iubente.

Et ſi dicas præcepta decalogi nõ ſunt diſpẽſabilia

idco

ideo princeps in his quæ Deus prohibuit diſpenſandi auctoritatem non habet, inquit enim ſanctus Thomas *quolibet 4. quæſtione octaua. articulo 73.* quæ pertinent ad determinationem humanorum iudiciorum vel ad determinationem diuini cultus libere permiſit Chriſtus Prælatis eccleſiæ & Principibus Chriſtianis populi determinanda, in ſolis vero iis quæ ſunt de lege naturæ in articulis fidei & Sacramentis nouæ legis diſpenſare non poteſt, & idem habetur *in cap. ſunt quidam. vigeſimaquinta quæſtione prima.* Ad quæ reſponſio ſumitur ex ſancto Bonauentura *in 4. diſtinctionum 38. articulo.* Secundo dum ait diſpenſatio, prout eſt iuris relaxatio, Papa non diſpenſat in his, quæ ſunt de iure diuino vel naturali, ſed prout eſt iuris declaratio hoc pertinet ad Papam, etiam in his quæ ſunt de iure diuino vel naturali. Quocirca bullæ ſummorum pontificum non tollunt ius diuinum, ſed illud declarant atque limitant, non habere locum quando præcepti diuini obſeruatio vergeret in detrimentum ſalutis alienæ, quod eueniret ſi banniti non extirparentur, & ſic potius contra mentem præcepti diuini fieret, ad quod facit quod dixit Aſten. *libro primo. articulo tertio. Art. 5.* Dei præceptum *non occides* intelligitur ſecundum intentionem prohibentis, nempe ne fiat occiſio ſine cauſſa rationabili.

8 At † ſi dicatur, quicquid ſit de lege veteri, lex euangelica pœnam ſanguinis non habet, gladio enim ſpirituali non materiali vtitur, eo quod Dominus Petrum reprehendit, qui Malcho auriculam amputauit, dicens: *Pone gladium tuum in vaginam.* Et habetur *in dicto cap. interfectores. tertia quæſtione ſecunda.* vbi dicitur eccleſiaſtica diſciplina ſpirituali gladio non materiali criminoſos ferre, iubet, & cap. ſequenti: Sancta Dei Eccleſia gladium non habet, niſi ſpiritualem, quo non occidit ſed viuiſicat.

9 Reſpondetur admittendo contrarium vti † verum, quod eccleſia gladium matrimoniale non habet quo ad vſum, ſecus quo ad natum, etenim Imperator & reliqui ſeculares principes in miniſterium iuſtitiæ dantur à papa, cui dum fidelitatem & obedientiam iurant, auctoritatem gladii exercendi recipiunt, & tunc innuit illis pontifex, vt gladio vtantur ad vindictam malorum, probatur hoc auctoritate diui Bernardi Eugenio Papæ ſic ſcribentis: gladium qui tuum eſſe negat non ſatis attendere videtur verbum Domini dicentis: *Conuerte gladium tuum in vaginam.* Tuus ergo gladius euaginandus eſt ad tuum imperium, alioqui ſi nullo modo ad ſe pertineret dicentibus apoſtolis: *ecce gladii duo hic.* non reſpondiſſet Dominus ſatis eſt, referunt & ſequuntur S. Bonauentura *d. diſtinct. 37. dubio 4.* Iohannes à turre cremata *in dict. cap. inter hæc. circa finem 33. quæſtion. 2.* idem in ſumma *23. quæſt. quinta.* vbi plene Beatus Antoninus *parte 3. titulo 22. cap. tertio. §. 7.* & per hæc patet non obſtare ea quæ ſuperius in contrarium fuerunt adducta. Concluſione igitur ſupra firmata vera exiſtente, quod bannitus impune poteſt offendi, tam in foro fori quam etiam in foro poli, quando zelo iuſtitiæ ad communem vtilitatem quis faciat.

10 Quæritur † quid ſi quis bannitum occidat, vt præmium ſiue taleam occiſori publice vel priuatim promiſſam lucrifaciat, an licite citra peccatum faciat? Reſpondeo quod mortaliter peccat, quia non bono zelo facit, neque amore iuſtitiæ ſed pecuniæ cupiditate, cuius ergo finis malus eſt, ipſum quoque malum eſt, atque idipſum probat Angelica *in ſupra citato loco num. 4.* & Silueſter ibidem *n. 5. verſ. tertium.* & Præpoſitus *in c. ſi quis viduã. quinquageſima diſtinctione.* dicentes quod iudex qui malefactorem occidit ex auaritia ſeu lucro, tametſi iuſte occidat, mortaliter peccat, quia corruptam intentionem habet, facit ſimile quod Canonicus qui vadit ad eccleſiã principaliter propter diſtributiones, peccat & mentalem ſimoniam committit, *gloſſa in c. 1. de clericis non reſidentibus in 6.* Ex quibus ad occiſores bannitorum Argumentum ſumi poteſt, quod mortaliter peccant qui principaliter lucri cupiditate adducti id faciunt, alias non facturi, at ſi principaliter zelo iuſtitiæ ad bonum publicum inducantur, non peccant, cum etiam ceſſante præmio idipſum facerent.

SVMMARIA.

1 *Reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam præueniẽdo petita ſuſpendit executionem ſententiæ.*

2 *Niſi contra petentem reſtit. extaret præſumptio malitiæ.*

3 *Vel niſi euidens ſit calumnia reſtitutionẽ petẽtis, quia tunc ſine cautione ſententia eſt exequenda.*

4 *Reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam incidenter petita non ſuſpendit executionem, niſi probationes promptæ ſint.*

5 *Sed etſi probationes incontinenti offerantur, ſi extat præſumptio malitiæ executio non differtur.*

6 *Præſumptio malitiæ probatur ex coniecturis arbitrio iudicis.*

6 *Malitiæ præſumptiones plures, & vrgentes eſſe debẽt.*

8 *Reſtitutio in integrum à Principe conceſſa ſuſpendit ſententiæ executionem.*

9 *Quibus caſibus in executione ſententiæ ſuperſederi debet, eiſdem in executione publici inſtrumenti ſuperſedetur.*

QVÆSTIO XCVII.

1 Reſtitutio in integrum aduerſus † ſententiam petita principaliter, ſeu per modum actionis, & præuentionis ante petitam ſententiæ executionem, ſententiæ ipſius ſuſpendit executionem, ſiue à petente reſtitutionẽ in integrum, probatio incontinenti offertur, ſiue altiorem petita reſtitutio requirat indaginem, cauſa enim in integrum reſtitutionis regulariter ſententiæ executionem ſuſpendit ſicut appellatio, *l. vnica. Cod. in integrum reſtitutio. poſtul. leg. ſi cauſa cognita. Cod. de tranſact.* & vtrobique ſcribentes notant *l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. vbi Alex. n. 26. Ripa num. 30.* dicentes communiter ita teneri, *Imol. in l. qui à latronib. ff. de teſtam. Benedic. de Barzu tract. de libellis guarentigiatis parte vltima, quæſt. 21. Alex. conſ. 223. num. 6. volum. 6. Pariſ. conſ.*

100.numer.80.vol.primo.vbi communis.Capic.deciſ.53.nu.
2 *1.Affl.deciſ.356.num.3.* Limitatur † non procedere,
quando contra petentem in integrum reſtitutio-
nem vigeret præſumptio malitiæ, & quod cauſſa
differendi, & ſubterfugiendi reſtitutio petatur,
tunc enim reſtitutio executionem nō ſuſpendit,
ſed ab eo qui ſentētiam obtinuit pręſtita cautione
de reſtituēdo in caſum ſuccumbentiæ rē ſeu quā-
titatem petitam, ſententia executioni mandatur,
c.ſuſcitata de reſt.in integ. Bart. Bal. Ang. Salic. & alij
in d.l.vnica. C.in integr. reſtit.poſtul. Butrius, Abb. I-
mol.& Ioannes de Anania *in d c.ſuſcitata*, vbi Imol.
& Anania dicunt, ꝙ cōis eſt ſententia, & ita etiā
tenent Benedictus de Barzis loco proxime citato,
& Iaſ.*d.§.condemnatum,& ibi Ripa n.3.in fine Affl.d.de-
ciſ.356.n.3.& 6.Alex.d.conſ. 223. Belonus Caſalenſis cōſ.
18.n.23.* Eſt tamen in hoc cauendum à Boerio qui
*deciſ.65.n 7.*tenuit, quod ſi extaret præſumptio ma-
litiæ reſtitutionem in integrum petentis, exequu-
tio ſententiæ fieret abſque cautione aliqua. Quo-
niam contra caſum *d.c.ſuſcitata* loquitur, neq; ab
eo allegata eius intentionem probant, & quamuis
hoc ipſum teneat Corn.*conſ.ibi allegato*, ipſe quoq;
3 ſine lege loquutus eſt. Attamen Boerium ſaluan-
do dicas, quod quando calumnia ſeu temeritas eſt
euidens, & notoria, ſententiæ executio cōceditur
abſq; aliqua cautione, ſi vero temeritas reſtitutio-
nem petentis eſt velata, & dubia, tunc cautio de
reſtituendo præſtatur ab obtinente executionem
ſententiæ, ita multorum firmat auctoritatib. Vi
talis de Gābanis *tract.clauſularū, clauſula nil nouari in
integ.reſt.penden.* Sin autem reſtitutio in integrum
4 petitur † incidenter, ſeu in forma exceptionis, poſt
executionē ſententiæ petitam, regulariter execu-
tio nō differtur, ſed ſententia debitæ mandaī ex-
ſecutioni, fallit enim qñ probationes reſtitutionē
in integrum petentis promptæ ſunt, & in conti-
nenti offerunt, quia tunc in executione ſententię
ſuperſederi debet, Benedict⁹ de Barzis *d.tract.de li-
bell.guarentig.q.21.circa medium.Ant.de Cannario tract.
de execut.inſtrument.q.21.in princ.Bart. d.§. condemna-
tum,& expreſſius ibi Ripa n.30.*& quando incontinēti
5 probatio fieri dicatur habes infra. At † ſi præſum-
ptio malitiæ vigeat contra incidenter petentem
in integrum reſtitutionem, tametſi probationes
incontinenti offerantur, ſententia debitæ man-
datur executioni, etiam abſq; cautione de reſti-
tuendo in caſum ſuccumbentiæ, *Ant.de Butr.d.c.ſu-
ſcitata.n.15.& n.18. & ibidem Abb.n.8. Imol. d.§. conde-
mnatum verſ.circa ſecundum.vbi Ripa nu.14. Iaſ.n.9.* di-
cens hoc à nemine impugnatum eſſe, licet ipſe
impugnare nitatur, *Gambarus in loco proxime citato*
6 *n.6.* Præſumptio † autem militiæ contra petentē
reſtitutionem ſiue principaliter, ſiue incidenter
probatur ex probabilibus circumſtantiis, *Imol.d.c.
ſuſcitata n.13.& ibi Io. de Anania in princ. & dixit Bald.
d.l.vnica.C.in integ.reſtit poſtul.* quod id ex qualitate
cauſæ colligitur, vbi Salic. dixit hoc in iudicis reſi-
7 dere arbitrio. Nec † tamen quælibet præſumptio
malitiæ iudicantis animum mouere debet, ſed
præſumptiones plures eſſe debent, & vrgentes, ac
vehementes, prout dicit tex. *in d.c.ſuſcitata.*& ita
notat ibi Ant.de Butrio, Bald. & Abb. & melius
Ripa *in dict.§.condemnatum nu.30.Iaſ.num 14.& facit
Felin.in c.cum cauſam n.5. de probatio.* Et eſt quoque
8 notandum, quod † cauſa in integrum reſtitutio-
nis per reſcriptum principis pendente aduerſus rē
iudicatam, vt ſi conceditur reſtitutio ad appellan-
dum, poſt tranſitum in rem iudicatam, executio
ſententiæ interim fieri non poteſt, quinimo exe-
cutione facta reuocari illa per viam attentati de-
beret, poſtquam enim Princeps cauſam reſtitu-
tionis in integrum commiſit, totum cauſæ prin-
cipalis negotiū ad ſe aduocaſſe videtur, & interim
nihil poteſt innouari, & facilius reſtitutio ad ap-
pellandum conceditur quam aduerſus ſententiā,
Rota deciſ.51. de appell in nouis.& ſecundum impreſ-
ſionem antiquā *deciſ.379.Caſſad.deciſ.1.n 5.vt lite pē-
dente.*qui dicit hoc eſſe in obſeruantia, quamuis a-
lias contrariū voluerint domini de Rota *deciſ. 62.*
& ſecundū antiquam impreſſionem *446. eo.tit. de
appell.*quos ſequitur Butr.& Imol. *d.c.ſuſcitata*, &
primam opinionem, de qua *in d.deciſ.* quod inte-
rim nihil poſſit innouari, nec executio concedi,
probat Ripa *d.§.condemnatum n.30.Abb.in d.c.ſuſcita-
ta n.9.Anton.de Canario.d. tract. de executio. inſtr. q.21.*
9 Et † quæ de reſtitutione aduerſus ſententiam ſu-
pra dicta fuere, procedāt etiam in reſtitutione ad-
uerſus inſtrumentum guarentigiatum, vel alias
publicum, & executionē paratam habens, ſecun-
dum Benedictum de Barzis, vbi ſupra Antonium
de Cannario *d.tract.de execut.inſtr q.21.*& alibi ſæpe
per diſcurſum, & probat Bald.*d.l vnica.Cod.in integ.
reſtit.poſtul.*imo magis in executione inſtrumenti
quam ſententiæ ſuperſederi debet, cum executio-
nem publici inſtrumenti, nullum præceſſerit iu-
ditium, per ea quæ allegat Alex. *in dict.l.4. §. conde-
mnatum n.10.*

SVMMARIA.

1 *Confeſſio recepta dotis à marito conſtante matrimonio emiſſa, tanquam ſuſpecta ei non nocet.*
2 *Minus nocet creditoribus mariti, & tertiis poſſeſſoribus bonorum illius.*
3 *Et etiam multo minus nocet, quando renunciatum eſt exceptioni non numeratæ dotis.*
4 *Iuramentum aſſertiuum, ſeu de præterito non præiudicat, quin maritus, & creditores poſſint opponere exceptionem ſimulationis dotis.*
5 *Licet alii teneant huiuſmodi iuramentum excludere exceptionem ſimulationis.*
6 *Iuramentū promiſſoriū ſeu de futuro, maritum iurātem obligat, nec contrauenire poteſt.*
7 *Confeſſio recepta dotis conſtante matrimonio emanata, marito & eius hæredibus præiudicat.*
8 *Sed & mariti creditoribus anterioribus præiudicat confeſſio.*
9 *Siue ſciuerint, ſiue ignorauerint creditores.*
10 *Imo etiam futuris creditoribus confeſſio receptæ dotis nocet, niſi fraudis coniecturæ concurrant.*
11 *Fraudis præſumptiones hic enumerantur.*
12 *Quæ in arbitrio iudicis reſident.*
13 *Confeſſio receptæ dotis præiudicat, quando concurrunt indicia numerationis dotis.*

14 In-

14 *Indicium numerationis dotis eſt, quando vir diu alimenta praſtat vxori.*
15 *Vel etiam quando ignobilis nobilem, vel ſenex iuuenem ducit vxorem.*

QVÆSTIO XCVIII.

1 CONfeſſio receptæ dotis à marito conſtante
matrimonio emanata in dubio animo do-
nandi facta præſumitur, & in fraudem legis dona-
tionem prohibentis inter virum & vxorem, idcir-
co non valet, neque marito, tamque a iure ſuſpe-
cta præiudicat, *Soc. in l. 1. n. 101. ff. ſolut. matrim. Aretin.*
in §. fuerat vbi plene n. 13. inſt. de action. Soc. conſ. 61. nu. 3.
vol. 1. GoZad. conſ. 28. nu. 22. Bolognin conſ. 61. in prin. qui
multos adducit, *Ruin. conſ. 130. n. 1. vol. 1. & conſ. 154. n. 3.*
& ſeq. vol. 5. Pariſ. conſ. 62. n 5. vol. 1. Bertrand. conſ. 133. n.
1. vol. 3. parte 1. Nicolaus Bellon. Caſalenſis, conſ. 47. & 48.
& fere omnes præcitati communem hanc ſenten-
tiam eſſe referunt, & hæc procedant, quo ad mari-
tum, & eius hæredes. Quo vero ad Creditores, &
tertios poſſeſſores bonorum mariti, minus con-
feſſio dotis receptæ conſtante matrim. emanata
eis præiudicat, neq; habet priuilegia veræ dotis, tā
contra anteriores, q̃ etiam poſteriores, cauſam ta-
mē onerosam à marito habentes, quaſi ꝙ ad frau-
dandum eos emiſſa fuerint, *Soc. d. l. 1. nu. 87. ff. ſolut.*
matrim. vbi cōmnnis. Ruin. *conſ. 137. per totum. vol. 4.*
Tiraq. de retract. cōuentionali §. 4. Gloſ. 6. n. 14. vbi mul-
tos ad id allegat, *Bertran. conſ. 107. n. 5. vol. 3.* Declarat
3 autē † id multo magis procedere, ꝙ confeſſio non
præiudicat Creditorib. & tertiis poſſeſſoribus, qn̄
renūtiatum eſt à marito exceptioni nō numeratæ
dotis, *Soc. in d. l. 1. n. 100 & 101. in fin.* dicens ita pluries
conſultum vidiſſe, & ſe quoq; conſuluiſſe, *Ruin d.*
conſ. 130. n. 1. vol. 1. & conſ. 154 vol 5. Alex. plene comprobat
conſ. 142. in prin. vol. 5. vbi ſub n. 4. dixit, hanc conclu-
ſionem, tanq̃ verā, & magis cōmunem ſum ſem-
per ſolitus ſequi legendo, & conſulendo, idem et-
iam voluit Gozad. *conſ. 28. n. 21. Iaſ. conſ. 32. qui commu-*
nem atteſtatur vol. 3. Bellon. Caſalen. conſ. 47. & 48. qui
& communē refert, imo etiā quādo iuramentum
4 interueniret in inſtrumento dotali, † in quo ma-
ritus confitendo dotē ſibi ſolutam iuraret omnia
& ſingula in inſtrumēto contenta fuiſſe, & eſſe ve-
ra iuramentū huiuſmodi aſſertiuum, & de præte-
rito nō validat confeſſionē mariti, tamq; ſimula-
tā, & poſſunt tā marit⁹ q̃ tertii poſſeſſores ſeu cre-
ditores ſimulationis exceptionem opponere, nec
propterea maritus periurii reus argui poteſt, quia
iuramentū iurantem nō obligat in actu ſimulato,
Soc. d. l. 1. n. 98. & 103. vbi inquit ita pluries cōſuluiſ-
ſe, prout vere contulit *conſ. 61. nu. 4. & ſeq. vol. 1.* vbi
magis communē eſſe hanc opinionē aſſerit Go-
zad. *conſ. 28. n. 28. Ruin. conſ. 137. vol. 4. & conſ. 154. vol. 5.*
& vtrobiq; ſatis ample idipſum cōprobat, & iterū
conſ. 136. n. 3. & ſeq. vol. 1. vbi magis communem atte-
ſtatur Nicol. Bellon. *d. conſ. 47 & 48.* vbi & ipſe
5 cōmunem hanc affirmat. Non † deſunt tamē qui
contrariū teneant, ꝙ iuramētum mariti aſſertiuū
in confeſſione dotis præſtitum iurantē obligat, &
contra eū probat veram dotis numerationē, neq;
tunc de ſimulatione inſtrumentum dotale argui
poteſt, *vt Campeg. tract. de dote parte 1. q. 52. n. 5.* vbi re-
fert, ꝙ eſt magis communis opinio, & idem voluit
q. 13. n. 4. aliquid Thomas Parpalia *in l. 2. §. creditum*
n. 3. ff. ſi cert. pet. Aym. conſ. 40. n. 7. Soc. conſ. 83. n. 2. vol. 3.
6 *vbi communis.* Aliud † vero quoad iuramentū pro-
miſſorium, & de futuro, nam ſi maritus in confeſ-
ſione dotis receptæ promiſit dotem in caſu ſoluti
matrimonii reſtituere, vel etiam ſi promittat o-
mnia, & ſingula in inſtrumento contenta, atten-
dere, & obſeruare, tunc confeſſio tenet, & iuramē-
to obligatur maritus, neq; contrauenire poteſt
prætextu ſimulatæ confeſſionis, *Bald. Nouell. tract.*
de dote parte 10. n. 10. vbi ait contraria opinio nunq̃
mihi placuit, & ſæpius vidi conſultum in contra-
rium, & ego quoq; conſului, & ſub *n. 12.* idem repe-
tit, & ita etiam tenuit Io. de Imol. *in c. cum contin-*
gat in primo membro de iureiurando, vt refert Bald. de
Bartholinis *in l. 1. n. 204. ſol. mat.* qui dicit hoc eſſe
veriſſimum & ſæpius vidiſſe conſultum, & ipſum
7 quoq; conſuluiſſe. Contra † principalem conclu-
ſionē ꝙ confeſſio dotis conſtante matrim à mari-
to emiſſa habeat priuilegia veræ & numeratæ do-
tis, quando renunciatum eſt exceptioni non nu-
meratę dotis, vel quando lapſa ſunt tempora exci-
piendi, & opponendi de dote cauta nō numerata,
tenet Bald. *conſ. 251. vol. 3.* qui dixit ꝙ hæc opinio
præualet de iure, & de conſuetudine, *Cuman. conſ.*
31. n. 1. vbi ꝙ ita eſt communis ſententia & practica,
ſequitur & alios adducit Tiraq. *de retract. conſang. §.*
1. Gloſ. 18. n. 88. Boer. deciſ. 330. & pariter in ſummario
ſequentis deciſionis, vbi refert hanc opinionem
communē, & veram, vel ſaltem æquā eſſe, *Affl. deciſ.*
402. n. 10. vbi ait, quod vera, & cōmunis concluſio
Doct. ita ſe habet, *Soc. conſ. 82. n. 1. vol. 3.* referens ꝙ
eſt communis opinio, *Pariſ. conſ. 52. n. 39. vol. 2.* vbi &
ipſe cōmunem ſæpius repetit. Et hæc procedant
quoad præiuditium mariti, & eius hæredū, cui cō-
8 feſſio receptæ dotis nocebit. Sed † quid de mariti
creditoribus, & tertiis eius bonorū poſſeſſoribus.
Dic ꝙ præiudiciū illis affert confeſſio habitæ do-
tis conſtante matrim. facta, nam & hæc quoq; ha-
bet priuilegia veræ dotis, neq; mulier neceſſe ha-
bet probare verā dotis numerationem, videl. qn̄
renunciatum eſt exceptioni non numeratæ dotis,
vel quādo lapſum eſt tempus datū ad opponendā
exceptionem non numeratæ dotis, tunc namque
anteriorib. creditoribus mulier ex inſtrumēto do-
tis confeſſatæ præferri debet in iis caſibus, in quib.
de iure prælationē habet, *Bart. in l. aſſiduis n. 11. C. qui*
potior. in pig. hab. vbi refert ita cōmuniter ſeruari, *Soc.*
d. l. 1. n. 89. qui refert plures affirmare ita cōmuniter
practicari, & licet contrariū teneat, nihilomin⁹ a-
liud voluit *conſ. 60. n. 1. vol. 1.* pariter ita pra[illegible]icari at-
teſtās Bal. Nouel. *tract. de dote. parte 10. n. 17.* vbi ꝙ o-
pinio Bart. *in d. l. aſſiduis* eſt cōis. Boer. *d. deciſ. 330.*
Affl. deciſ. 402. nu. 10. Bald. de Bartholinis d. l. 1. n. 206. ff. ſol.
matr. dicens quod tenenda eſt opinio Bart. tanquā
communis, & propter eius auctoritatem, & quia
in ambiguis pro dote reſpondendum eſt, *Alex.*
conſ. 90. num. 5. volum. 3. cum multis pro & contra ibi in
addit. adductis. Aym. conſ. 40. nume. 6. communem af-
firmans ex mente Alexandrini *conſ. 70.*

9 Et † ſuperius dicta procedant ſiue ſciuerint, ſiue ignorauerint creditores confeſſionem mariti, vel lapſum temporis opponendi exceptionem nõ numeratæ dotis. Bald. Nouell. vbi ſupra proxime, *Bald. de Bartholinis in loco proxime citato, Boer. d. deciſ.* 330. licet data ignorantia creditorum, plerique aliud velint.

10 Imo † etiam quoad futuros ſeu poſteriores creditores confeſſio mariti probat veram dotis numerationem ad fauorem mulieris, & præiudicium ſequentium, ſeu futurorũ creditorum. Niſi in oppoſitum fraudis coniecturæ, & præſumptiones concurrant, atq; probetur quod maritus dotẽ habuiſſe confeſſus fuerit in deceptionem eorũ & animo fraudandi creditores futuros, *Bart. in auth. ſed iam neceſſe. C. de donation. ante nup. Aret. §. fuerat. n. 14. inſt. de action. Bald. Nouell. vbi ſupra proxime n. 17. Alex. in l. 1. nu. 35 ff. ſolut. matr. Soc. in reg. & fallen. in verbo dotis cauſa, vltima limitatione Ruin. conſ. 130 nu. 6. vol. 1. Goz. ad. conſ. 28. n. 26. Alex. conſ. 86. per totum & maxime n. 1. vol.* 7. vbi magis communiter id teneri refert Soc. *conſ. 60. in princ. vol. 1.* vbi cõmunem practicam teſtatur Aym. *conſ. 44. per totum Boer. d. deciſ 330. & ſequenti.* Vbi in hac opinione reſideret, tanquã communi, & æqua, Bellon. Caſſalenſis *conſ. 47. n. 4.* Sunt autem inditia, ſeu præſumptiones fraudis, quãdo tempore cõfeſſæ dotis vir premebatur magno ære alieno, & ſciebat vere vel præſumptione bona ſua non ſufficere, vel quando incontinenti poſt confeſſionem dotis multa debita contrahit, vel quãdo confeſſio dotis fit in ſumma magna, & viri, & vxoris conditioni non condecẽti, hæc enim vel aliæ coniecturæ articulari, & probari debent, *Soc. in d. l. 1. n. 108. ff. ſol. matr. Bald. nouell. d. tract. de dote parte 10. nume. 13. Bal. de Bartholinis d. l. 1. n. 207. & 209. ff. ſol. matr. Ruin. conſ. 130. nu. 6. vol. 1. Alex. conſ. 86. vol. 7. Aym. d.*
11 *conſ. 44.* Quales † autem ſint coniecturæ ſuſpitionem fraudis ſufficienter arguentes plurimum in arbitrio iudicis reſidet, qui hoc diuerſimode decernere poteſt ex qualitate coniecturarum, *Soc. in reg. & fall. in verbo dotis cauſa n. 4. Ruin. d. conſ. 130. nu. 6. vol. 1. Aufrerius in additione ad capell. Toloſ. deciſ. 339. Io. Bonchus tract. de nuptiis lib. 3. n. 24.* Vtiq; autem proculdubio † confeſſio dotis à marito conſtante ma-
13 trimonio emiſſa præiudicat, & ipſi & eius creditoribus, quando confeſſio habet cõcurſum pręſumptionis veritatis, & iuuatur inditiis veræ numerationis dotis, *Bald. in rubr. nu. 4. C. de priuil. dot. n, Bald. Nouell. tract. de dote parte 10. n. 15. Soc. conſ. 82. num. 3. vbi communem vol. 3. Aym. conſ. 40. num. 4.*

14 Sunt † autem inditia veræ numerationis dotis, quando maritus diu præſtitit alimenta vxori, *Soc. in reg. & fall. in verbo dotis cauſa n. 4. Gozad. conſ. 28 n. 7.* Vbi dicit quod omnes hoc fatentur, idem Gozad. *conſ. 42. n. 13.* vbi quod eſt communis opinio, *Aym. conſ. 40. n. 4 vbi communem, Soc. conſ. 82. num. 3. vol. 3.* vbi inquit ita alias vidi conſultum per doctiſſimos viros. & licet alias diſputatiue contra tenuerim *in l. 1. ff. ſolut. matr.* tamen in iudicando non eſt recedendum à communi opinione. Eſt † quoq; inditium,
15 quod non animo creditores fraudandi fuit emiſſa, quando ignobilis ducit vxorem nobilem, vel ſenex iuuenem, *Gloſ. in l. ſi voluntate. C. de dot. promiſſ. Soc. d. l. 1. num. 120. ff. ſolut. matr. Thomas Parpalia in leg. 2. §. creditum num. 3. ff. ſolut. matr.* vbi hoc communiter teneri teſtatur Ruin. *conſ. 130. n. 2. vol. 1.* vbi communiter id teneri firmat, licet aliud ibi tenere nitatur, & ad hæc accedant quę habes ſupra *recollecta 59. n. 5. 6. & 7.* Quocirca in cõtingentia facti prudẽs aduocatus cũcta rimabitur, & veritatẽ aſſequetur.

SVMMARIA.

1 *Vſufructuarius inuentarium facere non tenetur.*
2 *Inuentarium facit, qui alieno nomine gerit.*
3 *Vſufructuarius ſuo nomine vtitur.*
4 *Vſufructuarius deſcriptionem bonorum facere debet.*
5 *Cautio de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri datur ab vſufructuario ſi ab hærede petatur.*
6 *Vſufructuarius facit fructus ſuos hærede ſatiſdationẽ non petente*
7 *Satiſdationem vſufructuario remittere poteſt hæres.*
8 *Etiam tacite non petendo.*
9 *Vſufructuarius cauere tenetur immobilia vt extabũt finito vſufructu reſtituere.*
10 *Idemque de bonis ſe mouentibus, atque de rebus pretioſis iudicatur.*
11 *De bonis mobilibus functionem recipientibus in genere ſuo ſatiſdat vſufructuarius de æſtimatione reſtituenda.*
12 *Veſtimenta lanea & linea æſtimantur, & cauetur de æſtimatione reſtituenda.*
13 *Pro veſtimentis pretioſis cauetur de illis reſtituendis prout extabunt.*
14 *Pro ſuppellectilibus, facile non conſumptibilibus ſatiſdatur, quemadmodum de immobilibus.*
15 *Vegetes ſubtiles æſtimantur, dolia groſſiora immobilibus comparantur.*
16 *Pro vaſis domeſticis ſatiſdat vſufructuarius de æſtimatione reſtituenda.*
17 *Et in iudicis arbitrium plurimum valet.*
18 *Æſtimatio relationem habet ad tempus conſtituti vſufructus.*
19 *Vſufructuarius ſi fideiuſ. non inueniat ſtatur eius iuratoriæ cautioni.*
20 *Niſi poſtea appareat bona dilapidare.*
21 *Qui propter malos eius mores fideiuſſores non inuenit, non admittitur ad iuratoriam cautionem.*
22 *Forma ſatiſdationis hic remiſſiue ponitur.*

QVÆSTIO XCIX.

1 VSufructuarius † inuentarium conficere non tenetur, *Alex. conſ. 58 num. 10 vol. 3. Pariſ. conſ. 21. num. 6. vol. 2. Paulus de Monte pico in repet. leg. Titia cum teſtamento §. Titia cum nuberet nu. 142. & 147. ff. de l. 2.*
2 Quia † inuentarium conficere tenetur, qui alieno nomine negotia gerit, geſtorumque rationem reddere compellitur, *l. tutor qui repertorium. ff. de adm. tut. Bart. & Alber. in l. 1. §. officio de tutel. & ratio. diſtra. Dec. conſ. 192 in princ.*

Vſufructuarius vero ſuo nomine, negotiumq;
3 ſuum † gerit & procurator in rem ſuã eſſe dicitur, idcirco inuentarium facere cogendus nõ eſt, *Paul. de Caſtr. in l. enim ad quem. Cod. de vſufruct.* hinc Bart. Bald. & Salic. *in rubric. C. de vſufructu,* dicunt vſufructuarium dominium habere reſpectu vſusfructus probat Soc. *conſ. 1. n. 14. vol. 4. Boer deciſ. 61. n. 6. 1. parte.*

At

4 At vero deſcriptionem bonorum vſufructuarius facere tenetur, vt facilior ſit proprietarii probatio, ſi bona mobilia ſubtrahat, vel immobilibus abutatur contra formam cautionis de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, per ea quæ adducit Boer. *d. deciſ. 61. num. 6 allegans tex. leg. 1. §. recte. ff. vſufructu quemadmodum cau.* ex quo textu colligit hanc differentiam iunctis aliis per eum adductis. Cautio enim de vtendo & fruendo arbitrio boni viri, ſuum ſortiri non poteſt effectum, quin fiat deſcriptio, alioquin sciri non poſſet an vſufructuarius abuteretur bonis ipſis, & cautio non releuaret, nec per eam eſſet conſultum hæredi, *Alex. conſ. 58. numer. 80. volum.* [illegible] *Paulus de Monte pico dict. §. Tuta cum noberet num. 142.* vbi ait, quod deſcriptio eſt neceſſarium antecedens cautionis de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri.

5 Quam vero vſufructuarius præſtare teneatur, ab hærede [illegible] petatur, nam non tenetur eam offerre, ſed petenti moram non facere, *leg. 1. Cod. de vſufruct. vbi hoc not. Aug. & alii. dem firmat Bal. in leg. hac edictali §. hu illud. Cod. de ſecund. nupt. Dec. conſ. 60. & 608. & plene Marta. Soci. iun. conſ. [illegible] num. [illegible] lum. 2.*

6 Item eſt quod fructus perceptos vſufructuarius facit ſuos quando hæres ſciens tacet, & cautionem non petente vtitur & fruitur, *Soc. conſ. 81. circa fin. volum.* [illegible] *Caſales in conſ. 4. num. 4 Papienſ. in libello pro legato rei ſingul. in princ. numer. 56.* eſtque communis ſententia ſecundum Soc.

7 Satiſdationemque ab vſufructuario debitam, eidem remittere poteſt hæres, teſtatori vero id à iure prohibitum eſt, ne delinquendi præbeatur occaſio *Gloſ. in d. l. 1. Cod. de vſufruct.* quam ibi ſequuntur Odofr. Cyn. Bart. Salic. & reliqui, atque [illegible] hæres hoc poteſt [illegible] etiam tacite non petendo, *Bal.* [illegible] *& in l. [illegible] num. 22 [illegible] de his quæ pœ. nom.* [illegible] *poteſt num. 95. de leg. 2. Ripa ibidem num. 41.* [illegible] *teſtatur.*

8 Vſufructuariuſque dupliciter cauere tenetur, primo de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, ſecundo de re reſtituenda finito vſufructu. Quoad ſecundam cautionem in qua [illegible] es ſolet excitari. Dic quod ea diuerſimode datur, ſecundum diuerſam bonorum qualitatem, aut enim 9 ſunt bona ſtabilia, & caueri debet de eiſdem reſtituendis, vt extabunt tempore finiti vſufructus, ſalua rei ſubſtantia, *dict. l. [illegible] ff. [illegible] quemadmodum cau. Specul. tit. de diuerſis cautionibus num. 11. Alex. conſ. [illegible] num. 6. volum.* & alii quoque de quibus infra. Aut ſunt bona mobilia, quæ ipſo vſu non 10 conſumuntur, vt oues & boues, & alia, ſic mouentia, vel vaſa aurea, & argentea, & cætera huiuſmodi, vt torques, gemmæ, annuli, & his ſimilia, & debet caueri de eiſdem reſtituendis, prout extabunt finito vſufructu; quia eorum ſubſtantia vſu non perit, & de iis iudicatur, vt de immobilibus ad effectum ſatiſdationis præmiſſæ, *leg. ſi vaſorum vbi Gloſ. & Odofred. probat ff. vſufruct. quemadmodum caueat. Specul. vbi ſupra n. 11. Soci conſ. 9. num. 3. volum. 4. Abb. d. fin. de pignor. num. 3. Ant. de Butr. num. 15.*

11 Aut ſunt bona mobilia, quæ ipſo vſu ſtatim conſumuntur, vt frumentum & cætera blada, vinum, oleum, pecunia, & alia huiuſmodi, quæ functionem recipiunt in genere ſuo, & hæc debent æſtimari, vel pecunia numerari, & caueri de reſtituendo æſtimationem, vel tantundem in genere ſuo, & eſt alternatiue cauendum de æſtimatione reddenda, vel idem in genere ſuo eiuſdem qualitatis, & bonitatis ad electionem fructuarii, *leg. ſi tibi. ff. de vſufru. earum rerum quæ vſu conſumuntur, Specul. vbi ſupra n. 12. Aret. in §.* [illegible] *tur. inſt. de vſufruc. Abb. dict. c. fin. n. 3. de pig. vbi & Imol. ſub num. 123.* Aut ſunt bona mobilia, quæ appellantur ſuppellectilia, ſeu maſſaritiæ domus, & eſt 12 quæſtio dubia, inquit Soc. *d. conſ. 9. in princ.* Aut igitur ſunt veſtimenta lanea, & linea, & huiuſmodi quæ vſu facile conſumuntur, & modico tempore [illegible] duratura, & [illegible] debent æſtimari, & caueri de æſtimatione [illegible] nda *Azo in ſumma. C. de vſufruct. Bal. conſ.* [illegible] *volum.* [illegible] *Soc. d. conſ. 9. num. 2. & in fine conſilii, Alex. d. conſ. 58. in mer. 6. volum. 3. Pl.* [illegible] *repet. leg ſi quando §. 26. num. 8. Cod.* [illegible] *vbi omnium.*

Et pro his quæ vſu conſumuntur, & non recipiunt in ſuo genere functionem cautio debet præſtari de æſtimatione tantum reddenda, non autem [illegible] alternatiue de æſtimatione [illegible] de aliis eiuſdem qualitatis, & [illegible] Soc. *dict. conſ. 9. numer. 2. volum. 4.* & [illegible] Specul. *tit. de diuerſ. caut. num. 12. & 13.* [illegible] Imol. *d. c. fin. num. 23. de pignor.* licet Aret. [illegible] *tutur* aliud velle videatur, non tamen ab [illegible] ne Speculatoris, Socini & Imolæ eſt [illegible] ob eorum [illegible].

13 A [illegible] de ſericeis, & preciosis [illegible] hæc ante [illegible], quæ [illegible] longo [illegible] ſumuntur, idcirco tantum cauetur de illis reſtituendis [illegible] *l.* [illegible] *de An* [illegible] *d. c. fin. num. 7. de p.* [illegible] quod [illegible] ndum perſonarum, qualitatem verum eſſe declaratur, nam in perſonis illuſtribus quæ fere quotidie, & familiariter vtuntur veſtibus, de veluto, ſiue de ſerico, eas connumerarent [illegible] ea quæ vſu breui conſumuntur, & ideirco [illegible] caueri debere de eorum æſtimatione reddenda, ſecus autem in aliis perſonis quæ veſtibus huiuſmodi vtuntur tantum feſtis diebus ac ſolemnibus, quia tunc [illegible] ionem Anantiæ admitterem [illegible] onibus de quibus ſupra, & confirmant in caſu [illegible] *Affl. deciſ.* [illegible] *num. 3. Capra conſ. 135. numer. 16.*

14 Aut ſunt ſuppellectilia quæ vſu facile non conſumuntur, ſed longo tempore vtendo veteraſcunt & minuuntur, vt veſtes longo tempore duraturæ, quales ſunt ſcenicæ, vel aliàs ad publica ſpectacula deputatæ, vel etiam tapeta, & his ſimilia, & hæc æſtimari non debent, [illegible] cautione de æſtimatione reddenda, ſed pro his vt de immobilibus ſatiſdatur de reſtituendo prout extabunt, & hoc allegatur tenuiſſe Florianum, quem ſequuntur *Card. d. c. fin. octaua quæſt. de pignor. Imol. ibidem nume. 24. Barbatia num. 11. & 12. Io. de Anania num. 7. Abb. nu. 3. Soci. d. conſ. 9.* & eandem ſequor opinionem, ex textu iuncta Gloſ. ibi *d. §. conſtituetur*, quæ diſtin-

guit veſtes tempo- es ab vi, quæ perpetuo durāt, inſuper confirmat Iaſ. *in l. ſed etſi quid. §. at ſi veſtimētorum. ff. de vſufruc.* qui de ſcenicis veſtib. loquitur, quaſi quod aliud ſit in veſtibus temporal bus, ſeu quæ breui tempore conſumuntur, & hac ſententia inclinare videtur Alex. *d. conſ. 58. n. 6. vol. 3.* Quod
15 autem † Alex. *d. conſ. 58. n. 7.* inquit vegetas æſtimādas eſſe, & ſimpliciter ſ quitur Ruin. *conſ. 51. n. 9. vol. 2.* intelligendum eſt de ſub ..bus, ſeu quæ breui veteraſcunt, ſecus in doliis quæ multa gr.. te conſtant, & longiſſimo tempore conſeruat .., quia immobilibus æquiparantur quoad cautionē
16 hanc, prout ita diſtinguit Soc. *d. conſ. 9. in fin.* A.. † tunc vaſa domeſtica, quæ vſu conſumuntur, ſ .. minuuntur, & veteraſcunt, pariter fit æſtimatio, & cauetur de æſtimatione cum d fierit vſuſfructus reſtituenda, *leg. ſi va.. rum in princ. ſumta gloſ. ff. vſufruct. quemadmodum cau. Soc. d. conſ. 9. .. ca fin.* & hoc de vaſis dom.. .. & ſa.. .., quibus ad quotidianum vſum vtimur int.. ig ndu.. ſt. Sed & aurea argenteaque vaſa ..luſt ium ac nobilium perſonarum ad vſum dome..icum deputata, quæ ob frequentem earum vſum, n dum a feruntur, ſed etiam con umuntur, & pereunt, æſtimari debent, & de æſ..mat.. .. red ..nd i cauerit att..nta tame.. .. r v.. ..m qu.. .ate, an breui ve. long.. ..por ſint ..nſ.. ipt .. a,
17 & in hac ſuppe..le..ilium diſtinctione, p..rimum iud..cis arbitrium operari debere cen..o, qui conſultis peritis quædam vſu breui conſumptibilia, quædam vero non conſumptibilia reſpondet, & ſic illa æſtimāda d.. rn r, prout etiam ita voluiſſe videtur *Soc. conſ. 9. ſupra ſæpe allegato in fi.*
18 E.. † quoties de æſt..matione .. ..nda .. tur attenditur tempus conſignati vſuſfructus, *Aut. d. §. conſtituitur. n. 3. Alex. d. conſ. .. n. 6. vol. .*, & alii qui ſupra r..lati ſunt *ſub n. 12.* hac ..ad m recol.. ..cta. His ſic expeditis al.a occurrit difficultas, an vſufructuarius qui ſati'dare tenetur de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, & de re reſtituenda proprietario finito vſufructu, ſi fideiuſſores non inueniat, an vſufructu carere debeat, an vero iuratoriæ cautioni ſtandum ſit, & vana extant prudentum reſponſa, ita vt Ang. *conſ. 91 numer. 4.* dixerit, quod adhuc ſu.. iudic.. ..eſt, & prima extat opinio, quod iuratoria cautio ſit admittenda, ſecunda habet quod bona ſequeſtrantur, & de ſ..u..ibus ſ.. ctuario reſpondetur. Tertia eſt opinio, quod proprietarius certum quid nomine fru.. ..um fructuario promittat, & bona po..ideat, quarta ſi ſatisdare non poteſt, ſibi vſufructus auf.. ..r.
19 Qu..nta, † & vltima quod ſi pe..o.. vſufructuarii eſt ſuſpecta de dilapidatione bona ſequeſtrantur, ſin autem ſit fide digna, ita vt .. Sacramento veriſimi..ter ſit credendum, .. r iuratoriæ cautioni. .. hanc vltimam opinionem vt plurimum ſcribentes approbare videntur, quam ſequuti ſunt Bart. & poſt eum Ang. & P..ul. de Caſtro *in d. leg. vſufructu conſtituit. C. de vſufruct.* & *notant in cap. fin. de pignor.* An.. de But.. Abb. ..mo. & Henricus Bo.. .. id.. .. .. *in §. primo. inſt. de vſufructu lo. de Paleta, Chriſt. ..ortius, & Ioanne. ..er* *varius, Abb. conſ. 43. num. 3. volum. 1. & melius Ang. dict. conſ. 91. ſanct.a Carmelitarū n. 4. plene Bertran. ..nſ. 18. per totum vol. 2. parte prima. & idem etiam ſenſiſſe videtur Ruin. conſ. 51. nu. 8 vol. 2. Direct. de ante teſtandi tit. de variis teſtatorum præceptis cau. prima in fin.*, & h.nc ſententiam omnes ſupra relati benigniorem, & æquiorem eſſe fatentur, & puto eam co.. ..n ..mmorem, quicquid dixerit Bertrand. *conſilio .. numeri 16 volum. quinto.* vbi dixit, quod videtur comm.. .. opinio, quod ſi ſu..uarius non poſſit inu.. fideiuſſor.. m, vſufru..u priuetur, tu contra .. .. tene, quoniam ex numeratione Do.. orum c.. re conſtat opinionem Bart. eſſ.. commu..niorem, & dura ſane ac rigoroſa nimis ..ntentia ..eret, quod ob paupertatem ſatiſdare non valens, vſufructu priuetur, & Bart. opinio maximam habet æqu..itatem ſec.. ndum prææallegatos.
20 Quæ .. tamen opi..o præcedat, n.. po.. .. dum appareat vſufru..uarium bona .. .. vel d..apidare, tunc enim priuatu.. co.. .. .. iuratoriæ cautionis, ad quam fuit admi..us, & bona ſequeſtrantur fruc..ibus vſufructuario reſeruati, ſicut firmant Canoniſtæ fere omnes præall ..ati *in dict. cap. fin. de pignorib.* & præter eos, quidam .. ..
21 ex ſupra rel..tis. Et † perſona ſuſp..cta dicitur, neque eius iuratoriæ cauti..ni c..n.. dendum, quando propter malos eius m.. .. .. ..tul.. s non r..perit, *Bald. in auth. cu.. ..tum numer. 9. C. de ind. viduitate tollen.* & poſt al.. s idem ibi Iaſ. ..mat
22 *n. 5. Bellon. Caſalen. conſ. 54. n. .* Formam, vero ſati.. dationis quæ vna cum deſcriptione facienda præſtari debet, ponit Bertrand. *conſ. 162. nu. .. vol. 3. parte 2. & iterum conſ. 162. num. .. volum. 5.*

SVMMARIA.

1 *Fructus pendentes dicuntur, qui maturi ſunt.*
2 *Et ideo inter mobilia aſcribuntur.*
3 *Fructibus immaturis exiſtentibus tempore retrouenditionis conſignatio fundi differtur.*
4 *Fructus etiam immaturi pendentes dici poſſunt.*
5 *Quod verum eſt, quando fructus .. erant inceperunt.*
6 *Redimens fundum fructibus immaturis ſatisdat de illis reſtituendis.*
7 *Frumentum fructus non dicitur dum eſt in herba.*
8 *Fundum redimens dum fructus eſt in herba tenetur retrouendenti ad expenſas in eo factas.*
9 *Frumentum in ſpica adhuc vacua non dicitur frumēti fructus.*
10 *Frumentum plenum in ſpica venit in reſeruatione fructuum pendentium.*
11 *.. ..ume.. .. .. di itur .. umenti fructus.*
12 *Fr.. .. .. uatione non facta diu.. .. .. ..ru.*
13 *F.. .. .. .. a tempore quo emptor .. .. incipit.*
14 *Frumenti in herba emptor dubius eſt .. .. ctus proximi, tnta conjectentia emi.. .. .. nura ex probabil.. colectura emptor .. ..*
15 *Declaratur vera d ..ſtinctio præmiſſa, quando .. .. frumentum ex certo prædio, at ſi in genere p.. .. dubio v.. urarius dicitur.*
16 *Hæc in foro exteriori procedunt, in foro pœnitentiali quilibet ſuæ conſcientiæ relinquendus eſt.*

QVÆST.

Qvæstio C.

1 FR[illegible] tépore retrovenditionis in agro exiſtẽtes, au[illegible] t inaturi, & proximi recollectitii & pendere dicuntur, retrouendentis commodo cedunt, qui cum reſeruatione fructuum pendenti[illegible] in retrouendere promiſit. *l. ſi pendentes in princ. ff. de vſufr.* & exemplificat ibi Ang. cũ tempus meſſis inſtat, vel vindemiæ. Idemque tenet Io. Fab. *inſt. de rerum diuiſ. §. ſi quis a non domino n. 6. Chriſtoph. Porcius ibi n. 5. Dec. conſ. 4[illegible] n. 5. Soc. conſ. [illegible]00. volum. 1. Pariſ. conſ. 40. n. 7. cum ſeq. vol. [illegible]. Tiraq. qui alios citat de retract. 2 conſang. §. 1. gl. 7. n. 44. & de leg. connub. gl. 2. n. 11.* Vbi † mat[illegible] fru[illegible]us non ſunt pars fundi, ſed inter mobi[illegible] numerantur. Quia habitu, & potentia à ſolo ſeparari breui ſperantur, licet non actu ſeparati ſint. Ad præmiſſa quoque facit tex. *in l. & qua nondũ 3 ſunt in princ. ff. de pign.* E[illegible] † fruct[illegible]bus immat[illegible]ris exiſtentibus tempore retrov[illegible]ndi[illegible]ionis non tenetur fundu[illegible] re[illegible]rouende[illegible] tradere, poſteaquam fru[illegible]s per[illegible]re, ſed fundi [illegible]onſignatio differri debet qu[illegible]uſque fr[illegible]ctus percepti & exacti ſint, *vt eſt tex. iuncta gl. in verbo reddet in l. diuortio. §. interdum. ff. ſol. matr.* Quam ſcribentes omnes ſequuntur, vt Aret. ibi ait. & idem per ſolam i[illegible]a gl. voluit *Tiraq. de 4 retract. conuent. §. 5. gl. 5.* Aut † fructus ſunt immaturi, & ii quoque pend[illegible]tes dici poſſ[illegible]t. *per tex. in d. l. diuortio. §. inte[illegible]dum. ff. [illegible]ol. matr.* Vbi fructus ſtantes, q[illegible]do dot[illegible] ex[illegible] ſoluto matrimonio mu[illegible] fundo reſt[illegible]uuntur præſtita cau[illegible] d[illegible] fru[illegible]bus vi[illegible]o reſtituendis, & quod de fru[illegible]bus cautione præſtita ibi deciditur, intelligitur d[illegible] fructibus immaturis, vt ibi expreſſ[illegible] firmarunt Alb. Bald. Ang. Paul. Aret. Soc. & I[illegible]ſ. & [illegible] ex mente gloſſæ & Bart. ibidem, & id[illegible] Ioan. Copus Pariſien[illegible]is *tract. de fructibus lib. 1. titul. 2. cap. 1. & 6.*

5 Fructus † vero i[illegible]mat[illegible] t[illegible]nc pendentes dici debere [illegible]x[illegible]limo, quand[illegible] tormari inceperunt, t[illegible]nc enim eſſe & [illegible]antiam habere incipiunt, [illegible] pendere dici poſſunt, ante vero quam ſuæ formæ, vel creationi[illegible] initi[illegible] habeant e[illegible]n tia car[illegible]nt, id[illegible]rc[illegible] pend[illegible] dici non po[illegible]nt, qa[illegible]ò ent[illegible] nullæ ſunt qu[illegible]at[illegible]s, & vide[illegible] eſſ[illegible] ex m[illegible]o. C[illegible]. vbi ſupra, ex qu[illegible]corum [illegible]confunditur, qui dicunt [illegible]ment[illegible] Mart[illegible]mentum eſſe in [illegible]uctu, atque pendere, quod v[illegible]m non eſt, n[illegible] tempore quo cor[illegible]ice grani de[illegible]tr[illegible]cto, coq; d[illegible]nu[illegible]ato apparet granum inceptum c[illegible]reari, atque formari.

6 Et [illegible] q[illegible]do m[illegible] fundum ex pacto retrouen[illegible] co[illegible]r f[illegible]bus immaturis in ag[illegible]o pẽden[illegible]ne[illegible]uet de fru[illegible]us venditori re[illegible]ndis mat[illegible] tempore, ſecundũ teminos *d. l. diuortio §. interdum.* prout ita nuncupatim voluit Tiraq. *d. tract. de retract. conuent. §. 5 gl. 5.* Ad quorum intelligentiam facit parabola Saluatoris apud Marcum *cap. 4.* vbi ait: terra fructificat primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica, itaque t[illegible] d[illegible]ionis membro rem hanc Saluato[illegible] pe[illegible]ngit, quæ licet ſenſum miſticum habeat in ſenſu literali, propoſitæ quæſtioni optime congruit.

7 Quoad † primum herba ex frumento germinata dici non poteſt pendere neque frumenti fructus eſſ[illegible], quia Saluator herbam poſuit, vt quid diuerſum a fructu, cu[illegible]us ratio adduci poteſt, quod frumentum nondum eſt in rerum natura, neque in re, neque in ſpe proxima, *l. nec emptio. ff. de contrah. empt.* Quo circa id quod non eſt, pendere dici nõ poteſt, neq; retineri ab eo qui retrovend[illegible]t, *arg. notatorum in l. 1. §. cum prædium in gl. mag. ff. de pignorib. l. Paulus §. 1. & l. potior §. ſi de futura. ff. eod. & per ea quæ ſup. n. 5.*

8 Redimens † tamen [illegible] frumento in herba exi[illegible]enetur retrouendenti ad expenſas ab eo in præd[illegible] cultura factas, quoniam retrouẽdentis opera precioſior fundus effectus eſt, quare non debet cum alien[illegible] iactura locupletari. *§. quod ratione cum duobus præcedentibus & tribus ſequentibus,* & quod ibi notant Aret. Por[illegible]ius, & Ioa[illegible]nes de Platea *inſtit. de rerum diuiſ.* Suntque expenſæ quæ reſicie[illegible]dæ veniunt, valor frumenti, vel alterius generis bla[illegible] pro ſemine in terram proiecti, atque æſtim[illegible]o, etiam culturæ in agro adhibitæ, *vt eſt tex. in §. certe. inſt. eod. tit.*

9 Q[illegible]od ad † ſecundum diſtinctionis membrum, cum herba ſpicam e[illegible]ittit, ſi quidem ſpica eſt frumento omnino vacua [illegible] quia nondum granum concipere inceperit, [illegible]unc quoque frumentum in fructu eſſe, & pendere dici non poteſt, neque à retrouendente retineri, quia frumentum à fruendo, hoc eſt, veſcendo denominatum eſt, *ſecundum Iſidorum lib. ethymologiarum 17.* refert Berchorius *in reductorio morali lib. 12. cap. 59.* Igitur ſi illo frui non poſſumus, frumentum appellare ne[illegible]mus, vt ait textus *in l. frugem. ff. de verb. ſignificat.* Vbi dicitur frumentum eſt quod ſpica in ſe tenet, ergo quandiu ſpic[illegible] in ſe tenet, frumentum extare dici non poteſt, tum etiam quia virga [illegible]u germen ſpicam emittens adhuc tenerum eſt, quare potius herba dicitur, & herbæ magis accedit, quam fructui, vt eſt textus *in l. certe. Digeſt. arborum furtim cæſarum.*

Cum autem ſpica incipit granum frumenti creare, ex tunc frumentum extare, & in rerum nat[illegible]ra eſſe, atque retrouendentis commodo cedere dicitur, quia tamet[illegible] fructus ſit immaturus & fru[illegible] [illegible]lo non poſſumus, nihilominus pendere dicitur ſaltem potentia actui proxima, quæ habetur pro actu, vt multis probat ſimilibus Iaſon. *in dicta leg. diuortio. §. interdum num 15. & ſequentibus. ff. ſolut. matrimonio.*

10 Q[illegible]oad † tertium d[illegible]ſtinctionis membrum, cum frum[illegible]tum eſt plenum in ſpica, omnis prorſus ceſſat hæſitatio, quod in reſeruatione fructuũ pendentium venit frumentũ, cum eſt maturum vel maturitati proximum, quandoquidem fruct9 de proximo recolligendi habẽtur pro recollectis, *Bar. & alii in d. §. interdũ.* Sed quod de palea frumẽti
11 ordei vel alterius id generis bladi quod ſecutũ ſit,

 die,

die q[illegible] ſpectat ad quem frum[illegible] *modu vſuſfructus amittatur.Roman.ſing.549.cum ibi additis.[illegible] in diction.erit,verbo fructus.* ſtipulam vero quæ poſt meſſe[illegible] excſam terræ hæret inter quam creau t herba, [illegible] vt ad vſu[illegible] ſtrant[illegible] potat, in reſeruatione fructuum pendentium comprehendi cenſeo,quia [illegible]amen exc[illegible] fru[illegible] tum ti[illegible] mentis affert. Nec o[illegible] quod [illegible] ſus, [illegible] terræ hærent,dicuntu[illegible] pars fun[illegible] tur vt quid ſeparatum ab ipſo fundo. *l. fructus pendentes.ff.de rei vind.l.[illegible].§.pen.ff. quæ in frau[illegible] creditorum,*quo[illegible] reſeruatio fructuum a contractibus co[illegible] tum tolit, eo quod prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionem legis,*l.fi. C. de pact.conuent.*ex quibus ſequitur, quid qu[illegible] natura granum, [illegible] fructus pende[illegible] [illegible] bit,&non ſolum ad frum[illegible] ntum, ſed [illegible] fruct[illegible] aridos,& liquidos,quos terra,pfert eadē [illegible] di[illegible] conueni[illegible] nempe,ordeī,fabæ aliorumque [illegible] habe[illegible] ſpicis,v[illegible] liquis vel tr[illegible] illius,qui retro[illegible] endit compr[illegible]

12 ſi ſpactum d[illegible] retrouendendo fu[illegible] terpoſitum abſque reſeruatione [illegible] dentium,&tunc pro rata temp[illegible] inter venditorem,& emptorem fructus diſtribui debent,vt voluit Raphael Cum[illegible]*in l.qui Romæ.in princ.ff.de verb. obl.& in l.diuortio.in princ.[illegible]* ſequuntur poſt alios Soc.ibid[illegible] *n.2[illegible] ſinal[illegible] verbu,*q licet in contrarium fac[illegible] *de pact. inter empt.& vend.*& al[illegible] concordant[illegible] quos adducit Alex.*in d.l.qui Romæ.n.1c.* [illegible] prædii,qui illud redimit integros fructus lucrari, & ſibi quærere, att[illegible] onem Cumani æquiorem,& [illegible] antur,& Soc.*ſub n.10.* Cumanum ſequ[illegible] ſe,& in iudicando ſe reſpo[illegible] one fac[illegible],&ibi quoque [illegible] aſſerit, eandem [illegible] per op[illegible] nem pr[illegible] at Cagn. *in repet.d.l.2.n.45.C.de pact.inter empt.& vend.*dicens quod omnes fatentur æquam eſſe, & ſequitur ibi Gozad. *num. [illegible]*.& lat[illegible] comprobat Tiraq.*tract. de retract.conuentionali §.5.gl.4.a pr[illegible] que ad num.7.& Petrus de moncada in add.*ad Goz[illegible] licet [illegible] trarium teneat,communem e[illegible] modern[illegible] opinionem fatetur.Et

13 in di[illegible]ributione temporis initium anni ſumi debet non à die contractus,ſed à tempore quo emptor colere incepit fundum, vſque ad tempus perceptionis fructuum.*Soc.in d.l. qui Romæ n.10.Gozad.d.l.2.n.130.*Quæ tamen temporis diuiſio diuerſimode fieri debet, ſecundum diuerſam fructuum qualitatem,vno namque modo fieri debet ſi ſunt poma in agro recolligenda, alio modo ſi ſit olearum fructus,alio ſi ſunt terræ mageſaticæ,vel [illegible] [illegible] præter Soc.& Gozad. proxime relatos habetur *dec[illegible] erſina [illegible] par.2.* ad quam te[illegible] to [illegible] præ[illegible] is ad[illegible] tur Franc. Zoannetus Bononie[illegible] *tract.de empt. & ven[illegible] retrouendendi n. 15. & ſequent.* vbi Cumani ſententiam deſtruit, & n[illegible] a

diui[illegible] onem fru[illegible] tempore,& [illegible] eodem [illegible] quo res vendita [illegible] codem[illegible] redimenda [illegible] vt ſi fundus plenus fruct[illegible] tus ſ[illegible]it,plenus redimi poſſit,ſiva[illegible] cu[illegible] edimi debet, qu[illegible] d ſatis [illegible] [illegible] nihilominus ab opinione Cum[illegible] quæ [illegible] orum p[illegible] a[illegible]ctoritat[illegible] re[illegible] pta,Zoanetti ve[illegible] ſingularis eſt.

14 A[illegible] orum quæ præmiſſa [illegible] expedit[illegible] admone[illegible],qui frumentum in herba emere ſol[illegible] nt,ne iu vſ[illegible] p[illegible] atum incidant. Proinde ſ[illegible] an& q[illegible] ando [illegible] ſieri poſſit. Dic quod [illegible] an[illegible] pate pro certo precio actualiter ſoluto emit frumentum,vinum,oleum,vel alterius cuiuſcuque generis fructus in recollectum proximos venturos,ſi quidem tempore [illegible] ntion[illegible] preci [illegible] erat,an tempore recol[illegible] ctus futura erat penuria, vel vb[illegible] rtas, ita vt m[illegible] minus p[illegible] mpor[illegible] meſſis vel vind[illegible] eſſe poſſit, e[illegible] tur emptor [illegible] varia [illegible] propter dubium euentum,quia forſan pr[illegible] ium diminutū erit,ab eo quod [illegible]ded[illegible] t,etenim de futuris contingentibus non eſt determinata [illegible] ritas. Sin autem certu[illegible] e[illegible] titudine conjecturali,&vero i[illegible] nu[illegible],quod tempor[illegible] col[illegible] um pr[illegible] ū anticipate ſol[illegible] tum au[illegible] bit[illegible], [illegible] nem opinione[illegible],& cu[illegible] m[illegible] i at[illegible] ndus eſt [illegible] eſt ,alias emptor v[illegible] eprch[illegible] quan[illegible] ; cont[illegible] at hoc [illegible] inſp[illegible], ſed d q fre[illegible] nentiu[illegible] cc[illegible] it,*[illegible] ſumma de vſur §.[illegible] caſ. Innoc.in [illegible] ciuitate.eod.tit.Ab[illegible] ſ[illegible] illum textcolum tit C[illegible] Ioan.de Anan.* vb[illegible] atis [illegible] ple ſcribit H[illegible] *in d.c.[illegible] ciuitate.*& a[illegible] Can[illegible] ſ[illegible] ſequunt[illegible] idem con[illegible] Theologi, vt Sotus de [illegible] a & iure *lib.6.q.4.art.2.* Io. M[illegible] *tr.de rebus reſtit.tomo 2.q.[illegible].verſ.[illegible] quæritur.* Beatus Anton.*2.par.tit.2.c.23.§.16.*ibi ait,quod qui ſic mercantur peccant contra proximum, & contra communitatem,quodque huiuſmodi lucrum ex argumento precii ſuperlucratum de conſilio, pauperibus eſt erogandum,& ten[illegible] Bo[illegible] *hic.d.c.ſi.n.10.* ſuper[illegible] atumque appell[illegible] r turpe lu[illegible] a canone,vt habetur *14.q.4.c.quicunq tempore meſſis.* Ex quibus conel[illegible] dendum [illegible] qu[illegible] cum agri ſunt fructibus plen[illegible] & p[illegible] m diſtant à tempore meſſis,vel vindemiæ[illegible],ita vt p[illegible] inſpectione agr[illegible] penuria futura cognoſcitur,[illegible] præ[illegible] p[illegible] unia emunt fructus pre[illegible] vi[illegible] [illegible] rum eſt, in peccatum [illegible] verſan[illegible] at ſi longe ante tēpus m[illegible] [illegible] miæ fructus mereantur, hoc eſt hyberno tempore,quo omnino incertum eſt de vbertate,vel penuria ventura, tunc emptor tuta conſcientia emit. Su[illegible] eriuſque dicta declarantur [illegible] era eſſe , quando emuntur fructus ex certo v[illegible] itoris præd[illegible] co[illegible] endi, at ſi in genere quis emit tot corbes frumenti, vel [illegible] tamph[illegible] vini, vel olei in proximo recolligendi,tunc manifeſtus eſt vſurarius.Quia genus perire non poteſt,&nullum ſubit emptor periculum dubii euentus *leg.ſi*

em

emptor.ff.de contrab.empt.l.cum certus.ff.de tritico,vino oleo.que legato.Annaius d.c.fi.n.27. Ang. in verbo vſura 1. n.45.Silueſt.vſura 2.n.10.

16 Rurſus hæc quæ dicuntur in foro exteriori pro-
cedunt,ceterum in foro animæ emptores ſic fru-
ctus in herba ementes relinquendi ſunt conſcié-
tiæ ſuæ,an lucrum vſurarium intendant deprauа-
tamque intentionem habeant, cum cogitationes
hominum omnipotenti Deo nequeant occultari,
d.c.in ciuitate,vbi caſus iunctu ibi notatu in d. cap.fin. de vſuris.

SVMMARIA.

1 *Parentes paterni,& materni defuncto filio æqualiter ſuccedunt ſecundum vnam opinionem.*
2 *Secundum aliam in bonis ex linea paterna præferuntur parentes paterni, in quaſitis ex linea materna parentes materni ſuccedunt.*
3 *Primam opinionem plerique ſequuntur.*
4 *Secunda ratio communior eſt.*
5 *In ſucceſſione inter fratres, & fratrum filios, vtroque latere coniunctus excludit vno tantum latere coniunctum poſt eos vinculi duplicitas non prævalet.*
6 *Et in bonis vndecunque quæſitis proximitas ſola prævalet.*

QVÆSTIO CI.

1 ARdua eſt quæſtio,qualiter parentes paterni
ac materni ſuccedant defuncto filio filiæve,
in qua duæ reperiuntur opiniones. Quarum vna
eſt Bal.*in l.quod ſcitis.§.ſi autem n.4.C.de bonis quæ libe-
ris,& in auth.defuncto n.3. C.de ſenat.conſ. Tertull.* vbi
tenuit quod pater & mater vel auus paternus, &
maternus æqualiter filio ſeu nepoti defuncto ab
inteſtato ſuccedũt,paternis quidem dimidia, ma-
ternis vero alia dimidia delata,*per tex.in dicta auth.
defuncto*,vbi diſtinctio fit ſolummodo graduum i-
ta quod ſecundum gradus prærogatiuam ſucce-
dant,non autem fit diſtinctio rerum & bonorũ,
ideoque in bonis vndecunque ad filium vel ne-
potem peruentis,ſiue a linea paterna, ſiue à linea
materna pariter ab inteſtato ſuccedunt parentes
paterni,& materni.
2 Altera eſt opinio Bart.*in auth.itaque n. 2. C.com-
munia de ſucceſſionibus,& in l.poſt dotem.in vltimis ver-
bu.ff.ſol.matrim.* vbi tenuit quod parentes ex parte
patris præferuntur in bonis filio,aut nepoti quæ-
ſitis ex genere patris, & parentes ex parte matris
præferuntur in bonis quæſitis ex linea materna,vt
vnde bona diſceſſerunt,reuertantur quaſi ad pro-
3 prium fontem. Et primam Baldi opinionem ſe-
quitur Corn.*in d.l.quod ſcitis*,vbi poſt longam diſ-
cuſſionem per quatuor columnas & vltra cum ea
reſidet,quam etiam tenuiſſe allegat Dyn. Cyn. &
Rainerium de Forliuio, dicens quod in practica
hæc pars eſt ſequenda,& quod ita conſultum vi-
dit,& conſilium ſequutus fuit,quam ipſe quoque
plene confirmat *conſ.94.à n.9. vſque in finem conſilii.
vol.1.*& cum opinione Bal.ſimpliciter tranſit Papi-
enſ.*in forma libelli*,pro hæreditate ab inteſtato de-
lata in gl.nulliſque *n.23.*& ſimpliciter etiam ſequi-
tur Nicolaus de Vbaldis *tract.de ſucceſſ.ab inteſt.in 2.
part.n.4.*& in puncto iuris veriorem hanc opinio-
nem eſſe teſtatur Bald.Nouell.*tract.de dote par. vlt.
n.50.*& pro ea conſuluerunt vterque Raphael Cu-
man.& Fulg.ſimul cum Antaldo de Mutina inter
conſ.Cumani,*conſ.123.per totum*,& idem Bald.*conſ.
31.vol.2.* vbi communiter hoc teneri refert,plene
Aym.*conſ.176.vol.1.*
4 Bartoli † vero opinionem tenet Matheſil. *tract.
de ſucceſſ.ab inteſt.1.memb.ſecundi art.principalis n.7.&
ibi Bologn. in addit. ſequitur Antonius de Roſellis tract.de
ſucceſſ.ab inteſt.num.88.*dicens quod hæc opinio ha-
bet æquitatem ,& eandem Bartol. opinionem ſe-
quuntur & comprobant *in d.l.poſt dotem* , Rom. &
plenius Iaſ.vbi dixit, quod eſt paſſus valde ambi-
guus,adhæret tamen opinioni Bartoli ſecundum
quam conſulerem , & iudicarem inquit ipſe, &
quam omnes moderni ſequuntur dixit ibidem A-
lex.& eandem poſt longam diſceptationem con-
firmat Bald. Nouel.vbi ſupra dicens , quod iudi-
cando,& conſulendo,non audet recedere ab opi-
nione Bartoli,& quod in eã inclinaret tamquam
magis æquam.
Quæ quidem opinio eſt ſatis ſuſtentabilis in de-
ciſiuis,& eam multi ſequuntur,inquit Corn.*in d.l.
quod ſcitis*,& eadem ibi comprobatur in addit. ad
Bald.in verbo *ſed in cæteris , & inſuper in additione ad
Bald.in d.auth.defuncto*,eam probat And. Barbat. &
ita ſe conſuluiſſe refert , & conſulendo eam tenet
Anch.*conſ.349.*& plenius Romanus *conſ.40. à n. 4.
vſque in finem conſilii*,& idem voluit Alex.*conſ.150. n.
vol.2.*& vtrobique dixit , quod hæc opinio verior
eſt atque communior,*Aym.d.conſ.176.* Tametſi
partem contrariam teneat, fatetur tamen Bartoli
opinionem communem eſſe,vtriuſque partis ſe-
ctatores refert Tiraq.*de retract.lignag.§.14.gl.2.n.12.
& 13.*qui neutram firmat,cum hoc agere non in-
tendat,etſi numerarentur authores ibi recenſiti
proculdubio apparet ſententiam Bartoli commu-
niori voto approbatam eſſe, ſaltem à modernio-
5 ribus,& ita cum iunioribus reſideo. Cæterum vbi
tractatur de ſucceſſione inter fratres,& fratrum fi-
lios,vel patruum,& nepotes, procedit *auth.poſt fra-
tres C.de leg.hered.* vt coniunctus ab vtroque latere
præferatur, & excludat alium ex vno tantum la-
tere coniunctum,poſt vero fratres fratrumque fi-
lios inter alios gradu vlteriori exiſtentes vinculi
duplicitas a iure non conſideratur, ſed tantũ gra-
dus proximitas.Quod enim de fratribus , & filiis
fratrum diſpoſitum eſt ex benignitate proceſſit,&
ſpeciali eorum fauore,qui vltra eos non extendi-
tur,*§.ſi vero neque fratres.in authent.de hered. ab inteſt.
venient.& §.ſi igitur defunctus.verſ.reliquum,& Bar.ibi
Idem & in l.poſt conſanguineos.§.legitima.ff.de leg.hered.*
& plerique alii per Alex.ibi in add. relati , Anton.
& Roſell.*tract.de ſucceſſ.ab inteſt.n.152.in fin.cum plu-
rib.ſeq.Bologn.in add.ad Matheſil.tract. de ſucceſſ.ab in-
teſt.in 3.artic.principali n.19.& plene Paul.de Caſt.conſ.
83.vol 1.Alex.conſ.166.volum.1.* qui ambo per totum
conſi-

conſilium id ipſum confirmant, & probant quo-
6 que Gozad. *conſ. 19. n. 20. Ant. Rub. Alex. conſ. 102.* Et †
hæc gradus prærogatiua poſt fratres, ac fratrum fi-
lios, conſideratur nedum in bonis a patre, vel à
matre ad defunctum obuentis, ſed etiam in aliis
vndecumque quæſitis, vt per Ant. de Roſel. & Bo-
logn. vbi ſupra.

SVMMARIA.

1 *Eccleſia aduerſus præſcriptionem non reſtituitur, quia in facto proprio non admittitur ignorantia.*
2 *Imo reſtituitur, quia in habente amplum patrimonium præſumitur ignorantia.*
3 *Non procedit etiam in facto multum antiquo, vel intricato.*
4 *Similiter non procedit in minore.*
5 *Etiam in facto, ab alio nomine noſtro tractato.*
6 *Eccleſia reſtituitur aduerſus præſcriptionem ſecundum alios.*

QVÆSTIO CII.

QVæritur an eccleſia reſtitui debeat ob pro-
babilem ignorantiam aduerſus præſcriptio-
1 nem contra eam decurſam. Videtur † dicendum
quod eccleſia aduerſus præſcriptionem decur-
ſam reſtitui non debeat, per ea quæ adducit Aret.
conſ. 15. in finalibus verbis, quem ſequitur Capit. *deciſ.
4. n. 27. Gram. deciſ. 103. n. 33.* eo quod eccleſia habens
continuo penes ſe iura ſua, & libros diacetorum
non poteſt allegare iuſtam ignorãtiam, quia qui-
libet præſumitur ſcire vires ſui patrimonii, & in
facto proprio non admittitur error, & ignoran-
2 tia. Immo eccleſia † reſtitui debet. Primo, quia in
habente amplum patrimonium non procedit re-
gula quod quilibet præſumitur ſcire vires ſui pa-
trimonii, *Bal in l. 2. 3. q. 3. C. de reſcin. vend. Bar. in auth.
ſed cum teſtator. C. ad l. falcidiam.*
3 Secundo † in facto multum antiquo, vel etiam
in facto multum intricato præſumitur error, & i-
gnorantia etiam in facto proprio, vbi agitur de
damno euitando, Dyn. *in c. præſumitur. in fin. verbis de
reg. iur. in 6. cum multis ibi in addit. citatis, Aret. in §. ſi
quis agens n. 12. inſt. de act. Iaſ. ibidem n. 9. Soc. tr. Fallen-
tia. in verbo ignorantia.* vbi etiam hoc limitatur in eo,
qui eſt implicitus multis negociis, prout regulari-
4 ter eccleſia, & pro ea agentes eſſe ſolent. Tertio †
regula quod habens penes ſe iura ſua ignorantiam
eorum allegare non poteſt, non procedit in mi-
nore, qui etſi iura ſua penes ſe babeat, ea ignorare
præſumitur, *Aret. in l. qui Rom. §. duo fratres, ff. de verb.
obl. Gram. d. deciſ. 103. nu. 33.* eſt enim regulare, maxi-
me in minore, quod ignorantia præſumitur, *Alci.
de præſumpt. præſump. 42. in princ.* Et ſi quidem hoc in
minore verum eſt, idem in eccleſia quæ fungitur
vice minoris, *c. 1. de reſt. in integrũ.* & ita arguit Corn.
de minore ad vniuerſitatem laycorum, *conſ. 156. nu.
9. vol. 3.*
5 Quarto † tolerabilis eſt ignorantia in facto ꝓ-
prio, quoniam factum tractatur ab alio nomine
noſtro, vt puta per procuratores, ſyndicos, & fa-
ctores, *Soc. in d. tr. Fallen. n. 5. & conſ. 263. num. 10.* quia
geſtum per procuratorem æquiparatur facto alie-
no, maxime in damnis euitandis. Ideo tolerabilis
eſt ignorantia.
6 Quinto, † & vltimo contra Aret. conſuluit Dec.
conſ. 36. n. 9. ea ratione, quia videtur probabilis i-
gnorantia propter mutationes prælatorum, & et-
iam contra Aretin. facit Corn. *d. conſ. 156. per totum
vol. 3.* vbi conſuluit pro communitate, quæ præſu-
mitur habere ignorantiam ſcripturarum penes ſe,
& in archiuio ſuo exiſtentium, quia inſtrumẽta v-
niuerſitatum non ſolent in publico retineri, ſed
ſub clauibus, & in capſis, & quia vbi adeſt multi-
tudo ſcripturarum in eis præſumitur ignorantia,
quæ omnia proculdubio eccleſiæ conueniũt, ex
quibus ad fauorem eccleſiæ reſponderem.

SVMMARIA.

1 *Poſſeſſorium retinendæ per modum agendi intentatũ, cum petitorio cumulari non poteſt.*
2 *Exceptio dominii in continenti probandi non admittitur in poſſeſſorio retinendæ.*
3 *Poſſeſſorio retinendæ intentato, reus reconueniendo petitorium intentare nequit.*
4 *Petitorium in cauſa poſſeſſorii cumulari poteſt ad colorandum poſſeſſionem.*
5 *Cauſa poſſeſſorii ſi fructuum mixturã habeat, petitorii naturam ſapit.*
6 *Vel quando reſcripto principis ſuper vtroq; cauſa committitur.*

QVÆSTIO CIII.

1 IVditium poſſeſſorium, † retinendæ poſſeſſionis
de re corporali intentatum, per modum agendi
cum petitorio concurrere, & cumulari non poteſt
reſpectu eiuſdem poſſeſſionis, tum ratione con-
trarietatis, tum ratione ordinis, tum etiam quia
electione tolluntur, & quidem ratione contrarie-
tatis, quia contendens ſe poſſidere ſi rei vendica-
tioné intentat, præſupponit adverſariũ poſſidere,
nam rei vendicatio cõtra poſſeſſorem datur, Ideo
tamq̃ cõtrarius repellitur ratione ordinis, quia in
primis de poſſeſſione diſcuti debet, vt conſtare
poſſit qui ſit poſſeſſor, & certum ſit qui ſit petitor
& reus, in dominii quæſtione, ratione electionis,
quia petitorium proponendo, poſſeſſioni quæ ſi-
bi competebat renuntiare videtur, *l. ordinarii C. de
rei vend. l. incerti C. de interd.* vbi Bald. Sal. & alii *Bart.
in l. naturaliter §. nihil commune in 1. & 3. combinatione
ff. de acq. poſſ.* quem ibi ſequuntur, Alex. Iaſ. Rip. &
alii, & ita communiter doct. vtriuſque cenſuræ te-
nent, vt Iaſ. ibi refert & moderni repetentes, de
quibus infra erit mentio, qui omnes affirmant
communem hanc opinionem eſſe, & aliquid Affl.
2 *deciſ. 155. n. 5.* Aut poſſeſſorii † cauſa ab actore pro-
poſita, reus petitorii cauſam ingreditur per mo-
dum excipiendi ad excludendam intentionem a-
gentis, & audiri non debet, quia exceptio dominii
non admittitur in interdicto retinendæ poſſeſſio-
nis, etiamſi in continenti probationes dominii
offe-

offerantur per teſtes aut inſtrumenta, quia eſſet in
poteſtate domini propria auctoritate moleſtare &
inquietare legitimum poſſeſſorem, ac deinde do-
minii exceptione ipſum excludere, ita quod ſcan-
dala orirentur, & delinquendi daretur occaſio, *Ri-
pa.d. §. nihil commune n. 98.* vbi communem refert
ex mente Aret. *in l.ſi de eo.§.fin.ff.de acquir.poſſ.* & ſe-
quuntur ibidem Moderni repetentes, vt Fabius
Accorambonus *num.*60. qui etſi innuat, quod vix
diſcerni poteſt, quæ ſit communis opinio, ſatetur
tamen quod eſt magis communis, & Claudius
Scyſella *n.*24. licet referat quod vtraque opinio eſt
æque communis, concludit tamen quod hæc opi-
nio eſt tutior, & eandem ſequitur Claud. Marme-
rius *n.*88. Bero. *c.in literis n.*49. *& ſeq. de reſtit. ſpoliat.*
vbi communis, Bertrand. *conſ.*317.*n.*6. *vol.* 6. *& conſ.*
51.*n.*2.*vol.*4. vbi & ipſe magis communem affirmat.
3 Aut cauſa poſſeſſorii retinendi ab actore propo-
ſita reus ex aduerſo petitorium intentat, per mo-
dum reconueniendi, neque tunc ſuper vtroque ſi-
mul procedi & cognoſci poteſt, ratione contrari-
etatis & ordinis. Quoniam is qui ſecundo loco pe-
titorium intentat ſuæ poſſeſſioni rennutiare vide-
tur, ideo iudex pronuntiabit agentem in poſſeſſi-
one potiorem eſſe, & tunc poſſeſſorii cauſa deciſa
ad dominii quęſtionem deueniendum erit, *Bart.d.
§.nihil commune 1.combinatione*, quem ibi ſequitur,
*Iaſ.n.*145. qui cum Bar. omnes indifferentes tranſi-
re ait, ſeq. etiam ibidem Ripa *n.*166. vbi tres fallē-
tias refert. Idem tenet Fabius Accorambonus *n.*151
in fine, Hormanoſtius Detus *n.*107. Rub. Alexan. *n.*
325. qui & ipſe fallentias de quibus ſupra refert,
Berengarius Ferrandus *in* 3.*cap.*2. 41. vbi pulchre
in hoc articulo loquitur, & eaſdem fallentias po-
nit, & idem etiam firmat Affl. *deciſ* 155.*n.*5. *Papien. in
forma libelli pro turbata poſſeſſione in gl. ad ceſſandum. in*
4 *fine.* Aut petitorium cum poſſeſſorio actor, reusue
cumulare intendit ad colorandam eius poſſeſſio-
nem, & tunc eum audiri debere proculdubio te-
nendum eſt, quia in poſſeſſorio retinendæ ſi par-
tes ſint pares in probatione poſſeſſionis, is obtinet
qui poſſeſſionem titulatam, ac iuſtiorem probat,
*Ripa in d.§.nihil commune n.*99. *Fel. in c. licet cauſam. n.*9
5 *in fin. de probat.* Et † præmiſſa non procedunt, quan-
do cauſa poſſeſſorii fructuum, mixturam
habeat, tunc enim ratione fructuum ſuper quibus
controuertitur cauſa dicitur mixta & petitorii
naturam aſſumere, *vt deducit Bero. q. familiari* 91.*n.*4.
Vel † etiam præmiſſa non procedunt quando re-
6 ſcripto principis ſuper vtroque cauſa cõmittitur,
vt ponit idem Bero. *q. familiari* 100.*n.*10.

SVMMARIA.

1 *Vxor rei ſuæ alienationi contravenire poteſt.*
2 *Vxor verberata à marito vt conſentiat alienationi, quamuis ex interuallo conſentiat metu feciſſe præſumitur.*
3 *Vxor rei ſuæ alienationi conſentiens metu reuerentiali contractum reſcindit, quando de euidenti illius præiudicio tractatur.*
4 *Vbi præcedunt minæ, vel verbera eius, qui terribilis eſt præſumitur durare metus.*
5 *Quem ſatis eſt præceſſiſſe licet non probetur tempore contractus adfuiſſe.*
6 *Metus non præſumitur, quando mulieris conſanguinei, & iudicis præſentia interuenit.*
7 *Teſtibus de metu deponentibus magis creditur quam de ſpontanea voluntate.*
8 *Duo teſtes metum probant.*
9 *Arbitrio quoque iudicis metus probatur.*
10 *Probatio vbi difficilis eſt coniectura ſufficiunt.*
11 *Probabilis ſuſpitio temoris idem quod ipſe timor operatur.*
12 *Emptor ignorans mulierem metu diſtraxiſſe tenetur ad rei reſtitutionem.*
13 *Neque pretium ſolutum repetit, niſi ſit in vtilitatem mulieris verſum.*

QVÆSTIO CIV.

1 MVlier rei ſuæ alienationi conſentiens ad v-
tilitatem viri, contrauenire poteſt, illamq;
reſcindere, *auth. ſi qua mulier C. ad ſen. conſult. Velleia.*
2 *Cepol. conſ. ciuilium* 27. *& conſ.*28. Maximeque † ob
metũ vxori à marito illatum, per doctrinam Bart.
*in l. ſi ob turpem n.*7.*ff. de cond. ob turpem cauſam*, com-
probat ibi Iaſ. 4. *limit.* & Gambanus *tr. clauſularum
rubr. de metu vxoris.* vbi multa bona in materia ſcri-
bit, inquit enim Bart. loco præcitato, quod mu-
lier à marito verberata, vt cõſentiat alienationi rei
ſuæ, etiam ſi poſtea ex interuallo conſentiat, metu
id feciſſe videtur, qui durare præſumitur quouſ-
que durat matrimonium, quodque poſt metum
illatum non purgatur illius ſuſpitio, quando du-
rat eadem cauſa timoris, etiam ſi ex interuallo
cõtractus ineatur, tenet Alex. *conſ.*98.*n.*7.*vol.*3. *Dec.
conſ.*468.*n.*23. *& ſeq. And. Barb. conſ.*54. *col.* 13. *in princ.
vol.*1. *per tex. in c.*1. *quod metus cauſa*, & optime probat
gl. finalis ibidem cum aliis de quibus in add. ad A-
3 lex. *d. conſ.*98. Et † præſertim in fœmina, quoniam
minor metus fœminam afficit quam maſculum, i-
mo ſolus metus reuerentialis vxoris, potens eſt
ad reſcindendum, (officio iudicis implorato)
contractum ipſius, quando agitur de euidenti p̄-
iudicio mulieris, *Alex. in l. interpoſitas n.*5. *in fin. C. de
trãſact. Aret. in §. quadrupli n.*10. *Inſt. de act. Paul. de Caſt.
conſ.*274.*n.*2.*vol.*1. *Soc. conſ.*263.*n.*4.*vol.*2. *Ayni. conſ.*114
4 *n.*1. Quodque † vbi præcedunt verbera vel minæ,
præſumitur durare metus impreſſio, abeo qui ter-
ribilis eſt, & ſolitus verberare, tenet Bar. *in l. finali in
fine ff. ſi quis aliquẽ teſt. prohibuer. & in l.*1. *§. quæ oneran-
dæ. in finalibus verbis ff. quarum rerum act. non datur.* gl.
ſatis in terminis *in d. c.*1. *in verbo poſtmodum. quod me-
tus cauſa. Innoc. in c. cauſam matrimonii, de off. iudicis de-
leg.* probat ibi Imol. *n.*3. & plene per tres ſere co-
5 lumnas Andr. Barbat. Nec † eſt neceſſe probare
tempore contractus metum incuſſum fuiſſe, ſed
ſatis eſt præceſſiſſe, *Innoc. in cap. perlatum num.*1. *quod
metus cauſa. Gambanus d. tract. clauſularum de metu v-*
6 *xoris. n.*3. Sed † ſi in cõtractu interuenerũt mulieris
cõſanguinei atq; iudicis p̄ſentia non p̄ſumitur vi-
ri metus interueniſſe, & allegans metu minarũ, vel
verborum contractum eſſe celebratũ, afficiẽ one-
re pro-

re probandi metum ob præſumptionem per con-
tractum cum interuentu iudicis & conſanguine-
orum. Ideoque clariores metus probationes req-
runtur, quam ſi præſentia eorum non interueniſ-
ſet, *Bal. in l. tranſactioneus ls 2. C. de tranſact. gl. in c. ſuper*
hoc. in gl. fi. de renuntiatio. l. fi. ff. quod metus cauſa, vbi Bar.
& Alb. Fel. in d. c. cauſam matrimonii nu. 6. de off. iud. de-
7 *leg.* Et magis creditur duobus teſtibus de metu, &
violentia deponentibus, quam multis aliis de ſpō-
tanea voluntate directe atteſtantibus, quoniam ii
reddunt teſtimonium de intētione quæ ſoli Deo
nota eſt, teſtes vero de vi, & metu deponunt de iis,
quæ oculo viderunt, & ſenſu corporis perceperūt,
Innoc. d. c. ſuper hoc n. 2. de renuntiation. confirmant ibi
canoniſtæ, & probat Bal. *in l. obſeruare §. proficiſci 13. q.*
ff. de off. proconſ. & leg. & ponit exemplum Abb. & alii
ſequūtur *d. c. ſuper hoc*, quod ſi puella rapta à rapto-
re deſponſata fuit, teſtes deponentes de ſpōtanea
voluntate puellæ non probant, etiam ſi dicerent ſe
vidiſſe eam ridere, & ſimilia facere, cum hoc ne-
ceſſario non probet conſenſum, nam vbi apparēt
ſigna violentiæ, non probatur directe ſpontaneus
conſenſus, ſed tantum per indirectū probando, ꝙ
qui dicitur vim & metum paſſus, ſit potentior illo
qui dicitur metum intuliſſe, vel quia ille ſit perſo-
8 na valde religioſa vel alias, vt ibi. Metus † autē pro-
batur per duos teſtes etiam contra inſtrumentum,
in quo notarius dicit ſponte, &c. *Bal. d. l. obſeruare §.*
proficiſci ff. de off. proconſ. Iaſ. qui alios refert d. l. interpoſi-
tas n. 5. C. de tranſact. Imo † metus etiam probatur
9 arbitrio iudicis, *gl. in d. l. interpoſitas. in verbo cruciatus.*
C. de tranſact. q̄ ibi multum commendat Bal. & ſe-
quuntur Alex. & Iaſ. Bar. *in l. de pupill. §. ſi quis ipſi præ-*
tori 8. q. ff. de oper. nou. nunc. & poſt alios probant ibi
Alex. & Iaſ. Idem Alex. *conſ. 98. n. 6. vol. 3. Dec. conſ. 219.*
10 *n. 3. Pariſ. conſ. 170. n. 19. vol. 4.* Vbi † enim difficilis eſt
ꝓbatio admittitur probatio per coniecturas, quē-
admodum notant *in d. §. ſi quis ipſi pratori. Alex. n. 22.*
Iaſ. n. 10. Idem Alex. conſ. 16. n. 10. vol. 3. & ibidē habetur,
ꝙ ex qualitate perſonæ timor incuſſus probatur.
11 Et dixit Bal. *d. l. interpoſitas, circa finem.* quod ſufficit
probabilis ſuſpitio timoris, quæ idem operatur,
quod ipſa illatio, ſequitur Iaſ. *d. l. ſi ob turpem cauſam*
Alex. d. conſ. 98. n. 5. vol. 3.

Hinc † ſequitur quod emptor quamuis bonæ
12 fidei, qui ignorauit metum venditrici illatum po-
teſt ab vxore conueniri, & res ab eo auferri, *l. ſi cum*
exceptione §. in hac actione, ibi, & ſi crimine caret. & §.
aliquādo. ibi, ne metus quem paſſus ſum ſit mihi captioſus.
ff. quod metus cauſa. iunctū ibi notatu per gloſſam & per
Odofred. Alber. Bart. Angel. Bald. & Caſtren. Neque
neceſſe eſt, quod emptor ſciuerit metum illatum,
& ꝙ particeps fraudis fuerit, *l. intereſt. C. quod metus*
cauſa, vbi Bar. Bal. Sal. & Paul. quicquid in contra-
rium dixerit *Aym. conſ. 120. num. 1.* qui in hoc male
13 loquutus eſt ſecundum præcitatos. Immo † nec
pretium ab emptore ſolutum, debet venditrix
reddere, niſi in vtilitatem ipſius ſit conuentum,
gl. in l. 3. C. quod metus cauſa, & ſequitur ibi Bart. Bal.
& melius Paul. qui refert ſe in contingen-
tia facti ita conſu-
luiſſe.

SVMMARIA.

1 Diuiſio inter fratres ſortis iuditio fieri debet.

*2 Frater communia bona adminiſtrans præſumitur do-
te alterius in communes vſus expendiſſe.*

*3 Patre & filio confitentibus receptionem dotis vterque
pro dimidia tenetur.*

*4 Niſi pater domus negotia gerat, tunc enim ipſe ſolus
tenetur.*

*5 Bona emphyteutica poſſunt inæſtimata in dotem aſſi-
gnari abſque conſenſu directi domini.*

*6 Eiuſdemque directi domini conſenſus in reſtitutione
tunc non exigitur.*

*7 Idemque verum eſt, quando alia bona non extant, in
quibus dos conſtitui, vel reſtitui poſſit.*

*8 Creditor bona emphyteutica in ſolutum capit quando
alia non extat.*

*9 Bona fideicomiſſo ſubiecta alienari permittitur pro
dote conſtituenda vel reſtituenda, quando alia non
extant.*

*10 Bona emphyteutica ſine conſenſu domini poſſunt obli-
gari veniuntque in generali obligatione.*

*11 Emphyteuticu conſignatū pro reſtitutione dotis vtilis
dominii commoditas transfertur.*

QVÆSTIO CV.

1 DVbitationibus exortis ſatisfaciendo, reſpō-
deo, quod frater maior natu tenetur facere
partes, & minor habet optionem ſecundum com-
munem canoniſtarum opinionem, legiſtæ vero
communiter tenent, quod diuiſio inter fratres iu-
dicis officio implorato, expeditur ſortis iudicio vt
plene Iaſ. *in §. quadam n. 62. & ſeq. inſt. de act. Bertrau.*
conſ. 117. per totum & conſ. 161. ſimiliter per totum volu. 2.
par. 2. Hier. Schurff. conſ. 13. per totum, cuius conſilia
2 imprimuntur in fine conſiliorum Card. Zabba-
rellæ, & ꝙ non teneatur maior minori electionē
dare, ſed officio iudicis diuiſio fiat, tenet quoque
Ruin. *conſ. 29. n. 6. vol. 5.* Bertr. *conſ. 4. n. 15.* vbi com-
munis *vol. 1. p. 1.* Corn. *conſ. 234. per totum vol. 1.* & ita
cōmunis practica ſeruat, eſtq; notandum quod ſi
frater maior natu bona cōmunia adminiſtrat, præ-
ſumitur fratris minoris dotes ad manus fratris ad-
miniſtratoris perueniſſe, & in communes vſus eas
expendiſſe, Ideoque in diuiſione bonorum com-
munium de communi deducendæ ſunt, ſicuti e-
nim cæteri reditus communes conſueuerunt ad i-
pſius manus peruenire, & in communem vtilitatē
conuertere, dotes quoque fratris ad ipſum perue-
niſſe, & in communes vſus expendiſſe præſumitur
Bal. conſ. 451. vol. 3. Soc. conſ. 46. n. 8. vol. 1. & conſ. 213. vol.
2. Pariſ. conſ. 100. n. 19. vol. 2. Petr. de Vbald. de duob. fratrib.
part. 9. n. 3. Ruin. conſ. 29. n. 4. vol. 5. Licet autem idem
Bal. *conſ. 388. eodem vol.* ſequutus Spec. *tit. de iuditiis §.*
ſequitur, teneat probari debere conuerſionem in
communes vtilitates, ab eo qui conuerſionem al-
legat, prout etiam idem voluit Paul. de Caſtr. *conſ.*
304. n. 6. vol. 2. Non tamen loquuntur in caſu quo
maior natu domus negotia gerit, bonorumq; cō-
munium adminiſtrationem adeptus eſt, quēad-
modū diſtinguit etiam Ruin. *d. conſ. 29. nu. 4. vol. 1.*
pluri-

pluribuſque ſimilibus comprobat. Patee vero
3 & filio † conſtituentibus inſtrumento dotali ſe dotem recepiſſe, quilibet eorum pro dimidia ad dotis reſtitutionem conuenirei poteſt, *l. Veanius. §. fina. ff. ad Velleian. leg. reos. §. cum tabulis. ff. de duobus reis. Albericus, Baldus & Romanus in l. ſi cum dotem. §. transfgrediamur. ff. ſolut. matrimon. Boerius deciſione vigeſima tertia. numee. decimo. Ronchegallus in d. l. reos. §. cum tabulis. numero 28.* At ſi pater negotia do-
4 mus gerit, † vniuerſaque ipſe ſolus adminiſtrat, tunc ſolus ipſe tenetur, & ad integram dotem conueniri poteſt, bonaq; illius tunc obligata pro integræ dotis reſtitutione, quaſi quod integra dos ad manus patris peruenerit, *Cyn in d. l ſi cum docem. § transfgrediamur. & ibi Angelus num. 4.* & opinionem Cyn. æquiorem eſſe dixit ibi Raph. Cuman. vt ibidem refert Alexand. *in 2. colum. verſ. addo.* & pro hac opinione inquit Aretin. *in §. eſt & aliud. inſtitu. de donationib.* & alias apud Aectium ita conſuluiſſe, & dicta per Angelum ibi commendat Marſil. *ſingular.* 76. ſequitur Curt. iun. *conſ. 173. numero nono. Aym. conſ. 9.. numero tertio & quarto. Boer. & Ronchegall. proxime relati.*

5 Sin autem pater dotem filiæ † conſtituere, vel ipſa mulier marito dotem in bonis emphyteuticis aſſignare velit, abſque conſenſu directi domini, non iniuria id facere poteſt, quando ea inæſtimata conſignantur, vel æſtimata ea æſtimatione, quæ non facit emptionem, tunc namque in dominio mulieris remanent, atq; in maritum alienari non dicuntur, & tamdiu in cauſa dotis exiſtunt, quamdiu emphyteuſis durat in perſona dotantis. per vnius mortem reſoluto iure datoris, reſoluitur ius acceptoris, *Specul. de locat. §. nunc aliqua verſ. 109. Salicet. in l fina. nume. 20. C. de iur. emphyteut. vbi & Iaſon num. 107. Tiraquell. de retract. conſang. §. 1. gloſſ. 14. num. 95. Alexand. conſ. 73. num. 1. volum. 2. Socin. conſ. 25. num. 10 volum. 1. Rum. conſ. 165. num. 13. volum. 1. Bertr. conſ. 61. num. 1. volum. 2 par. 2.* & hæc ſententia communiter recipitur, ſicut Alex. & Bertr. affirmant.

6 Et quemadmodum in conſtitutione † dotis directi dominii conſenſus non requiritur, ſic in reſtitutione dotis ſoluto matrimonio à marito, vel eius heredibus facienda, domini conſenſus neceſſarius non eſt, neque laudemii ſolutio fieri debet, *Bart. in l. vſufructu. in fin ff. ſolut. matrimo. & ſequuntur ibi Paul. Imol. Roma. & Alex. Bald. quoque nouell. de dote. part. 8. priuil. 6. num. 11.* At ſi dantur in dotem æſti-
7 mata, ea † æſtimatione, quæ facit emptionem, inquit gloſ. 2. *in l. in rebus. in verb. naturali iure. C. de iure dot.* ſecundum omnes conſtat, quod non remanēt in dominio mulieris, ſed tranſeunt in dominium mariti de iure gentium, atque ciuili, habet tamen vxor vtilem in rem actionem in ſubſidium, quando vir non eſt ſoluēdo, ideo directi dominii conſenſus requiritur, laudemiique ſolutio, cum æſtimata, vt ſupr. conſignantur. Quodque præmiſſum eſt, inæſtimata concedi poſſe citra domini conſenſum procedat, quando alia bona non extant, in quibus dos conſtitui vel reſtitui poſſit. Quoniam tunc alienatio dicitur eſſe neceſſaria, non voluntaria, *Roman. conſil. 457. nume. tertio. Aym. conſ. 215. numer. ſeptimo volum. 2. Crott. in l. 1. num. 105. ff. ſolut. matr.* vbi communis. Quibus accedit, quod
8 creditor bona ſui debitoris emphyteutica in ſolutum ex cauſa iudicati capere poteſt, quando alia non extant ratione, qua ſupra, quod neceſſaria dicitur alienatio, non voluntaria, *gloſſ. in l. commodu. ff. de rei vendit. & ibi not. Alexand. & tenent Paulus & Romanus in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. ff. de damn. infecto. Bald. & Præpoſit. in capit. imperialem. de prohib. feud. alien. Curtius tractat. de feudis. 4. part. numer. 101.*
9 Facit etiam, quod bona fideicommiſſ. † ſuppoſita alienari à lege permittuntur, tam pro dote conſtituenda, quam reſtituenda, aliis bonis non extantibus, *vt not. d. authen. res qua. C. communia. ff. de legat. Dec. conſ. 376. Rum. conſ. 137. numer. 18. volumin. 2. Pariſ. conſ. 129. numer. 5. volu. 1.* & in terminis idipſum expreſſim firmat Io. Andr. *in addit. ad Specul. de locat. §. nunc aliqua verſ. 109.* dicens, quod quando emphyteuſis morte mariti non eſt ad dominum reuerſura, vxor dotem in emphyteuſi cōſequitur, & idem videtur eſſe de mente Baldi, *in l. lex vectigali. ff. de pignoribus. Salycet. in l fina. numer. decimo. Cod. de iure emphyteut.* Accedit quoque, quod poſſunt em-
10 phyteutica bona ſine conſenſu † domini obligari, ſed & in generali obligatione debitoris comprehenduntur, *gloſſ. 1. l. fina. Cod. de iure emphyteut. quam ibi ſequuntur Salic. & Iaſ. à num. 79. vſque ad num. 84. Ripa in l. 1. num. 10. ff. de pignor. & hypothec. Afflict. deciſione 191. num 3. Neguſan. de pignor. 2. membr. 2. par. numero 28.* quæ ſententia communiter recipitur ſecundum ſuperius relatos, quocirca in dotis
11 conſtitutione † vtilis dominii commoditas, vel ius pignoris & hypothecæ in vxorem transfertur, atque ius, quod conceditur, duraturum eſt apud mulierem, donec ius concedentis extinguitur, *c. nuper. vbi caſus de donat. inter virum & vxorem. Bald. in l. prima. numero ſecundo. Cod. ſi pignus pignori datum ſit. Soc. conſ. 261. nu. 7. vol. 2.* & præallegati quoque confirmant, & habetur infr. *recollect. 116. num. 20.*

SVMMARIA.

1 *Exceptio declinatoria iuriſdictionis per proceſſum ad vlteriora reiecta cenſetur.*

2 *Dummodo iudex ſuper exceptione cognouerit.*

3 *Iudex ordinarius exceptionem declinatoriam reiicere dicitur per proceſſum ad vlteriora, ſecus in delegato.*

4 *Reus forū ſortitur in loco vbi ſita ſunt res cōtrouerſæ.*

5 *Atque etiam in loco, in quo contractus eſt celebratus.*

6 *Paria ſunt reum in loco contractus inuentum vel citatum ibi comparuiſſe.*

7 *Forum quis ſortitur ratione iuramenti ibi præſtiti.*

QVÆSTIO CVI.

1 VBicunque citatus opponit † declinatoriam iuriſdictionis, iudex vero ſpreta exceptione oppoſita procedit in cauſa ad vlteriora, exceptionem declinatoriam reiicere dicitur, & tacite ſe iudicem competentem pronunciare, ita quod niſi reus appellet, tacita pronunciatio in rem iudicatam tranſitū facit, & tenet proceſſus in negotio principali poſtea agitatus, neq; neceſſe eſt, quod expreſſe pronunciet ſe iudicem in cauſa competentem, quoniam tacita pronunciatio per proceſſum ad vlteriora reſultans, idem operatur, dummodo iu-

dex alias fundamentum iuriſdictionis habeat, vt
qnia ſit ordinarius, at ſi iudex delegatus ſit, requi-
ritur expreſſa pronunciatio, ad firmandam iuris-
dictionem ipſius, neque per proceſſum ad vlterio-
ra exceptio declinatoria cenſetur reiecta, atque
proceſſus poſtea agitatus non tenet, Antonius de
Butr. *in c. ſuper lit. n. 37. in fine de reſcriptis. ſequitur ibi
Immol. nnmero 12. & 13. Andreas Barbat. numero 255.
Felinus numero 34. poſt alios ab eis allegatos.*
2 Recipit autem hoc declarationem, vt ita de-
mum procedat ſi iudex ſuper exceptione incom-
petentis cognouit, vt quia inter partes de huiuſ-
modi deceptatum fuit, vel etiam ſi hoc expreſſe
non apparet, attamen inter exceptionem oppoſi-
tam, & proceſſum ad vlteriora, interfuit tantum
tēporis, quod veroſimiliter iudex cognouiſſe po-
tuit ſuper declinatoria, & tunc præſumitur cauſa-
rum cognitionem interueniſſe, Franc. in *c. ex parte
n. 10. de appell. Ang. conſ. 200. n 3. plene* Corn. *conſ. 85. n. 13.
vol. 4.* Et quod proceſſus ad vlteriora, repellat de-
clinatoriam coram iudice, ordinariam iurisdictio
nem habente, aliud vero coram delegato, præter
ſuperius allegatos, idem tenent Marſil. *in l. ſi quis ne
quæſtio, numero 83. ff. de quæſt. Iaſ. in l. 2. numero 46. ff. ſi
quis in ius vocat. Felinus in c. ſuborta, numero 6. de re iud.
Aret conſ. 107. numero 4. Ruin. conſ. 114. n 18. & 19. vol. 5.*
& eſt communis, ſicuti referunt Felin. Aret. & Rui.
proxime citati, & vti communem amplectitur
Corn. *dicto conſilio 85. vol 4.* Et eſt differentiæ ratio,
quia delegatus certos ac limitatos iuriſdictionis
fines habet, ordiuarius vero generalem admi-
niſtrationem, quam rationem aſſignat Innoc. *in c.
propt. 2. de dilationib.* & ſequitur ibi Abb. *n. 17* ego a-
liam adduco, ordinarii fauorabilis eſt iuriſdictio,
ideoque amplianda, & pro ea præſumitur, ſecus
eſt in iuriſdictione delegata, quæ odioſa eſt atque
reſtringenda, *c. primo, & c. diſpendioſa de reſcriptis, in 6.
cum ibi not. Vantius de nullitate ex defectu iuriſdictionis*
4 *num. 24. cum ſeq.* Non ergo reus ius dicentis iuriſdi-
ctionem declinat ſed forum ibi ſortitur, primo
quia reus forum ſortitur in loco vbi ſuæ ſunt res,
de quibus controuertitur, *l. fi. C. vbi in rem actio.* &
not. ibi Bald. Sal. Ang & Paul. *c. ſane & c. fi. de foro
competenti,* vbi poſt alios Feli. & Maria. Soci. Alex.
5 *conſ. 1. n. 8. vol 5* 2. reus forum ſortitur propter con-
tractum in loco celebratum. *c. Rom. §. contrahentes,
de foro compet. in 6. d. c. fi. ex. eod. tit. l. hæres abſens. §. 1. ff.*
6 *de iudiciis.* Et quamuis reus † in loco contractus in-
uentus ibi forum ſortitur & non alias, Dic ꝙ paria
ſunt in loco contractus repertum eſſe, vel citatum
comparuiſſe, vt tradit Iuno. *in d. c. præterea, n 1. verſ.
ſi vero de dilat.* vbi quærit ſi ordinarius citat aliquem
quia non ſit de iuriſdictione eius, exprimēdo cau-
ſam, quia contraxit, vel deliquit, vel agitur de re,
quam ibi habet, ſi citatus comparuerit, idem eſt,
ac ſi ſine citatione ibi inueniatur, ſequitur, & com-
probat Maria. Soci. *in c. dilecti n. 23. circa princ. de foro
compet adidem Bald. conſ. 16. numero 3. volumine tertio.*
7 Tertio ratione iuramenti a contrahente præſtiti
de obſeruando, & implendo ibi promiſſo etiam
non inuentus in loco contractus, poteſt ibi citari,
& cōueniri, *Felin in c. lic. n. 22. verſ 5. fal. de for. comp.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio ob læſionem vltra dimidiam dubii litis e-
uentus non reſcinditur.*
2 *Imo reſcinditur ſecundum communiorem moderno-
rum ſententiam.*
3 *Maxime quando læſio dubii euentus eſt in magno ex-
ceſſu.*
4 *Probatio dubii litis euentus qua ratione fiat.*
5 *Triplex probandi modus dubium litis euentum.*
6 *Teſtes deponentes læſionem dubii litis euentus deben-
tur eſſe valde periti.*

Qvæstio CVII.

1 TRanſactio reſcindi non poteſt ob læſionem
vltra dimidiam, habito reſpectu ad dubium
litis euentum, vt tollantur lites, & ne ſit eorum
proceſſus in infinitum, cum ſacris lucrari dicatur,
qui à lite recedit, *Alex in l. ſi quis cum alter, ff. de verb.
oblig.* Aret. ibi plene, & plenius Iaſ communem
hanc partem referentes, idem Alex. *conſ. 42. nu. tt.
vol. primo,* vbi magis communem dicit Ruin. *conſ.
132. numero 3. vol.* 1. tamquam communem ample-
ctitur, & pro hac parte notatum fuit *in conſ. Neapo-
litano,* vt per Affl *deciſ. 220 num. 3.* Tu vero dic q[illegible]d
etſi difficilis ſit ſolutio, ita vt non facile diſcerni
poſſit, quæ communior ſit opinio, eſt vtique fa-
tendum antiquorum ſententiam ante Bartolum
præualuiſſe, quod tranſactio impugnari non poſ-
2 ſit. Modernorum tamen ſententia a Bartolo citra
præualet, quod poſſit impugnari, quando quis læ-
ditur vltra dimidiam eius, quod valebat dubius li-
tis euentus, ita vt non ſufficiat læſio vltra dimidi-
am veri valoris rei, de qua tranſactum eſt, ſed ſuſ-
piciendus eſt valor dubii euentus litis ſuper re in
tranſactionem deducta, & reſpectu valoris illius
dubii euentus conſideratur læſio vltra dimidiam,
gloſ. in l. Lucius, §. finali. ff. ad Trebell. & ibi Bart. & poſt
eum Ang. Caſtrenſ. & Imol. idem Bart. *in l. ſi quis
cum alter, ff. de verb. oblig.* vbi & Roman. qui ait opi-
nionem Bart. ve[illegible]iſſimam, idem Bart. *in d. l. 2. C. de
reſcind. vend.* vbi Pantaleon. Cremen. pleniſſime
comprobat, Dec. *conſilio 60 numero 4. volumine primo*
vbi magis communem, & iudicando, ac conſulen-
do ſequendam affirmat, cum in ſe æquitatem ha-
beat, idemque repetit *conſ. 203. Soc. conſ[illegible]io 85 numero
tertio, volum primo,* qui [illegible]it magis communiter mo-
dernos hanc tenere, & iu[illegible]do conſulendoque
ſequēdam, cum per eam [illegible]audibus obuietur, Ma-
ria. Soc. [illegible]un. *con[illegible] 98, numero 17 vol 2.* vbi magis com-
munem am[illegible]itur, ſubdens quod ſunt plures
numero, & maioris auctoritatis qui hanc ſequun-
tur, & quod ita conſuluit, & iudicatum fuit, Fabia.
de mōte *tract. de empt. & vend. 8. quæſt. n. 13.* tanquam
æquiorem tenendam, inquit, vt tollatur deceptio
eandem tenet Riminal. *conſ. 101 numero 41 & 49
vol* [illegible]bi additio dixit, hæc opinio recepta eſt, eoq;
iure [illegible]imur, & Hippol. Rimin *ibid. in add* eā tāquā
cōmunem ſequitur. Hāc igitur ſentētiam recepti-
3 oni calculo ſuffultā ſequendā eſſe cēſeo. Sin autem
adeſt

adeſt læſio vltra dimidiam, dubii euentus in ma-
gno exceſſu, tunc nullo negotio tranſactioni con-
traueniri poteſt, quoniam ennrmiſſima læſione
interueniente, dnlus ex propnſito ineſſe creditut,
& tranſactio reſcinditur, *Corn. conſilio 27. numer. 5.
& 11. volum. 4. & melius conſ. 166. numer. 11. volumine 1.
ſequitur & plene confirmat Dec. d. conſ. 203. num. 4. vol. 1.
Gram. dec. 66 n. 48.* vbi refert communiter Doct. in
hoc caſu ſequi opinionem Bart. tametſi in tranſa-
ctione renũciatum ſit exceptinni dnli, atq; enor-
miſſimæ læſionis, eidem ſententiæ adhæret Aym.
conſ. 151. n. 26. & 27. volum. 1. Riminal. *conſ. 315. colum. 1.
volu. 2.* dicens, quod hæc opinio eſt de iure veriot,
Marian. Soc. iun. dict. conſ. 98. numer. 18. volumine 2. di-
4 xit, hanc ſine dubio tenendam eſſe. Verum † hu-
ius quæſtionis difficultas tota conſiſtit in mndo
præſtandi valorem ſeu æſtimatinnem dubii litis
euentus. Quocirca ſciendum eſt, qund in æſti-
mando dubium litis euentum, cnnſiderandum
eſt, quanti communiter vendi potuiſſet habenti
nntitiam litis motæ, dubius euentus rei, de qua e-
rat enntentio, *vt in dict. l. ſi quis cum aliter. tenent Ro-
man. Aretin. & Paulus. Angel. conſ. 353. numero quarto.*
Cagno. *dict. l. 2. numero 33. vbi communis. C. de reſcin-
denda vendition.* Abb. *conſ. 64. numer. 3.* inquit, per-
pendendas eſſe circumſtantias, videlicet ſtatum
cauſæ, perſonarum qualitatem, cauſam, quare ad
tranſactinnem vel laudum deuentum eſt, & quan-
titatem deceptionis, & ad hoc bonus atque magi-
ſtralis tex. *in l. cum ii. §. vult igitur. ff. de tranſactionibus.*
per quem ita tenet Bartolus *in l. ſi ſocietatem. §. arbi-
trorum. ff. pro ſocio.* & ad circumſtantias recurren-
dum eſſe voluit Dec. *dict. conſil. 60. num. quarto.* poſt
Caccialup. ibi relatnm, & in examinando circum-
ſtantias iudicis arbitrium præualet, cuius iudicio
hoc tntum committitur, Bald. *in l. per diuerſas. n. 16.*
& poſt eum Iaſ. *n. 6. C. mand.* dicens, quod cnmmu-
niter Doctores hoc tenent, & exempla ponunt
ſcribentes *in d. l. per diuerſas. Aym. conſ. 151. num. 27.* ſic
conſiderandum ait dubium litis euentum, vt ſi li-
tigatum fuiſſet vſque ad ſententiam diffinitiuam,
longe vltra dimidiam eius, quod recepit, habitu-
rus fuiſſet is, qui tranſactionem impugnare niti-
tur, ad quod facit gloſſ. *in dict. l. per diuerſas. in verbo
quamuis. C. mandati.* ibi, quando deductis expon-
ſis labore & pretio plus ſatis valet actio de qua fit
ceſſio, quam gloſſ. multum commendant ibi Bar.
& Bald. & ſequuntur Angelus, Salyc. Paul. & reli-
5 qui. Triplici ergo modo † æſtimatio dubii euen-
tus fieri poterit, primo probando per teſtes, quan-
tum communi æſtimatione teſtium in hniuſmo-
di peritnrum valere iudicatur, per ſup. allegata, &
præcipue Aret. *d. l. ſi quis cum aliter. n. 5.* Bal. *d. l. per di-
uerſas n. 5. Maria. Soc. iun. d. conſ. 98. n. 19. vol. 2.* vel etiam
& ſecundo per iudicem æſtimatio fieri poterit mi-
plnrato eius auxilio, vt ſe ex officio informet, *d. l.
per diuerſas. cum aliis praecitatis.* vel etiam tertio locn
æſtimatio fieri poterit per peritos ad hoc deputã-
dos, vt nnt. omnes *in l. pretia rer. ff. ad l. Falcid. vbi late
Alex. & plene quoque Aret. in §. ſi quis agens. inſtitu. de a-
ction. & pleniſſime poſt Bartol. in l. 2. C. de reſcind. vendit.*
Cagnol. & Pantaleon Cremen. & vtiq; ſemper ad
circnmſtantias præallegatas recurrendum eſt, & ſi
6 per teſtes prnbatio fiat, teſtes deponentes † de læ-
ſinne vltra dimidiam dubii litis euentus, debent
eſſe valde periti, vt bene ſciant congruentes ratio-
nes aſſignare, ex circũſtantiis occurrentib. *Imol. d. l.
ſi quis cum aliter. in fi. ſequit. ibi Aret. n. 5. per tot.* prout i-
gitur facti ſpecies occurrit, ſic deliberandum erit.

SVMMARIA.

1 *Confeſſio meritorum in genere facta merita conclu-
denter probat.*

2 *Immo non probat, quia ad colorem damnationis facta
dicitur.*

3 *Non probat etiam propter incertitudinem*

4 *Meritorum expreſſio quamuis in ſpecie non probat
merita praeceſſiſſe.*

5 *Neque etiam iuramento firmatur.*

6 *Donatio quamuis iurata, filiorum natiuitate reuo-
catur.*

7 *Donatio ob merita addendo pure, mere, & ſimpliciter
dicitur eſſe ſimplex donatio.*

8 *Donatio ſub aſſertione meritorum. & ſimplicis dona-
tionis aſſumit denominationem ab eo, quod in ea
praeualet.*

9 *Arbitrio boni viri meritorum fit aſtimatio.*

10 *An probandis meritis coniectura admittuntur.*

QVÆSTIO CVIII.

1 GEneralis meritnrum donatarii † confeſſio à
donatione facta merita ipſa iuſtificat, quia
cnnfeſſio contra confitentem probat, neq; ſolum
merita ipſa probantur, ſed etiam æquiualentia
donationi eſſe præſumuntur, quoniam cum do-
natoris confeſſione concurrit præſumptio iuris,
quod nemo ſuum iactare creditur, ſicuti longe la-
teque tenet Dec. *conſ. 20. volum. 1. Iaſon conſ. 154. volu.
2. Ripa in l. ſi vnquam. num. 31. quaeſt. 15. C. de reuoc. dona.*
Contrarium verius eſt, primo, quia expreſſio me-
2 ritorum, quæ † fit verbis generalibus, & nudo ſer-
mone, videtur facta ad colorem ipſius donatio-
nis. Ita enim à communiter accidentib. ex cõſue-
tudine notariorũ colorari cõſueuerunt, *l. quod ven-
ditor. & ibi not. ff. de dolo. Oldr. conſ. 5. Bald. in l. illud. nu. 8.
C. de ſacroſ. Eccleſ. & melius in cap. ſuſcitatus. numero 3.
de reſcriptis.* vbi inquit, quod quilibet præſumitur
meritus, niſi probetur de meritis, & ſic in inſtru-
mentis donationum accipiuntur verba illa pro
bene meritis, & ſeruitiis, nec eſt dnnatio falſa, licet
merita nnn interuenerint, & ſequitur Pomates *in
in addition. ad Bartol. in l. ſi forte. in verb. praecedentibus.
ff. de caſtrenſ. peculio.* poſt Caccialupum ibi citatum
prnbat Dec. *in l. ſi donatione. numero vigeſimo quarto.
C. de collat. Bertrand. conſ. 135. num. 4. volumine primo.
part. 2.* & alii quoqne qui proxime adducentur.
3 Secundo, generalis meritorum † enunciatio non
probat, quia tanquam dubia & nbſcura inducit
incertitudinem, ita vt apparere non pnſſit, an me-
rita ſint donationi æquiualentia vel minora, cum
in exceſſu meritorum ſimplex donatio diceretur,
*Socinus conſilio 295. numer. tertio volumin. ſecundo. Pa-
riſ. conſ. 23. numer. 65. volum. 1. Ruin. conſ. 173. numero 11.
vol. 1. reprobantes Decium conſ. 20. contrarium tenentem.*

&proculdubio meritorũ expreſſio in genere facta merita non probat inter donare prohibitos tamquam in fraudem legis facta eſſe dicatur, *Bartolus in l. ſi forte, ff. de Caſtr. pecul. Corn. conſilio 144. numero 12. volumine 2. vbi communis Curt. Iun. conſilio 67.* vbi communem dicit, quod procedit etiam inter eos inter quos donatio à lege non probibetur per ea quæ ſupra fuerunt adducta.

4 Tertio meritorũ expreſſio etiam † in ſpecie facta non probat ea præceſſiſſe, niſi probentur, alioquin hoc remedio de facili fraus in legem committi poſſet, vt plene firmat Alexander *in leg. ſi donatione, numero 10. C. de collat. Decius ibidem, numero 23. Iaſon. in leg. frater à fratre col. penultima, ff. de condition. indeb.* vbi communiter ita teneri inquit, & hanc veram doctrinam, & communem appellat Barb. *conſ. 28. circa finem, verſiculo, nec obſtat volumine 3.* Imo
5 nec iuramẽto firmatur huiuſmodi donatio, quoniam iuramentum ſuper expreſſione meritorũ de præterito non validat donationem, quia appoſitum videtur in fraudem legis, & quia ceſſantibus meritis, ceſſat donationis conſenſus ſicuti plene comprobat Alex. *d. l. ſi donatione, n. 5. cum ſeq. C. de collat. probat Dec. n. 25. & infra prox. dicetur.* Sicut et-
6 iam in ſimili renunciatio facta benef. legis *ſi vnquã, C. de reuoc. donat.* non præiudicat, quominus natiuitate filiorum de quibus pater non cogitauit reuocetur donatio facta ſub expreſſione meritorum. Non enim in præiudicium filiorum pater renunciare etiam cum iuramento poteſt, quemadmodum plene comprobat Bertrand. *conſ. 20 fere per totum, vol. 1. parte 2. & conſ. 135 n. 8. vol. 1. parte 2.* & pleno quoque ſtylo firmat Pariſius *conſ. 73. n. 6. cum ſeq.* vbi per tres columnas & vltra *volumine primo* veriorem, magis communem, & ſequendam referens, tenet
7 & Ruin. *conſ. 73. n. 14, vol. 1.* Quarto vbi donatur ſub aſſertione meritorum ſubiiciendo, nec non pure, libere, & ſimpliciter, tunc donatio ſimplex eſſe dicitur, quia ſequentia verba tamquam clara magis ſunt attendenda, quam præcedentia obſcura, & incerta, & quæ in dubio videntur expreſſa pro cauſa impulſiua, quæ ſane interpretatio fit ad excludendam contrarietatem, eo quod inuicem aduerſantur donatio ſimplex, & donatio ob merita, prout in terminis voluit Odofred. *dicto conſilio primo, Decius dicta leg. ſi donatione, numero 24.* plenius Socinus *conſilio 295. numero 9. poſt Alexandrum conſ. 40 numero 14. vol. 4.* Bertrandus plene *conſ. 48. num. 2. volumine 1 parte 2. & conſ. 5. n. 5. eodem volumine 1. parte 2.* reprobans Guidonem papæ *deciſ. 95. & Ruin.*
8 *conſ 173. numero 12. vol. primo.* Quinto ſi ſub commemoratione meritorum, & ſimplicis donationis donatio emanauerit ſaltem mixtus erit contractus, denominationem tamen ſumit ab eo, quod præualet in contractu, ſi enim donationis quantitas in eo quod excedit merita, maior eſt, ſimplex donatio appellabitur, etſi merita maiora ſunt, meritoria nominabitur, *argumento leg. quæritur de ſtatu hominum. Corn. conſilio 45. col. prima & ſecunda fere per totum, volumine 4. Reſtaurus Caſtaldus tract. de Imperatore quæſt. 114. n. 12.*

9 Sexto & vltimo vbi ad æſtimationẽ meritorum deueniendum erit, ſcias volo quod meritorum æſtimatio arbitrio boni viri facienda eſt, conſiderata eorum qualitate, quantitate, tempore & aliis circumſtantiis, *l. voluntatis in verbo extimatione, vbi Bald. n. 3 & 7. C. de fideicommiſſ., idem Bald. in l. fidei commiſſ. §. quanquam, C. de ſacroſ. eccl. Alex. conſ. 55. n. 4. vol. 4. Soc. conſ 295. n. 7. vol 2. Bertrand. conſ. 164. n. 1. vol. 2. parte 2.* Et in probandis meritis, non valde exa-
10 cta requiritur probatio, ſed ad coniecturas recurrimus, quæ in huiuſmodi admittuntur, atque ſufficere videntur, *Tiraq in l. ſi vnquam gloſ. donation. largitus, n. 100 C. de reuoc. donatio. Pariſ. conſ. 90 n 13. vol. 3. Alcia. de præſumpt. reg. 1. præſump. 16. numero ſecundo,* cum multis ibi additis a Ioanne Nicolao Arelatano, concludit ergo generalem meritorum expreſſionem non ſuffragari.

S V M M A R I A.

1 *Ratio ſemel reddita, amplius reddi non debet, niſi probetur error vel fraus.*

2 *Silentium quinquennii poſt vigeſimum quintum annum inducit ratificationem contractus a minore nulliter facti.*

3 *Quadriennio poſt vigeſimum quintum annum tranſacto leſionem minor non poteſt allegare.*

4 *Adultus agit contra tutorem, & in ſubſidium contra adminiſtratorem nomine tutoris.*

5 *Periurus abſolutionem a iuramento non obtinet, & obtenta illi non ſuffragatur.*

6 *Reſpondens poſitionibus conuictus de mendacio periurus efficitur.*

7 *Tutor non faciens inuentarium neque librum rationum excuſatur probans introitus & exitus.*

8 *Inſtrumentum ſuum reſcindere valens, ſibi ſoluta in primis reſtituit.*

9 *Tutor tenetur librum rationum pupillo exhibere, vt copiam illius habeat.*

10 *Imo tenetur ipſum librum pupillo reſtituere ſi pecunia illius emptus fuerit.*

11 *Aliud eſt rationem eſſe redditam, aliud confiteri redditam eſſe contrarium decidit ur.*

QVÆSTIO CIX.

1 RAtio ſemel reddita de qua remiſſio, & quictatio emanauit nõ debet amplius reddi, & allegans errore vel fraudulenter redditam, ſi vult probare errorem, vel fraudem auditur, alias vero non probato errore vel fraude audiri non debet, *l ſemel de apocha publicis lib. 10.* vbi Bart. & Bal. hoc notant, & Odofred. ibi dixit ſemel remiſſa ſecuritas non debet amplius refricari, & probat Card. *clem. 2. § illi n. 4. de religioſis domib. Cum. conſ. 179. n. 2. verſ. ad ſecundum. Soc. conſ. 190. n. 3. vol. 2. Pariſ. conſ. 96. num. 67. & ſeq. vol. 1. Rolan à Valle conſ 49. vol. 2.*

2 Secundo excluditur adultus ſilentio quinquennii poſt vigeſimum quintum annum expletum, ex quo tacitus conſenſus & ratificatio contractus nulliter celebrari inducitur, habens vim validi contractus, vti ex nunc & tanquam nouus contractus, *l. 1. C. ſi maior factus ratum habuerit, vbi Baldus & alii. Dec. & Cagnol. in l. quæ ab initio. ff. de reg. iur. idem*

Dec

Dec. in l. ſemper qua non prohibet, num. 16. ff. eod. & conſ. 232. num. 1. Aret. conſ. 128. n. 5. Alex conſ. 117. num. 2. vol. 1. Curt. Iun conſ. 1. per totum.

3 Tertio excluditur quadriennio excurſo poſt ætatem perfectam annorum 25. intra quod conqueri debuit, & ſuã deducere læſionem, quo non facto præcluſa eſt ſibi via vlterius conquerendi, *l. fi. C de tempor. in integr. reſtit. peten. Bart. in l. ab hoſtibus §. ſed quod ſimpliciter, ff. ex quibus cauſis maiores Neg de pignor. 4. part. quaſt. 19.*

4 Quarto reus conuentus nihil geſſit nomine pupilli, ſed tutoris nomine adminiſtrauit, idcirco aduerſus tutorem experiẽdum foret, & in ſubſidium vtili actione contra adminiſtratorem nomine tutoris, cui tutor ipſe tutelam dimiſit, & ſuo periculo relaxauit, vt eſt textus hoc ipſum in terminis decidens *in l. tutorem, C. arbitrium tutela. & in leg. 2. C. ſi mater indemnitatem promiſerit, & not. ibi Odofred. Bartolus & Salic. & nuncupatim tenuit Ioſephus Ludouicus deciſionib. Peruſinis deciſ. 4. numero ſecundo parte prima.*

5 Quinto adultus excluditur exceptioni periurii per eum incurſi, inſtrumento finis iurato contraueniens, non obſtante habilitatione poſtmodum obtenta. Quoniam qui periurium iam incurrit abſolutionem à iuramento obtinerè non valet, neque obtenta ſibi ſuffragatur, cum fruſtra legis auxilium inuocet qui in legem peccauerit, priuatus omni iure contractus iuramento firmati, cui ſpreto iuramento contrauentum eſt, *Feder. de Senis conſ. 300. in finalib. verb. Felin. c. 1. num. 28. de iureiurand. Dec. c. dilecti, n. 3. de except. Alex. conſ. 83. n. 7. vol. 3. Pariſ. conſ. 54. n. 15. vol. 1. Ruin. conſ. 66. n. 6. vol. 4.*

9 Sexto de periurio quoque adultus ipſe conuincitur ex eo quod reſpondendo poſitionibus eas in multis negauit, & de mendatio in proceſſu conuincitur, & reſpondens poſitionibus, tametſi per verbum credit, conuinctus de mendacio periurus efficitur, vt tenet Bartolus *in leg. de ætate, §. ſi cum eſſet, ff. de interrogat. actio. Baldus in leg. ſecunda, §. quod obſeruari colum. penultima, ff. de iureiur. Roma. conſilio 391. num. 7. Natta. conſ. 59. parte 1. Plot. de in litem iuran. §. 37. circa princ.*

7 Septimo reus bonorum pupilli adminiſtrator in articulis deduxit, & quamplurimis teſtib. comprobauit quantitatem bonorum pupilli eorumq; introitus & exitus ſingulis annis perceptos, & qui veriſimiliter percipi potuerunt, eſto igitur quod nec inuentarium, nec librum rationum conſcriptus eſſet, vbi teſtibus probantur ſpecifice introitus & exitus bonorum, & quantitas eorum, excuſatur adminiſtrator, nec aliquas pœnas incurrit inuentarii librique rationum non confecti, vt decidit Plot. *de in litem iurando, §. primo. numero 37. verſiculo primo, contra tutores poſt Calcaneum conſ. 93. & alia de quibus ibi.*

8 Octauo adultus reſcindere volens inſtrumentum finis & quietationis ab eo expoſiti de geſtis, & adminiſtratis per tutorem, vel adminiſtratorem, debet inprimis reſtituere ſcuta 300. ſibi ſoluta reliquorum nomine, & quamdiu non ſit facta reſtitutio omniaque in priſtinum repoſita, non poteſt in integrum reſtitui, obtinereque inſtrumentum reſcindi, *Affl. deciſione 220. num. 4.* & in terminis tradit Pariſius *conſ. 96. nu. 112. volum. 1.* vbi quod adultus ad alterum de duobus neceſſario vel ſibi ſolutum ante omnia reſtituere, vel quietationi & liberationi ſtare.

9 Non obſtat, quod tutor de geſtis, & à ſe adminiſtratis rationem reddens tenetur librum rationum adulto ſeu eius curatori exhibere, vt copiam extrahat partitarum illius, *Baldus in l. cum teſtamento numero 4. C. de teſtam. manumiſſ. expreßius Immol. in l. cum ſeruus, num. 2. ff. de cond. & demonſtrat. Plot. de in litem iurand. §. 5. num. 26. Pariſ. d. conſ. 96. numero 26. in fine, volumine primo.* Imo Bartolus *in leg. prima, §. offi. ff. de tutel. & in dicta leg. cum ſeruus,* vbi & Paulus dicunt, quod tutor tenetur Codicem ipſum ſeu volumen rationum reſtituere adulto, & eſt text. hoc decidens *in l. ſi ita fuerit, §. hæc quæſt. ff. de manumiſſ. teſtament. & tenet Socinus conſ. 159. n. 17. in fine volumine ſecundo,* quod verum eſſe exiſtimo ad effectum, de quo ſupra, ſcilicet vt copiam faciat adulto rationum veritatem exquirere, rimarique volenti, nec obſtat text *dicta leg. ſi ita fuerit,* vbi reliquorum appellatione veniunt volumina rationum, quoniam ille textus procedit in libro rationum pecunia pupilli empto, cum vero qui tutoris pecunia emptus eſt edere tantum tenetur Adulto, vt eius copiam habeat ad veritatem perquirendam, vt declarat Immol. *d. l cum ſeruus. ff. de condit. & demonſtr.* Non obſtat, quod aliud eſt confiteri rationem redditam, aliud eſt rationem eſſe redditam, *Anch. conſ. 330. n. 5. Soc. d. conſ. 159. n. 11. vol. 2.* Cõtrarium enim conſuluit Ruin. *conſ. 90. fere per totum, volumine ſecundo.* vbi Anch. ſententiam confutat, & eius ſingularia fundamenta deſtruit, decidens quod ſtante inſtrumento finis, & quietationis iudicis decreto curatoris, & propinquorum interuentu roborato, præſumitur pro veritate confeſſionis, quod vere ratio reddita fuerit, ad quod faciunt ea quæ ſupra adducuntur, *n. 1.* confirmatur ex eo quod præſumitur pro inſtrumento quamdiu contrarium non appareat, *l. optimam, C. de contrah. & commit. ſtipul. Roma. conſ. 102. n. 4. Aym. conſilio 145. numero 2. volumine primo.* Etenim ex inſtrumento tres oriuntur præſumptiones, quod ſit verum, quod ſit ſolemne, & quod ſit de volũtate partium celebratum, *Bald. conſ. 39. numero ſecundo, volumine 2.* Quocirca huius adulti intentionem ruere manifeſte apparet.

SVMMARIVM.

1 *Contractus in teſtamento fieri poteſt.*
2 *In contractibus non eſt pœnitentia locus.*
3 *Præſentia partis in teſtamento arguit donationẽ potiuſque legatum.*
4 *Legatum a teſtatore de eo quod debet factum, non tenet.*
5 *Seruitia fructuoſa actionem ſeruienti acquirunt.*
6 *Confeßio debiti in teſtamento probat debitum not. ſtipulante vel parte præſente & acceptante.*
7 *Imo etiam abſente parte obligat de æquitate cautelam.*

8 *Merita vbi præcedunt, præſumitur donatio.*
9 *Donatio ex coniecturis quoque probari poteſt.*

Qvæstio CX.

INdubitati iuris eſt in teſtamento nedum con-
1 tractum donationis, ſed & quemuis † alium fieri poſſe, *l. hæredes palam. §. fin. ff. de teſtamen* & quæ ibi omnes notant, Roma. *conſ. 171. num. 6. Afflict. deci. 175. Boer. deciſion. 353. num. 4. part. 2. vbi communis.* in contractibus non eſt locus pœnitentię. *l. in commodato. § ſicut. ff. commod. l. ſicut. C. de act. & oblig. Afflict. deciſ. 275. in finalib verbis. Pariſ. conſilio 90. numer. 25. volum. 3.*

2 Verum hoc præcipue quærendum eſt, an diſpoſitio, de qua in teſtamento valeat in vim donationis inter viuos, vel legati naturā aſſumat, & videretur dicendum, magis accedere naturæ legati, quam actui inter viuos, quia ſubiecta materia hoc patitur, & verborum proprietas concurrit. Quoniam ſecundum ſubiectam materiam verba ſunt interpretanda, & à proprietate verborum recedi non debet, *l. ſi vno. ff. locati. l. non aliter. ff. de lega. 3. & in terminis firmat Io. Faber. in §. primo. inſtitution. de leg. Sal. in l. fin. C. de donation. cauſa mortis.* & comprobat Iacobus de Nigris *in repet. rubric. ff. de legat. 1. num. 42.*

3 Contrarium † tamen vti verius ſequendum eſt. Primo, quia præſentia partis conuenit magis donationi, quam legato. *Roman. d. conſ. 171. colum. penul. & fin. Aret. d. §. 1. num. 2. inſtit. de legat. Andreas de Beſſetis in rep. l 1 n. 199. C. de ſacroſ. Eccleſ. Crot. in rub. n. 20. ff. de leg. 1. poſt alios adductos ab eo.*

Secundo, teſtatrix donatarii debitrix erat in
4 eo, quod reliquit, ergo nō potuit id, quod debuit iure legati relinquere, quia legatum à debitore, de eo quod debet factum, non tenet, *§. ſi quis debitori. inſtitut. de legat. l. ſi creditor. iuncta lege ſequenti. ff. de legat. 1. l. Aurelius. §. eius qui cum duobus ſequentib. ff. de liber. lega. not. omnes in l. generaliter. Cod. de non numer. pecun.* Stante maxime, quod ſeruitia donatarii non fuerunt obſequialia tantum, ſed etiam fructuoſa, ex quibus debiti ix facta, efficax contra ipſam actio oriri potuiſſet, ideoque loco æris alieni ſeruitia ipſa habentur, *Alex conſ. 45. n. 11. vol. 1. Fabian. de Giochis in auth. nouiſſ. n. 68. C. de inoff. teſtam.*

6 Tertio, cōfeſſio debiti † emanata in teſtamento, notario ſtipulante pro eo, ad cuius fauorem emiſſa eſt, vel parte præſente, & eam acceptante, probat debitum ex vi confeſſionis inter viuos, ita vt illud peti & exigi poſſit, neque à teſtatore reconualeſcente reuocari valet, niſi doceatur, teſtatorem erraſſe, vel circumuentum fuiſſe, *l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de legatis 3. l. Lucius. §. quiſquis. e l 2. ff. de legatis 2.* & vtrobique notat Bartolus, cum aliis in additione ad Bart. ibi ſignatis, & magis ad terminos quæſtionis propoſitæ Bal. Salic. & Paul. *in l. generaliter. C. de non num pec.* Bald. *conſ. 488. volu. 4.* qui valde in terminis conſuluit, motus auctoritate Gloſſ. *in l ex hac ſcriptura. ff. de donat.* quæ non donationem cauſa mortis, non legatum, ſed donationem inter viuos approbat, accedente præſentia partis, prout ibi declarant Bartol. Albericus, Imol. & Paulus, & notabiliter Romanus *dicto conſilio centeſimo ſeptuageſimo primo. num. 6. vſque in fin. conſilii.*

Quarto, confeſſio debiti etiam abſente parte à
7 teſtatore emiſſa obligatoria eſt, † ſaltem de æquitate canonica, quia ſola mens ſufficit, de qua quoquo modo conſtet, maxime quando ſit ex aliqua cauſa ſtimulante conſcientiam, ideoque hæres cogitur illi ſtare, tanquam ex ea ius probationis ortum ſit, adeoque reuocari non poſſit, prout tenuit originaliter Anton. de Butrio *in cap. ſi cautio. nu. 7. in fine. de fid. inſtru.* & probat tamquam ſingulariter notandum Imol ibi *n. 15. in fin.* & tenet Bald. *in l. rationes. num. 2. C. de probation. & in l. generaliter. 10. quæſtion. C. de non numer. pecun.* & facit idem Bal. *conſ. decimo quarto. in finalibus verbis volumine tertio.* & videtur gloſſ. *in dict. l. ex hac ſcriptura. in gloſſa magna, ibi ex benignitate. ff. de donationibus. & plene ponit Felin. dict. capit. n. ſi cautio num. 24. & ſeq. de fid. inſtrum.* vbi communem ait hanc partem eſſe, & vti communem firmat Dec. *conſ. 163. nu. 1. cum ſeq.*

8 Quinto & vltimo, † cum teſtatrix ſic formiter diſpoſuerit, item reliquit iure legati ac debiti, & omni alio meliori modo, interpretatio potius fieri debet, diſpoſitionem hanc valere in vim debiti, ſiue donationis inter viuos, tum quia efficacior eſt, atque ſolidior, tum etiam quia merita præcedentia ita ſuadent, *Bald. in l. ſi mortis. num. 3. C. ad leg. Falcid. Tiraq. in l. ſi vnquam gloſ. donatione largitus. n. 53. C. de reuocand donatio. Socinus conſi. 66 num. 7. volu. 3 & melius Pariſ. conſ. 90. num. 9. cum plurib. ſequen. volum. 3.*

9 Nec præmiſſis obſtat, quod † teſtatrix nullibi vſa ſit verbo *dono*, vel ſimili. Nam vbi merita præceſſerunt, in dubio præſumitur donatio, ſed & aliis quoque coniecturis donatio elicitur, non expreſſo verbo *dono*, vt ponit Felin. *d. c. ſi cautio. nu. 5. de fide inſtrum. Afflict. dict. deciſ. 175. nume. 2.* cum aliis multis congeſtis à Tiraquell. *in d. l. ſi vnquam. gloſſ. donatione largitus num. 50. C. de reuocand. donation.* fruſtra pœnitere conatur.

SVMMARIA.

1 *Liber cenſualis Eccleſiæ publicam fidem habet, quando fideliter cuſtoditur.*
2 *Solum locationis in emphyteuſim inſtrumentum non probat dominium Eccleſiæ.*
3 *Penſionis ſolutio decenio facta pbat dominiū Eccleſiæ.*
4 *Inſtrumentum locationis in emphyteuſim aliis indiciis coadiuuatum probat dominium Eccleſiæ.*
5 *Conducens in emphyteuſim actione perſonali à directo domino cōuentus, rem relaxare tenetur, & poſtea de proprietate litigatur.*
6 *Emphyteuta compellitur deſignare rem, pro qua domino penſionem ſoluit, vel ad cōiecturas recurritur.*

Qvæstio CXI.

ANte bullam à Pio Quinto nuper emulgatam ſæpe in dubium reuocari audiui, an contractus cenſus de iure ſubſiſtat in foro fori, atque poli. Idcirco autoritates plurimorum Doctorum vtriuſq; cenſuræ in compendium redegi, vt de validitate contractus non dubitetur, tametſi hodie ceſſat omnis dubitatio.

Con-

Contractus igitur cẽſus ſiue emptio annui reditus an de iure ſubſiſtat, vel vſurariam prauitatem ſapiat canoniſtæ ponunt *in c. in ciuitate, de vſuris vbi Innoc. tenet*, quod licitus eſt contractus, quando quis emit reditum antea conſtitutum, ſed ſi de nouo emat, adhuc inquit licitum eſſe ea ratione, quia eſt emptio & venditio, & hic cadit pretium, & merces, emptorque periculo ſubiicitur, & ideo cenſus tanti æſtimari poteſt, quia redditus, vel actio tantum valebit, ſubſequentibus temporibus vel ad minus eſt dubium, & hoc ſufficit vt ſit licitus contractus, conſulit tamen fidelibus, vt ab huiuſmodi ſe abſtineat, Abbas *ibidem num. 7.* audacter tenet pro validitate contractus referens canoniſtas ita communiter tenere, quia ſicut poteſt emere totam poſſeſſiõ onvel cenſum ab antiquo conſtitutum, ita licitum eſt de nouo emere, adducit ſimile de eo, qui habet actionem ad mille, à quo ſi pro octingentis emo, non eſt peccatum, quia expono me periculo, cum dubius eſt litis euentus, *Anton. de Butrio in dicto capit. in ciuitate numero ſeptimo*, eidem ſententiæ adhæret ratione incertitudinis quantum futuro tempore annuus redditus valere debeat, & quia emptor in futurum forte nihil percipiet vel in litem multum expendet, non diſcrepat à præmiſſis Cardinalis Zabarella *ibidem quæſtione tertia ſub numero ſexto*, vbi pro contractu concludit, dummodo ceſſent fraudes & dolus, Ioannes de Annania *in loco de quo ſupra numero decimo quarto & ſequente*, plenius omnibus quæſtionem explicat, & refert Petrum de Aocba quæſtionem diſputaſſe, dum regeret Cathedram Sexti & Clementinarum in ciuitate Bononiæ, vbi contra contractum ſeptem vtitur rationibus, & pro contractu pluribus aliis ita tenendum eſſe affirmans, quia authoritas Innocentii qui ſuit Papa, & Hoſtienſis qui fuit Card. aliorumque canoniſtarum contractum huiuſmodi approbant, inquiens, ita vidiſſe conſultum a duodecim Iuris vtr. Doctoribus, licet referat Gregorium de Arimino ordinis Eremitarum, ſua tempeſtate approbatiſſimum diſputando contractum reprobaſſe, rationibus, quas ibi Anania recenſet, Auguſtinus Berous *in eodem cap. numero nono*, eandem ſequitur opinionem, & communem ſcribentium deciſionem eſſe firmat Iohannes à turre cremata vir ſummæ inter Theologos, & Canoniſtas auctoritatis, *in cap. ſi quis vſuram 14. quæſt. 4.* iuſtum eſſe contractum voluit ſatiſque notabiliter in materia ſcripſit, vbi pluribus hinc inde relatis ita reſidet, cuius doctrina in hac quæſtione multum perpendenda eſt, Laurentius de Rodulphis *in c. conſuluit de vſuris*, in eandem venit ſententiam dummodo ceſſet fraus, & deceptio, quamuis addat, vix video quomodo ſine fraude hoc fieri poſſit, non tamen inquit, dico quin poſſit, poſtquam in diſcurſu vacillare videtur, at in quæſtione 12. & 13. pro contractu concluditur, pariterque quæſtione 18 licet ſub dubio, & inter dentes loquendo, inquiens caueant ſibi ſic contrahentes, ne legi fraudem faciant, & proprias animas decipiant, Felix Maleolus Hermælitanus *tract. de empt. & vend. vnius pro viginti*, vt habetur tractatuum *tom. 18.* contractum confirmans referens quæſtionem diſputatam fuiſſe in concilio Conſtantienſ. ſub anno Domini 1417. & poſtmodum in concilio Baſilienſi, vbi peritiores mundi congregati fuerunt, & huius contractus naturam radicitus viderunt, & ſi nonnulli Theologi contradixerint, maior tamen pars Doctorum vtriuſque iuris & Theologorum præualuit, idemque confirmat *ſub n. 7.* vbi ait, alias per vniuerſum mundum fuit generalis ſcrupulus de huiuſmodi contractibus, aliis dicentibus prout Iudæi de Chriſto, quia bonus eſt, aliis non, & per maiores mundi Doctores diſputatum, & à diuo Thoma in contrarium conſultum, ſed Thomas ſuccubuit, & aliorum opinio per decretum Pontificis, & concilii Baſiliẽſis præualuit, hæc ille, licet pleniori ſtylo in ſuo tractatu vſus fuerit, pleniſſime quoque ſcribit Guliel. Bont. *tract. de vſuris, & emptione redditNum vitalium, vel perpetuorum per totum tractatum* ad partes diſputando, qui in ſententia de qua ſupra reſidet, Ambroſius de vignate *tract. de vſuris num. 73. & ſeq.* eandem firmat opinionem ceſſante fraude vſurarum, & dummodo non ſit deceptio vltra dimidiam iuſti pretii, & communem refert opinionem eſſe Guid. Papæ *tractatu de vſuris, & contractibus illicitis num. 28. & ſeq.* idipſum confirmat, niſi contrahentes corruptam habeant intentionem, & hæc opinio munita eſt decreto apoſtolico, vt habetur *in extrauag. Martini Papa quinti, incipiente regimini ſub titulo de emptione, & venditione*, & Calix. tertius ibidem confirmauit *in c. 2.*

Non deſunt etiam inter legiſtas multi illuſtres viri, qui contractum hunc approbant in foro fori atque poli, vt Bald. *in l. iuſiurandum, col. 32. ff. de iureiur.* vbi plene Iaſon poſt alios *in l. pater puella, C. de inoff. teſtament. Oldr. conſilio ducenteſimo ſeptimo, Baldus conſilio 154. volumine ſecundo, Roma. conſilio 302. Anch. conſilio 30. Pariſius conſilio 60. num. 13. & alibi per diſcurſum, volumine primo, & conſilio 75. numero 77. & ſeq. vol. 4. vbi ſatis notabiliter loquutus eſt, Aym. conſil. 145. n. 20. vol. 1. Bertrand. conſ. 5. n. 4. volumine tertio, parte prima, pleniſſime Tiraq. de retract. conſang. §. 1. gloſ. 6. per totam* vbi fere omnia quæ diſtingui, & conſiderari poſſunt, recenſet, & aliquid *eod. §. 1. gloſ. 14. n. 117. & ſeq.* & fuſiſſime quoque Couarruuias *variarum reſol. lib 3. c. 7. de annuis redditibus*, comprobatque nouiſſime Nauarrus *in ſuo commentario de vſuris, numero 84. & 85. & Sotus de iuſt. & iure, lib. 6. quæſtion. 5. articulo 2. & 3.* verum hodie omnis prorſus dubitatio ceſſare debet ex Bulla nuper edita à Pio quinto viro timoratæ conſcientiæ, & nunquam ſatis laudato *ſub rub. de forma creandi cenſus*, & ita in vrbe Roma, atque in vniuerſa ditione eccleſiæ contractus huiuſmodi vti rationabilis atque licitus approbatur, practicaturq;, ceſſent igitur detractorum morſus, & alii quorum ſcrupuli procul pellantur.

SVMMARIVM.

1 *Pro inſtrumento præſumitur.*
2 *Ex quo tres oriuntur præſumptiones.*
3 *Et facit rem manifeſtam.*
4 *Et dicitur probatio probata.*

M 4 5 Con-

conſilium id ipſum confirmant, & probant quo-
6 que Gozad. *conſ.19.n.20.Ant.Rub.Alex.conſ.102.* Et †
hæc gradus prærogatiua poſt fratres, ac fratrum fi-
lios, conſideratur nedum in bonis à patre, vel à
matre ad defunctum obuentis, ſed etiam in aliis
vndecumque quæſitis, vt per Ant. de Roſel. & Bo-
logn. vbi ſupra.

S V M M A R I A.

1 *Eccleſia aduerſus præſcriptionem non reſtituitur, quia in facto proprio non admittitur ignorantia.*
2 *Imo reſtituitur, quia in habente amplum patrimonium præſumitur ignorantia.*
3 *Non procedit etiam in facto multum antiquo, vel intricato.*
4 *Similiter non procedit in minore.*
5 *Etiam in facto, ab alio nomine noſtro tractato.*
6 *Eccleſia reſtituitur aduerſus præſcriptionem ſecundum alios.*

QVÆSTIO CII.

QVæritur an eccleſia reſtitui debeat ob pro-
babilem ignorantiam aduerſus præſcriptio-
1 nem contra eam decurſam. Videtur † dicendum
quod eccleſia aduerſus præſcriptionem decur-
ſam reſtitui non debeat, per ea quæ adducit Aret.
conſ.15.in finalibus verbis, quem ſequitur Capit. *deciſ.
4.n.27.Gram.deciſ.103.n.33.* eo quod eccleſia habens
continuo penes ſe iura ſua, & libros diacetorum
non poteſt allegare iuſtam ignorātiam, quia qui-
libet præſumitur ſcire vires ſui patrimonii, & in
facto proprio non admittitur error, & ignoran-
2 tia. Immo eccleſia † reſtitui debet. Primo, quia in
habente amplum patrimonium non procedit re-
gula quod quilibet præſumitur ſcire vires ſui pa-
trimonii, *Bal. in l.2.3.q.3.C. de reſcin. vend. Bar. in auth.
ſed cum teſtator. C. ad l. falcidiam.*
3 Secundo † in facto multum antiquo, vel etiam
in facto multum intricato præſumitur error, & i-
gnorantia etiam in facto proprio, vbi agitur de
damno euitando, Dyn. *in c. præſumitur. in fin. verbu de
reg. iur. in 6. cum multis ibi in addit. citatis, Aret. in §. ſi
quis agens n.12. inſt. de act. Iaſ. ibidem n.9. Soc. tr. Fallen-
tia. in verbo ignorantia.* vbi etiam hoc limitatur in eo,
qui eſt implicitus multis negociis, prout regulari-
4 ter eccleſia, & pro ea agentes eſſe ſolent. Tertio †
regula quod habens penes ſe iura ſua ignorantiam
eorum allegare non poteſt, non procedit in mi-
nore, qui etſi iura ſua penes ſe habeat, ea ignorare
præſumitur, *Aret. in l. qui Rom. §. duo fratres, ff. de verb.
obl. Gram. d. deciſ.103.nu.33.* eſt enim regulare, maxi-
me in minore, quod ignorantia præſumitur, *Alci.
de præſumpt. præſump.42. in princ.* Et ſi quidem hoc in
minore verum eſt, idem in eccleſia quæ fungitur
vice minoris, *c.1. de reſt. in integrū.* & ita arguit Corn.
de minore ad vniuerſitatem laycorum, *conſ.156.nu.
9.vol.3.*
5 Quarto † tolerabilis eſt ignorantia in facto ꝓ-
prio, quoniam factum [illegible]ctatur ab alio nomine
noſtro, vt puta per procuratores, ſyndicos, & fa-
ctores, *Soc. in d. tr. Fallen. n.5. & conſ.263. num. 10.* quia
geſtum per procuratorem æquiparatur facto alie-
no, maxime in damnis euitandis. Ideo tolerabilis
eſt ignorantia.
6 Quinto, † & vltimo contra Aret. conſuluit Dec.
conſ.36.n.9. ea ratione, quia videtur probabilis i-
gnorantia propter mutationes prælatorum, & et-
iam contra Aretin. facit Corn. *d. conſ.156. per totum
vol.3.* vbi conſuluit pro communitate, quæ præſu-
mitur habere ignorantiam ſcripturarum penes ſe,
& in archiuio ſuo exiſtentium, quia inſtrumēta v-
niuerſitatum non ſolent in publico retineri, ſed
ſub clauibus, & in capſis, & quia vbi adeſt multi-
tudo ſcripturarum in eis præſumitur ignorantia,
quæ omnia proculdubio eccleſiæ conueniūt, ex
quibus ad fauorem eccleſiæ reſponderem.

S V M M A R I A.

1 *Poſſeſſorium retinendæ per modum agendi intentatū, cum petitorio cumulari non poteſt.*
2 *Exceptio dominii in continenti probandi non admittitur in poſſeſſorio retinendæ.*
3 *Poſſeſſorio retinendæ intentato, reus reconueniendo petitorium intentare nequit.*
4 *Petitorium in cauſa poſſeſſorii cumulari poteſt ad colorandum poſſeſſionem.*
5 *Cauſa poſſeſſorii ſi fructuum mixturā habeat, petitorii naturam ſapit.*
6 *Vel quando reſcripto principis ſuper vtroq; cauſa committitur.*

QVÆSTIO CIII.

1 IVditium poſſeſſorium, † retinendæ poſſeſſionis
de re corporali intentatum, per modum agendi
cum petitorio concurrere, & cumulari non poteſt
reſpectu eiuſdem poſſeſſionis, tum ratione con-
trarietatis, tum ratione ordinis, tum etiam quia
electione tolluntur, & quidem ratione contrarie-
tatis, quia contendens ſe poſſidere ſi rei vendica-
tionē intentat, præſupponit adverſariū poſſidere,
nam rei vendicatio cōtra poſſeſſorem datur, Ideo
tamq̄ cōtrarius repellitur ratione ordinis, quia in
primis de poſſeſſione diſcuti debet, vt conſtare
poſſit qui ſit poſſeſſor, & certum ſit qui ſit petitor
& reus, in dominii quæſtione, ratione electionis,
quia petitorium proponendo, poſſeſſioni quæ ſi-
bi competebat renuntiare videtur, *l. ordinarii C. de
rei vend. l. incerti C. de interd.* vbi Bald. Sal. & alii *Bart.
in l. naturaliter §. nihil commune in 1. & 3. combinatione
ff. de acq. poſſ.* quem ibi ſequuntur, Alex. Iaſ. Rip. &
alii, & ita communiter doct. vtriuſque cenſuræ te-
nent, vt Iaſ. ibi refert & moderni repetentes, de
quibus infra erit mentio, qui omnes affirmant
communem hanc opinionem eſſe, & aliquid Affl.
2 *deciſ.155.n.5.* Aut poſſeſſorii † cauſa ab actore pro-
poſita, reus petitorii cauſam ingreditur per mo-
dum excipiendi ad excludendam intentionem a-
gentis, & audiri non debet, quia exceptio dominii
non admittitur in interdicto retinendæ poſſeſſio-
nis, etiamſi in continenti probationes dominii
offe-

offerantur per teſtes aut inſtrumenta, quia eſſet in
poteſtate domini propria auctoritate moleſtare &
inquietare legitimum poſſeſſorem, ac deinde do-
minii exceptione ipſum excludere, ita quod ſcan-
dala orirentur, & delinquendi daretur occaſio, *Ri-
pa.d.§. nihil commune n. 98.* vbi communem refert
ex mente Aret. *in l.ſi de eo.§.fin.ff.de acquir.poſſ.* & ſe-
quuntur ibidem Moderni repetentes, vt Fabius
Accorambonus *num.60.* qui etſi innuat, quod vix
diſcerni poteſt, quæ ſit communis opinio, fatetur
tamen quod eſt magis communis, & Claudius
Seyſella *n.24.* licet referat quod vtraque opinio eſt
æque communis, concludit tamen quod hæc opi-
nio eſt tutior, & eandem ſequitur Claud. Marme-
rius *n.88.* Bero. *c. in literis n.49. & ſeq. de reſtit. ſpoliat.*
vbi communis, Bertrand. *conſ.317.n.6. vol. 6. & conſ.
51.n.2.vol.4.* vbi & ipſe magis communem affirmat.
3 Aut cauſa poſſeſſorii retinendi ab actore propo-
ſita reus ex aduerſo petitorium intentat, per mo-
dum reconueniendi, neque tunc ſuper vtroque ſi-
mul procedi & cognoſci poteſt, ratione contrari-
etatis & ordinis. Quoniam is qui ſecundo loco pe-
titorium intentat ſuæ poſſeſſioni rennutiare vide-
tur, ideo iudex pronuntiabit agentem in poſſeſſi-
one potiorem eſſe, & tunc poſſeſſorii cauſa deciſa
ad dominii quęſtionem deueniendum erit, *Bart. d.
§. nihil commune 1. combinatione*, quem ibi ſequitur,
Iaſ. n.145. qui cum Bar. omnes indifferentes tranſi-
re ait, ſeq. etiam ibidem Ripa *n.166.* vbi tres fallē-
tias refert. Idem tenet Fabius Accorambonus *n.151
in fine*, Hormanoſtius Detus *n.107.* Rub. Alexan. *n.
325.* qui & ipſe fallentias de quibus ſupra refert,
Berengarius Ferrandus *in 3.cap.n. 41.* vbi pulchre
in hoc articulo loquitur, & eaſdem fallentias po-
nit, & idem etiam firmat Affl. *deciſ.155.n.5. Papien. in
forma libelli pro turbata poſſeſſione in gl. ad ceſſandum. in*
4 *fine.* Aut petitorium cum poſſeſſorio actor, reusue
cumulare intendit ad colorandam eius poſſeſſio-
nem, & tunc eum audiri debere proculdubio te-
nendum eſt, quia in poſſeſſorio retinendæ ſi par-
tes ſint pares in probatione poſſeſſionis, is obtinet
qui poſſeſſionem titulatam, ac iuſtiorem probat,
Ripa in d.§. nihil commune n.99. Fel. in c. licet cauſam. n.9
5 *in fin. de probat.* Et † præmiſſa non procedunt, quan-
do cauſa poſſeſſorii fructuum, mixturam
habeat, tunc enim ratione fructuum ſuper quibus
controuertitur cauſa dicitur mixta & petitorii
naturam aſſumere, *vt deducit Bero. q. familiari 91.n.4.*
Vel † etiam præmiſſa non procedunt quando re-
6 ſcripto principis ſuper vtroque cauſa cōmittitur,
vt ponit idem Bero. *q. familiari 100.n.10.*

SVMMARIA.

1 *Vxor rei ſuæ alienationi contravenire poteſt.*
2 *Vxor verberata à marito vt conſentiat alienationi, quamuis ex interuallo conſentiat metu feciſſe præſumitur.*
3 *Vxor rei ſuæ alienationi conſentiens metu reuerentiali contractum reſcindit, quando de euidenti illius præiudicio tractatur.*
4 *Vbi præcedunt minæ, vel verbera eius, qui terribilis eſt præſumitur durare metus.*
5 *Quem ſatis eſt præceſſiſſe licet non probetur tempore contractus adfuiſſe.*
6 *Metus non præſumitur, quando mulieris conſanguinei, & iudicis præſentia interuenit.*
7 *Teſtibus de metu deponentibus magis creditur quam de ſpontanea voluntate.*
8 *Duo teſtes metum probant.*
9 *Arbitrio quoque iudicis metus probatur.*
10 *Probatio vbi difficilis eſt coniectura ſufficiunt.*
11 *Probabilis ſuſpitio timoris idem quod ipſe timor operatur.*
12 *Emptor ignorans mulierem metu diſtraxiſſe tenetur ad rei reſtitutionem.*
13 *Neque pretium ſolutum repetit, niſi ſit in vtilitatem mulieris verſum.*

QVÆSTIO CIV.

1 MVlier rei ſuæ alienationi conſentiens ad v-
tilitatem viri, contrauenire poteſt, illamq;
reſcindere, *auth. ſi qua mulier C. ad ſen. conſult. Velleia.*
2 *Cepol. conſ. ciuilium 27. & conſ. 28.* Maximeque † ob
metū vxori à marito illatum, per doctrinam Bart.
in l. ſi ob turpem n.7. ff. de cond. ob turpem cauſam, com-
probat ibi Iaſ. *4. limit.* & Gambanus *tr. clauſularum
rubr. de metu vxoris.* vbi multa bona in materia ſcri-
bit, inquit enim Bart. loco præcitato, quod mu-
lier à marito verberata, vt cōſentiat alienationi rei
ſuæ, etiam ſi poſtea ex interuallo conſentiat, metu
id feciſſe videtur, qui durare præſumitur quouſ-
que durat matrimonium, quodque poſt metum
illatum non purgatur illius ſuſpitio, quando du-
rat eadem cauſa timoris, etiam ſi ex interuallo
cōtractus ineatur, tenet Alex. *conſ.98.n.7.vol.3. Dec.
conſ.468.n.23. & ſeq. And. Barb. conſ.54. col. 13. in princ.
vol.1. per tex. in c.1. quod metus cauſa*, & optime probat
gl. finalis ibidem cum aliis de quibus in add. ad A-
3 lex. *d. conſ.98.* Et † præſertim in fœmina, quoniam
minor metus fœminam afficit quam maſculum, i-
mo ſolus metus reuerentialis vxoris, potens eſt
ad reſcindendum, (officio iudicis implorato)
contractum ipſius, quando agitur de euidenti p̄-
iudicio mulieris, *Alex. in l. interpoſitas n.5. in fin. C. de
trāſact. Aret. in §. quadrupli n.10. Inſt. de act. Paul. de Caſt.
conſ.274.n.2.vol.1. Soc. conſ.263.n.4.vol.2. Aym. conſ.114*
4 *n.1.* Quodque † vbi præcedunt verbera vel minæ,
præſumitur durare metus impreſſio, ab eo qui ter-
ribilis eſt, & ſolitus verberare, tenet Bar. *in l. finali in
fine ff. ſi quis aliquē teſt. prohibuer. & in l.1.§. quæ oneran-
dæ in finalibus verbis. ff. quarum rerum act. non datur.* gl.
ſatis in terminis *in d. c.1. in verbo poſtmodum. quod me-
tus cauſa. Innoc. in c. cauſam matrimonii, de off. iudicis de-
leg.* probat ibi Imol. *n.3.* & plene per tres fere co-
5 lumnas Andr. Barbat. Nec † eſt neceſſe probare
tempore contractus metum incuſſum fuiſſe, ſed
ſatis eſt præceſſiſſe, *Innoc. in cap. perlatum num.1. quod
metus cauſa. Gambanus d. tract. clauſularum de metu v-*
6 *xoris n.3.* Sed † ſi in cōtractu interuenerūt mulieris
cōſanguinei atq; iudicis p̄ſentia non p̄ſumitur vi-
ri metus interueniſſe, & allegans metu minarū, vel
verborum contractum eſſe celebratū, afficiē one-
re pro-

re probandi metum ob præſumptionem per con-
tractum cum interuentu iudicis & conſanguine-
orum. Ideoque clariores metus probationes req-
runtur, quam ſi præſentia eorum non interueniſ-
ſet, Bal. in l. tranſactionem la 2. C. de tranſact. gl. in c. ſuper
hoc in gl. fi. de renuntiatio. l. fi. ff. quod metus cauſa, vbi Bar.
& Alb. Fel. in d. c. cauſam matrimonii nu. 6. de off. iud. de-
7 leg. Et magis creditur duobus teſtibus de metu, &
violentia deponentibus, quam multis aliis de ſpō-
tanea voluntate directe atteſtantibus, quoniam ii
reddunt teſtimonium de intētione quæ ſoli Deo
nota eſt, teſtes vero de vi, & metu deponunt de iis,
quæ oculo viderunt, & ſenſu corporis perceperūt,
Innoc. d. c. ſuper hoc n. 2. de renuntiation. confirmant ibi
canoniſtæ, & probat Bal. in l. obſeruare §. proficiſci 13. q.
ff. de off. proconſ. & leg. & ponit exemplum Abb. & alii
ſequūtur d. c. ſuper hoc, quod ſi puella rapta a rapto-
re deſponſata fuit, teſtes deponentes de ſpōtanea
voluntate puellæ non probant, etiam ſi dicerent ſe
vidiſſe eam ridere, & ſimilia facere, cum hoc ne-
ceſſario non probet conſenſum, nam vbi apparēt
ſigna violentiæ, non probatur directe ſpontaneus
conſenſus, ſed tantum per indirectū probando, ꝙ
qui dicitur vim & metum paſſus, ſit potentior illo
qui dicitur metum intuliſſe, vel quia ille ſit perſo-
8 na valde religioſa vel alias, vt ibi. Metus † autē pro-
batur per duos teſtes etiam contra inſtrumentum,
in quo notarius dicit ſponte, &c. Bal. d. l. obſeruare §.
proficiſci ff. de off. proconſ. Iaſ. qui alios refert d. l. interpoſi-
tas n. 5. C. de tranſact. Imo † metus etiam probatur
9 arbitrio iudicis, gl. in d. l. interpoſitas. in verbo cruciatu.
C. de tranſact. q̃ ibi multum commendat Bal. & ſe-
quuntur Alex. & Iaſ. Bar. in l. de pupill. §. ſi quis ipſi præ-
tori 8. q. ff. de oper. non. nunc. & poſt alios probant ibi
Alex. & Iaſ. Idem Alex. conſ. 98. n. 6. vol. 3. Dec. conſ. 219.
10 n. 3. Pariſ. conſ. 170. n. 19. vol. 4. Vbi † enim difficilis eſt
ꝓbatio admittitur probatio per coniecturas, quē-
admodum notant in d. §. ſi quis ipſi prætori. Alex. n. 22.
Iaſ. n. 10. Idem Alex. conſ. 16. n. 10. vol. 3. & ibidē habetur,
ꝙ ex qualitate perſonæ timor incuſſus probatur.
11 Et dixit Bal. d. l. interpoſitas, circa finem. quod ſufficit
probabilis ſuſpitio timoris, quæ idem operatur,
quod ipſa illatio, ſequitur Iaſ. d. l. ſi ob turpem cauſam
Alex. d. conſ. 98. n. 5. vol. 3.

Hinc † ſequitur quod emptor quamuis bonæ
12 fidei, qui ignorauit metum venditrici illatum po-
teſt ab vxore conueniri, & res ab eo auferri, l. ſi cum
exceptione §. in hac actione, ibi, & ſi crimine caret. & §.
aliquādo. ibi, ne metus quem paſſus ſum ſit mihi captioſus.
ff. quod metus cauſa. iunctis ibi notatis per gloſſam & per
Odofred. Alber. Bart. Angel. Bald. & Caſtren. Neque
neceſſe eſt, quod emptor ſciuerit metum illatum,
& ꝙ particeps fraudis fuerit, l. intereſt. C. quod metus
cauſa, vbi Bar. Bal. Sal. & Paul. quicquid in contra-
rium dixerit Aym. conſ. 120. num. 1. qui in hoc male
13 loquutus eſt ſecundum præcitatos. Immo † nec
pretium ab emptore ſolutum, debet venditrix
reddere, niſi in vtilitatem ipſius ſit conuentum,
gl. in l. 3. C. quod metus cauſa, & ſequitur ibi Bart. Bal.
& melius Paul. qui refert ſe in contingen-
tia facti ita conſu-
luiſſe.

SVMMARIA.

1 *Diuiſio inter fratres ſortis inditio fieri debet.*
2 *Frater communia bona adminiſtrans præſumitur do-
te alterius in communes vſus expendiſſe.*
3 *Patre & filio confitentibus receptionem dotis vterque
pro dimidia tenetur.*
4 *Niſi pater domus negotia gerat, tunc enim ipſe ſolus
tenetur.*
5 *Bona emphyteutica poſſunt inæſtimata in dotem aſſi-
gnari abſque conſenſu directi domini.*
6 *Eiuſdemque directi domini conſenſus in reſtitutione
tunc non exigitur.*
7 *Idemque verum eſt, quando alia bona non extant, in
quibus dos conſtitui, vel reſtitui poſſit.*
8 *Creditor bona emphyteutica in ſolutum capit quando
alia non extat.*
9 *Bona fideicommiſſo ſubiecta alienari permittitur pro
dote conſtituenda vel reſtituenda, quando alia non
extant.*
10 *Bona emphyteutica ſine conſenſu domini poſſunt obli-
gari veniuntque in generali obligatione.*
11 *Emphyteuticis conſignatis pro reſtitutione dotis vtilis
dominii commoditas transfertur.*

QVÆSTIO CV.

1 DVbitationibus exortis ſatisfaciendo, reſpō-
deo, quod frater maior natu tenetur facere
partes, & minor habet optionem ſecundum com-
munem canoniſtarum opinionem, legiſtæ vero
communiter tenent, quod diuiſio inter fratres iu-
dicis officio implorato, expeditur ſortis iudicio vt
plene Iaſ. in §. quadam n. 62. & ſeq. inſt. de act. Bertran.
conſ. 117. per totum & conſ. 161. ſimiliter per totum volu. 2.
par. 2. Hier. Schurff. conſ. 13. per totum, cuius conſilia
2 imprimuntur in fine conſiliorum Card. Zabba-
rellæ, & ꝙ non teneatur maior minori electionē
dare, ſed officio iudicis diuiſio fiat, tenet quoque
Ruin. conſ. 29. n. 6. vol. 5. Bertr. conſ. 4. n. 15. vbi com-
munis vol. 1. p. 1. Corn. conſ. 234. per totum vol. 1. & ita
cōmunis practica ſeruat, eſtq; notandum quod ſi
frater maior natu bona cōmunia adminiſtrat, præ-
ſumitur fratris minoris dotes ad manus fratris ad-
miniſtratoris perueniſſe, & in communes vſus eas
expendiſſe, Ideoque in diuiſione bonorum com-
munium de communi deducendæ ſunt, ſicuti e-
nim cæteri reditus communes conſueuerunt ad i-
pſius manus peruenire, & in communem vtilitatē
conuertere, dotes quoque fratris ad ipſum perue-
niſſe, & in communes vſus expendiſſe præſumitur
Bal. conſ. 451. vol. 3. Soc. conſ. 46. n. 8. vol. 1. & conſ. 213. vol.
2. Pariſ. conſ. 100. n. 19. vol. 2. Petr. de Vbald. de duob. fratrib.
part. 9. n. 3. Ruin. conſ. 29. n. 4. vol. 5. Licet autem idem
Bal. conſ. 388. eodem vol. ſequutus Spec. tit. de iudiciis §.
ſequitur, teneat probari debere conuerſionem in
communes vtilitates, ab eo qui conuerſionem al-
legat, prout etiam idem voluit Paul. de Caſtr. conſ.
304. n. 6. vol. 2. Non tamen loquuntur in caſu quo
maior natu domus negotia gerit, bonorumq; cō-
munium adminiſtrationem adeptus eſt, quēad-
modū diſtinguit etiam Ruin. d. conſ. 29. nu. 4. vol. 1.
pluri-

pluribuſque ſimilibus comprobat. Patre vero
3 & filio † conſtituentibus inſtrumento dotali ſe
dotem recepiſſe, qu`ibet eorum pro dimidia ad
dotis reſtitutionem conueniri poteſt, *l. Vranus. §.*
fina. ff. ad Velleian. leg. reos. §. cum tabulu. ff. de duobus
reis. Albericus. Baldus & Romanus in l. ſi cum dotem. §.
tranſgrediamur. ff. ſolut. matrimon. Boerius deciſione
vigeſima tertia. numer. decimo. Ronchegallus in d. l. reos.
§. cum tabulu. numero 28. At ſi pater negotia do-
4 mus gerit, † vniuerſaque ipſe ſolus adminiſtrat,
tunc ſolus ipſe tenetur, & ad integram dotem
conueniri poteſt, bonaq; illius tunc obligata pro
integræ dotis reſtitutione, quaſi quod integra dos
ad manus patris peruenerit, *Cyn in d. l ſi cum dotem.*
§ tranſgrediamur. & ibi Angelus num. 4. & opinionem
Cyn. æquiorem eſſe dixit ibi Raph. Cuman. vt i-
bidem refert Alexand. *in 2. colum. verſ. addo.* & pro
hac opinione inquit Aretin. *in §. eſt & aliud. inſtitu.*
de donationib. & alias apud Aretium ita conſuluiſ-
ſe, & dicta per Angelum ibi commendat Marſil.
ſingular. 376. ſequitur Curt. iun. *conſ. 133. numero no-*
no. Aym. conſ. 9. numero tertio & quarto. Boer. & Ron-
chegall. proxime relati.
5 Sin autem pater dotem filiæ † conſtituere, vel i-
pſa mulier m`nto d`otem in bonis emphyteuticis
aſſignare ve`l`t, abſque conſenſu directi domini,
non iniuria id facere poteſt, quando ea inæſtima-
ta conſignantur, vel æſtimata ea æſtimatione, quæ
non facit emptionem, tunc namque in dominio
mulieris remanent, atq; in maritum alienari non
dicuntur, & tamdiu in cauſa dotis exiſtunt, quam-
diu emphyteuſis durat in perſona dotantis, per v-
nius mortem reſoluto iure datoris, reſoluitur ius
acceptoris, *Specul. de locat. §. nunc aliqua verſ. 109. Sa-*
licet. in l fin 1. nume. 20. C. de iur. emphyteut. vbi & Iaſon
num. 107. Tiraquell. de retract. conſang. §. 1. gloſſ 14. num.
95. Alexand. conſ. 73. num. 1. volum. 2. Socin. conſ. 25. num.
10 volum. 1. Rum. conſ. 165. num. 13. volum. 1. Bertr. conſ. 61.
num. 1. volum. 2 par. 2. & hæc ſententia communiter
recipitur, ſicut Alex. & Bertr. affirmant.
6 Et quemadmodum in conſtitutione † dotis di-
recti dominii conſenſus non requiritur, ſic in re-
ſtitutione dotis ſoluto matrimonio à marito, vel
eius heredibus facienda, domini conſenſus neceſ-
ſarius non eſt, neque laudemii ſolutio fieri debet,
Bart. in l. vſuſfructus in fin ff. ſolut. matrimo. & ſequuntur
ibi Paul. Imol. Roma. & Alex. Bald. quoque nouell. de dote.
part. 8. priuil. 6. num. 11. At ſi dantur in dotem æſti-
7 mata, ea † æſtimatione, quæ facit emptionem, in-
quit gloſſ. *in l. in rebus in verb. naturali iure. C. de iure*
dot. ſecundum omnes conſtat, quod non remanēt
in dominio mulieris, ſed tranſeunt in dominium
mariti de iure gentium, atque ciuili, habet tamen
vxor vtilem in rem actionem in ſubſidium, quan-
do vir non eſt ſoluēdo, ideo directi dominii con-
ſenſus requiritur, laudemiique ſolutio, cum æſti-
mata, vt ſupr. conſignantur. Quodque præmiſ-
ſum eſt, inæſtimata concedi poſſe citra domini
conſenſum procedat, quando alia bona non ex-
tant, in quibus dos conſtitui vel reſtitui poſſit.
Quoniam tunc alienatio dicitur eſſe neceſſaria,
non voluntaria, *Roman. conſil. 457. nume. tertio. Aym.*
conſ. 215. numer. ſeptimo volum. 2. Crott. in l. 1. num. 108.
ff. ſolut. matr. vbi communis. Quibus accedit, quod
8 creditor bona ſui debitoris emphyteutica in ſo-
lutum ex cauſa iudicati capere poteſt, quando a-
lia non extant ratione, qua ſupra, quod neceſſaria
dicitur alienatio, non voluntaria, *gloſſ. in l. commo-*
dis. ff. de rei vendic. & ibi not. Alexand. & tenent Paulus
& Romanus in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. ff. de damn.
infecto. Bald. & Prapoſit. in capit. imperialem. de prohib.
feud. alien. Curtius tractat. de feudis. 4. part. numer. 101.
9 Facit etiam, quod bona fideicommiſſ. † ſuppoſita
alienari à lege promittuntur, tam pro dote conſti-
tuenda, quam reſtituenda, aliis bonis non extan-
tibus, *vt not. d. authen. res quæ. C. communia. ff. de legat.*
Dec. conſ. 376. Ruin. conſ. 137 numer. 18. volumin. 2. Pariſ.
conſ. 129. numer. 5. volu. 1. & in terminis idipſum ex-
preſſim firmat Io. Andr. *in addit. ad Specul. de locat. §.*
nunc aliqua. verſ. 109. dicens, quod quando emphy-
teuſis morte mariti non eſt ad dominum reuerſu-
ra, vxor dotem in emphyteuſi cōſequitur, & idem
videtur eſſe de mente Baldi, *in l. lex vectigali. ff. de*
pignoribus. Salycet. in l fina. numer. decimo. Cod. de iure
emphyteut. Accedit quoque, quod poſſunt em-
10 phyteutica bona ſine conſenſu † domini obliga-
ri, ſed & in generali obligatione debitoris com-
prehenduntur, *gloſſ. 1. l. fina. Cod. de iure emphyteut.*
quam ibi ſequuntur Salic. & Iaſ. à num. 79. vſque ad num.
84. Ripa in l. 1. num. 10. ff. de pignor. & hypothec. Afflict.
deciſione 191. num 3. Neguſan. de pignor. 2. membr. 2. par.
numero 28. quæ ſententia communiter recipitur
ſecundum ſuperius relatos, quocirca in dotis
11 conſtitutione † vtilis dominii commoditas, vel
ius pignoris & hypothecæ in vxorem transfertur,
atque ius, quod conceditur, duraturum eſt apud
mulierem, donec ius concedentis extinguitur,
c. nuper. vbi caſus de donat. inter virum & vxorem. Bald. in
l. prima. numero ſecundo. Cod. ſi pignus pignori datum ſit.
Soc. conſ. 261. nu. 7. vol. 2. & præallegati quoque con-
firmant, & habetur infr. *recollect. 116. num. 20.*

SVMMARIA.

1 *Exceptio declinatoria iuriſdictionis per proceſſum ad vlteriora reiecta cenſentur.*
2 *Dummodo iudex ſuper exceptione cognouerit.*
3 *Iudex ordinarius exceptionem declinatoriam reiicere dicitur per proceſſum ad vlteriora, ſecus in delegato.*
4 *Reus forū ſortitur in loco vbi ſita ſunt res cōtrouerſæ.*
5 *Atque etiam in loco, in quo contractus eſt celebratus.*
6 *Paria ſunt reum in loco contractus inuentum vel citatum ibi comparuiſſe.*
7 *Forum quis ſortitur ratione iuramenti ibi præſtiti.*

QVÆSTIO CVI.

1 VBicunque citatus oppon`t † declinatoriam
iuriſdictionis, iudex vero ſpreta exceptione
oppoſita procedit in cauſa ad vlteriora, exceptio-
nem declinatoriam reiicere dicitur, & tacite ſe iu-
dicem competentem pronunciare, ita quod niſi
reus appellet, tacita pronunciatio in rem iudicatam
tranſitū facit, & tenet proceſſus in negotio princi-
pali poſtea agitatus, neq; neceſſe eſt, quod expreſ-
ſe pronunciet ſe iudicem in cauſa competentem,
quoniam tacita pronunciatio per proceſſum ad
vlteriora reſultans, idem operatūr, dummodo iu-
M dex

dex alias fundamentum iuriſdictionis habeat, vt
quia ſit ordinarius, at ſi iudex delegatus ſit, requi-
ritur expreſſa pronunciatio, ad firmandam iuris-
dictionem ipſius, neque per proceſſum ad vlterio-
ra exceptio declinatoria cenſetur reiecta, atque
proceſſus poſtea agitatus non tenet, Antonius de
Butr. *in c. ſuper lit. n. 37. in fine de reſcript. ſequitur ibi*
Immol. numero 12. & 13. Andreas Barbat. numero 255.
Felinus numero 34. poſt alios ab eis allegatos.

2 Recipit autem hoc declarationem, vt ita de-
mum procedat ſi iudex ſuper exceptione incom-
petentis cognouit, vt quia inter partes de huiuſ-
modi deceptatum fuit, vel etiam ſi hoc expreſſe
non apparet, attamen inter exceptionem oppoſi-
tam, & proceſſum ad vlteriora, interfuit tantum
tēporis, quod veroſimiliter iudex cognouiſſe po-
tuit ſuper declinatoria, & tunc præſumitur cauſa-
rum cognitionem interueniſſe, Franc. in *c. ex parte*
n. 10. de appell. Ang. conſ. 200. n. 3. plene Corn. *conſ. 85. n. 13.*
vol. 4. Et quod proceſſus ad vlteriora, repellat de-
clinatoriam coram iudice, ordinariam iuriſdictio
nem habente, aliud vero coram delegato, præter
ſuperius allegatos, idem tenent Marſil. *in l. ſi quis ne*
quæſtio, numero 83. ff. de quæſt. Iaſ. in l. 2. numero 46. ff. ſi
quis in ius vocat. Felinus in c. ſuborta, numero 6. de re iud.
Aret conſ. 107. numero 4. Ruin. conſ. 114. n. 18. & 19. vol. 5.
& eſt communis, ſicuti referunt Felin. Aret. & Rui.
proxime citati, & vti communem amplectitur
Corn. *dicto conſilio 85. vol 4.* Et eſt differentiæ ratio,
quia delegatus certos ac limitatos iuriſdictionis
fines habet, ordinarius vero generalem admi-
niſtrationem, quam rationem aſſignat Innoc. *in c.*
propt. 2. de dilationib. & ſequitur ibi Abb. *n. 17* ego a-
liam adduco, ordinarii fauorabilis eſt iuriſdictio,
ideoque amplianda, & pro ea præſumitur, ſecus
eſt in iuriſdictione delegata, quæ odioſa eſt atque
reſtringenda, *c. primo, & c. diſpendioſa de reſcriptis, in 6.*
cum ibi not. Vantius de nullitate ex defectu iuriſdictionis
4 *num. 24. cum ſeq.* Non ergo reus ius dicentis iuriſdi-
ctionem declinat ſed forum ibi ſortitur, primo
quia reus forum ſortitur in loco vbi ſuæ ſunt res,
de quibus controuertitur, *l. fi. C. vbi in rem actio.* &
not. ibi Bald. Sal. Ang & Paul. c. *ſane & c. fi. de foro*
competenti, vbi poſt alios Feli. & Maria. Soci. Alex.
5 *conſ. 1. n. 8. vol 5.* 2. reus forum ſortitur propter con-
tractum in loco celebratum. *c. Rom. §. contrahentes,*
de foro compet. in 6. d. c. fi. ex. eod. tit. l. hæres abſens, §. 1. ff.
6 *de iudiciis.* Et quamuis reus † in loco contractus in-
uentus ibi forum ſortitur & non alias, Dic quod paria
ſunt in loco contractus repertum eſſe, vel citatum
comparuiſſe, vt tradit Iuno. *in d. c. præterea, n. 1. verſ.*
ſi vero de dilat. vbi quærit ſi ordinarius citat aliquem
quia non ſit de iuriſdictione eius, exprimēdo cau-
ſam, quia contraxit, vel deliquit, vel agitur de re,
quam ibi habet, ſi citatus comparuerit, idem eſt,
ac ſi ſine citatione ibi inueniatur, ſequ[illegible]r, & com-
probat Maria. Soci. *in c. dilecti n. 23. ci ca princ. de foro*
compet. ad idem Bald. conſ. 16. numero 3. volumine tertio.
7 Tertio ratione iuramenti à contrahente præſtiti
de obſeruando, & implendo ibi promiſſo etiam
non inuentus in loco contractus, poteſt ibi citari,
& cōueniri, *Felin in c. lic. n. 22. verſ. 5. fal. de for. comp.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio ob læſionem vltra dimidiam dubii litis e-*
uentus non reſcinditur.
2 *Imo reſcinditur ſecundum communiorem moderno-*
rum ſententiam.
3 *Maxime quando læſio dubii euentus eſt in magno ex-*
ceſſu.
4 *Probatio dubii litis euentus qua ratione fiat.*
5 *Triplex probandi modus dubium litis euentum.*
6 *Teſtes deponentes læſionem dubii litis euentus deben-*
tur eſſe valde periti.

QVÆSTIO CVII.

1 TRanſactio reſcindi non poteſt ob læſionem
vltra dimidiam, habito reſpectu ad dubium
litis euentum, vt tollantur lites, & ne ſit eorum
proceſſus in infinitum, cum ſocris lucrari dicatur,
qui à lite recedit, *Alex in l. ſi quis cum aliter, ff. de verb.*
oblig. Aret. ibi plene, & plenius Iaſ. communem
hanc partem referentes, idem Alex. *conſ. 42. in* tt.
vol. primo, vbi magis communem dicit Ruin. *conſ.*
132. numero 3. vol. 1. tamquam communem ample-
ctitur, & pro hac parte notatum fuit *in conſ. Neapo-*
litano, vt per Affl *deciſ. 220 num. 3.* Tu vero dic quod
etſi difficilis ſit ſolutio, ita vt non facile diſcerni
poſſit, quæ communior ſit opinio, eſt vtique fa-
tendum antiquorum ſententiam ante Bartolum
præualuiſſe, quod tranſactio impugnari non poſ-
2 ſit. Modernorum tamen ſententia à Bartolo citra
præualet, quod poſſit impugnari, quando quis læ-
ditur vltra dimidiam eius, quod valebat dubius li-
tis euentus, ita vt non ſufficiat læſio vltra dimidi-
am veri valoris rei, de qua tranſactum eſt, ſed ſuſ-
piciendus eſt valor dubii euentus litis ſuper re in
tranſactionem deducta, & reſpectu valoris illius
dubii euentus conſideratur læſio vltra dimidiam,
gloſ. in l. Lucius, §. finali, ff. ad Trebell. & ibi Bart. & poſt
eum Ang. Caſtrenſ. & Imol. idem Bart. *in l. ſi quis*
cum aliter, ff. de verb. oblig. vbi & Roman. qui ait opi-
nionem Bart. veriſſimam, idem Bart. *in d. l. 2. C. de*
reſcind. vend. vbi Pantaleon. Cremen. pleniſſime
comprobat, Dec. *conſilio 60 numero 4. volumine primo*
vbi magis communem, & iudicando, ac conſulen-
do ſequendam affirmat, cum in ſe æquitatem ha-
beat, idemque repetit *conſ. 203.* Soc. *conſilio 85 numero*
tertio, volum primo, qui ait magis communiter mo-
dernos hanc tenere, & iudicando conſulendoque
ſequendam, cum per eam fraudibus obuietur, Ma-
ria. Soc. Iun. *conſ. 98. numero 17 vol 2.* vbi magis com-
munem amplectitur, ſubdens quod ſunt plures
numero, & maioris auctoritatis qui hanc ſequun-
tur, & quod ita conſuluit, & iudicatum fuit, Fabia.
de mōte *tract. de empt. & vend. 8. quæſit. n. 13.* tanquam
æquiorem tenendam, inquit, vt tollatur deceptio
eandem tenet Riminal. *conſ. 101 numero 41 & 49*
vol 1. vbi additio dixit, hæc opinio recepta eſt, eoq
iure vtimur, & Hippol. Rimin *ibid. in add* eā tāquā
cōmunem ſequitur. Hāc igitur ſentētiam recepti-
3 oni calculo ſuffultā ſequendā eſſe cenſeo. Sin autem
adeſt

adeſt læſio vltra dimidiam, dubii euentus in ma-
gno exceſſu, tunc nullo negotio tranſactioni con-
traueniri poteſt, quoniam enormiſſima læſione
interueniente, dolus ex propoſito ineſſe creditur,
& tranſactio reſcinditur, *Corn. conſilio 27. numer. 5.
& 11. volum. 4. & melius conſ. 166. numer. 11. volumine 1.
ſequitur & plene confirmat Dec. d. conſ. 203. num. 4. vol. 1.
Gram. dec. 66 n. 48.* vbi refert communiter Doct. in
hoc caſu ſequi opinionem Bart. tametſi in tranſa-
ctione renũciatum ſit exceptioni doli, atq; enor-
miſſimæ læſionis, eidem ſententiæ adhæret Aym.
conſ. 151. n. 26. & 27. volum. 1. Riminal. *conſ. 315. colum. 1.
volu. 2.* dicens, quod hæc opinio eſt de iure verior,
Marian. Soc. iun. dict. conſ. 98. numer. 18. volumine 2. di-
4 xit, hanc ſine dubio tenendam eſſe. Verum † hu-
ius quæſtionis difficultas tota conſiſtit in modo
præſtandi valorem ſeu æſtimationem dubii litis
euentus. Quocirca ſciendum eſt, quod in æſti-
mando dubium litis euentum, conſiderandum
eſt, quanti communiter vendi potuiſſet habenti
notitiam litis motæ, dubius euentus rei, de qua e-
rat contentio, *vt in dict. l. ſi quis tum aliter. tenent Ro-
man. Aretin. & Paulus. Angel. conſ. 353. numero quarto.*
Cagno. *dict. l. 2. numero 33. vbi communis. C. de reſcin-
denda vendition.* Abb. *conſ. 64. numer. 3.* inquit, per-
pendendas eſſe circumſtantias, videlicet ſtatum
cauſæ, perſonarum qualitatem, cauſam, quare ad
tranſactionem vel laudum deuentum eſt, & quan-
titatem deceptionis, & ad hoc bonus atque magi-
ſtralis tex. *in l. cum u. §. vult igitur. ff. de tranſactionibus.*
per quem ita tenet Bartolus *in l. ſi ſocietatem. §. arbi-
trorum. ff. pro ſocio.* & ad circumſtantias recurren-
dum eſſe voluit Dec. *dict. conſil. 60. num. quarto.* poſt
Caccialup. ibi relatum, & in examinando circum-
ſtantias iudicis arbitrium præualet, cuius iudicio
hoc totum committitur, Bald. *in l. per diuerſas. n. 16.*
& poſt eum Iaſ. *n. 6. C. mand.* dicens, quod commu-
niter Doctores hoc tenent, & exempla ponunt
ſcribentes *in d. l. per diuerſas. Aym. conſ. 151. num. 27.* ſic
conſiderandum ait dubium litis euentum, vt ſi li-
tigatum fuiſſet vſque ad ſententiam diffinitiuam,
longe vltra dimidiam eius, quod recepit, habitu-
rus fuiſſet is, qui tranſactionem impugnare niti-
tur, ad quod facit gloſſ. *in dict. l. per diuerſas. in verbo
quam alia. C. mandati.* ibi, quando deductis expen-
ſis labore & pretio plus ſatis valet actio de qua fit
ceſſio, quam gloſſ. multum commendant ibi Bar.
& Bald. & ſequuntur Angelus, Salyc. Paul. & reli-
5 qui. Triplici ergo modo † æſtimatio dubii euen-
tus fieri poterit, primo probando per teſtes, quan-
tum communi æſtimatione teſtium in huiuſmo-
di peritorum valere iudicatur, per ſup. allegata, &
præcipue Aret. *d. l. ſi quis tum aliter. n. 5.* Bal. *d. l. per di-
uerſas n. 5. Maria. Soc. iun. d. conſ. 98. n. 19. vol. 2.* vel etiam
& ſecundo per iudicem æſtimatio fieri poterit mi-
plorato eius auxilio, vt ſe ex officio informet, *d. l.
per diuerſas. cum aliis præcitatis.* vel etiam tertio loco
æſtimatio fieri poterit per peritos ad hoc deputá-
dos, vt not. omnes *in l. pretia rer. ff. ad l. Falcid. vbi late
Alex. & plene quoque Aret. in §. ſi quis agrus. inſtitu. de a-
ction. & pleniſſime poſt Bartol. in l. 2. C. de reſcind. vendit.*
Cagnol. & Pantaleon Cremen. & vtiq; ſemper ad
circumſtantias præallegatas recurrendum eſt, & ſi
6 per teſtes probatio fiat, teſtes deponentes † de læ-
ſione vltra dimidiam dubii litis euentus, debent
eſſe valde periti, vt bene ſciant congruentes ratio-
nes aſſignare, ex circũſtantiis occurrentib. *Imol. d. l.
ſi quis cum aliter. in fi. ſicque. ibi Aret. n. 5. per tot.* prout i-
gitur facti ſpecies occurrit, ſic deliberandum erit.

SVMMARIA.

1 *Confeſſio meritorum in genere facta merita conclu-
denter probat.*
2 *Immo non probat, quia ad colorem donationis facta
dicitur.*
3 *Non probat etiam propter incertitudinem.*
4 *Meritorum expreſſio quamuis in ſpecie non probat
merita præceſſiſſe.*
5 *Neque etiam iuramento firmatur.*
6 *Donatio quamuis iurata, filiorum natiuitate reuo-
catur.*
7 *Donatio ob merita addendo pure, mere, & ſimpliciter
dicitur eſſe ſimplex donatio.*
8 *Donatio ſub aſſertione meritorum. & ſimplicis dona-
tionis aſſumit denominationem ab eo, quod in ea
præualet.*
9 *Arbitrio boni viri meritorum fit æſtimatio.*
10 *An probandis meritis coniectura admittuntur.*

QVÆSTIO CVIII.

1 GEneralis meritorum donatarii † confeſſio à
donatione facta merita ipſa iuſtificat, quia
confeſſio contra confitentem probat, neq; ſolum
merita ipſa probantur, ſed etiam æquiualentia
donationi eſſe præſumuntur, quoniam cum do-
natoris confeſſione concurrit præſumptio iuris,
quod nemo ſuum iactare creditur, ſicuti longe la-
teque tenet Dec. *conſ. 20. volum. 1. Iaſon conſ. 154. volu.
2. Ripa in l. ſi vnquam. num. 31. quæſt. 15. C. de reuoc. dona.*
Contrarium verius eſt, primo, quia expreſſio me-
2 ritorum, quæ † fit verbis generalibus. & nudo ſer-
mone, videtur facta ad colorem ipſius donatio-
nis. Ita enim à communiter accidentib. ex cõſue-
tudine notariorũ colorari cõſueuerunt, *l. quod ven-
ditor. & ibi not. ff. de dolo Oldr. conſ. 5. Bald. in l. illud. nu. 8.
C. de ſacroſ. Eccleſ. & melius in cap. ſuſcitatus. numero 3.
de reſcriptis.* vbi inquit, quod quilibet præſumitur
meritus, niſi probetur de meritis, & ſic in inſtru-
mentis donationum accipiuntur verba illa pro
bene meritis, & ſeruitiis, nec eſt donatio falſa, licet
merita non interuenerint, & ſequitur Pomates *in
in addition. ad Bartol. in l. ſi forte. in verb. præcedentibus.
ff. de caſtrenſ. peculio.* poſt Caccialupum ibi citatum
probat Dec. *in l. ſi donatione. numero vigeſimo quarto.
C. de collat. Bertrand. conſ. 135. num. 4. volumine primo.
part. 2.* & alii quoque qui proxime adducentur.
3 Secundo, generalis meritorum † enunciatio non
probat, quia tanquam dubia & obſcura inducit
incertitudinem, ita vt apparere non poſſit, an me-
rita ſint donationi æquiualentia vel minora, cum
in exceſſu meritorum ſimplex donatio diceretur,
*Socinus conſilio 295. numer. tertio volumin. ſecundo. Pa-
riſ. conſ. 23. numer. 65. volum. 1. Ruin. conſ. 173. numero 11.
vol. 2. reprobantes Decium conſ. 20. contrarium tenentem.*

&proculdubio meritorū expreſſio in genere facta merita non probat inter donare probibitos tamquam in fraudem legis facta eſſe dicatur, *Bartolus in l. ſi forte, ff. de Caſtr. pecul. Corn. conſilio 144. numero 12. volumine 2. vbi communem Curt. Iun. conſilio 67.* vbi communem dicit, quod procedit etiam inter eos inter quos donatio à lege non prohibetur per ea quæ ſupra fuerunt adducta.

4 Tertio meritorū expreſſio etiam † in ſpecie facta non probat ea præceſſiſſe, niſi probentur, alioquin hoc remedio de facili fraus in legem committi poſſet, vt plene firmat Alexander *in leg. ſi donatione, numero 10. C. de collat. Decius ibidem, numero 23. Iaſon. in leg. frater à fratre col. penultima, ff. de condition. indeb.* vbi communiter ita teneri inquit, & hanc veram doctrinam, & communem appellat Barb. *conſ. 28. circa finem, verſiculo, nec obſtat volumine 3.* Imo
5 nec iuramēto firmatur huiuſmodi donatio, quoniam iuramentum ſuper expreſſione meritorū de præterito non validat donationem, quia appoſitum videtur in fraudem legis, & quia ce[illegible]bus meritis, ceſſat donationis conſenſus [illegible]cuti plene comprobat Alex. *d. l. ſi donatione. n. 5. cum ſeq. C. de collat. probat Dec. n. 25. & infra prox. dicetur.* Sicut et-
6 iam in ſimili renunciatio facta benef. legis *ſi vnquā, C. de reuoc. donat.* non præiudicat, quominus natiuitate filiorum de quibus pater non cogitauit reuocetur donatio facta ſub expreſſione meritorum. Non enim in præiudicium filiorum pater renuntiare etiam cum iuramento poteſt, quemadmodum plene comprobat Bertrand. *conſ. 20 fere per totum, vol. 1. parte 2. & conſ. 135. n. 8. vol. 1. parte 2.* & pleno quoque ſtylo firmat Pariſius *conſ. 73. n. 6. cum ſeq.* vbi per tres columnas & [illegible] *volumine primo* veriorem, magis communem, & ſequendam referens, tenet
7 & Ruin. *conſ. 73. n. 14, vol. 1.* Quarto vbi donatur ſub aſſertione meritorum ſubiiciendo, nec non pure, libere, & ſimpliciter, tunc donatio ſimplex eſſe dicitur, quia ſequentia verba tanquam clara magis ſunt attendenda, quam præcedentia obſcura, & incerta, & quæ in dubio videntur expreſſa pro cauſa impulſiua, quæ ſane interpretatio fit ad excludendam contrarietatem, eo quod inuicem aduerſantur donatio ſimplex, & donatio ob merita, prout in terminis voluit Odofred. *dicto conſilio primo, Decius dicta l. ſi donatione, numero 24.* plenius Socinus *conſilio 295. numero 9. poſt Alexandrum conſ. 40 numero 14. vol. 4.* Bertrandus plene *conſ. 48. num. 2. volumine 1. parte 2. & conſ. 1[illegible]5. n. 5. eodem volumine 1.*
8 *parte 2* reprobans Guidonem papæ *deciſ. 95. & Ruin. conſ 173. numero 12. vol. primo.* Quinto ſi ſub commemoratione meritorum, & ſimplicis donationis donatio emanauerit ſaltem mixtus erit contractus, denominationem tamen ſumit ab eo, quod præualet in contractu, ſi enim donationis quantitas in eo quod excedit merita, maior eſt, ſimplex donatio appellabitur, etſi merita maiora ſunt, meritoria nominabitur, *argumento leg. quæritur de ſtatu hominum. Corn. conſilio 45. col. prima & ſecunda fere per totum, volumine 4. Reſtaurus Caſtaldus tract. de Imperatore quæſt. 114. n. 12.*

9 Sexto & vltimo vbi ad æſtimationē meritorum deueniendum erit, ſcias volo quod meritorum æſtimatio arbitrio boni viri facienda eſt, conſiderata eorum qualitate, quantitate, tempore & aliis circumſtantiis, *l. voluntatum in verbo extimatione, vbi Bald. n. 7 & 7. C. de fideicommiſſ., idem Bald. in l. fidei commiſſ. §. quanquam, C. de ſacroſ. eccl. Alex. conſ. 55. n. 4. vol. 4. Soc. conſ 295. n. 7. vol 2. Bertrand. conſ. 164. n. 1. vol. 2. parte 2.* Et in probandis meritis, non valde exa-
10 cta requiritur probatio, ſed ad coniecturas recurrimus, quæ in huiuſmodi admittuntur, atque ſufficere videntur, *Tiraq in l. ſi vnquam gl. ſ. donation. largitus, n. 100 C. de reuoc. donatio. Pariſ. conſ. 90 n. 13. vol. 3. Alcia. de præſumpt. reg. 1. præſump. 16. numero ſecundo,* cum multis ibi additis a Ioanne Nicolao Arelatano, concludit ergo generalem meritorum expreſſionem non ſuffragari.

SVMMARIA.

1 *Ratio ſemel reddita, amplius reddi non debet, niſi probetur error vel fraus.*

2 *Silentium quinquennii poſt vigeſimum quintum annum inducit ratificationem contractus a minore nulliter facti.*

3 *Quadriennio poſt vigeſimum quintum annum tranſacto læſionem minor non poteſt allegare.*

4 *Adultus agit contra tutorem, & in ſubſidium contra adminiſtratorem nomine tutoris.*

5 *Periurus abſolutionem a iuramento non obtinet, & obtenta illi non ſuffragatur.*

6 *Reſpondens poſitionibus conuictus de mendacio periurus efficitur.*

7 *Tutor non faciens inuentarium neque librum rationum excuſatur probans introitus & exitus.*

8 *Inſtrumentum ſuum reſcindere valens, ſibi ſoluta imprimis reſtituit.*

9 *Tutor tenetur librum rationum pupillo exhibere, vt copiam illius habeat.*

10 *Imo tenetur ipſum librum pupillo reſtituere ſi pecunia illius emptus fuerit.*

11 *Aliud eſt rationem eſſe redditam, aliud confiteri redditam eſſe contrarium decidit ur.*

QVÆSTIO CIX.

1 RAtio ſemel reddita de qua remiſſio, & quietatio emanauit nō debet amplius reddi, & allegans errore vel fraudulenter redditam, ſi vult probare errorem, vel fraudem auditur, alias vero non probato errore vel fraude audiri non debet, *l. ſemel de apochis publicis lib. 10.* vbi Bart. & Bal. hoc notant, & Odofred. ibi dixit ſemel emiſſa ſecuritas non debet amplius refricari, & probat Card. *clem. 2. § alio n. 4. de religioſis domib. Cum. conſ. 179. n. 2. verſ. ad ſecundum. Soc. conſ. 190. n. 3. vol. 2. Pariſ. conſ. 96. num. 67. & ſeq. vol. 1. Rolan à Valle conſ 49. vol. 2.*

2 Secundo excluditur adultus ſilentio quinquennii poſt vigeſimum quintum annum expletum, ex quo tacitus conſenſus & ratificatio contractus nulliter celebrari inducitur, habens vim validi contractus, vti ex nunc & tanquam nouus contractus, *l. 1. C. ſi maior factus ratum habuerit, vbi Baldus & alii. Dec. & Cagnol. in l. quæ ab initio, ff. de reg. iur. idem*

Dec. in l. ſemper qua non prohibet, num. 16. ff. eod. & conſ. 832. num. 1. Aret. conſ. 128. n. 5. Alex conſ. 117. num. 2. vol. 1. Curt. Iun conſ. 1. per totum.

3 Tertio excluditur quadriennio excurſo poſt ætatem perfectam annorum 25. intra quod conqueri debuit, & ſuã deducere læſionem, quo non facto præcluſa eſt ſibi via vlterius conquerendi, *l. fi. C de tempor. in integr. reſtit. peten. Bart. in l. ab hoſtibus §. ſed quod ſimpliciter, ff. ex quibus cauſis maiores Neg de pignor. 4. part. quæſt. 19.*

4 Quarto reus conuentus nihil geſſit nomine pupilli, ſed tutoris nomine adminiſtrauit, idcirco aduerſus tutorem experiẽdum foret, & in ſubſidium vtili actione contra adminiſtratorem nomine tutoris, cui tutor ipſe tutelam dimiſit, & ſuo periculo relaxauit, vt eſt textus hoc ipſum in terminis decidens *in l. tutorem, C. arbitrium tutelæ. & in leg. 2. C. ſi mater indemnitatem promiſerit, & not. ibi Odofred. Bartolus & Salic. & nuncupatim tenuit Ioſephus Ludouicus deciſionib. Peruſinis deciſ. 4. numero ſecundo parte prima.*

5 Quinto adultus excluditur exceptioni periurii per eum incurſi, inſtrumento finis iurato contrauenieus, non obſtante habilitatione poſtmodum obtenta. Quoniam qui periurium iam incurrit abſolutionem à iuramento obtinere non valet, neque obtenta ſibi ſuffragatur, cum fruſtra legis auxilium inuocet qui in legem peccauerit, priuatus omni iure contractus iuramento firmati, cui ſpreto iuramento contrauentum eſt, *Feder. de Senis conſ. 300. in finalib. verb. Felin. c. 1. num. 28. de iureiurand. Dec. c. dilecti, n. 3. de except. Alex. conſ. 83. n. 7. vol. 3. Pariſ. conſ. 54. n. 15. vol. 1. Ruin. conſ. 66. n. 6. vol. 4.*

9 Sexto de periurio quoque adultus ipſe conuincitur ex eo quod reſpondendo poſitionibus eas in multis negauit, & de mendatio in proceſſu conuincitur, & reſpondens poſitionibus, tameſi per verbum credit, conuinctus de mendacio periurus efficitur, vt tenet Bartolus *in leg. de ætate, § ſi cum eſſet, ff. de interrogat. actio. Baldus in leg. ſecunda, §. quod obſeruari colum. penultima, ff. de iureiur. Roma. conſilio 391. num. 7. Natta. conſ. 59. parte 1. Plot. de in litem iuran. §. 37. circa princ.*

7 Septimo reus bonorum pupilli adminiſtrator in articulis deduxit, & quamplurimis teſtib. comprobauit quantitatem bonorum pupilli eorumqꝫ introitus & exitus ſingulis annis perceptos, & qui veriſimiliter percipi potuerunt, eſto igitur quod nec inuentarium, nec librum rationum conſcriptus eſſet, vbi teſtibus probantur ſpecifice introitus & exitus bonorum, & quantitas eorum, excuſatur adminiſtrator, nec aliquas pœnas incurrit inuentarii librique rationum non confecti, vt decidit Ploc. *de in litem iurando, §. primo. numero 37. verſiculo primo, contra tutores poſt Calcaneum conſ. 93. & alia de quibus ibi.*

8 Octauo adultus reſcindere volens inſtrumentum finis & quietationis ab eo expoſiti de geſtis, & adminiſtratis per tutorem, vel adminiſtratorem, debet inprimis reſtituere ſcuta 300. ſibi ſoluta reliquorum nomine, & quamdiu non ſit facta reſtitutio omniaque in priſtinum repoſita, non poteſt in integrum reſtitui, obtinereque inſtrumentum reſcindi, *Affl. deciſione 220. num. 4.* & in terminis tradit Pariſius *conſ. 96. nu. 112. volum. 1.* vbi quod adultus ad alterum de duobus neceſſario vel ſibi ſolutum ante omnia reſtituere, vel quietationi & liberationi ſtare.

9 Non obſtat, quod tutor de geſtis, & à ſe adminiſtratis rationem reddens tenetur librum rationum adulto ſeu eius curatori exhibere, vt copiam extrahat partitarum illius, *Baldus in l. cum teſtamento numero 4. C. de teſtam. manumiſſ. expreſſius Immol. in l. cum ſeruus, num. 2. ff. de cond. & demonſtrat. Plot. de in litem iurand. §. 5. num. 26. Pariſ. d. conſ. 96. numero 26. in fine, volumine primo.* Imo Bartolus *in leg. prima, §. offi. ff. de tutel. & in dicta leg. cum ſeruus*, vbi & Paulus dicunt, quod tutor tenetur Codicem ipſum ſeu volumen rationum reſtituere adulto, & eſt text. hoc decidens *in l. ſi ita fuerit, §. hac quæſt. ff. de manumiſſ. teſtament. & tenet Socinus conſ. 159. n. 17. in fine volumine ſecundo*, quod verum eſſe exiſtimo ad effectum, de quo ſupra, ſcilicet vt copiam faciat adulto rationum veritatem exquirere, rimarique volenti, nec obſtat text *dicta leg ſi ita fuerit*, vbi reliquorum appellatione veniunt volumina rationum, quoniam ille textus procedit in libro rationum pecunia pupilli empto, cum vero qui tutoris pecunia emptus eſt edere tantum tenetur Adulto, vt eius copiam habeat ad veritatem perquirendam, vt declarat Immol. *d. l cum ſeruus. ff. de condit. & demonſtr.* Non obſtat, quod aliud eſt confiteri rationem redditam, aliud eſt rationem eſſe redditam, *Anch. conſ. 330. n. 5 Soc. d. conſ 159. n. 11. vol. 2.* Cõtrarium enim conſuluit Ruin. *conſ. 90. fere per totum, volumine ſecundo.* vbi Anch. ſententiam confutat, & eius ſingularia fundamenta deſtruit, decidens quod ſtante inſtrumento finis, & quietationis iudicis decreto curatoris, & propinquorum interuentu roborato, præſumitur pro veritate confeſſionis, quod vere ratio reddita fuerit, ad quod faciunt ea quæ ſupra adducuntur, *n. 1.* confirmatur ex eo quod præſumitur pro inſtrumento quamdiu contrarium non appareat, *l. optimam, C. de contrah. & committ. ſtipul. Roma. conſ. 102. n. 4. Aym. conſilio 145. numero 2. volumine primo.* Etenim ex inſtrumento tres oriuntur præſumptiones, quod ſit verum, quod ſit ſolemne, & quod ſit de volũtate partium celebratum, *Bald. conſ. 39. numero ſecundo, volumine 2.* Quocirca huius adulti intentionem ruere manifeſte apparet.

SVMMARIVM.

1 *Contractus in teſtamento fieri poteſt.*

2 *In contractibus non eſt pænitentiæ locus.*

3 *Præſentia partis in teſtamento arguit donationẽ potiuſque legatum.*

4 *Legatum à teſtatore de eo quod debet factum, non tenet.*

5 *Seruitia fructuoſa actionem ſeruienti acquirunt.*

6 *Confeſſio debiti in teſtamento probat debitum not. ſtipulante vel parte præſente & acceptante.*

7 *Imo etiam abſente parte obligat de æquitate cautelam.*

Contractus igitur cēſus ſiue emptio annui reditus an de iure ſubſiſtat, vel vſurariam prauitatem ſapiat canoniſtæ ponunt *in c. in ciuitate, de vſuris vbi Innoc. tenet*, quod licitus eſt contractus, quando quis emit reditum antea conſtitutum, ſed ſi de nouo emat, adhuc inquit licitum eſſe ea ratione, quia eſt emptio & venditio, & hic cadit pretium, & merces, emptorque periculo ſubiicitur, & ideo cenſus tanti æſtimari poteſt, quia redditus, vel actio tantum valebit, ſubſequentibus temporibus vel ad minus eſt dubium, & hoc ſufficit vt ſit licitus contractus, conſulit tamen fidelibus, vt ab huiuſmodi ſe abſtineat, Abbas *ibidem num. 7.* audacter tenet pro validitate contractus referens canoniſtas ita communiter tenere, quia ſicut poteſt emere totam poſſeſſiē onvel cenſum ab antiquo conſtitutum, ita licitum eſt de nouo emere, adducit ſimile de eo, qui habet actionem ad mille, à quo ſi pro octingentis emo, non eſt peccatum, quia expono me periculo, cum dubius eſt litis euentus, *Anton. de Butrio in dicto capit. in ciuitate numero ſeptimo*, eidem ſententiæ adhæret ratione incertitudinis quantum futuro tempore annuus redditus valere debeat, & quia emptor in futurum forte nihil percipiet vel in litem multum expendet, non diſcrepat à præmiſſis Cardinalis Zabarella *ibidem quæſtione tertia ſub numero ſexto*, vbi pro contractu concludit, dummodo ceſſent fraudes & dolus, Ioannes de Annania *in loco de quo ſupra numero decimo quarto & ſequente*, plenius omnibus quæſtionem explicat, & refert Petrum de Ancha. quæſtionem diſputaſſe, dum regeret Cathedram Sexti & Clementinarum in ciuitate Bononiæ, vbi contra contractum ſeptem vtitur rationibus, & pro contractu pluribus aliis ita tenendum eſſe affirmans, quia authoritas Innocentii qui fuit Papa, & Hoſtienſis qui fuit Card. aliorumque canoniſtarum contractum huiuſmodi approbant, inquiens, ita vidiſſe conſultum a duodecim Iuris vtr. Doctoribus, licet referat Gregorium de Arimino ordinis Eremitarum, ſua tempeſtate approbatiſſimum diſputando contractum reprobaſſe, rationibus, quas ibi Anania recenſet, Auguſtinus Berous *in eodem cap. numero nono*, eandem ſequitur opinionem, & communem ſcribentium deciſionem eſſe firmat Iohannes à turre cremata vir ſummæ inter Theologos, & Canoniſtas auctoritatis, *in cap. ſi quis vſuram 14. quæſt. 4.* iuſtum eſſe contractum voluit ſatiſque notabiliter in materia ſcripſit, vbi pluribus hinc inde relatis ita reſidet, cuius doctrina in hac quæſtione multum perpendenda eſt, Laurentius de Rodulphis *in c. conſuluit de vſuris*, in eandem venit ſententiam dummodo ceſſet fraus, & deceptio, quamuis addat, vix video quomodo ſine fraude hoc fieri poſſit, non tamen inquit, dico quin poſſit, poſtquam in diſcurſu vacillare videtur, at in quæſtione 12. & 13. pro contractu concluditur, pariterque quæſtione 18 licet ſub dubio, & inter dentes loquendo, inquiens caueant ſibi ſic contrahentes, ne legi fraudem faciant, & proprias animas decipiant, Felix Malcolus Hermælitanus *tract. de empt. & vend. vnius pro viginti*, vt habetur tractatuum *tom. 18.* contractum confirmans referens quæſtionem diſputatam fuiſſe in concilio Conſtantienſ. ſub anno Domini 1417. & poſtmodum in concilio Baſilienſi, vbi peritiores mundi congregati fuerunt, & huius contractus naturam radicitus viderunt, & ſi nonnulli Theologi contradixerint, maior tamen pars Doctorum vtriuſque iuris & Theologorum præualuit, idemque confirmat *ſub n. 7.* vbi ait, alias per vniuerſum mundum fuit generalis ſcrupulus de huiuſmodi contractibus, aliis dicentibus prout Iudæi de Chriſto, quia bonus eſt, aliis non, & per maiores mundi Doctores diſputatum, & à diuo Thoma in contrarium conſultum, ſed Thomas ſuccubuit, & aliorum opinio per decretum Pontificis, & concilii Baſiliēſis præualuit, hæc ille, licet pleniori ſtylo in ſuo tractatu vſus fuerit, pleniſſime quoque ſcribit Guliel. Bont. *tract. de vſuris, & emptione redditunm vitalium, vel perpetuorum per totum tractatum* ad partes diſputando, qui in ſententia de qua ſupra reſidet, Ambroſius de vignate *tract. de vſuris num. 73. & ſeq.* eandem firmat opinionem ceſſante fraude vſurarum, & dummodo non ſit deceptio vltra dimidiam iuſti pretij, & communem refert opionem eſſe Guid. Papæ *tractatu de vſuris, & contractibus illicitis num. 28. & ſeq.* idipſum confirmat, niſi contrahentes corruptam habeant intentionem, & hæc opinio munita eſt decreto apoſtolico, vt habetur *in extrauag. Martini Papæ quinti, incipiente regiminis ſub titulo de emptione, & venditione*, & Calix. tertius ibidem confirmauit *in c. 2.*

Non deſunt etiam inter legiſtas multi illuſtres viri, qui contractum hunc approbant in foro fori atque poli, vt Bald. *in l. iusiurandum, col. 32. ff. de iureiur.* vbi plene Iaſon poſt alios *in l. pater puella, C. de inoff. teſtament. Oldr. conſilio ducenteſimo ſeptimo, Baldus conſilio 154. volumine ſecundo, Roma. conſilio 302. Anch. conſilio 30. Pariſius conſilio 60. num. 13. & alibi per diſcurſum, volumine primo, & conſilio 75. numero 77. & ſeq. vol. 4. vbi ſatis notabiliter loquutus eſt, Ayn. conſil. 145. n. 20. vol. 1. Bertrand. conſ. 5. n. 4. volumine tertio, parte prima, pleniſſime Tiraq. de retract. conſang. §. 1. gloſ. 6. per totam* vbi fere omnia quæ diſtingui, & conſiderari poſſunt, recenſet, & aliquid *eod. §. 1. gloſ. 14. n. 117. & ſeq.* & fuſiſſime quoque Couarruuias *variarum reſol. lib 3. c. 7. de annuis redditibus*, comprobatque nouiſſime Nauarrus *in ſuo commentario de vſuris, numero 84. & 85. & Sotus de iuſt. & iure, lib. 6. quæſtion. 5. articulo 2. & 3.* verum hodie omnis prorſus dubitatio ceſſare debet ex Bulla nuper edita à Pio quinto viro timoratæ conſcientiæ, & nunquam ſatis laudato *ſub rub. de forma creandi cenſus*, & ita in vrbe Roma, atque in vniuerſa ditione eccleſiæ contractus huiuſmodi vti rationabilis atque licitus approbatur, practicaturq;, ceſſent igitur detractorum morſus, & alii quorum ſcrupuli procul pellantur.

SVMMARIVM.

1 *Pro inſtrumento præſumitur.*
2 *Ex quo tres oriuntur præſumptiones.*
3 *Et facit rem manifeſtam.*
4 *Et dicitur probatio probata.*

5 *Contra præſumptionem quæ pro inſtrumento eſt, admittitur probatio in contrarium.*
6 *Inſtrumentum an probetur per teſtes.*
7 *Declaratur vt ibi.*
8 *Mandatum executiuum an conſummandum in re alteri legata.*
9 *Hæreditas ſi ſoluendo eſt, legatarius in re ſibi legata creditori præfertur.*
10 *Per legatum ſimpliciter agnitum præiudicat ſibi legatarius in eius credito.*
11 *Iuris error præſumitur in eo, quod de conſilio peritorum procedit.*
12 *Simplicitas vulpina commendatur.*
13 *Vxor, cui legatus eſt vſusfructus, & præterea victus & veſtitus, conſequitur tantum vſumfructum, cui victus & veſtitus ineſt.*
14 *Voluntas teſtatoris vbi euidens eſt, non eſt de ea diſputandum.*

QVÆSTIO CXII.

1 MAxima quidem inſtrumenti vis eſt, † atque auctoritas, ita vt pro eo ſemper præſumatur, *l. cum precibus. C. de prob. l. optimam. C. de contrah. & comm. ſtipul. Alciat. tractat. præſumption. regul tertia. præſumpt. 13. num. 7. cum aliis ibi additis.* Vnde Baldus
2 *conſ. 39. n. 1. vol. 3.* dixit, quod ex inſtrumento tres oriuntur pręſumptiones, prima quod ſit verum, ſecunda quod ſit ſolenne, tertia quod de voluntate partium ſit contractus celebratus, ſequuntur Roma. *conſ. 102. num. 4. Aymon conſ. 145 nume. 2. Curt. ſen. conſ. 49. numer. 75. Pariſius conſil. 104 numer. 6. volum. primo.*
3 Et nedum pro † eo præſumitur, ſed etiam dicitur facere rem manifeſtam. Bart. & alii *in leg. 1. in principio. ff. de noui oper. nunciat. Alexand. conſ. 37. num. 16. volum. 2. Decius conſ. 682. in principio. & alii quos cumulat additio ad Alexand. dict. conſ. 37.*
4 Imo dicitur probatio probata, quoniã ſicuti teſtes examinati parti aduerſæ nocent, ita inſtrumẽtum, quod probatio iam facta atque probata eſt, *Iaſ. in leg. iuris gentium. §. quod fere. ff. de pactis. Socinus conſ. 89. numer. 17. volum. 1. Decius conſ. 36. numer. 2. Alciat. vbi ſupra. Pariſ. conſ. 104. numer. 65. & ſequ. vol. 1. &*
5 *alii in addit. ad Alciat. copioſe relati.* Sed etſi † potens ſit atq; efficax auctoritas ex inſtrumẽto reſultans admittit tamen probationem in contrarium, *per textum l. cum precibus. C. de probat. dict. l. optimam. Cod. de contrah. & com. ſtipulat. l. iuris gentium. §. quod fere. ff. de pactis. Bald. dict. conſ. 39. volum. 3.* vbi inquit, hæ tres præſumptiones, quæ pro inſtrumento faciunt, recipiunt contrarias præſumptiones tam directe, quam indirecte.
6 Nec obſtat, quod † contra tenorem & ſubſtantiam inſtrumenti, ſeu directo, cõtra id quod cantat inſtrumentum, non admittitur probatio per teſtes, ſed tantum per aliam ſcripturã inſtrumentum reprobantem, licet contra præſumptiones, quæ ex inſtrumento reſultant, & eius ſolemnitatẽ admittatur probatio per teſtes, *leg. generaliter. C. de non num. pec.* & ponunt Alb. & Ang. poſt gl. *in d. l. iuris gentium. §. quod fere. ff. de pact.* & ibi Alex. & Iaſon. Idem Iaſ. poſt Alex. & alios *in l. ſciendum. ff. de verbor. oblig.* vbi communem affirmat.

7 Reſpond. contrarium † procedere in contractibus, qui in ſcriptis celebrantur, cum autem hodie ſcriptura fiat ad probationem, non vero ad ſubſtãtiam, contractus non dicuntur fieri in ſcriptis, niſi hoc expreſſe conuentum fuerit, quod alias non valeat, niſi ſcriptura fiat, vt declarant Bartol. Ang. & Salic. *d. l. generaliter. C. de non numer. pecunia.* prout etiam firmant Afflict. *deciſ. 105. in fine. Gozadinus conſil. 1. n. 24. Dec. conſ. 340. col. 2.* vbi commu-
8 nis. Eſto igitur, † quod per teſtes impugnari potuerit, non tamẽ vllibi reprobatũ apparet. Quare non iniuria in executione inſtrumẽti mandatum executiuum relaxatum eſt, ipſum tamen mandatum à creditore obtentum in bonis hæreditariis exequendum, conſummari non poteſt in bonis legati iure filio relictis, quoniam bona hæreditaria ea eſſe dicuntur, quæ iure directo pertinent ad hæredes, non quæ iure legati, vel fideicommiſſi alteri reſtituenda veniunt, idque procedit nedum in materia ſtricte interpretanda, ſed etiam in qua latior ſit interpretatio. Corn. plura ad hoc iura allegans *conſ. 14. n. 5. vol 2. & conſ. 94. n. 6. vol. 4. Rui. conſ. 57. n. 18. & 23. vol. 2. & conſ. 120. n. 9. & 12. vol. 3. Soci. conſ.*
9 *36. vol. 3.* Nam vbicunq; hæreditas † eſt ſoluendo, nõ poteſt creditor hæreditarius agere ad bona iure legati legatariis debita, quia æs alienum ad onus legatariorum non pertinet, ſin autem hæreditas ſoluendo non ſit, tunc creditor iure conceditur aduerſus poſſeſſores bonorum iure legati poſſeſſorum hypothecaria illos cõuenire, & ſuum creditum conſequi, *gloſ. in l. fin. §. et ſi præfatam, verſ. licentia. in verb. accommodare. Cod. de iure deliber. Bartolus in l. ii cui. §. poſtquam. ff. vt in poſſeſſ. legat.* inquiens, quod ſi hæreditas eſt ſoluendo, creditoribus præfertur legatarius in re ſibi legata, quia creditor debet prius agere contra hæredem, ſequitur Alexand. *d. §. et ſi præfatam. numero ſeptimo. Rum. conſilio 57. numer. 22. & 23. volumine 7. Pariſ. conſ. nonageſimo quarto. numer. 21. volum. 2. Delect. de art. teſtandi. tit. de liberis inſti. vel exhered. caut. 13. n. 2.*

Sed etiam filia in legato aduerſus creditorem tuta ſit, in alio tamen caſu ſibi præiudicium infer-
10 tur. Quoniam filia † paternum legatũ agnoſcens non poteſt petere id, quod plus eſt in credito dotis, à patre in eius vita ſibi conſtitutæ, legatum enim creditor agnoſcendo ſimpliciter, & abſque proteſtatione ſibi præiudicat, eiuſque creditum totum extinguit, quamuis maius ſit legato, *leg. ſi cum dotem. §. ſi pater. ff. ſolut. matrimon. l. Lucius in fine principii. ff. de legatis primo. Alexand. poſt alios in dict. §. pater. & in l. ſi compenſandi. C. de hered. inſtitution. & conſil. 132. numero ſecundo. volumine ſecundo. Rum. conſ. 166. num. 18. volum 7. Bertran conſ. vltim. n. 7. vol. 8. par. 1. Delect. de arte teſtandi tit. de legat. caut. 5. n. 5. Afflict. dec. 44. n. 31.* Neque aduerſatur, quod filia iuris errore ducta (vt aſſerit) credidit ſe obſtrictam eſſe legato
11 paterno, † proptereaque illud acceptauit. Quoniam iuris error & ignorantia non præſumitur, niſi probetur quod ex conſilio peritorum fecerit, quibus credere tenebatur, & ſic errauerit, *l. leges ſacratiſſimæ. col. fin. C. de leg. Bart. & Ang. in l. ſed et ſi le. e. §. ſcire. ff. de pet. hered. Bal. in l. 1. C. de falſa cauſa. adiecta*

lega-

legato. & in l. cum proponebatur. ff. de legat. 2. Alioquin
12 dici poſſet ſimplicitas vulpina, † quæ comederet
pecus, vt inquit Bald. *conſil. 386. in fine.* Vxor vero,
quam teſtator extraneis hæredibus inſtitutis re-
liquit vſufructuariam bonorum ſuorum, & præ-
terea victum & veſtitum ei legauit, non vtrum-
que tamquam duo ſint diuerſa legata, quoniam
vnum virtualiter ineſt alteri, neque primum im-
mutatum dicitur, per id quod ſequitur Ioann. de
Anania *conſil. 27. numero ſexto. & Bologninus in addi-
tione, & magis in ſpecie Baldus conſilio ducenteſimo nono.
per totum, & maxime circa finem. volumine tertio. &
conſ. 459. in fine. eodem volum. Alex. conſ. 294. numer. 10.
cum ſeq. vol. 6.* vbi teſtator reliquit vxori vſumfru-
ctum, & etiam alimenta, & tenet non alimentari-
am, ſed vſufructuariam eſſe, & adiectionem de a-
limentis non reſtringere præcedens legatum v-
ſusfructus, & licet idem Bald. *conſ. 237 vol. 1.* tenere
videatur de rigore verborũ, duo eſſe directe lega-
ta, vnum vſusfructus, alterum alimentorum ex
pretio proprietatis conſignandorum, fatetur ta-
men, hoc non eſſe de intentione teſtatoris, & ita
etiam tenet Paul. de Monte pico. *in l. Titia. cum teſt.
§. final num. 136. ff. de legat. 2.* tametſi non multum fi-
deliter referat Baldum, & quod vſufructuaria tan-
tum ſit, probat l. final. *in l. fundi. ff. de vſufruct. le-
gat. & plenius [illegible] ff. in leg. ſi quis ita. ff. de vſufruct. legat.
titul. generali. & quod ibi Baldus & alii.* Non obſtat
Paulus de Caſtro *conſ. 371. numer. 1. volumin. 2.* qui te-
nere videtur, quod mulier ſit vſuraria non vſufru-
ctuaria, & ſimpliciter ſequitur Aym. *conſ. 25. nu. 27.
volum. 1.*
14 Quicquid ibi ſit, vbi euidens eſt teſtatoris vo-
luntas & intẽtio, vt hic claris verbis expreſſa, quod
ſit vſufructuaria, non eſt ab ea recedendum, neq;
de voluntate diſputandum, *l. non aliter. ff. de leg. 3. l.
ille aut ille. §. cum in verbis. ff. eodem. plene Ia. in l. 3 C. de
liber. præter.* vbi hoc dictum exornat, & ponunt in
ſimilibus terminis *conſ. 1. vol. 45. vbi plene Corn. conſ.
31. num. 1. volum. 4.*

S V M M A R I A.

1 *Pater per filium, & è conuerſo habitare, & patris eſſe dicitur.*
2 *Similiter frater per fratrem.*
3 *Forenſis per ſtatutum excluſus, a ſucceſſione bonorum non excluditur ab æſtimatione ſeu pretio eorum.*
4 *Aduentitia filii ex cauſa famis pater alienare poteſt.*
5 *Aduentitia filii ex cauſa vtilitatis pater alienat.*
6 *Aduentitia filii minoris abſque ſolemnitatibus pater diſtrahere poteſt iuſta ſubſiſtente cauſa.*
7 *Cauſæ, ex quibus alienatio conceditur de bonis filii à lege expreſſæ, per dictionem taxatiuam non excludunt ſimiles, vel maiorem rationem habentes.*
8 *Confeſſioni paternæ ad fauorem filii in teſtamento factæ quando ſtetur.*
9 *Filius familias induſtrioſus præſumitur ſuo labore ſuperlucratus.*

QVÆSTIO CXIII.

STatuto excludenti foreſem a ſucceſſione ni-
ſi venerit ad habitandum ſtatutum eſſe. Re-
1 ſpondeo: Quoniam pater † per filium continue
habitaſſe cenſetur, is enim præſens eſſe dicitur,
nedum qui ſuo corpore præſentiam ſui facit, ſed
etiam, qui per filium eius præſentiam exhibet.
Nam vnus ex præſentia alterius repræſentatur, *l.
enim ſemus. circa finem. Cod. de agrico. & cenſitu. libro
decimo ſeptimo, ibi, cum enim pars quodammodo corpo-
ris eius* Quem textum Bartol. ibi not. ad ſtatutum
diſponens, quod abſentes a ciuitate non gaude-
ant priuilegio ciuium, cum onera non ſupportẽt,
quod qui abeſt a ciuitate, in qua remanent filii,
abeſſe non dicitur, cum ii onera ciuium ſubeant,
& idcirco priuilegio ciuium gaudebit pater abſens,
per quem textum dixit Gloſſ. penult. *in l. fin. C. de
impuber. & aliis ſubſtitutionibus.* quod vbi eſt vnus,
& alter eſſe videtur, & ibid. dixit Ang. quod habi-
tatio patris prodeſt filio, & contra ad beneficium
vel priuilegium [illegible], dicens, ſe hoc
pluries de facto [illegible] te Peruſii, & idem
voluit Baldus *in l. [illegible] §. [illegible] C. communia. de manumiſ-
ſion.* vbi inquit, domus habitationis patris dici-
tur habitatio filii, & è conuerſo ſequitur Ange-
lus *conſ. 270. & Anchatan. Conſett. tractat. de poteſta-
te regia. parte tertia. quæſtione [illegible] 5. numer. 3. in fine &
numer. 32* vbi refert, ſe ita apud Ariminum con-
ſuluiſſe pro domino M. [illegible] de Maſcl is Ari-
minenſe, qui in ciuitate Bononiæ prætor exi-
ſtẽs, in ciuitate Arimini matrem & familiam
habebat, & quod de patre reſpectu filii permiſ-
ſum [illegible], idem è conuerſo procedat, vt voluit
Gloſſ. *in dict. l. cum [illegible] & Angel. dict. l. fina. Cod. de
2 impuber.* Immo non [illegible] pater filium, † & econtra
habitare dicitur, & munera ſubire, ſed etiam frater
per fratrem, hoc idem facere dicitur, vt text. *in d. l.
cum ſimus.* decidit & Bartolus ibi notat, nempe
ſtatutum prohibet forenſem ſuccedere, niſi vene-
rit ad habitandum [illegible] datia & collectas ciui-
um, quorum fauore emanauit ſtatutum, uõ pro-
ter rei ipſius naturam, aut [illegible] is vel abſentis o-
dium. *ſecundum Bald. conſ. 310. ad euidentiam, nume. 30.
volum. 3.* igitur non refert, quis munera ſeu colle-
ctas ſubeat pater an filius, frater iſte, magiſq; alter,
ſed etſi ſtatuti ratio ſit vt ciuitas, & eius territo-
rium habitatoribus repleatur, prout in ſimili caſu
conſuluit Roman. *conſ. quinquageſimo nono. ad diſcu-
tiendum, numer. 1.* videtur ſtatuto ſatisfactum, eo
quod cum tota familia habitationem in loco per
3 filium eius retinuit, tametſi † ipſe aliquando fue-
rit abſens, vt quatenus excluſus foret à ſucceſ-
ſione bonorum hæreditariorum, admittitur ſal-
tem ad pretium & æſtimationem eorum, *Bartolus
in l. filius. §. ſi quid alicui. ff. de legatis primo. Alexand. &
Iaſon in leg. Iulianum. §. conſtat ff. eodem titulo.* & eſt
communis opinio, vt Iaſ. ibi teſtatur. Ruinus
conſ. 139. num. 24. volum. 5. quare præſuppoſito pa-
trem à beneficio ſtatuti excluſum non fuiſſe, pa-
4 tremque onere fideicommiſſi obſtrictum † fuiſ-
ſe poſt eius obitum bona filio reſtituere pa-
ter ipſe potuit, ob imminentẽ famis neceſſitatem
aliena-

alienare bona aduentitia filii, quoniam ſi filius
vendere poteſt ob eandem famis neceſſitatem, *l.*
fin. C. de patribus qui filios diſtraxer. multo magis po-
tuit illius bona ex eadem cauſa diſtrahere. *Auth.*
multo magis, C. de ſac. ſan. eccl.

5 Secundo ſi pater ex cauſa vtilitatis filii poteſt
eius bona alienare, *gloſ. in l. quacunque C. de bonis quæ*
liber. vbi Baldus ſequitur Iaſon. *in l contra iuris, ff. de*
6 *pactis*, vtique multo magis ex cauſa neceſſitatis.
Tertio vbicunque iuſta cauſa ſubeſt, poteſt pater
aduentitia filii minoris alienare, etiam abſque
iuditiali decreto, *leg. præſes prouinciæ, C. de tranſact.*
vbi poſt alios Alexander, Iaſon & Curt. commu-
nem affirmantes, & gloſ. caſum in terminis deci-
dit *in l. ob æs, C. de prædiis minor.* quam ſequuntur
ibi Bartol. & pleniori ſtylo Alberic. idem Alberic.
in l. prima, C. de bonis maternis, vbi quod etiam ex
cauſa veſtium minoris bona venundari poſſunt,
quia veſtes alimentorum appellatione compre-
7 henduntur. Non obſtat tex. *in leg. finali, §. ipſum au-*
tem filium. C. de bonis quæ lib. vbi habetur quod pater
poteſt tantummodo ex cauſa ſolutionis æris alie-
ni hæreditarii, ac legatorum, vel ſi res ſint hære-
ditati oneroſæ, vel ſteriles bona filii aduentitia ali-
enare, extra autem memoratas cauſas, ait ibi tex-
tus, pater alienare prohibetur, & ibi cauſa neceſſi-
tatis famis non enumeratur.

Reſponde quod expreſſio cauſarum quibus a-
lienatio conceditur ibidem facta per dictionem
taxatiuam non excludit alias cauſas ſimiles, ean-
dem, vel maiorem rationem habentes, veluti tra-
diderunt Bartolus, Baldus & Salic. *in dicta leg. ob æs.*
C. de prædiis minorum & ita quoque per eundem
textum declarat Alexander *in additione ad Baldum*
in dicto §. ipſum autem filium, verſiculo non autem licen-
tia, & in additione ad Bartolum in dicta leg. finali, §. vbi
autem in principio, C. de bonis quæ liber. vbi Alexander
quærit, an ſi pater ex cauſis de quibus ibi, & ex aliis
cauſis alienet rem, ſentiens nedum ex cauſis, de
quibus in text. ſed etiam ex aliis alienationem
conſiſtere poſſe, quod etiam notat pro mirabili
Andreas Barba *in additione ad Baldum in dicta lege*
quæcunque, C. de bonis quæ liber. quod ergo pater fecit
iure proceſſit.

8 Alia inſuper inſurgit dubitatio, an patri cre-
dendum ſit, dum ſuo teſtamento aſſeruit quæ-
dam bona eſſe de bonis aduentitiis alterius filii,
niſi aliunde de veritate confeſſionis conſtet per
inditia, & præſumptiones vrgentes, Reſpondeo
confeſſio redditur ſuſpecta, & præſumitur emiſſa
in fraudem legis prohibentis donationem inter
patrem & filium in eius poteſtate conſtitutum, *leg.*
frater ad fratrem, ff. de conditione indeb. leg. ſi donatione,
C. de collation. Angelus conſilio trecenteſimo quadrageſi-
mo primo, numero primo, Corn. conſilio trecenteſimo de-
cimo, volumine quarto, Alexander conſilio vigeſimo ſexto,
numero primo, volumine ſecundo, qui tenet præmiſſam
confeſſionem legitimæ filiorum præiudicare non
poſſe, niſi aliud in contrarium doceatur, idem A-
lexander *conſilio quinquageſimo ſeptimo, numero ſecun-*
do, volumine 5. & ad præmiſſorum confirmationem
videantur quamplures alii qui citantur in additio-
ne ad Alexandrum *conſ. 45. in fine volumine primo.* E-
9 tenim ſi dubitari † contingat, an filius ex re patris
vel proprio labore ſuperlucratus fuerit ad conie-
cturas recurrendum eſt, nam ſi filius ſit diligens
atque induſtrioſus, vtique ex propria induſtria lu-
cra facta præſumentur, *gloſ. in l. cum oportet in verbo*
ex eius ſubſtantia, C. de bonis quæ lib. quam Bart. & alii
ibi ſequuntur, Ang. *d. conſ. 141.* dixit, quod ſi filius
eſt in aliquo exercitio edoctus, ita ut veroſimiliter
ſuperlucrari potuerit, ſtatur confeſſioni patris in
ſuo teſtamento cõfitentis lucra & accidẽtia filii, &
ſequitur Iaſ. *conſ. 184. n. 3. volumine 2.* qui de filiofa-
milias doctore loquitur rationem adducens,
quia præſumptio præſumptionem tollit, cum e-
nim confeſſio in fraudem legis facta præſumatur,
contraria præſumptione eliditur ex qualitate per-
ſonæ filiifamilias, qui in aliqua arte ſe exercet, & i-
dem per alios ab eo citatos firmat Tiraq. *in l. ſi vn-*
quam gloſ. donatione largitus, n. 100. verſ. ex eo quoque, C.
de reuoc. donat. & omnino Alexander conſ. 18. per totum,
vol. 3. vbi conſuluit ſtandum eſſe confeſſioni pri-
mæ, & quod filius erat faber ferrarius, ſubiungens
teſtes ſingulares ſufficere ad probandum, quod lu-
cra filii ad manus patris peruenerint per adducta
ibi per eum.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenti relati tenor in referente contineri dicitur*
quando habetur certitudo voluntatis partium.
2 *Vel quando exprimitur cauſa debiti, quantitas, &*
tempus.
3 *Verba prout in tali inſtrumento continentur, exponun-*
tur, quia ſic in tali inſtrumento continentur.
4 *Debitor qui facto computo, debitum confitetur cum*
iuramento, non allegat errorem calculi.
5 *Reuocatio erroris debiti, non tranſit ad heredem.*
6 *Procurator ad emendum ea omnia poteſt ſine quibus*
emptio ſortiri effectum non poteſt.
7 *In mandato veniunt incidentia acceſſoria, præparato-*
ria, & quæ ſunt vicinia mandato.
8 *Probationes contra authorem, recipiuntur contra illi-*
us ſingularem ſucceſſorem.
9 *Dummodo habuerint eſſe priuſquam res tranſiret in*
ſingularem ſucceſſorem.
10 *Fideiuſſor dicitur habere mandatum de ſoluendo, i-*
deo non tenetur litigare.

QVÆSTIO CXIIII.

1 INſtrumentum relationem habens ad aliud
inſtrumentum plene probat inter eaſdem per-
ſonas, quando tenor inſtrumenti relati in referen-
te continetur, vel etiam ſi tenor formaliter non
ponitur, ex ipſo tamẽ inſtrumento referente ha-
betur certitudo voluntatis partium, ſecus vero ſi
dubia eſſet, & imperfecta recitatio alterius inſtru-
menti, *Bald. in l. prima. in fine, C. de epiſ. & cler. Dec. in*
Auth. ſi quis in aliquo, n. 4. C. de edendo. Alex. in l. ſciendum
numero 9. ff. de verb. oblig. Soc. conſ. 266. num. 1. Caccia-
2 *lup. in l. admonendi numero 19. ff. de iureiur.* vbi inquit,
quod clare inſtrumenti relati tenor inſeritur,
quando exprimitur cauſa, debiti quantita

& tem

& tempus, & alibi dicitur, quod ſcriptura relationem habens ad aliam, probat, quando ſcriptura referens habet orationem, & ſignificationem perfecte, tunc enim non vitiatur id, quod certum eſt, quamuis non exhibeatur ſcriptura, ad quam ſit relatio, *Salicetus in leg. in ciuile. numero tertio. ff. de legibus Rumunaldus in d. authent. ſi quis in aliquo. nu. 1. in fin.* & quando inſtrumentum referens continet,
3 aliquid † certum probat, etiamſi dicatur, prout in tali inſtrumento continetur, vel ſecundum quod in tali inſtrumento habetur, vel iuxta tale inſtrumento. Einſmodi enim dictiones nō ſtant conditionaliter, ſed cauſatiue, id eſt, quia ſic in tali inſtrumento continetur, *Bart in leg. eum qui. §. Iulianus. ff. de conſtitu pecnu. Rimin. in d. auth. ſi quis in aliquo. n. 12. circa med. plene Felin. in cap. ex parte. el primo. nu. 10. & ſeq. de reſcript.* vbi multa exempla ponit, neque in hoc caſu præmiſſis aduerſatur allegatus error calculi eorum, quæ continentur in libris, ad quos inſtrumentum relationem habet, quia error cal-
4 culi non poteſt † allegari, quādo factis completis, & ei in ſolidum poſitis debitor confitetur debitum eum iuramento, promittens conuenta attendere, & obſeruare, & eis non contrauenire, *Bologninus in addit. ad conſilium Anania, conſil. ſexto. Vitalis de Gambanis tractatu clauſularum, in verbo, etiam non errore ductus. numero 57. in fine, Ruinus conſ. 71. num. 30. volum. 4.* vbi communem refert quicquid ipſe in contrarium teneat.

5 Rurſus cōfeſſionis debiti † ſub prætextu erroris reuocatio non tranſit ad hæredem, *l. ſecunda. Cod. de doto cauſa non numerata. Alexander conſil. 107. numero duodecimo. volum. quarto. Pariſ. conſ. numer. 24. volum. 3.* Poſito ergo calculi errore, ſequitur quod procuratoris factum non poteſt impugnari, ete-
6 nim † procurator ad emendum conſtitutus cenſetur habere mandatum ad omnia, ſine quibus effectum ſortiri non poteſt emptio, *l. ad rem mobilem. ff. de procuratoribus. l. 2. ff. de iuriſdictione omnium iudic.* vbi poſt alios Alexand & Iaſ Alex. *conſ. 118. num. 23. vol. 5. & Ruin. conſ. 93. num 4. vol. 5.* dicens, quod pro obſeruatione contractus bona principalis obligari poſſunt a procuratore, ad id ſpeciale mandatum non habente, ſtante maxime generali conſuetudine, vel ſi clauſula liberæ poteſtatis in mandato eſſet appoſita. Facit etiam quod in ſimplici
7 mandato veniunt † incidentia acceſſoria præparatoria, & ea, quæ ſunt vicina mandato, quandu ſine his principale mandatum expediri non poteſt, vt pluribus confirmat ſimilibus Felinus *in cap. cum olim. il primo. numer. 10. vſque in fin. capit. de off. deleg.*

8 Idcirco potuit procurator † fideiuſſorem venditori dare de ſoluendo pretium conuē[illegible]m, principaliſque bona pro indemnitate fideiuſſoris obligare, cum alias emptio non potuiſſet e[illegible]ſum ſortiri, vt conſtat probationibus, de quibus in actis. Probationes etenim contra auctorem factæ eodem recipiuntur, & probat contra ſingularem ſucceſſorem, ab eo cauſam habentem. *Auch. conſil. 44 n. 6. verſ. ipſis ergo. Bal. conſ. 466. ad intelligentiā. n. 2. & ſeq. vol. 5. ſequitur Soc. conſ 11. nu. 1. vol. 1. Aym. conſ. 29. n. 1. & conſ. 148. n. 1. Neguſ. de pign. in ſi. n. 12.* Idem Soc. de ſucceſſore mediato loquens, *conſ. 89. numer. 16. in*
9 *fin. vol. 1.* ſiue per teſtes, ſiue per † confeſſionem auctoris probatio fiat, dummodo habuerit eſſe, antequam res in ſingularem ſucceſſorem tranſiret, *Aret. conſ. 56. & conſ. 112. Alex. conſ. 61. volum. 2. & habetur in addition. ad Bartolum. in leg. ſi mater. §. fina. ff. de excl. rei iudicat.* Neque fideiuſſor a venditore con-
10 uentus tenetur litigare, † ſeu in lite perſiſtere, ſed caute agit illi ſoluens, adueniente ſolutionis tempore, alias ſi temere litigat, non repetit expenſas, fideiuſſor enim cenſetur mandatum habere à debitore principali de ſoluendo, *l. exceptionem. ff. de fideiuſſor. per quem textum & alia plura ita tenet Pariſ. conſ 103 per totum. vol. 3.*

S V M M A R I A.

1 *Sponſa ad domum viri non traducta maritus lucratur portionem à ſtatuto ſibi delatam, vxore ſine filiis defuncta.*
2 *Contrarium tenent alii.*
3 *Ex præfatione mens & intentio diſpoſitionis declaratur.*
4 *Proœmium ſeu præfatio cauſam finalem probat.*
5 *Dictio quia, cauſam finalem notat.*
6 *Ratio in lege poſitiua expreſſa in dubio finalis præſumitur.*
7 *Dictio, pro, cauſam finalem oſtendit.*
8 *Promittens vir dotem reſtituere in caſum reſtituendæ dotis, non facta lucri dotalis mentione, lucro priuatur.*
9 *Contrarium plerique tenuerunt.*
10 *Maritus, qui vxori infirmæ neceſſaria non adhibet, indignus lucro dotali efficitur.*
11 *Vel ſi vxorem verberat, & male tractat.*
12 *Vel ſi e domo vxorem expellit.*
13 *Vel ſi ei poteſt imputari, quo minus vxorem traduxerit.*
14 *Pater pro filio in cauſa criminali in iudicio comparere non poteſt.*
15 *Pater pro ſuo intereſſe in cauſa matrimoniali pro filio poteſt comparere*
16 *Rotæ auctoritas communi opinioni prævalet.*
17 *Interpellari debet is, de cuius intereſſe principaliter agitur.*
18 *Filius quoad ſpiritualia non eſt in poteſtate patris.*
19 *Maritus infirmam ſponſam traducere volens non excuſatur quin priuetur.*

QVÆSTIO CXV.

1 MVlier per verba de præſenti † deſponſata, priuſquam ad domum viri traducta fuerit, ſi moriatur, maritus portionē ſtatuti lucratur, quā ſtatutū marito defert, vxore in matrimonio ſine filiis defuncta, quoniam finalis ratio ſtatuti eſt ipſum matrimonium, non vero ratio onerum, & expenſarum, quæ in nuptiis atque matrimonio occurrunt, ſed magis ipſa ratio expēſarum impulſiua eſt. Idcirco locus eſt ſtatuti lucro, tametſi non ſit traducta mulier, & expenſarum onus vir non ſubierit, *Bartolus in leg. nihil. ff. rerum amotarum. Baldus in authentic. ex teſtamento Cod. de collat. Paulus de Caſtr. in l. ſi donationn. §. fin. ff. de cond. ob cauſ.*

vbi

vbi ait, quod cum ſibi de facto caſus occurriſſet ab omnibus fui, pro hac opinione conſultum, quem ibi Iaſon ſequitur Dec. *conſilio 260. numero 4. Late Bertran. conſilio 229. in principio, volumine 2. vbi communem. Corn. in l. non fine, C. de bon. quæ lib.* vbi quod communiter ita teneturIo. Campeg. *tract. de dote part. 1. quæſt. 13.* dicens in practica ita ſeruari, idemque teſtatur Aret. *in §. fuerat col. 17. in ſi. inſt. de action. Bald. nouell. tract. priuileg. 37. in finalibus verbis* dicit communiter ita teneri, & pleriſque alii idem firmarunt, quos adducit Pariſius, *conſilio 62. n. 11. & ſeq. volumine 4.* Contrariam ſequor ſententiam quod
2 vxore non traducta lucro dotali locus non ſit ex defectu cauſæ finalis ſtatuti, quod lucrū marito defert in compenſationem onerum nuptiarum atque matrimonii, non autem ex cauſa lucratiua, quam ſententiam tanquam magis communiorem poſt longam diſputationē firmat Felin. *in rub. de ſponſal. col. 3. Dec. conſ.* [illegible] *in fine*, eandem ſequitur vti communem Hippol. de Marſil. *ſing. 106.* probat, & communem refert Boer. *deciſ. 22. n. 33.* & latiſſime omniū, qui hactenus de hoc ſcripſerint articulum hūc explicat, Io. Brunell. *tract. de ſponſal. conl. 1. n. 23. cum ſeq. vſque in fi.* vbi magis communem aſſirmat Pariſ. *cōſ. 127. in princ. vol. 1. & plenius conſ. 62. n. 19. vol. 4.* vbi quotquot in hac materia ſcripſerunt citatis, magis verā, magis cōmunem, & in practica cōſuetudine approbatā teſtatur. Secundo vbicunq; ratio in ſtatuto expreſſa legitur, tūc quieſcit difficultas, præſenti enim ſtatuto ſic cauetur, quia in nuptiis fiēd[illegible] mul[illegible] expenſæ [illegible] iis, qui vxorem accipiūt [illegible]
3 tentio d[illegible]ponentis d[illegible]clarat [illegible] *l. regnl. §. final. ff. de iur. & facti igno.* & quod ibi Bartolus, Baldus Sal. & Albericus, quodque ex præfatione legis colligatur ratio, & mens condentis tenent Bartolus & Bald. *in l. prima in principio ff.* [illegible] *conſult. Maced. Bart. in l. ambitioſa, numero 2.* [illegible] *decret. ab ord. faciendo, Corn. conſ.* [illegible] *numero* [illegible] *lumine primo, & conſilio 165. numero 17. volumine* [illegible], & quod proœmium
4 ſeu præfatio cauſam finalem probet cuiuſlibet diſpoſitionis, tenet Bartolus per illum textum *in leg. finali, ff. de hered. inſt. ſequitur Alexand. conſilio 70. numero tertio, volumine ſecundo, & conſilio 7. numero nono volumine 7. Decius conſilio 640. numero decimo tertio. Curt. Iun. conſilio 185. numero 2.* Comprobatur ex eo quod dictio † quia cauſam finalem denotat, *Bald in l. 1. n.*
5 *17. C. de falſ. cauſis adiect. & in l. 1. num. 3. ff. de ſeruis.* Atque in dubio cauſa ſeu ratio in lege poſitiua ex-
6 preſſa, vel in præfatione ipſius præſumitur finalis, *Bart. in extrauaganti ad reprimendum. in verbo ne ex eorum, num. 17. & in l. 2. §. fin. numero 2. ff. de donat.* quem ſequitur ibi Imol. *num 9. Soc. conſilio 273. n. 9. vol. 2. Pariſ. conſ. 24. n. 38. vol. primo, & ita communiter teneri dicit Bart. d. §. fin.*
7 Accedit id quod infra ſtatutum addit, ibi pro expenſis per eum factis tempore nuptiarum &c. Nam dictio pro cauſam finalem oſtendit, *Alexand. conſ. 131. n. 7. volumine 7. Dec. conſ. 3*[illegible]*0. num. 2. in fi. Aym. conſ. 192. n. 1.* vnde cum ratio expenſarum matrimonii, vel nuptiarum deficiat per traductionem ſponſæ ad domum ſponſi non factam, deficere debet illa tota diſpoſitio, *L. 4. §. toties, ff. de dam. infecto, c. cum ceſſante. de appell.*
8 Tertio ipſa dos in totum reſtitui debet ex conuentione de qua in inſtrumento dotali, dum maritus, & illius genitor promiſerunt quantitatem dotis habitam reddere, & reſtituere, cui caſus dederit in omnem caſum, & euentum reſtituendæ dotis, quæ promiſſio ſic generaliter emanata abſq; vlla reſeruatione lucri dotalis operatur reſtitutionem integræ dotis, cum verborum proprietas non patiatur reſtitutionem totius ad partem, nec enim exponere poſſunt ſalua ratione recti ſermonis verba hæc, quam quantitatem habitæ dotis, id eſt, partem quantitatis habitæ dotis, *gloſ. in l. ſi prior. ff. ſolut. matrim.* quam ibi Bart. Albericus, Bal, Paulus & Alexander ſequuntur atque Alciat. *tract. præſumpt. præſumptione 32. n. 11. parte 3.* gloſſam communiter approbatam eſſe refert, attamen plerique
9 alii contrarium tenuerunt, lucrum dotale retineri poſſe abſque ſpeciali reſeruatione, & præcipue Angelus *in l. damni infecti la 2. §. fin. ff. de damn. infect, Dec. conſ. 402. Alex. conſ. 5. n. 15. vol. 3. & conſilio 133. n. 5. & ſeq. vol. 5.* vbi atteſtatur de communi, quare Angelo & ſequacib. confidendum non eſt, & prior ſententia ſequenda, quæ ſi accurate animaduertatur plurium auctoritate roborata eſt.
10 Quarto maritus qui mulieri infirmæ medicum, medicinalia, & alia ægrotis neceſſaria non adhibuit, indignus lucro dotali à iure cenſetur, & veluti muliere ſolutionis dotis onus non ſubeunte indigna effecta eſt lucro ante nuptialis donationis, vir eodem iure cenſeri debet, *Bald in auth. dos data, C. de donat. ante nupt. & in l. quod in vxore, C. de neg. geſt.* ſequuntur Paul. & Iaſ. *in l. ſi ab hoſtibus §. pri-*
11 *mo,* [illegible] *ſolut. matr. Abbas conſilio 85. in finalibus verbis volumine ſecundo, Boer. deciſ. 22. numero 6. & plenius Grammat. deciſ. 97. per totam,* quemadmodum etiam vxorem verberando, vel alias male tractando pœna priuationis lucri dotalis afficitur, *Rip. in lege finali numero decimo quarto, C. de reuoc. donat. Boer. deciſ. 244. in fine.*
12 Sed etſi vxorem abſque cauſa è domo expulit vel ipſa ex cauſa receſſit viro de neceſſariis ſibi non prouident mortua eſt, quicquam lucrari non debet, *Baldus dicta leg. quod in vxorem, & Paulus de Caſtro dicta leg. ſi ab hoſtibus Boer. deciſ. ducenteſima quadrageſima quarta, num. fin.*
13 Quodque ſi viro imputari † poſſit, quo minus vxorem traduceret, lucrum aliquod ſtatuti non conſequatur, firmat Boer. *dicta deciſ. 22. numero 39.* Non obſtat proteſtatio iudicialis à mariti genitore facta puellæ patri, de traducendo illam, quoni-
14 am pater pro filio in cauſa matrimoniali non haberet legitimam perſonam ſtandi in iuditio, nam vbi agitur de fœdere matrimoniali, vel ſponſaliorum de præſenti, pater non habet ius in iuditio, *capitulo finali de iudiciis in 6. Baldus & Immola in capitulo accedens de procuratore, Rota deciſione centeſima quadrageſima ſecunda, in nouis, & deciſione centeſima trigeſima quarta, in antiquis, Belleniera deciſ. 682. per tot.* quodq; coniunctus pro coniuncto ius proteſtandi non habet, firmat Felin. *in c. cum M. Ferrar. n. 48. de conſt.*

15 Nec obſtat quod ſaltem ratione ſui intereſſe in
cauſa ſpeciali, & matrimoniali tamquã coniuncto
perſona pro filio comparere poteſt, vt tradit Rom.
ſing.619.& plenius Bero.q.fam.183.per totam, qui ma-
gis communiter canoniſtas ſic tenere teſtatur. Cõ-
16 trarium ab omnibus dominis de Rota ſeruatũ fu-
iſſe refert Bellamere deciſione ſupra allegata 682.
quorum auctoritas communi opinione prævalere
debet, per ea quæ adducit And. Barb. *in c.olim de li-
tis conteſtat. & habetur in additione ad Decium in l.iura
ſanguinis.ff.de reg.iur.* Rurſus ille requiri & interpel-
lari debet, de cuius intereſſe principaliter agitur,
*Fel.d.c.cum M.Ferrarienſis n.27.de conſt.Martin.de retr.
proteſtes n.12.in volumine tractatuum.* quodque patri
filio, & è cõtra proteſtatio fieri nequeat, tenet Soc.
conſ.8.vol.3.Rip.d.c.cum M.Ferrarienſis n.119. Proinde
conſultius agendo ipſa puella moneri & requiri
debuiſſet, quæ inuitis etiam præſentibus potuiſſet
ad thorũ mariti accedere, cum quo ad ſpiritualia,
& matrimonialia filii non ſint in poteſtate paren-
tum, *d.c.ſi.in ſine de iuditiis in 6.& not.gl.magna in fine.
in d.c.accedens de proc.* ideo non ſponſam afficit in-
terpellatio patri illius facta, nec moroſam aut cul-
poſam reddit eum monita non fuerit. Poſtremo
interpellatio incongruo tempore emiſſa interpel-
lãtem non iuuat, cum nuptiæ & traductio infirmę
ſponſæ graui infirmitate oppreſſæ non conve-
niat. Neuiz. in Sylua nuptiali *lib.2. in princ.n.1. &
ferre in terminis Bald.auth. dos data in principio. C. de
don.ante nup.* Vbi quod ſi mulier dotis ſolutionem
differendo eam obtulit marito in articulo mortis
exiſtenti, quia incongruo tempore oblatio facta
fuit, non debet donationem propter nuptias lu-
crifacere, quæ alias ex pacto debeatur; callide igi-
tur, & verſute agens mariti pater intempeſtiue
proteſtatus fuit, igitur proteſtatio nihil ſibi pro-
deſſe debet, quo circa lucro dotali locum non eſſe
exiſtimo, præmiſſaque procedunt in ſponſa per
verba de præſenti ſecundum ritum eccleſiæ de-
ſponſata, ſecus eſt in ſponſa de futuro, cum qua
nullum adhuc extat matrimonium.

SVMMARIA.

1 *Sponſaliorum inſtitutionis cauſa.*
2 *Sponſalia ſola promiſſione contrahuntur.*
3 *Septennis tempus vel proximus ſeptennio aptum eſt ad ſponſalia.*
4 *Pubertatis proximitas tempus eſt aptum ad matrimonium.*
5 *Sponſalia contrahens ab illis recedere poteſt, ſed pœnitentiam de mendatio agere tenetur.*
6 *Sponſos non compellit eccleſia, qui autem ſponſalia reuocat peccat.*
7 *Sponſalia quando tranſeant in matrimonium ſecuta copula.*

QVÆSTIO CXVI.

SPonſalia dicuntur promiſſio futurarum nuptia-
rum, *c.noſtrates 30.q.5.* quæ inſtituta ſunt ad p-
uocandum amorem inter matrimonio iungẽdos,
quæ ſane promiſſio futuri matrimonii non eſt de
neceſſitate matrimonii, ſed de congruitate, vt
tenet S.Thom. *in 4.diſtinct.27.art.3.in reſponſione*, ex
mente Aug. dicentis, ſponſæ non traduntur ſta-
tim, ne vilem habeat ſponſus datam, quam
non ſuſpirauit delatam, aliam rationem aſſignat
Durandus *diſt.de qua ſup.q.3.* quod conueniens eſt
ſpõſalia præcedere matrimonium, vt appareat, an
aliquod legitimum obſtet impedimentum, vel an
in voluntate perſeuerent. Plane ſponſalia ſola
promiſſione ita contrahuntur, quod annuli, vel
arræ datio, iuramenti vel fidei præſtatio, ſunt po-
tius ſponſalium confirmatio, quam eorum ſub-
ſtantia, quæ in ſola promiſſione futuri matrimo-
nii conſiſtit, vt aduertit Durand' *loco præallegato q.
3.n.4.* ad idem facit Hoſtienſis *de matrimon.§ quali-
ter n.15. Aſtenſis lib.8.tit.3.art.1.circa principium*, dicen-
tes quod annuli datio eſt ſignum non facti ma-
trimonii ſed futuri, quemadmodum & arrarum
datio, ob idque in contractu emptionis, & vendi-
tionis arræ dantur in ſignum futuræ venditionis,
non præſentis.
3 Tempuſque aptum † ad ſponſalia contrahen-
dum eſt ſeptennium, vel tempus proximum ſe-
ptennio, quod diuerſimode æſtimatur, nempe ſe-
cundum conditionem ipſorum impuberum ſpõ-
ſalia contrahentium prout rationis vſus magis, vel
minus acceleratur in vno quam in alio, eo enim
tempore, quo incipiunt intelligere, quæ dicunt,
atque loqui ſecundum proprium affectum, &
cum ad ſcolas ponuntur ex tunc incipiunt valere
ſponſalia, vt determinat S.Thom. *præallegato loco
ad ſecundum. & idem dixit in 3.part.quæſt.43.artic.2. &
tenet quoque S. Bonauen.in 4. diſtinct. 36. quæſt. 2.* &
concordant canoniſtæ dicentes, proximitas pu-
bertati tempus eſt aptum ad matrimonium, quæ
definitum tempus non habens declaratur tunc
eſſe, cum malitia ſupplet ætatem, *c.de illis il.2. de de-
ſponſ.impuberum c.1.vbi gl.30.q.2.*
4 Sponſalia vero etiam iuramento firmata ſol-
uuntur, ſi alter eorum poſtea matrimonium per
verba de præſenti cum altero contraxerit, quoni-
am ex vi iuramenti ad futurũ pertinentis, ſponſi
non ſunt effecti coniuges, ita vt ad alia vota tran-
ſire non valeant, præcedens quippe mendacium,
vel periurium recedentis à ſpõſalibus, pænitentia
eſt corrigendum, ſed coniugium ſequens non eſt
diſſoluendum, vt decidit Magiſter ſent. *in 4.diſt.28.*
comprobat Gabriel Biel ibidem *diſt.27. q. 2. concl.*
5 4. Vnde † eccleſia in foro contentioſo non com-
pellit eos, qui ſponſalia contraxerunt ad matri-
monium perficiendum, quia matrimonia coacta
conſueuerunt habere malos exitus, nihilominus
ex tali promiſſione obligatur homo, quoad Deũ,
& peccat, qui non ſoluit promiſſum, matrimoni-
um recuſans. S.Thom. *in 4.diſt.27.art.3.ad 1.concor-
dat c.requiſiuit de ſponſ.& matrim.& c.præterea.el 1. eo-
dem tit.* ſecundum communem intellectum, vt ait
ibi Fel. *n.16.* atque dum præallegati & S.Thom. *in
3.p.ſumma q.43.articul.3.ad 2.* inquiunt quod pæni-

N teotiam

tentiam agere debent de peccato fractæ promiſſionis,aut iuramenti,id reſtringendum eſt, quando altero exiſtente parato ſponſalia ſeruare alter recuſat,tunc illi pænitentia iniungenda eſt fractæ promiſſionis,alioqui ſi mutuo conſenſu ſe abſoluunt cum id licite faciant canone permittente, pænitentiam ſuſcipere non tenentur. *d. c. præterea vbi caſus.* & communiter tenetur, vt Abbas ibi,& Fel.teſtantur,atque Theologi ſic quoque declarant,vt Gabriel vbi ſupra,& Durandus præallegatus,ſequuntur Angelica *verbo ſponſalia nu.20. & 21.*
6 *Syluester eodem verbo n.4. & 10. Tabienſ.n.7.* Et † inſuper quod ad forum conſcientiæ pertinet ſciendū quod ſponſalia, ſecuta inter ſponſos copula carnali tranſeunt in matrimonium, vnde matrimonium poſtea cum altera contractum nō tenet, ſed ad primum redire cogitur, *c.15. qui fidem. de ſponſ. & matrim.* quod verum eſſe declaratur quando ſponſus ſponſam cognouit affectione maritali, & ani-
7 mo conſumendi matrimonium. Verum † ſi ſponſus hanc in animo non gerebat intentionem, ſed fornicario concubitu animo libidinem explendi ſponſam ſuam cognouit, tunc in foro conſcientiæ copula carnalis non perficit matrimonium ſecundum ſuperius relatos. Quamobrem ſponſi donec matrimonium perficiatur abſtineant ne peccatum committant, quod per pænitentiam diluere tenebuntur. Hoc plane ſecundum canones antiquos procedat, at vero hodiernis temporib⁹ ex decreto ſynodi Tridentinæ per copulam ſequentem ſponſalia in matrimonium tranſire nequeunt, quoniam irrita a ſancta Synodo decernūtur matrimonia alias contracta quam ſeruata forma, de qua in ſeſſione 24. cap.1. de reformatione matrimonii, quod ſpiritu ſancto dictante ſalubriter inſtitutum eſt, vt tollātur ſcandala, quæ ex clādeſtinis oriuntur matrimoniis, libuit tamen antiqui iuris diſpoſitionem referre vt appareat, quam ſancte ſacramentū hoc eo quoque tempore tractatum fuerit, quod qui ſponſam tamquā animalia muta cognoſcerent, ne dum matrimonium non complerent, ſed potius peccatum incurrerēt. Plures alii caſus conſcientiales exiſtunt in materia ſponſaliorum, quos ponunt ſacri ſcriptores, ipſos videto.

SVMMARIA.

1 *Locator finito locationis tempore eidem conductori relocare non tenetur.*
2 *Colonus finito locationis tempore ſi rem reſtituere recuſat dominum ſpoliare dicitur.*
3 *Conductor finito conductionis tēpore non poteſt expelli, ſi eandem quam alius penſionem offerat.*
4 *Saltem ex vrbanitate.*
5 *Imo de iure ad ipſum fieri debet.*
6 *Non ſolum quod licet, ſed quod honeſtum eſt ſervari debet.*
7 *Locator vrbani prædii non tenetur eidem refirmare ſecus in prædio ruſtico.*
8 *Locatio ad longum tempus transfert vtile dominium.*
9 *Locatio & emphyteuſis nomine tantum differunt.*
10 *Conductor rem ſterilem fertilem ſua induſtria faciens, expelli non poteſt.*
11 *Etiam ſi rem fertilem fertiliorem reddiderit.*
12 *Locatione ad longum tempus finita conductoris heredes refirmari debent ad inſtar emphyteuſis*
13 *De locatione ad longum tempus ad emphyteuſim procedit argumentum.*
14 *Locatio ad longum tempus dicitur alienatio.*
15 *Ex diuturnitate temporis omnia præſumuntur ſolēniter acta.*
16 *Colonus qui annis 30. in colonia permanſit expelli non poteſt.*
17 *Locatio de triennio in triennium, cum pacto renouādi transfert vtile dominium.*
18 *Locatio ad triennium durante triennio repetita, & ita continuata dominium vtile transfert.*
19 *Locatio ad triennium, finito triennio repetita, & ſic continuata idem quod ſupra operatur.*
20 *Pactum ne ex renouationib. locationum transferatur vtile dominium de iure valet.*
21 *Alienatio retento vtili dominio fieri poteſt irrequiſito directo domino.*

QVÆSTIO CXVII.

1 VIdetur dicendum finito locationis tempore non eſſe cogendum locatorem eidem conductori relocare, ſed alteri ſi malit, rem locatā tradere poſſe citra iniuriam primi conductoris, *l. nemini. C. loc.* & ita per illum tex. tenent ibi Cyn. Alb. Bal. Ang. & Sal. quos etiam ſequitur Boer. *deciſ.107. n.3.* licet in nonnullis caſibus non procedere limitetur ſpeciali fauore, vt per Boer. vbi ſupra, quibus accedit Affl. *deciſ.338. & de iure protbomiſeos. in rub. n.*
2 *2.* Secundo colonus, qui finito locationis tempore rem reſtituere locatori recuſat, domino poſſeſſionem interuertere dicitur, & eum poſſeſſione ſpoliare, & tamquam inuaſor tenetur, *l. conductores, & l. ſi quis conductionis C. loc.* & vtrobique notāt ſcribentes, & tenet Alex. *conſ.33. n.3. vol.6. & conſ. 88. n.31. vol.5. Affl. d. deciſ.338. n.1. in fine.* Tertio pro hac parte conſuluerunt, Aym. *conſ.107. & Marius Soc. Iun. conſ.25. vol.2. & plenius per totum conſilium conſ.56. col. 2. eod. vol.* vbi concluſionē hanc firmarunt rationibus de quibus ibi. Contrariam ſententiam tamē; iuri conſonam amplector, & primo ſicut emphyteuſi finita, ea defuncti ꝓximioribus renouari debet, alias fieret eis iniuria, & ad ſuperiorem appellari poſſet, *l. 1. §. permittitur, vbi Bar ff. de aqua quotid.*
3 *& æſt. L. 1. ff. de priu. cred.* Ita etiam ſimplici locatione finita non poteſt conductor à domino expelli, ſed ei refirmari debet, ſi eandem quam alius conditionem offerat, neq; propterea neceſſitati perpetuo locandi dominus ſubiicitur, quia ſi malit neutri locare, & pro ſe retinere id iure poteſt, & ita tenuit conſilium Neapolit. vt refert Affl. *deciſ.238. per totam allegans Lucam de Penna in l. congruit C. de locat. præd. ciuil. lib.11. & Bart. in d. l. congruit atque etiam in l. fin. eod tit. & ante eum Odofred. in vtraque lege.* idem firmat, quæ duo intra caſum hunc in terminis decidunt, & tenet Ripa *tractatu de remediis præſeruatiuis cōtra peſtem. n. ducenteſimo quinquageſimo nono. & facit Bar. in l. Cotem in pr. ff. de publ. Ang. in. l. per penſa*
C. de

C.de metal.& metallar.lib.10.cum alijs per Alex relatis
4 in add.ad Bar.in d.l.congruit.& quamuis nonnulli te-
neant quod concluſio ſupra firmata iure non ꝓ-
betur,ſed tantũ ex vrbanitate debet dominus po-
tius primo conductori quam ſecundo rem dimit-
tere,æqualem penſionem vtroque offerente,Boer.
d.dec.107.Firman.tr.de epiſcopis,l.4.4.p.q.20.in fi.Barb.
5 in d.c.ex reſcripto col.4.n.18.de loc. Verius † tamen eſt
primam opinionem iure probari,per tex.in d.l.con-
gruit,& in l.fi.C.de loc.præd.ciuil.& arg.l.1.§.præmitti-
tur.ff.de aqua quotid.& æſtiua.Confirmaturq; ex eo,
quod emphyteuta eccleſiæ aut fiſci nõ poteſt ex-
pelli,etiam ſi alius meliorem attulerit conditionẽ,
l.quicumque C.de fund.patrim. vbi Bart. & melius O-
dofr.iura adhoc adducens, quæ Bart.non allegat,
& tenet Alex.conſ.79.n.6.volum.1.ſequitur Rocchus de
Curte tract.de conſuetudine.n.467.& de locatione ad
emphyteuſim arguunt Affl. d.deciſ.238.& Boer.d.
deciſ.207.n.4.
6 Multo † magis in eccleſia id procedere debet,vt
potè iuſtitiæ,& æquitatis p̃ ceteris cultrici c.1.§.1.de
alien.feud.Dec.conſ.282.n.4.Non ſolum enim quod
licet ſed,& quod honeſtum eſt eccleſiam ſeruare
decet,Anch.conſ.122.n.3.
7 Non † obſtat tex.in d.l.nec cui C.locat. ille enim
procedit in locationibus prædiorum vrbanorum,
ſecus eſt in locationibus prædiorum ruſticorum,
vt tex.aperit,& notant ibi doct.& tenet Affl.d.de-
ciſ.238.in fine.Non obſtat l.ſi quis conductionis C.loc.
cum alijs ſupra in contrarium adductis, quoniam con-
ductor refirmationem petens locatori non con-
tradicit,volens eum in dominum recognoſcere.
Non obſtant conſ.Marian.Soc. & Aym.ſupra re-
lata , ſententia namque contra eos & lege com-
probatur & plurium grauium ſuperius relatorũ
virorum auctoritate munita eſt, eandemque ſen-
tentiam contra præallegatos amplexati ſunt Io.
And.Hoſt.& Goffred.in c.1.de locato, quos ſequũ-
tur ibidem Ant.de But.Io.de Anan.Imol.& Andr.
Barb.Io.de Imol.conſ.38.n.5.Calca.conſ.8.n.36. Vbi
rationẽ adducit, quod veluti dominus p̃fertur a-
liis in emptione fructuum rei locatæ, ita etiã cõ-
ductor aliis anteponendus eſt in conductione rei
ipſius,idcirco hæc ſententia in deciſiuis prævale-
re debet,cum & iure,& æquitate , & multo pluriũ
doctorum auctoritate fulcita ſit. Secundo anti-
quus conductor alio quoque fundamento tueri
ſe poteſt videlicet longæuis locationibus, annorũ
40.& vltra ſibi,& anteceſſoribus ſuis factis.Nem-
8 pe locatio ad longum tempus transfert vtile do-
minium,& ius in reconductori conſtituit, l. 1. &
ſeq.ff.ſi ager vectig.vel emphyt.Clem. 1. de reb.eccleſ.non
alien.Bar.in l.codicillis §.inſtituto ff.de leg.3.plene Iaſ. in
l.manumiſſiones n.6.ff.de iuſt.& iure,Alex.in l.ſi filio fa-
milias.§.ſi vir in quinquennium n.23.ff.ſol.matr.Affl.de-
ciſ.365.n.4 Alex.conſ.1.n.6.vol.4.& conſ.17.n.5.eod.vol.
9 Dec.conſ.292.in princ.vol.2.communiter † doctores
ita tenere referens.Ad longum enim tempus lo-
catio habet inſtar emphyteuſis,à qua non re , ſed
ſolo nomine differunt , cum eundem operentur
effectum ſaltem quoad vtile dominium transfe-
rendum,vt per Abb.& clarius Imol.in c.ad audien-
tiam.de rebus eccl.non alien.Iaſ.in l.1.nu. 34.C.de iure
emph.Aret conſ.55.n.2.& conſ.111.n.4.Corn.conſ.315.n.
3.vol.4.Bertra.d.conſ.126.vol.2.ſicut ergo in emphy-
teuſi,ita in locatione ad longum tempus,refirma-
10 tio peti,& obtineri poterit. Tertio ſi Colonus ſeu
conductor ſua induſtria , & expenſis rem condu-
ctam de ſterili,& inculta ad culturam , & fertilita-
tem redegit expelli non poteſt,vt res aliis locetur,
ſed potius perpetuo ei dimitti debet,vt eſt tex.in l.
quicumque C.de omn.agr.deſer. & firmat ibidem O-
dofred.& clarius Bart.in final.verbu. inferens de il-
lo text. ad colonos , & laboratores terrarum,eſt
etiam tex.in c. ad aures.de reb. eccl. non alien. ſecun-
dum intellectum Hoſtienſis poſt gloſſ. ibi,quem
ſequitur Paul.de Caſtr.conſ.142.vol.2. vbi per totũ
conſilium caſum hunc in terminis decidit,& Paul.
refert,& ſequitur Io.Bertach.tract.de epiſ.part. 4. q.
21.in princ.Idem quoque in indiuiduo conſulit I-
mol.conſ.68.in caſu præmiſſo per totum , ambo enim
pro quibuſdam de Zottolis contra eccleſiam con-
ſuluerunt,ſequitur Curt.Iun.conſ.47.n.7.& quamo-
uis de hac opinione dubitare videntur, Ripa tract.
de peſte.ſub rub. de remediis præſeruatiuis contra peſtem
n.259. & ideo fœdere diſtinctionis concordare
nitatur,attamen hæc opinio indiſtincte commu-
niter recipitur,vt refert Aug. Bero. in c.præſentiam.
11 379.de prob.& firmat Nicolaus Pignolatus in add ad
Romanum ſing.373. incipiente fundus ſterilis,& hæc ꝓ-
cedunt , nedum ſi de inculta cultam terram red-
diderit conductor,ſed etiam ſi eam cultam dudũ
& fertilem,fertiliorem ſua cura fecerit,vt per Rui.
conſ.157.n.13.vol.1.qui in terminis pariter conſuluit.
Hæc reſponſio data ab Aymone,& Mariano Soc.
Iun.ſatisfacit,cum non ſit iure, aut cuiuſcumque
auctoritate munita,ideo non ſequenda l. illam C.
12 de coll.Ego vero ſententiam hanc ab impugnatio-
ne Aymonis & Soc.tuendo dico: Quod ſicut em-
phyteuſi finita ea proximioribus ſaltem de æqui-
tate renouari debet,vt præmiſſum eſt , ita quoque
locatione longi temporis finita conductoris he-
redibus renouari debet,& præter ſupra ad hoc ꝓ-
poſitum allegata,ita de vno caſu ad alium arguit
Bal.in d.l.nec cui C.de loc.Roma.conſ.22.n.5.Ruin.conſ. 168.
13 n.24.vol.1. Neque † aduerſatur quod de locatione
ad longum tempus ad emphyteuſim non proce-
dit argumentum, niſi quatenus in iure reperitur
expreſſũ,Io.An.in add.ad Spec.de loc.§.nunc aliqua,ſeq.
Aret.d.conſ.111.n.5.Nam contra deciſionem Ioannis
Andreæ,& Aretini,tenet Iaſ.in l.1.n.36.C.de iur.em-
phyt.& de locatione ad longum tempus ad emphy-
teuſim arguit Alex.d.conſ.112.n.3.vol.1.Soc.conſ.40.n.
12.vol. 4.Bellonus conſ.21.n.10.atque idem Aret. fate-
tur diſpoſita in emphyteuſi ad locationem ad lõ-
gum tempus , trahi poſſe , quando viget identi-
14 tatis ratio. Non † obſtat quod ad longum tempus
locatio dicatur alienatio,c.ad audientiam.de reb.eccl.
non alien.d.l.1.§.ſi ager vectig.vel emph.Fab.de Monte tr.
de emphyt.& vend.vlt.q.4.partis principalis n.8.Fel.in c.
qua in eccleſiarum n.87.de conſt.Ideo ſolemnitas for-
mæ,& veritas cauſæ requiritur ,vt ait Dom. de S.
Geminian.in conſ.48.n.3.vbi egregie in materia lo-
quitur , ſingularia requiſita in alienatione bo-

norum eccleſiaſticorum enumerans, & habent
canoniſtę *in c. nulli de reb. eccl. non alie. & c. 1. de his quæ
fiunt à prælatis, & clem. 1. eod. tit. & late Fab. de monte tr.
1. de empt. & vendit. quinta q. princ. n. 112. & habetur in
extrauaga. Ambitioſæ Pauli P. P. II. lib. extrauagantium
communium tit. de reb. eccl. non alien.* Reſpondetur
15 † quod ex diuturnitate temporis omnia requiſita
præſumuntur interceſſiſſe, & ſolemniter acta, *not.
in l. ſciendum ff. de verb. obl. late Alex. conſ. 79. n. 4. volu. 1.
Dec. conſ. 36. n. 8. cum aliis congeſtis ab Aymo. tr. de antiq.
temp. 3. part. §. vidimus in genere n. 25.* Nec etiam obſtaret,
ſi diceretur conductorem qui domino & non
ſibi poſſidet nullo tempore aduerſus locatorem
poſſe præſcribere, *l. male agitur C. de præſ. 30. vel 40.
ann. & l. comperit eod. tit. & vtrobique notatur.* tum etiam
quia de iure canonico malæ fidei poſſeſſor
nullo tempore præſcribit, *c. fin. de præſcript. & l. poſſeſſor
de reg. iur. in 6.* & mala fides defuncti tranſit in ſuc-
16 ceſſorem vniuerſalem, cuius animam exonerare
tenetur, *c. fin. de ſepult.* Reſpondeo † quod ſi colonus
annis 30. aut 40. in colonia permanſit expelli non
poteſt, volens ſolitam ſoluere penſionem dummodo
fuerit penſio ſemper vniformiter ſoluta,
*Bal. in l. omnes n. 4. C. de præſcrip. 30. vel 40 ann. & in l.
male agitur n. 7. cum aliis quæ ibi in add. habentur C. eod.
vbi & Ang. n. 5. & ſeq. Alex. in 1. add. ad Bartol. in l. item
quæritur §. qui impleto ff. loc. cum aliis multis relatis per
ſcribentes in l. qui in aliena in princ. ff. de acq. her.* Proinde
ceſſat quod de mala fide obiicitur, cum &
modernus conductor, & illius anteceſſores bonam
fidem erga eccleſiam agnouerint, & in præſentiarum
agnoſcere paratus eſt cõductor iſte, quo nulla
præſcriptione vtitur contra eccleſiam, quam vti
17 dominam recognoſcere intendit. Atque pro cõplemento
præmiſſorum diſtinguendum eſt, aut
ab initio conuentum fuit, vt de triemnio in triemnium
renouarentur ſingulæ locationes, & vna erit
atque perpetua locatio in ſingulo triennio repetita,
vt de precaria conceſſione notatur *in c. 1. extra
de precar.* quæ eſt in perpetuum conceſſio, vel
ad vitam recipientis, cum pacto renouandi de quinquennio
in quinquennium. Renouationes enim
tunc dicuntur nouæ conceſſiones, & fiunt, ne tẽporis
antiquitate memoria contractus, & forma
ipſius pereat *gl. d. c. 1. de precar. vbi Abb. Imol. & alii,* &
in indiuiduo de locationibus ad modicum tempus
factis cum pacto renouationis prædictæ quod
tunc ad longum tempus dicantur & vtile dominium
ſecum trahant, firmat Iaſ. *in d. l. manumiſſiones n.
7 ff. de inſt. & iure. Alex. conſ. 165. n. 1. vol.* a. & habetur ẽt
in add. ad Bal. in d. l. voluntas. C. de fideic. vbi in hãc partem
procliuior eſt dominus addens, quod ẽt prob.
18 Felin. *in c. quam in eccl. n. 87. in fi. de conſt.* Aut ſucceſſiue
locationes factæ fuerunt citra pactũ de renouãdo
ab initio in locatione appoſitũ, ſed durante
termino locationis vnius facta eſt locatio pro futuro
triennio, de huiuſmodi locationib. idem iudicandum
eſt, ac de vnica locatione perpetua pro
toto eo tempore facta, quo in locatione continuatũ
fuit, & non plures locationes dicuntur, ſed vna
dumtaxat ex perſeuerantia, & tẽporis prorogatione
*l. ſed et ſi manente ff. de precar. cum concord. per gloſ.
traditis iuncta doctrina Bal. in l. Titius ff. de excuſ. tut. &
quod not. Bart. & Alb. in d. l. ſed & ſi manente,* vbi habetur
ꝙ prorogatio, q̃ eſt eiuſdẽ formæ & naturæ eſt vnũ
& idem cũ prorogato, facit quod tenet Bal. *in l.
Æmilius in 1. lect. nu. 6. ff. de min.* vbi ſi ex forma ſtatuti
de quolibet contractu ſit ſoluenda gabella, facta
locatione ad certum tempus ſi poſtea prorogata
fuerit, de prærogatione tamquam de nouo cõtractu
Gabella ſolui non debet, accedit quod de cõpromiſſo
dicitur, quod ſi prorogari contingat nõ
duo ſed vnum, & idem compromiſſum cenſetur
per ea, quæ congerit Pariſ. *conſ. 43. in princ. vol. 1.* & ad
præmiſſorum confirmationem videatur omnino
Bal. *conſ. 327. ad euidentiam ſciendum eſt. vol. 3. ſecundum
nouiſſimam impreſſionem.* vbi per totum conſilium
loquitur in indiuiduo locationis ad modicũ tempus
ab eccleſia factæ, & poſtmodum ſucceſſiue per
multa tẽpora prorogare, ꝙ per extenſionem temporis
non fit nouus contractus ſed eſt quædã cõtinuatio,
ideo ratione contextus in tempore, & cõtinuati
conſenſus in mente, vnus & idem dicit, &
multa Bal. adducit, eũ videto, & eſt de mente Pauli
de Caſtro *conſ. 142. vol. 2. & Ruin. conſ. 157. n. 13. in fi. vol.
1.* tenentium ex pluribus locationibus ſucceſſiue
factis de octennio in octennium ita vtile dominium
in conditorem tranſiuiſſe, vt conductio de
19 temporali perpetua facta ſit, concurrente melioramentorum
ratione. Aut † ſingulæ relocationes
factæ fuerunt poſt primas completas, & tũc
q̃uis vti verum admittatur quod in caſibus in quibus
longi temporis locationes prohibentur, eiſdẽ
& locationes ad modicum factæ, & poſt temp⁹ finitum
repetitæ prohibitæ ſint, ne fiat legi fraus, &
ne per indirectum concedatur, quod alias directo
prohibetur, *Papienſis in forma libelli ad ficti præſtationem,
gl. 1. n. 2.* allegat Oldr. ita tenentem *in l. codicillis
§. inſtituto ff. de leg. 3.* nihilominus hoc non præſtat
impedimentum concluſioni ſupra firmatæ ex diuturno
tempore, quo ſolemnitates requiſitas acceſ-
20 ſiſſe præſumitur, quemadmodum ſupra comprobatum
fuit. Verum dominus non eſt remedio deſtitutus
ſi relocare malit, vtileq; dominium in cõductorem
non transferre, poteſt enim ab initio
paciſci, ne ex locationum renouationib. in conductorem
tranſeat vtile dominium, ſed illud ſibi reſeruet
atque retineat, quod pactum de iure ſuſtinetur,
& dominii tranſlationem impedit, *l. quod ſi
nolit. §. fi. ff. de ædil. edict. & tenet Bal. in l. ſi dominus. §. fi. ff.
de leg. 1 & ſeq. Alex. ibi n. 8. cum aliis quos ad hoc adducit
Fab. de Monte d. tr. de empt. & ven. l. vlt. q. quarta quæſtionis
principalis n. 8. Ruin. conſ. 57. nu. 8. & ſeq. vol. 1. Fel. in
c. quæ in eccleſiarum n. 87. de conſt.* multa ad hoc propoſitum
allegans Ioannes Arnonus *ſing. 72. & caut.
21 42.* facit etiam quod tenet Bal. *in l. fi. in 2. lectura n. 3.
C. de iure emph.* quem ſequitur ibi Iaſ. *n. 8.* quod alienatio
commoditatum ſuarum ſeu melioramẽtorũ
irrequiſito directo domino ab emphyteuta
fieri poteſt retento ſibi vtili dominio, concluditur
ergo ſtantibus pręmiſſis antiquum conductorem
expelli non poſſe potiſſime auctoritate Bald.
*conſ. 327. volum. 3. Ruin. conſ. 168. numer. 24. volum. primo
Paul. de Caſt. conſ. a 42. vol. a. & Ioannes de Imola conſ. 61.*

QVÆ-

SVMMARIA.

1 *Donatio cauſa mortis reuocatur pænitentia, reconua-
leſcentia, & morte donatarii ante donatorem.*
2 *Clauſula promittens donationem perpetuo ratam, &
gratam habere, facit donationem cauſa mortis in
donationem inter viuos transferri, declara vt infra
num 13.*
3 *Donatio cauſa mortis non tranſit ad hæredes donatario
præmoriente.*
4 *Stipulatio pro ſe, & heredibus facit donationem cauſa
mortis tranſire in donationem inter viuos, declara-
tur infra n. 14.*
5 *Cogitatione mortis præuentus donans mortis cauſa do-
nare dicitur.*
6 *A verbis inſtrumenti non eſt recedendum.*
7 *Donatio cauſa mortis eſt, vbi mortis fit mentio.*
8 *Mortiſque mentio per modum cauſæ finalis fieri debet.*
9 *Prout in dubio præſumitur.*
10 *Mortis expreſſio in verbis diſpoſitiuis donationẽ cauſa
mortis inducit.*
11 *Donatio quæ valere non poteſt inter viuos valet cauſa
mortis.*
12 *Donatio cum quinque teſtibus facta præſumitur cauſa
mortis.*
13 *Clauſula de non veniendo contra in verbis executiuis
alterat principalem diſpoſitionem.*

QVÆSTIO CXVIII.

HÆc quæſtio eſt mihi multum dubia inquit
Ang. *conſ.* 254. & dubium oritur ex clauſulis
in inſtrumento donationis appoſitis, quarũ prima
eſt, qua donatrix promiſit donationem perpetuo
ratam, & gratam habere, & in nullo contrafacere
1 vel venire, dum enim mortis cauſa mulier donare
intendit per clauſulam prædictam videtur dona-
tio inter viuos inducta, quoniam hæc clauſula in
donationem cauſa mortis cadere, & verificari nõ
poteſt, cum illa ſui natura ſit reuocabilis ex pæni-
tentia aut reconualeſcentia donatricis, vel præma-
tura donatarii morte, *l. tãq̃ §. 1. vbi gl. de do. cauſa mor-
tis. not. omnes in l. 2. ff. de leg. 1. Bal. in l. 2. Cod. de iure dot.
conſ. 662. n. 2. Boer. conſ. 34. n. 4. & 12.* & communiter
ſecundum eum tenetur, & ita per dictam clauſulã
mortis cauſa donationem alterari, & in donatio-
nẽ inter viuos tranſire maxime quando iuramenti
vis concurrit, tenuerunt Iaſ. *in l. q̃ dotis n. 30. cum ſeq.
ff. ſol. matr. & in l. non omnis ff. ſi cer. pet. late Thomas Fer-
ratius caut. 30. Boer. deciſ. 353. n. 2.* latiſſime per totam
deciſionem ad partes q̃ſtione diſcurſa, tãdem hãc
partem tenet Bertr. *conſ.* 88. *vol.* 7. & videtur cõmu-
nis opinio, vt refert Io. Crot. *rep. l. ſtipul. hoc modo cõ-
2 cepta. n. 78. in fi. ff. de verb. obl.* Secundo idem ſuaderet†
videtur ex alia inſtrumenti donationis clauſula,
qua donatari⁹ ſtipulatus eſt pro ſe, & ſuis hæredib.
quæ ſtipulatio in donatione inter viuos verificari
poteſt, non autem donationi cauſa mortis conve-
nire, cum mortis cauſa donatio non ſit tranſitoria
ad heredes, donatario præmoriente, *gl. in l. vnic.* C.
*de his, qui ant. aper. tab. Soc. conſ. 14. in fi. & conſ. 76. n. 5.
vol. 3. Pariſ. conſ. 42. n. 4. vol. 2. & conſ 37. n. 46. & con. 38
3 eod. vol. 2. & communiter ſecundum eum tenetur*, ea ra-
tione q̃ ius condictionale ad heredes non tranſit,
Bal. in d. l. 2. n. 40. C. de iure dot. ait quod ſtipulatio
4 donatarii pro ſe, & hæredib. facit donationẽ cauſa
mortis tranſire in donationẽ inter viuos, ſeq. Alc.
*conſ. 14. vol. 1. Aret. conſ. 74. Thomas Ferrat. & Boer. loco
infra citato Iaſ d. l. quæ dotis n. 48. ff. ſol. matr. & in l. non
omnis ff. ſi cert. pet.* & nullus quem viderim diſſentit
ab hac opinione, inquit Crot. *in d. l. ſtipul. hoc modo
5 concepta n. 82 ff. de verb. obl.* Contrariam ſententiam
vti de iure veriorem, & magis ad mentem donatri-
cis ſequor, primo q̃a donatrix cogitatione mortis
p̃uenta donat, quo caſu donatio fieri dicit̃. *l. 2. & 3.
& l. ſenatus §. mortis cauſa. ff. de don. cauſa mortis. Rom.
conſ. 229. n. 1. Maria. Soc. Iun. conſ. 21. n. 4. vol. 2.* commu-
6 niter ita receptum eſſe affirmant. Secundo inſtru-
mento donationis expreſſe cautum eſt, mulierem
mortis cauſa eius viro donare, ergo à verbis inſtru
menti recedendũ non eſt, *l. non aliter ff. de leg. 3. cum
ſimilib.* nullũ. n. eſt maius mẽtis noſtræ teſtimoniũ,
q̃ qualitas inſpecta verborũ, Bal. *in c. 1. de teſt. ã* & ita
in terminis q̃ſtionis p̃poſitæ arguit Bal. *conſ. 107. in
print. vol. 2. Aug. conſ. 254 n. 2 Dec. conſ. 470. n. 6. & conſ.
7 53. in prin. vol. 1.* Tertio in dubio donatio cauſa mor-
tis iudicari debet, vbicunq; à donatore fit mentio
mortis & poſt mortẽ donatio refertur, *gl. in l. q̃ do-
tis. ff. ſol. matr.* q̃ ibi ſequuntur Bar. Alex. Iaſ. & reli-
qui, Alex. quoq; p̃bat vti communiter approbatã,
conſ. 31. n. 2. vol. 1. allegat inter cætera tex. *in l. ſeia §. fi.
ff. de don. cauſa mortis.* & communis eſt ad hoc illius
8 tex. intellectus ſecundũ Rip. *tr. de peſte tit. de prin.
contr. n. 175.* Idem ẽt probat cõmuniter verum Pariſ.
conſ. 16. n. 4 vol. 2. Nic. Bellonus Caſal. con. 60. n. 12. Atq;
mortis mentio fieri debet per modũ cauſæ finalis,
*Iaſ. d. l. q̃ dot. n. 40. ff. ſol. mat. Alex. con. 78. n. 2. vol. 4. Aym.
conſ. 214. n 9. vol. 2. Bertran. con. 327. n. 6. vol. 3. & Rom. à
9 prædictis nõ citatus conſ. 229. n. 1. vbi cõmunis.* In dubio-
que expreſſio mortis facta p̃ſumitur per modum
10 cauſæ finalis, *Bal. in l. 2. C. de iur. dot.* Rurſus vbicum-
que in verbis ſubſtantialib. & diſpoſitiuis mortis
fit expreſſio, mortis cauſa donatio nũcupari debet,
maxime quãdo ab infirmo donatio fiat ſub cõme-
moratione mortis, vel ẽt ſub cõmemoratione in-
firmitatis, Rip. vbi ſup. *tr. de peſte n. 176. & alii ſup. re-
lati cõcordãt.* Quarto quãdo inter maritũ, & vxorẽ
donatio emanauerit, q̃m in vim donationis inter
vivos valere non põt, cũ illa ſit p̃hibita inter con-
iuges, vt act⁹ potius valeat q̃ pereat, valebit tamq̃
donatio cã mortis, *Rom. in l. q̃ dotis, ſol. mat. quẽ ſeq. ibi
Alex. n. 13. Soc. conſ. 130. nu. 7. vol. 1. & conſ. 235. n. 3. vol. 2.
Aym. conſ. 52. n. 4. vol. 1.* dicens q̃ etſi verba ſonent in
donationẽ inter viuos, & valere eo modo nõ poſ-
ſit, valebit tamq̃ donatio cauſa mortis, *Affl. dec. 338.
n. 6. Ripa d. tr. de peſte, & de prin. cred. n. 179. & reſponſo 1.
11 n. 4. de dõ. cauſa mortis.* Quinto donationẽ mortis cã
arguunt quinque teſtes, *l. fi. C. de don. cauſa mortis, l.
fi. C. de codicillis.* Nã ſi inter viuos donare voluiſſet,
non vtiq; quinq; teſtes interueniſſent, tametſi q n-
que poſſent interuenire teſtes, non tamẽ à cõmu-
niter accidentib. ſolent interuenire, quocirca cõ-
iecturã capere poſſumus, q̃ non inter viuos, ſed
mortis cauſa donare voluerit, cum adhibuerit ſo-

lemnitatem in donatione cauſa mortis requiſitã,
*Alex. & Iaſ. d. l. quæ dotis ff. ſol. matr. Idem Alex. in d. l. ſti-
pulatio hoc modo concepta n. 15. ff. de verb. obl. Corn. conſ.
224. vol. 4. Ripa d. reſponſo 1. de donat. cauſa mortis. Dec. d.
conſ. 470. n. 9. Pariſ. conſ. 90. vol. 3.* Non obſtat quod
per promiſſionem de non veniendo contra, mor-
tis cauſa donatio tranſitum faciat in donationem
inter viuos, quoniam imo per huiuſmodi ꝓmiſ-
ſionem immutata non eſt natura principalis con-
tractus donationis cauſa mortis, *Bal. in l. cum quis. ff.
de cond. ob cauſ. Alex. d. l. quæ dotis n. 11. Crot. in repet. d. l.
ſtipulatio hoc modo concepta. Dec. in l. non omnis n. 10. ff. ſi
cert. pet.* diſtinguens quod aut promiſ. de non ve-
niendo contra, expreſſa eſt in verbis diſpoſitiuis &
principalibus, in quibus ſubſtantia conſiſtit, & tũc
operatur effectum, de quo in contrario, aut in ver-
bis executiuis & tunc eccleſiæ executiuæ, & acceſ-
ſoriæ non alterant principalem diſpoſitionẽ, *clem.
1. de præben. & Corn. conſ. 223. n. 10. vol. 1.* dicit alias ita
vidiſſe conſultum per ſolemnes doctores, eandẽ
diſtinctionem approbat Dec. *conſ. 305. col. fin. & conſ.
470. in princ. & conſ. 521. n. 13. ſeq. Curt. Iun. conſ. 5.. n. 2.
Pariſ. conſ. 16. n. 17. vol. 2. & late tenet Rum. conſ. 51. n. 14.
vol. 1.* qui omnino videatur vna cum Dec. *d. conſ.* 470
quibus etiam aſſentire videtur Rom. *conſ. 509. n. 10.
per tex in l. 1. §. ſi te rogauero ff. de poſt.* & eſt ex mente
Boer. *in deciſione ſup. in contrarium allata 355. n. 12. in pr.*
& procedunt prædicta quando etiam iuramentũ
in donatione interueniſſet vt præcitati affirmant.
14 Non obſtat † quod hæredum nominatio facta in
donatione cauſa mortis facit eam trãſire in dona-
tionem inter viuos, quia reſpondet Dec in præal-
legato *conſ. 470. n. 10.* vſque in finem, ꝙ quãuis hæ-
redũ expreſſio faciat p̃ſumptionẽ donationis inter
viuos, in contrarium tamen admittuntur præ-
ſumptiones ſi ſint efficaciores, & contraria opinio
nunquam placuit Ioan. Crot. & credit eam falſiſ-
ſimam *in d. rep. l. ſti. pul. hoc modo concepta n. 83. idem et-
iam firmat Rum. d. conſ. 51. n. 16. vol. 1.* dicens quod tunc
demum mentio hæredum facit donationẽ cauſa
mortis tranſire in donationem inter viuos, quãdo
vt donatio cauſa mortis valere non poteſt, alias
ſec⁹, ex quib. ꝓ donatione cauſa mortis reſpõdeo.

S V M M A R I A.

1 *Conditionem ſi ſine filiis deceſſerit, nepotes ex filio de-
ficere facit, & patruum excludit.*
2 *Prohibitio de non alienando extra familiam non im-
pedit quo minus in ſucceſſorem ab inteſtato bona
tranſeant.*
3 *Fœmina contemplatione maſculorũ excluſa, non ex-
tantibus maſculis admittitur ad ſucceſſionem.*
4 *Teſtator proprias filias excludens, multo magis neptes
ex filio excludit.*
5 *Prohibitio de non alienãdo extra familiam fauore ma-
ſculorum facta dicitur.*
6 *Deſcendentium ſuorum appellatione fæminæ non com-
prehenduntur.*
7 *Teſtator neptes ex filio excludit, quia curæ paterna il-
las dimittit.*
8 *Species diſcretiua a genere, non includitur ſub genere.*
9 *Expirat conditio ſi ſine filiis deceſſerit, quando ſubſti-
tuti ſunt deſcendentes teſtatoris.*
10 *Subſtitutionis verba ad perſonam teſtatoris relata fi-
deicommiſſum continent, ad perſonam vero hære-
dis, directam ſucceſſionem.*

QVÆSTIO CXVIIII.

1 Videtur dicendum quod teſtatoris neptes ex
filio faciãt deficere conditionem fideicõmiſ-
ſi filiis iniuncti, ſi alter eorum ſine filiis diem ſuũ
obierit, patriſque in locum ſiliæ ſuccedunt, & pa-
truum excludunt, eo etiam caſu quo de fœminis
diſcretiue mentionem teſtator fecerit proprias fi-
lias excludens ab vniuerſa ſucceſſione, *Alex. conſ.
38. per totum vol. 6. & alii, qui in add. ibi adducũtur. Curt.
Iun. conſ. 1 Senior. conſ. 63. n. 15. & alii plures quos refert
Mar. Soc. Iun. conſ. 168. n. 13. vol. 2.* & hanc partẽ ſequu-
ti ſunt doct. Bonon & Peruſini per ea conſulẽtes,
& tenuit etiam collegium Auinionenſe ſecundũ
prædictos, & pleniſſime hanc partem tuetur Pariſ.
*conſ. 41. per totum vol. 5. Ioan. Cephal. conſ. 45. & 46. vol. 1
per totum. Ferd. Vaſquius tr. de ſucc. lib. 3. §. 27. lim. 31. ſub*
2 *n. 4. p. 1.* Imo etiam ſi teſtator vetuit ne bona ſua ali-
enentur extra familiam, illius neptes patri ſuo ab
inteſtato, & ex perſona patris eorũ auo ſuccedũt,
quia prohibitio de non alienando extra familiam
non impedit dominii translationem etiam in ex-
traneum ſucceſſorem ab inteſtato ſuccedentem,
quandoquidem non voluntaria, ſed neceſſaria, &
non hominis, ſed legis eſt alienatio, ideoque quã-
uis contra voluntatem teſtatoris proximior ſuc-
cedit, *l. pater. §. cum inter. ff. de leg. 2. l. peto §. fratre vbi
bona gl. ff. eod. Bar. in l. ſi ita quis §. ea lege ff. de verb. obl. v-
bi Iaſ. poſt alios n. 44. Idem Iaſ. in §. diuus n. 101. l. filiusfami-
lias. ff. de leg. 3.* vbi dixit quod ſortis eſt deciſio, quia
contra voluntatem teſtatoris id euenit, & ſequitur
ibidem Rip. Crot. & alii, Alex. *conſ. 56. n. 6. vol. 1. Par.
conſ. 71 n. 27. & 28. vol. 3. Curt. Iun. conſ. 160. n. 10.* & eſt
communis opinio vt fere omnes ſupra relati affir-
mant, multo quidem magis ſuccedere debent
teſtatoris neptes de agnatione, & familia teſtatoris
exiſtentes, *arg. l. multo magis. C. de ſac. ſanct. eccl.* At ſi
3 nemo ex maſculis agnatis extaret, qui ex præſum-
pta mente teſtatoris eas excluderet tutius agerent,
& ſaltem fideicommiſſi iure ſuccederent, fœmina
enim excluſa intuitu & contemplatione maſculo-
rum, cenſetur excluſa exiſtentibus maſculis, alias
vero eis non extantibus, & ſuccedere nolentib. aut
non valentibus fęmina ſuccedit ex defectu ſeu re-
pudiatione, vel incapacitate maſculorum, nec. n.
fœmina facta eſt à teſtatore incapax, & inhabilis ad
ſuccedendum, ſed potius datus eſt ordo prælatio-
nis maſculorum ad fœminas, Bal. inter conſ. Ang.
*conſ. 281. n. 3. Dec. conſ. 598. n. 4. Alber Brun. tr. de ſtatutis
fœminas excludentib. art. 10. q. 3.* & hæc eſt communis
opinio inquit Bar. Cepol. *conſ. ciuilium 49. n. 20. cum*
4 *ſeq.* In contrarium facit dum proprias filias teſta-
tor non vocauit, imo expreſſe excludi voluit, ergo
multo magis filiorum filias, *l. ſi viua matre. C. de bon.
mater. Soc in l. cum auus. n. 8. ff. de cond. & demonſt. Barb.
inter conſ Alex. conſ. 52. per totum vol. 4. Ayrt. conſ. 130.
num. 9.*

5 Secundo ꝓhibitio alienationis facta vt bona in
familia conſeruentur, contẽplatione maſculorum
facta videt̃, per quos cõſeruat̃ familia, nõ aũt fœmi
narum,

harum, per quas agnationis memoria finitur, & quæ à propria agnatione diuitias auferunt, ſine quibus ſordeſcunt dignitates familiarum, idcirco neptes ex filio non cenſentur vocatæ, *Soc. d. leg. cum auus. n. 87. & conſ. 289. n. 14. vol. 2. Pariſ. conſ. 53. num. 32. volum. 3. & conſ. 25. num. 24. eod. volumine.*

6 Tertio idem ſuadent hæc verba † deſcendentes ſuos à teſtatore expreſſa, nam ſi de fœminis intelligerentur, fierent contra mentem teſtatoris, cũ per fœminas bona ſua transferrentur in deſcendentes alienos, quoniam fœminarum filii non matris ſed patris familiam ſequuntur, *Soc. inter conſ. Curt. Sen. conſ. 40. nu. 12. & ſeq. Bal. inter conſ. Ang. d. conſ. 281. nu. 4. idem Ang. conſ. 283. nu. 3. & alii plures quos citat Albert. Brun. d. tract. de ſtatutis fœminas exclud. art. 12. q. 9. n. 1. & art. 3. n. 4. Aym. conſ. 180. nu. 1. communiter hoc teneri affirmans, Soc. d. l. cum auus n. 87. & conſ. 245. n. 14. vol. 2.* licet ergo neptis ſit de agnatione, non tamen per eam conſeruatur agnatio teſtatoris, & licet ſit de deſcendentibus eius, non tñ per eam bona in deſcendentes teſtatoris permanẽt, ſicuti teſtator iuſ-

7 ſit. Quarto teſtator non filiationem, † ſed ſexum magis conſiderans proprias filias non vocauit, & à maſculis ſeparauit, merito eadem qualitate ſexus muliebris vigente in neptibus, dicendum eſt neptes non vocatos, ideo enim ſexum fœmineum excludi voluit, quia arbitratus eſt filios pro filiabus ſuis bonum capere conſilium, atque eis prouiſuros de qua ita iure naturæ filiis debita accumulata Trebellianica iure inſtitutionis eiſdem debita, & de bonis per eos acquirendis, cum vnuſquiſque præſumatur acquirere, & lucrari, *Soc. d. leg. cum auus. num. 80. colum. 41.* Quinto incluſio vnius qualitatis eſt alterius excluſio, quando enim de vno diſcretiue fit mentio, non continetur ſub altero, nec creditur includi, licet diſcretionis ratio non fuerit appoſita, quia ſpecies diſcretiua à genere non includitur ſub genere, *Bald. conſ. 156. in princ. volum. 1. ſequitur Dec. leg. 2. num. 99. ff. de reg. iur.* ob idque ſub nomine familiæ, & deſcendentium non debet includi fœmineus ſexus, cuius excluſiue, & diſcretiue facta fuit mentio.

9 Sexto partem negatiuam contra neptes ex filio pro patruis ſubſtitutis tenuerunt And. Barb. *inter conſ. Alex. 52. per totum volum. 4. Dec. conſ. 15. Soc. late per ſeptem columnas in leg. cum auus numer. 80. ff. de cond. & demonſtr. & pleriqui alii quos refert add. ad Alex. conſ. 38. vol. 6.* & ſubtiliſſime comprobat multorum auctoritatibus, ita quod nihil aliud in hoc articulo congeri poſſe videatur, *Maria. Socin. conſ. 168. per totum. vol. 2. dicens ſub num. 84. 86. 93.* & *ſequentibus* magis communem & receptam hanc partem eſſe, nec in iudicando aut conſulendo ab ea recedendum, & pro qua conſuluit collegium Florentinum & iure omnes Aduocati Curiæ Romanæ, Mandell. Alberi. *conſ. 19. per totum*, vbi magis communem, & pleniſſime Modernus Gerardus Ma zolus Regien. *conſ. 5. & 6. per totum*, vbi magis communem teſtatur. Io. Crott. *in l. filius famil. ex. §. diui num. 12. ff. de leg. 1. Boer. deciſ. 147. col. penult. & antepen. par. et.* vbi magis communis, & hæc concluſio procedat, quando ſubſtitutus eſt vnus ex deſcendentibus teſtatoris, in quibus terminis ſupra citati loquuntur. At ſi ſubſtitutus ſit extraneus, in hoc potiſſime diſſentiunt ſcribentes, & ad coniecturas confugiunt, de quib. plene ſcripſi ſupra, ſecundũ quas, vel alias voluptas teſtatoris, exquirenda erit. Præterea ad intelligentiã præmiſſorum quæritur, an deſcendentes teſtatoris ſuccedant per fideicom. teſtatori, an vero iure directo hæredi, Reſp. diſtinguẽdo an verba ſubſtitutionis ſint relata ad perſonã teſtatoris, vt quia dictum fuerit talẽ mihi ſubſtituo, vel ſit mihi hæres, & tunc fideicom. inducitur, per ꝗ teſtatori ſucceditur, an vero ſubſtitutionis verba reſpiciant perſonã hęredis, vt quia dictum fuit, talis eſto hæres filio meo, vel talem ei ſubſtituo, & tunc directa ſubſtitutio facta dicitũ, & eis iure directo ſucceditur, *Bal. in l. precib. n. 35. C. de impub. & aliis ſubſt. quam ibi ſequitur Paul. de Caſtr. n. 15.* cuius diſtinctionẽ pulcram, & veram eſſe dicit, & egregie cõprobat Rubeus Alex. *in repet. l. Gallus. §. quidem recte. n. 24. ff. de lib. & poſth.* Sebaſtia: Sapia: *in repet. l. Centurio n. 21.* opinionẽ Baldi veriſſimam eſſe dixit, & cõmunem refert ibi Lancellottus Galliaula, *n. 483.* & magis communiter teneri inquiunt Alex. *conſil. 13. n. 7. vol. 4. Aym. conſ. 131. n. 3.* & licet ipſe aliud ſentiat, non tamen propterea à cõmuni opinione recedendum eſt, ex quibus pro patruo, neptibus excluſis reſpondendum erit.

S V M M A R I A.

1. *Pater dotare tenetur eius filiam quamuis diuitem.*
2. *Legitima debetur filiæ etiam diuiti.*
3. *Dos filiæ debetur, etſi habeat bona propria, quorum vſusfructus patri non quæritur.*
4. *Dos promiſſa filiæ debetur, quamuis pater non ſit idoneus reſpectu numeri filiorum.*
5. *Pater à quo filia dotem promiſſam petit probare tenetur ſuam inopiam.*
6. *Pater qui promiſit dotem tam de bonis propriis quam maternis filiæ de ſuo tenetur in totum.*
7. *Auus non tenetur dotare neptem ex filio diuite.*
8. *Secus vero ſi filius ſit non ſoluendo.*
9. *Dos ab auo filiæ data aduentitia dicitur nõ profectitia.*
10. *Filia quam pater dotauit, cui auus teſtamento dotem legauerat vtramque dotem habebit.*
11. *Filia quam pater dotauit, cui teſtamento pater ipſe dotem legauit at vnica dote contenta ſit.*
12. *Filia quam pater dotauit, cui poſtea teſtamento dotẽ legauit vtramque conſequitur dotem.*
13. *Bona etiam in cauſam dotis alienari prohibita, poſſunt alienari quando alia non extant.*

QVÆSTIO CXX.

1 PAter pro filia dotem † genero paciſcens propriis patris ipſius bonis promiſiſſe videtur cũ onus dotationis paternũ ſit, & naturaliter debitũ etiã filiæ diuiti, Bart. Bal. Sal. & Ang. *in l. fin. per illum*
2 *tex. C. de dot. promiſſ.* Nam † veluti legitima debetur filiæ diuiti, ita & dos, quæ loco legitimæ ſuccedit, *§. aliud quoq; capit. in auth. vt cum de appell. cognoſ. l. quoniam nouell. 1. C. de inoff. teſtam. d. l. fin. C. de dot. promiſſ. & latius comprobant doct. in l. 1. ff. ſol. matr. & maxime Ripa. numero quinquageſimoquarto.* eſtque communis, & verior opinio ſecundum eum, quicquid in contrarium dixerit Bart. *in leg. mulier. §. cum*

proponeretur ff.ad trebell. & eandem communem o-
pinionem eſſe referût,& ſequuntur Crot. Thom.
Parpal. & alii *in dict.l.1.ff.ſol. matr. Bal. nouel. tract. de
dote parte ſexta.priuil.3.Io.Campeg. eod. tract. quaſt.16.
Maria Soci.Iun.conſ.79.nu.33.vol.3.*
3 Quod † procedit tametſi filia haberet bona
propria, quorum vſusfructus non acquireretur
patri per ea, quæ adducit Io. Crot. *in d. leg. prima.*
4 *nnmer.79.ff.ſolut.matr.* Imo pater ad ſoluendum do-
tem promiſſam compellitur ſi ſit idoneus faculta-
tibus reſpectu quantitatis promiſſum, quamuis
foret minus idoneus reſpectu numeri filiorum,
aut filiarum nondum nuptarum, vt decidit conſ.
Neapolit.*deciſ.179.per totam,ſequitur Pariſ.conſ.80.vo-
lum.3.* Tenet quoque Bald.de Bartholinis *in repet.*
5 *d.l.primo. num.78.ff. ſolut.matrim.* Habetque † filia
dotem conuentam petens, fundatam intentionē,
niſi pater probet eius inopiam, vt comprobant
Bart.Sal.& Aug.dum *d.l.finalem. C.de dot.promiſſ.*
ſummando dicunt, pater promittendo de pro-
prio obligatur, niſi ſit inops, dictio autem niſi, ſtat
exceptiue,& ponit caſum regulæ contrarium, Bal.
Sal.& reliqui *in l.actione.C.de tranſact.Pariſ.conſ.17.n.
22.volum.primo.* & expreſſius ponunt Io. Campeg.
*d.tract.de dote dict.quaſt. 6. & Thomas Parpalia in re-
pet.d.l.1.num.16.ff.ſol.matr.*
6 Limitatur † autem non procedere, quando pa-
ter in dotis conſtitutione expreſſerit, quod tam de
bonis propriis, quam de bonis filiæ maternis dotē
paciſcitur præſente filia, promiſſionique ſic factæ
conſentiente, tunc enim de ſuo pater in totum
dotaſſe non videtur, *Aret.d.l.1.num.1.ff.ſolut matr. &
idem ibi tenent Alex. num.17. Thomas Parpalia in repet.
ibidem num. 16.ex mente omnium ita teneri aſſirmans
Aym.conſ.84.num 6.* Auus vero non tenetur dotare
7 neptem ex filio, † qui tempore matrimonii diues
eſt,& de ſuo filiam dotare poteſt, *Salic.in d.l.fin.C.
de dot.promiſſ.Bal.in auth.res quæ.Cod. commu. de leg.A-
lex. & Iaſ.in leg.1. in gloſ.ſemper.ff.ſol.matr. Alex. conſil.
8.numer.8.volum.3.Barbat.conſ. 80. in 4. dubio volum.3.
Aym.conſ.219.num. 3.Maria.Soci.iun. conſ.79. numer 15.
volum.3.* vbi communiter Doct. hanc opinionem
firmare teſtatur, & magis communem & inſuper
æquiorem affirmat Barba.*dict.conſ.80.* Et quatenus
8 dicitur † onus dotandi neptem accitum eſſe *per
tex.in l.dotem dedit.ff.de collat.bonorum.* intelligitur
filio non ſoluendo exiſtente, vt præter ſupra rela-
tos tenuit Bald.*conſ.322.vol.3.Io.Baptiſta de S. Seueri-
no in repet.l.frater a fratre num.128.ff.de cond. indeb. A-
lex.conſil.154. numer.1. volum.2.* Et vbi † auus non
9 tenetur ſi dotem dedit, præſumitur potius datum
contemplatione neptis, quam filii,& aduentitium
iudicatur non profectitium, *leg.quæſitum, & quod
ibi not.ff.de leg.1.Alex.& Iaſ.in leg.qui in aliena.§. inter-
dum.ff.de acq.hered.Alex.d.conſ.8.numer.7.volum.3. &
conſ 42. numer.5. volum.7. Alcia. tract. præſump. reg.1.*
10 *præſumpt.17.num.3.* Idcirco † ſi pater filiam dotauit,
cui auus ſuo teſtamento certam quantitatem pro
dote legauit, filia dotem paternam, & legatum a-
uitum conſequatur, vt firmat Thom.Parpal. *in re-
pet.d.leg.1 num. 16.ff.ſolut. matr. Bened. Capra.conſilio
29.colum 1.per totum & probat quoque Dec.conſ.81.num.
6.in fin. Aret. conſ.17. num.15.* quam etiam opinionē
ſæpe conſulendo tenet Alex.*vt in d. conſilio 8. nume.
7.vol.3.& conſil.31.num.51.volum.4. & conſ.138.num.3.*
11 *volum.5.* At † ſi pater ſuo teſtamento dotem filiæ
legauit illamque poſtmodum nuptui tradens do-
tauit, præſumitur id feciſſe in compenſationem
legati antea ſibi in ſimili quantitate relicti, vt ple-
rique tenent, quos ſequitur Pariſ.*conſ.61.numer.27.
28.& 37.cum ſeq.volum.2.* communem referens, a-
12 liud vero dicendum eſt, quando † pater adhuc vi-
uens filiæ dotem dedit, & poſtmodum dotem ei-
dem teſtamento legauit, non habita mentione de
dote ab eo viuente ſoluta, tunc enim filiæ ius eſt
conſequendi vtramque dotem videlicet habitam
retinendi, & legata petendi, vt conſuluit idem
Capra *conſ.72.vlt.quæſt.* & adeo verum eſt onus do-
tandi filiam paternum eſſe, quod ſi pater teſtamē-
to cauit, & expreſſe prohibuit, ne etiam in cauſam
13 dotis alienetur certa pars bonorum ſuorum, quā
fideicommiſſo ſubierit, nihilominus bona à patre et-
iam ex cauſa dotis alienari prohibita, poſſunt in
cauſam dotis alienari, quando alia non extāt, quia
non eſt in poteſtate patris eximere ſe ab obliga-
tione dotandi filiam, quam ſententiam plene ad-
modum proſequitur Curt.Sen. *conſ.27.colum.4. &
5.*& moderni repetentes *in §.diui, l.filiofamilias. ff.de
leg.1.* Defectus enim poteſtatis paternæ id opera-
tur, quicquid in contrarium diſponat teſtator, nec
obſtat quod tenuit Ruin. *conſ.123. nume.10. volum.1.*
qui contrarium voluit. Quoniam ratio de qua
ſupra proxime communiter recepta eius ſenten-
tiam euertit. Non obſtat Alex.*conſ.56. nume.3.circa
finem vol 1.* ipſum namque impugnat Ripa *d.§. diui.
num.73.* quando non extant aliæ bona.

SVMMARIA.

1 *Priuilegium vbi interuenit datio æquiualēs illi tranſit in contractum.*
2 *Merita probantur per narrationem partium.*
3 *Principis narrationi ſtatur quando motu proprio facit.*
4 *Princeps priuilegium à ſe cōceſſum reuocat ſine cauſa expreſſione.*
5 *Princeps vel vniuerſitas diſponens præſumitur ex cauſa facere quando motu proprio procedit.*
6 *Iuſta cauſa dicitur quando reuocat ſola voluntate, quia ſola voluntate facta eſt.*
7 *Eleemoſynæ præſtatio reuocatur quando eſt ſimplex eleemoſyna.*
8 *Præfatio diſpoſitionis cauſam finalem oſtendit.*
9 *Priuilegii cauſa ceſſante, ceſſat priuilegium ipſum.*
10 *Princeps atque communitas ex cauſa publica vtilitatis à contractu ſuo recedit.*
11 *Priuilegium ex noua cauſa damnoſum apparens reuocatur.*
12 *Priuilegium ex falſa cauſa obtentum non tenet.*
13 *Verba narratiua probant cauſam immunitatis quādo motu proprio conceditur.*
14 *Motus proprius Principis non præſumitur, niſi in literis exprimatur.*
15 *Qualitas quæ præponderat illa præualere debet.*

QVÆST.

QVÆSTIO CXXI.

1 EXemptio à mag. conſ. elargita non fuit mere
gratioſa, ſed conceſſa intuitu, & contempla-
tione meritorum præcedentium erga ciuitatē re-
troactis temporib. ab ipſo. N. exhibitorum, quo-
ties enim ex parte gratiā ſeu priuilegium recipien-
tis, interuenerit datio vel factū habens cū illo per-
petuam cōmemorationem non priuilegii naturā
retinet, ſed in contractum tranſit, propter eaq; ad-
hibitum concedentis reuocari non poteſt, nempe
etiam Princeps contrahendo vtitur iure cōmuni,
& ex cōtractu efficaciter obligatur, Bart. in l. omnes
populi. quarta q 3. quæſtionis principalis. ff. de inſt. & iur.
& poſt eum reliqui ſcribentes, Bal. in l. qui ſe patris nu. 13.
& 14. Cod. vnde lib. Roma. conſ. 436. Dec. conſ. 286. Pariſ.
conſ. 11. n. 4. cum pluribus ſequentib. vol. 4. Affl. deciſ. 392.
2 n. 10. Grammat. deciſ. 65 n. 23. cum ſeq. Et † ſi de meritis
N. alias non conſtat quam per narrationem factā
in partito obtento, in mag. conſilio, immunitatē
ipſam concedente, id ſufficere videt̄, quoniā verba
enunciatiua probant inter contrahentes in his,
quæ ipſi diſponere poſſunt, & à libera voluntate
partium dependent, Bart. in l. ſi forte. ff. de Caſtr. pe-
3 cul. Bertrau. conſ. 154. num. 16. vol. 3. Standum † eſt e-
nim narrationi Principis, ēt de facto alieno, quā-
do in ea fundatur eius intentio, & motu proprio
diſponit, Grau. deciſ 65 n. 61. Alex. conſ. 112. nu. 2. vol. 7.
Io. Lupus tracta. de libert. eccl. ſi q. 1. nu. 4. dicentes hoc
communiter tenere doct. in clem. vnica de pro-
4 batio. Contrariū † verius eſſe reſpondeo, quia pri-
uilegium gratioſum ſubdito conceſſum in termi-
nis ſimplicis priuilegii, & gratiæ conſiſtens poteſt
à concedente principe, vel cōmunitate adhibitū
quandocunq; reuocari, etiam ſine cauſſæ expreſ-
ſione, q̄ nihilom n' præſumit̄, etſi expreſſa nō fo-
ret, Innoc. per illum tex. in c. in noſtra. de iniur. & dam.
dat. Abb. Felin. Dec. & alii in c. nouit de iudic. Affl. deciſ.
5 392. n. 15. Dec. d. conſ. 286. n. 4. Soc. conſ. 87. n. 13. vol. 3. In †
his enim quæ iuris ſunt poſitiui, omnimodā po-
teſtatem habet princeps vel vniuerſitas, & diſpo-
nendo aliquid de nouo ſiue diſpoſita reuocando,
præſumitur ex cauſa facere, quādo motu proprio
facit, & non ad partis inſtantiam, non enim de fa-
cili ſine cauſa hoc facere debet, quoniā citra pec-
catum id facere nequit, Abb. in c. quæ in eccleſiarum. de
conſt. vbi Felin. Dec. & alii quos ipſi adducut Affl. deciſ. 46.
n 3. cum ſeq. Rom. conſ 436. n. 22. & dicitur iuſta cauſa,
quia ſola voluntate fit conſtitutio, & ſola volunta-
6 te fit † relaxatio. Curt. iun. conſ. 1. n. 34. Soc. d conſ. 87. n.
13. volum. 3 Pariſ. d. conſ. 11. in princ. vol. 1. Affl. d deciſ. 46.
7 Mart. Lauden. tract. de priuil. q. 66. Facit † quoq; quod
conſueta eleemoſynæ præſtatio à concedente
reuocari poteſt, quando eſt præſtatio ſimplicis e-
leemoſynæ, Alex. conſ. 209. num. 13 vol 2. Alex. Iaſ. & a-
lii in l. non amplius. §. 1. ff. de leg. 1. Corn. conſ. 235. volum. 2.
8 Gozad. conſ. 22. Secundo comprobant † narrata in
prætatione immunitatis, ſeu partiti in cōſilio ob-
tenti, ex qua intentio diſponentis deprehenditur,
& cauſa finalis l. reg. §. penult. ff. de iur. & fact. ignor.
Curt. iun. conſ. 185. n. 2. Cauſa vero immunitatis fuit
vt ſuccurreretur. N. facultatibus fere collapſo ob
grauem iacturam, & fortunam aduerſam, quæ ipſi
ſuperioribus diebus accidit, ne ipſum & illius fa-
miliam in perditionem ire contingeret, vt hæc ſe-
rioſius in partito obtento narrantur, at cum in
præſentiarum ſumptus N. ſubleuatus appareat, &
ditatus valde, neq; ſubſit ſuſpitio aliqua perditio-
nis ſuæ, atq; eius familiæ, & ſic priuilegiis cauſa
ceſſet, ceſſare debet priuilegium, & immu-
9 nitas conceſſa, c. cum ceſſante de appell. l. ex facto. ff. de
vulg. & pupill. vbi late Aret. Iaſ. & Ripa. Gram. deciſ 65. n.
49. Boer. deciſ. 31. Soc. conſ. 150. n. 17. Tiraq. tract. ceſſante
cauſa. parte 1. n. 203. & caſus iſte deciditur ex tex. in l.
Cura. § deficientium. ff. de muner. & honor. vbi deficiē-
tium facultatibus immunitas, aucto patrimonio
euaneſcit, facitq; Bart. in l. non tantum. §. eoi. ff. de ex-
cuſ. tut. vbi ꝙ paupertati priuilegia conceſſa pau-
pertate ceſſante, ceſſant priuilegia illi impertita,
10 vt late Tiraq. in loco ſupra citato num. 193. Tertio licet †
Princeps atq; cōmunitas proprio contractu obli-
getur, nec regulariter contraueniri poſſit, nihilo-
minus ex cauſa publicę vtilitatis conceditur à pro-
prio contractu, cū ſubdito celebrato recedere, Iaſ.
in l. Barbarius n. 34. ff. de off. prat. Felin. & alii in c. 1. n. 6.
de probat. & in d. c. nouit. de iud. Io. Baptiſta de S. Seuerino
in repet. d. l. omnes populi n. 107. vbi & Crot. nu. 98. Roma.
conſ. 910. & conſ. 436. Alex. conſ. 216. vol. 2. Dec. conſ 326.
Reſtaurus Caſtaldus tract. de Imperatore queſt. 55. & 114.
11 Comprobatur † quia priuilegiū conceſſum quod
ex noua cauſa apparet eſſe concedenti damnoſum
non eſt ſeruandum, c. ſuggeſtum vbi Abb. poſt Innoc. &
alios de decimis, & ibi Gloſ. ait quod ſecundum varie-
tatem temporum, ac rerum priuilegia variari de-
bent, Bertran. conſ. 108 n 5. vol. 3. Felin. d. c. nouit de iud.
n. 7. & in indiuiduo Curt. Iun. conſ. 61. 14. quod pro-
prie noua & inſolita grauamina licet immunita-
tem à collectis conceſſam reuocare, etiamſi in cō-
tractum cum ſubdito celebratū tranſiiſſet huiuſ-
12 modi conceſſio vbi communē refert. Quocirca †
quia communitas ære alieno premitur, publi-
coſq; præuentus diſtrahere cogitur, vt contribuat
oneri nuper nobis indict. à Scel. Papa non iniuria
communitas immunitates cōceſſas reuocare po-
teſt. Quarto & vltimo priuilegium tanq̄ ex falſa
cauſa obtentum nō tenet, c. inter dilectos de fid. inſtr.
vbi poſt Inno. Abbas Felin. & alii, idem Felin. d. c. nouit. n.
7. Gram. deciſ. 59. n. 3. Dec. conſ. 576 n. 8. Hic vero iactu-
ra d. N. modica fuit, nec talis qualis in partito ob-
tento narratur merito immunitate ſibi indulta
carere debet, ex præmiſſis ſublata ſunt contraria,
nihilominus ſpecialius reſpondendo. Non obſtat
13 quod † verba narratiua de facto alieno probant,
quando in illis fundatur intentio Principis, aut
cōmunitatis reſcribentis. Id enim verum eſt quā-
do communitas motu proprio immunitatē con-
cedendo procedit, ſecus ſi ad partis inſtantiā, quia
per importunitatē concedere præſumitur, & non
probant tunc verba narratiua, niſi alias conſtet de
narratorum veritate, Alex. d. conſ. 112. vol. 7. Dec. conſ.
176. n. 8. Curt. Sen. conſ. 20. n. 12. & Iun. conſ. 170. nu. 25. &
conſ. 61. n 13. & confirmāt alii ſupra allegati. Motus au-
14 tem † proprius principis aut cōmunitatis nō præ-
ſumitur niſi in literis conceſſionis id exprimatur,
cap. ſi de motu proprio. de præben. in 6. Caſſador. deciſ. 7.
de ap-

de appell.Iaſ.in l. ſi quis iniquũ.ff. quod quiſque iur. Alex.
15 *d.conſ.112.vol.7.Gram.dict.deciſ.59.num.* . Secundo †
Mag. conſilium inductum fuit ad immunitatem
concedendam intuitu principaliter iacturæ &
exterminii d. N. quod verum non fuit vel ſaltem
modicũ, & licet aliquorum meritorum expreſſio
ſubſequuta fuerit, cũ præponderet qualitas priui-
legii gratioſi, illa præualere debet, & operari, vt cẽ-
ſeatur conceſſio à liberalitate communitatis ori-
ginem trahens, tametſi merita aliqua præceſſerint
quę parua fuerũt, quæ cauſam dare immunitati nõ
potuerunt. *l. quæritur. ff. de ſtat. hom. Corn. conſ. 45. vol.*
4. Reſtaur. Caſtald. d. tract. de Imperatore quæſt 114. nu.
12. Quare concluditur Mag. dominis electis a con-
cilio eccleſiaſtico eſſe liberam, & commodam fa-
cultatem reuocandi immunitatem prædicti N.
& eleemoſynas aliis deſtinatas, de quib. fit mẽtio in
partito ad ſubleuandam Mag. communitatem in
ſolutionem vnius pro centum ſiue compoſitionis
illius loco ſubrogatæ, à S.D.N.PP. Paulo IV. im-
poſitæ, & ad ſuccurrendum aliis eiuſdem com-
munitatis indigentiis, quæ illam opprimunt.

S V M M A R I A.

1 *Sententia per teſtes probari poteſt.*
2 *Neque neceſſe eſt eos deponere ſententiam in ſcriptis latam.*
3 *Sententia præſumitur rite, & recte lata poſt rem iudicatam.*
4 *Conſuetudine non ſoluendi datium acquiritur liberatio.*
5 *Præſcriptio currit ciuitati ex negligentia adminiſtratorum illius.*
6 *Præſcribitur contra ciuitatem, cameram Fiſcalem nõ habentem æque ac contra priuatum & n. 8.*
7 *Exactio datii cauſam continuam habere dicitur.*
9 *Interpellatio vnius, & alterius recuſatio requiretur in actibus voluntariis, ſecus in neceſſariis.*
10 *Scientia præſumitur eius quod publice notum eſt.*
11 *Conſiliarii ciuitatis populum repræſentant.*
12 *Tempus cuius initii non eſt memoria habet vim priuilegii.*
13 *Tempus immemorabile quomodo probetur.*
14 *Tituli, & bona fides allegatio tunc non requiritur.*
15 *Teſtis negatiuam aſtruens ſuſpectione non caret.*
16 *Actus negatiui probantur curſu temporis, niſi negatio probetur.*
17 *Teſtis negatiuam deponens qualiter concludenter probet.*
18 *Negatiua probatur negatio iudicii, & hic habetur.*
19 *Teſtis vnius de facto propoſitio non plene probat.*
20 *Niſi de facto eius negatiuo deponat.*
21 *Negatiua coarctata ad certas perſonas eſt probabilis.*
22 *Negatiua probatur per famam.*
23 *Fama cum vno teſte plene probat.*
24 *Teſtes de vniuerſitate probant quando agitur de intereſſe publico. Secus quando agitur de intereſſe ſingulari.*
26 *Teſtis de cuius intereſſe principaliter non agitur dicitur idoneus.*

QVÆSTIO CXXII.

1 SEntentia quamuis in † ſcriptis promulgari de-
beat, *leg. 1 & 2. C. de ſent. ex breui recitan. c. fin. de re*
iud. in 6. attamen ſcriptura non requiritur ad eſſe,
& ſubſtantiam ſententiæ ſed ad maturiorem iudi-
cis deliberationem, ideoque per teſtes poteſt ſen-
tentia probari etiam non probata amiſſione in-
ſtrumenti ſententiæ. *Abb. in c. ſicut nobis num. 24. de re*
iud. Rota deciſ. 19. de re iud. in nouis. Felin. dict. cap. ſicut
nobis num. 10. & 39. & not. in e. Albericus de teſtibus. atq;
2 teſtes de tenore † ſententiæ atteſtantes neceſſe nõ
habent deponere eam in ſcriptis latam fuiſſe,
quoniam ſcriptura tanquam ſolemnitas intrinſe-
ca præſumitur interueniſſe. *Abb. Imol. Felin. & alii d.*
3 *c. ſicut nobis* & † ex quo ſententia iam diu in rem iu-
dicatam tranſitum fecit, præſumitur pro ea con-
tra præſentes lata, tam quoad proceſſum, & eius
rectitudinem, quam quoad ſententiæ iuſtitiam, i-
mo, & ſi contra contumaces lata ſit, eundem ope-
ratur effectum poſt biennium à die latæ ſenten-
tiæ lapſum. *c. quoniam contra de probat. l. ſciendum. ff. de*
4 *verb. oblig. Alex. conſ. 136. num. 13. volum. 20.* Secundo †
rei conuenti immunitatem non ſoluendi petitum
datium acquiſiuerunt ex conſuetudine præſcri-
pta, nempe conſuetudine non ſoluendi acquiri-
tur liberatio datiorum & gabellarum. *l. ſi publica-*
nus. §. fin. & Gloſ. penult. in §. præcedenti. ff. de public. &
vectigal. & in l. licitatio. §. earum. ff. eod. Corn. conſ. 22. vol.
3 Bertachin. tract. de Gabellis parte prima quæſt. 10. nu. 3.
5 Præſumptioque † currit contra ciuitatem ex ne-
gligentia adminiſtratorum eius qui datium exi-
gere non curarunt, *Bart. in l. Imperatores. ff. de pact.* &
ante eum Odofred. ibi, quem Bart. non allegat,
idemque tenet ibidem Bal. & Alberic. *per l. aduer-*
6 *ſus. C. de vſur.* Et † poteſt contra ciuitatem Came-
ram Fiſcalem non habentem præſcribi, quemad-
modum contra priuatum, *notatur in l fin. C. de ſacr.*
ſanc. Eccleſ. vbi Paul. de Caſtr. num. 8. Aret. conſ. 53. & late
Balb. tract. præſcript. quæſt. prima. 3. partis quinta partis
7 *principalis.* Exactioque † Gabellæ ſiue datii habet
cauſam continuam, *Bal. c. tua nos. de iureiur. Felin. c.*
de quarta num. 37. de præſcript. Bertachi. loco præcitato n.
31. licet de prædictis mentionem non faciat, quare
debet ſufficere tempus decem annorum ad com-
9 plendam præſcriptionem, interpellatioque à †
datiariis facienda, vt datium ſolueretur reorum-
que contradictio, non requiritur in actibus ne-
ceſſariis, in quibus ſufficit caſum eueniſſe, quo a-
ctus ille exerceri potuiſſet, vt late firmat Aym.
conſ. 111. num. 21. vol. primo. ex pluribus ibi per eum
10 adductis. Accedit † ſcientia, & patientia ciuitatis
in non exigendo datium, de qua ex publica fama,
conſtat enim illam ſciuiſſe datium non fuiſſe ex-
actum, ex eo quod eius, quod publice notum eſt,
præſumitur ſcientia *Gloſ. ſingul. in leg fin. ff. de decr.*
ab ord. facien. l. ſi tutor, cum gloſ. Cod. de pericul tuto. At-
que etiam alias præſumptiue, & ex coniecturis
probatur hæc populi ſcientia, cum difficulter poſ-
ſit probari, *Corn conſ. 268. num 12. volum. 4. Papien. in*
forma libelli in act. confeſſ. Glo. l. ſeruitus num. 25. Veriſi-
mile autem eſt ex quo diu lis olim agitata fuit
inter ciues, & datianos ciuitatis ex vna atque reos
con-

conuentos ex altera parte, quod lis ipſa, atque etiam non exactio dotis venerit in notitiam populi,
11 ſeu † ſaltem Conſiliariorum, qui vicem populi gerunt. *l. 2. C. de decur. lib. 10. Bart. l. nō ambigitur. ff. de leg.*
12 *Corn. conſ. 236. n. 15. vol. 2.* Tertio † loco ſecure agere videtur tempore videl. immemorabili, quod priuilegii à Principe obtenti vim habet, & pro veritate habetur. *c. ſuper quibuſdam §. præterea de verb. ſignif. c. fin. de præſcript. in 6. Alex. conſ. 6 vol. 1. Dec. conſ. 85. Iaſ. l. de quibus. ff. de leg. & latiſſime Balb. d. tract. de præ-*
13 *ſcript. 6. q. 2. partis 3. partis principalis.* Quod † tempus immemorabile concludenter probant teſtes dicentes communem opinionē eſſe, & publicam vocem, & famam, quod non eſt memoria in cōtrarium apud aliquos viuentium, quod petitum datium vnquam ſolutum fuerit, *Felin. c. cum cauſam nu. 9. de probat. Alex. conſ. 125. n. 1. vol. 2. Balb. in loco ſupra citato n. 24.* Neque tunc tit. vel bonæ fidei vel ſcien-
14 tiæ † ciuitatis probatio, vel alleg. requiritur, *Alex.*
15 *d. conſ. 6. vol. 1. Dec. d. conſ. 85. & Balb. vbi ſupra* Neque † aduerſatur quod teſtes ſuſpitione non carent ſuper negatiua deponentes, dum probare nituntur ſolutiones datii petiti non factas, *Bald. & Alex. in l. actor. C. de probat. Aug. in l. Lucius de his qui not. infam. & in leg. ſi per alium. §. docere. ff. ne quis eum qui in ius. Dec.*
16 *conſ. 173. num. 3.* Reſp. primo † quod in actibus factum non requirentibus, atque negatiuis, eſt probatio probata, quando curſus temporis probatur, niſi affirmatiua probetur, *Bal. conſil. 315. num. 2. vol. 3. Corn. conſ. 142. n. 11. vol. 3. & conſ. 262. n. 2. vol. 4. Aym. d. conſ. 11. num. 11 vol. 1.* Secundo † ſi teſtis negatiuam
17 deponens reddit rationem ſui dicti concludentem explicite, vel implicite, videl. quod actus fieri non potuiſſet, quin ipſe vidiſſet, vel audiuiſſet, aut ad eius notitiam perueniſſet, idque veriſimile ſit, negatiuam concludenter probat, neque falſi ſuſpitionem incurrit, *Bart. leg. prima. §. hoc interdicto ff. de itiner. actuque priuat. Alex. & Iaſ. leg. in illa ſtipulatione. ff. de verb. oblig. Felin. poſt Bald. in cap. 3. loco de probat. Gram. deciſ. 56. nu. 4. Alex. conſ. 43. nu. 13 vol. 4.*
18 *Dec. conſ. 94.* Tertio non ſolutio datii † cum non poſſit naturalibus ac ſenſitiuis probationib. probari, quia eſt actus priuatiuus, poterit talem probari per eum modum, quem tradit Bart. *d. l. in illa ſtipulatione, Felin. dict. cap ſicut. de re iudic.* videlic. implorando iudicis officium, vt mandet fieri inquiſitionē in libris datiariorum, an ibi aliquæ datii ſolutiones deſcriptæ ſint, & ſi nullæ reperiantur, referant iudici quorum relatione ſtandum erit, *l. 1. Cod. de exact. tribu. lib. 10. Affl. deciſ. 324. numer. 13. Aym. conſ. 138. nu. 5. vol. 1. Martinus de Fano tractatu de negatiua probanda num. 8. Gramma deciſ. 59. num. 15.*

19 Quarto † licet alias vnico teſti de facto proprio deponenti non plene creditur, *Alex. in leg. 2. § ſi abſens ff. ſi ex nox. cauſa agatur Iaſ. l. nec in ff. de acq. hered. Curt. tract. de teſtibus. concl. vltima. Mars. Soc. iun. conſi. 61. num. 8 conſ. 62. n. 6. volum. 1.*

20 Si de facto † proprio negatiuo teſtis vnicus deponat, plene illi creditur, *Bald. in l. n. qui putat. in fin. ff. de acq. hered.* quem ſequuntur Ang. Paul. Imol. Roma. Aret. & alii *in leg. ſequenti*, & eſt ſecundum Aret. ratio, quia teſtis deponens ſe aliquid non fecisse non poteſt habere conteſtem, & ſi alius affirmaret teſtem actum illum non feciſſe, probaret negatiuam facti alieni, quæ non eſt proba-
21 bilis. Idipſumque † comprobatur, quia negatiua coarctata ad certas perſonas dicitur eſſe probabilis, Abb. Bal. Imol. Felin. & alii *in dict. cap. 3. loco*
22 *per illum textum de probat.* Quinto † per famam negatiuam plene probatur. *cap. præterea. de teſtibus. c. cum cauſam de probat. Felin. poſt Ant. de Butrio & alios in c. veniens. il. primo de teſtibus, Dec. conſ. 652. Martin. de*
23 *Fano d. tract. de negatiua probanda. num. 6.* famaque cōiuncta cū vno teſte plene probat. *l. admonendi vbi not. ff. de iureiur. Cepolla conſilio 30. ciuili num.* & eſt com-
24 munis ſecundum eum. Et † licet ſinguli de vniuerſitate ſint idonei teſtes, quando agitur de cōmodo vniuerſitatis in vniuerſo, *dict. c. 3. loco de probat c. inſuper de teſtibus, & communiter ſequuntur ſcribentes ſecundum Dec. ibi n. 6. Alex. conſ. 68. n. 14. vol. 2.* Et
25 ſecus ſit, † quando agitur de commodo ſingulorū ſingulariter, vt ſi de paſcuis, & nemoribus agatur, in quibus ſinguli de vniuerſitate ligna cædere, & beſtias in paſcuis habere poſſint, quia non erunt idonei, vt tenuit Ioannes Andr. *in c. cum nuntius. de teſtibus, quem ſequuntur Felin. & Dec. poſt alios in d. c. inſuper, & late Steph. Aufr. tract. de reprob. teſtium, in verbo teſtes inhabiles, Aym. de antiquitate temporum 1. parte num. 17. & ſeqnen.* Hoc non aduerſatur, quominus dicantur idonei teſtes, quoniam non agitur de eorum commodo & vtilitate particulari, cum ipſi non exerceant, neque in futurum exercere inten-
26 dant artem, cuius datium petitur. Accedit † quod teſtis de cuius intereſſe principaliter non agitur, ſed tantum in conſequentiam non debet cenſeri minus idoneus, *Alex. conſ. 78. nu. 2. volum. primo.* Vbi rector eccleſiæ conuentus ad decimas probat cōſuetudinem non ſoluendi decimas per alios Doctores eccleſiarum eiuſdem loci, idemque repetit *conſ. 172. n. 7. vol. 2.* cum iis quæ ibi addita ſunt, quod omnino videatur, vbi Calligarius à datiario impetitus probat per alios Calligariam exercentes cōſuetudinem non ſoluendi datium petitum, quocirca bonam cauſam fouere exiſtimo reos conuētos, datarioſque ſuo & ciuitatis nomine præſens iudicium agitantes, ſuccumbere debet.

SVMMARIA.

1 *Mulier prægnans defuncto viro quando ventri curatorem dari petat.*
2 *Mater tutelam aſſumens ſeruet hæc quæ hic remiſſiue dicuntur.*
3 *Mater tutelā recuſans, inſtet de tutore filio prouideri.*
4 *Mater quæ pro tutrice ſe geſſit in quas pœnas incurrit.*
5 *Etiam ſi patruus vtiliter adminiſtrauit.*
6 *Mater multis ex cauſis excuſatur ob non petitum tutorem.*
7 *Mater ad ſecundas nuptias tranſiens non petito tutore filio, ſucceſſione priuatur.*
8 *Matre ad ſecunda vota tranſeunte non reddita adminiſtrationis ratione, ſecundus maritus tenetur.*
9 *Vidua inhoneſte viuens an priuetur dote.*
10 *Pupillus penes ſubſtitutum an educari debeat.*

QVÆ-

QVÆSTIO CXXIII.

1 MVlier prægnans † relicta ab eius viro defuncto ſi non petierit curatorem ventri ſuo dari, iure ſucceſſionis priuanda eſt, ſi poſt 30. dies à morte mariti natus ſit puer, nam ſi ante ſit in lucem editus, tunc excuſatur, neque ſucceſſione priuatur puero mortuo, *Bart. per illum tex. in leg. 2. §. ſi mater. ff. ad Senat. conſ. Tertul. Bal. in l. matres nu. 4. cum aliis ibi additis. C. eod. tit. Bart. in leg. prima §. eleganter. ff. de liber. agnoſ. & conſ. 22. homo Accurſole num. 4. in fin. Imol. in c. ex parte. num. 8. de appell.* & licet mater puero nato babet annum ad aſſumendã tutelam, ſecus tamen eſt, cum puer eſt in vtero, quia tunc periculum eſt in mora, & fauorabilior eſt cauſa partus in vtero quã pueri, ſecundum Bal. *d. l. matres num. 4.*

2 Secundo † ſi mater nato puero tutelam illius gerere cupiat, detur coram iudice tutelam agnoſcere, ſeruatis de iure ſeruandis, quæ enumerant Capit. *deciſ. 50. per totam. Dec. conſ. 246. numer. 7. Berterand conſ 190. num. 4. & 7. vol. 3. & conſ. 254. volum. 6.*
3 *eod. vol.* At † ſi nolens ipſa filii tutelam aſſumere, Infra annum à morte viri, non curauit de tutore illi prouideri, ſucceſſione impuberis filii defuncti priuari debet, *dict. leg. ſciant. C. de legit. hered. §. fin. inſti. de ſenatuſconſ. Tertul. vbi late Aret. & Dec. dict. c. ex parte M. in 6. Alex. conſ. 185. num. 10. volum. 6. cum multis ibi additis, Pariſ. conſ 41. numer. 56. volum. 2.* Et eſt communis, ſicut fere omnes præcitati cõfirmant.

4 Tertio † licet pro tutrice ſe gerat, & de facto vtiliter adminiſtret, quia tamen id minus legitime facit, pœnas à iure indictas contra matrem tutorem non petentem non euadit, *Gloſ. per illum tex. in dict. l. 2. §. ſi mater in verbo nec legitime. ff. ad Tertul. quam ibi ſequitur Bart. & Bald. in l. precibus num. 18. Cod. de impuber. & aliis ſubſtit. Sal. in leg. ſciant. num. 2. Cod. de legit. hered. Dec. d. c. ex parte M. nume. 5. de appell. Curt. Sen. conſ. 66. num. 16. Gozad. conſ. 17. num. 5. Neuizan. Sylua nuptiali libr. 2. ampliat. 4.* vbi ponit ampliationes, & limitationes *ad d. l. ſciant.* Minuſque excuſatur ſi
5 patruus † vel alius vtiliter adminiſtraſſet, *Pariſ. conſ. 86. num. 19. & ſeq. volum. 1. & conſ. 85. num. 21. vol. 2.*

6 Excuſatur autem † mater & à ſucceſſionẽ filii propter non petitum ipſi tutorem, non repellitur multis ex cauſis, quas enumerat Gloſ. *in leg. matres. C. ad Senat. conſul. Tertull. & ibi Salic. & alii.* & quas fuſiſſime recenſet Neuizanus *in loco ſupra citato nu. 53. ad quem recurre, & ad Hoſtien. tit. de delict. puerorum, §. illud.* vbi decem caſus ponunt, in quibus excuſatur.

7 Quarto † ad ſecundas nuptias mater tranſeundo non petito tutore, & non reddita ratione adminiſtrationis ſucceſſione filii priuatur. *l. omnem. C. ad Tertul. Auth. eiſdem pœnis. Cod. de ſecund. nupt. Soc. conſ 39 num. 11. volum. 1. Dec. conſ. 246. num. 7. plene Io. de Garronibus in dicta auth. eiſdem pœnis. in 3. not.*

8 Quinto † maritus tenetur pro debito vxoris per eam contracto ex mala tutelæ adminiſtratione, antequam ad ſecunda vota tranſiret, *l. ſi mater. cum concord. adductis per Gloſ. ibi, in verbo obnoxia. C. in quib. cauſ. pign. vel hyp. tac. contrahatur. vbi Bald. & Sal. Soc. conſ. 180. num. 2. volum. 2. Boer. deciſ. 200. num. 1. parte prima. Ioannes de Garronibus in rubr. C. de ſecundis nupt. 28. pœna,* quod procedat in matre legitima tutrice, & facit Dec. *conſ. 591. per totum, & maxime numer. 4.*

9 Sexto † ſi quis ſcire cupiat an vidua inhoneſte viuens patiatur pœnas ſecundò nubentium & an priuetur dote, videat Paul. de Caſtr. *conſ. 142. per totum vol. 2.* Neuizanum *in ſilua nuptiali lib. 2. nume. 42.* vbi copioſe ſcribit, & tenet partem affirmatiuam, quod priuetur dote, & exceptione ſtupri poſſint ſe tueri hæredes mariti, & dotem ſibi retinere. Cõtrariam opinionem late tenet Aym. *conſ. 105. nu. 24. volum. 2. Io. de Garronibus repetit. dicta Auth. eiſdem pœnis num 18. Cod. de ſecund. nupt. cum diſtinctione quam*
10 *ibi tradit.* Sed quid † ſi pater teſtatus decedens penes ſubſtitutum, puerum educari iuſſerit. Dic quod licet tex. *in leg. 1. ff. vbi pupill. educ. debeat*, diſponat quod nonnunquam à voluntate patris recedic Prætor, non tamen illi neceſſitatem imponit, ſed iudicantis diſcretioni arbitrioque committit, quaſi quod eo ipſo quod eſt ſubſtitutus non reddatur ſuſpectus, vt inſidietur vitæ pueri, ſed tunc demum cum rationabiles ſuſpitionis cauſæ ſubſiſtunt, in dubio vero voluntatem patris, ſi alia in contrarium non concurrant iudex ſequi debet, & mandare pupillum educari penes ſubſtitutum, cuius fides, & integritas patri nota, ab eo approbata cenſetur, vt melius cæteris firmat Bal. *in leg. 2. ff. vbi pub. educ. deb.* & ante eum ibidem Alberic. vbi inquit regulare eſſe, quod voluntas patris ſeruetur & contraria ſunt ſpecialia, ad idem Bald. *conſ 487. volum. 5. Soci. conſ. 193. volum. 2. Corn. conſ. 198. num. 2. vol. 1. Pariſ. conſ. 56. colum. 1. vbi plene volum. 1. Idem Pariſ. in additione ſatis copioſa ad Bart. in l. 2. C. vbi pupill. educ. deb.* Ego vero de facili cauſas ſuſpitionis admitterem, niſi eſſet ſingularis, non communis integritas ſubſtituti, prout etiam conſiderant Pariſ. & alii de quibus ſupra. Quoniam ſenſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcẽtia ſua *Geneſis cap. 8. circa finem.* Neque ſubſtitutus, huius tentationis periculo facile ſe ſubiiciat, quoniam qui amat periculum peribit in illo. *Eccleſiaſtici cap. 3. circa finem.*

SVMMARIA.

1 *Lucrum ſtatuti marito defertur etiam in bonis fideicom. ſubiectis nomine dotis ipſi aſsignatis.*
2 *Conſignatio de bonis fideicom. ſubiectis nomine dotis facta non tenet in exceſſu congrua dotis.*
3 *Filia commode nubere non valens, totum fideicommiſſum pro dote tradere poteſt.*
4 *Maxime nullis ex teſtatore ſtantibus maſculis.*
5 *Dos congrua dicitur qua legitima æquiualet.*
6 *Imo dos congrua dicitur ſecundum circumſtantias has deſcriptas.*
7 *Vtraque concordatur opinio.*
8 *Circumſtantia ſex dotis congrue.*
9 *Mariti, & vxoris dignitas inſpicienda.*
10 *Conſuetudo patriæ præualet conſuetudini patris familias.*
11 *Dos puellæ ſtupratæ datur ſecundũ conſuetudinem regionis.*
12 *Mariti dignitas multum attendenda.*

13 Ar-

13 *Arbitrio videl boni viri.*
14 *Mulier minor reſtituitur aduerſus immo de ratam dotem propter lucrum dotale.*

Qvæstio CXXIIII.

1 MAritus † qui partem dotis lucratur ex for-
ma ſtatuti, vel pacti, lucrum facit partis
quoq; bonorum fideicom. ſubiectorũ, q̃ ipſi no-
mine dotis conſignata fuere, & reſiduum ꝙ mari-
to non quæritur remanet penes heredes mulieris,
illaq; portio q̃ lucratur maritus, ipſi acquiritur ad
perpetuã excluſionẽ fideicommiſſarii, *Odofred. Al-
ber. & Ang per illum tex. in l. cum mulier. §. cum propo-
neretur. ff. ad Trebell. Cyn. in auth. res quæ. verſ. 3. quæri-
tur. C. cõmunia de leg. & Bal. ibidem n. 14. Paul. de Caſtr.
n. 5. Iaſ. n. 32. Corn. col. 2. verſ. nota ergo vbi communis. Bal.
conſ. 327. vol. 4.* Ruin. *conſ. 200. n. 6. vol.* 1. omnes ita te-
nere affirmans, probaturq; ex tex. *d. §. cum propone-*
2 *retur*, ibi *quare dicendum eſt dotem decedere.* Non †
obſtat ſi dicatur id procedere, quando mulier de
bonis fideicom. ſe ipſam congruenter dotauerit,
alias ſi doloſe verſata ſit, & in euerſionẽ fideicõ-
miſſi plus q̃ par erat, viro ſuo dederit, exceſſus cõ-
gruæ dotis venire debet in reſtitutionem fideicõ-
miſſi, quemadmodũ ſupra relati tenent, & præſer-
tim Ang. *d. §. cum proponeretur in finalibus verbis, &
Pariſ. conſ. 81. n. 49. vol. 2.* Reſp. contrariũ admittẽdo,
ſed quando alias cõmode nubere non poſſit, licet
3 filiæ nedum fideicommiſſi partem, ſed totũ ipſum
pro dote tradere, *Bal. in d. auth. res quæ n. 4.* & ibi ante
eũ Odofr. ab aliis non relatus, & tenent quoq; ibi-
dem Paul. de Caſtr. *n. 5. Iaſ. nu. 32. Soc. in reg. & fallen-
tiis, in verbo alienare prohibitus*, Boer. *deciſ. 120. n. 10. parte
1.* & nullis exiſtentibus ex teſtatore liberis maſculis
ꝙ id magis fieri poſſit, voluit Alex. *conſ. 7. n. 5. vol. 2.
& conſ. 69. vol. 1. cũ concord. ibi additis, Albert. Brun. tract.*
4 *4. ſtatut. fœminas excludentium art. 9. q. 1. in princ. n. 5.* Vt
autem ſciri poſſit an filia exceſſerit modũ congruę
dotis, neceſſe eſt ſcire quæ ſit congrua dos, qua in
re varii varia ſentiunt, & nedum diuerſæ, ſed inui-
cẽ aduerſæ ſunt opiniones, nihilominus duæ ſunt
5 principales ſententiæ aliis omiſſis de quibus per
Alex. *in l. etiam. ff. ſolut. matr.* Quarum prima eſt ꝙ
dos congrua dicitur, q̃ non ſit minor legitima, eo
quod dos loco legitimæ ſuccedit, diciturq; minu-
ſcula portio, idcirco ſecundum legitimam regula-
ri, & ei cõmenſurari dotis congruitas detur, *Soc. in
l. hæredes mei §. cum ita n. 32. ff. de Trebell* dicens Pe-
ruſinos modernos hanc opinionẽ pro canonizata
habere, & ſecundum eam ſæpius conſuluiſſe, & ita
alias obtentum fuiſſe in magna cauſa in ciuitate
Florentiæ, in qua totius Italiæ Doctores conſulu-
erunt, idemque tenet Alex. *conſ. 69. num. 2. cum con-
cord. in additione traditis. volum. primo. & late Dec. con-
ſilio 180. num. 2. Grammat. deciſ. 57. num. 19. & ſequen. &
numero quarto. & deciſ. 101. numero 20. Albert. Brun. dict.
tract. ſtatutum fœminas exclud. articulo 9. quæſtione
prima. numero 5. & 6. Aym. conſilio 11. numero 15. & ple-
nius conſilio 236.* & ita communiter teneri confir-
mant omnes præallegati, & in filia maritata dotis
congruæ ſupplementum petente, quod dos con-
grua, non poſſit eſſe minor legitima, firmat Affl.
deciſ. 160. vbi ſæpius ita iudicatum fuiſſe in ſacro
conſilio refert.

6 Alia † eſt opinio quod dos congrua regulari
non debeat ad modum legitimæ, ſed magis eam
congruam eſſe quam patitur quantitas patrimo-
nii, numerus liberorum, dignitas perſonarum,
conſuetudo Regionis, atque familiæ dotantis, ita
vt diuerſimode congrua iudicari debeat, & quan-
doque maior, quandoque minor legitima, prout
diuerſitas caſuum, & perſonarum exigit, quam o-
pinionem firmat Bal. nouell. *tract. de dote. parte 6.
ſpeciali 17. circa finem. Soc. conſilio 288. numero 17. cum
pluribus ſeq. volumine ſecundo.* adducens exemplum
de Laurentio Medices, qui in bonis habens tre-
centummillia florenorum, ſi vnicam filiam ha-
beret non eſſet dicendum congruam illius do-
tem eſſe florenorum centum millium, quam re-
ges vix conſtituunt, & eandem opinionem fuſe
admodum comprobat Ruin. *conſilio 27. numero 10.
cum pluribus ſeq. volumine 3. & conſilio 56. numero 11.
& ſeq. eod. volum* vbi dixit iſta eſt communis opi-
nio, quamuis quidam dicant contrariam eſſe ma-
gis communem, & non bene, & ſunt eiuſdem
quoque ſententiæ, *Curt. Sen. conſilio 27. numero 31.
Pariſ. conſilio 81. numero 49. vol. 2. Maria. Soc. Iun. conſilio
83. numero 9. volum. 3. & eidem ſententiæ adhæret Affl.
dict. deciſ. 160.* qui in non maritata ad legitimam ſe
non arctat, in nupta ſecus eſſe tenet, & hanc opi-
nionem veriorem eſſe dicit Albert. Brun. *in loco
proxime citato.*

7 Vtraque † vero opinio ſic conciliari poſſe vi-
detur, vt prior ſententia, quod dos non poſſit eſſe
minor legitima procedat in dubio, & alio in con-
trarium non docto. At vero conſtito de circum-
ſtantiis, de quibus ſupra, ſecunda verior ſit opi-
nio, quod dos diuerſimode taxari, & arbitrari
debeat, quandoque maior, quandoque minor le-
gitima portione, prout perſonarum dignitas, pa-
trimonii quantitas, liberorum numerus, patriæ
mos, ac familiæ poſtulat, vt tenet Corn. *conſi-
lio 48 numero 25. volum. 2. & conſilio 115. numero quinto.
volum. 3. & magis aperte conſilio 107. numero 12. volum. 2.
Albert. Brun. vbi ſupra num. 6. Ruin. conſilio 60. numer. 2.
volum. 3. Maria. Soci. Iun. conſ. 79. numer. 45. volum. 3.
Aym. dict. conſilio 236. num. 3.*

8 Circumſtantiæ † vero in arbitranda congrua
dote conſiderandæ quinque ponuntur à ſcriben-
tibus ſupra relatis, quas ſupra recenſui, Gram-
mat. vero *deciſ. 101. numero 27. in fin.* refert Afflictum
ſuper conſtitutione Neapolitana incipiente, ali-
quibus ponere ſex requiſita, vt dos congrua dica-
9 tur. Et ſciendum † eſt in dignitate perſonarum
inſpicienda, conſiderandam eſſe perſonam vxoris
atque mariti, & ſoceri, *l. quæro. ff. de iur. dot. & leg.
enim poſt. §. gener. ff. eod. Roma. conſ. 314. in fine. Curt. Sen.
dict. conſilio 27. numero 31. Affl. dicta deciſ. 160. num. pri-
mo. Maria. Soc. Iun. d. conſilio 83. numer. 9. volum. 3 Pariſ.
dict. conſil. 81. numer. 49. volum. 2. Bal. nouell. vbi ſupra.*
10 Eſt etiam aduertendum † quod generalis conſue-
tudo patriæ in arbitranda congrua dote conſide-
rari debet, potius quam conſuetudo patrisfami-
lias, ſecundũ Bal. *conſ. 386. incipiente viſo puncto vol. 4.*

vbi inquit, non quantum pater dederit, ſed quã-
tum ratio dictat ponderandum eſſe, ſequitur
Grammat. *dict. dec. 101. num. 52. Pariſ. conſ. 161. num. 77.
volum. 2. Et faciunt not. in cap. primo. de adult. & ſtupr.*
11 vbi dos à ſtupratore puellæ conſignanda diuerſi-
mode moderari debet ſecundum conſuetudinem
regionis, & confirmant ibidem Card. Butr. Abb.
& Io. de Anania, Maritique dignitas multum eſt
12 inſpicienda, adeoque † ſi mulieris conditione in-
ſpecta dos exceſſiua foret, ſecundum vero quali-
taté mariti condecens eſſet, non ideo incongrua
dici debet, quia non inconuenit, vt mulier ſit o-
pulẽter dotata, vt maritum nobiliorem inueniat,
per quem decoretur, *Rum. d. conſ. 60. num. 10. volum. 3.*
quicquid in contrarium dixerit Pariſ. *conſ. 63. nu-
13 mer. 55. volum. 2.* Id † tamen verum eſſe putarem ar-
bitrio boni viri, ne fraudibus daretur occaſio, *arg.
l. in fundo. ff. de rei vendic.* Hæc enim obſcuræ condi-
ctionis mulieri, maritum de numero nobiliorum
quærere conueniret, admitterem tamen melioré
ſuã conditionem aliqua ex parte, nubendo facere
poſſe, etenim:

Eſt modus in rebus ſunt certi deniq; fines,
Quos vltra citraq; nequit conſiſtere rectum.

idque probari videtur ex tex. in d. leg. quæro. ff. de iur. dot.
ibi ex dignitate mulieris maritique modus ſtatuẽ-
dus eſt quem ratio patitur. Ad modum igitur ra-
tionabilem hoc limitandum eſt, neq; eſſent laxio-
res habenæ mulieri dimittendæ, neq; nimis re-
ſtringendæ, ſed vt ratio patitur illi concedendæ.
14 Poſtremo ſciendum † eſt, quod mulier minor ad-
uerſus immoderatam dotem ab eo conſtitutam,
reſtitui poteſt, & ea mortua hæres ipſius eandem
reſtitutionem in integrum obtinere poſſet ad di-
minutionem lucri dotalis viro delati, *leg. prima. vbi
Gloſ. & ſcribentes. C. ſi aduerſus dotem, Rom. d. conſ. 314.
num. 3. Gozad. conſil. 33. num. 22. vbi communiter ita te-
neri referunt.*

SVMMARIA.

1 *Fructus fideicom. debentur, qui tempore mortis teſta-
toris extabant.*
2 *Et, qui tempore mortis teſtatoris ſolo cohærebant.*
3 *Imo etiam ſati, & nondum nati fideicommiſſario ce-
dunt.*
4 *Fructus qui tempore mortis hæredis ſolo hærent ad fi-
deicommiſſarium pertinent.*
5 *Fructus à ſolo ſeparati ad hæredem pertinent.*
6 *Fructus medio tempore percepti in Trebellianicam
imputantur ab hærede extraneo.*
7 *Hæres de dolo, & lata culpa tenetur, ſi bonis hæredi-
tariis abutatur.*
8 *Inuentarium facere tenetur hæres grauatus, atque
ſatiſdare.*
9 *Fructus naturales ſi ante litem conteſtatam bona fide
conſumpti ſunt, pretium reſtituit poſſeſſor ſi ex-
tant ipſi reſtituuntur.*
10 *Fructus induſtriales ſi ante litem conteſtatam con-
ſumpti ſunt, poſſeſſor illos non reſtituit, ſi extant of-
ficio iudicis debentur.*
11 *Fructus poſt litem conteſtatam percepti, ſiue natura-
les, ſiue ſiue induſtriales reſtituuntur etſi conſum-
pti ſint illorum redditur pretium.*

QVÆSTIO CXXV.

1 TEſtatore ſine filiis defuncto venit dies & ca-
ſus fideicommiſſi, oritur dubitatio de fru-
ctibus hæreditariis. Dic quod fructus à ſolo ſepa-
rati, in hæreditate mortis teſtatoris tempore exi-
ſtentes, eueniente fideicommiſſi caſu, fideicom-
miſſario reſtituendi ſunt, ſi extant, ſin autem eo-
rum æſtimatio, & quidem conſumptorum æſti-
matio detur ſecundum tempus mortis teſtatoris,
non aũt quanti plurimi fuerint, quia fructus extã-
tes dicuntur pars hæreditarii. Ideo vna cum ea fi-
deicommiſſario debẽtur, nec eos hæres lucri facit,
*l. centurio. in final. ib. verbu. ff. de vulg. & pupill. vbi Alex. n.
39 & ſeq. Iaſ. n. 14. Ripa n. 39. & alii plures quos refert
Galliaula in repet. eiuſdem legis n. 107. Alex. & Ripa poſt
cæteros in l. in fideicommiſſariam. ff. ad ſen. conſult. Trebell.*
2 ſi vero ſint fructus ſolo cohærẽtes tempore mor-
tis teſtatoris, & ii quoq; fideicommiſſario debent,
ſiue maturi ſint & proximi recollectui, ſiue ſint
immaturi, vt eſt tex. iuncta Gloſ. *in l. lege Falcidia
placuit. ff. ad l. Falcid. Alex. d. l. centurio n. 40. & d. l. in fi-
deicommiſſariam nu. 5. & plene Hieronymus Laurentius
Auxionenſ. in repet. d. l. in fideicommiſſariam n. 21. & ſeq.*
3 & eſt † communis vt ibi fatentur, Ripa & Hiero-
nimus præd. Imo ſi fructus tẽpore mortis teſtato-
ris eſſent ſati, & nondũ nati, nihilominus poſtmo-
dum nati, fideicom. debẽtur eueniente fideicom.
caſu. *Gloſ. in d. l. lege Falcidia, & ibi Imol. n. 1. circa mediũ.*
& Gloſſam cõmuniter Doct. ſequuntur, vt idem
Imol. ait, & idem quoq; refert Ripa *in d. leg. in fidei-
commiſſariam nu. 12.* Sin autem relicto hærede teſta-
tor moritur, & poſtmodum hæres & ipſe quoque
mortuus eſt, de fructibus tempore mortis hæredis
recolligendis ex bonis fideic. ſubiectis, dic quod
ſi fructus prædiis cohærent, nec dum ab hærede
percepti ſunt, ad fideicom. pertinent, licet maior
pars anni ante diem fid. cedentem præterierit,
cum pro portione anni non diuidantur ſed in to-
tum ad fideicommiſſarium pertineant. *leg. Heren-
nius leg. prima. ff. de vſur. & tenet Gloſ. magiſtralis in hac
fructuum materia, in leg. in fideicommiſſi in princ. ff. eo-
dem, quam ſequitur Imol. dict. leg. in fideicommiſſariam
numero 3. circa principium ff. ad Trebell. Corn. conſ. 158 in
fin. volum. 3. Tiraq. tract. de retract. conuentionali §. 5.
Gloſ. 4. in princip.*
5 At † ſi fructus ſunt à ſolo ſeparati, ſiue extan-
tes ſiue conſumpti, ante diem fideicommiſſi ce-
dentem, proculdubio iudicio teſtatoris, medio
tempore perceptos, ſibi illos retinet hæres, & præ-
cipuos habet, *Gloſ. & ſcribentes in leg. iubemus. Cod. ad
ſen. conſul. Trebell. in dict. leg. in fideicommiſſariam, & in
leg. poſtulante. §. fin. ff. eod. & alibi ſæpe.*
6 Fructuſque † medio tempore perceptos extra-
neus hæres ſibi computat in eo, quod ſibi à teſta-
tore debetur, & reſiduum in quartam trebelliani-
cam, quoniam cum debito teſtatoris, & quarta
Trebellianica in toto vel in parte compenſatur.
*l. quod de bonis §. quod autem. vbi gloſ. iuncto texe. ff. ad leg.
falcid* & ita tenent ibi Alber. Paul. & Alex. idemq;
voluit Gloſ. magna *circa medium, d. l. in fideicommiſ-
ſariam & ibidem Ripa num. 19. & 35. & Hieronymus præ-
citatus in repet. num. 36.*

Quo

7 Quo † vero ad bona mobilia hereditaria vſu & attritione conſumpta, reſponde hæredem de dolo & lata culpa teneri, idcirco ſi bona dilapidauerit, & eis ſit abuſus, tenetur fideicõmiſſario rationem reddere de illis, & ad intereſſe rerum deterioratarum à fideicom. conueniri poteſt, alias vero ſi bona fide in eorum vſu ſit verſatus heres de cõſumptione & deterioratione non tenetur, *l. mulier §. ſed etenim. ff. ad trebell. Bal. in l. filium quem habentem in finalibus verbis. C. famil. bercisc.* vbi inuehitur cõtra hæredes bonis hereditariis abutentes *Ripa d. l. centurio n. 40. Alex. conſ. 82. n. 13. vol. 2. Pariſ. conſ. 25. n. 72. volum. 2. Plot. in l. ſi quando n. 505. C. vnde vi.*

8 Prætereaq; hæres fideic. † conditionali grauatus tenetur Inuentarium conficere, atq; etiã ſatiſdare de bonis hæreditariis reſtituendis, eueniente fideicommiſſi caſu, *l. cum tale §. Titius vbi Gloſ. ff. de cond. & demonſtr. & ibi Bart. Alberic. & plenius Paul. Bartolus de Iluccio tract. de quarta n. 5. Petrus Iac. in practica, rub. de fideicom. heredit. petit n. 5.* inquiens quod inſtante fideicom. rerum hæreditariarum recognitio fieri debet, cum deſcriptione qualitatis earum, & præmiſſa quoque confirmant alii ſupra
9 proxime allegati. Quo † vero ad fructus perceptos ante litem conteſtatam, Aut ſunt naturales bona fide percepti, & conſumpti, & eorum pretium reſtitui debet, quatenus percipiens ſit factus locupletior, quia tantundem de ſuo fuiſſet erogaturus, idque condictione ſine cauſa, *per l. ſi me & Titium. ff. ſi cert. pet.* Extantes procul dubio reſtitutioni ſubiacent, & à quocunque poſſeſſore vendicari poſſunt, *l. fructus. ff. de vſuris, Alex. in l. Neſennius §. primo. num. 7. de re indic.* vbi omnes hoc tenere refert Specul. *tit. de fruct. §. 1. num. 1.*

10 Induſtriales ſi † ante litem conteſtatam percepti, & conſumpti ſunt, pro cultura, & cauſa illos lucratur poſſeſſor bonæ fidei in compenſationem culturæ & curæ adhibitæ, quaſi in his titulum oneroſum habeat, ſin autem percepti quidem ſunt & non conſumpti, & tunc licet à domino vendicari non poſſint, tamen officio iudicis reſtitui debent, *Spec. tit. de fruct. §. 1. numero 2. Corn. conſilio 310. numero 18. volum. primo. Alex. in leg. Neſennius. §. 1. numero 7. de re iud. Pariſ. in addit. ad Bart. in leg. ex diuerſo. ff. de rei vendic.* & eſt communis opinio, vt referunt omnes præallegati.

11 Si † vero fructus tam naturales quã induſtriales poſt litem conteſtatam percipiuntur, tunc omnes conſumpti, vel extantes reſtitui debent officio iudicis actioni deſeruiente, *Specul. dict. tit. de fruct. §. 1. numero 9. §. ſi quis à non domino. inſt. de rerum diuiſ. §. primo. inſt. de offi. iud. l. certum. Cod. de rei indic.* & tradunt magiſtraliter Gloſſæ *in dict. §. primo. de off. iud. in leg. ex diuerſo. ff. de rei vendic. & in cap. grauis de reſtit. ſpol. & comprobaut Aret. & Io. de Platea dict. §. ſi quis non à domino, & dict. §. primo. de offic. iud. Alex. conſilio 90. in fine volum. ſecundo Curt. Sen. conſilio 71. numero quinto. & ſeq. Io. Copus tract. de fruct. li. 2. tit. de fruct. ante lit. conteſt.*

SVMMARIA.

1 *Coniugatus alterius vxorem cognoſcens adulterium committit, ſecus in ſoluta de iure ciuili.*
2 *De iure canonico ſolutam vel coniugatam cognoſcens in adulterii crimen incidit.*
3 *Vxor maritum non accuſat de adulterio etiam de iure canonico.*
4 *Sed tantum ad tori ſeparationem agit.*
5 *Adulterii pœna de iure ciuili quæ ſit.*
6 *Quam Iudex ex cauſa minuit.*
7 *Adulterij pœna quæ ſit de iure ciuili.*
8 *Adulterii pœna de iure canonico.*
9 *Iudex eccleſiaſticus competens eſt vbi ad pœnam canonicam agitur.*
10 *Secus quoad pœnam ciuilem.*
11 *An quilibet Iudex eccleſiaſticus & ſecularis in ſuo foro procedat.*

QVÆSTIO CXXVI.

1 CONiugatus mulierem † ſolutam carnaliter cognoſcens, in adulterii reatum nõ incidit, at ſi coniugatã cognouerit in adulterii quidẽ crimen incidit, ab vxore tamen propria accuſari nõ poteſt, quãuis maritus vxorẽ adulteram accuſare poſſit, & ſic in crimine adulterii ad imparia iudicantur vir & vxor, quia vxori nõ licet, quod viro licet, *l. 1. C. ad l. Iul. de adult. & ibi not. Alberic. Bal. Ang. & Sal. Soci. conſ. 148. n. 2. vol. 1.* & eſt ratio quia quoad ſolutã ad alterius torum vir non accedit, quoad nuptam, mariti cũ aliena coitus torũ propriæ vxoris non coinquinat, hinc Odofr. ibi dixit, maritus eſt dominus tori, vxor torum non habet, Cyn. vero quẽ Alber. ſequitur ait, ex adulterio vxoris fit viro præiuditium ratione prolis, ex adulterio mariti ipſe ſolus afficitur, & probant Ant. de Butrio, Abb. Imol. & Henric. Boich. *in c. tuæ de procu.* & ad præmiſſa facit Gozad. *conſ. 21. n. 24.* hæc autem de iure ciuili
2 procedunt. At † ſecundum Canones vir alienam mulierem ſolutam vel non cognoſcens, adulterii ſe reũ facit, quia à viro eadem quam ab vxore debetur caſtitas, *c. nemo 32. q. 4.* vbi Archid. & Iohan. à turre cremata, Abb. *in c. tranſmiſſæ n. 5. de eo qui conſang. vxo. ſuæ cogno.* Paul. Grilan. *tract. de pœnis omnifar. coitus il-*
3 *liciti q. 6. num. 14.* Et † quamuis adulterium maritus committat, vxor tamen maritum etiam de iure canonum adulterii crimine accuſare non poteſt ad pœnam legalem criminaliter agendo, Butrius Abb. & Io. de Imol. *in d. c. tuæ de procurat.* & cõmuniter tenetur ſecundũ Abb. ibi, atq; lex prima *C. de adul.* prohibens vxorem maritum accuſare poſſe canonizata eſt in *c. apud. §. publico. 22. q. 1.* vbi Io. à turre cremata præter rationes ſupra adductas alias duas refert, videlic. quia mulier eſt inualidi conſilii, tum etiam ne mala concupiſcentia vrgente moueatur, à iure viri liberari cupiens.

4 Poteſt † tamen vxor ad tori ſeparationem, & donationis propter nuptias amiſſionem, ac dotis reſtitutionem agere ſeu cum ſoluta ſeu coniugata fornicationem vir commiſerit, quemadmodum vltra præallegatos plene comprobat Pariſ. *conſilio 54. numero 42. & ſeq. volumine quarto.*

5 Adulterii † vero pœna alia à lege, alia à Canone eſt indicta, lex enim ciuilis maſculum adulterum pœna punit vltimi ſupplicii, *leg. quamuis la 2. Cod. de adult.* vbi plene Sal. & alii, *Cuma. conſilio 154. num. 2. & fere per totum, Alex. conſ. 13. num. 3. volum. 7.* qui
6 ambo communem referunt. Poteſt † tamen Iudex ex cauſa pœnam minuere, vt tradit Ang. de Arimino *in add. ad Aug. tract. de Maleſic. in verbo, che hai adulterato &c. num. 45. & plenius Tiraq. tract. de pœnis temperan. in præfat. num. 16. 18. 19. & ſeq.* Fœmi-
7 næ † vero adulteræ imponitur pœna, vt verberata detrudatur in mônaſterium, quando ad pœnam criminaliter agendo proceditur, adulteræque bona monaſt. applicantur in totum, vel ſi liberos, aut parentes habeat monaſterio, & liberis proportionabiliter, at vero ciuiliter agendo à marito accuſata, & de adulterio conuicta dotem perdit, quam maritus lucratur, *Auth. ſed hodie. Cod. de adult.* vbi ſcribentes, & Alex. multos hoc tenentes cumulans, & communem referens *conſil. 189. nume. 10. volum. 6. Boer. deciſ. 338. num. 2.*

8 De † iure vero canonico adulterii pœna eſt quandoque pœnitentia, vt adulteri à peccato deſiſtant, *c. quod autem il 2.* vbi Archid. & Io. de turre cremata *32. quaeſt. prima.* & tenent infra citandi, *in d. cap. tua,* & firmat Abb. *in cap. cum haberet numero 2. de eo qui duxit in matrim. quam poll. per adult.* Quandoque pœna eſt excommunicatio, ad quam ex officio epiſcopus procedit, *c. intellexunus vbi Abb. & cæteri de adult.* Quandoque ſeparatio tori cum dotis ſiue donationis propter nuptias amiſſione, ad quam ſoli coniugati, non vero extranei admittuntur, *Butr. Abb & Imol. in ſupra alleg. cap. tua. de procur.* de quibus etiam meminit Roman. *ſing. 674. incipiente nos ſumus,* vbi aliam enumerat pœnam, quod mulieri capilli, & panni ante, & retro ſcindantur, vere tamen hæc non eſt pœna canonica, ſed localis, vt conſuetudinaria, vt refert gloſ. *in cap. de benedicto 32. quaeſtione prima.* & præſertim in Francia ſecundum Boerium *deciſione 297. n. 3.* & aliquãdo mittantur adulteri Veſaliam patiuntur ignominiã in quibuſdam locis, Abb. *in d. c. cum haberet n. 9.* ſubdens, quod Iudex eccleſiaſticus poteſt pœnã abſciſſionis crinium, & pannorum indicere, & ita vel alias punire, & dehoneſtare, & varia pœnarum genera ſecundum varios diuerſarum gentiũ mores in crimine adulterii refert Tiraq. *de legibus connub. l. 13. per totam.* Iudex vero competens in crimine adulterii erit eccleſiaſticus, ſi ad pœnitentiam, & ad deſiſtendum à peccato agitur vel ad excommunicationem, toriue ſeparationem. *canoniſt. dict. cap. tua de procur. Rom. dict. ſingul. 674.* Feder. de Senis *conſilio 278.* ſi vero criminaliter de pœna detruſionis in monaſterium quæritur, & tunc quoque Iudex eccleſiaſticus erit competens, *Rom. in ſupra allegato ſingulari. Felin. in cap. cum ſit num. vndecimo. de for. compet. Dec. in c. conſuluit in princ. de appell.* & alii plures relati a Nicolao Pignolato *in add. ad Rom. vbi ſupra* dicente ita communiter teneri contra Io. Andr. contrarium tenentem. Pœna vltimi ſupplitii adultero impoſita à lege ciuili, licet in adultera ſit immutata, & in intruſionem monaſterii transfuſa in adultero tamen ſublata, & correcta non reperitur, Gloſ. quam ſcribentes ibi ſequuntur *in dict. Auth. ſed hodie. Cod. de adult. Marſil. conſilio 101. numero primo. volum. 2. Imol. in dict. cap. tua numero 13.* Quocirca cum eccleſia pœnam ſanguinis non habeat, eccleſiaſticus Iudex ſuper hos adiri non poteſt, ſed coram ſeculari crimen proponendum erit, idcirco quilibet Iudex in ſuo foro ſuam pœnam imponet, *Io. Neuiza. in ſylua nuptiali libro tertio. numero 21. in fine.* An autem quilibet Iudex tam eccleſiaſticus pœnam canonicam, quam ſecularis legalem imponat, & vterque procedat, vel vna aliam tollat, & vnius præuentio alium impediat, vide Io. de Anania *in cap. peruenit. de adult. & ſtupro, Bal. in leg. placet. Cod. de ſac. ſanct. eccleſ. in fine, & in leg. cunctos populos numer 7. C. de ſum. trin. vbi & Paul. numer. 8. & pleniſſime Caccialup. nu. 26. & ſeq.*

SVMMARIA.

1 Adulterii enormitas hic exprimitur.
2 Adulterium eſt cum quis ad coniugatam vel ſolutam accedit.
3 Adulter, an adultera magis peccant.
4 Adulterii triplex eſt ſpecies.

QVÆSTIO CXXVIII.

NOn tamen ſilentio prætereundam eſſe cenſeo grauitatem huius ſceleris, quam ponit ſumma virtutum, & vitiorum, Imo 2. *de luxuria cap. 5.* vbi ſeptem rationibus huius peccati magnitudinem oſtendit, inter alia dicens, quod in præceptis decalogi adulterium ponitur poſt homicidium, quia quodammodo aſſimulatur homicidio, qui enim alienam vxorem coinquinat, quia vir, & vxor ſunt vna caro, virum offendit. Ponitúrque adulterium in Decalogo ante furtum, quia exuperat furti peccatum, nam qui alterius vxorem maculat, illam viro ſuo furatur, & quia mulier creatura rationalis eſt, melior eſt quacunque terrena ſubſtantia, quæ cuiquam aufertur, & idem confirmat S. Thomas *2. ſecunda quaeſtion. 154. articulo tertio. & ibidem quaeſtione 170. articulo primo.* ait, inter ſpecies vitiorum nulla eſt quæ ita directe contrarietur dilectioni proximi, ſicuti adulterium, per quod ideo fit iniuria viro, quoniam ille corporis vxoris poteſtatem habet, non vxor, imo adulterium maius peccatum eſt quam ſtuprum, vt ibidem ſanctus Thomas inquit. Neque ſolum adulterium eſt, cum vir alterius torum fædat, ſed etiam cum ad ſolutam accedit, quoniam viri fornicatio proprium torum maculat, & ſuam coinquinat vxorem, *cap. in coniugio 32. quaeſtione prima.* & per illum textum ita tenet Hoſtienſ. *de adulteriis cap. primo.* Atque ſi quæratur, quis eorum magis peccat, adulter, an adultera, reſponderi poteſt, quod vno reſpectu plus peccat vir adulterium committens, quam vxor in adulterium cadens. Quia ad virum pertinet virtute vincere, & exemplo regere fœminas, quippe caput mulieris eſt vir, quamobrem melius debet

viuere

vincre quam mulier, *c. penultimo & vltim. 30. quæstione 6.* Scolaſtici vero Doc. *in quarto. diſtinctione 35.* inquiunt, quod debitis penſatis circumſtantiis plus peccat mulier adulterando, propter incertitudinem prolis, tum quia maior infamia oritur, tam viro, quam mulieri ex eius adulterio, tum etiam quia maiorem viro ſubiectionem debet, hinc ſanctus Bonauent. *dicta diſtinctione 35. dubio 2.* dixit quod viri, & mulieris adulterium ſe habent tanquam excedentia, & exceſſa, & Theologi quoque idem probant, vt ſanctus Thom. *2. ſecundæ. quæſtione 154. articulo 8.* vbi Caiet. ſanctus Antoninus *parte ſecunda. tit. 4. 1. 3.* qui ponit triplicem Adulterii ſpeciem, nempe ſimplex Adulterium, quod eſt quando alter eſt coniugatus, alter non, interdum duplex eſt Adulterium, cum vterque eſt coniugatus. Quandoque cum adulterio eſt alias ſpecies luxuriæ, vt ſi ſit alter coniugatus & altera ſit virgo vel conſanguinea vel monialis, quo caſu cum adulterio concurrit ſtuprum vel inceſtus vel ſacrilegium.

S V M M A R I A.

1 *Contractus minoris nullus redditur ob ſolemnitates iuris communis omiſſas.*
2 *Forma à ſtatuto tradita dicitur ſubſtantialis.*
3 *Et ad vnguem ſeruari debet.*
4 *Contractus minoris nullus ratificatur ſilentio quinquennii, poſt perfectam ætatem.*
5 *Ratificatio huiuſmodi valet vti nouus contractus.*
6 *Et ipſo iure inducitur.*
7 *Quinquennium currit etiam contra hæredem minoris.*
8 *A die ſcientiæ.*
9 *Ignoranti nullitatem contractus nunquam currit.*
10 *Etſi curreret reſtitutio concederetur.*
11 *Niſi ſcientia præſumpta concurreret.*
12 *Scientia præſumitur ex pluribus.*
13 *Iuramentum minoris ſupplet defectum nullitatis.*
14 *Etſi nullitas eſſet ex ſolemnitate municipali omiſſa.*
15 *Minor curatorem habens, ſiue de hoc ſit interrogatus, ſiue non iuramento ligatur.*
16 *Iuramento minoris etiam hæres illius obligatur.*
17 *Contractus minoris nullus ſi ſit ei vtilis non reprobatur.*
18 *Contractus eccleſiæ nullus, & illi vtilis ſuſtinetur.*
19 *Statutum dans formam contrahendi vſque ad annos decem & octo poſtea habilitat eum pro maiore 25.*
20 *Argumentum à contrario ſenſu ex mente ſtatuti ſumitur.*
21 *Prohibita ad tempus admittuntur.*
22 *Argumentum à contrario ſenſu non procedit ad correctionem iuris communis.*
23 *Argumentum à contrario ſenſu procedit in ſtatutis, quia dicitur textus ſtatuti.*
24 *Vel etiam ne ſtatutum reddatur ſuperfluum.*
25 *Neque de validitate huius ſtatuti dubitandum quod in multis Italiæ locis editum eſt.*

QVÆSTIO CXXVIII.

1 AN minoris contractus nullus, aliquo ſuſti-
neatur, dicendum videtur quod non, quoniam contractus
à minore initus non ſubſiſtente legitima contra-
hendi cauſa, atque decreto Iudicis, & Curatoris
auctoritate, aliiſque requiſitis in alienatione rerum
minorum omiſſis, à iure reprobatur, *l. non puto. §. non*
paſſim ff. de reb. eorum qui ſub tut. l. ob æs C. de præd. mi-
nor. l. ſi Curatorem habens, vbi plene Alex. C. de in integ.
reſtit. minor. Corn. conſ. 36. in princ. vol. 2. & conſ. 207. n.
2. vol. 3. Ruin. conſ. 117. n. 22. vol. 3. Pariterque improbatur
2 contractus omiſſa † forma à ſtatuto præfixa, quæ
in dubio cenſetur eſſe ſubſtantialis, *Felin. in c. cum*
dilecta n. 6. de reſcript. Dec. conſ. 221. n. 4. circa finem. max.
quando in ſtatuto adeſt clauſula annullatiua actus,
Felin. vbi ſupra ampliatione 10. Pariſ. conſ. 19. nu. 187. vol. 2.
3 Formaque † à ſtatuto tradita ad vnguem ſeruari de-
bet, alias contractus eſt ipſo iure nullus, nempe
forma dat eſſe, & perfectionem rei, *d. c. cum dilecta,*
vbi late Felin. de reſcript. Tiraq. in l. ſi vnquam in verbo re-
4 *uertatur n. 67. C. de reuoc. donat.* In † contrarium eſt
veritas, quoniam nullitatis contractus vitium at-
que defectus, multipliciter tollitur atque purga-
tur, & primo ſi contractus à minore nulliter geſtus
in ætate maiore ſilentio quinquennii ſit tacite ra-
tificatus, contractus enim qui ab initio non tenuit
conualeſcit tacita ratihabitione ſupraueniente,
l. 1. C. ſi maior fact. ratum hab. libr. 2. & l. fin. Cod. ſi ma-
ior fact. lib. 1. & vtrobique notant Bart. Bal. Angel.
& Sal. Alex. *conſ. 117. num. 2. volum. 5. Curt. Iun. conſ. 50.*
5 *per totum, Pariſ. conſ. 133. num. 29. volum. 1.* Quæ † tacita
ratihabitio, vt ex nunc ſuum effectum, & vti no-
uus contractus operatur *Dec. l. qua ab initio in fin. &*
l. ſemper qui non prohibet num. 16. ff. de reg. iur. Aret. conſ.
128. numer. 3. Pariſ. dict. conſilio 33. num. 31. volum. primo.
6 Atque ratificatio cauſata a † ſilentio quinquen-
nali, à lege ipſo iure inducitur abſque facto ho-
minis, *Dec. conſilio 33. numero 30. in fine Aret. dicto con-*
ſilio 128. numero primo. Pariſ. conſilio 33. numero 33. vo-
lum. primo. eo quod qui patitur labi tempus intra
quod ius ſibi competit, ſuo iuri renunciare videtur,
Bald. in leg. prima. numero tertio. Cod. de in integ. reſt. vbi
plene Alex. Bart. in leg. bonorum, vbi & Alex. ff. rem rat.
hab. Dyn. in c. ratihabitionem. colum. ſecunda. in fine. vbi
additio de reg. iur. in ſexto. & multi quoque concor-
dantes ſignantur in addit. ad Rom. *ſing. 489.*
Et † quinquennium nedum venit minori poſt
7 perfectam ætatem ſed etiam heredi minoris de-
functi, *dict. leg. fin. Cod. ſi maior fact. libro quinto.* vbi
hoc notant Bal. & Salic. Idem Bal. *conſilio 184. nu-*
mero tertio. volumine 2. Pariſ. conſilio 16. numero 36. vo-
lum. 2. & communiter ſecundum cum tenetur, ſic-
ut etiam quælibet præſcriptio legalis, quæ cum
defuncto inchoata fuit, currit hæredi etiam mi-
nori *leg. 1. Cod. ſi aduer. vſucapio. plene Balb. tract. præ-*
ſcript. 1. parte vltima partis num. 35.
8 Quod vtique † quinquennium currit hæredi
minoris à die ſcientiæ, quemadmodum etiam
quadriennium minori læſo indultum, ita quod
tempus quinquennii atque quadriennii in ſui ini-
tio eſt vtile, in proceſſu, & curſu continuum, *Gloſ.*
in leg. fin. vbi Bal. & Salic. Cod. de temp. in integ. reſt. pet.

O 3 Paul.

Paul.de Caſtr.in l.fin.C.de dolo Alex.conſ.89.nu 10 vol.2.
Ruin.conſ.139.n.6.vol.2.& his plenius Franc. Balbus
tract.præſcript.in 4.parte 4.partis principalis q.29. n.10.
9 Idcirco † ſi quis per centum annos ſtaret, & pro-
babiliter ignoraret nullitatem actus, ſibi ipſo iure
tẽpus non labitur, Bal.in l.falſam n.5. C.ſi ex falſ.inſtr.
Alex.conſ.4.n.19.in fin.vol.2.Aret.conſ.13.circa finem.Pa-
riſ.in addit. ad Bart.in d.l.fin. C. de temp.in integ.reſtit.
10 peten. Et † quatenus ignoranti tempus curreret,
reſtituendus foret ex clauſula generali ſi qua mihi
iuſta cauſa eſſe videbitur, ad tradita per Alex. d. conſ. 89.
11 vol.2.& per Boer.deciſ.112.vbi communis.parte 1. Verũ †
ignorantia debetur eſſe probabilis,& iuſta, nam ſi
contraria præſumptio ſcientiæ militaret,nõ vtiq;
præſumpta ignorantia iuuaret, Aym.conſ.8.n.9.vol.1.
12 Scientia † vero arguitur ex coniunctione ſangui-
nis,l.Octauũ.ff.vnde cognat.&ex cõtinua habitatione,
l.conſenſus.C.de repud.cũ multis aliis, quæ adducit Ruin.
conſ.50.n.17.vol.1. ponens exemplũ in filio qui præ-
ſumitur notitiam habuiſſe geſtorũ à patre,& in v-
xore de geſtis à marito, idem Ruin. conſ.168. nu.7.
vol.1.Pariſ.conſ.23.n.218.vol.1.Aym.conſ.151. nu.24.vol.1.
Quin etiam ſola vicinitas ſufficeret, Corn.conſ.156.
n.6.vol.3.Ruin.conſ.173.nu.10.vol.4. Itidemque ſcien-
tia præſumitur in eo ꝙ publice notum eſt cunctis,
ſiue maiori parti hominum loci, Gloſ. in l. fin. de de-
cret.ab ordin.facien.Gloſ.fin.in leg.ſi tutor.C.de peric.tu-
tor.Pariſ.conſ.71.n.26.vol.2. confirmat quoque præ-
13 miſſa omnia Barbatia conſ.5.col.2.vol.4. Secundo †
iuramentum minoris validat contractum nullum
ob decretum iudicis, auctoritatem Curatoris, &
alia requiſita omiſſa ſecundum opinionem Mar-
tini gloſſatoris communiter approbatã, in auth.ſa-
cramenta puberum.vbi Iaſ. Corn. Curt.& alii. C.ſi aduerſ.
vend.c.cum contingat, vbi canoniſtæ de iure iurãdo,
& ita practicat vniuerſus mundus, inquit Sal. dict.
auth.ſacramenta puberum, idque procedit, ſiue con-
tractus vnicum tantum patitur nullitatis defectũ,
ſiue plures, Dec.conſ.414.in fin. Maria Soc.Iun.conſ.32.
n.18.vol.3.vbi plene, ſiue ſit nullus de iure commu-
ni, ſiue de iure ſpeciali, ſiue contra, ſiue præter le-
gem iuramento contractus firmatur, Soc.conſ.77.n.
12.vol.1.ſecundum communem vt ipſe ait canoni-
ſtarũ opinionem, & conſ.125.n.6.vol.1. & licet pleri-
que antiquorum narrauerint, hodie tamen hæc
eſt communis opinio, vt refert idem Soc.Iun. conſ.
147.n.10.vol.1.Pariſ conſ.96.n.101.vol.1. Ruin conſ.200.n.
14 8.vol.3. Contractuſq; minoris iuratus etiã omiſſa
ſolemnitate iuris municipalis iuramento firma-
tur ſiue ſtatutum prohibeat perſonam minoris, ſi-
ue rem, ſiue contractum, reprobata diſtinctione
Bart.in l.ſi quis pro eo.ff.de fideiuſſ. vt ſupra diſtinguẽ-
tis, cuius opinio communiter damnatur. Alex.conſ.
27.nu.5.& ſeq.vol.primo.& conſ.125.n.10.eo. vol. & ple-
niſſime Iaſ.in d.auth.ſacramenta puberum n.50.& ſeq.vbi
communiter. Et præmiſſa procedunt, tametſi ſtatutũ
iuramentum directo probaret, vel etiam per indi-
rectum, vt quia præſumitur iuramentum dolo vel
metu extortum, ſtatutum namque laicorum de
iuramento tamquam de re ſpeciali diſponere non
valet, in leg. omnes populi, & cæteri ibi ſequuntur. ff. de
iuſt.& iure, Alex.conſ.59.nu.4.vol.primo. Ruin. conſ.135.
in princ.vol.1.vbi communis, & plenius Ruin. conſ.105 vol.
4.reſtrens magis communem. Et ſi a ſede apoſtolica
ſtatutorum approbatio facta foret, attamen ſta-
tutum de iuramento ponens non comprehendit
in generali confirmatione. Alex.dict.conſ.59. nu.8. &
ſeq.vol.primo.Grat.conſ.41.nu.14.vol.primo.Ruin. conſil.
100.nu.8.vol.3.& melius dict conſ.103. vol. 4 & pulchre
Aret.conſ.8.per totum, qui loquitur de confirmatio-
ne à ſummo Pontifice facta, cum clauſula, dum-
modo non ſint contra libertatem eccleſiaſticam,
15 prout de ea meminit Alex d conſ.59. Et de † adulto
curatorem habente ſiue interrogatus fuerit an
curatorẽ haberet,& falſo reſponderit, ſe non ha-
bere ſiue de hoc interrogatus non fuerit, ꝙ con-
tractus illius iuratus ſuſtineatur, tenet Cyn. d. auth.
ſacramenta puberum.n.8.10.de Imol.d.cap. cum cõtingat
n.63. Communiter Doctores ita tenere referens, &
reprobans Salicetum, qui in d.auth. contrarium
tenuit, & confirmat Aym.conſ.7.in fin.volum.1.Pariſ.
16 conſ.16.nu.88.& ſeq.vol.2. Quemadmodum † vero
minor iuramento obligatur, ita eius hæres. Nam
etſi iuramentum ſit perſonale, quoad reatũ periu-
rii, quoad contractus obſeruantiam eſt ad hęredes
tranſitorium, Gloſ.in c.quamuis de pactis in 6.quẽ poſt
alios probat ibi Francus nu.13. communem affir-
mans, maxime quando contrahens iurauit pro ſe,
& hæredibus, Affl.deciſ. 381. n.8. Pariſ d.conſ.16.nu.128.
vol.2.Maria Soc.Iun conſ.60 nu.25.vol.3.exemplificans
per quas clauſulas pro hæredibus iuratum intelli-
17 gatur. Tertio minor † qui omiſſis ſolemnitatibus
iuris communis vel municipalis contrahendo nõ
læditur, ſed commodum minori cõtractus affert,
ſeu veroſimiliter afferre poteſt ex capite nullitatis
impugnari non poteſt, vt eſt tex.& ibi not. Bald.&
Sal.in l neque.C.de contrah.& commit. ſtipul. cum mul-
tis ibi additis ad Bart.& tenet Rom.conſ.316 n.5. & conſ.
453.n.1 nempe meliorem ſuam conditionem citra
ſolemnitates minor facere poteſt, deteriorem ve-
ro nequaquam, & firmat Pariſ.d.conſ.16.n 97.vol.2.
vbi ſeptem ſimilibus id comprobat, & dixit Bald.
conſ.45. vol.2. quod contractus nullus fauore mi-
noris, ſi alias eſt iuſtus, & celebratus bona fide ſu-
18 ſtinetur. Quemadmodũ etiam † contractus eccle-
ſiæ nullus, ſi eccleſiæ ſit vtilis ſuſtinetur, Abb. &
plenius Felin.in c.cum cauſam n.3.de ſent & re iud. &
plene Veronenſ.in l.eum qui a n.26. vſq; in finem. ff. de v-
ſucap.pro empt. declarans hoc procedere in contra-
ctu, quem conſtat vtilem eſſe, ſecus in dubio, &
Tiraq.de legib.connub.Gloſ.8 num.65.76.& 85. omni-
19 bus pro vtraque relatis ita reſidet. Quarto † lex
municipalis huius ciuitatis certam formam adhi-
beri iubet in contractibus minorum vſque ad 18.
annum, proinde ſequitur quod maior 18. anno
habetur pro maiore 25. eo quod ad tẽpus annorũ
18.ætas legitima ſimitata eſt, Bald. in auth. ſi captiui
num.4.C.de epiſ.& cler.Paul. de Caſtr.in l. omnes nu.9.
C.de iis qui veniam ætat.impet. & in leg. ea quæ nume.4.
20 C.de tempor.in integ.reſtit.peten. Et † ſi ſtatutum mi-
norem obligat ſolemnitatibus, de quibus in eo
vſque ad annos decem & octo, ergo à contrario
ſenſu poſt annum 18. ſolemnitates ei relaxat, arg.
enim à contrario ſenſu ſecundum mentem legis
ve

vel ſtatuti eſſe dicitur, *gl. in l. qui teſtam §. mulier. ff. de*
21 *teſtam. Bal. in l. conuenticula. C. de epiſ. & cler.* Accedit†
quod prohibita ad tempus, poſt tempus cenſentur
eſſe conceſſa, & è contra, *l. imperator. ff. de poſtul. l. ſta-*
tu liberum §. ſtichum. ff. de leg. 2.
22 Nec obſtat, quod argumẽtum à contrario ſen-
ſu in ſtatutorum interpretatione non ſumitur ad
iuris communis correctionem *Bar. & alii in l. omnes*
populi ff. de iuſt. & iur. Iaſ. in l. 1. §. huius rei. n. 47. ff. de off.
eius cui mand. eſt iuriſd. Alex. conſ. 17. n. 2. vol. 2. Pariſ. conſ.
85. n. 12. vol. 2. Non etiam obſtare videtur *d. l. impera-*
tor, quod prohibita ad tempus, poſt tempus dicũ-
tur eſſe permiſſa, cum & id ipſum quoque à cõtra-
rio ſenſu procedat, *ſecundum Bal. in l. obſeruare §. profi-*
23 *ciſci n. 5. ff. de off. procon. & leg.* Reſp. quod † argumẽ-
tum à contrario ſenſu neceſſariũ eſt, ex natura ver-
borũ limitatorũ, idcirca locũ habet in ſtatutis, q̃a
videtur eſſe tex. ſtatuti, alias limitatio tẽporis nihil
operaretur, q̃ eſſet abſurdũ, *Bal. d. §. proficiſci. Iaſ. in l.*
24 *ſi ita quis 2. notabili ff. de vulg. & pup.* Quodq; † argu-
mentũ à contrario ſenſu ſumi poſſit ad correctio-
nẽ iuris communis, ne ſtatutũ ſit ſuperfluũ, plene
confirmant Tiraq. *de retr. conſang. §. 16. gl. 1. in fine, Be-*
rous in c. quoniam Abb. n. 94. de off. & pot. iud. deleg. Rum.
conſ. 225. n. 2. vol. 1. Gozzad. *conſ. 81. n. 7.* omnes ita te-
nere referens. Non obſtat q̃ idem Bal. *in l. 1. C. de in-*
util. ſtip. ſequutus Iacobum de Beluiſio, & probat
Alex. *conſ. 17. n. 3. vol. 2.* tenuit, q̃ ſtatutũ mandãs cer-
tas ſolennitates interuenire in contractib. mino-
rũ decem & octo annis, non facit idoneum maiorẽ
18. perinde ac ſi eſſet maior vigeſimo quinto, quia
ſtatutũ editum fuit ad infringendũ, & diminuen-
dũ contractum, ideo contrariũ operari nõ debet,
put etiã conſuluit Paul. de Caſt. *conſ. 106. n. 1. & 2. vol.*
2. Reſpondetur q̃ Iacobi de Beluiſio vera eſt ſen-
tẽtia, quãdo à decẽ & octo annis infra, ſtatutũ ad-
dit ſolẽnitates ſolennitatib. iuris cõmunis, & ita
facultatẽ contrahendi reſtringit atq; minuit, ſtatu-
tũ vero Ariminenſe, ſub rub. de contractib. mino-
rũ, minuit ſolemnitates iuris communis, etſi con-
tractũ ampliat, & facultatẽ contrahendi vberiorẽ
25 facit, ceſſat igitur ratio Iac. de Beluiſio. Neq; de va-
liditate ſtatuti diſpẽſantis, ſuper ætate [illegible] litan-
dũ, q̃uis tex. *in l. omnes C. de his qui ven. ætat. impet.* de-
cidat ſolũ principẽ hoc ſtatuere, q̃ [illegible] habet
ex his, q̃ adducit Sal. *in d. l. omnes n. 2. Dec. in [illegible] ex par. l.*
vlt. de app. & in pleriſque Italiæ locis hoc ſtatutum
viget, vt in ciuitate Florentiæ, put refert Paul. de
Caſt. *d. l. omnes. Dec. d. c. ex par.* & in ciuitate Medio-
lani. *Signor. de Homedeu conſ. ibi:*, & in ciuitat Piſtorii,
ſecundũ Sal. in d. l. omnes, quibus concordat lex lum-
barda, q̃ diſponit, q̃ legitima ſit ætas in anno 18.
Bal. in auth. ſi captiui n. 4. C. de epiſ. & cler. Alb. d. l. omnes,
& l. fin. C. eod. allegans legem pen. de prohib. alie. minorũ in
Lõbarda. quocirca iis mediis, vel alteri eorũ [illegible] textu
nullitatis contractus minoris impugnari nõ valet.

S V M M A R I A.

1 *Reſtitutio in integrum minori conceditur ex tribus hic relatis.*
2 *Minor qui contrahendo vtitur iure communi ſi læditur non reſtituitur.*
3 *Neque ob damnum fatale reſtitutio ipſi datur.*
4 *Principium non finem ſpectandum eſſe.*
5 *Reſtitutio denegatur ſi ad lucrum, & damnum contractus ſe poteſt habere.*
6 *Quadriennii lapſus poſt decem & octo annos minorem excludit.*
7 *Quadriennium currit heredi minoris, ab adita hereditate.*
8 *Dolus non præſumitur ex qualitate perſonæ cum minore contrahentis.*
9 *Et ex præſentia propinquorum ipſius minoris.*
10 *Et quando veroſimilis cauſa non concurrit.*
11 *Et quando palam, & publice agitur.*
12 *Iuramentum minoris reſtitutionẽ in integrum tollit, contra infra n. 17.*
13 *Maxime quando certioratus fuit.*
14 *Sed etſi certioratus non foret.*
15 *Dolus præſumptus & dolus verus non æquiparantur vt iuramentum elidatur.*
16 *Dolus verus probatur indiciis manifeſtis.*
17 *Minor læſus contractum reſcindit quamuis iuratum ſecundum communem.*
18 *Dolus ex propoſito, & dolus re ipſa æquiparantur.*
19 *In materia iuramenti vix veritas poteſt haberi.*

QVÆSTIO CXXVIII.

1 TRia requiruntur vt reſtitutionẽ in integrum
minor obtinere poſſit, minor ætas, dolus ad-
uerſarii ſiue minoris facilitas, atque minoris con-
trahentis læſio, *Bart. Iaſ. & cæteri in l. nam & poſtea §.*
ſi minor. ff. de iure iur. Alc. tr. præſumpt. p. 1. præſumpt. 42.
Nicolaus Bellon. conſ. 17. n. 16. nec libellus ſuſtinetur in
quo petitur contractum reſcindi ex capite læſio-
nis, niſi addatur dolo aduerſarii vel facilitate mi-
noris ſecundum ſupra relatos.
2 Verum hoc † non procedere multipliciter de-
claratur, & primo quando minor contrahendo v-
titur iure communi, & facit id quod diligens pa-
terfamilias feciſſet, nam ſi læditur in integrum nõ
reſtituitur, *l. fin. C. de in integ. reſt. & l. nihil conſenſui §.*
1. ff. de reg. iur. Corn. conſ. 135. n. 6. vol. 2.
3 Secundo † loco aduerſus damnum, quod occa-
ſione fati accidit, reſtitutio non datur, *l. verum §.*
ſecundum. ff. de minor. per quem text. Bald. ibi inquit,
aduerſus caſum, & fortunam reſtitutionem non
concedi, quia non defectus conſilii fuit cauſa da-
mni, ſed caſus ipſe, Idque procedit vt ibidem Alb.
ait, quando præſens ſtatus veroſimiliter ad caſum
futurum non tendit, & concordant Paul. de Caſtr.
& Alex. *in d. l. fin. C. de reſt. in integrum Pariſ. in add. ad*
Bart. in l. nam & poſtea §. ſi minor. ff. de iureiurando, &
idem dixit Odofred. *in eadem l. fin.* ſi minor diceret,
Deus percuſſit me, volo reſtitui, non eſt audiend⁹,
& facit Alber. *in l. etſi ſine §. quæſitum n. 4. circa medi-*
um ff. de minor.
4 Tertio † rei geſtæ principium non vero exi-
tum inſpicere debemus ad iudicandum actum v-
tilem vel damnoſum, *l. Pomponius la ſecunda, Digeſt.*
de negot. geſt. & ita tenet ibi Bart. Bald. & reliqui, &
præſertim Bald. exempla ponens, quibus concor-
dat Calcan. *conſ. 76. per totum, & facit Iaſon in l. ſi is*
qui pro emptore. n. 355. ff. de vſucap. quod principium

ſpectandum eſt,& non finis,quando finis non tra-
hit neceſſariam conſequentiam à principio, & q a
eſt materia brocardica, an & quando principium
ſeu finis ſit ſpectandus recurrendum eſt ad Euer-
ardum *in centuria locorum legalium, loco à virtute finis.*

5 Quarto † quando aliquid ſe habet ad lucrum &
damnũ,ſi damnum cõtingat, non propterea lædi
quis dicitur,etiam ſi minor ſit,quia non ſuccur-
rĩt minori,quando ex accidenti læditur, ſed tunc
tantum quando ex ipſo cõtractu,Paul.Alex.&Iaſ.
poſt cæteros ſcribentes,*& in l.fideic.per illum tex.&*
alia iura ibi relata.C.de tranſ.Curt.ſen.conſ.vlt.n.3.& i-
dem Curt.*in d.l.de fideic.*dixit,nõ exeat tex.iſte me-
moriam tuam,quia ſingularis, ex quo notatur ꝙ
ratione dubii euentus nõ poteſt læſio allegari,nec
in integrum concedi,&ſequuntur exemplũ,quod
Paul.ibi tradit de emente pro certo pretio ab ec-
cleſia annuos redditus pro tempore vitæ ipſi-
us,quod ex quo primo anno emptor mori potuiſ-
ſet,contractus non improbatur,ſi longo tempore
poſtmodũ emptor ſupervixerit.Concordat Aym.
conſ.142.n.8.& 28.& melius conſ.114.n.13.& ſeq.vol.1.
Nempe quando minor ex conuentione damnum
ſentit,quæ ad lucrum,& damnum ſe poterat ha-
bere compenſatio fit cum vtilitate, quam conſe-
qui poterat,ſi rei euentus aliter contigiſſet, *Corn.*
conſ.15.n.9.vol.4.Aym conſ.151.n.7.vol.1.plene Tiraq.in l.
ſi vnquam in gl donatione largitus.n.128.C.de reuoc.don.
vbi multos cum legentes, tum conſulentes citat.

6 Quinto † ſi decurſum eſt quadriennium poſt deci-
mum octauum annum, quo ſtatutum Ariminenſe
pro maiore habet eum,qui decimum octauum ex-
pleuerit annum, tunc audiri minor nequaquam
debet reſtitutionẽ in integrum poſtulans, quic-
q d dixerit gl.iuncto tex. *in l.ea q̃.in fine principii C.de*
temp.in integr.reſt.pet. quæ ait quod veniam ætatis
ex reſcripto principis impetrans, ſi contrahendo
læditur,in integrum reſtituitur,etiam lapſo qua-
driennio,vſque ad annum 25.vbi Cyn.dixit, ma-
ior factus naturaliter & maior factus ciuiliter æq-
parantur,in curſu temporis quantum ad initium,
ſed differunt quantum ad prolixiorẽ curſum hæc
vtique vera ſint,quando per reſcriptum principis
ſuper ætate fit diſpenſatio, ſecus quando à lege
municipali breuiori tempore legitimæ ætatis fit
moderatio,tunc enim non competit in integrum
reſtitutio poſt quadriẽnium lapſum vltra ætatem
à ſtatuto moderatam, quæ per omnia reputatur
legitima ætas,*Bal.in auth.ſi captiui.nu.4.C.de epiſc.&*
cler.Paul.de Caſt.in l.omnes n.9.C.de his qui ven.ætat.im-
pet. & in l.ea quæ,num. 4. Cod. de temp.in integr.reſtit.
peten.

7 Sexto † læſio allegari non poſſet à minoris hæ-
rede,quia maior,qui minori ſuccedit, quadrien-
nium habet ſtatim à die hereditatis aditæ,nec ha-
bet tempora minoris ætatis ſui prædeceſſoris, *d.l.*
ea quæ.§.cum vero maior, iuncta gl.fin. C. de temp. in in-
*teg.reſt.petit.*vbi Bal.Sal.& reliqui,quoniam vt ibi-
dem Alb.dixit,& probat Affl.*deciſ.211.n.3.* Benefi-
cium reſtitutionis in integrum ad hæredem tran-
ſit,ſed minor ætas defuncti cum ſit ius mere per-
8 ſonale,non tranſit in ſucceſſorem.Septimo † do-
lus contrahentis cum minore allegari nequit ex
qualitate perſonæ ipſius contrahentis, ſi ſit pro-
batæ opinionis & vitæ,quem veriſimile ſit à frau-
de & dolo alienum extitiſſe,nam in præſumendo
dolo multum operatur qualitas exercentis actum,
Rom.conſ.54.n.6.Aym.conſ.232.n.8.vol.2. Octauo
9 † doli ſuſpitio ceſſat ex præſentia propinquorum
& amicorum,*Dec.conſ.232.n.4.Aym.d.conſ.282.nu.9.*
vol.2.Pariſ.conſ.96.n.42.volum.1. Contractus enim
in quo præſentia coniunctorum, minoris inter-
venerit dicitur factus bona fide, *Bartol. in l. frater à*
fratre ff.de cond. ind.Iaſ.ibi in 2.lectura n.42. Curt. Iun.
conſ.27.n.9.Curt.ſen.pulch.conſ.43.n.13.vbi communis.

10 Nono † ceſſat quoque doli ſuſpitio quando
veriſimilis cauſa non ſubeſt, & lucrandi animus
non adeſt,*Aym.conſ.8.n.13.& 19.vol.1.*

11 Decimo † non etiam dolus præſumitur in his,
quæ publice & palam fiunt, *Fel.in c.ſicut.in princ.de*
*reſcript.*vbi regulam ponit,& fallentias,*Pariſ.conſ.*
52.n.31.vol.4.

12 Vndecimo, †.& vltimo videtur dicendum,
quod reſtitutio in integrum denegatur ob religi-
onem iuramenti à minore in contractu adhibiti,
quod minorem repræſentat maiorem, & ad ob-
ſeruationem illius obligat,ob periculum ſalutis æ-
ternæ,quæ diſpendio rerum temporalium præpo-
nitur,*Alex.conſ.42.vol.1.Soc.conſ.115.n.6.vol.1.Dec.con.*
31.n.3.Curt.ſen.conſ.43.col.1. vbi plene, & alii quos
adducit Pariſ.*conſ.96.n.53.vol.1.Aym conſ.114.n. 9.&*
conſ.188.n 3.vol.1. qui loquitur de minore iurante
non contrauenire contractui ratione minoris æ-
tatis,vel alia quacumque ratione vel cauſa. Et eo
13 quidem magis,quando minor in ſpecie certiora-
tus fuit de beneficio reſtitutionis in integrum, *Ti-*
raqu. infinitos propemodum allegans in d.l.ſi vnquam in
præfatione n.151.C.de reuoc.donat. plures referens qui
14 atteſtantur communem hanc eſſe opinionem.Sed
etſi certioratus non foret, idem dicendum eſſet,
quia ſimpliciter iurando cenſetur in genere cogi-
taſſe de omni beneficio ſibi competenti, nam ſuf-
ficit ſuper facto iuratum, quia iuramentum ex-
tenditur ad omne ius, quod deſcendit ex illo fa-
cto,*Imol.in l.ſciendum ff. de verb. obl.*dicens quod cõ-
munis obſeruantia hanc approbat opinionem,*A-*
lex.conſ.29.nu. 2. vol 1.& fuſius comprobat conſ.127.n.6.
vol.1.Tiraq.d.l.ſi vnquam in præfatione num. 135.Iaſ.in d.
auth.ſacramenta puberum n. 54.vbi communis.plene A-
lex.in d.l.ſciendum & pleniſſime Iaſ.ibidem, ait,quod
hodiernis temporibus hæc eſt magis communis,
quamuis olim communis eſſet in contrarium.

15 Neque † iuramenti vires eneruat præſumptus do-
lus,ſed dolus verus, qui ex propoſito appellatur
interuenire debet,quia à pari non procedunt do-
lus reipſa,& dolus ex propoſito ad effectũ reſcin-
dendi contractum iuratum,& verus dolus articu-
lari,& probari debet, vt iuramento contrauenire
poſſit,*Alex.conſ.42.& pleriq; alii ibi in add. allegati,vol.*
1.Curt.ſen.conſ.43.n.39.Bertr.conſ.127.nu.3.vol.1. Pariſ.
*conſ.96.n.60.& ſeq.vol.1.*qui omnes magis commu-
nem hanc opinionem eſſe referunt. Veruſque do-
lus

lis probatur ex perſuaſionibus , quibus minor ad
cõtrahendum fuit induct⁹, hæ enim perſuaſiones
loco compulſionis habentur, Aym. qui plures cõ-
cordantes allegat *conſ.192.n.17. vol.1.* & mendacia
dolum ex propoſito probant, *Curt.ſen.conſ.48. Rip.*
reſp.4.n.10.in fin de don. Plot.in rep.l.ſi quando n.813.cir-
ca medium C.vnde vi. dicens quod dolus verus pro-
batur inditiis manifeſtis, dolus autem præſumpt⁹
dicitur quando extant leuia, & non multum vr-
gentia inditia. Contrariam ſententiam, quod mi-
17 nor læſus contractui contrauenire poſſit iura-
mento non obſtante, quam plures alii tenent di-
centes, quod iuramentum iniquitatis vinculum
eſſe non debet, nec obligat vltra conſenſum iurã-
tis, qui deeſſe creditur data enormi læſione , tum
etiam quia tres ſunt iuramenti comites, veritas,
iuditium, atque iuſtitia, & dolus arguitur ex læſi-
one enormi, qui à pari procedit, cum dolo ex pro-
poſito atque enormis læſio videtur à iuramento
excepta, etiam ſi iuratum eſſet, quacumque ratio-
ne vel cauſa his & aliis quoque rationibus motus,
plene firmat hoc Decius *conſ.180.nu.4. vol.1.* dicens
quod liquido patet iſtam eſſe communem opini-
onem, à qua conſulendo, & iudicando non eſt re-
cedendum, & quam tenent plures qui numero &
pondere ſuperant alios, qui contrarium tenent, &
late confirmat Ripa *d.reſp.4.de don.* affirmans, & i-
pſe hanc eſſe communem, & veram opinionem, &
etiam benigniorem ad mitigandum rigorem *d.*
auth.ſacramenta puberum , quam Henricus ſepti-
mus, vt Alb. ibi refert, abrogare ſtatueret, quia ni-
18 mis & minoribus pernitioſa. Doluſque re †ipſa, &
ex propoſito à pari procedunt , & operantur re-
ſciſſionem contractus iurati , ita quod abſolutio-
ne à iuramento petita minori enormiter ſeu enor-
miſſime læſo ſuccurritur, *vt tenet Fel. in c. in præſen-*
tia n.8. in fine de probat. & plures alii in add. ad Alex. ci-
tati conſ.42.n 6.vol.1. Curt. Iun. conſ.141. fere per totum.
Dec. conſ.180. Pariſ. conſ.20. col. pen. vol.1. & conſ.75.n.19.
vol.3. Maria. Soc. Iun. conſ.129.n.40. vol.1. & conſ.147.nu.
40. vol.3. Ruin. conſ.170. vol.1. & conſ.60. volum.3. qui o-
mnes affirmant hanc magis communem opinio-
nem eſſe, quin etiam enormiſſima læſione inter-
ueniente in toto, vel ſaltem vltra dimidiam in ma-
gno exceſſu arguitur dolus ex propoſito , vt ſæpe
conſulendo firmat Aym. & præſertim *conſ.197.n.3.*
& conſ.282.n.8. vol.2.
19 Quare † non immerito concludendum arbi-
tror veritatem in hac materia iuramenti vix habe-
ri poſſe, & dixit Soc. *in ſupra allegato conſ.115. num.7.*
vol.1. quod ſolemnes viri rem permaxime dubiam
reddunt propter doctorum opiniones, & Dec.
quoque *d.conſ.180.n.3.* inquit, quod doctores vario
modo loquuntur, & quæ ſit verior opinio non fa-
le perſcrutari poteſt, *Ruin. conſ.170.n.15. in fine, vol.1.*
ait quod materia eſt periculoſa, & ambigua, pro-
pter varias doctorum opiniones , tu quam velis
ſequere , prout conſcientiæ tuæ ſtimulatus Deo
adiuuante tibi dictaueritiuxta facti contin-
gentiam recto iudicio rumi-
natam.

SVMMARIA.

1 *Verba generalia ad complacentia prolata non obligant, fallit vt infra n.5.*
2 *Verbum nolo iunctum verbo præſentis temporis diſponit & obligat.*
3 *Donatio inter coniuges requirit traditionem.*
4 *Poſſeſſio rei ſine vitio confirmat donationem inter coniuges.*
5 *Verba generalia animo deliberato prolata diſponunt & obligant.*
6 *Animi deliberatio colligitur ex reiteratione verborum.*
7 *Ac etiam ex vniformitate, & perſeuerantia ſermonis.*
8 *Promiſſio ad obligandum ſine cauſa non valet.*
9 *Donatio in dubio non præſumitur.*
10 *Donatio inter coniuges de facili præſumitur vel quando non eſt alius titulus.*
11 *Donatio fit tam verbo dono, quam alio æquipollenti.*
12 *Donatio vſufructus inter coniuges ſubſtinetur.*
13 *Donatio de annua quantitate non requirit inſinuationem.*
14 *Exceptio petitorii in continenti probanda admittitur in interdicto quorum bonorum.*
15 *Probatio incontinenti quando fieri poſſe dicatur ſecundum diuerſas opiniones.*
16 *Probatio incontinenti facienda relinquitur arbitrio iudicis.*

QVÆSTIO CXXX.

DOpo la morte mia voglio che mio marito
ſig. della robba mia fin che viue; Non viden-
tur hæc verba inducere donationem per text. *in c.*
cum veniſſet, & ibi Abb. Imol. & alii de inſt. & eſt tex. in l.
1 *fin. & quod ibi doctores ff. de hæred. inſt.* vbi † habetur
quod verba generalia quaſi per modum liberalita-
tis, vulgo conſuete prolata, non diſponunt, neque
obligant proferentem, ſed magis ad complacentiã
& cauſa iactantiæ prolata cenſentur, vt late ſcribit
Iaſ. *in l. ita ſtipulatus la grande n.5 ff. de verb. obl. Fel. quõ*
multa exempla adducit in c. cum tur. n.2. de hom. & in in-
diuiduo Corn. conſ.129. per totum vol.3. de quodam qui
dixerat *voglio che ſiano patroni , & ſig. della roba mia.* i-
demque in ſimili caſu conſulit idem Corn. *conſ.*
149. per duas columnas. vol.2. Ad idemque facit Ma-
ria. Soc. Iun. *conſ.197. per totum vol.2.* & in materia
2 tribit quoque Ruin. *conſ.15. vol.2.* In † contrarium
quod præmiſſa verba diſpoſitiua & obligatoria
ſint, donationemque inducant, facit quod in con-
tractibus verbum *volo*, iunctum verbo *præſentis tẽ-*
poris, vel verbo *infinitiui modi*, reſpicienti actum, in
quo conſenſus duorum interuenire debet, diſpo-
nit & obligat, antecedente cõſenſu vtriuſque par-
tis, in actu, qui à ſola voluntate partium dependet,
nec aliquis actus facti interuenire debet, vt ſi dico
volo rem iſtam tibi tanti vendere, & tu dicis, & ego
eam tanti emere volo, tunc emptio quæ ſolo con-
ſenſu contrahitur perfici dicitur , *l. in vendendo*
vbi

vbi gl. C. de contrab. empt. & vend. quam ibi ſequuntur Bal. Sal. Paul. & alii, *Bar. in l. ſerui electione in princ. ff. de leg. 1.* & poſt eum reliqui ſcribentes, & præſertim Ripa, regulam vnã cum fallentiis ponens, *Bar. in l. cunctos populos C. de ſum. trin. & fid. Cath. vbi Iaſ. n. 24. Dec. conſ. 16. n. 2. vol. 2. Soc. conſ. 86. n. 4. & 6. vol. 3.* qui ait doctrinam Bart. eſſe ab omnibus approbatam, præcipue quando verbum, volo, tendit ad executionem diſpoſitionis, magiſque ad ſuſpenſionem, *Iaſ. d. l. ſerui electione n. 21. & 24. & ibidem Ripa n. 18.* & maxime quãdo verbum volo iungitur infinitiuo, ſignificanti eſſentiam, quia tunc diſponit ſtatim, cum eſſentia ſit in voluntate diſponentis, abſque alio facto extrinſeco, idem Iaſ. *d. l. ſerui electione n. 22*

3 Et † licet donatio inter coniuges requirat traditionem, vt ea morte confirmari poſſit, *l. Papinianus. ff. de don. inter virum & vxorem, Pariſ. conſ. 128. n. 6. vol. 1.*
4 ſi tamen † res donata penes donatarium reperta ſit ſine vitio, huiuſmodi poſſeſſio validat donationẽ inter coniuges, traditionem requirentem, *Pariſ. conſ. 127. n. 35. vol. 1. & plenius conſ. 123. n. 25. eod. volu. & conſ. 90. n. 18. vol. 3. & in ſimili Bart. in l. legatum. l. 1. ff. de leg. 2. Affl. deciſ. 275. n 5.*

Quodque ex verbis ab vxore ſæpius, vt ſupra prolatis ſit inducta donatio inter viuos, ſentit Corn. *conſ. 223. vol. 1. & clarius firmat Pariſ. conſ.* 89. *n. 12. cum ſeq. vol. 3. & conſ. 127. n. 40. cum ſeq. volu. 1. Aym. conſ. 139. per totum. vol. 1.*

5 Non obſtat, quod verba ſuperius relata, videntur ad complacentiam emiſſa, hoc enim non procedit quando verba proferens deliberato animo illa protulerit, *Fel. d. c. cum iuramentum de homic. Alex. in l. ita ſtipulatus. l. 2 grande n. 8. ff. de verb. obl. & Pariſ. in conſiliis præallegatis.*

6 Et animi † deliberatio deprehenditur ex reiteratione ipſorum verborum ab vxore prolatorum diuerſis locis, & temporibus, & corã diuerſis perſonis, & præcipue nocte præcedente diem mortis, nam ſermo duplicatus plenam deliberationem oſtendit inquit Ant. de Butrio *in c. & ſi Chriſtus in 2. not. & ſequitur ibi Imol. n. 2. de iureiur. gloſſ. finalis in c. ſi quis iratus 2. q. 13.* quam ibi Ioannes à Turre cremata probat. Fel. *in c. ſi cautio n. 39. de fid. inſtr.* Ant. Corſettus *tract. de verbis geminatis nu. 7. & plenius num. 20.*

7 Comprobatur † ex vniformitate ſermonis ab ea prolati, & perſeuerantia in eo vſque ad ſupremum vitæ exitum, nam quoties de iis erat ſermo ſemper eadem verba ſaltem in ſenſu emiſit, & ex vniformitate, & perſeuerantia deliberatio demonſtratur, *Soc. conſ. 86. n. 4. & n. 7. vol. 3. ſentit Maria. Soc. Iun. d. conſ. 179. n. 49.*

Præterea quod ſerio, & non ad complacentiam verba de quibus ſupra protulerit, ex eo deprehenditur, quod ex cauſa ad ita diſponendũ mota fuit. Primo inquiens quod ſummopere doleret ſi poſt eius mortem vir ipſius pateretur, qui ex naufragio effect⁹ erat fere nõ ſoluendo. Secũdo rationem adducebat, quia mater eius & ſoror non indigebant & diuites erant. Mulier igitur futuram mariti paupertatem præuidens, diuitiaſque matris & ſororis animaduertens, donare viro ſuo vo-

8 luit, idq; in ſimili comprobatur. Promiſſio ad obligandum ſine cauſa emiſſa non valet, quia præſumitur indiſcreta, at ſi promiſſio fiat cauſa expreſſa obligat tamquam deliberata, *l. cum de indebito ff. de proba. l. nuda ratio. ff. de don. c. ſi cautio. vbi plene Felin. de fid. inſtr. Sal. poſt Bal. & cæteros in l. generaliter C. de non num. pecun. Alex. conſ. 37. n. 7. vol. 3. & plenius conſ. 13. n. 2. & 3. vol. 1.* Cauſæ igitur expreſſio deliberatum mulieris propoſitum arguit. Nec obſtãt conſilia præallegata in contrarium adducta, diuerſa enim eſt
9 in illis quæſtio ab eo quod hic agitur. Non etiam obſtat ſi dicatur, quod in dubio donatio non præſumitur, ſed potius error, vel etiam fatuitas, *d. l. cũ de indebito ff. de prob. gl. & ſcribentes in l. qua dotis ff. ſol. matr. cum multis relatis à Tiraq. in l. ſi vnquam gl. donatione largitus n. 206. C. de reu. don.*
10 Reſpondetur † quod inter coniuges de facili donatio præſumitur, *Alex. d. l. quæ dotis n. 18.* Rurſus quando præſumptio alterius tituli non ſubeſt, donatio præſumitur per ea quæ copioſe admodum cumulat *Tiraq. vbi ſup. nu. 207.* Non inſuper obſtat ſi obiiciatur, quod mulier vſa non fuit verbo, *dono*, nam donatio fieri poteſt
11 tam per verbum, *dono*, quam alio æquipollenti, vt ſi dicatur concedo quod idem in dubio importat, quod dono, *Abb. in c. venerabilis n. 11. de except. Bart. in l. vxori §. fi. ff. de leg. 3. vbi Alex. in add. concordantes adducit, & multo plures in l. ſi donatione n. 17. C. de coll.* vel ſi dicatur ſua ſunt, hæc enim verba ab vxore erga maritum præſentem prolata donationem efficiunt, *Sal. in l. etiam per illum tex. n 3. C. de don. cauſ. mort.* & verbum, *dederit*, ad donationem inter viuos pertinet, *Tiraq. in d. l. ſi vnquam gl. ſuſceperit. n. 265. circa finem.* & alia plura verba donationem inferentia, quando coniecturæ conueniunt, vt ſi donatarius ſit pauper vel coniunctus, atq; res donata ſit modica vel donatarii merita præceſſerint, enumerat Fel. *in d. c. ſi cautio num. 5. de fid. inſtr. & comprobatur ex relatis à Pariſio, Aymone, & Alex. præallegatis.* Non obſtat quoque ſi opponatur, quod donatio inter coniuges prohibita ſit, *l. 1. ff. de don. inter virum & vxorem.*

12 Reſpondetur † quod conſtante matrimonio donatio vſufructus inter cõiuges fieri poteſt, *Bark. conſ. 12. vol. 1. Curt. conſ. 6. & 7. feudalium Boer. conſ. 44.* Non obſtat præterea, quod donatio excedẽs ſummam quingentorum aureorum requirit inſinua-
13 tionem, *l. ſi quis argentum. C. de don.* Quoniam † donatio de annua quantitate ad vitam donatarii non requirit inſinuationem, cum forte vnius anni ſpatio finiat, ita per illum textum tenent Bald. Salic. & Ang.

14 Poſtremo † defunctæ mulieris mater, & ſoror obtinere nequeunt in interdicto quorum bonorum intentato ad bona, quorum vſusfructus eius viro donatus præfertur, tametſi enim exceptiones petitorium concernentes regulariter non admittantur in interdicto præfato, attamen quãdo probatio offertur in continenti exceptio recipitur, nec debet actor in poſſeſſorio obtinere, cum de non iure eius conſtare poſſit per probationes in continenti faciendas, *Gl. in l. 2. C. de edic. diui Adr.*

toll.

toll.quam ibi ſcribentes probant,& gloſſ.per illum
tex.*in l.ſi u à quo ff.vt in poſſeſſ.legat.ſeu fideicom.& not.*
in l.naturaliter.§.nihil commune,vbi omnes.ff.de acq.poſ-
ſeſſ.Rip.in l. 1.nu. 12 ff. quorum bonorum.Anch.conſ.145.
Corn.conſ.232.col.fin.volu. 4.Dec.conſ.424.& eſt com-
munis ſecundum Ripam in d.l.1.d.§.nihil commune.n.101.
15 Et probatio † fieri dicitur io continenti,quando
ſit in actu ſe tenenti antequam diuertatur ad alia,
alii quod infra triduum,verius eſt,quod relinqui-
tur arbitrio iudicis ex quo,non eſt à lege correctũ,
verba formalia Odofr.*in d.l.2.C.de edict.diu.Adr.toll.*
quem ad vnguem tacito authore retulit ibidem.
Bald.qui in hoc furti notari poteſt, & concordat
Ant.de Canario *tr.de execut.inſtrum.q. 9.* vbi dicit,
quod exceptio incontinenti probãda dicitur,quę
in momento probari poteſt, forſan per aliud publi-
cum inſtrumentum, Bartol.vero *in l.4.§.condemna-*
tum ff.de re ind.& alibi quoque;& ſequitur Gozza.
16 alios adducens *con.10.n.24.* alterius † fuit opinionis,
quod arbitrio iudicis commiſſum eſt quando ꝑ-
batio incontinenti fieri dicatur, conſiderata qua-
litate cauſæ & perſonarum, & aliis huiuſmodi oc-
currentibus, ſicut poſt Odofr.& Bal. probant Sal.
& Alex.*d.l.2.C.de edic.diu Adr.toll.Inn.in c.veniens el 2*
de teſtib. dixit, quod relinquitur arbitrio boni viri,
vſque ad octo dies vel forte plures, vt pars teſtes re-
quirat, ſed non de vltra montes, quam Abb ibi ſe-
quitur, & alii quoque quos refert ibidem Fel. *in 6.*
concl.n.15.& in c.exceptionem n.36. de except dicens *in*
c.veniens communem hanc opinionem eſſe,& in
practica ſeruandam, Atque ſi intra breuem dilati-
onem arbitrio iudicis moderandam probatio fie-
ri poſſit, probatio prõpta dicitur,& in continenti
facienda, nec enim cum ſacco paratus excipiens
venire debet, *ſecundum Alb.& Sal.in d.l. 2. C. de edict.*
diu.Adr.toll.& eſt tex.idem probans in c.literas.de reſt t.
ſpol.vbi Ant.de Butr.Abb.& Anan.hoc not.& tenet Rom.
conſ.244.pro euidentia.in fine. Ex quibus pro marito
reſpondendum cenſeo.

S V M M A R I A.

1 *Arbitrii vel arbitramenti via cognoſcitur ex modo pro-cedendi.*
2 *Compromiſſi inſtantiam coram arbitris triennio du-rat.*
3 *Quæ poſt triennium renouatur.*
4 *Inſtantia non datur coram arbitratoribus,& ideo eorũ authoritas perpetuo durat.*
5 *Compromiſſum neceſſarium poſt tempus renouatur voluntarium expirat.*
6 *Arbitrium vel arbitramentum ab initio voluntarium, poſteaque neceſſarium.*
7 *Scientia compromiſſi non inducit conſenſum, niſi con-currant præſumptiones.*
8 *Arbitrator de congruo non debet ex actis laudare.*
9 *Arbitrator etiam diebus feriatis in honorem Dei pro-cedit.*

QVÆSTIO CXXXI.

1 ARbitri atq; arbitratores arbitrii, vel arbitra-
mẽti viam ad libitum eligere poſſunt, & v-
trã viam elegerint ex modo procedendi depræ-
hẽditur, *l.ſi ſocietatem §.arbitrorum.ff.pro ſocio.c.quin-*
tauallis. de iureiur.plene Blanc. tr. de compromiſ.quæſt. 1.
num.29.
2 Proinde † ſi iudicialiter procedendo arbitrii vi-
am ſecuti ſunt, compromiſſi inſtantia triennio
durat ad inſtar iudiciorum, quorum triennii ſpa-
tio via concluditur, *auth.ſi quis.C.de temp.appel.l.pro-*
*perandum.C.de iud.Boer.dec.*283.*n.* 4. vbi ex mente
Martini de fano deciditur à die litis conteſtatę ad
triennium vſque compromiſſum protrahi, quan-
do ſimpliciter ſine die ac termino à partibus præ-
fixo factum apparet.
3 Hæc † tamen eorum authoritas lapſo triemnio
finem habet, immo renouata ex eiſdem vel nouis
actis inſtantia finiri litibus imponere neceſſe ha-
bent, *Felyn.in c.venerabilis num.22.de iud.Roman. in l.ſi*
quis arbitratu num.19.& ſequent.de verbor.oblig. Ioan-
nes Baptiſta Peruſinus *tract.de arbitr.lib.13. cap. 2. in*
principio. Blanc.d.tract.de compromiſſis,quæſt.7.num.36.
Boer.vbi ſupra proxime num.7. perpetuo igitur, id eſt,
vſque ad triginta annos protrahitur poteſtas ipſo-
rum, vt Ioannes Baptiſta Peruſinus proxime rela-
tus declarat.
4 At † ſi arbitramenti viam eligentes iuris ordine
prætermiſſo proceſſerunt, cum coram arbitrato-
ribus non ſit iuditium, ideo nec inſtantia, pro-
ptereaque illorũ poteſtas perpetuo manet, donec
laudatum fuerit, licet Bartolus *in d.l.ſi quis arbitra-*
tu.quem plerique ſequuntur, tenuerit, arbitratorum
poteſtatem anno terminari, verior tamen contra
Bartolum opinio, quod perpetuo duret, poſt-
quam partes limites compromiſſo non præſcri-
pſerunt, quibus eſt imputandum, cur id non fe-
cerint,& ſi cauſam expedire differunt, adito iudi-
ce, poterunt partes obtinere, arbitratoribus ter-
minum præfigi ad expediendum cauſam ipſam,
Imol d.l.ſi quis arbitratu numer. 4. quem Alex Iaſon &
alii ſequuntur, Aret.in §.pretium numer.10. inſt. de empt.
& vendit.Boer. dicta deciſ. ducenteſima octuageſima ter-
tia, num.8.Balb.tr.de præſcript.vltima parte quarta par-
tis principalis q.34.& eſt communiter opinio rece-
pta, ſicuti referunt Iaſ. & Balb. Ioannes Baptiſta
Peruſinus.
5 Sin autem † compromiſſo terminis ſit præ-
ſcriptus, ſi quidem à iure municipali, mandante
inter coniunctos cauſas compromitti, certoque
termino finiri, tunc tranſacto ſtatutario tempore
denuo partes compromittere tenentur, donec
cauſa expediatur, vtpote quod neceſſarium ſit
compromiſſum.
At ſi voluntarium ſit, vt quia nullo iure cogen-
te ad id partes proceſſerint, tunc lapſo termino
arbitratoribus à partibus aſſignato expirat pote-
ſtas illorum, ita vt partes denuo compromittere
non compellantur, *Alexand.in l.veluti numero ſepti-*
mo,poſt Bald.ibi ff.de edendo.Dec.in c.tua nobis numer. 5.
in fine.de appellat. Blanc. d. tract. de compromiſſis quæſt.
7.num.41.Maranta in ſuo ſpeculo.2.parte principali 2.a-
ctu.num.4.
6 Sed quid † ſi electorum alter onus ſibi iniun-
ctum

ctum ſubire renuat, dic quod etſi ab initio officium illorum ſit voluntarium ex poſt facto, tamen eſt neceſſarium, ita equidem vt cauſas in ſe compromiſſas ad debitum finem perducere teneantur, nec poſt ſuſceptum compromiſſum illud recuſare poſſunt, *l.3.§.rametſi vbi Bart.ff.de arbitru, Bal Sal.& Paul.in l fin.C.de contrah.empt.& vend.late Alex. in l.1.ff.de leg.2.& plenius proſequitur Ioan. Baptiſta Peruſinus d.tract.de arb.lib.5.cap.3. & communiter ſecundum Alex.& Peruſinum tenetur.*

7 An autem † compromiſſi ſcientiam habentes illud acceptaſſe cenſeantur, dic quod non præſumuntur compromiſſo acquieuiſſe, quia ſcientia, & taciturnitas etiam præſentium, non inducit conſenſum in ſubeundo onere, ſicuti eſt arbitrium, vel arbitramentum, niſi cum ſcientia, & taciturnitate, concurrat actus præſumptiuus acceptationis, vt ſi coram eiſde cauſa cognoſci paſſi ſunt, vel ſi literas à partibus compromiſſum ſignificantibus acceptaſſent, vel inſtrumentum per quod ſibi de compromiſſo innotuit, recepiſſent, vel ſi cum taciturnitate concurrat ſanguinis coniunctio, *Rom.in l.quæ dotis.n.17.ff.ſol.matr.vbi Alex. & Iaſ idem Alex.in add.ad Bart.d.l.3.§.rametſi ff.de arb.& plene Peruſinus in loco prox.citato, Lanfr. tract. de arb.in*
8 *princ.n.19.in fine.* Et qui † alienas controuerſias in ſe ſuſcipiunt, tamquam arbitratores amicabileſque compoſitores non tenentur acta confici facere ad proceſſumque (vt mos eſt quorundam) confeſtim confugere. Imo poſſunt atque de congruo debẽt extraiudicialiter de meritis cãæ ſe informare, & veritatem diligenter perquirere, & ita laudũ ſuum in ſcriptis vel etiam verbo tantũ, prout ibi ęquum eſſe viſum fuerit proferre parteſque à ſumptibus, & laboribus quamprimum fieri poterit eximere, quemadmodum docet Inn. *in c.quintaualle n.3.de iureiur. & ſequuntur ibi Butr.n.4.Abb.nu.6.* vbi dixit ideo arbitrator extraiudicialiter procedit, q a eſt compoſitor, & mediator inter partes, Imol. n. 11.ibidem ait, quod ideo hoc euenit, quia arbitramentum dicitur quædam tranſactio, quæ extraiudicialis actus dicitur, quibus concordant Bart. *in l.ſi ſocietatem §.arbitrorum nu.26 ff.pro ſocio, Iaſ.in l. cum te tranſegiſſe nu.4.C.de tranſact.Abb.conſ.64.n.4. vol.1.* fatentur tamen omnes, quod non habet de neceſſitate extraiudicialiter procedere, ſed id facere poteſt ſi malit, prout velle congruentius debet.

9 Adque adeo † verum eſt extraiudicialiter procedendum eſſe, quod etiam diebus feriatis in honorem Dei procedi poteſt, & laudũ proferri, quoniam arbitramentum eſt quædam compoſitio, & ad partem reductio, *Imo.d.c.quintaualle n.37. & plenius Ant.de Butr.n.27.* limitat tamen ibi Abb. *num.*22 quando ſperatur pax vel aliquis actus pius, alias ſecus, quod placet, quia arbitrator, & partes in huiuſmodi tractatu diſtrahuntur à diuinis, quibus in diebus feriatis in honorem Dei inſeruire tenentur, ex præcepto Dei, & eccleſiæ.

S V M M A R I A.

1 *Sententia emptoris condemnatoria, requiritur, vt de euictione contra venditorem agat ad duplum.*
2 *Emptor pro re euicta agit ad pretium ſecundum tempus euictionis.*
3 *Venditor malæ fidei tenetur ad intereſſe etiam vltra duplum ſecus in eo qui eſt bonæ fidei.*
4 *Dupli ſtipulatio committitur in caſibus hic expreſſis.*
5 *Dupli ſtipulatio in totum vel pro parte debetur prout res fuit euicta.*
6 *Pœna non exigitur vltra ſtipulatoris intereſſe.*
7 *Pœna pro parte exigitur in obligationibus facti indiuidui.*
8 *Pœna in obligationibus facti indiuidui committitur in totum.*
9 *Pœna committitur in totum propter periurium.*
10 *Pœna adiecta facto ceſſat ſuſpitio vſurarum.*
11 *Pœna adiecta quantitati ratione periurii debetur in totum.*
12 *Promiſſio defenſionis, eſt promiſſio facti indiuidui.*
13 *Pœna apponitur ad puniendum contemptum promiſſoris promiſſa non ſeruantis.*
14 *Pœna dupli promiſſa debetur etiam vltra ſtipulatoris intereſſe.*
15 *Pœna conuentionalis ad quadruplum aſcendit.*
16 *Pœna, quod intereſſe non excedat, eſt de ſtylo conſilii Neapolitani, non de iure.*
17 *Dupli ſtipulatio committitur ad pretium commune temporis contractus.*
18 *Immo ad pretium conuentum relationem habet.*
20 *Officio iudicis intereſſe probari poteſt.*
21 *Exceptio melioramentorum quæ liquida ſunt impedit executionem ſententiæ.*

QVÆSTIO CXXXII.

1 QVoniam ſæpe accidit ab emptore rem emptam euinci hæc notanda cenſui ad inſtructionem emptoris contra venditorem iudicium mouere intendẽtem, & primo ſcias volo quod ſententia condemnatoria emptoris à tertio conuenti præcedere debet, vt venditoris obligatio ad intereſſe emptoris vel ad pœnam dupli committatur, *gloſſ.in leg.at qui natura §.ſi cum me abſente, quam ibi Bald.ſequitur Digeſt.de negot.geſt.& poſt eum ibi Salicet.& Paul.de Caſtr.Alex. conſ.quarto.numero primo, volum.tertio, & conſilio 117.numer.tertio, volum. ſeptimo, Corn.conſ.50.numer.18.volum.ſecundo, & Alberic. quoque dicto §.ſi cum me abſente,* dixit communiter doctores tenere ſententiam requiri, alias inquit innumeræ fraudes poſſent excogitari. Nam facile foret ſummittere actorem, & in præiudicium venditoris rem euincenti reſtituere, quod abſurdum, & iniquum eſſet, imo etiã executio ſentẽtiæ cõdẽnatoriæ interuenire debet, vt pœna dupli cõmittatur, *Alb.Bal.Sal.& Paul.in l.ſi ſeruum in princip.*

ff de

ff.de action.empt.Cepoll.caut.177.Alexan.d.conſ.4.vol.3.
2. Emptor ſi bonam fidem erga euincentem a-
gnoſcere velit, id vere facere poteſt, & non expe-
ctata ſententia rem illi reſtituere. Neque enim co-
gitur veritati reſiſtere, iniuſtamque cauſam de-
fendere, licet ſeipſum oneret. Nam in cauſa eui-
ctionis contra venditorem mouenda, tenebitur
emptor de bono iure euincentis docere, Barto. d. l.
atqui natura.§.ſi cum me abſente.quem ibi ſequuntur Ang.
& Paul.de Caſt. Iaſ.in l.ſi domus. §.de euictione. num.14.
ff.de leg 1.Imol.c.fin.circa fin.de empt.& vend.Afflict.de-
ciſ.49 num.3. Alexan. in l.ſtipulatio iſta habere licere §.ſi
quis forte num.12.ff.de verb.oblig.vbi communis. Alber.d.
l. emptorem. ff. de act.empr. dicens, ita communiter
teneri & ſeruari, & quamuis in d. §. ſi cum me abſen-
te.de negot.geſtu. contrarium teneat, id procedat,
quando emptor in fraudem venditoris non expe-
ctata ſententia rem reſtitueret non vero domino,
ſecus, quando bona fide rem abſque ſententia re-
laxauerit, ſeu per tranſactionem ſibi retinere ma-
luerit, ſoluta euincenti æſtimatione. In quib. ter-
minis loquitur d.l.emptorem. 3. Emptor iudiciali-
ter condemnatus agit actione ex empto ad inter-
eſſe, quod eſt pretium rei tacitæ, habito reſpectu
ad tempus euictionis, quia tanti emptoris inter-
eſt rem euictam non eſſe, ſicut econtra rei pretio
minori exiſtente tempore euictionis, quam tem-
pore, quo res empta fuit, diminutio cedit damno
emptionis, & id duntaxat petendum eſt a vendi-
tore, quod res valet tempore euictionis. l. Titius. la
1.cum duab.ſequen.ff.de act.empt.& ibi hoc notat Bart.n.
4.Sal.in 2.not.& Paul.de Caſt.n.2. Idemq; notat Sal.per
illum text.in l ſi cum venditor.§.fina.ff de euict.Ang.in l.
euicta.la 2.ff.eod. Quarto, nec tantum intereſſe in-
3 trinſecum, † quod eſt rei valor, ſed intrinſecum
quoque intereſſe a venditore, emptori debetur,
dummodo intereſſe non excedat duplum pretii
conuenti, ſi venditor bonæ fidei fuit. At ſi ſciens
rem alienam vendiderit, intereſſe quantumcunq;
fuerit, vltra duplum à venditore debetur, dict.l.Ti-
tius.in fi. & l.id q. Iulianum verſ.in omnibus.ff.de action.
empt.l.venditor.vbi Alberic.& Sal.ff.de euictio. Bart.in l.
vnic.n.19 C.de ſenten.quæ pro eo quod inter.profer.Salic.
ibi num.19.& 20.Dec.qui idem ibi tenet in 3.not. & com-
muniter receptum dicit Sebaſt.Sapia nu.51. & 71. Petrus
quoque Rebuff.ibi nu.130.& num.143. communem teſta-
4 tus eſt opinionem. Quinto, † Dupli ſtipulatio com-
mittitur in vno ex caſibus infra ſcriptis, & primo,
ſi res per ſententiam reſtituta fuit, ſecundo, ſi em-
ptor condemnatus litis æſtimationem ſoluit, ter
tio, ſi emptor agit aduerſus tertium poſſeſſorem,
pro rei emptæ recuperatione & poſſeſſor abſolu-
tus fuit, l.euicta re.la 1. ff.de euict. vbi Alberic. l. ſi ſeruus
venditus.ff eod.Veronenſ.caut.177.Socin.conſ 191.num.8.
5 vol.2. Et quemadmodum † in totum re euicta, in
totum ſtipulatio dupli cõmittitur, ita etiam parte
euicta pro parte agitur. Nam ſtipulationis verba
ſi res euicta fuerit, interpretãtur quatenus euicta
fuerit, l. 1. de euict. ſecundum intellectum Ioannis
gloſſatoris, quem ibi ſequuntur Bart. Bal. Angel.
6 Salic.& Alberic. Sexto, videtur dicendum, † pœ-
nam dupli in caſum contrauentionis exigi poſſe,
quatenus cum intereſſe concurrat, & non vſque,
Roman.conſ.510.Socin conſ.253.n.12.vol.2.Ripa in §. Ca-
to.l.4.num.8.ff.de verb. oblig. præmiſſa etiam confir-
mat Afflict.deciſ.135.vbi refert Conſilium Neapo-
litanum ad pœnas nunquam condemnare quem-
quam ſolere, niſi quatenus pœna cum intereſſe
7 conuenit. Et in obligationibus † dandi atque fa-
cti diuidui nunquam de æquitate canonica pœna
committitur in totum, ſi in parte contrauentum
fuit, quamuis de iure ciuili ſecus ſit, c. ſnam. de pœn.
Aret.Alex.& reliqui poſt Bart.in d.l.4.§.Cato.10.oppoſit.
de verb.oblig. & ſequuntur ibi Alciat. Lancell. Galliaula,
Socin. iun. & alii. affirmantes ita communiter Ca-
8 noniſtas tenere. Septimo, ſi pœna adiecta † ſit fa-
cta in indiuiduo, tũc ſi à promiſſore cõtrauentum
fuerit, non inſpecto, quatenus ſtipulatoris inter-
ſit, pœna committitur in totum, etiamſi nihil eius
interſit, l.cum pœna.ff.de arbit.& not.Bart.in l.2.§.fin.
num 20.ff.de verb. oblig. quem poſt alios ibi ſequun-
tur Alexan.Iaſ & Lancellott.Gall. Corn.conſ.28. in
fin.vol.2.& conſ.69.num 39.eod.vol.Gramm.deciſ.58.nu.
6.& ſeq. & eſt communis opinio, ſicut fere omnes
præcitati teſtantur. Et ſicut pœna in ſolidum de-
9 betur, etiamſi † nihil ſtipulatoris interſit, quando
per contrauentionem ſtipulator offenditur, mul-
to magis, quando iuramentum adiicitur, tunc e-
nim ratione periurii offenditur diuina Maieſtas,
& in pœnam contemptus diuinæ Maieſtatis inte-
gra pœna exigi poſſe debet, non inſpecto, quate-
nus ſtipulationis interſit, Rom. in præall.conſ.510.nu.
12.Anch.conſ.148.n.1.vſque in fin.conſ.Alex.conſ 34.in.fi.
vol.2. Et quando pœna adiicitur facto, non autem
10 certæ † quantitati, ceſſat ſuſpitio, quod in frau-
dem vſurarum pœna promittatur. Alex. in l. ſtipu-
lationum.§.ſi forte.ff.de verb.oblig.& conſ.32 num.4 &
conſ.158.num 1 vol.1.Pariſ.d.conſ.34.num.31.volu.1.Ripa
11 reſponſ.7.n.7.tit.de diuerſis reſcriptis. Imo etſi † certæ
quantitati pœna adiecta foret, & nõ facto, nihilo-
minus ratione iuramenti pœna promiſſa exigibi-
lis fieret, c.debitores.de iureiurando.Alex.conſ.158.nu.2.
vol.2.Gram.deciſ.Pedem.58.n.6. Quod autem vendi-
12 tor † promittendo emptorem defendere, & litem
in ſe recipere, & in ea vſque in finem permanere,
omnibus eius expenſis dicatur factum indiuidu-
um promiſiſſe, id ipſum comprobatur ex Bartol.
in d.§.Cato.in 2.quaſt. quem cæteri ibi ſequuntur, &
Alex. quoque comprobat in §.ſi is qui duplum.in ea-
dem l.4.ff.de verb.oblig. & communiter cum Bartol.
ſcribentes tranſeunt, ſecundum Iaſ.ibi num.43. vbi
aperte tenet, quod promiſſio defenſionis eſt pro-
miſſio facti indiuidui, nec promiſſor pro parte de-
fendere poteſt, cũ actus defenſionis ex parte pro-
miſſoris diuiſionem non recipiat, & idem quoq;
Ripa in eod. §. Cato. num. 77. tenet, & communem
concluſionem eſſe aſſerit, vbi regulam ponit &
fallentias.

13 Promiſſio pœnalis † dicitur & ad puniendum
contemptum, & cõtumaciam promiſſoris, quan-
do certa promittitur quantitas, etiam quod in
promiſſione non fuerit dictum nomine pœnæ, vt
tenuerunt Aret. Soc.& Iaſ. in d.l.4.§.Cato. in 1. not.
de verb.oblig. & hoc communiter receptum eſſe re-

ferunt ibi Ruio. Galliaula, Hormanoctius, Dec.
14 Alcia.& Soc.iu. Rurſus vbi † promiſſio fit expreſ-
ſo nomine pœnæ, veluti ſi dicatur ſub pœna du-
pli, vt cõmuniter in inſtrumentis venditionũ dici
ſolet, tunc in ſolidũ pœna exigi poterit, etiã vltra
quã ſtipulatoris interſit, *ari/ qui multa ad id adducit*
conſ.34.n.40.vol.1. & conſ.19.n.57.vol.2.Io.de Anan. cõſ.
31.n.3. Gram.dec.58. eo quod catenus intereſſe ex partiũ
conuentione taxatũ videtur, quatenus in promiſ-
ſione pœnali deductum fuit, ita vt ſtipulatori non
15 incumbat onus intereſſe probandi. Imo nedum id
quod emptoris intereſt, pœna conuentionalis ex-
cedit, ſed etiam ad quadruplum aſcendere poteſt,
ſiue pœna exprimatur per nomina ſimplicia, vt
ſi dicatur ſub pœna ſcutorum mille, ſiue per no-
mina multiplicatiua, videtur ſub pœna dupli, tri-
pli, vel quadrupli, vt firmarunt Iaſ. poſt alios *in §.*
omnes.n.10.inſtitut.de action. Alex.conſ.157.nu.7.volu 6.
Franc.Balb.tract.de præſcriptio.in 2.part.3.part. princip.
quæſt.13.n 6. & fuſiſſime omnium locutus eſt Petr.
Rebuff. *in repet l.vnic. C.de ſent. quæ pro eo quod inter-*
eſt. vbi relatis duodecim opinionibus, tandem re-
ſidet in ſententia, de qua ſupra, quæ quidem com-
muniter eſt recepta ex fide & relatione omniũ ſu-
16 pra citat. Non obſtat, quod † refert Affl. *d.deciſ.135.*
quod S.Conciliũ nõ ſolet condemnare ad pœnas,
vltra quam ſit intereſſe promiſſoris, id enim pro-
cedit de ſtylo ſacri regii conſil. ſecus eſt de iure, vt
ibi idẽ atteſtatur Affl. vel etiã inquit Gram. *d.deciſ.*
58.n.7. quod ſeruat S.Concilium procedere, quãdo
non eſſet exacta certa quantitas in caſu licito pro-
miſſa, alias fruſtratorium legis conſilium fieret de
ſtipulando certã quantitatẽ nomine pœnæ. Non
obſtat, quod de æquitate canonica pro ea parte, qua
contrauentũ fuit, pœna cõmittitur in promiſſio-
ne dandi, atq; facti diuidui. Hoc.n. vti verũ admit-
titur, at vbi de facto indiuiduo agitur, pro[illegible]ſt
defendere, litem ſuſcipere, & in ea perſiſtere, tunc
contrarium ceſſat. Sed oritur dubium, an duplum
promiſſum referri debeat ad pretium cõuentum,
vel ad pretium commune, & ſi ad communem æ-
ſtimationem duplum referẽdum eſt, an illa dupli-
cari debeant ſecundum tempus celebrati cõtractus,
17 vel euictionis ſequutæ. Et videtur † dicendũ, quod
actio ex ſtipulatu ad duplũ cõmittitur, habito re-
ſpectu communis pretii ad tempus contractus, nõ
autem ad tempus euictionis, vt eſt tex.& ibi gl. *in l.*
bonitatis ff.de euict. per quem ita tenent ibi Bal. An-
gel.& Alber.& melius Sal. *in 1.oppoſit. & eſt text. &*
ibi not.in l.ex mille.§ cæterum.ff.eod. Ve[illegible] quod
habeatur ratio pretii conuenti, & ad illud duplum
promiſſum refertur, & non ad pretium commu-
ne temporis contractus, vel euictionis, quoniam
nisi expreſſe in inſtrumento venditionis dictum
ſit ſub pœna dupli æſtimationis rei venditæ, pœna
dupli refertur ad pretium conuentum, & illud
duplatur, *l. ſi fundo vendito. in principio. ff. de euiction.*
& eſt ex mente B[illegible], *dicta leg. prima. in finalibus*
verbis & Bal[illegible], *in l[illegible]ra nona, in fine. ff. eo tem. & a-*
perte firmat g[illegible] prima. in gloſſ. magna. circa fi-
nem. [illegible]de [illegible] eo quod intereſt, & ita tenent ibi
Salut in [illegible] Dec. num.71. & Sebaſtianus Sapia, qui li-

cet dixerit, quod communis eſt op[illegible] æſtimatio-
nem communem duplari, fatetur tamen, con[illegible]-
riam eſſe veriorem, quam ipſe probat *ſub num.[illegible]4.*
Imo magis communis eſt, quod rei pret[illegible] con-
uentum, non autem commune duplari debet, vt
atteſtatur Alcia. *d.l vnica.num 38.C.de ſent. quæ pro eo*
19 *quod intereſt.* Non obſtat [illegible] textus *in dict. [illegible] bonitatis,*
nam ille procedit rei parte pro diuiſo euicta, quã-
do enim pars eſt certa, ratione loci & quotæ, tunc
in ea bonitas & qualitas diuiſim conſiderari po-
teſt, *Alberic.d.l.ex mille.num.3.ff.de euict.& Odofred. d.*
l.1.in princip.& l.bonitatis ff.eod. dicens, quod ſi pars
pro indiuiſo euincitur, agitur pro quantitate par-
tis euictæ, ſi vero pro diuiſo agitur, pro bonitate
euictæ partis. Calculum vero ſeu com[illegible]
nem, quando certa pars pro diuiſo e[illegible]ſt, vide
apud gloſſ. *d. l ex mille. in verb. pro bonitate. & ibi Al-*
beric.num.3.Bartol.d.l.1.in fine ff.eod.& Bald. ibid. in le-
ctura noua.in fin.

20 In iis vero caſibus, † in quib. intereſſe ſeu com-
mune pretiũ inſpici debet, æſtimatio [illegible]
poterit, officio illius implorato, [illegible]iam ſi [illegible]n
probatione defecerit, *Bart.& Paul.per illum tex. [illegible]*
ſi quod ex Pamphila. ff. de leg.2. enim multa ibi ad[illegible]
Bart. Alex.in l.4.§.hoc autem iudicium.num 22 de dam.
infect. & in l.pretia rerum.nu.6.ff ad l.Falcid. Rom.conſi.
281 in re præſenti. nu.4.Corn.conſ.221.nu.23.vol.2... ex.
conſ.133.in fin.vol.1. Flot.in l.ſi quando.num.803 C. [illegible]
vi. vbi etiam ponit, quod tunc pars citari [illegible] æ-
ſtimatoreſq; à iudice electi prius [illegible]re del[illegible]. Fa-
cta igitur deductione melioramentorum ab em-
12 ptore in ipſa re factorum, in quibus exceptione
ſummoueri poteſt euincẽ quando melioramẽta
ſunt liquida. Cæterum ſi liquida non ſunt, exe[illegible]-
tio non impeditur, ſed eam petens certum quid
deponit, cum fid[illegible] iuſſione de ſupplendo, *d. l. id, quæ*
Iulianum. ff.de act.empt. Alex.co[illegible].6 in fi.vol.2. Benint.
de Ceſena dec.77. De reſiduo emptor conſequi po-
terit à venditore commune pretium vel conuen-
tum, vel pœnam dupli ſecundum facti contin-
gentiam.

S V M M A R I A.

1 *Excipiens non confitetur intentionem aduerſarii.*
2 *Inſtrumentum producens confitetur in eo contenta.*
3 *Neq; contrarium probat illud producens.*
4 *Confeſſio extraiudicialis abſente parte non probat de iure ciuili.*
5 *Confeſſio coram arbitro dicitur eſſe extraiudicialis.*
6 *Confeſſio extraiudicialis de iure canonico confitenti præiudicat.*
7 *Probationes in proceſſu nullo factæ valẽt, ſi actio competit.*
8 *I[illegible] in inſtantia rite agitata valent, non alias.*
9 *I[illegible]ntia perempta pereunt acta litis ordinaria, non acta probatoria.*
10 *Inſtantia perempta renouatur per reproductionem actorum ſimpliciter non in genere factam.*
Teſtes poſt publicatas atteſtationes in iudicio nullo poſſunt in alio iudicio nec agitato examinari.
12 *Secundum quod ipſorum dictum ſupplere debet ab eo, quod primo depoſuerunt.*
13 *Probation[illegible] arbitraria ſunt.*

Quæ-

QVÆSTIO CXXXIII.

1 EXceptionem obiiciens non dicitur confiteri
intentionem aduerſarii, ne exceptio quæ op-
ponitur ad excludendum actorem, contrarium o-
peratur effectum, vel etiam ne per exceptionem,
litis conteſtatio inducatur, *c. except. de reg. iur. in 6. &*
quod ibi Dyn. cum plurib. ibi additu. & not. Cau. in c. cum
venerab. de except. Bart. in l. non vtiq, ff. eod. & tãquam
communiter verum probant, *Aret. in §. ſeruus, inſt.*
de capit. diminut. ſcribentes in l. decem, ff. de verb. oblig. &
max. Franc. Aret. n. 1. & Alex. n. 25. Dec. d. c. cum venera-
bil. n. 19. & quod de exceptione dicitur idem in re-
plicatione procedat ſecundum præcitatos, licet
hoc plures recipiat limitationes, *t e per Fel. d. c. cum*
2 *venerab.* Aliud vero eſt in cõfeſſione ex prouiſione
inſtrumẽti reſultante, nẽpe producẽs inſtrumen-
tum cẽſetur omnia in eo contenta confiteri, & illi
ſtare tenetur etiã in his quæ contra producentem
faciunt, *Bart. in l. poſt leg. ff. de his quib. vt indig. Bal. in l.*
cum precum. per illum tex. C. de liberal. cauſa. Alex. in l. t.
§. editiones. ff de eden. & plenius Iaſ. ibi n. 11. & ſequen. la-
te Fel. d. c. cum venerab. n. 22. vbi & Dec. n. 22. multa ad id
adducunt, Pariſ. 125. n. 20. vol. 1. & communis eſt concluſio
3 *ſecundum Fel. & Pariſ.* Neque contrarium a produ-
cente probari poteſt. *Innoc. in c. cum olim in final. ver-*
bu de cenſibus. & exactio. rationemq; adducit Ant. de But.
in c. fi. n. 23. de confeſ. quia confeſſio verbalis lapſu
linguæ profertur, productio vero inſtrumenti
fit cum maturitate, debet enim quis ante exquire-
re, & meditari inſtrumentum quam illud produ-
cat. Idcirco confeſſio huiuſmodi reuocari non po-
teſt, imo confeſſio verbalis emanata abſente parte
de iure ciuili non probat, neque confitenti præiu-
dicat, *l. fi. ff. de interrogat. actio l. certum, §. ſi quis abſen-*
te. ff. de confeſſ. Felin in c. ſi cautio, n. 22. de fid. inſtru. Lan-
fran. in c. quoniam contra n. 31. de probat. Bertrand. conſ.
221. n 1 & conſ. 277. n. 5. vol. 3. Bellamera deciſ. 691. vbi
regulam & fallentias ponit, & eſt communiter re-
ceptum, ſecundum Lanfran. & Bertrand. vbi ſu-
5 pra. Quemadmodum etiam confeſſio coram arbi-
tro emiſſa non valet, niſi vti extraiuditialis, ideo
in iuditio non probat, *Affl. deciſ. 178. n. 10. Alex. conſ.*
15 n. 5. cum duobus ſequentibus, vol. t. licet contrarium
teneat Felin. poſt Abb. & Imol. *in c. præſentata de te-*
ſtibus, & Lanfran. tract. de arbitr. parte 7. n. 76. fatetur
tamen Lanfran. propter auctoritatem tantorum
virorum quos ibi enumerat, non eſſe à prima opi-
6 nione recedendum. Sed de æquitate canonica cõ-
feſſio extraiuditialis abſente parte emiſſa plene
probat, & confitenti præiudicat per gloſ. quæ ad
hoc ſolet ab omnibus allegari, *in c. quoties in verbo*
& per te. prima quæſt. 7. Felin. in c. ſi cautio, n. 27. de fid.
inſt. Alex. conſ. 115. n 2. & ſeq. vol. 7. Dec. conſ. 163. Bertr.
conſ. 319. n. 2 vol. 1. Pariſ. conſ. 120 n. 7. vol. 1. & eſt com-
munis opinio ſecundum Felin. & Dec. vbi ſupra.
Probationes vero per teſtes ſi receptæ ſunt in pro-
7 ceſſu nullo ob libelli ineptitudinem valent, ſi a-
ctio ex probatis competere poſſit, *clem. conſtitutio-*
nem, verſ. illius, de electio. vbi Ancbar. in finalibus verbis,
& Imol. n. 43. ſequentes Specul. tit. de offic. iudicis §. deſe-
rune. ver. quod ſi libellus ineptus per tex. in c. examinata de
8 *iuditiis.* In alia vero inſtantia rite agitata probatio-
nes nulliter factæ reproduci poſſunt, eodemq; ad-
mittuntur, & plenam fidem faciunt, *Abb. in c. cau-*
ſam quæ n. 8. in fi de teſt. Fel. in c. cum cauſam n 19. eo. tit.
Bertrand qui ita declarat, *c. 243. num. 9. vol 2. parte t.*
9 *Maranta in ſuo ſpeculo 5. parte princip. n. 55.* Quemad-
modum etiam propter peremptionem inſtantiæ
annullato proceſſu pereunt acta litis ordinatoria,
acta vero probatoria non pereunt, *Bart. in l. cum*
lite mortua, ff. iudicatum ſolui, Ruin. c. 69. n. 5. vol. t. Ma-
10 *ranta in pract. d 5. part princip. n. 55.* Cum etenim per-
empta eſt inſtantia, & annullata ſunt acta litis or-
dinatoria, tunc inſtantia reſtaurari ſeu reuocari
debet de conſenſu partiũ per repetitionem omni-
um actorum ſingulariter ſeu nominatim factam,
non autem in genere reproducendo omnia acta,
Bart. in l. mutari ff. de procur. Bart. & Ang. in l. ſi ante, ff.
iudicat. ſol. Alex. & Iaſ in l. properand. C. de iudit. Fel. &
Maria. Soc. in c. venerab de iudic Maranta de ord. iudit. d.
12 *5. parte n. 45.* imo iidem teſtes quamuis non rite re-
cepti, poſſunt poſt publicatas in primo iuditio
nullo attestationes iterato in alio iuditio inter eaſ-
dem perſonas, ad eundem effectum examinari, *Ro-*
ta deciſ. 11. de probat. in nou. Guid pap deciſ. 72. n. 1. Fant.
de nullit. tit. quot. & intra quod tempus n. 4. Dictumq;
13 eorum ſecundum quamuis diminutum, a primo
ſuppleri debet propter obliuionem ipſorum teſti-
um, ſecundo loco examinatorum, quando inter
primum & ſecundum examen non modicum ef-
fluxerit tẽpus, & de teſtibus dicitur, quod memo-
ria quandoq; non habetur vltra annum, *gloſ. in c. ſi*
eccl. 4. q. 3. in gloſ. magna circa fi. per tex. in l. ſi arbit. ff. de
prob. vbi Alberic. ait, memoria hominũ labilis eſt
maxime circa diẽ, & conſulẽ, idcirco bono iudici
14 cõuenire videtur ſecundum dictũ primo iũgendo
perfectã probationẽ admittere, maxime cum pro-
bationũ materia iudici ſit arbitraria, *Paul. de Caſtr.*
in l. admonend. n. 39. ff. de iureiur. Dec. conſ. 463. n. 23. &
conſ. 495. n. 8. Pariſ. conſ. 107. n. 48. vol. 1. ſed in ſecundo
examine non poſſet teſtis habere relationẽ ad pri-
mas depoſitiones inualidas, *vt eradit Soc. conſ. 40. col.*
t. n. 3. Aym. conſ. 115. n. 8. vol. t. Quæ tibi ſeruiant in
contingentia facti.

SVMMARIA.

1 *Soror, & frater vterini viriliter ab inteſtato ſuccedũt.*
2 *Femina à ſucceßione excluſa intelligitur a ſucceßione dotantis.*
3 *Statuta feminas propter maſculos excludentia dicũtur odioſa.*
4 *Soror vterina non excluditur à fratre vterino.*
5 *Aſcendentiũ appellatio in parentibus vtriuſque ſexus verificatur.*
6 *Dictio in aliquo verificatur in pluribus.*
7 *Statutum excludens feminas à bonis maternis non fauore agnationis.*
8 *Sed maſculinitatis id facit.*
9 *Statutum prouidens agnationi, non intelligitur de agnatis feminis.*
10 *Femina à ſucceßione excluſa, & deſcendens ab ea excluditur.*
11 *Et maſculi ex femina deſcendentes.*
12 *Filii non dicuntur de familia matris.*
13 *Statutum maſculinitati fauens, non comprehendit maſcules ex feminis.*

14 *Linea alicuius non incipit à ſtipite ſed à filiis primi gradus.*
15 *Femina vno caſu ad ſucceſsionem vocata non idem in aliis.*
16 *Pro vterino fratre plures conſuluerunt.*
17 *Satutum vt ſuſtineatur plures adducuntur rationes.*

Quæstio CXXXIV.

1 IN propoſita facti ſpecie videtur dicendũ quod
ſorores & fratres vterini veroſimiliter ab inte-
ſtato de iure communi ſuccedunt, *l. de emancipatis iuncta gloſ. C. de legit. hæred. cum aliis de quib. per Nicol. de Vbald. tract. de ſucceſ. ab inteſt. part. 1. n 18.* Et quam-
2 uis lex municipalis feminas excludat à ſucceſſione
aſcendentium, hanc interpretationem recipit, vt
femina repellatur à ſucceſſione dotantis, non alte-
rius à quo nullam conſequuta eſt dotem, *Bal. in l. 1. C. de ſuis, & legit. & late Bolog. conſ. 38 per totum, & alii quos congerit Albert. Brun. de ſtatut. fem exclud artic. 8. quæſt. 16.* & alii quoque qui habentur in additione
ad Alex. *conſ 29. n 6. vol. 1. Pariſ. conſ 49. fere per totum*
3 *vol 7.* Et hoc ideo euenit, quia huiuſmodi ſtatuta
odioſa ſunt, & reſtringenda tanquam odium irra-
tionabile fouentia, quamobrem ad ſucceſſionem
dotantis duntaxat reſtringuntur, *Dec. conſ. 13. n. 6. vbi commun. vol. 1 Maria. Soc. Iun. d conſ. 1. n. 46. vol. 1.* vbi
quatuor relatis opinionibus affirmat hanc magis
communiter teneri, quidquid in contrarium di-
xerit Brun. *d tract. art. 4. n. 5.*
4 Quodque ſoror vterina ab hæreditate mater-
na propter fratrem vterinum non excludatur te-
nuerunt Soc. *in l. cum vir. ff. de cond. & demonſt. Alex in l. ex fact. n. 45. ff. de vulg. & pupil Soc. conſ. 84. a n. 2. vſq. ad num. 7. vol. 1. & conſ. 241. n. 9. vol. 2.* & à quampluri-
mis doctoribus conſultum fuiſſe refert, & ita iudi-
cari vidiſſe, & ab eo quoque laudatum in facto
fuiſſe, idemque tenet Maria Soc. Iun. *conſ. 23. n. 32. vol. 1.* & nonnulli alii quos adducit Albert. Brun.
d. tract. de ſtatut fem. excludentibus artic. 12. quæſt. 10. in prin. Contrarium verius eſſe exiſtimo ex diſpoſiti-
one legis municipalis, qua cautum eſt, quod mu-
lier dotata non ſuccedat aſcẽdentibus, nam aſcen-
dentium appellatio in parentibus paternis atque
maternis verificatur, *l. 4. §. parentes, ff. de in ius voc. & ita per illum tex. in in terminis tenet ibi Iaſ. n. 9. Paul. de Caſtro conſ. 91. n. 3. vol. 2. Laur. de Palatiis tract. de ſucceſ. 2 parte, n. 32. Campeg tract. de dote parte 1. quæſt. 64.* Et
quamuis aliud nonnulli tenuerint, quos refert Ia-
ſon *d. §. parentes*, attamen ab eorum impugnatione
opinionem hanc Iaſon ipſe ibi defendit, accedit
quod cum diſpoſitio ſit generalis, in vtriſque pa-
rentibus, verificatur ſecundum eundem Paulum
conſ. 83. n. 3. vol. 2. Iaſ. conſ 111. col. 7. verſ. 6. & vlt. vol. 4.
ſubdens quod auctoritas Caſtrenſis, qui fuit cele-
bris doctor multum operari debet, idemque ſua-
dent alia eiuſdem ſtatuti verba, ibi, *dotata ab aliquo ex aſcendentibus.* Sufficit ergo ab vno aſcendentium
filiam eſſe dotatam, *Corn. conſ. 123. n. 2. & conſ. 323. n. 7. vol. 3. Brun. vbi ſupra art. 8. quæſt. 16 n. 5.* confirmatur
ex gloſ *in clem. 1. §. ad hoc.* quam ibi Card. ſequitur
de præbend quæ dicit, quod ſi papa mandat proui-
deri de aliquo beneficio, illud relatiuum, aliquo
non verificetur in vno, ſed ſupponit diuerſitatẽ, &
eſt relatiuũ partitiuum. Et cõfirmãt alia eiuſdem
ſtatuti verba, ibi, non ſuccedant alicui ex aſcen-
dentibus, ſi ergo neminem aſcendentium exclu-
dit, omnes includit, videlicet paternos atque ma-
ternos, *l. Papinianus exul. ff. de minor. & ita arguit Iaſ. d. conſ. 115. col. 7. verſ. 2. adeſt. vol. 4.* Secundo finalis ra-
7 tio ſtatuti de ſucceſſione in bonis maternæ lineæ
diſponentis non fuit agnationi fouere, ſed maſcu-
linitatem conſiderans ſexum virilem fœmineo
præpoſuit, maſculos ſolos ad excluſionem femi-
narum admittens, *Paul. de Caſt. d. conſ. 91. vol. 2.* eiſ-
dem quoque rationibus motus, licet tacito auto-
re, idem tenuit Laurentius de palatiis, *d. tract. de ſuc. 2. parte n. 35. cum ſeq. Brun. d tract. art. 3. n. 7. Iaſ. d. conſ. 115. col. 5. verſ 3 prin. vol. 4. Pariſ. conſ. 49 n. 55. vol. 3.* Ter-
8 tio quamuis ſtatutum prouideret agnationi intel-
ligendum eſſe de agnatis maſculis non de feminis,
quæ in alienas familias tranſeundo parentum ſu-
orum agnationem conſeruare nequeunt, ſed ma-
gis in eis memoria paternæ familiæ extinguitur,
Bald. conſ. 281. n. 4. inter conſ. Angel. Pariſius conſil. 53. n. 32. vol. 3. plenius Aym. conſilio 180. n. 1. & ita communi-
9 ter tenetur teſte Bal. & Aym. vbi ſupra. Quarto ſi
ſoror vterina excluditur, multo magis deſcenden-
tes ab ea, *l. ſi viua mat. C. de bon. mater.* cum omne ius
potentius ſit in ſua cauſa, quam in cauſato, vt dixit
Iacob. Butr. *in l. digna vox. C. de legib.* dum quærit,
quare Imper. legis ſubiectum ſe eſſe profitetur, re-
ſpondet quod cauſa eſt potentior ſuo cauſato, quia
lex potentior eſt imperio, quod à lege cauſetur, &
ita in penult. quæſt tenuit Paul. *in l. mariti. C. de procurat. & in l. gall. §. nunc de l. vbi Alex. & moderni repetentes, ff. de liber. & poſthu. Alex. conſilio 13. n. 7. vol. 6.* ex
10 *mente Specul. tit. de locat. §. nunc aliqua, n. 173.* Quod-
que etiam maſculus ex femina excludatur, ſicu-
ti & femina ipſa à qua originem habuit, tamquam
ab infecta radice firmat Paulus de Caſtr. *d conſilio 91. in principio, volum. 2. Rum. conſilio 18. numero 4. & ſeq. vbi late vol. 3.* & vberiore ſtylo proſequuntur Laur.
de palatiis *d. tract. numero 26. & ſeq. Brun. d. tract. articulo 6. 3 membro. quæſt. 1. per totum. Georgius Nati. tract. de ſtatut numero 21.* vbi & obiecta tollunt & ratio-
11 nem referunt. Aut ergo ſtatutum agnationi faue-
re intendit, & nepos ex filia, qui auiæ cognatus eſt,
comprehendi non valet, quoniam filii non matris
ſed patris familiam ſequuntur, *l. familiæ appellatio. ff. de verb. ſignifi. §. ſi. inſtit. de patr. poteſt.* Aut ſtatutum
12 maſculinitati fauet, & reſtringendum eſt ad ma-
ſculos ex maſculis, non ad maſculos ex fæminis
deſcendentes, ne filius ſit melioris conditionis q̃
mater, quæ à ſucceſſione propter maſculos repel-
litur, *d. l. ſi viua matre, C. de bon. mat. Bart. in l. liberorũ. n. 16. ff. de verb. ſignific. plene Alex. in l. illam n. 7. C. de col. Rum. conſilio 53. numero 3. & melius d. conſilio 18. numero 10. vol. tertio.*

Quinto dum ſtatutum maſculos vocat ſub no-
mine maſculorum lineam maſculinam amplecti-
tur, Linea vero maſculina non incipit à ſtipite ſed
à filiis primi gradus.

De linea vero feminina ſiue lineæ femininæ
initium fuit ſoror vterina, & cæteri eius deſcen-
dentes.

dentes, quamuis maſculi, prout declarat Paulus de
Caſtr. *in conſ præallegat. 91. circa finem. volumin. 2. Alex.*
conſ. 53. nu. 5. vol 6. Curt. ſenior conſ. 40. num. 12. cum a-
liis de quibus in addition. ad Alexan. d. conſ. 53. & per Pariſ.
conſ. 74. vol 3. Sexto, etſi in alio ſtatuti capite fœmi-
14 na maſculo præfertur, videlicet filia in bonis pa-
tris patruum excludit, non tamen ex eo ad hunc
caſum argui poteſt, ita enim conſuluit Franc. de
Albergottis, quem refert & ſequitur Corn. *conſ. 21.*
n. 10. vol. 1. quibus concordat Bal. in conſ. præalleg. 281. nu. 5.
inter conſ. Ang. vbi inquit, quod etſi fœmina aliquo
caſu notetur, non debet inde conſequentia ſumi
ad alium caſum, niſi neceſſario & inſeparabiliter
ſequatur ex eo, & tenet Ruin. *conſ. 22. numer. 9. &*
conſ. 25. num. 4. volum. 3. & plenius Maria. Socinus iunior
conſil. 23. numer. 37. & ſequent. volum. 1. Septimo, pro
15 hac parte † conſuluit Paul. de Caſtr. *dict. conſi. 91. per*
totum. vol. 2. Bened. de Aceolitis, cuius conſilio ſe ſub-
ſcripſit Maria. Socin. ſenior, vt habetur inter con-
ſilia Bartoli, *Socin. conſil. 1 per totum. volumine primo.*
vbi inter cætera hãc rationem adducit, quod fœ-
minæ congruæ dotatæ tanta ſubſtantia non egent
ſicut maſculi, cum illæ à maritis ſuis gubernentur,
& bonorum mariti fructibus aluntur, & in simili-
bus terminis Fulgoſ. *conſ. 34. a num. 4. vſque in finem*
conſilii, vbi pulchre admodum in hoc articulo lo-
quitur *Bald. conſ. 30. circa finem. volum. 1. & melius conſ.*
61 in fine. volumine quarto. Socinus conſ. 252. numer. 17.
volum. 2. Tiraquell. de retract. conſanguin. §. 14. gloſſ. 2. n.
6. Brun. d. tract. art. 12. quæſt. 18 num. 6. & plenius art. 8.
quæſt. 15. per tot.
16 Octauo & vltimo ſic lege † municipali cautum
eſt, fœminas ad ſucceſſionem aſcendentium non
admitti, idcirco quia ſtatuti deciſionem habe-
mus, non eſt, quod [illegible] tione [illegible] emus, *Iaſ. conſ.*
158. prope fin. vol. 2. ſatis enim eſt ita ſtatutum eſſe, di-
xit Innoc. *in c. irrefragabili. in fi. de offic. ordin.* Nam in
his, quæ non ſunt de iuſtitia poſitiua, ſufficit pro
ratione voluntas, *gl. in l. 1. §. iuſiurand. in verb. ratus. vbi*
communiter. ff. de poſtul. In ſtatutis enim præſumitur
ineſſe ratio & iuſtitia, & ſufficit aliquod motiuum
ſtatuentium voluntatem mouiſſe, vt Bald. dicere
ſolet, quem vna cum præmiſſis refert Tiraq. *tract.*
de retract. conſangu. in præfatione. num. 75. & 76. Qua-
re concluditur ad fauorem filiorum defunctæ
matris excluſis nepotibus, ex ſorore vterina, non
obſtantibus ſupra in contrarium oppoſitis, ad quę
ſolutio patet ex prædictis.

SVMMARIA.

1 *Confeſsio in tormentis non præcedentibus inditiis eſt ipſo iure nulla.*
2 *Idem ſi metu tormentorum emanauerit.*
3 *Contumax dicitur, qui rite citatus eſt, & non comparet.*
4 *Delegatus citans tenorem commiſsionis tranſmittere debet.*
5 *Inquiſitio abſq; diffamatione non formatur.*
6 *Falſitas eſt veritatis immutatio.*
7 *Falſitas in vno capitulo quando totum euertit inſtrumentum.*
8 *A veriſimili remotum falſitatis imaginem habet.*

QVÆSTIO CXXXV.

Reus ſi tortus ſit & cõfeſſus, legitimis nõ præ-
1 cedentibus † inditiis, confeſſio eſt ipſo iure
nulla, tametſi ratificata ſit, *Marſ. in l. 1. in prin n. 14. ff.*
de quæſt. & in l. quæſtionis habendæ. nu. 10. ff. eod. vbi re-
fert, ſe ex hoc maximum conſecutum honorem,
& quoſdam à morte euaſiſſe, confirmat Carrer. *in*
pract. in princip. num. 172. Gram. voto 6. num. 9. & com-
muniter tenetur, vt Marſil. ait *in d. l. 1.* Sed etſi me-
2 tu tormentorum † futurorum confeſſio emana-
uerit, confeſſio nulla redditur, legitimis nõ con-
currentibus inditiis, *Marſ. in dict. l. 1. in prin. n 25. ff. de*
quæſt. & Gram. vbi ſupra. & plenius Carrer. in loc. præcit.
3 *n. 17.* Neq; obeſt † obiecta contumacia, quoniam
is contumax dicitur, qui rite citatus non compa-
ruit, *not. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. Afflict. de-*
ciſ 367. in fin. Gramm. conſ 37 numer. 2. & ſequ Vant. de
nullitate. tit. de null. ex defectu citationis. numero 22. Ci-
tationeque reddita nulla, omnia inde ſecuta nulla
redduntur, *Marſ. conſ. 20. num. 4. & conſ. 64. numer. 53.*
4 *vol. 1.* Et inter alios citationis defectus ille † addu-
citur, quod a delegato citatus comparere non ar-
ctatur, ſi in citatione commiſſionis tenor non in-
ſeritur, cum pro delegata iuriſdictione non præ-
ſumatur. *Alex. Iaſ & reliqui in l. ex quacunque cauſa. ff.*
ſi quis in ius voc. non ier. & plenius habetur in add. ad Feli.
in c. cum in iure peritus. vbi com. de off. del. Pariſ. conſ. 120.
n. 5. vol. 4 niſi tamen citatus ſit in loco, vel parũ ab
eo diſtat ſecundum præallegatos. Sed neq; ad in-
5 quiſitionem potuit † diffamatione nõ præceden-
te, quoniã fama præcedere debet, ad ſolemnizan-
dum & ſubſtantiandum iudicium, ideo eius omiſ-
ſio proceſſum vitiat, quia ordo cauſæ ad [illegible] ipſam
peruertitur, iudiciũ enim conſtat ex iudice, acto-
re & reo, proinde ſi diffamatio omittitur, d[illegible]nit
iura perſona, quæ in locum accuſatoris ſuccedit,
ita tenuit Bero. *in c qualiter & quando. n. 22. 23. & 35.*
de accuſ. & licet cogitandum dicat, ad idem tamen
facit Fulg. *conſ. 106. nu. 4. Dec. conſ. 189. nu. 9. & in ſimili*
6 *Maran. de ord. iud. in 6. par. princ. n. 23.* neq; etiam † op-
poſita falſitas reum hunc conuincit, nam etſi fal-
ſitas ſit veritatis immutatio, *l. quid ſit falſa. ff. de falſ.*
Capol. conſ. 21. n 23. Pariſ. conſ 151. n. 21. vol. 4. nõ tamen
in hoc caſu quod releuet obiectio, video, quia & ſi
exſtaret falſitas in vno capitulo, ea non redarguit
totum inſtrumentum de falſo. *Boer. dec. 253. n. 6.* vbi
id affirmat, niſi tamen falſitas ſit in parte ſubſtan-
7 tiali inſtrumentũ † defectu & vitio notarii, *Feli. c.*
fraternitas de here. Cor. cõſ. 61. n 23. vol 3. Rui. conſ. 63. n.
18. vol. 1. & eſt communis opinio, ſicuti referunt o-
mnes præcitati. Non inſuper aduerſatur doctrina
8 Bal. *in l. 1. C. de ſeru. fugit.* vbi inquit, quod eſt † à ve-
riſimili remotũ, falſitatis imaginẽ habet, ſequun-
tur Alex. *conſ. 27 n. 4. vol. 2. Bertran d. conſ. 1. n. 9. vol. 2.*
non enim in facti contingentia conuenit, igitur
non obſtat.

SVMMARIA.

1 *Iudex contra reum procedens quando peccare dicatur.*
2 *Reus de crimine occulto denunciatus quomodo ſe habere debeat.*

hæc verba: *In omnibus autem alijs ſuis bonis, &c.* eo
quod bona dicũtur deducta ære alieno, *l. ſubſigna-
tum.§.bona.ff de verb.ſignif. Alex. in d.l. ſi cum dotem. §.
ſi pater.n.6.ff.ſolut.matr Iaſ.in dict. authentic præterea.
num.26.C. vnde vir & vxor.Corn.conſ.127.num.5. vol.3.
vbi communiter.*

Non obſtat, quod vxor ſui viri hæreditatem a-
6 diens † confundit actiones ſibi contra illum com-
petentes, *l. Titianus.ff.de fideiuſſor.l.debitor.C.de pactis.*
Quoniam hæres inſtitutus,& fideicommiſſo one-
ratus, eueniente caſu fideicommiſſi,in reſtitutio-
nẽ deducit id,quod ſibi à teſtatore debetur, & re-
ſiduum fideicommiſſario reſtituit,quia fit conſu-
ſio quoad actionem,nõ quoad retentionem,quin
hæres in reſtitutione retineat ſibi a teſtatore de-
bitum, *Roman.conſ.276.numer.2.Paulus de Caſtr.con-
ſilio 144. numero 5.* Et bona quoque mobilia hæ-
7 reditaria † in reſtitutionem fideicommiſſi veni-
unt, atque ſi vxor hæres inſtituta male verſata ſit
in eiſdem bonis, illiſque abuſa ſit,fideicommiſſa-
rio rationem reddere tenetur, *l. mulier.§. ſed enim.
ff.ad Trebell. vbi Imol. & Alex.l.cum tale. §. ſi ius. iuncta
gloſſ.ff.de cond.& demonſtr. Alberic. Bart. & reliqui*, &
inter alios Paul.de Caſtr. ibidem dicit, ſe in facto
conſuluiſſe, in quo ſubſtitutus inſtabat inuenta-
rium fieri de bonis mobilibus, & eorum ſibi co-
piam tradi, ne diſſiparentur, & ſi diſſipata forent,
peterentur, hæres negabat ſe teneri inuentarium
cõficere, cum ad illius commodum hoc fuerit in-
ductum, ideo in eius odium retorqueri nõ debet,
contrarium dicit Paul.ſe conſuluiſſe,quia ſi tene-
tur rationem reddere, ergo inuentarium confice-
re, ne bona ſurripiat, vel occultet hæres,& puto
conſ.quod dicit in materia [illegible] eſſe, eſt *conſ.
366.iuſt.vol.1.* vbi hæres a teſtato [illegible] releuatus e[illegible]a
confectione inuentarii. Hoc non obſtat [illegible] ſubſti-
tutus inſtabat ſuis expenſis bona d[illegible], ne per-
derentur, vel diſſiparentur, conſuluit ſubſtitu-
tum audiendum, quia hoc ſibi prodeſt, & nulli
nocet, igitur ſi bona mobilia, vel ſe mouentia
ſine culpa hæredis perierint,& conſumpta [illegible] fi-
deicommiſſarii damno cedunt, ſin aut[illegible]
in reſtitutionem veniunt, & ſi abuſ[illegible]pta
ſint, ad emendationem damni fideicommiſſario
tenetur hæres per ſupra adducta, & confirmat So-
cin. *conſ.249 num.25.vol 2.Dec.conſ.81 n.4. Pariſ.conſ.
25.n.22.& ſeq.vol.2.*

S V M M A R I A.

1 *Tabellionis ſignum eſt de ſubſtantialibus inſtrumenti.*
2 *Notarius in corpore inſtrumenti,nõ in margine men-
tionem facere debet de interlineatura, vel addi-
tione.*
3 *Ad primum rogitum non recurritur, quando illud vi-
tiatum eſt.*
4 *Interlineatura,quæ ex facie inſtrumenti apparet eſſe
manu notarii ſuſtinetur.*
5 *Comparatio literarum plene probat, cum de ſcriptu-
ra publica eſt quæſtio.*
6 *Conſuetudo ſcripturam inualidam validam reddit.*
7 *Conſuetudo notariorum probatur inſpectione plu-
rium inſtrumentorum.*
8 *Abſurdum vt vitemus, à regulis iuris communis rece-
dimus.*
9 *Scandalum vt vitetur conceditur,quod alias non con-
cederetur.*
10 *Scripturæ publicæ fides comprobatur ex præcedenti-
bus & ſequentibus.*
11 *Protocollum abſque ſigno notarii quomodo compro-
batur.*
12 *Notarii ſubſcriptio generalis ſufficit, neque ſpecialis
mentio requiritur de additione vel interlineatura
inſtrumenti.*
13 *Raſura cum repoſitione in loco abraſo non vitiat in-
ſtrumentum,quando conſtat de manu notarii.*
14 *Protocollo magis creditur, quam inſtrumẽto publico.*

QVÆSTIO CXXXVIII.

VIdetur huius protocolli diminuta fides,quia
1 deeſt † tabellionis ſignum, quod eſt de ſub-
ſtantialibus inſtrumenti, *§ & inſtrumenta. auth. de
fid.inſtr. Fel.in c.1.eod.tit.vbi communis.& eand.opin.vti
commu.ſequitur Boer.deciſ.36.n.8.& dec.37. n.10. Pariſ.
conſ.27.n.6.vol 2.* Secundo protocollum ſuſpectum
2 redditur, quia † interlinearia verba in eo inſerta
inſpiciuntur, quæ non probant, niſi notarius in
fine protocolli de interlineatione atteſtetur,ita vt
non ſufficiat in margine de additione interlinea-
tura vel cancellatione mentionem fieri,ſed in cor-
pore eiuſdem notarius hoc atteſtari debet ante
ſubſcriptionem,& ſigni appoſitionem, *l 1.vbi Bart.
& Imol.ff.de his quæ in teſtam delent.l.ſi vnus. vbi Bal. &
Paul.C. de teſtam.Abb.Imol.Felin & alii in c.ex literis.de
fid.inſtr.& pulchre Ripa reſponſ.1.ſub titu.de [illegible] ſtrum.
Bertran conſ.2.nu.48.& ſeq.vol.2.*
3 Tertio, ad primum † rogitum confugiendum
non eſt ex diffidentia publici inſtrumẽti, quando
protocollum ſuſpectum eſt,atq; vitiatum, *Alexan.
conſ.175 n.2.vol.7.Soc conſ.277.vol.2.Bertran d conſ 2 n.
57.vol.2.*& ex iis videtur reſpondendum, quod in-
ſtrumento in libro extenſorum notarii defuncti
deſcripto, ſit adhibenda fides, protocollo ſic vitia-
to exiſtente. Contrariam ſequor ſententiam, pri-
4 mo, quia ex facie eiuſdem manifeſte † deprehẽdi-
tur, verba interlinearia, quæ rem dubitabilẽ red-
dunt, manu eiudẽ notarii conſcripta eſſe, quare
omnis ſuſpitio ceſſare debet, cũ gratia correctio-
nis id notarius fecerit, prout feciſſe ſibi licuit corã
partib & teſtibus, antequã ad alios actus extrane-
os diuerterint, quemadmodũ etiam iura in dubio
factum eſſe præſumunt, quod in continenti po-
tius, quã ex interuallo id actum à notario fuerit,
*Fel.d.c.ex literis.5 limit.de fid.inſtr. Alex.in l.fi.C.de edic.
D.Adr.tol.& conſ.70.n.4.vol.1.Soc.d.conſ.94.col.2.vol.1.*
Nõ enim poteſt ex interuallo notarius aliquid de
concernentibus rei ſubſtantiam addere vel detra-
here abſq; licentia & auctoritate iudicis, *l. impera-
tor vbi Bar.ff.de ſtat.hom.l.ſi librarius. ff. de reg. iur.* Se-
5 cundo, protocolli fidem † comprobat comparatio
literarũ eiuſdem met interlineaturæ,cum aliis no-
tarii defuncti inſtrumẽtis, quæ cõparatio literarũ
plenam fidem facit, quando de publica ſcriptu-
ra dubitari contingat, vel ſaltem iudicis arbitrio
committitur. *Salic.in l.comparationes numer.23.C.de*

fid.inſtr. vbi Alberic.*n.3.* dicit quod in iuditiis com-
muniter obſeruari vidit, quod comparationi ſte-
tur. Idemque tenet Bal. *in l. bona fidei, n. 6. C. de reb.*
cred. & latius Alex. conſilio 184. vol. 7 & in d.l. fin. C. de e-
dic. diu. Adr. tollen. n. 18. Pariſ. d. conſilio 27. n. 49. volum. 2.
Et quatenus dicitur comparationem literarum
non plenam fidem facere, procedit in ſcriptura
priuata, *Bart. & alii in auth. at ſi contractus, C. de fid. in-*
ſtr. Gram. deciſ. 34. n. 16.

6 Tertio adeo potens eſt ſtyli ſeu conſuetudinis
auctoritas, vt ſcripturam alias inualidam, validam
reddere poſſit, *c. cum dilectus, vbi Abb. Imo. Fel. & alii de*
fid. inſtr. Sal. d. l. comparationes, & late Boer. deciſ. 37. n. 10.
verſ. vnde conſuetudo, Pariſ. d. conſ. 27. numero 39. vol. 2.
hic vero nedum generalis ſed etiam ſpiritualis hu
ius notarii ſtylus conſtat, nempe, ſi protocolli fi-
des firma monet. Et de ſtilo vel conſuetudine ſer-
uanda maxime præſcripta vim habente dero-
gandi ſolemnibus, & ſubſtantialibus, alias de iure
requiſitis præter ſupra relatos, tenet Alex. *conſilio*
65. n. 10. volumine 1. Dec. conſ. 11. fere per totum Aym. conſ.
201. n. 19. Affl. deciſ. 79. & ſuſius hu omnib. Petrus Rauen-
nas tract. de conſuetud. n. 207. cum mult. ſequentibus. ſin-
gularíſque notarii defuncti conſuetudo proba-
tur ex inſpectione aliorum ipſius protocollorum,
Boer. in ſupra citata dec. 37. n. 10. Alex. conſ. 14. n. 34. vol. 6.
7 Et vtique notoria conſuetudo redditur ex inſpe-
ctione plurimorum inſtrumentorum eiuſdem
vel reliquorum notariorum, *Bald. in l. 1. n. 5. in fine*
C. ad Velleia. Soc. conſ. 44. n. 7. volumine 1. Dec. conſ. 11. n.
9. Curt. Iun. conſ. 106. n. 5. Aym. conſ. 134. n. 9. Pariſ. conſilio
13. num. 33. vol. 1. & magis communiter ſcribentes
tenent ſecundum eundem Pariſium,

8 Quarto ſi authentica non forent originalia no-
tariorum tam viuorum quam mortuorum, cum
additionibus, interlineaturis, & correctionibus, &
ex eis ſuſpecta redderentur, maximum oriretur
ſcandalum, quod tota hæc ciuitas litibus ſubuer-
teretur, propter enumerata protocolla cum addi-
tionibus, interlineaturis, ac correctionibus exiſté-
tia, vnde ſaltem ad euitandum abſurdum valida
cenſeri debent, & pro hoc facit quod in ſui ratione
decidit conſilium Neap. *deciſ. 190.* & per Grammat.
queſtione prima per totam. & in caſu ſimili Alberic.
in l. contractus n. 3. C. de fid. inſtr. dum quærit, an cre-
datur inſtrumento, cuius imbreuiatura non appa-
ret vel prædita eſt, & tenet quod ſic, ſubiungens,
quod alias totus mundus eſſet in inuolucro, ſenti-
ens quod ratione vitandi abſurdi à regulis iuris
communis recedere poſſumus, facit etiam quod
propter publicam vtilitatem id ſæpenumero tole-
ratur, quod alias de iure non admitteretur, & id-
circo inſtrumenta illius qui ſe pro notario diu
geſſit, cum notarius non eſſet ratione publicæ vti-
litatis conſeruandæ probant *l. Barbarius cum ibi not.*
per Bartolum & alios, ff. de offic. prætor. Fel. poſt alios in c.
ad probandum de re iud. quodque ratione vitandi
ſcandali concedatur id, quod alias omnino prohi-
bitum foret, firmat Alex. *conſ. primo, numero 5. vol. 2.*
9 & fuſiſſime Felinus vbi plura ſpecialia enumerat,
in c. nihil cum ſcandalo de præſumpt. & in indiuiduo de
conſuetudine etiam irrationabili tolleranda ſi
ſcandalum immineat, tenet ex mente Io. Andreæ
& Io. Monachi *in capit. 2. de praben. in* [illegible] *de*
Curte dicto tract. de conſuetudine, numero de[illegible]*ſimo*
quadrageſimo.

10 Quinto & vltimo eiuſdem originalis ſcripturæ
fides & auctoritas comprobatur ex his quæ ſcri-
bentes tradunt *in l. finali, C. de edic. diui Adr. tollen. &*
in capit. ex his de fid. inſtrum. vt quando ex præceden-
tibus, vel ſequentibus iuſtificari poteſt additio, vel
interlineatura, tunc illa haud dubie plene probat,
abſque aliqua atteſtatione de ea per notarium in-
11 ſtrumento facta. Non obſtat quod de defectu ſi-
gni notarii obiiciebatur, quoniã cum protocol-
lum inter cætera eiuſdem notarii inſtrumenta,
omnibus ſolemnibus munita, atque ordinatam
ſeriem, & ſituationem habentia extare reperiatur,
fides protocolli roboratur, & fomentum recipit
ex aliis ſolemnibus inſtrumentis, inter quæ colli-
gatum vel [illegible]ra, vt aiunt, collocatum reperitur,
Alex. & Iaſ. poſt Bar. Bal. & Ang. *in l. ſi quis ex argen-*
tariis, §. ſi mutuum, ff. de eden. Bal. conſilio 158. libro primo,
Caſtrenſ. conſilio 307. numero 2. vol. 1. & conſilio 195. col.
2. in fine, vol. 2. Bertrand. conſilio 311. n. 5. vol. 1.

12 Non obſtat quod de ſpirituali mentione nota-
rii in corpore inſtrumenti facienda dicebatur, de
eo quod caſſum, raſum, vel interlineatum eſt,
quia reſpondetur verius eſſe quod eundem ſorti-
tur effectum generalis, perinde ac ſpecialis ſubno-
tatio notarii, cum ad omnia in inſtrumento con-
tenta referatur generalis ſubſcriptio contra Bar. *in*
l. diuus, §. idem ſenatus in fine. ff. ad leg. Corneliam de falſ.
qui dixit vtile eſſe, & forte neceſſarium, quod ſpi-
ritualis ſubſcriptio fiat, nam pro conſtanti non
ponit Bart. neceſſario requiri ſpecialem mentio-
nem fieri, ſed ſub dubio forte, prout reſpondent
13 ſæpe periti. Et quatenus id pro conſtanti poneret,
in contrarium facit, quod tenuit Bal. *in rub. n. 29. C.*
de fid. inſtr. Ancl. conſilio 242. n. 2. ſeq. Alex. conſilio 14. n.
15. vol. 6. & conſ. 147. n. 6. vol. 2. qui ſecundum magis
communem dicit ſubſcriptionem generalem ſuf-
ficere, idemque firmat Dec. qui communiorem
refert, *in c. quoniam contra n. 48. de probat. idemq; teſta-*
tur conſ. 447. in finalibus verbis. Siu autem aliam ſen-
tentiam ſequi velimus, quod ſpecialis & indiuidua
mentio de interlinearibus verbis fieri in corpore
debeat, vt abſit ſuſpitio illa, procedat quando di-
uerſa manu, additio in margine, vel interlineatio
deſcripta foret, vel de hoc dubitaretur, vel ſi tem-
poris diuerſitas appareret ex diuerſitate literarũ,
alioquin ſi in dubium non reuocatur additionem
vel interlineationem manu eiuſdem notarii eſſe,
cuius eſt principalis rogitus, tunc præſumuntur
additionalia, vel interlinearia verba de voluntate
partium ſcripta, de quo eius notarium rogatum,
vna cum externis in protocollo contentis extitiſſe
abſque eoque ſpiritalis mentio de his in ſubnota-
tione notarii facta foret, vt præmiſta probantur ex
Bald. *in l. labeo, §. 1. verſ. extra quero, ff. de pactis, & in*
rubric. numero 29. C. de fid. inſtr. Paulus de Caſtro conſilio
131. numero 2. volumine ſecundo, Alexander conſilio 57. n.
5. volumine 2. & conſilio 14 numero 14. & ſeq. & n. 25. &
28. vol. 6. Soc. conſ. 94. num. 5. vol. primo, & plenius Corn.
conſ.

conſ.118.col.1 in fin.vol.4 Aym.conſ.88.colum.1. & 2. & precipue ſub n.4. & ait Alb.d.conſ.14.nu.25.vol.6. paria
eſſe tabellionem in fine aliquid atteſtari, vel id
ex inſpectioue apparere.

Confirmatur natura in loco etiam ſubſtantia-
14 li,& repoſitione † in loco abraſo exiſtente,non eſt
diminuta fides inſtrumēti, quoties repoſitionem
manu eiuſdem notarii factam eſſe non dubitatur,
*gl.in c.venerabilis.de relig.domib.Bart.Alex.& Iaſ.d.l.fin.
C.de edict.D.Adrian.tollend.Imol.d.cap.ex literis.n.5.de
fid.inſtr.Alex.d.conſ.14.nu.14.vol.6.cum aliis ſupra pro-
xime citatis.* ex quibus concludendum ſequitur,
protocollum hoc publica fide & auctoritate mu-
nitum eſſe,proindeq; notarium in libro extenſo-
rum erraſſe, omittendo ea, quæ in protocollo de-
ſcripta reperiūtur,proptereaq; protocollo ſtandū
eſſe, ꝑ ea quæ ſcribit *Bart.in l.Sempronius.ff.de leg.2.
ſequitur Boer.deciſion.252.numer.8.* quod ſi prndu-
cuntur protocollum, & inſtrumentum publicum
ab inuicem diſcrepātia,ſtarem potius,inquit,pro-
tocollo, quia iſta eſt originalis ſcriptura, & Felin.
quoque *in cap.paſtoralis.num.8.de iudic.* dixit,quod
magis ſtatur principali, quam exemplis, & potius
fonti,quam riuulis inde originem habentibus.

SVMMARIA.

1 *Æſtimatio rei dotalis, vel vt ea faciat emptionem, vel vt appareat melioratio & deterioratio.*
2 *Æſtimatio in dubio facit emptionem.*
3 *Niſi coniecturata mens contrahentium aliud ſuadeat.*
4 *Vel niſi æſtimatio ſit iniuſta.*
5 *Etiam vltra dimidiam iuſti pretii.*
6 *Æſtimationis multiplex effectus rei dotalis remiſſiue ponitur.*
7 *Dos in bonis ſtabilibus inæſtimatis conſiſtens ſoluto matrimonio redit ipſo iure ad mulierem abſq; traditione.*
8 *Fructus bonorum dotalium ſoluto matrim. diuiduntur pro rata temporis ipſius matrimonii.*
9 *Mariti heredes in inſtitutione fundi dotalis quomodo ſemen fructuum deducere non poſſint.*
10 *Alimenta vxori ab heredib. viri præſtita retinere heredes de fructibus dotalibus.*
11 *Heredes viri dotem innumerato ſolutam, matrimonio ſoluto reſtituunt, & ab onere alimentorum vxoris liberantur, vel eam retinēt alimentis infra annum vxori ſubdminiſtratis.*
12 *Bona mobilia inæſtimata reſtituuntur, prout extant tempore ſoluti matrimonii.*
13 *Veſtes feſtiuæ & ornamenta aurea non dicuntur à marito vxori donata.*
14 *Xenia à conſanguineis mariti vxori tradita, marito acquiruntur, ſecus in traditis a conſanguineis mulieris.*

QVÆSTIO CXXXIX.

1 BOnorum dotalium æſtimatio fieri † ſolet ali-
quādo,vt ea faciat emptionem, & dominium
irreuocabiliter in maritum transferat,&augmen-
tum vel diminutio æſtimationis ſint omnino ma-
riti,ita quidem vt nihil aliud in caſu ſoluti matri-
monii ab inuito marito exigi poſſit, quā æſtima-
tio ipſa tempore conſignationis dotis facta. Ali-
quando vero æſtimatio ſit, vt ſciatur valor bono-
rum marito conſignatorum,vt appareat meliora-
tio eorum, induſtria mariti, vel deterioratio eius
culpa contingens, ex qua dominium in maritum
non tranſit, nec vllū ſubit ille periculū, ſed omne
commodū & incommodū,augmentū & diminu-
tio ſunt ipſius vxoris, *vt eſt text. prædictam diſtinctio-
nem probans in l.plerunque.ff.de iure dot. & latius habe-
tur apud ſcribentes in l.ſi æſtimatis.& l.æſtimata res.ff.ſo-
lut.matri.& in l.ſi inter virum.C.de iure dot. & per Bar.
in l.ſi vt certo.§.nunc videndum.ff.commod. & not. Do-
ctores in l.ſi paſcenda.Cod.de pactis.Afflict.deciſion.270.
per totam & pulchre Papienſ.in forma libelli ad dotem.
gloſ.auth caſtrum.nu.2.Pariſ.conſ.81.num.41.volum.2.
& conſ.64.num.17.vol.4.* & communiter ſecundum
eum ita tenetur.

2 Et quatenus dicitur,ꝙ æſtimatio in † cōtracti-
bus,quorum natura eſt dominiū transferri (ſicuti
eſt dotis contractus) in dubio facit emptionem,
*d.l.ſi æſtimatis ff.ſolut.matr. l.ex conuentione. C.de pact.
gloſſ.in dict.l.inter virum.C.de iure dot.*quam commu-
niter conſulentes ſequuntur, *vt Socinus conſilio 56.
numer.6.volumine 1 & conſ.69.numer.15.volum.4.Ale-
xand.conſ.71.num.2.volum.5.Dec.conſ.682.nu.11.Corn.
conſ.15.per tot.vol.2.* Limitatur nō procedere, quo-
3 tieſcunq; expreſſa † vel coniecturata mens cōtra-
hentiū concurrit in contractū, tunc.n.recedimus
à præſumptione ſupra relata, ꝙ æſtimatur, in du-
bio faciat emptionē, & contraria præſumptione
coniecturatæ mentis tollitur, atq; emptionē non
facit, *Aret.conſ.84.diligenter ponderatis nu.1.Dec.d.l.ex
conuentione.C.de pact.Pariſ.conſ.82.n.16.vol.3.* Atq; et-
iam limitatur non ꝓcedere, quando æſtimatio eſt
4 iniuſta,& † minor quā ſit valor & bonitas bonorū
conſignatorū. Tunc.n æſtimatio emptionē ex ve-
riſimili mente contrahentiū non facit,cum bono
& æquo non conueniat maritū cū iactura vxoris
locupletari, *Iaſ.Dec.& Curt.poſt reliquos in d.l.ex con-
uentione.C.de pact Aret.d.conſ.84.nu.5. & Pariſ.d.conſ.
5 82.n.11.vol.3.* Et ſi deceptio ſit ſine dolo † mariti,&
intra dimidiam iuſti pretii, & vterq; ſit ætate ma-
ior, nihiſominus in integrum reſtitutionis bene-
ficio mulier gaudet, vt maritus vel iuſtum pre-
tium ſuppleat, vel res reddatur, data marito ele-
ctione. Ita decidit conſilium Neapolitanum, *vt
per Afflictum deciſion. 280. Domina Clarella, ſequendo
Azonem in ſumma. Codic. de iure dotium. numero 21. ita
6 tenentem.* Atque de multiplici effectu † æſtima-
tionis bonorum dotalium vide Soc.*conſ.56.per tot.
vol.1.*& omnino Hyppol.Riminal.*inſt.quib.alienare
licet,vel non.in prin.ſub n.35.cum multis ſequentibus.* vbi
regulam ponit cum ampliationibus & limitatio-
7 nibus. Ad bona immobilia,† quæ inæſtimata con-
ſignata fuerunt, vel æſtimata ea æſtimatione, quæ
non facit emptionem, ſtatim diſſoluto matrimo-
nio mulier habet vtilem rei vendicationem ex do-
minio, quod ipſo iure abſque traditione transfer-
tur, & redit ad mulierem. *not.in leg.2.ff.ſolut.matri-
mon.& in l.in rebus.vbi Bart.Bald.Sal. Ang. & alii. C.de
iure dotium. late Bald.nouell.tractat.de dote.parte 1.il 6.*

Fru-

Fructuſque rerum dotalium inæſtimatarum
mariti hæredes pro rata temporis vltimi anni, quo
8 matrimonium † ſolutum eſt ſibi retinere debent,
& reſiduum mulieri reſtituere, *l. vnic. §. exactio. & ibi
Bald. Sal. Aug. & reliqui. C. de rei vxor. act.* Cuius tem-
poris diſtributio, & computatio initium habet, à
die qua maritus onera matrimonii ſuſtinere ince-
pit, *l. de diuiſione, & quod ibi gl. 1. & poſt eam Bart. Paul.
& Iaſ. ff. ſolut. matrimon.* quæ gloſſ. communiter ap-
probatur ſecundum Socin *in l. diuortio. nu. 2. ff. ſolut.
matrim. & ſequitur Iaſ. in l. vnica. §. cum qua ex ſtipulat.
n. 36. C. de rei vxor. act.* Neque mariti hæredes dedu-
6 ctionem † aliquam ſeminis, aut portionis cultu-
ræ & curæ facere poſſunt, ſecundum terminos *l.
fructus,* & quod ibi gloſſ. *in verb lecta. & poſt eam Al-
ber Paul. Soc. & Alex ff. ſolut. matr. Iaſ. in l. diuortio. nu 5.
Imol. ibi nu. 1. ff. eod. & in §. interdum. dict. l. diuortio.* Sin
10 autem vidua in domo † hæredum mariti remanſit,
in receſſu illius poſſunt hæredes vſque ad concur-
rentem quantitatem alimentorum ab vxore per-
ceptorum, fructuum retentionem, vti & reſidu-
um mulieri reſtitui debet, *Bald in d. l. diuortio. col 2.
verſ ſed quarto, quod ſi vidua. ff. ſolut matri. Imol. ibi n 6.
& ſentit ibi etiam Aret. num 4. vt videtur de mente Ioan.
Campegii. tract. de dote. quæſt. 16. in prin. 2 part.* Cæte-
11 rum ſi dos † in pecunia numerata conſiſtat, mariti
hæredes infra annum luctus tenentur vxori ali-
menta præbere, ſi dotem ſibi retinere malint, ſed
ſi mariti hæredes mallent ſolut. matrimon. dotem
reſtituere, ſeque ab onere alimentorum liberare,
id iure facere poſſunt, *Gloſſ. 2. in l. diuortio. in princ. ff.
ſolut. matr.* quam ibi ſequuntur Paul. Alexander,
Socin. Iaſ. & Gulielmus Pontanus, & habetur *in §.
fuerat. inſti. de actio. Campeg. tract. de dote. 2. part. quæſt.
17. Alex. conſ. 27. in prin. volu. 4.* & eſt communis opi-
nio, vt Paul. Alexan. & Gulielmus Pontanus præ-
citati referunt, reliqua ad materiam alimenti vi-
duæ pertinentia vide infra recollecta tt. per to-
tam.

12 Bona vero † mobilia inæſtimata in dotem aſſi-
gnata reſtituenda ſunt in eo, quo hodie reperiun-
tur ſtatu, & attritio & deterioratio cedit damno
mulieris, *l. plerunque. in princip. ibi, quoties igitur. ff. de
iure dot. Bart. l. ſi conſtante. in princ. n. 101 & in §. quoties.
ff. ſolut. matrimo. l. 1. §. 1. ff. de dot. praleg. l pen. §. 1. num. 6.
ſolut matr.*

13 Quo vero ad annulos † aureos, margaritas, gem-
maſque, & alia ornamenta aurea, & ſericeas veſtes
atque precioſas à marito ſibi traditas, reſtituendæ
veniunt mariti hæredibus, quoniam traditæ ſibi
fuerunt ad vſum eius feſtiuum, vt ad mariti deco-
rem ornatior incederet. Quapropter vxori dona-
ta cenſeri non debent, *Bart. & alii in l. pen. §. ſeruus v-
xoris. ff. ſol. mat. Alex. conſ. 42. n. 4. vol. 5. cum multis con-
cordantib. ibi in additione ſignatis Bertran. conſ. 264. n. 3.
vol. 3. & conſ. 37. n. 4. volu. 6.* vbi magis communis, &
communiter Doctores ſequuntur opinionem
Bart. *in d. §. ſeruus aut, ibi additio, & Io. Campeg. tractat.
de dote. 2. part. q. 55.*

14 Quin etiam † vxori tempore nuptiarum à con-
ſanguineis mariti, quæ xenia nuncupantur, mu-
lieri donata non dicuntur, ſed magis contempla-
tione mariti tradita, ita vt mariti fiant, & eo mor-
tuo ad mariti hæredes tranſeunt, ſed a conſangui-
neis mulieris ei tradita ipſius propria fiunt, neque
marito acquiruntur, *Bart. in l ſed ſi plures. §. in arro-
gato. ff. de vulg. & pupill.* & plene comprobant ibi A-
lex. *nu. 3.* & Iaſ. qui dicit, tutius eſſe tenere opinio-
nem Bartoli, & quod durum foret in practica ab
ea diſcedere, & idem quod ſupra firmarunt poſt a-
lios ab eis citatos, *Iaſ. in l. vt liberis. num. 17. C. de collat.
Dec. n. 23.* & eſt communis opinio, vt ibi Iaſ. & ple-
nius comprobatur *recollect. 14. numer. 6.* ad quam te
remitto.

SVMMARIA.

1 Iuſtum pretium difficile eſt inuenire.
2 Naturale eſt homines diſſentire
*3 Pretia rerum æſtimantur, ſecundum quod in vſus ve-
niunt humanos.*
4 Pretii tres ſunt gradus, rigidi, pii & medii.
*5 Prudentia humana non poteſt punctum iuſti pretii
attingere.*
*6 Iuriſconſulti ponunt iuſtum pretium intra extrema
dimidiæ iuſti pretii.*
7 Rationabiles coniectura ponuntur.
*8 Modus vendendi facit circumſtantiam conſiderabi-
lem.*
*9 Copia vel raritas rerum venalium minuit & auget
pretium.*
*10 Res tanti valet, quanti vendi poteſt, declaratur vt hic
habetur.*
11 Liber æſtimi probat valorem rei.
12 Subhaſtatio ſimiliter probat iuſtum pretium.
*13 Valor probatur per teſtes deponentes rem tanti vale-
re, quanti valuit ante & poſt.*
*14 Valor probatur per æſtimatores à iudice vel à parti-
bus electos.*

QVÆSTIO CXL.

CVm de æſtimatione bonorum dotalium, a-
liarumque rerum agitur, neceſſarium eſſe
duxi, extimatores, atque teſtes de valore depo-
nentes admonere, quas regulas ſeruare habeant,
vt iuſtam rerum extimationem pertingere vale-
ant, ſuamque conſcientiam non lædant; difficile
1 quippe eſt † verum rerum valorem agnoſcere, vt
inquiunt Gabriel Biel *in 4. diſt. 15. q. 10. & Card. in c.
cum cauſa. de teſtib.* vbi & Felinus difficillimum hoc
appellat. Nam rerum valor conſiſtit in iudicio
humano, in quo facile decipiuntur homines, quo-
niam naturale eſt homines diſſentire, *l. item ſi vnus.
2 §. fin. ff. de arbitr.* idcirco regulæ, quas recta † ratio
dictat, ponendæ ſunt: verum in primis præmitto
id, quod tradit Scotus *in 4. dicta diſtinct. 15 q. 2. art. 2.
ſequuntur Gab. Biel q. 10. regu. 1. Sotus de iuſtit. & iur. lib.
6 q. 2. art. 3.* quod pretia rerum æſtimantur non ſe-
3 cundum earum naturam, † ſed ſecundum quod in
vſus veniunt humanos, hinc eſt, quod res anima-
tæ, tametſi nobiliores ſint in eſſe naturę, quam quę
inanimatæ ſunt, nihilominus melior eſt panis,
quam mus, & propterea iuſtum rei pretium ſu-
mendum eſt ex rationalib. circumſtantiis, de qui-
bus infra, atque vt verus rerum valor apprehen-
datur,

da[illegible] Scotus dicens, aut rerum valor legitimus eſt, aut naturalis, legitimus eſt, qui lege principis taxatur, quẽ citra reſtitutionis obligationem tranſgredi non licet, niſi modica ſit tranſgreſſio. Naturalis eſt, qui in exiſtimatione prudentum conſiſtit, cuius tres ſunt gradus, primus eſt, qui appellatur pretium rigidum, quod exc[illegible] aliquo medium, alius eſt, qui nominatur pretium pium, quod in aliquo deficit à medio. Alius eſt, qui dicitur pretium moderatum, ſeu medium, & hoc ſic varie decernitur, quia prudentia humana non poteſt medium iuſti pretii punctim attingere. Quamobrem inquiunt S. Thom. 2. 2. *quæſtion. 77. articul. primo ad* 1. & Scotus prælegatu[illegible], & ali[illegible] probant, quod iuſtum pretium non co[illegible]ſibili, hoc eſt, in puncto, ſed hab[illegible]dinem, ſecundum quam i[illegible]tra extrema, qu[illegible] quid fit iu[illegible]ſte ſit, & non attingendo medium indiui[illegible]le.

Similemq; diſtinctionem Iuriſconſulti introduxerunt [illegible] dum contractuum ſoliditatem pon[illegible], intra extrema dimidiæ iuſti pretii, ita vt con[illegible]d[illegible]nt, quod res, quæ valet decem vendi poſſit pro 11. & vlt[illegible] vſque ad 15. & contractus firmitatem habet, econtra ſi res quæ [illegible]t decem, emitur [illegible]o quinque, non poteſt ven[illegible] contractum impugnare, vt ſi pretium excedit 15. vel deficit ſubtu[illegible] 5. tunc læſio [illegible] vltra dimidium iuſti pretii, & ſi excedit extrema a iure ciuili poſita, propterea [illegible] reprobatur *ex l. 2. C. de reſcin. vend.* vbi gl[illegible] & Doctores, vt ſupra ponunt exemplum. & S. An[illegible] *part. 2. titul. 1. cap 15. verſ. tertio conſiderandum, atque Scotus ſupra relatus quæſt. 3. artic. 1. ad idemque facit textus in l. in lege Falcidia. la 4. ff. ad legem Falcidiam* ibi, *nec quicquam formali pretio æſtimandum eſt*, ad cuius intelligentiam præmitto, quod formale a forma deriuatur, quæ ſane forma d[illegible]tur perfectio rei, Sanctus Bonauentura *in 4. di[illegible]inctione 1. dubio ſecundo. & Baldus in l. penultima numer. duodecimo.* [illegible] *condi[illegible] inſertis*, inqu[illegible]orma [illegible] ſtatus per[illegible]ctus [illegible], ſen[illegible]go ve[illegible]orum [illegible]ni[illegible]ſt, quod form[illegible] pretium non [illegible] ad perf[illegible]onem punctualem, [illegible] eſc[illegible]ndum, & ad [illegible] qu[illegible]d [illegible] præmitt[illegible] ſecundum ve[illegible]tatẽ æſtim[illegible] faciendã, dic quod pr[illegible] rerũ [illegible], quemadmodũ p[illegible]ur *ex [illegible] iuncta* [illegible] *in rem ve[illegible]ſo. & l. ſi* [illegible]*. §. fin.* [illegible] *e lega 1.* [illegible] pretium expo[illegible], h[illegible] eſt, iuſtum pret[illegible]m, ig[illegible]u [illegible] a iuriſ[illegible]nſulto prohibetur: quia ſumma perfectio, & indiui[illegible]s d[illegible]nitur, & pretium verum ſeu [illegible] admittitur, quia latitudinem intra extrema, hoc eſt, [illegible] dimi[illegible]um [illegible] habe[illegible].

Ad eatio[illegible] ergo circumſtanti[illegible] nienrendo, qui[illegible]rũ valorem agno[illegible]us medio indiuiſibili, nõ attento ob diffi[illegible]tem [illegible]lud aſſequendi Dic, quod primo loco attenditur in[illegible]eca rei bonitas ex reditu ip[illegible]us, *l. ſi quis. Cod de [illegible]nd. vend.* vbi iuriſconſultus ait, rei qualitas, & ecd[illegible] quantitas inſpicitur, propterea Bar. *in l. pretia [illegible]. ff. ad l. falcid.* inſtituit probare volentem valo[illegible], quod faciat poſitiones, quod ex fundo tot fructus communiter percipiuntur, & fundus tanti redditus tanti valoris eſt, aduocatuſque alterius partis faciat poſitiones de qualitatib. latentibus, vt quod res ſterilis eſt, vel emphyteutica, vel de aliis huiuſmodi, per quas minus res emeretur, ad idem facit Ab. *in c. cum cauſa. de teſt. & ibi Fel.*

Secundo, loci, temporiſq; opportunitas in conſideratione habeatur, vt vtcunq; probatur *in dict. l. pretia rerum § fi. ff ad l. falci.* vbi dicitur, varietat[illegible]n, loca, t[illegible]mporaq; afferant, nec enim totidẽ Romæ, vti in Hiſpania oleum æſtimabitur, nec tanti continuis ſter[illegible]tatibus, quanti ſecundis fructibus.

Tertio, modus vend[illegible] aliã efficit circũſtantiã conſiderabilẽ, nã cum venditor requirit, vel rogat emptorẽ, tunc vltrone merces vileſcũt in pretio, ita quod minus iuſto pretio licite [illegible]as c[illegible]parat emptor ſec[illegible]ndum prælegatos, & maxi[illegible]e Gabr. & Sotũ.

Quarto, c[illegible]cratur vti[illegible]as, vel damnũ alt[illegible]rius ex contrahenti[illegible], vt [illegible] vend[illegible]or per magnã inſtantiam inducitur ad vendendũ, cui nõ exp[illegible]it vendere, emptori vero multũ expedit rem i[illegible]lã em[illegible]re, tunc iuſte pretiũ cõmune venditor tranſcendere poteſt quemadmodum poſt S[illegible] & Sot. præcitatos tenet Gab. vbi ſup & N[illegible]ar. *in manuali c.* [illegible]*. n. 78.* [illegible] ſi e[illegible]ptor ignorans fundũ alteri obligatum e[illegible], [illegible]inus propterea valere æſtimabitur, vt eſt optimus tex. *in l. mortis cauſa capimus. §. fi. ff. de donat. cauſ. mort.* hinc Bar. *in l. 1. §. ſi hæres. ff ad Treb.* monet emptorẽ, vt probet venditorẽ debitis im[illegible]licatum, ob idq; non reperiſſet emptorẽ tantæ quantitatis, & ſequitur ibi Alex. poſt alios, & plenius *in d. l. pretia rerum. & Fel. in d. c. cum cauſa. de teſt.*

Quinta eſt circumſtantia, copia, vel raritas rerum, quoniam omne raru[illegible] arum, *c. legimus. verſ. ſ[illegible]d dices. 3. diſt.* idcirco plus iuſto venundari poteſt, at[illegible]; copia rerum venaliũ minuit pretium, quia copia parit inopiam, vt ſuperius citati affirmant.

Sexto, cum multi [illegible]int vendent[illegible]s, & pauci emere volentes, vel valentes, vt ſterilitatis tẽpore euenit, quo nu[illegible] ſunt emptores ob pecuniæ indigentiam, tunc ſane communis minuitur valor, vt habetur *in d. l. pretia rer. § fi.* & experientia docet.

Septimo, pretiũ attẽditur, quod cuerit in foro publico inter homines rerũ vendend[illegible]rũ qual[illegible] agnoſcentes, non particulari a[illegible]ction[illegible] at[illegible]a, ſed vniuerſali, vt eſt tex[illegible] *in dict. l pretia rerum*, vbi Bartol. Alex[illegible]nd[illegible]el qui N[illegible] qui in contrarium facit, quod d[illegible]*e*, res tanti val[illegible]t, quanti vendi poteſt, *leg. prima. §. ſi hæres ff. ad Trebell* vnu[illegible]quiſque in re ſua eſt moderator & arbit[illegible]*e*, *leg. in re mandat[illegible]. C. mand.* hoc enim eſt [illegible] e[illegible]crum, [illegible] legem caritatis, aut legẽ naturæ, vel [illegible]ẽ poſi[illegible]m venditor tranſgrediatur, idcirc[illegible]do [illegible]ſte & rationabi[illegible]ter dominus rei ſuę preti[illegible]mponi[illegible] tũc lic[illegible] vendit, vt declarat S Ant. *part. 2. tit. 1. c. 6* [illegible] *quitur Gabr. in loco ſup. citato. not. 4. in fin.* & tun[illegible] iuſte & rationabiliter vendit, cum ſecundum p[illegible]m commune id facit, ſecundum Dd. *in d. l. pretia re*[illegible].

Octauo, prædiorum vicino[illegible] al[illegible]ationes inſpiciuntur, vt voluit gl. *in l. 2. C.* [illegible] *e reſcind. vend. & ſequuntur Alex. & alii ab eo relati in l ſale*[illegible] *ho[illegible] eſſe. ff eo.* quod verũ eſſe admittitur, quãdo plura venditionu[illegible] inſtru-

inſtrumenta exhibentur, quæ de proximo ante contractum de cuius pretio quæritur facta fuerũt, & tunc probant probatione concludente, vel ad minus probatione coniecturali arbitrio iudicis, vt ibi habetur.

Nono ad librum æſtimi recurſus poteſt haberi, probat enim rei valorem, ſecundum aliquos, vel ſecundum alios facit inditium, ſeu præſumptionem, quod declaratur eſſe verum, quando contractus, de cuius æſtimatione agitur initus eſt, poſtquam liber æſtimi compilatus eſt, quoniam ſi multo tempore ante factus ſit, non probaret ob temporum varietatem, *Bald. in repetitione d. l. 2. C. de reſcind. vendit. refert Alex. & alios adducit in d. l. pretia rerum, n. 7. ff. ad legem falcidiam.*

Decimo iuſtum pretium ſumi poteſt ex ſubhaſtatione, quæ de re debitoris fit mandato iudicis, vel de voluntate domini, qui rem alienare neceſſe habet ad ſubueniendum ſuis indigentibus, quando inquam plures factæ ſunt nec magis pretium ſit inuentum, quam quod oblatum eſt, niſi tamen venditor læſus eſſe reperiatur vltra dimidium iuſti pretii, quia tunc in ſubhaſtatione fraudem interueniſſe præſumitur, *auth. hoc ius porrectum, C. de ſacroſan. eccl.* vbi notat, & plene proſequitur Alex. *d. l. pretia rerum, n. 8. & 9.*

Vndecimo verus rei valor probari poteſt totus deponentes rem tanti valere, quia tanti valuit per plures dies ante & poſt, vbi de valore rei mobilis agitur, at ſi de immobili agatur, teſtes, vt concludat deponere debent, quod per plures annos ante, & poſt huiuſmodi res communiter tanti valuerunt, ſic docet *Bart. in d. l. pretia rerum,* & probant Alex. & alii, Abbas *in c. cum cauſam de teſt. & ibi Felinus numero primo.*

Duodecimo & vltimo rerum valor probatur per æſtimatores à iudice, vel à partibus electos, qui medio eorum iuramento debent re mature penſata ſuum iudici vel partibus ipſis aperire iuditium, *Bart. Bald. & poſt eos alii in d. l. 2. C. de reſcind. vendit. & in d. l. pretia rerum.* Notandumque eſt rectum æſtimatorum iuditium verſari debere in omnibus circumſtantiis præmiſſis, & vnamquamque illarum animo voluere, atque perpendere, vt ſentit Gabriel præallegatus, *reg. 3. Abb. in d. c. cum cauſam de teſt. & ſequitur ibi Fel. n. 1. circa prin.* atq; etiam ad omnia, de quibus ſupra accurate, & plene ſcribit Medina, *Thom. 2. tit. de rebus reſtit. quæſt. 31. per totum,* quod ſatis rationabile eſt, quoniam quæ ſingula prodeſſe nequeunt cumulata maiori cum perfectione prodeſſe poſſunt, *l. ſi plures, §. fin. iuncta gloſſa ibi de pactis,* proinde non omittant æſtimatores exactã in circumſtantiis examinandis diligentiam adhibere, ne proximo ſuo damnum imprudenter afferant ſeipſoſque onere reſtitutionis ob negligentiam ſuam aggrauent.

SVMMARIA.

1 *Sterilitas ob quam remiſſio penſionis fieri debeat arb. iudicis relinquitur.*

2 *Vel quando vulgi opinio ita ſuadet.*

3 *Vel quando conductor non percepiſſet dimidium eius quod ſolitum eſt percipere.*

4 *Vel quando reperitur læſus vltra dimidiam penſionis permiſſa.*

5 *Si ſterilitas erit primo conductionis anno, tunc remiſſio ſit, neque ſuſpenditur in futurum.*

QVÆSTIO CXLI.

Locator ob ſterilitatem in fructibus rei locatæ contingentem debet cõductori remiſſionem penſionis ſibi promiſſæ facere, ſi ſterilitas conductori intolerabile damnum afferat, quando vero ſterilitas eſſe debeat, propter quam quoad mercedis remiſſionem locator conductori facere tenea-
1 tur, diſſentiunt Doctores, vna habet opinio arbitrio iudicis relinquendum eſſe, quando ſterilitas dicatur, per adducta à Bellono Caſalenſe, *conſ. 21 in fine poſt Barba. in c. propter ſterilitatem.*

2 Alia ſuccedit ſententia quod attendatur opinio vulgi, ſecundum quam iudicari debet, quando ſterilitas extare dicatur, *Alex. conſ. 28. n. 1[illegible]. vol. [illegible]. & conſ. 3. n. 6. eo. vol. & conſ. 107 n. 18. vol. 7. ſequntus Salic. in l. licet C. loc. dicentem ita communiter teneri & ſeq. Cyn. conſ 178. n. 26. vol 2.*

3 Tertia accidit opinio, quod tunc remiſſio fieri debeat, quando conductor non percepiſſet dimidiam partem eius quod ſolitum eſt percipi, quam approbant præcitati cum multis aliis rel[illegible] ad ditione ad Alex. *d. conſ 3. vol. [illegible].* qua[illegible] etiam probat Petrus de Vbaldis, *tract. de duobus fratrib. parte principali 11. n. 117. Capicius Dec[illegible] 8.* & communem veramque opi[illegible] d[illegible] Hi[illegible]onym. Gigas, *tract. de penſion. eccl. quæſt. 62. n. 16. & ſequentibus,* vbi alias opiniones re probat.

4 Quarta ſubintrat opinio, quod tunc ſterilitas dicatur vel intollerabile damnum, quando conductor deductis expenſis ex fructibus perceptis, reperitur læſus vltra dimidium pen[illegible] promiſſæ *Ant. conſ. [illegible]2. n. 1. in fi. Maria. Soc. Iun. [illegible]on 68 n. 9. vol. 2. Ruin. conſ. 81. n. 1. vol. 1.* & eſt communior ſecundum Aret. præallegatum, & magis [illegible]oque communem dicit Paril. *conſ. 39 n. 23. vol. 1.* & hæ duæ po[illegible] ſententiæ concordare videntur, atq[illegible] tendere, merito ſequendæ vti com[illegible]es, [illegible] ſi quando diſcordarent, tunc [illegible] boni viri arbitrium præponderare c[illegible]o, [illegible]ote quod à lege [illegible] d[illegible] non reperitur, *arg. l. de pretio, ff. [illegible] publican. & l. vnica, §. fin autem. C. de caduc. tollend.* [illegible] cum ſi conductor ſupra dimidiam eius quod ſolitum eſt percipi, fructus recollegit, quorum valor ad dimidiam penſionis non aſcenderet remiſſionem admittere, ſecundum vltimam opinionem quamuis penultima eam non admittat, & quid ſi minus dimidia fructuum recolligitur, quorum valor dimidiam penſionis excedit remiſſionem non concederem ſecundum vltimam ſententiam. Quare iudex calculum fructuum, & extimationem eorum perpendens vnam vel alteram ſequetur ſententiam, quando inuicem diſcordant, ſin autem conueniunt, vt quia infra dimidiam diminutio fit, tamen in quan-

in quantitate fructuum, quam in pretio eorum; proculdubio facienda eſt conductori remiſſio, atque ſi quantitas fructuum, & valor eorum dimidiam excedit, conductori deneganda eſt remiſſio, niſi exceſſus eſſet in modico, quia de modicis non eſt habenda ratio, atque parum, & nihil non differunt, *leg. ſito Digeſt. de reſtitut. in integr.* & plenius comprobatur ſupra *recollecta 55. numero 8.* ſed quid ſi primo conductionis anno, ſterilitas erit, numquid eo anno remiſſio mercedis fieri debeat, an expectari debet finis locationis, & euentus ſequentium annorum, ſi forte ſuperueniat vbertas, itaque facta compenſatione ſterilitatis cum vbertate ſequenti, non erit remiſſioni locus, dic quod remiſſio fieri debet anno illo, quo ſterilitas ſuperuenit, neque differtur in annos venturos. Nam ſi ſequentibus annis vberes fructus erunt, adeo quod facta computatione cum vbertate ſequenti, non eſt remiſſioni iam factæ locus, non obſtante remiſſione antea facta, integram penſionem locator exigere poteſt, etiam eius anni quo remiſſio facta fuit. Præmiſſa probantur *ex l. ſi vno in princ. ff. locati & l. licet C. eo. iunctis ibi notatis, & confirmat in d. l. ſi vno Odofred. & tenet Antonius de Butrio in c. propter ſterilitatem. colum. penult. verſ. quæro an debeat, de locat. & expreſſe quoque volunt Bald. & Sal. in d. l. licet, Rom. conſ. 432.* Hinc ſequitur, quod ſi ad triennium facta eſt locatio, ſi quidem vltimo anno ſterilitas ſuperuenerit computatio fieri debet cũ annis præcedentibus, & ſic conſtabit, an ſit remiſſio facienda, an non.

At ſi primo anno ſterilitas erit, eius anni remiſſio fit, ſi ſecundo conductionis anno ſterilitas erit, pro eo anno fit remiſſio, niſi vbertas primi anni remiſſionem tunc petitam excludat, atque ſi poſtmodum tertio anno ſuperuenit vbertas, remiſſio facta anno primo vel ſecundo retractatur, & integram exiget penſionem locator primi vel ſecundi quoque anni, vt præmiſſa comprobantur ex iis, quæ ſupra per diſcurſum deducta fuere. Et ſi quiſpiam in hoc articulo plura ſcire cupiat, videat Bart. Bald. Alber. Sal. & Paul. *in l. ſi vno §. item cum quidam. ff. loc. & in l. ſi quis domum, & in l. conductio §. ius maior. ff. eod. Roman conſ. 432. Bertrand. conſ quinquageſimo quinto, volum. 2. Bertach. tract. de Gabellis par. 2. quæſt 25. Pariſ in additione ad Bart. in l. licet C locat. Aldobrand. in addit. ad ſummam Orlandini de locat. omnino Boſſium tit. de remiſſione mercedis conductoris.* Vbi pleniſſime ad ipſum in contingentia facti recurrito.

Nota tamen ad remiſſionem penſionis excludendam id, quod habetur *in cap. maiores 16. q. 7.* vbi dicitur maiores noſtri ideo copiis abundabant, quia decimas Deo dabant, *& in cap 10. ead. cauſa. q. 1.* habetur ſi decimam dederis abũdantiam fructuũ recipies, per quæ iura Bened. Canophilus *methodo fori & poli reg 28.* inquit, qui decimas Deo non tribuit, remiſſionem ob ſterilitatem non meretur, quia ſua culpa ſterilitas euenit, quod ſaltem per participationem aliorum, honorem ſic Deo ſubtrahentium, verum eſſe opinor, & allegat Dd. *in c. propter ſterilitatem de locato.*

SVMMARIA.

1 *Emptor rei furtiuæ conſulte emit cum proteſtatione quod nomine domini emit.*
2 *Contrarium quinque rationibus hic firmatur.*
3 *Prima opinio limitatur procedere in duobus caſibus.*
4 *Prima opinio approbatur rationibus de quibus hic.*
5 *Contrariis reſponſio datur.*
6 *Plures enumerantur qui primam tenent ſententiam.*
7 *Quæ procedit in emptore probatæ vitæ alias ſecus.*

QVÆSTIO CXLII.

1 EMptor rei furtiuæ conſulte emit cum proteſtatione quod nomine domini emit, vt illam ipſi conſeruet & quod ei rem reſtituere paratus eſt pretio ſibi reſtituto, vt voluit Hoſt. *de pænitentiis, & remiſſ. §. quid de prædam ementib. verſ. quid ſi quis emit & §. quid de furibus verſ. niſi forte,* cuius auctoritate freti ita tenuerunt Cepol. *cautel. 10. incipiente ſi quis emit rem furtiuam, Iaſ. in l. ſi pretium in finalibus verbis C. de proc. Anfr. in add. ad Capel. Toloſ. deciſ. 151. Affl. in §. raptorib. n. 18. de pace iuramen. firman. in vſibus feudorum.* vbi hoc verum eſſe declarat, quando modico pretio res furtiua empta fuerit, quoniam vtiliter negotiũ domini geſſiſſe dicitur emptor, & dicit ita in magna Curia vicariæ obtentum fuiſſe.

2 Contrariam † opinionem quod hæc proteſtatio non releuet emptorem, quin res furtiua penes emptorem exiſtens vendicari poſſit à domino, etiam pretio emptori non refuſo, plerique tenent infra allegandi, pluribus moti rationibus, quarum prima eſt, quod homines ad delinquendum, & furta committendum inuitantur, emptores rerum ſubtractarum de facili inueniendo, eoſque ad emendum habilitando, remedio proteſtationis huiuſmodi, *arg. l. cõuenire ff. de pact. dot. l. in fundo ff. de rei vẽd. cum ſimilib.* Secunda ratio eſt, quod id quod noſtrũ eſt ſine facto noſtro à nobis non debet auferri, neque libera rei ſuæ vendicatio ex proteſtatione emptoris poteſt impediri, *l. id quod noſtrum ff. de reg. iur. cum concordantibus.* Tertia adducitur ratio, quod ex præmiſſa proteſtatione arguitur emptoris dolus, cum ex hoc coniectura capi poſſit, quod rem furtiuã habet, vel eam furtiuam eſſe ſuſpicatur, *gl. in l. ſi quis ſub conditione ff de cond. inſt.* Quartam adduco rationem, quod proteſtatio voluntatis declaratoria nihil operatur in iis quæ non pendent à voluntate proteſtantis, ſed à voluntate alterius, vel à diſpoſitione iuris, *Bart. Iaſ. & alii in l. non ſolum §. morte ff. de nou. oper. nunt. & habetur in c. cum M. Ferrarienſis. de conſt.* Quintam adduco, quod quando per proteſtationem me exonero, & alius cadit in captionem, tunc proteſtatio alteri non nocet, niſi ſibi ſit notificata, & ſi eſt incertus, proteſtatio publice proponi debet, *Bar. & alii in d. §. morte. canoniſtæ d. c. cum M. Ferrarienſis.*

Neque hæc opinio auctoritate caret, eam enim firmat Marius Salamonius Albertiſcus, *in rep. l. omnes populi num. 9. ff. de iuſt. & iure Alciat. tract. de præſumpt. reg 3. præſumpt. 29.* qui dixit quod alia opi-

nio non habet legem, nec bonam rationem, *Egidius Boſſius Mediolanenſ. tract. de furt. n. 50.*

3 Placet tamen † prima opinio, quod emptor cum proteſtatione ſecure emat, quæ ſi non legem habet, tamen rationem, & plurium ac grauiorum virorum auctoritatem, & primo ea fauet bono publico, eo quod mercatoribus ſecuritatem præſtat in mercibus, & aliis quæ cadunt in commercium, alias nimis commertia ipſa reſtringerentur, & periculoſum eſſet mercatoribus, & bonæ fidei emptoribus, in nundinis, in publicis foris, vel alibi cum forenſibus & ſibi ignotis contrahere, ea vero quæ publice omnibus proſunt, iis quæ quibusdam vtilia ſunt præponi debent, *authentic. res quæ. Codic. communia de legat.* Secundo facit quod officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum, *l. ſi ſeruus §. quod vero. ff. de furt.*

4 Emptor autem qui rem furto ſubtractã ſuſpicatur, & emit eo animo, vt rem domino conſeruet, erga dominum officioſus eſſe dicitur, maxime ſi minori pretio quam ſit rei valor acquiſiuerit, prout communiter contingere in huiuſmodi caſibus ſolet, ad quod argumentum præſtat Bart. *in l. falſus § qui alienum. ff. de furt. quem ſequitur Fel. in c. cum dilecti. de accuſ.* quod rei alienæ inuentor id quod in ea impẽdit reſarciri ſibi a domino debet, & in his terminis Afflict. ſupra relatus loquitur, qui licet ſubdat aliud eſſe, quando res empta fuit quantum valet, ego tamen omni caſu idem eſſe reor, per ea quæ infra adducentur. Tertio hæc opinio dominis in conſeruatione rerum ſuarum fauere dicitur, quia forte vel ratione affectionis vel alicuius ſingularis intereſſe domino expedit rem habere reſtituto eius pretio, quod intereſſe ſingulare vel affectionis multipliciter cõſiderari poteſt, *vt not. in l. fin. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt profer.* Quarto tametſi nullius intereſſe ratio conſiderari poſſit, nihil emptor domino nocuit, cum res furto ſibi ſubtracta iam eſſet, quoad ipſum perdita, neque eius amplius rehabendæ ſpes ſaltem probabilis ſubeſſet.

5 Non obſtant quæ in contrarium adducuntur, & primo ex proteſtatione emptoris ad delinquendum homines inuitantur. Reſpondetur quod actus iſte non tendit principaliter ad delictum, ſeu delicti occaſionem dandum, quoniam emptor magis intendit rem domino conſeruare, ſi id ſibi expediat, alioquin ſibi retinere ſi ipſi non expediat. Idcirco potius attenditur id quod principaliter agitur, *l. non omnis ff. ſi cert. pet.* & delictum non præſumitur, *l. merito ff. pro ſocio.*

Secundo non obſtat regula, id quod noſtrum eſt ſine facto noſtro non debet à nobis auferri, quia emptor nihil domino aufert, ſed oblatum ipſi conſeruat. Tertio non obſtat quod ex ipſa proteſtatione dolus arguitur emptoris, quia imo emptoris bona fides arguitur, dum rem de manu furis eripit, & domino ipſam ſeruat.

Quarto non obſtat quod proteſtatio non releuat in his, quæ non pendent à voluntate proteſtantis, ſed alterius, aut a diſpoſitione iuris, quia imo hoc pendet à voluntate emptoris, an ſibi & proprio nomine, an domino, ſeu nomine domini rẽ acquirere intendat. Non inſuper hoc dependet a diſpoſitione iuris, quoniam licet per *l. 2. C. de furtis,* cautum ſit, quód emptor rei furtiuæ ſciens vel ignorans, eam domino reſtituit pretio emptori non reſtituto, hoc procedit, quando emptor ſuo nomine acquirit vt ſibi retineat emitque abſque proteſtatione, ſed hic quæritur, quando rem Domino acquirit, & proteſtatur quod vt domino eam ſeruet emit, non igitur ex eo textu ad caſum hunc poteſt inferri. Non obſtat id quod quinto loco opponitur, quoniam ex proteſtatione præmiſſa dominus in aliquam captionem non incidit, cum proteſtatio nihil domino nocuit poſſe, nã res pro derelicta erat iam à domino habita, ſed tantum prodeſſe potuit ratione forte alicuius particularis domini intereſſe, & ex his prior opinio quæ emptori fauet prævalere debet.

6 Et quamuis contra emptorem teneant Marius Salamonius Alciat. & Boſſius præcitati, priorem tamen ſententiam tenet Hoſtienſis, Piſan. Cepoll. Iaſ. Aufrer. & Afflict. præallegati, qui numero, & pondere ſententiam alteram tenentes ſuperant, & præterea in magna curia vicariæ ita iudicatum fuiſſe teſtatur Afflict. eandem quoque tenent Ang. *in verbo reſtitutio. 1. n. 5. Silueſter eodem verbo 3. n. 7. ... quartum. ſanctus. Antoninus parte 2. tit. 1. capitulo duodecimo, §. 16.*

7 Et † hac opinione retenta declaratur procul dubio procedere in rebus emptis de præda ſeu de bello iniuſto, in quib⁹ terminis loquitur Hoſtienſ. Secundo procedere ſine dubio declaratur, quãdo proteſtatio ab emptore publice facta fuiſſet per proclamata, vt puuit Egidius Boſſius, vbi ſupra, allegans Fel. *in c. cum Dilecti numero ſeptimo. de accuſ.* vbi inquit quod inuentor rei alienæ vt euitet ſuſpitionem furti, debet præconizari facere inuentionem, & ſi quid inuentor expendit, recuperat a domino pro quibus facit, licet Boſſius non allegat, quod dictum fuit de proteſtatione præconizanda, quod ea perſonis incertis nocet, ex Bart. & aliis *in d. §. morte.*

Tertio ſine dubitatione procedat, quando res vili emitur pretio, vt Affl. præcitatus confirmat, cæterum extra hos quoque caſus regulariter hoc verum eſſe arbitror per ea quæ ſupra quia cõmercia liberiora & ſecuriora redduntur, quia emptor rem ſuam domino conſeruat, quia domini intereſſe poteſt ob rei affectionem, & quia emptor nihil domino nocuit, cui ſi non expedit rem habere, reſtituto pretio ipſam emptori dimittat. In hoc tamen plurimum qualitatem perſonæ emptoris attendẽdam eſſe cenſeo, nã prædicta locum habent in viro bonæ opinionis & famæ, ſecus autẽ dicendum eſt, ſi emptor eſſet malæ opinionis & ſolitus in huiuſmodi delinquere, *arg. eorum quæ tradit Bald. in d. l. 2. C. de furt.* vbi ait, quod ſolitus a furibus emere ſuſpectus habetur, & torqueri poteſt, ſequitur Angel. *de maleſ. in verbo etiam veſtem numero* 28. At in mercatore legali, vel alio probatæ

vitæ

vitæ alind reſpondendum eſt, nō poſſe ipſum oec
criminaliter moleſtari, nec ciuiliter agendo, ad rei
reſtitutionem compelli, niſi prætio ſibi reſtituto, à
domino rem ſuam vendicante, cui probandi onꝰ
incumbit emptorem malæ opinionis eſſe, vt reſti-
tutionem dominus obtinere poſſit abſque prætii
reſtitutione.

S V M M A R I A.

1 *Emptor ignorans rem alienam eſſe, furtum non commit-
tit, neque peccatum pariter.*
2 *Emptor dubius ex leuibus indiciis, an res furtiua ſit ex-
cuſatur.*
3 *Facta diligentia in perquirendo, an res furtiua ſit,
emptor excuſatur.*
4 *Si emptor dubius exiſtens emit, vt domino rem ſeruet,
excuſatur.*
5 *Multo magis, ſi promiſit proteſtationem, de qua in re-
collecta.*
6 *Dubitans, errans, ignorans, & neſciens, in quo diffe-
rant.*

QVÆSTIO CXLIII.

SCholaſtici vero ſacræ Theologiæ magiſtri rem
hāc perſi, ingentes triplici diſtinctione ipſam
dilucidant, dicentes: Aut emptor rem furatam, vel
raptam emit, ſciens rem eſſe talem, aut ignorauit
furtum, vel rapinam, aut dubius fuit, an res ſit, vel
non ſit furtiua. Et primo caſu reſpondeot, quod
emens ſcienter rem furatam, non eo animo, vt ſibi
lucretur, & retineat, ſed vt ipſam domino reſtitu-
at, recepto tamen pretio, quando alias dominus
rem ſuam recuperare nullo modo poſſet, vel non
ita de facili, furtum non committit, *vt eſt text. in l.
falſus. §. qui alienum. ff. de furtis* ibi, *tulit non vt lucretur,
ſed redditurus ei, cuius fuerit*, & paulo infra, *ſi hoc ani-
mo, vt ſaluum faceret domino, furti non tenetur*, & facit
gloſſ. *in c. cum dilecti. §. finali. in ver. o disputatione de
accuſat.* & expreſſ. probatur *in c. raptorum 14. quæſt.
5.* & eſt ratio, quia vtiliter negotium domini gerit,
atque in ſo o animæ creditur emptori de ſua con-
ſcientia, in foro tamen contentioſo nō crederetur
ei niſi publice hoc proteſtetur, & quod proteſta-
tio releuet, probat tex. *d. §. qui alienum*, ibi. *ſolent ple-
rique*, Si vero emit, vt ſibi retineret, lucrumque ex
ipſa re faceret, ſubiacet diſpoſitioni *l. 2. C. de furtis.*
1 Aut † emptor in bona fide fuit ignorans rem fur-
tiuam eſſe, tunc excuſatur a peccato iniuſtæ de-
tentionis, & à debito reſtitutionis, commodita-
teſque, vel fructus ex ipſa re perceptos ſuos facit,
at vbi ſuperuenit ſcientia, quod res erat aliena, ex
tunc cum iactura pretii obligatur ad reſtitutionē,
vna cum omni commoditate, atque fructu a tem-
pore malæ fidei percepto, neque ignorantia iuuat
eum, quia cautius negotiari debuit, vt eſt deciſum
in dict. l. 2. Cod. de furtis.
2 At ſi † emptor dubius ſit, an res furtiua ſit, vel
ne, in pluribus caſibus excuſatur, vt furti notari
non poſſit. Et primo quidem ſi furti dubium or-
tum habet ex leuibus indiciis, vel remotis, aut in-
differentibus, huiuſmodi dobiom ſpernendum
eſt & excuſatur emptor, vt probat *c. finale de vſuris,
iuncta gloſſa in verbo dubitatur.* Sin autem dubium eſt
vrgens, atque probabile, quia concurrunt ſigna
non leuia, vt ſi communiter à viris prudentibus
iudicatur, & creditur rem furtiuam eſſe, vel ſi qois
emit à milite miſſale, vel calicem, vel à viro pao-
noſo aurum, vel ſericum, tunc non excuſatur em-
ptor, tam in foro animæ, quam in foro iudiciali,
dominuſque ſuperueniens compellit emptorem
3 ad rei reſtitutionem non reddito ſibi pretio. Se-
cundo excuſatur emptor, ſi dubius exiſtens, priuſ-
quam emeret præmiſit diligentiam in inueſti-
gando, an res furtiua ſit, & veritatem reperire non
potuit, aliud vero ſi diligentiam non adhibuit,
quia tunc affectator ignorantiæ, non eſt expers
ſcientiæ, inquit text. *in c. cum inhibitio. §. quia vero. de
clandeſt. deſponſatione.*
4 Tertio † excuſatur emptor, ſi dubitans rem ali-
enam eſſe, eo animo emit, vt domino rem ſuam
conſeruet, vtique tunc in bona fide verſatur, & v-
tiliter gerit negotium Domini, quē veroſimiliter
credit non fore inuitum, maxime quando paruo
pretio de manu furis recipit rem, quippe tunc nō
peccat, neque furti reus eſt, ſi reperto domino pa-
ratus eſt rem ſuam ipſi reſtituere, recepto pretio,
quod expendit. Et ſi dominus non inueoitur, de-
ducto eo, quod expendit, dandum eſt pauperibus
pro anima illius, cuius res eſt, porro cum ſimplici-
ter ſic rem furtiuam acquirit, in foro fori onerat
ſe ipſum, in probando, qua intentione, quoue a-
nimo emerit, hoc eſt, an ſibi vel domino acquiſi-
uerit, at in foro pænitentiali, ſtatur ſuæ aſſerti-
5 oni, vt ſupra, & infra quoque dicetur. Quarto †
tutius excuſatur emptor, ſi promiſit proteſtatio-
nem, ſeu animi declarationem, quod emit eo ani-
mo, & intentione, vt ſuum domino conſeruet,
quæ quidem proteſtatio cum ſcienter ementem
excuſet, vt præmiſſum eſt, multo magis proderit
ei, qui dubius fuit, ſibique per proteſtationem
conſuluit. Probantur hæc ex iis, quæ ſcribūt Alex.
de Ales *p. 4. quæſt. 89. membro 3. & Gabriel Biel in 4. di-
ſtinct. 15. quæſt. 3. dubio 5. S. Antoninus lib. 1. tit. 2. §. 16. Me-
dina tomo 2. quæſt. 10. & ante eos Hoſtienſ. de pænitent. &
remiſſion. §. quid de rapina, cum ſequenti, & §. quid de fu-
ribus*, & ſummiſtæ ſequuntur vt præmiſſum eſt in
verbo reſtitutio, licet ipſi aliquantulum confuſe
6 loquantur. Et ad † præmiſſorum declarationē ad-
do, quod dubius eſt, qui applicat animum ad plu-
ra, & neſcit quid eligat, errat qui credit vnum, &
eſt aliud, ignorat, qui nihil ſcit, ſed ſcire tenetur.
Neſcit qui ſcire non tenetur *gl. in l. de ſtatu. ff. de teſt.*
Quocirca ad principalem quæſtionē redeuodo,
vera ſit conclusio, quod emptor rei furtiuæ, cum
proteſtatione præmiſſa ſecurus emit in foro iudi-
ciali, at vero in foro animæ, abſque proteſtatione,
ſtandum eſt emptoris conſcientiæ, quo animo e-
mat, an inquam ſibi, vel domino, & ſi ſibi emere
intendit, peccat, ſiue ſciens, ſiue dubitans fuerit,
cum obligatione reſtituendi rem, atque pretium
non recuperandi, ſi vero domino emit, pretium
non admittit, ſed ſi domious oon comparet, illud

ſibi retinet, reſiduo pauperibus diſtributo, & ſi poſt diſtributionem appareat dominus, liberatus eſt emptor, qui diſtribuit præmiſſis debitis proclamationibus & diligenti inquiſitione, vt ait Sylueſter *in verbo reſtitutio 3.§.7.verſ.5.poſt alios, de quibus ibi.*

SVMMARIA.

1 *Aditione hæreditatis confunduntur pro rata portionis hæreditariæ actiones hæredi contra defunctum competentes.*
2 *Quamuis portio hæreditatis minor ſit quam hæredis creditum.*
3 *Hæres defuncti factum impugnare non poteſt.*
4 *Compenſatio præſumitur quando neceſſarium eſt teſtatoris debitum.*
5 *Et quando iuſſit hæredem nihil vltra petere poſſe, vel quando expreſſit vt obuiaret diſcordiis.*
6 *Et tunc compenſatio fit, nedum pro rata, ſed cum toto hæredis credito.*
7 *Teſtatoris voluntatem explorare difficile eſt.*
8 *Inſtitutio non trahitur ad bona hæredis.*
9 *Hæres inſtitutus in quota bonorum præcipuum habet ius creditum.*
10 *Teſtator præſumitur de iure ſibi competenti diſponere.*
11 *Teſtator ſi iuſſit bona ſua dari pauperibus, bona pupilli non veniunt.*
12 *Pater ſi iuſſit bona ſua æqualiter diuidi, bona filiorum materna non comprehenduntur.*
13 *Hæres non tenetur approbare factum defuncti, quando tendit ad ipſum fraudandum.*
14 *Limitationes ad regulam præmiſſam remiſſiue ponuntur.*
15 *Renuntiatio ad ignorata non trahitur.*
16 *Renuntiatio fideicommiſſi non tenet, niſi cognitis verbis teſtamenti.*
17 *Renuntiatio fideicommiſſi in forma præmiſſa per errorem facta non nocet.*
18 *Hæreditatis aditio quando vim ſolutionis non confuſionis habeat.*
19 *Hæreditatis aditione confunduntur actiones perſonales non reales.*
20 *Sed & alio remedio fideicommiſſum conſequitur fideicommiſſarius.*
21 *Ante reſtitutionem fideicommiſſario non competit actio.*
22 *A primo fideicommiſſario in ſecundum tranſit actio abſque reſtitutione.*
23 *Neque ſecundus Trebellianicam deducit.*
24 *Ne fideicommiſſum annihiletur.*
25 *Hæres voluntarius compellitur ad reſtitutionem fideicommiſſi.*
26 *Fideicommiſſario datur actio abſque reſtitutione de æquitate canonica.*
27 *Debitum neceſſarium dicitur quod à lege abſque facto hominis oritur.*
28 *Hæres inſtitutus in quota, non plus grauari poteſt quã ſit honoratus.*

QVÆSTIO CXLIIII.

1 SEmpronius à fratre pro dimidia heres inſtitutus hereditatem fraternam adiuit abſque beneficio legis & inuentarii, ideoque iura ad fideicõmiſſum paternum Sempronio contra fratrem cõpetentia per obitum fratris ſine filiis maſculis defuncti ſublata videntur & confuſa, pro rata portionis hæreditatis fraternæ, quoniam aditione hæreditatis confunduntur actiones hæredi contra defunctum competentes, *l. Vranius ff. de fideiuſſ. l. debitori C. de pact. & eſt tex. in l. Lucius in princ. ff. de leg. 1. Alex. conſ. 165. volum. 3.* non enim actiones actiuæ & paſſiuæ in eodem ſubiecto concurrere poſſunt, ne quis ſit ſibi ipſi obligatus, *Bald. Alex. & reliqui d. l. debitori. C. de pactis.*

2 Et † id quidem verum eſt, quamuis dimidia hæreditatis fraternæ minor ſit quam fideicommiſſum paternum Sempronio debitum, non enim quantitas, ſed quotitas attenditur, glo. & poſt eam Cyn. Bald. Ang. Sal. & Paul. *in l. cum à matre C. de rei*
3 *vend.* Secundo hæres † pro ea parte qua defuncti perſonam repræſentat factum eius impugnare nequit, *d. l. cum à matre C. de rei vend. l. ſi ab eo C. de negoc. geſt. Bertrand. conſ. 8. vol. 1. & conſ. 341. n. 2. volum. 2.* tum quia quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio, *l. vendicantem. ff. de euict.* tum quia ex qua perſona quis lucrum capit, eius factum non poteſt improbare, *l. ex qua perſona, vbi Dec. & Cagnol. ff. de reg. iur.*

4 Tertio † debitor qui creditorem hæredem inſtituit, ſi ex cauſa neceſſaria debitor exiſtat, præſumitur id feciſſe in compenſationem eius, quo hæredi tenebatur, *l. ſi cum dotem §. ſi pater, ff. ſolut. mat. l. ſi compenſandi C. de hæred. inſtit. Dilect. de arte teſtan. tit. de leg. cautel. 5.* & in indiuiduo Io. de Anania
5 *conſ. 3. per totum, & probat ibi Boleg. in additione.* Quarto compenſatio inducitur, quando ex tacita, & cõiecturata mente teſtatoris id colligitur, & coniecturæ adducuntur, veluti ſi teſtator iuſſerit hæredem eſſe tacitum, & contentum diſpoſitis ab eo, & nihil vltra petere poſſe, vel etiam ſi dixerit id facere, vt obuiaret diſcordiis, quæ inter cohæredes oriri poſſent, *Alex. & alii d. l. ſi cum dotem. § ſi pater. ff. ſolut. matr. Cuma. conſ. 234. n. 2. Corn. conſ. 115. vol. 4. Aym. conſ. 131. in fine, & conſ. 149. Dilect. d. caut. 5. in fine.*

6 Tunc † enim ſi creditor hæres inſtitutus hæreditatem ſui debitoris ſimpliciter adit, vel legatarius legatum agnoſcit, compenſatio inducitur non ſolum pro rata debiti, & crediti, ſed etiam cum vniuerſo hæredis credito, *d. l. Lucius. in fine principii, vbi caſus. ff. de leg. 1. & poſt alios Alexand. d. §. ſi pater, & d. l. ſi compenſandi, & conſ. centeſimo trigeſimo ſecundo, numero ſecundo. Paul. de Caſtro conſ. centeſimo nonageſimo tertio, in fine volum. 2. Rum. conſ. 166. num. 18. volu. 3. Bertr. conſ. vlt. n. 7. vol. 3. parte 1. Dilect. vbi ſ. n. 3.* tanti enim creditum ſuum hæres æſtimaſſe cẽſetur, *l. imperator §. ſi centum. ff. de leg. 2. cum ſimilib. de quibus per gloſſam ibi, in verbo offerat.*

Quinto contra fideicommiſſarium hæredem à fratre inſtitutum, conſuluerunt Io. de Anania *d. conſilio tertio & plenius Nicolaus Bellonus Caſalen.* qui de Anania non meminit *conſ. 19. per totum volum. 3.* vbi hanc eandem opinionem validis tuetur rationibus & auctoritatibus, ex quibus ad fauorem filiæ teſtatoris

7 teſtatoris contra patruum eius coheredẽ reſpon-
dendum videretur. Contrariam † ſententiam pro-
babiliorem arbitror, tametſi de re difficili pericu-
loſaque agatur, vbi exploranda teſtatoris volun-
tas eſt, vt exorditur Curt. antiquior, *conſ. 40.* Hinc
Bald. dixit *in l. precibus nu. 23. C. de impub. & aliis ſubſt.*
quia teſtatoris animum non videmus, ideo diffi-
cultas nobis oritur, & veluti longe diſtantes ſpe-
culamur. Proinde ſequor Baldi conſilium *in dict. l.*
precibus, dum inquit, tuo capite non formes tibi
opinionem, ſed ex textu aut gloſſa, quibus in-
hæreas ſicut ducens nauem Timoni, ant Bononi-
enſes carroccio. Et pro Sempronio qui fideicom-
miſſum paternum detrahere intendit, faciunt in-
cepta.

8 Primo bona fideicommiſſo ſubiecta apud fra-
trem Sempronii coheredẽ paternum, fuerunt lo-
co æris alieni fideicommiſſaria debiti, *l. irritum vbi*
caſus. C. ad l. falcidiam Dec. conſ. 425. n. 12. neque fidei-
cõmiſſarius hæres inſtitut' fideicõmiſſi bona capit
ex teſtam. fraterno, ſed ex teſtam. paterno, *l. vnum*
ex familia §. 1. ff. ad Trebell. ibi quid enim eſt quod de
ſuo videtur reliquiſſe, qui quod reliquit omnino
reddere debuit, generalis enim inſtitutio non tra-
hitur ad bona hæredis, ſed à bonis teſtatoris, hæ-
redis bona ſeparari debent, *Bal. conſ. 236. n. 2. volu. 2.*
Paul. de Caſt. conſ. 441. n. 1. & plenius proſequitur Aym.
9 *conſ. 144. col. 1. & 2.* Secundo † hæres inſtitutus in
quota bonorum ſalua habet iura in bonis defun-
cti ſibi competentia, imo etiam ad reuocandum
bona hæredis à defuncto alienata admittitur, ne-
que contra factum defuncti venire debet, cum
bona ære alieno deducto dicantnr, *l. ſubſignatum §.*
bona ff. de verb. ſignifica: Ita quod præcipuum habet
creditum, quod à defuncto ſibi debetur, *Bald. in l. ſi*
cum dotem. §. ſi pater. ff. ſol. matr. Iaſ. in auth. præterea nu.
26. C. vnde vir, & vxor, Marſil. ſingulari 16. incip. in ſcu.
Capra conſ. 143. n. 10. vbi communiter dictum Bald.
teneri refert Corn. *conſ. 127. n. 5. vol. 3. Dec. conſ. 425. vbi*
10 *communiter n. 15.* Tertio † teſtator præſumitur de iure
ſibi competenti diſponere voluiſſe maxime quan-
do diſpoſitioni adiicitur pronomen meum, vel ſu-
um, vt poſt Bart. & alios tenent Soc. Iaſ. & Rip. per
illum textum *in l. ſerui electione §. cum fundus ff. de leg.*
1. Aret. in §. non ſolum n. 5. inſt. de leg. Corn. conſ. 169. n. 6.
vol. 3. Aym. d. conſ. 144. n. 8. vol. 1. Hic vero teſtator in
omnibus ſuis bonis ſibi hæredes inſtituit eius fili-
am, & fratrem, igitur de ſuis tantum bonis teſtatus
11 eſt, non vero de bonis fraternis. Ad hæc † quarto
loco facit, quod ſi pater iuſſerit quandocunque
ſine liberis filius eius impubes deceſſerit, bona
ſua vendi & pauperibus dari, in ſubſtitutione non
contineretur pupillaris, ſi fideicommiſſaria tan-
tum, quia ſubſtitutio ad bona teſtatoris refertur,
neque de bonis pupillaribus diſponere voluiſſe
cenſetur, *Sal. in l. precibus nu. 26. ſecutus Bald. ibi C. de*
impuber. & aliis ſubſt. Ripa in l. Centurio n. 105. & n. 120.
& 135. ff. de vulg. & pupill.

12 Quinto † vbicumque pater mandat inter filios
omnia bona æqualiter diuidi debere, alter eorum
ſi prædium maternum habeat, illud non tene-
tur communicare, quoniã verba illa *omnia bona* re-
ſtringuntur ad bona teſtatoris, *Bar. in l. ſi pater §. dulciſſimus ff. de leg. 2.* iunctis iis *qua adducit Fab. de Grochis*
13 *in rep. auth. noniſſima C. de inoff. teſt.* Sexto † quando-
cumque defuncti factum tendit ad fraudandum
hæredem in iure ſibi debito, hæres illi contraveni-
re poteſt, *l. 2. C. ſi quid in fraud. patroni*, vbi per illum
textum ita tenet Bart. Bald. Alber. Sal. & Paul. & i-
ta quoque conſuluerunt Bald. *con 215. n. 1. volum. 2.*
Curt. ſen. conſ. 1. in fine, & plerique alii quos adducit
Tiraq. *de retr. conſang. §. 1. gl. 9. n. 57.* Quodque fa-
ctum defuncti hæres approbare non teneatur, ſi
in iure ſibi à defuncto debito fraudari eum con-
tingat, tenuit præterea Bald. *in l. ſi pater. C. de inoff.*
donat. & habetur inter conſ. Paul. de Caſtr. conſ. 197. volu.
14 *2. Idem Paul. conſ. 448. in fin. eo. vol.* Alias † inſuper li-
mitationes ad regulam, quod hæres facto defun-
cti contrauenire nequit, ponit Gram. *deciſ. 93. fere*
per totum, Alex. conſ. 10. vol. 5. Corn. conſ. 301. vol. 1. & Aym.
conſ. 200. n. 5. & ſeq. vol. 1.

Cum igitur teſtator ſententiam haberet fidei-
commiſſi per eum Sempronio ſuo fratri debiti,
cuius ignorans frater erat, eiuſque ignorantiam
notam teſtator habebat. Hinc teſtatoris fraus, &
animus decipiendi fratrem deprehenditur, qui de
fideicommiſſo in teſtamẽto ſuo ſpecificam men-
tionem facere recuſauit, ſed ſub involucro verbo-
rum de eo ſenſiſſe videtur in deceptionem futuri
hæredis ignorantiam fideicommiſſi habentis.

15 Septimo expreſſa renuntiatio ad ignorata non
trahitur, *l. tres fratres. vbi not. ff. de pact. Soc. conſ. 103. n.*
2. Dec. conſ. 180. n. 7. Pariſ. conſ. 12. n. 78. vol. 2. Rum. conſ. 16
n. 1. vol. 4. Multo ergo minus hoc operari poteſt ta-
cita renuntiatio, quæ oritur ex aditione hæredita-
16 tis inconſulto facta. Sed ſi † expreſſe fideicommiſ-
ſo paterno Sempronius renuntiaſſet renuntiatio
non teneret, niſi inſpectis & cognitis verbis teſta-
menti vel corporis oculo, vel ſaltem oculo intelle-
ctus, vt quia de contentis in teſtamento informa-
tus, ea rimatus eſſet. *Soc. conſ. 214. nu. 2. volu. 2. Pariſ. d.*
conſ. 12. n. 28. vol. 2. Rum. conſ. 156. in princ. vol. 3. Soc. Iun.
conſ. 98. n. 5. vol. 2

17 Quin etiam ſi in renuntiatione de fid. facta ex-
preſſum foret inſpectis & cognitis verbis teſtamẽ-
ti, idque per errorem, cum vere contentorum in
teſtamẽto ſpecificam nõ habuerit ſententiã, vtiq;
renuntianti ſuccurrendum eſſet, *Alex. conſ. 188. n. 8.*
vol. 2. refert, & alios adducit Maria. Soc. Iun. *d. conſ.*
98. n. 18. vol. 2. Quanto magis id verum erit in præ-
ſumpta renuntiatione, ex præmiſſis ergo ad fauo-
rem fideiuſſoris reſpondendum arbitror. Nec ob-
18 ſtat † quod hæreditatis aditione confunduntur a-
ctiones contra defunctum hæredi competentes,
hæredi enim damnoſum foret confuſionem in-
duci, tunc ſucceſſio uim ſolutionis, non autẽ con-
fuſionis habet, & hæredis creditum imaginaria
ſolutione tollitur, quoniam tanto minus in hære-
ditate eſſe fingitur, quantum hæredis creditum
abſorbet, *Bartol. Imol. & alii in l. ſtichum. §. aditio. ff. de*
ſolut. Ang. conſ. 64. in fine. Corn. conſ. 190. n. 7. in fine vol.
2. & plenius Marian. Socin. Iun. conſ. 170. col. 1. & ſecunda
volum. 2.

19 Secundo † reſpondetur quamuis hæreditatis a-

ditione confundantur actinnes perſonales, ſaluæ tamen manent reales, & hypothecariæ in bonis defuncti hæredi competentes, hæ enim non confunduntur, nec hæreditatis aditione tolluntur, *per tex. in l. debitor, vbi poſt alios Alex. ff. ad Treb. Dec. in l. debitori. C. de pact. Neguſan. tract. de pign. 2. membro. ſextæ partis n. 6. Rom. conſ. 276. in princ. Gozad. conſ. 94. num. 47. Pariſ. conſ. 66. n. 41. volu. 2.* & in terminis quod fideicommiſſarius ab hærede grauato hæres inſtitutus in bonis defuncti hypothecaria actione fideicommiſſum conſequi, & retinere poſſit, firmat Alex. *in l. ita tamen. §. ſi ex Trebelliano, n. 3. ff. ad Trebell. & conſuluit Soci. conſ. 44. circa fin. vol. 3. Aret. conſ. 147. n. 5. Bertr. conſ. 126. in fin. vol. 6.*

20 Sed † & rei vendicatione, & publiciana, & poſſeſſionis condictione id recuperare poſſet, Idem Soc. *conſ. 33. circa finem. volum. 1. & facit tex. in §. noſtra autem, inſt. de leg. & in l. 1. C. communia de legat. & auth. contra rogatus. C. ad Treb. & in ſimili caſu tradit Paul. de Caſtr. conſ. 193. in 2. dubio vol. 2.*

21 Non † obſtat, quod ante reſtitutionem re ſeu verbo factam, nulla realis, ſeu hypothecaria competat actio fideicommiſſario, *l. reſtituta, & l. facta in princ. ad Trebell.*

22 Reſpondeo † quoad partem fideicommiſſi penes teſtatorem exiſtentis ex portionibus fratrum prædefunctorum, illæ ſunt integraliter reſtituendæ, neque in eis eſt reſtitutione opus, quia à primo fideicommiſſario tranſeunt abſque ceſſione in ſecundum fideicommiſſarium vtiles actiones, *l. pen. §. fin. vbi Bar. Bal. Sal. & cæteri C. ad Treb. Bertr. conſ. 237. n. 3. vol. 3.*

23 Neque † ſecundus vel vlterior fideicommiſſo grauatus, Trebellianicam detrahit, *l. 1. §. inde Neratius. ff. ad. Treb.* vbi Bart. Alex. Iaſ. & cæteri Bald. *in l. cum virum n. 18. C. de fideicom. Iaſ. conſ. 114. volu. 4 Corn. conſ. 335. in fin. vol. 1. & conſ. 96. n. 8. vol. 2. Soc. nepos conſ.*
24 *129. n. 43. vol. 1.* Cuius † deciſionis & ſi plures adducantur rationes, vt refert Iaſ. *d. §. inde Neratius,* ea tamen præcipue placet, quam aſſignat Berengarius Ferrandus *in rep. l. in quartam nu. 233. ff. ad l. falcid.* videtur ne fideicommiſſum ad nihilum redigatur. Nam ſi à primo hærede grauato Trebellianica deducta fuerit, & ab aliis ſucceſſiue fideicommiſſariis deducenda foret, diminutum fideicommiſſum redderetur & inutile fieret.

25 Secundo † hæres qui ſponte adiuit, compelli à fideicommiſſario poteſt actione ex teſtamento vel ſaltem officio iudicis ad reſtitutionem ex Trebelliano ſibi faciendam, *Alb. & Bald. in l. 1. ff. de fideicom.*
26 *hæred. pet. Bertrand. conſ. 304. n. 7. vol. 1.* Tertio † de æquitate Canonica ad euitandos circuitus non expectata reſtitutione, fideicommiſſario competit actio, *Dec. in c. in præſentia in 2. not. ſequutus Bal. ibi, de prob. Pariſ. conſ. 12. n. 115. vol. 2. Boer. deciſ. 156 n. 7.* Secundo non obſtat, quod hæres defuncti factum approbare teneatur, quia in caſu præſenti hæres facto defuncti non contrauenit, qui de fideicom-
27 miſſo hæredi debito non diſpoſuit. Tertio † non obſtat quod compenſatio fiat cum debito neceſſario, per ea quæ ſupra, quoniam illud neceſſarium debitum dicitur, quod ex diſpoſitione legis abſque facto hominis procedit, veluti in eo quod lege cautum eſt patrem filio in legitima teneri, liberum patrono maritum diuitem, vxori inopi, & in aliis eiuſmodi caſibus, *Bal. d. l. ſi cum dotem. §. ſi pater n. 1. ff. ſol. matr.* & ita quoque ſentit Aug. Bero. *q. fam. 92. n. 1. & expreſſe ponit Capra conſ. 29. n. 5 & conſ. 43. nu. 5. & eſt de mente Pariſ. conſ. 69. n. 26. vol. 2. Aym. d. conſ. 131. vlt. dub. Rui. con. 92. n. 5. vbi communiter hoc teneri refert vol. 5. Corn. conſ. 17. n. 1. vol. 3.* vbi pariter communem teſtatur, at hic debitum huius fideicommiſſi ex facto hæredis proceſſit, qui hæreditati paternæ onere fideicommiſſi grauatæ ſe immiſcendo, quaſi contraxit cum fideicommiſſario, proinde voluntarium huius fideicommiſſi debitum, non vero neceſſarium dici poteſt, & compẽſatio allegata ceſſat. Rur-
28 ſus † dato ſine præiudicio veritatis compenſationi locum eſſe, pro concurrenti rata tantum cõpenſatio fieret, & non vltra, quia inſtitutus in quota parte non poteſt in plus grauari quam honoratus fieret, *l. imperator §. cum quidam ff. de leg. 2. vbi Alb. Bar. & Paul. de Caſt. Bertr. conſ. 57. in fine vol. 3. Rui. d. conſ. 92. n. 9. vol. 5.* ea ratione quia honoratus probabilem habere potuit ignorantiam valoris, & æſtimationis quotæ partis hæreditatis ſibi relictæ ſecundum prædictos. Quarto de vltimo principaliter non obſtat conſilium Ioan. de Anania tertium, quoniam aut male conſuluit, rationibus, & iuribus, de quibus ſupra, cui adhærere noluit Aym præallegato *conſ. 131.* aut beat, & thema illius, diuerſum eſt à caſu noſtro, quemadmodum etiam conſilium Belloni Caſal. diuerſum eſt à themate præſcripto, ſicuti & conſilium Mari. Soc. Iun. 10 *vol. 3.* Quocirca præmiſſis non obſtantibus cõcluſio ſupra ad fauorem fideicommiſſario facta firma manet.

SVMMARIA.

1 *Heredibus ad res hereditarias adipiſcendas ſeptem ſunt ordinata remedia.*

2 *Condictio l. ſi. C. de edi. diu. Adr. datur heredi ex teſtamento tantum ſuccedenti*

3 *Et nedum primo heredi ſcripto, ſed etiam vlteriori.*

4 *Atque etiam heredi ab inteſtato ſuccedenti, heredi ſcripto.*

5 *Edictum diui Adriani admittitur contra titulo poſſidentem.*

6 *Interdictum quorum bonorum non competit contra tit. poſſidentem, ſed contra eum qui pro poſſeſſore vel pro herede poſſidet.*

7 *Pro herede poſſidet qui dicit ſe heredem, & non eſt, pro poſſeſſore vero qui tit. non habet.*

8 *Contra titul. poſſidentem regulariter non admittitur petitio hereditatis, ſed contra pro herede vel pro poſſeſſore poſſidentem.*

9 *Titulus quæſitus poſt mortem defuncti excludit petitionem hereditatis.*

10 *Et datur ad bona poſſeſſa à teſtatore mortis ſpecie.*

11 *Interdictum quorum bonorum competit etiam ad bona tempore mortis non poſſeſſa.*

12 *Petitio hereditatis datur ad bona tempore mortis non poſſeſſa.*

13 *Et tam ad res corporales, quam incorporales.*
14 *Libelli formam in edicto diui Adriani remiſſiue ponitur.*
15 *Libellus in interdicto quorum bonorum.*
16 *Libelli forma in petitione hæreditatis.*
17 *Dominium probandi modus remiſſiue.*
18 *Directum eccleſiæ dominium qualiter probetur remiſſiue.*

QVÆSTIO CXLIV.

1 QVoniam in iudiciis ſæpe in dubium reuocatur, & quæritur quæ actiones hæredi com-
petant ad res hæreditarias conſequendas, pauca
hæc annotare volui, tametſi ſummatim ad inſtru-
endum aduocatum, vt actum eligat remedium,
diuerſa quippe remedia hæredibus prod[illegible]ta ſunt
ad conſequendas res hereditarias, alia poſſeſſoriū,
alia petitoriū iudicium concernentia, tria enume-
rat Gloſ. *in l. finali, in verbo legitimo modo. C. de edicto*
diu. Adr. tollen. videl. condictionē ex *d. l. final.* inter-
dictū quorū bonorum, & petitionē hæreditatis;
duo alia addit Papien. in forma libelli, quo petitur
hæreditas ex teſtam. q̄ ſunt actio familiæ herciſ-
cundæ, & fideicō miſſaria hæreditatis petitio, & ēt
alia duo referunt Corn. *conſ. 1. n. 26. vol. 3. Soc. conſ. 33.*
n. 19. vol. 1. videl. rei vendi[illegible]tionē, & publicianā. De
tribus primo enumeratis [illegible] orib. & quæ
magis in iudiciis verſ[illegible]no, tametſi
in cōpendium, quonia[illegible] materiam
concernentia non rece[illegible], ſed ea dūtaxat, q̄ in
dies frequentius occurrūt, & [illegible]tis agendis fo-
2 rus iudiciarius animaduertere d[illegible]het. Quoad † pri-
mū dic, q̄ venditio *ex l. fin. C. de edict. diu. Adr. tollen.*
datur hæredi ex teſtam[illegible] tantum ſuccedenti, nec
venientes ab inteſtato hoc bene[illegible]icio gaudent, nā
vt inquit Bald. *in eadē l. finali n. 38.* Agant iure ordi-
nario, cū extra ordinem nō proceditur, vbi certus
ordo præfigitur, & facit q̄ regulariter remediū ex-
traordinarium cum or[illegible]ario non concurrit, *l. in*
cauſæ in 1. & 2. ff. de minor. & not. in l. in prouincialis. §. 1 ff.
de noui op. nunc. & q̄ hę[illegible] tantū teſtamentarius hoc
beneficio vtat, firmant *in d. l. fin.* Paul. de Caſtr. *nu.*
14. Alex. *n. 22.* Iaſ. *n. 25.* Rip[illegible] *in rubr. [illegible] quorum bonorū,*
& eſt communis opinio, vt Al[illegible] & Ripa affir-
3 man[illegible]. Nedum autē primo hæredi ſcr[illegible]to hoc be-
nefic[illegible]dat[illegible], ſed etiā ſe[illegible]io, & [illegible]ori, quia
hæres hæredis teſtatoris eſt [illegible] & hoc eodem
beneficio gaudet, vt not.[illegible] *num. 11.*
Bald n. 38. Sebaſtianus S[illegible]pia. n.[illegible] *Zuccardus*
n. 236. vbi inquit quod cu[illegible] ne ſcri-
bentes tranſeunt, etſi illam dub[illegible]ſered-
dat, & cogitandū relinquat, imo etia[illegible]di qui
4 ab inteſtato ſuccedit hæredi ſ[illegible] co[illegible]tit re-
medium *d. leg. fin.* tamquam tran[illegible]ſſum ad eum
extra perſonam hæredis ſcripti *Bald. in l. velut col. 1.*
verſiculo ſed an mihi. ff. de petit. hæred. & ſe[illegible]uitur [illegible]a-
pia *in d. l. fin.* & Zuccard. [illegible]uoq[illegible] *n. 24* & [illegible]cet ipſi
non allegent, idem videtur e[illegible] de mente Bart. i-
bidem *ſub d. n. 11.* vbi inqu[illegible]t, q[illegible]od [illegible]edes debent
oſtendere p[illegible] ad[illegible]uiſſe, eo caſu quo
ſit nec[illegible]ſſaria ad[illegible] tranſmiſſi[illegible]nem, & ita trāſ-
miſſionem Bart. [illegible]ſiderat, & expreſſim tenuit
Bald. vbi ſupra, & alii ſupra citati ſequuntur. Pro-
5 uiſioque diui Adriani competit contra quemli-
bet poſſeſſorem etiam tit. poſſidentem, *glo. in verbo*
legitimo d. l. fin. cum diſtinctionibus tamen quas ibi
tradunt Bart. *num. 20. Salic. n. 19. Ang. nu 6. Paul. nu. 12.*
Alex. Iaſ. & alii, & in hoc quod aduerſus poſſeſſo-
rem titulatum edicto diui Adriani experiri po-
teſt hæres, plenior eſt prouiſio Diui Adriani, quā
6 interdictum quorum bonorum. Quod † quidem
edictū diui Adriani datur ad bona à teſtatore tē-
pore mortis eius poſſeſſa, vel etiam ſi nō poſſede-
rit, ſed detentionem tantū habuerit, idē remediū
competit, & idcirco nō ſufficeret probare defun-
ctum in vita ſua poſſediſſe, vel tenuiſſe, niſi tem-
pore mortis poſſederit, vel ſaltē detinuerit, vt eſt
tex. *d. l. fin ibi mortis tempore, vbi Gloſ. in verbo fuerunt,*
& in verbo legitimo, vbi Bart. n. 3. & col. 7. in princ. Dec.
not. 7. Zuccard. n. 143. & licet probādo in vita defun-
ctum poſſediſſe, continuatio poſſeſſoris vſq; ad
tempus mortis præſumatur, iſta præſumpta poſ-
ſeſſio non releuat in hoc caſu, quin vera poſſeſſio
de tempore mortis ſit probanda, vt firmat Aret. *in*
l. Pomponius §. acceſſiones circa fin. ff. de acq. poſſ. ſeq. Pa-
riſ in additione ad Bart in d. §. fin. nu. 3. & ita commu-
7 niter teneri dicit Aretin. vbi ſupra. Libelli formā †
in conditione *ex l. fin. C. de edic.* ponit ibi Salic. *nu. 4.*
Aretin. *dict. §. quadrupli num. 46.* ſequuntur Sapia, *in*
d. § fin. num. 43. vbi eam defendit ab impugnatione
Alberici, & Aret. probat etiam Zuccard. ibidem
num. 310. & Petrus Iac. *in ſua pract. ſuper leg. fin. Cod.*
8 *de edicto.* Interdictum † *quorum bonorum* competit
heredi, tam ex teſtamento, quam ab inteſtato ſuc-
cedenti, & in hoc plenius prouidet quam *lex fin.*
Cod. de edic. diu. Adr. toll. Sal. in leg. penultima in fine.
Cod quorum bonorum. Aret. in §. quadrupli num. 24. &
43. inſtit. de action. & ſi quis interdicto quorum bo-
norum experiatur in ſucceſſione ex teſtamento
tutius agit, quoniā in edicto diui Adr. ſi teſtamē-
tum ſit vitiatum & in prima ſui figura ſuſpectum,
non poteſt aliunde extrinſecus adiuuari, & com-
probari ad effectum obtinēdi immiſſionē in poſ-
ſeſſionem, quia beneficium iſtud fundatur in no-
torio reſultante ex inſpectione teſtiū, ideo non eſt
opus inquiſitione facti, ſed in interdicto quorum
bonorum teſtam. in parte vitiatum, ac ſuſpectum
extrinſecus comprobare poteſt hæres per teſtes,
vel alio legitimo modo, *d. l. fin. nu. 9. Bart. nu. 15. Ang.*
9 *d. §. quadrupli num. 40. inſt. de action.* Quod ſane † in-
terdictum quorum bonorum admittitur contra
poſſidentem pro herede tantum, vel pro poſ-
ſeſſore, contra vero tit. poſſidentem non datur in-
terdictum huiuſmodi, *Gloſ. in rubr. Cod. quorum bo-*
norum vbi Bald. & Sal. Bart. in l 1. in fine. Cod. eo tit. Aret.
in dict. §. quadrupli numer. 35. Rip. in l. 1. 2. notabili. ff. eo.
10 Is autem pro hærede poſſidet qui opinione eſt
hæres, *vt eſt tex. iuncta Gloſ. in leg. pro hærede ff. de petit.*
hered. vbi Gloſ. illud adducit, vicinumque pecus
grādius vber habet, id eſt habere putatur, & illud
Euangelium, ego, & pater tuus dolentes quæ-
rebamus te, & quoad opinionem pater erat, Bald.
vero *in dict. leg. pro hærede* dicit, quod ille poſſi-
det pro hærede, qui dixit ſe eſſe hæredem & nō eſt,

ſiue credat ſe eſſe, ſiue ſciat ſe non eſſe, nam qui
bona vel mala fide aſſerit ſe hæredem, cum non
ſit, pro hęrede poſſidere dicitur, pro poſſeſſore ve-
ro poſſidet, qui titulum non habet ſiue iniuſtum
habet, qui pro non titulo habetur, §. ſequens diuiſio,
inſt. de interd. & declarat Aret. in d. §. actionum num. 67.
11 Iaſ. num. 21. Atque † interdictum quorum bono-
rum datur etiam ad bona tēpore mortis non poſ-
ſeſſa à teſtatore, nam ſufficit rem in bonis teſtato-
ris fuiſſe tempore mortis, quia ad eam actionem
habebat, vel exceptionem, Bart. in leg. 1. nume. 12. C.
quorum bonorum. vbi Salic. num. 10. Idem Salic. d. leg. fin.
numer. 18. in fine, Sebaſtianus Sapia num. 109. Aret. dict. §.
quadrupli nu. 39. libelli formam in interdicto quo-
rum bonorum ponit † Aret. in d. §. quadrupli nu. 42.
in quo petitur, & concluditur reum condemnari
ad rerum reſtitutionem, Bart. in leg. 1. in fine. ff. quo-
rum bonorum, & quæ probanda incumbunt agenti,
interdicto quorum bonorum ponit Affl. deciſ. 14.
num. 3. vbi etiam habes quod exceptio dominii ni-
ſi in promptu conſtet, non admittitur ſecundum
magis communem. Non autem eſt de neceſſitate
narrandum, & articulandum in hoc interdicto,
quod res fuerit à defuncto poſſeſſa, ſed ſatis eſt,
quod fecerit in bonis, & hæreditate, prout hoc
ſentiunt Bart. in leg. 1. in fine. ff. quorum bonorum vbi
dicit ſummatim doceri debere bona fuiſſe in hæ-
reditate, Petrus Iac. in ſua pract. in rubr. de actione in
factum, & interdicto quorum bonorum formā-
do libellum narrat bona fuiſſe defuncti dum mo-
reretur, Aret. in §. quadrupli num. 42. inſt. de actio. nar-
rat rem in bonis defuncti fuiſſe tempore mortis
eius, in eo igitur quod dixerit rem in bonis fuiſſe,
comprehendunt res quas defunctus non poſſide-
bat ſecundum Bart. ita expreſſe tenentem in leg. 1.
num. 12. Cod. quorum bonorum, & alios ſupra relatos,
& licet contrarium ſentiat Affl. deciſ. 14. num. 3. &
expreſſe Papienſ. in libello quo petitur hered. ex
teſtamento in princ. non tamen à præmiſſis rece-
das ob eorum auctoritatem, & quando res dica-
tur in bonis, vide Neguſ. de pignor. vlt. parte num. 23.
13 neque petitio hæreditatis datur contra tit. poſſi-
dentem regulariter, ſed tantum contra eum qui
pro hærede vel pro poſſeſſore poſſidet, leg. regu-
lariter, & l. pro hærede. ff. de petit. hered. vbi Alber. Bart.
Bal. Ang. & Paul. fallit tamen in quibuſdam caſibus
ſpiritualibus, vt tradit Gloſ. in dict. l. regulariter, &
poſt eam Alber. & in tract. fallent. Soc. in reg. petitio, &
quod contra poſſidentem iuſto, & vero tit. petitio
hæreditatis non admittatur, comprobat Aret. in
§. quadrupli num. 35. inſt. de actio. & actionum numer. 66.
inſt. eo. vbi & Iaſ. num. 217. Affl. deciſ. 228. Zuccard. d. leg.
fin. num. 463. vbi plene, qui ſingulos caſus poſſeſſo-
14 ris titulatam poſſeſſionem habentis explicat, &
Alex. conſil. 182. numer. 9. volum. 7. titulusque verus †
tantum excludit hoc iuditium, non autem putati-
uus, Iaſ. dict. l. fin. vbi communis, & adeo verum eſt
quod contra tit. poſſidentem non datur, quod et-
iamſi tit. quæſitus eſſet poſt mortem defuncti, ni-
hilominus talis titulus excludit petitionem hære-
ditatis, Alex. conſilio 186. num. 2. & conſ. 73. numer. 5. &
ſeq. volum. 5. vbi per totum conſ. in materia peti-
tionis, hæreditatis ſcribit, & communem refert,
& facit Benintend. de Celena deciſ. 35. & verum eſt,
quando cum tit. poſtea quæſito poſſeſſio de nouo
acquiritur, ſecus autem ſi prius pro poſſeſſore
poſſederit, quam titulum acquiſiuerit, & ita frau-
des poſſidentium ſine tit. res hereditarias tollun-
tur, qui amicos ſibi vendere, aut donare faciunt,
Sal. in l. 2. num. 5. Cod. de petit. hæred. & in leg. fin §. nul-
lus auguſtin num. 25. C. de edic. diu. Adr. toll. ſeq. Ruin. conſ.
60. num. 2 volum. 5. Ratio vero quare contra tit. poſ-
ſidentem huiuſmodi iud. non proponitur eſt,
quia hæres fundet ſe in tit. ſuo, & poſſeſſione de-
functi, poſſeſſor conuentus titulum, & poſſeſſio-
nem habens æquale ius habet, ideo melior eſt in
pari cauſa conditio poſſidentis, Bald. in l. hæreditatis.
C. de petit. hered. Bart. & Bald d. l. pro herede. ff. eo. Alex.
d. conſ. 186. num. 3. vol. 5. Daturque petitio hæredita-
tis ad bona hæreditaria ſiue tempore mortis, ſiue
antea poſſeſſa fuerint vel etiam detenta, Bart. d. l. 1.
num. 11. C. quorum bonorum. Salic. ibidem nu. 10. Papien.
in forma libelli pro herede ab inteſtato delata in princip.
num. 8. Nam in his, quæ a defuncto in eius vita
poſſeſſa ſunt, continuatio poſſeſſionis præſume-
tur, & quod in bonis, & hæreditate ipſius reman-
ſerint, nec dominium probare neceſſe eſt, ſed ſuf-
ficit quod res à defuncto pro ſua poſſeſſa fuerit,
quoniam hæreditatis petitio fundatur in tit. hæ-
redis, & poſſeſſione defuncti, Aret. conſ. 113. colum. in
fine ſequitur Pariſ. in add. ad Bart d. leg. fin. Cod de edi-
cto num. 3. & hoc quod ſatis ſit rem in bonis fuiſſe,
licet tempore mortis non poſſideretur, conue-
niunt petitio hæreditatis, & interdictum quorum
bonorum, vt tradunt Bart. & Salic. dict. leg. prima.
Cod quorum bonorum, vbi enumerant caſus omnes,
in quibus differant petitio hæreditatis ab interdi-
15 cto quorum bonorum, & datur hæc † actio tam
ad res corporales quam incorporales, quorum
dominium defunctus habuit, & quorum etiam
tantum poſſeſſionem & detentionem tempore
vitæ, & mortis ipſius retinuit, Aret. vbi ſupra nume.
68. in fine Iaſ. num. 232. & eſt inditium petitorium li-
cet perſonalium naturam habeat, eo quod 30. an-
nis præſcribitur, ita quod ob perſonales præſta-
tiones, quæ in ea veniunt mixtam naturam habe-
re dicitur, Aret. in §. ſed iſte nu 8. inſt. de action. Marant.
in Specul. 4. parte 3. diſtinctione num. 62. vbi communis.
16 Libelli † formam in petitione hæreditatis ponit,
& eam declarat Aret. dict. §. actionum. col. fin. inſt. de a-
ctio. vbi & Iaſ. num. 237. & in ea peto me declarari
heredem, & per officium iudicis fit reſtitutio,
Affl. deciſ. 383. Boer. deciſ. 42. num. 15. Atque petitio hæ-
reditatis, & rei vēdicatio ſimul cumulari poſſunt,
Sal. in l. 2. in fin. Cod. de petit. hered. vbi communis. Alex.
17 conſ. 89. nu. 2. volum. 2. Dominium probandi † mul-
tiplex modus ponitur à Ripa in l. rem quæ nobis. ff. de
18 acq. poſſ. De directo † vero eccleſiæ dominio, vi-
deatur Iaſ. in leg. 2. num. 178. Cod. de iure emphy. Felin. in
cap. ad audientiam num. 16. de præſcript. Rom. conſil. 127.
Alex. conſil. 10. & 12. volum. 4. & conſ. 8. volum. 7. Boer. de-
ciſ. 105. Pariſ. conſ. 104 num. 81. volum. 1. & conſ. 27. num.
25. volum 1. Ayn. conſil. 158. volum. 1. & de antiq. tempor.
parte prima. §. quod in libro. Ruin. conſ. 26. volum 1. Ber-
trand.

rrand.conſ.138 vol.6.& conſ.85.nu.6.vol.7. ſed & remedium poſſeſſorium reintegrandæ datur eccleſiæ aduerſus tertium ſpoliantem ipſam, vt ſua quaſi poſſeſſione reintegretur ad penſionis perceptionem, *Rom.conſ.311.3.dubio*, & ex his aduocatus de remedio ſibi competenti deliberare poterit Iudexque ſententiæ formam aſſumere.

SVMMARIA.

1 *Vſufructum aduenticiorum filius percipiens de voluntate patris conferre fratribus non tenetur.*

2 *Fructus dotales filiusfamilias percipiens de conſenſu patris præcipuos habet.*

3 *Obligatio inter patrem, & filium tenet in aduẽtitiis.*

4 *Lucrum cum pecunia paterna à filio quaſitum pro dimidia quæritur filio pro alia patri.*

5 *Imo iudici id arbitrarium eſt, quia certa doctrina dari non poteſt.*

6 *Donata nurui à ſocero poſt eius obitum filius fratribus ſuis conferre tenetur.*

7 *Filiusfamilias quando ſuis laboribus, vel ex ſubſtantia paterna ſuperlucrari præſumatur.*

8 *Petens bona communicari, probet locum eſſe collationis.*

QVÆSTIO CXLVI.

1 PAter vſumfructum in bonis filii aduentitiis ſibi debitum, permittendo filium percipere, & ad libitum de eo diſponere donare illi cenſetur, nec poſt obitum eius fratribus communicari debet, *leg.cum oportet §.ſin autem.Cod.de bonis quæ liberis & tenent ibi Bart.Bal.Ang Sal. & reliqui. Aret. conſilio 106 numero primo. Alex conſilio 128. numero 3. volum. 5. & conſilio 138. numero 5. eod.vol. Corn.conſ.152.num.7. vol.3.Pariſ.conſ.130.nu 9. & ſequentibus vol.1. vbi communis, & ad idem plura congerit Boer.deci.196. per totã.* Tacita enim donatio reſultans ex conſenſu, patientiaque paterna, confeſtim ſuum operatur effectum, & irreuocabiliter valet, ad quod multa ſcribit Boer *dict.deciſ.196. quibus accedit Corn. conſilio 79.in fine vol.2.* vbi quod hæc communis eſt ſen-
2 tentia. Hinc ſequitur † quod fructus dotales à filiofamilias perceptos, ex bonis eius vxoris, patientia & promiſſione patris accedente, præcipuos habet nec conferri debent in diuiſione bonorum paternorum, licet onera matrimonii, filii eiuſque familiæ pater ſuſtinuerit, quoniam non animo repetendi ſed donandi id patrem feciſſe iura præſumunt, *Bal in auth.ex teſt.num.11.Cod.de colla. ſequitur Alex.in additione ad Bart.in l.contra nurus §. quoties. ff.rerum amot. Paul.de caſtro dict. leg. cum oportet §. ſin autem, Bal. Nouell.tract.de dote parte 6. priuil 36.* vbi communiter ita teneri, & ſe ita conſuluiſſe refert, & tenet etiam *Corn.d.conſ.152.vol.3. & Pariſ.d. conſil. 130.volum 1.*

3 Non inſuper filius repellitur à repetitione pecuniarum creditori paterno ſolutarum, de pecuniis eis dotalibus, eo quod inter patrem, & filium naturalis, & ciuilis obligatio in aduentitiis conſiſtere poteſt, *auth.vnde ſi parens, & quod ibi Bart. & alii.Cod.de inoffic.teſtam. Alex. in leg. ſi donatione numero primo.Cod.de colla.Corn.ſup.conſilio 79. numer.17. vol.2.* & communiter ita tenetur ſecundum eum. Idcirco fratres atq; cohæredes pro eorum portionibus
4 ad reſtitutionem tenentur. Quoad lucrũ ex quæſtu, & negotiationibus filii, cum pecunia paterna quæſitũ, reſpondetur quod filiusfamilias qui cum paterna pecunia negociatur dimidiam ſibi ſuperlucratur, & præcipuam habet, altera dimidia patri tanquam quid profectitium reſeruata, pars vero perſonam filii contingens tamquam quid aduentitium non confertur, nec in diuiſionem venit, *Bart.in l.1.§.nec caſtrenſe numer.5.ff.de collat. bon. & in leg.illud.Cod.de collat.* vbi Alex. & Dec. plures alios adducunt, pulchre Roma. *conſilio 469. Aym.conſilio 125.in fine, & conſilio 165.in princ. Corn. conſilio 79. volum. ſecundo. & conſilio 130. eod. volum. vbi communis.*
5 Atque Soc.*conſilio 192.in princ.volum.2.* & Aym. vbi ſupra aſſerunt certam doctrinam dari non poſſe, quantum induſtriæ & laboribus filiisfamilias tribuatur, ſed quod Iudex id arbitrari habet, tametſi attento communi vſu dimidia debeat arbitrari induſtriæ filii tribuenda, & concordant quæ habentur ſupra Recollecta 110.*numero 22.* affirmatque ipſe Soci. communiter teneri, quod quæſita pecunia patris, patris ſunt excepto eo, quod laboribus, & induſtriæ filii tribuitur, idemque tenet *conſ.92.nu.15.vol.1.*

6 Nurus † veſtes precioſæ atque feſtiuæ, ornamentaque muliebria aurea, à ſocero ipſi tradita conferenda ſunt, & in diuiſionem vna cum cæteris mobilibus hæreditariis veniunt in eo ſtatu, in quo in præſentiarum reperiuntur extare, quoniam veluti maritus vxori, & ſponſus ſponſæ, ita & ſocer nurui non cenſetur huiuſmodi donare, ſed ad vſum feſtiuum concedere, & in ſpecie quod à ſocero tradita nurui, ab eius marito fratrib. communicari debeant, tenet Bart. *in d.l.prima.§.nec caſtrenſe num.9.ff.de collat.bono.Paul de Caſtr. conſilio 81. num.10.volum primo.& conſ 65.num.2.vol.3. Alex.conſ. 31.num.10.* & communis eſt, vt fere omnes ſupra re-
7 lati affirmant. Quæritur inſuper de bonis mobilibus ipſius filii, & aliis ſuperlucratis, an præſumantur quæſita ex ſubſtantia paterna, & vti profectitia conferenda ſint. An laboribus, & induſtriæ filii ſint aſcribenda, & vti aduentitia non conferenda. Reſp. ad coniecturas recurrendum eſſe, & varie reſpondendum, prout qualitas perſonarum exigit, nam ſi diligens ſit filius, vel aliquod artificium exercet, vel aliquid proprium habet, tunc ſane induſtriæ filii tribuendum erit, quod ſuperlucratus eſt, ſin autem filius ſit (vt aiunt) ſuper modium ſedens, in aliquo ſe non exercens, vel quicquam proprium non habens, tunc ex bonis paternis quæſita præſumam quæ ſuperlucratus eſt, *Gloſ.in leg.cum oportet in princ. in verbo ex eius ſubſtantia. Cod. de bonis quæ liber quem ſequitur Bart. ibi, Bal.Ang.Salic. & alij*, idemque tenent *Alex. conſilio 31. numero 7.volum. 4.Soci.dict. conſil.92. num.14.vol 1. & dict.conſ.192.in princip.vol.2.* communiter Doct. ita tenere affirmans, vnde Bald.*in auth. ex teſtamento n.9.C.de collat.* inquit conſiderandũ eſt quid, quale & quan-

& quantum pater babeat, & quis, & qualis, & quitus ſit filius, & iis, qui petit bona communirari debere, probare debet contributioni locum eſſe, Bal. & Sal. *dict. leg. cum oportet. Bald. d. auth. ex teſtamento*, niſi ſit præſumptio pro communicatione petente Sal. vbi ſupra Socin. *dict. conſilio 29. num. 14. volum. 1.*

S V M M A R I A.

1 *Matrimonium inter puberem & impuberem ſponſalium vim habet.*
2 *Cohabitatio breuis poſt pubertatem non perficit matrimonium.*
3 *Puella ſi poſt pubertatem habuit animum aufugiendi non cenſetur conſenſiſſe.*
4 *Mulier ſimpliciter nubens dotem viro conſtituiſſe non præſumitur.*
5 *Maxime ſi mulier ſit ætate minor.*
6 *Limita vt hic habetur.*

Qvæstio CXLVII.

1 MAtrimonium inter duos contractum quorum alter pubes ſit, alter vero impubes, ſponſaliorum de futuro vim & naturam habent, neq; pubertatis ſuperuenientia tranſeunt ſponſalia in matrimonium, niſi interuenerint ſigna taciti conſenſus inductiua, vel iam inducti declaratiua, vt oſcula, amplexus, munera, cohabitatio & iis ſimilia, *cap. vnico §. idem quoque de deſponſat. impube. in 6. & ibi Canoniſtæ probant. & tenent Aret. conſilio 142. numero 3. Corn. conſilio. 116 numero 4. volum 3. Dec. conſ. 62. colum 1. vol. 4. & communiter tenetur ſecundum*
2 *prædictos.* Quin etiam licet certi temporis cohabitatio interuenerit poſt mulieris pubertatem ſuperuenientem, non tamen ea matrimonium perficit ſi fuit cohabitatio breuis, *Corn. dict. conſ. 116. nu. 3.* ex mente Ioannis Andreæ ibi relati.

3 Immo ſi aliquo non breui tempore cohabitaſſent, idem reſpondendum foret, quoniam puella recedendi & à domo aufugiendi animum habuit, cum primum ſibi daretur occaſio, & hoc eſt, quod inquit gloſ. *in dict. §. idem quoque in verbo pubertatis.* fugiat quam cito poteſt, & alibi gloſ. *in c. ad id quod de ſponſal.* ait, aufuge cum poteris, ne conſenſiſſe puteris, nam ſi perſiſtens illius vxor eris. vbi Abb. in fine dicit quod iudex conſiderare debet quantitatem moræ & opportunitatem fugiendi, verum in hoc caſu, quia ſigna deſcenſus inductiua, & fugiendi animus interuenit, legitimā ſupponitur extra matrimonium.

4 Quare corollarie ſequitur, ſi quis matrimonium contraxerit neque de dote conuentum appareat, quod dos marito conſtituta eſſe præſumatur, eo quod à communiter accidentibus matrimonium ſine dote non contrahitur, idcirco ſoluto matrimonio arbitrio boni viri declarari debet quantam veriſimile ſit retro fuiſſe cōſtitutam dotem, & vir non fraudetur lucro dotali, *Bald. conſil. 101. volum. 4. per totum. Boer. deciſ. 22. numer. 22. parte 1.* quam etiam opinionem multū æquam eſſe dixit Paulus de Monte Pico *in Auth. præterea c. vnde vir & vxor.* in contrarium facit, quod mulier ſimpliciter nubens nulla dotis habita mentione bona ſua in dotem conſtituere nō intelligitur, quia ſine dote matrimonium eſſe poteſt, & ob affectum à viro ducta præſumitur, eſto ꝙ maritus ea viuente fructus perceperit ex bonis vxoris ea ſciente & patiente. *Bart. q. 7. incipiente mulier habens Corn. conſ. 127. in princ volum. 4. Alex. conſ. 144. colu. prima. volum. 5. & conſilio 122. vbi per tres fere columnas. volum. 7. Paul. de Monte pico in dict. auth præterea numero 16. & ſeq. Cod. vnde vir & vxor. Io. Crot. in leg prima numero 100. ff. ſolut. matr.* vbi inquit, quod maritus conſtante matrimonio compellere vxorem non poteſt ad ſibi dotem conſtituendam. Idem tenent Bart. & Alex. vbi ſupra.

5 Cumque mulier tempore matrimonii minor fuerit tacite dotem in immobilibus conſtituere non potuiſſet, quoniam nec etiā expreſſe id poſſet citra ſolemnitates in contractibus minorum
6 requiſitas, *conſ. 314. & alii prææallegati.* Nu. mulier ætate maior in traditione bonorū ſuorū dixerit, do tibi marito meo bona mea, tum validū igitur extat matrimonium, in quo maritus contentus eſſe debet fructibus bonorum vxoris hactenus perceptis, & qui in poſterum percipientur.

S V M M A R I A.

1 *Matrimonium, nouæ legis Sacramentum eſt.*
2 *Quod gratiam confert.*
3 *In terreſtri paradiſo ad officium multiplicationis generis humani inſtitutum.*
4 *Poſt lapſum ad remedium concupiſcentiæ ordinatū.*
5 *Matrimonium contrahere intendens propter eſſicientiam libidinem mortaliter peccat.*
6 *Sponſalia per copulam carnalem quando tranſeunt in matrimonium.*
7 *Peccat qui a ſponſalibus recedit.*
8 *Ad matrimonium accedens debet ſua peccata confiteri vel ſaltem eſſe contritus, alias peccat.*
9 *Qui matrimonium contrahit non ad prolem ſed ad vitandam fornicationem venialiter peccat.*
10 *Cognoſcens vxorem ad explendam libidinem quandoque mortaliter, quandoque venialiter peccat.*
11 *In coitu vxoris vitatio fornicationis intenta non excuſat a toto.*
12 *Coitus vxoris ad ſanitatē corporis nō excuſat a veniali.*
13 *Commiſcens ſe vxori tempore menſtrui quando mortaliter peccat.*
14 *Copula vxoris poſt partum ante purgationem de congruo prohibetur.*
15 *Sacris temporibus qui debitum petit, venialiter peccat, qui reddit nullo modo peccat.*
16 *Acceſſus ad vxorem dum prægnans eſt, mortalis eſt propter periculum abortus, quo ceſſante ſecus eſt.*
17 *Cumque periculum abortus imminet licet vxore vti in debito modo in vaſe tamen naturali.*
18 *Reddere debitum alter alteri non tenetur, quando timet periculum incolumitatis.*
19 *Oſcula & tactus vxoris ex quibus pollutio ſequi poteſt peccatum mortale faciunt.*
20 *Immoderatus cū vxore coitus mortale peccatum eſt.*
21 *Qui commiſcet ſe vxori cauſa ſobolis procreandæ actum facit meritorium.*

22 *Maritus qui vxori debitum reddit actum iuſtitiæ & meritorium facit.*
23 *Qui petenti debitum negat mortaliter peccat.*
24 *Vxor viro ſuo inobediens quando mortaliter peccat.*
25 *Conſilium ad matrimonium ſalubriter contrahendū.*

Qvæstio CXLVIII.

1 NOn inconueniens eſſe ſum arbitratus inter
iuriſconſultorum reſponſa doctorum quo-
que eccleſiaſticorum traditiones inſerere ob mul-
tam ſymbolei tatem, quam inuicem habere noſcā-
tur, nam iuriſconſulti bonum intendunt, tametſi
temporale, Doctores vero eccleſiaſtici bonum
intendunt ſed ſpirituale, ita quod ambo bonum
pro fine habent, nimirum ergo ſi doctorum ec-
cleſiaſticorum dogmata, cōmiſcui iuriſpruden-
tum reſponſis, quare pleniori ſtylo ſcripti ob mul-
titudinem magnam coniugatorum, quorum ma-
ior eſt numerus, quam aliorum cuiuſcunque ge-
neris hominum, idcirco vtilitatem non modicam
fore exiſtimaui hæc non omittere, primum er-
go nouerint matrimonio iungendi, vt maiori
cum reuerentia ad illud accedant, & vt ſanctè
pieque in eo permaneant, quod matrimonium
eccleſiæ ſacramētum eſt, de quo diuus Paulus ait:
Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico
2 in Chriſto & in eccleſia. Porro Sacramentum eſt
quod ſignificat aliquod ſacrum, atque præbet re-
medium contra peccatum, ſed matrimonium in
vnione conſenſus coniugalis ſignificat vnionem
Chriſti & eccleſiæ, atque etiam præſtat remedium
contra vulnus peccati concupiſcentiæ ex peccato
originali, *S. Thomas in 4. diſtinct. 16. quæſt. vnica art. 1.* &
ante eum expendit ibi magiſter. §. *cum ergo.* dicens
eccleſia ſpouſa, ſponſo Chriſto copulatur ſpiri-
tualiter & corporaliter, id eſt, caritate ac confor-
mitate naturæ, vtriuſq; copulæ, figura eſt in con-
iugio, conſenſus enim coniugum copulam ſpiri-
tualem Chriſti & eccleſiæ, quæ fit per caritatem
ſignificat, coniunctio vero ſexuū illam ſignificat,
quæ fit per naturæ conformitatem, & ideo quia
nouæ legi ſacramentum eſt, gratiam confert di-
gne ad illud accedentibus, quoniam matrimo-
nium in fide Chriſti contrahitur, idcirco habet ex
paſſione Chriſti, vt conferat gratiam ad reprimē-
dam concupiſcentiam & meritorie implendum
id, ad quod ordinatur, *Sanctus Thomas præcitata di-
ſtinct. 16. artic. primo. ad 3. & plenius ibidem comprobat*
3 *S. Bonauent. q. 2.* dicens, matrimonium digne ſuſci-
pientibus confert gratiā, concupiſcentia enim in-
clinat ad multa, in matrimonio datur gratia, vt
ſoli vxori ſe coniungat, cocupiſcentia inclinat ad
delectationē. In matrimonio datur gratia, vt non
cognoſcat vxorem, niſi propter prolē concupiſcē-
tia faſtidium generat poſt impletionem, in matri-
monio datur gratia, vt ſemper velit eſſe contētus
vna, quodq; gratiam conferat nouiſſime quorū-
dam ſcolaſticorum diſſenſiones tollens, compro-
bat Tridētina ſynodus *ſeſſione 24. in principio* & cō-
ferre gratiam gratum facientem non tantum gratis
datam, inquit *dict. diſtinct. 26. Ricard. quæſt. 3. & Ga-
briel Biel quæſt. 1. concluſ. 8.* niſi contrahentes ponant
obicem. Rurſus ad matrimonii reuerentiam ex-
citandam, ſciendum eſt, quod matrimonium an-
tiquius eſt reliquis eccleſiæ ſacramentis, in pri-
mordio namq; generis humani à Deo inſtitutum
eſt in terreſtri Paradiſo ad officium procreationis
& multiplicationis, quo tempore fuiſſet quidem
generatio per coitū maris & fœminæ, ſed eo volū-
tatis nutu mouerentur illa membra, quo cætera &
ſine illecebroſo ſtimulo, cū tranquillitate animæ,
& corporis, vti ex mente Auguſtini tradit S. Tho-
4 mas 1 *prima q. 98. art. 2.* Poſt lapſum vero primorum
parentum, ſtatu innocentiæ priuati, remanſit ſti-
mulus ad delectationē carnis inclinans, matrimo-
niū igitur, quod ante ad officiū Deus inſtituerat, poſt
lapſum Deus inſtituit ad remedium concupiſcen-
tiæ carnalis, quæ quidem carnis delectatio in actu
coniugali, quamuis impediat rationis vſum, non
tamen habet malitiam moralē, ſicuti nec ſomnus
moraliter eſt malus, tametſi liget rationis vſum; &
ideo, quia delectatio nō habet malitiā moralē, nō
eſt peccatum mortale, nec veniale. *S. Thom. 1 2. q. 34.
art. 1. ad primū.* Et alibi dicit idē Thom. *2. ſecunda q.
153. art. 2.* ſicuti ciborū vſus, poteſt eſſe ſine peccato,
ita & vſus venereorum in matrimonio ad finē ge-
nerationis humanæ poteſt eſſe ſine omni peccato;
& ad idem quoq; magiſter ait, *in 4. diſt. 33.* Quod eſt
cibus ad ſalutē hominis, hoc eſt concubitus ad ſa-
lutem humani generis, & vtrumq; nō eſt ſine de-
lectatione carnis, quæ tamē modificata libido eſſe
non poteſt. Vt aūt cognoſcant vxorati, quando in
coitu coniugali peccant, vel non, multiplex ponit
caſus, & in primis admonitos eſſe volo de iis, quæ
5 ante matrimonium occurrunt, & primo perpen-
denda eſt intentio ad matrimonium accedentis,
qualis illa ſit bona vel mala; nam qui conſentit in
aliquam tamquam in vxorem, vt ſuæ ſatisfaciat
libidini, non intendens bonum prolis, ſed libidi-
nem, vel etiā ſi propter pecuniam dotalem vberi-
orem, non alias contracturus; hæ cauſæ matrimo-
nii finales, & his ſimiles, dicūtur cauſæ inhoneſtæ,
nihilominus turpitudo cauſæ, non irritat matri-
monium, *S. Thom. in 4. diſt. 30. art. 3.* vbi S. Bonauent.
Ricard. Durandus & alii. Veruntamē, & ſi peruer-
ſa intentio nō contaminat ſacramentū, attamen
ſic cōtrahens, peccat, ſed an venialiter, vel morta-
liter, Doctores non conueniunt, vt plurimum ve-
ro tenent, quod veniale ſit, cum per medium ma-
trimonii, & ſic licito modo, vir quærit mulieris
formam vel eius diuitias, ſin autem ſit effrænata
libido, vel ſi quiuis alius finis extraneus ſit valde
intenſus, ita quod nō curat de iuſtitia medii, para-
tus quomodocunq; poſſet intentū finem aſſequi,
mortaliter peccat, vt poſt S. Thom. tenēt Syluestr.
*in ſumma verbo matrimoniū in 4. S. Antonin. parte 3. tit.
1. c. 19. §. 9.* ad idemq; S. Bonauent. *in 4. diſt. 30. dubio 6.*
aut fœminæ pulchritudo, ſi eſt cauſa principalis
mouens, dicit cauſa minus honeſta, & eſt peccatū,
quod ad mortale referendum eſt, ex iis, q̄ ſubdit, di-
cens, ſi eſt cauſa inducens (quā nos impulſiuā vo-
camus) poteſt eſſe ſine peccato ad minus graui, &
ſi amor nō ſit multū intenſus, nō eſt culpabilis, vt
in Patriarcha Iacob, qui Rachelē, & non Leā citra
peccatum adamauit, cæterum cauſas inductiuas,
quæ

quæ minus honeſtæ ideo dicuntur, quia non ſunt
ad finem, ad quem inſtitutum eſt matrimonium,
numerant S. Bonauentura prææallegatus, videlicet,
gratia, pulchritudo, diuitiæ, ſapientia, virtus, mo-
res, & amicitiæ ex parentela, ſequitur Aſtenſ. *2. par-
te lib. 6. tit. 9. art. 2.* Hoſtienſis *de matrimonio §. & qua-*
6 *re.* Secundo † in ſponſalibus quoq; peccatum in-
curritur, porro ſpõſalia ſequuta inter ſponſos co-
pula carnali tranſeũt in matrimonium, vnde ma-
trimonium poſtea cum altera contractum nõ te-
net, ſed ad primum redire cogitur, c. is qui fidem
de ſponſal. & matrim. quod ſane verum eſt, quan-
do ſponſus ſponſam cognouit affectione marita-
li animo conſummandi matrimoniũ, verũ ſi ſpõ-
ſus hãc in animo non gerebat intentionẽ ſed ani-
mo libidinẽ explendi, ſponſam cognoſcit, forni-
cationis peccatũ quippe cõmittit, atq; in foro cõ-
ſcientiæ matrimonium nõ perficit, vt habet *in 4.
diſtin. 28.* vbi omnes, & notatur *in dict. c. is qui fidem.
7 de ſponſal.* Tertio † peccatũ adeſt, quando ſponſalia
de futuro cõtracta ſoluunt, tunc præcedens men-
daciũ, vel etiam periurium, ſine cauſa recedentis
à ſponſalib. pœnitentia eſt corrigendũ, & coniu-
gium ſequens nõ eſt diſſoluendũ, vt decidit Ma-
giſter ſententiarũ *in 4. diſt. 28.* comprobat Gabriel
Biel ibidẽ *diſt. 29. q. 2. concluſ. 4.* hinc eccleſia in foro
contentioſo nõ compellit ſponſos ad matrimoniũ
complendũ, quia matrimonia coacta conſueue-
runt habere malos exitus, nihilominus ex promiſ-
ſione ſponſi obligant, quo ad Deũ, & peccat, qui
non ſoluit promiſſum matrimoniũ recuſans, S.
Thomas *in 4. dict. diſt. diſtin. 27. art. 3. ad 1. & habetur in
c. requiſiuit de ſpõſalib. & in c. praeterea il 1. eodem tit.* Se-
cundum cõmunem intellectum, vt ait ibi Felin. *n.*
8 *16.* Quarto † prætereundum non eſt, ꝙ ei, qui ma-
trimoniũ contrahit, dum eſt in peccato mortali,
Deus nõ confert gratiã gratum facientẽ, imo pec-
catũ peccato addit, ad matrimoniũ non accedens
ſancte, & religioſe, vti decet, ſed magis ſic ſacram.
matrimonii abutiur. Proinde neceſſe eſt ſponſos,
priuſquã ad conſenſum per verba de præſenti ac-
cedant, ꝙ de propriis contriti ſint peccatis, quam-
uis melius ſit peccata quoq; ſua ſacerdoti confite-
ri, & abſolutionẽ eorum obtinere, & ſic mundi à
peccatis ad ſacramentum hoc peruenire, vt diuinã
gratiam nanciſcantur, *Gabriel in 4. diſt. 30. q. 3. dubio
9 2. S. Antoninus parte 3. tit. 1. cap. 19. §. 2.* Quinto † qui
matrimonium contrahit, non intendens bonum
prolis, ſed tantũ remedium vitandę fornicationis,
venialiter peccat, cuius ratio eſt, ꝙ principalem fi-
nem, qui meritorius eſt; omittit, & illi anteponit
finẽ ſecundarium, at ſi cõtrahens ſit ſenex, vel ſte-
rilis, qui principalem finẽ intendere nõ poteſt, nõ
peccat vllo modo, omittens finem principalem,
& ſecundarium amplectens, qui eſt fornicationẽ
euitare, *S. Antoninus parte 3. tit. 1. c. 19. §. 6. poſt alios, ſic
vt ſupra tenentes, & eſt tex. in c. vnum orarium §. quæ au-
10 tem ſunt 25. diſt.* Sexto † poſt contractum matrimo-
nium animaduertendum eſt, ꝙ ſi coniugalis coi-
tus fit ad explendam libidinem, vt quando vir cõ-
miſcet ſe vxori, non intendens bonum prolis, ne-
que reddere debitum, ſed ſatisfacere ſuæ libidini,
ita quod idem faceret etiam, ſi vxor alterius eſſet,
peccat mortaliter, quoniam vt inquit textus *in c.
liberorum 32. q. 4.* voluptates, quæ de meretricum
amplexibus capiuntur, in vxore ſunt damnatæ, &
probat diuus Thom. *in 4. diſt. 26. art. 4. & diſt. 31. art.
4.* atq; Ricard. *dicta diſt. 31. art. 3 q. 3.* Septimo ſi a-
ctus coniugalis fit ad ſatisfaciendum libidini infra
legem matrimonii, quod eſt, quando cognoſcit
vxorem, quia vxor eſt. & hoc non faceret, ſi vxor
non eſſet, nec vllo modo ad illam accederet ve-
nialiter peccat: quoniam finis matrimonii eſt bo-
num prolis, vel redditio debiti, qui vero cogno-
ſcit vxorem per delectationem carnis, tametſi in-
fra limites matrimonii, peruertit vtrumque fi-
nẽ, ergo ſaltem venialiter peccat, vt tenet ſanctus
Thomas in locis proxime citatis, atque etiam 3.
parte q. 41. art. 4. & probat Card. à turre cremata
in c. quicquid 32. q. 2. & Aſtenſ. quoq; præallegatus,
dicens, quod hæc eſt communior opinio. Verum
quando cauſa incontinentiæ vitandæ, vel cauſſa
libidinis explendæ ſit, declarat gloſſa *in dict. c. quic-
quid 32. quaeſt. 2.* dicens Cum quis præuentus eſt a
voluptate, hoc eſt à feruore fomitis, qui ſtimulat
ad coitum, incontinentia dicitur, quæ in matri-
monio peccatum veniale eſt, at cum quis cogita-
tione præuenit voluptatem, vt quia fomes non
mouet, ſed delectatio mente concepta, vel cum
quis vtitur calidis ad libidinem prouocandam
dicitur cauſa explendæ libidinis, & mortaliter
peccat.

11 Octauo † actus coniugalis, aut fit ad vitandam
fornicationem in ſe ipſo, aut in vxore, ſi vt euite-
tur ab vxore, non eſt peccatum, quia quodam-
modo eſt reddere debitum, ſi autem ad vitandam
fornicationem in ſe ipſo, peccatum veniale eſt ſe-
cundum Car[illegible] pręcitatum *in d. c. quicquid 32.
quaeſt. 2. & probat S. Thomas dicta diſt. 31. art. 3. in fine,*
inquiens: V[illegible] fornicatio[illegible],non ex-
cuſat à toto, quia aliter poteſt [illegible], videlicet
12 abſtinendo. Nono † ſi ordinatur coitus ad cor-
poris ſanitatem tuendam, quamuis hoc non ſit
malum, quia tamen hic non eſt finis matrimonii,
ad quem inſtitutum eſt, peccatum veniale eſt. S.
Thomas *præallegata diſtinct. 31. artic. 3.* & Cardin. vbi
ſupra, & alii [illegible]quuntur.

13 Decimo † peccant vxorati, ſi tempore men-
ſtrui ſe commiſcent, quando illa paſſio naturali-
ter accidit mulieribus ſingulo menſe, tunc namq;
nec exigere, neq; reddere debitum conceditur, eo
quod ſic geniti vt plurimũ ſunt defectuoſi, videl.
claudi, cæci, leproſi, vel alias monſtruoſi; quocir-
ca mortaliter peccat, qui illo tunc cognoſcit vxo-
rem, propter præiuditium filiorum, ſin autem
mulier menſtruata eſt menſtruo non naturali, ſed
ex aliqua infirmitate continua, vel quaſi, patitur
ſanguinis fluxum, licet exigere, & reddere debitũ
coniugale, propterea quod tunc mulier concipe-
re non poteſt, vt ex ſententia naturalium habe-
tur. *S. Bonauent. in 4. diſtinct. 31. art. 3. quaeſt prima. per
totam, & probat ibi Ricard. articulo 4 quaeſtione prima.
& habent Canoniſtæ in rubrica de ſponſal. & maxime
Cartius numer. 14.* vbi quod de menſtruo naturali
dictum

dictum [illegible]. Niſi timeatur prompta fornicatio, tunc enim quilibet coniugatorum, ſi alteri debitum ſoluat, mortaliter non peccat.

14 Vndecimo. Poſt partum ante purificationem mulieris, monentur fideles, vt ſaltem de congruo abſtineant, poſt vero purificationem conceditur [illegible], etiam ante tempus purificationis ab Eccleſia determinatum, vt S. Bonauen. & Richar. præallegati tenent.

Duodecimo. Peccatum incurritur, cum ſacris
15 temporibus † coniugati continentiam non ſeruant, cum in ſacris temporibus vacandum eſt orationibus, & [illegible] is diuinis actionibus, ſed coitus coniugalis [illegible] habita [illegible] nalibus, nedum in ipſo carnis actu, ſed [illegible] lo die, merito exigere debitum alter ab altero nō debet. Exactus autem, ſi cum diſplicentia, & inuitus poſt recuſationem reddit, caret omni culpa, at qui petit, venialiter peccat, *S. Thom. in 4. diſt. [illegible] art. 4. & tenent quoque ibi Richar. art. 3. q. 1. & Durand. q. 1.* At vero S. Bonauen. *ibid. ar. 3. q.* [illegible] d[illegible] id, quod [illegible] ſimpliciter aſſerunt, dicens: Coitus matrimonialis eſt opus carnis, quod ad terrena & delectationem animā trahit. In diebus igitur, quibus [illegible] anima ſanctificari, vel in quibus debet [illegible] vt tempore ieiuniorum & proceſſionum debent abſtinere, & neuter illorum poteſt debitum peter[e] ſine culpa, & ſi fiat ad delectationem, grauis eſt culpa, ſi autem ad lubricū carnis euitandū, [q] timet, ſuæ conſcius infirmitatis, veniale poteſt eſſe peccatum. Attamen, inquit, vix eſt, [q] in præcipuis ſolemnitatib. nō ſit graue peccatum, ſic quoq; diſtinguit S. Tho. *3. par. qu. 64. art. 6.* & hanc ſententiam quendam a[illegible]or. Quoniā [illegible] us vxorius extra tempora ſacra, ad delectationem carnis infra limites matrimonii, venialis eſt. Temporibus [illegible] uitatum, de præcepto, ieiuniorum, p[illegible]um, vel orationum, grauis culpa pro[illegible] ct.

16 Deci[illegible] o mulier † grauida eſt, & maxime vic[illegible], non debet v[illegible] co-p[illegible] lari, q[illegible] a ſine p[illegible] tus id [illegible] quit, alioqui mortaliter peccat. Cum autem ſine periculo co[illegible] la eſſ[e] pot[illegible] nentur inuicem ad debitū, & quilibet ab altero [illegible] re poteſt, abſq; mortali peccato, maxime, quia tunc mulier prægnans plus appetit concubi[tū], quā aliis temporib. *Richar. in 4. diſt. 32. art. 3. q. 2.* vb. & Gabr. Biel *q. 1. concl.* 11 allegans B. Hieron. dicentem: Coeuntes poſt conceptum prolis hominum necatores magis, quam generatores dicuntur. Non deſunt tamen, qui dicant, circa principiū [con]ceptionis periculoſiorem eſſe coitum, ex [illegible]. A[illegible] dicentis, [q] matrix mulieris in delectatione, quam ſentit, quandoq; aperitur, & ſemē viri ante receptum, quod nondum coagulatum erat, effunditur, & [illegible] diſperditur, nō tamē mortale peccatū [illegible], [illegible] embrio nondum formatus erat. *Angel[illegible] tum. n. 33. & dixit tex. in c. origo. 3[illegible] q. 4.* [illegible] r vxoris immumuerit nō [illegible] erda[illegible] [illegible] partus ex frequēti com[illegible] ne. Quocirca [illegible] t, tam in iſto conce[illegible] n prope [illegible] us abſtinere.

17 De[illegible] quarto C[illegible] eſt periculum ſuffocationis partus, licet viro vti vxore indebito modo, dummodo debito in vaſe, ſed ſi cauſa delectationis id faciat, peccatum mortale eſt. S. Anto. *part. 3. tit. 1. c. 20. §. 3.*

18 Decimo quinto. Cū ex redditione debiti † imminet periculū propriæ perſonæ reddentis, nemo alteri reddere tenetur, quantūcunq; petatur, tum q[uia] natura inclinat ad cōſeruationē indiuidui, magis quā ad conſeruationē ſpeciei, tum etiam, quia caritas ſuadet, vt ſibi quiſq; magis teneatur, quam alteri, ſi ergo ex redditione debiti probabiliter timeatur de incolumitate reddere debentis, negans debitum, non peccat *Durand. in 4. diſt. 32. q. 1. n. 6. vbi Gabr. q. 1. concl.* 11. requirit periculū certum, vel probabile, atq; etiam notabile, ſentiens quod leuis indiſpoſitio non excuſat eum, a quo debitum petitur, & tenet Caiet. ad S. Thom. *2. 2. qu. [illegible] 3. art.* [illegible].

19 Decimo ſexto. Cum qu[is] actibus Venereis & impudicis vtitur, nempe oſculis, tactib. & amplexibus, ſi in coitu [illegible] fi[un]t, excuſ[illegible] pote quod vix ſine his commixtio con[illegible] fi[er]i valeat, ſi extra copulam coniugalem actu[illegible] exercentur, dum nihil aliud intendunt, quam [illegible] cum altero delectari, in huiuſmodi actib. ſemper eſt peccatum, veniale quidem, ſi ſine periculo pollutionis. Equidem ſi [illegible] certi ſunt ſe poll[ui illegible] ex huiuſmodi, & non obuiant, non excuſantur a mortali, etiam ſi pollutio non ſequatur. Frater Ser[illegible] nus Capponi in ſcholio ad compend. T[heo]logiæ Alberti Magni *lib. 6. c. 38. Caiet. ad S. Tho. 3. par. q. 64. art. 7. idem Caiet. in com. ad S. Tho. 2. 2. q. 154. art. 4.* vbi Thomas de huiuſmodi loquitur.

20 Decimo ſeptimo. In peccato † verſantur ii, qui im[m]od[er]atum vſum copulæ [ſu]a cum vxore habent, [illegible] q[uod] non faciunt ad pro[l]em, nec [illegible] neceſſari[u]s ad fornicationem vitandā, ob idq; vſ[illegible] huiuſmodi [illegible] icitus eſt, & peccatum mortal[e]. Ant. de Butr. *in rub. de ſponſal. [illegible] ngarellus in additi. ad Ang. [illegible] bo matrimonium. 2 n. 26. S. Thom. 2. 2. q. 153 art. [illegible] eſſ[illegible]* ibi modum rationis excedat circa Venerea, & eſt expreſſum *in c. origo. 32 q. 4.* vbi amoris in vxorem magnitudo reprehenditur. Et gloſ. ibi ait: amoris magnitudo dicitur immoderata exactio, atq; idē Thom. vbi ſupr. *q. 154. art. 8 ad 2.* ait ardentior amator vxoris matrimonio inhoneſte vtitur, & aliqualiter adulter nominatur, hinc D. Pau. ad Theſſalon. ait: Sciat vnuſquiſq; poſſideret vas ſuum in ſanctificatione & honore, non in paſſione deſiderii.

21 Decimo octauo. Cum vir † ad ſuam accedit vxorem, cauſa ſobolis procreandæ, & hoc principaliter intendit, non ſolum non peccat, ſed magis actum meritorium exercet, cupiens procreare filios, ad cultū diuinū ampliandum, & caſum Angelorum reparandum, *c. hi duo. de conſecrat. diſt. 1. ibi, vt damna cæleſtis patria reſarciret atque angelorum gaudia ſuppleret.* Nimirum ergo, ſi religionis actus iſte nuncupatur, atq; meritorius, Cardinalis à Turre cremata *in c. quicquid. 32. quaſt. 2.* hinc Magiſter ait, *in 4. diſtinct. 30. §. & eſt ſciendum.* circa medium, bonum prolis dicitur, non ipſa proles, quæ ad hæreditariam ſucceſſionem refertur, ſed quæ ad hoc

quæritur, vt religioſe informetur, multiq; prolem habent, qui bono prolis carent, & ibi. S. Tho. *art. 3. ad 3.* dixit: Motus naturæ tendit in prolem abſolute, quæ intentio non eſt recta, niſi vlterius referatur in Deum, ita q proles quæratur ad cultum Dei ſuſcipienda & nutrienda, idipſumq; confirmat S. Bonauen. ibid *dub. 1.* inquiens: Proles poteſt quæri triplici intentione, 1. vt educetur ad cultum Dei, 2. vt in hæreditate ſuccedat, 3. vt in prolis multitudine, glorioſus appareat. Intentio igitur ſecundum primum modum, ea eſt, quæ actum meritorium efficit.

22 Decimo nono Cum vir ſuã † cognoſcit vxorẽ, quæ petit debitũ ſibi reddi expreſſe, vel etiã tacite ex ſignis hoc indicantib. actum iuſtitiæ facit, ſoluendo vxori debitum, imo actum facit meritorium. Porro actus iuſtitiæ ex caritate factus, meritorius eſt, atq; debitũ reddenti imputatur ad ſanctitatem. *gl. in c. vir cum propria. 33. q. 4. & in c. ſi dicat. eadem cauſ. q 5. & confirmat Cardin. a Turre cremata, in cap. quicquid. 32. quæſt. 2. & S. Thom. 3. par quæſt. 64. art. 2.* Veruntamen id, quod dicitur hic, & ſup. proxime, notabiliter reſtringendum eſt ad eos, qui ſunt in gratia, quippe tunc meritum habent, non alias *S. Thom. 3. part. q. 41 art. 4. in reſponſ.* vbi plene Caiet. determinans in eo, qui gratiam non habet, quod ſemper eſt, aut peccatum, aut bonum mortale, idemque tenent Alen. *2. part. lib 8. tit. 9. S. Anton. 3. part. titul. 1. capit. 20. § 12. articul. 2.* Et poteſt eſſe ratio, quod opera bona in peccato facta nihil proſunt ad meritum æternæ vitæ, *c. pium eſt. de pœnitent. diſt. 3. Magiſter in 4. diſt. 15.*

23 Vigeſimo. Cum coniugatorũ alter † alteri negat debitum, id poſcẽti, mortaliter peccat, etenim vir non habet poteſtatẽ ſui corporis, ſed mulier, & è conuerſo. Idcirco qui recuſat copus ſuum alteri exhibere ad vſum matrimonii, quod alienum eſt, negat, & contra iuſtitiam facit. *Durand. in 4. diſt. 32. q 1 n. 5 Ant. de But. in rub. de ſponſal. n. 14.* Quod tamen limitatur, niſi is qui debitum petit, in manifeſto adulterio viuat, tunc nõ eſt ei reddendũ debitum, donec ab adulterio deſiſtat, *per tex. iunctu ibi not. in in c. ſi quis vxorem. 32. q. 1.* imo qui reddit, mortaliter peccat, niſi ille, à quo adulter debitũ petit, timeat in ſe ipſo incontinentiam, tunc citra peccatum reddere debitum poteſt, S. Antonin. proxime relatus §. *9.* vide tamen Nauarrum in manuali, *c. 22. n. 23.* qui ex mente Caietan. ibi relati ait, adulterum perdere ius exigendi debitum, non tamen rogandi, vt illud concedat, ſi velit.

24 Vigeſimo primo. Vxor q̃ † viro ſuo notabiliter inobediẽs eſt, in cura & regimine domus, eiq; ſubiectionem debitam nõ præſtat, mortaliter peccat, vel etiam ſi rixoſa, ita quod maritum prouocat ad blaſphemiam, vel ad aliam culpam mortalem, ſimiliter peccatũ mortale incurrit, *c. cum caput mulieru. 33. q. 5. iunctis cap. præcedentib. atq; ſequentib. Nauarrus in manual. c. 14. n. 20.*

25 Vigeſimo ſecundo Qui ſcire † cupiũt, quomodo in Dei gratia ad ſacramentũ matrimonii ſuſcipiendũ accedãt, audiãt ſalubre conſil. Angeli Raphaelis, qui Tobiã iunior. ſic inſtruẽs, dixit: Quib. præualere poteſt dæmoniũ, ſunt, qui coniugium ſuſcipiũt ſicut equus & mulus, tu a. per 3. dies continẽs eſto ab ea, & nihil aliud niſi orationib. vacabis cũ ea, tranſacta 3. nocte accipies virginẽ cũ timore Domini, amore filiorũ magis, quã libidine ductus, vt benedictionẽ filiis cõſequaris, q ſic admonitus orans ait: Domine tu ſcis, quia nõ luxuriæ cauſa accipio coniugẽ, ſed ſola poſteritatis dilectione in qua benedicatur nomẽ tuũ. Ex quibus manifeſte habetur, quod qui libidinis cauſa matrimoniũ cõtrahunt, poſteritatẽ bonam obtinere nequeunt, quoniã ſuper eos dæmoniũ poteſtatem habet. Nimirũ igitur ſi pleriq; ſunt filii, in quibus anima parentũ angu[illegible]iatur. At qui ſincere Deum ha- generare filios, ad gloriam Dei educandos, vident, qui filiis ſui Dei benedictionem impetrant, & in bonis illorum moribus exultant. Quocirca ſi quis Angeli conſilium Tobiæ datum obſeruat, bene facit, qui illud non obſeruat, peccat, conſil a enim dantur ab bene eſſe, non ad neceſſitatem ſalutis. *S. Thom. 1. 2. quæſt. 18. artic. 4. & habetur in cap ſponſus. 23. diſtin. & cap. aliter. 30. quæſtion 5.* Optandum eſt, confeſſarios hæc pœnitentibus diſerte aperire, admonereq;, ne ſacramento matrimonii abutantur, vt in manum Dei viuentis non incidant. Sunt & alii caſus, in quib. vxorati grauiter peccãt, quos ex profeſſio ſub ſilentio præterire volui, quoniam illos audire aures reſugiunt humanæ. Et in eandem venit ſententiam Hoſt. qui *ſub rubric de eo qui cogno. conſan. vx ſua. n. 1* ait, minus periculum eſt hæc exprimere quam tacere, ſane qui caſus memoratos obſeruabunt, vt ab illis abſtineant, grauiores deteſtabuntur.

S V M M A R I A.

1 *Frater ſororẽ dotare tenetur, ſi nõ habet vnde ſe dotet.*
2 *Etiam ſi a patre iuſte ſit exhæredata.*
3 *Frater dotans ſororem de bonis communibus cenſetur partem ſuam donare.*
4 *Extraneus dotans mulierem quando donare dicatur.*
5 *Frater bonorum ſororis adminiſtrator illam dotans cenſetur de bonis ſororis dotare.*
6 *Quod de fratre dotante, idem de matre dicendum eſt.*
7 *Frater pro fratre expendens non præſumitur donare.*
8 *Donatio non præſumitur.*
9 *Donatio vt requiratur tria requiruntur.*
10 *Dos, & dotis augmentum a pari procedit.*
11 *Pater de ſuo filiam etiam diuitem dotare neceſſe habet.*

Quæstio CXLVIII.

FRater dotem ſorori † ſimpliciter conſtituens,
1 ſi non apparet, de cuius bonis dotem promiſerit, de bonis ipſius fratris illam dotaſſe cenſeri debet, ſi ſoror nõ habeat, vnde ſe dotare valeat, quoniam frater tenetur de ſuo dotare ſororem vtrinque coniunctam, vel conſanguineam, tantũ non etiam vterinam, *gl in l. eum plures. §. cum tutor in verb. alio patre ff. de adminiſtrat. tut. Alex. in l. 1. num. 5. ſ. ſolutum matrim.* vbi & Iaſ. *numer. 29.* dicens, quod nemo ab hac ſententia diſcrepat, & plures adducit Aufrer. addit. ad Capel. Tholoſ. *deciſ. 284. verſ. quid de fratre.*
2 Sed etſi filia à patre iuſte † exhæredata ſit, nihilominus

minas tenetur frater eam inopem exiſtentem dotare, licet non iure hæreditario, ſed ex debito fraternitatis, Bald. nouell. *tract. de dote. part. 6. priuil. 16. verſ. in fratre autem. Crott. in repet. l. 1. n. 91 ff. ſolu. matri. & Bald. de Bartolinis ibid. nu. 146.* atque ſi frater bona pro indiuiſo communia habens cum ſorore, eam de bonis dotauerit, cenſetur partem ſuam donare, *Sal in l. fi. n. 6. C de dotis promiſſ. Abb. conſ. 12 5. dubio. Soc. conſ. 291. nnn. 11. vol* 2. ſed etiam extraneus mulierem dotans donaſſe videtur, niſi ſibi ſtipulatus ſit reddi dotem ſoluto matrim. *l. vni. §. accedit. C. de rei vxor. actio.* vel niſi in conſignatione dotis proteſtatus ſit, quod non animo donandi faceret. Salic. vbi ſupr. & notant ſcribentes *in l. Neſennius. ff. de negotiis geſtis.* Sin autem ſoror propria bona habeat, tunc frater ſicut & quilibet extraneus dotem pro muliere promittens vel ſoluens, non expreſſo, ex cuius patrimonio id facit, præſumitur de patrimonio & ſubſtantia mulieris id ipſum feciſſe, & mulieris negotium gerere, ſi modo bonorum eius adminiſtrator erat, *l. Neſennius. vbi Bart. Bald. Ang. & Paul. hoc in terminis deciduut. ff. de neg. geſt. gl. in l. fina in verb. paternum. C de promiſſ. dot. Abb. d. conſ. 12. Paul. de Caſt. conſ. 351. n. 1. vol 1. Soc. d. conſ. 291. n 11. vol. 2. & conſ. 5. n 19 vol. 4. Barba. late in addit. ad Bald. d. l. fin.* vbi Bal. *ſub n. 12.* inquit, quod eſt communis opinio, ſequitur Ruin. *conſ. 200. in prin. vol. 1. Barba. conſ. 59. vbi plene per tot.* hanc eandem ſententiã firmat *vol. 3.* & Cyn. *d. l. fi. in 3. quæſt* dixit, quod alias quæſtio vltra montes diſputata fuit, & determinatum pro fratre, & quod fratres dotantes ſorores aut agnatas in domo, & familia ipſorum commorantes, dicantur eorum negotium gerere, & de bonis eorum dotare, tenet Campeg. *tract. de dote. part. 1 qu. 24. Ang. pul-*
6 *chre d. l. fin. n. 2. C. de dot. promiſſ.* Et † quod de fratre dicitur, idem de matre dotante reſpondendum eſt, per ea quæ refert Boer. *deciſ. 129. n. 2. & ſeq. par. 1.*
7 Quodque frater pro fratre † expendens non præſumatur animo donandi facere, niſi expenſa ſit modica, imo nec aſcendens pro deſcendente, tenet & late comprobat Aym. *conſ. 56. n. 2. vol 1.* Neq;
8 donatio † regulariter præſumitur, ſed potius error etiam in facto proprio, aut fatuitas, *l. eum qui indebit. ff. de prob. l. Campanus. ff. de oper. liber. Aym conſ 142. n. 26. vol. 1. Tiraq. in l. ſi vnquam. gl. donatione largitus. nu.*
9 *206 C. de reuoc. don* Sed neque etiam † donationem operatur ſanguinis coniunctio, cum taciturnitate longi temporis. Tria namque copulatiue debent cõcurrere vt donatio præſumatur, ſanguinis coniunctio, taciturnitas longi temporis, & calculatio repetita, abſque eo, quod ſit facta mentio de eo, quod expenſum eſt, & vno horum deficiente donatio non præſumitur, *l procula. vbi not. ff. de probat. Afflict. deciſ. 12. n. 12. Alciat. tract. præſump. reg. 1. præſum. 32. n 6 Alex. conſ. 46. n. 12. vol. 1.* & eſt communis, vt referunt Alex. *in l. qua do: n. n. 14. & Iaſ. n. 18. ſolut. matri.*
10 Quodque † de fratre dotante dicitur, id ipſum procedit in fratre augmentum dotis ſorori ſimpliciter aſſignante. Nam dotis augmentum venit acceſſione ad dotem, & à pari procedunt, *Bart. q. 7. incipiente. mulier. n. 1. Abb. conſ. 46. nu. 1. vol. 1. Pariſ. conſ. 72. n. 34. & ſeq. vol. 4. & conſuluit in terminis Aym. conſ.*
11 *291. per totum vol. 2.* Aliud vero † reſpondendum in patre, qui filiam, quamuis propria bona habentem, dotare tenetur de bonis ipſius patris, *Bal. Sal. & alii in l. fin C. de dot. prom. Alex Iaſ. & reliqui in d. l. 1. ff. ſolut. matr. Bald. nouell tract. de dot. par. 6. priuil 3. & Campeg. quæſt. 16. Ripa dict. l. 1. ſolut. matri.* vbi inquit, quod hæc eſt communis & verior opinio, quicquid in contrarium alii dicant.

SVMMARIA.

1 *Poſſeſſor condemnatus in executione ſententiæ opponens, de melioramentis vtitur retentione.*
2 *Melioramentorum æſtimationem repetit is, qui rem relaxauit.*
3 *Melioramentorum æſtimatio fit præſenti tempore.*
4 *Et in re fideicommiſſo ſubiecta.*
5 *Reparationes in quo differant à melioramentis.*
6 *Expenſæ neceſſariæ à malæ fidei poſſeſſore factæ reſtituuntur.*
7 *Ob expenſas vtiles quando poſſeſſor bonæ fidei retentione vtitur.*
8 *Expenſarum, quæ voluptuaria ſunt, deductio conceditur.*

QVÆSTIO CI.

SI lata fuit ſententia condemnatoria poſſeſſo-
1 ris, nulla † melioramentorum [illegible] mentione, poteſt poſſeſſor in executione [illegible] re de melioramentis in re factis, proptereaque [illegible] tentione vti, *Bar. in l. in fundo. n. 16. ff. de rei vend. Alex. & Iaſ. in l. ſi area. ff. de cond. indeb. & melius idem Alberic. in l. 1. [illegible]. C. de iur. & fact. ignor.* vbi ait, hoc notabile eſſe & ibi Iaſ. *n. 16. Boer. deciſ. 85. n 9. Aym. conſ. 148. n 2. Bonunten. de Ceſena. deci. 77. n. 1.* vbi plures alios adducit. Immo re ipſa vna cum melioramentis relaxa-
2 ta, † eorundem æſtimationem poſſeſſor condemnatus repetere poſſet. *l. mutius §. [illegible] vbi Decius ff. de reg. iur l. per retentionem. C. de vſur. Boer. deciſ. 44. n. 14. cum aliis adductis per Aym. d. conſ. 148. n. 2.* idque verum ſit, quando melioramenta ſi nel: quida, et ſi liquida non ſunt vide ſup. *recollect. 97. n. 21.*
3 Quorum [illegible] melioramentorum æſtimatio fieri debet, [illegible] non autem habito reſpectu ad tempus melioramentorum in re factorum, ſecundum Alex. & reliquos ſcribentes *in l domos. ff. de leg. 1. Neguſ. tract. de pigno & hypoth. in 4. membr. 5. part. n. 16* vbi dixit, hoc [illegible] tenendum, quia frequenter contingere poteſt, & Boer.
4 quoque idem tenet *d. deciſ. 44. n. 12.* Sicuti † etiam dicitur ne melioramentis ab hærede factis in re fideicommiſſo ſubiecta, quorum æſtimationis ratio habetur ſecundum tempus reſtitutionis fideicommiſſi, vt ſcribentes notant *in d. l. domos. & confirmat Bertrand conſ. 15. n. 8 vol. 5. & conſ. 4. n. 42. vol. 3. part. 1. Pantaleon de Cuma. in repet. l. 2. n. 225. C. de reſc. vendit. plene Rum. conſ. 117. in prin. volum. 3. & conſ 165. nu. 6. vol. 4.* & ita omnes ita tenere teſtatur, reparationeſque & refectiones, in quo differant à melio-
5 ramentis, tradit Paul. de Caſt. *conſ 377. vol. 1. Boer. de*
6 *deciſ. 44. col. 1.* Aut igitur † neceſſariæ ſunt expenſæ ſeu melioramenta in rebus ipſis facta, & tunc haud dubie reſarciri debent, cum cuilibet poſſeſ-

ſori etiam malæ fidei ius rei retinendæ competat ob neceſſarias expenſas, quas ſi non feciſſet, ſibi imputaretur, *l.demum.vbi not Cod.de rei vendicatione. Bartol. in l. in fundo. num.6. & 11.ff.de rei vendicatione. Aretin. per illum textum in §.certe.num.1.inſtitu. de rer.*
7 *diuiſ.Boer.d decıſ.44.n.7.* Aut vtiles † ſunt expenſæ, & tunc ſi bonæ fidei ſit poſſeſſor condemnatus, prout bonæ fidei eſſe præſumitur ex ſola poſſeſſione, multo magis ex poſſeſſione, iuncto tit. *Boer. d.dec.44.n.10.& melius Curt.iun.conſ.28.n.4. per gl. vt ipſe ait communiter approbatā,in c.ſi diligenti.de praſcri.* idem quod ſup. dictum eſt, retentioni locum eſſe, etiam ſi eaſdem expenſas non eſſet facturus is, qui ſententiam obtinuit, quādo diues eſt, adeoq; ſine graui detrimento eas reddere poſſet, *Bar.d.l.in fundo.n.7.Ang.d.§.certe.n.1.Boer.d.dec.*44.n.8. Expenſa-
8 rum vero, † quæ voluptariæ ſunt, deductio & abraſio permittitur ſecundum omnes ſupra citatos, & Afflict. quoq; idem tenet *dec.87.n.6.Pariſ conſ.13. & ſeq.vol 1.* Quare ſecundum caſus varietatem habebis veritatem.

SVMMARIA.

1 *Sacerdos eſt teſtis idoneus in cauſa ciuili abſque ſuperiorꝭ eius licentia de iure ciuili.*

2 *Aliud eſt de iure canonico.*

3 *Omiſſio ſuperioru licentia quando religioſi teſtimonium non vitiet.*

4 *Teſtis extraiudicialiter deponens non probat.*

5 *Teſtis receptus abſente parte & non monita, non probat.*

6 *Teſtis non iuratus non admittitur.*

7 *Teſtis non iuratus quando probationem vel informationem faciat.*

8 *Et quando præſumptionem.*

9 *Teſtis per literas deponere non debet.*

10 *Teſtis non requiſitus diſponens ſuſpitione non caret.*

11 *Teſti ſuper negatiua non coarctata deponenti non creditur.*

12 *Teſtis ſuper negatiua non coarctata deponens falſi ſuſpitionem incurrit.*

13 *Teſtis ex interuallo non poteſt dictum ſuum corrigere, alias ſtatur primo dicto.*

14 *Teſtis ſi ſe corruptum fuiſſe dicat, ſententia lata non retractatur.*

15 *Etiamſi in articulo mortis ſe corruptum fuiſſe dicat.*

QVÆSTIO CLI.

1 VIdetur dicendum, quod † conueniens ſit religioſi teſtimoniū, in cauſa ciuili cōtra laicū, abſq; ſuperioris licentia, nempe prohibiti a lege ſacerdotes non reperiuntur, idcirco idonei eſſe dicuntur, *gl. in §. cogitandum. in authent.de monachis. quam ibi Bart.ſequitur, & gloſſ.in authen.ſi dicatur.C.de teſt.* quam ibi probat Salicet.& idem tenet Henricus Boich. *in capitu. de cætero. de teſtibus. late Signorell. Homod. conſ.156.* Atque omiſſio ſuperioris licentiæ cum ſit commiſſio leuis ſolemnitatis, non vitiat, vt tenuit Abbas *in cap. cum nuncius. quem ibi ſequitur*
2 *Felinus de teſtibus.* Sed quicquid ſit † de iure ciuili, ab hac ſententia recedendum eſt, quoniam iure Canonum ſancitum eſt, quod monachus & quiuis alius in ſacris conſtitutus ad teſtimonium ferendum non admittatur in cauſa ciuili contra laicum, niſi de licentia eius ſuperioris, quoniam ſui iuris non eſt, & nec velle nec nolle habet, vt eſt textus *in capitul.quamquam.14.quæſtione ſecunda.* vbi Archidiac. & Ioannes à Turre cremata, Innocen. *in cap.1. nume.1.de iur.calumnia Lanfranc.capitul. quoniam contra. in verb. teſtium depoſitiones. numero 50. Nellus à Sancto Geminiano tract.de teſtibus.numer.22. Stephan.Auſrer.tract.de reprob.teſtium.n.15.& 15.*& de iure hāc etiam requiri, quamuis de ſtylo Curiarum Delphinalium & parlamenti cōtrarium ſeruetur, dicit Guid.Pap.*dec.65.in prin.& Alb.de Roſat.tract.de teſtib.1.par.prin.tit.qualiter repelluntur teſtes ex defectu perſonæ.n.15.* dixit, quod omnimodo videtur com. opin. ꝙ monachus canonicus regularis, vel alius ſacerdos ſub obedientia potius, ſine ſuperioris licentia teſtis eſſe non poſſit. Non obſtat, ꝙ omiſſio
3 ſuperioris † licentię tanquā omiſſio leuis ſolemnitatis non vitiat Nam ſi non fuit oppoſitum, religioſi dictum valet ſine licentia, alias contra Soci. *conſ.17.circa fin.vol.1.* Rurſus reſpondetur, opinionem Abbatis procedere in clerico ſeculari, at in regularibus licentia requiritur ſecundum ſuperius citatos. Poſtremo Abbatis opinio eſt dubia, vt ait Aret.*conſ.159.* referens, ſe ita quoque dixiſſe *in d. cap.cum nuntius.de teſt.* vbi & Felinus dixit, difficile eſſe in practica opinionem Abbatis ſeruare, & dubiam teſtatur Aym.*conſ.2.n.1.volum.1.* ideo non te-
4 nenda. Secundo, horum † S.Franciſci fratrum depoſitio nihil probat, quia teſtis extraiudicialiter deponens nullam fidem facit, vt eſt text. ſecundū primum intellectum gl. *in l.ſolam. C. de teſt.* quā ibi ſequuntur Bar.Paul.Alber.& Sal. Fel.*in c. cum cauſam.n.26.de teſti.* Teſtis enim in cauſis ciuilibus debet à iudice vel de eius mandato à notario examinari, *l.apud eloquentiſſimum C. de fide inſtrument.* & quod extraiudicialis depoſitio probationem non faciat, quin etiam nec in opinionem iudicem adducat, quādo parti poteſt imputari, quod iudicialiter teſtes examinari non iurauerit, tenet Bar.*in l. admonendi.n.41.ff.de iureiuran.Iaſ.num.183* & probāt ibidem Caccialup.& Curt & melius cæteris Fran. Ripa, & percurrendo limitationes, quas Felin. *d.c. cum cauſam.* ponit ad regulam, quod à iudice teſtis examinari debet, nullam earum in terminis noſtris verificari video.
5 Tertio non probant, quia † parte abſente, neq; monita recepti ſunt. Admonendus eſt enim ſemper aduerſarius ad videndum recipi, & iurare teſtes, alias contra legem actum, firmitatem non habet, *cap.2.in fin.de teſtibus.l.iuſiurandi.C.eod.tit. l.iudices.C.de fid.inſtr.& l.ſi quando. C.de teſti. iunctis his, quæ vtrobique ſcribentes not.* Quin imo huiuſmodi teſtiū depoſitio nec inditium aut pręſumptionem facit, Abb.& ibi Feli *c.2.de teſtib.*& licet Dec.ibi contrarium teneat, opinio Decii tanquam ſingularis opinioni aliorum, de quibus ſupr, præualere nō de-
6 bet. Quarto ideo non probant, quia non † iurati deponunt cum nullius teſtimonio, quantumcunque religioſus exiſtat in alterius præiudicium, ſine iuramento credatur.*capitul.nuper.vbi Abbas, Bal. & Fel.de teſtib.Tiraq.tract.de pœn.temper.can.51.n.136.*

Et adeo verum eſt iuramento vallatum eſſe debe-
re teſtis dictum, quod ſi primo depoſuerit, poſt-
quam ex interuallo iurauerit, eius dictum fidem
non meretur, Imol. Abb. & plenius Fel. in c. de teſti.
extr. de teſt & plene Iaſ d. l. admonendi. nu. 192. & com-
muniter tenetur ex fide ſupr. relatorum in dict. c. de
7 teſtib Et quamuis quandoq; † teſti non iurato cre-
datur, per ea quæ poſt cæteros adducit Fel. in c. di-
lecti. n 5. de iud. Dec. conſ 54. n. 2. volum 1 Id verum eſt,
quando cauſa iuris ſolemnitate omiſſa, vel ſola ve-
ritate inſpecta cognoſcenda & decidenda foret,
quemadmodum ſup. relati affirmant. Neq; etiam
obſtat, quod à teſtibus extraiudicialiter receptis,
& non iuratis poſſit informationem capere iudex,
& cæteris partib. ſecundum eos iudicare, Alex. conſ.
112. vol. 4. Aym. conſ. 198. in fine. volu. 1. Felin. in cap. paſto-
ralis. §. porro. num. 25. de offic. delegat. vbi ait, quod iu-
dex poteſt non ſecundum acta, ſed ſecundum ſuã
conſcientiam iudicare, quando certitudinarie de
veritate ſibi conſtat, & potius omnem pœnam pa-
ti debet, quam contra veritatem iudicare, probat
Benedict. Canophilus Monachus Caſſinas in ſua
methodo fori & poli, reg. 2 Reſpond. hic nul ibi
de veritate conſtare poſſe, Ideoque obiectum ceſ-
8 ſare. Neq; etiam obſtat, quod † Cardinalib. & aliis
in dignitate conſtitutis atq; etiam honeſtis & gra-
uibus perſonis non iuratis creditur ſaltem ad præ-
ſumptionem inducendam, Inno. ca cum olim. el 1. de
priuileg. & ibi Anton. de Butrio n. 18. Io. Baptiſt. C[illegible]
pus in repetit. dict. l admonendi. num. 94. verſ. & pr[illegible] lu
adde, & melius Alex. conſ. 180. numer. quarto. volumine 2.
& quod religioſi non iurati dictum præſumptio-
nem faciat, dixit quoque Innocentius cap. nuper. de
teſtibus ſequitur Bartol. in l. ſolam nume[illegible] ſexto C. eod.
& faciunt relata per Iaſonem, in reper. dict. l. admonendi.
num. 180 quod vnius grauis & [illegible] dignæ perſonæ
dictum iuſtam credulitati[illegible] cauſam præſtat, licet
quoad plenam probationem procedat, text & ibi
not. in dict. ca. nuper. quod nullius teſtimonio quan-
tumcunque religioſus exiſtat, ſine iuramento cre-
ditur, vt eſt de mente Abbatis in eodem c. cum ol m.
el 1. n. 5. de priuil. Reſpon. contrarium procedere, vbi
teſti nulla alia poſſit impingi macula, quam d[illegible] ſe-
ctus iuramẽti, hi vero fratres adeo multos patiun-
tur defectus, vt nullo pacto fide digni dici valeant,
etiam ad præſumptionem inducendam. Quin-
9 to, teſtis † per literas ſeu epiſtolam deponens non
probat, quoniam iudex [illegible]x facie teſtis, animi ſui
motum informare debet, & ſi cauſam ſuſpitio-
nis deprehendat, ea in actis redacta poteſt teſti
alias concludenti fidem non adhibere, vt notat
Bartolus in leg. tertia. ff. de teſtibus. & quod nullum
ſit teſtimonium, quod per ſcripturam prohibe-
tur, eſt textus in capitul. teſtes 3. quæſtion. 9. Imol. Abbas
& alii, quos refert Felinus in capitul. de teſtibus. extra de
teſtibus. Lanfrancus capitul. quoniam contra. in verb. te-
ſtium depoſitiones. numer. 7. Salicet. in dict. leg. iuſiurandi.
C. eodem. Caccialupus dict. l. admonendi. num 46. & ra-
tionem ſupra relatam confirmat gloſſ. 1. d. cap. teſtes.
3. quæſtion. dicens, quod teſtibus, & non teſtimoniis
credendum eſt, & concordat d. l. 3. ff. de teſtib. Sexto,
10 iidem fratres idonei teſtes cenſeri non debent,
quia à nullo requiſiti ſe ingerunt, ideo ſuſpitione
non carent, cum teſti vltro ſe offerenti, nec a par-
tibus producto non credatur, Bartolus in lege prima.
§. ii vero. poſt gloſſam ibi in verb. ſponte. ff. de his quibus vt
indign. Salicet. in leg. ſi quando. in fine. Cod. de teſtibus.
Lanfrancus dict. capit. quoniam contra. in verbo teſtium
depoſitiones. nu. 11. Roman. conſ. 420. num 3. Aym. d. conſ.
11 2. num. 5. vol. 1. Septimo, † frater Leo non probat,
quia ſuper negatiua non coarctata aſſeueranti,
nullo pacto credendum eſt, gloſſ. & poſt eam ibi
Bartol. in l. 1. §. 1 ff. de itin. actuque priua. l. actor. vbi Bar.
Bald. & reliqui C. eod. caueatque teſtis tanquam ab
igne, ne meram negatiuam aſtruat, quia eo ipſo in
falſum incideret, dixit Ang. in l. ſi per alium. §. doce-
12 re. ff. ne quis eum, qui in ius, &c. Tametſi † contra-
rium tenuerint Alexand. & Iaſ. in l. 1. ff. ſi quis ius dic.
non obtemperau. & plenius Ripa in cap. cum Eccleſia Su-
trina. numer. 78. de cauſa poſſ. ſſ. & proprietat. tenent[illegible],
non poſſe teſtem d[illegible] falſ[illegible] puniri, niſi negati[illegible] ne-
ceſſariam falſitatem inferat. Reſpondeo, cont[illegible]a-
rium admittendo, ſed fal[illegible] ſuſp[illegible]onem e[illegible]tare
nequit, etſi de falſo mulctari non poſſi[illegible], Baldus in
leg. actor. numer. 3. C. de teſtibus. vbi dixit tale teſti-
monium eſſe valde ſuſpectum, & idem in capitul. 1.
§ ſi quis per triginta. numer. tertio. ſi de feud. fuerit con-
trouerſia inter domin. & agnat. & tenet quoque Abbas d.
capit. cum Eccleſia Sutrina. num. 29. Dec. qui alios citat in
cap. quoniam contra. num. 3. de probat. Curtius tractat. de
13 teſtibus. 24. concluſione. Octauo, † quoad dep[illegible]ſi-
tionem aliorum teſtium iudicialiter receptorum,
Reſp. non eſſe recedendum à dicto eorum, quod
prima vice fuit ab illis iudicialiter emiſſum, cum
non liceat teſti ex interuallo dictum ſuum corri-
gere, vel oppoſitum teſtificari in iudic[illegible]o, vel ex-
t[illegible], quod ſi fecerit, ſtatur primo dicto, & præſu-
mitur in ſecundo ſubornatus, & ideo primum ſe-
quendum eſt, quamuis aliqualiter ſit prop[illegible]er ſe-
cundam contrariam depoſitionem diminutum.
Bart in l. eos. ff. de falſ. Imol. in c præterea. n. 8. de teſtib &
alii plures relati a Fel. ibi n. 4. & 10. Ang. conſ. 309. num. 8.
Rota deciſ. 19 extr. de teſtibus. in nouis. & plenius Alciat.
tract. præſumpt. reg. 2 præſumpt. 29. vbi communiu. Non
obſtant not. per eundem Fel. in c cum in tua. n. 3 eod.
tit. Alex. conſ. 133. n. 5. vol. 1. & conſ 20. nu 8. volu. 4 plenius
Marſ. ſing 103. quod ſi teſtis contrarium ſecunda vi-
ce aſſeuerat eius, quod aliter depoſuerat, ſimplici-
ter tamen, & non expreſſo, quod animo corrigen-
di primũ dictũ id faciat, in neutra parte eſt integer
teſtis, & in neutro dicto probat, quoniam in hoc
caſu nõ ſimpliciter teſtes alias iudicialiter recepti
contrariũ deponũt, ſed ſe ipſos expreſſe corrigũt,
idcirco primum dictum iuris auctoritate munitũ
eſt. Nono & vltimo, ſi poſt latam ſententiã teſtis ſe
14 corruptũ † fuiſſe, & falſum depoſuiſſe dicat, non
idcirco ſententia retractanda venit, ſed de falſo
quoad ſe conuincitur, quo vero ad præiudicium
partis ſibi non creditur, niſi alias, quã per aſſertio-
nem & confeſſionem teſtis id doceatur, cap. ſicut. de
teſt. vbi hoc not. per illum text. Anto. de Butr. Bald. Imol. &
Fel. in cap. cum in tua. n. 4. eod. tit. & dicunt ibi Anton.
de Butr. & Abb. quod non retractatur ſententia
per talem teſtis depoſitionem, ſiue in rem iudica-

tam illa tranſiuerit, ſiue non, multo igitur magis
in caſu præſenti propter tranſitum iu iudicatum
iam diu factum. Immo etiam ſi in articulo mor-
tis conſtitutus eſſet, & ſe corruptione dictum
falſum depoſuiſſe aſſereret, parti victrici non of-
ficeret, ſed primum dictum illæſum remaneret,
*Bart. in l. ſi quis in grauat. in fine principii. ff. ad Sylla. Bal. in
in auth. ſi teſtis. n. 3. cum aliis quæ in additione ibi Barbat.
adducit. C. de teſtib. & ſequitur Feli. d. cap. ſicut in princ.*
Quare ex præmiſſis veritas conſtare poteſt.

SVMMARIA.

1 *Vagabundus dicitur, qui certum domicilium non habens vagatur.*
2 *Imo etiam ſi certum domicilium habeat vagabundus dicitur ſi vagatur.*
3 *Vxor virum vagabundum ſequi tenetur.*
4 *Vxor ſequitur maritum, qui ex cauſa notoria vel probabili domicilium deſerit.*
5 *Atque etiam ſi ex voluntate alio ſe transfert.*
6 *Contra quod vxor virum vagabundum non ſequitur.*
7 *Quando poſt matrimonium factus eſt vagabundus, vel ante mulier ignorauit.*
8 *Vel niſi facile & honeſte illum ſequi poſſet.*
9 *Vxor virum non ſequitur, quando ad maleficium illum duceret.*
10 *Vel quando timetur ſæuitia viri.*
11 *Cui alimenta vir ſubminiſtrare tenetur.*

QVÆSTIO CLI.

1 VAgabundus is eſſe dicitur, † qui nullibi cer-
tum domicilium habet, ſed huc & illuc diſ-
currens vagatur, & domicilium habens, vagabun-
dus dici nequit, quamuis vagetur, *gl. finalis in l. hæ-
res abſens. §. proinde. ff. de iudic. & gloſſa finalis in l. eius. §.
Celſus. ff. ad municip. & de incol.* ponens exemplum
in eo, cuius terra originis caſmate periit, vel capta
eſt, vt Troia, vel paſſa eſt aratrū, vt Carthago, vel
omnes receſſerunt, & inhabitabilis facta eſt. Imo
2 vagabundus † is eſſe dicitur, qui per orbem vaga-
tur, nec firme ſtat in loco, vt quia non habet cer-
tam habitationem, quamuis domicilium habeat,
ſtant enim iſta ſimul, quod quis domicilium ha-
beat, & vagabundus ſit, *Bart. in l. 1. C. de colon. Thra-
cenſib. lib. 12. & in l. 1. C. de Tyronib. eod. lib. cum multis ibi
additis. Imol. in cap. cauſam. de electio. Felin. & Maria.
Socin. in l. licet. de foro compet. Bart. Ang. Imol. & Roma.
in l. 4. §. prætor ait. ff. de damn. infect. Bartol. Ang. & Se-
baſt. Sapia in l. hæres abſens. §. proinde. ff. de iudi. Bertach.
tract. de epiſc. lib. 1. 3. part. principali. 8. q.* varias referens
vagabundi deſcriptiones, & hæc opinio commu-
niter tenetur, vt atteſtatur Maria. Socin. *d. ca. licet.
de foro competen.* Idcirco ab hac ſententia receden-
dum non eſt, vti cōmuniore, quod qui per orbem
vagatur, tametſi domicilium habeat, vagabundus
appelletur. Cognito qui vagabūdus ſit, videamus,
an vxor virum vagabundum ſequi compellatur,
in qua controuerſia duæ occurrūt ſententiæ, qua-
3 rum prior affirmatiua eſt, quod † vxor virum
ſemper ſequi tene[illegible]r, ex quacunque cauſa rece-
dat, & quocunque vadat, & mala cōſuetudo eſſet,
idcoque non valeret, quod vxor virum ſequi non
teneretur, nec enim ferendum eſt, vt diutius alter
ſine altero moram trahat, cum vna caro ſint, dixit
textus *cap. 1. de coniug. lepros. & eſt quoque textus in di-
cto capit. vnaquæque mulier. 13. quæſt. 2. iuncta gloſſa. &
quod Innoc. not. in dict. cap. 1. de coniug. lepros. & decidit
4 Capell. Tholoſ. deciſion. 86. item fuit quæſitum* Aut [illegible]-
nim maritus propriū deſerit dom[illegible]um ex cauſa
neceſſaria ſeu probabili, vt quia ſit in exilium p[illegible]-
ſitus vel propter partialitates expulſus, & tunc
proculdubio vxor eum ſequi, & ſibi adhærere co-
gitur, Io. à Turre cremata *in d. c. ſi quis. 34. qu. 2. Imol.
in rubr. n. 7. ff. ſol. matri. & in l. ſi cum dotem. §. ſi maritus.
in prin. ff. eod. tit. & not. in addit. ad Bart. in l. Mæuia. §. v-
5 xore. ff. de ann. lega.* Aut maritus † proprio d[illegible]
domicilio alio ſe transfert, ſola ſua volunta[illegible] du-
ctus, & vtiq; etiam tūc mulier eum ſequi tenet[illegible]r,
quoniam cum ſint vnum corpus, ab inuicem d[illegible]
iuncti eſſe non debent, Archid. *d. c. ſi quis. 34. q. 2. vbi
& Ioan. à Turre cremata. Abb. in c. de illis. de ſponſal. Cu-
manus conſil. 1. per totum Cepoll. conſil. ciuilium 48.* Se-
6 cunda ſuccedit † negatiua opinio, vxorem non
teneri virum vagabundum ſequi, & illi adhærere,
*Gloſſ. in d. cap. ſi quis. 34. qu. 2. & in cap. vnaquæque mu-
lier. 13. quæſtion. 2. Bart. & alii in dict. l. Mæuia. §. vxore de
ann. legat. not. omnes in l. ſi cum dotem. §. maritus ff. ſolu.
matrimon. Corſ. ſing. incipiente vagabundus.* & Bartoli
opinio *d. §. vxore.* magis communiter recipitur, ſic-
ut atteſtatur Roman. & Alexand. *d. §. maritus.* Sed
7 hæc pars negatiua, † quod vagabundum virum
mulier ſequi non compellitur, procedere decla-
ratur, quando poſt matrimonium contractū ma-
ritus factus eſt ioculator, & de hiſtrionum cōſor-
tio, vel alias vagabundus, vel quando ab initio i-
gnorauit, virū hiſtrionem, ioculatorem, vel alias
vagabundum eſſe, nempe ſi ſciuit eius conditionē
matrimonium cum eo contrahendo, mores illius
approbaſſe cenſetur, & ipſum ſequi, quo maluerit,
tenetur, ſicut præcitati ſcribētes declarant. Secun-
8 do, vxor † tenetur virum ſequi, quando mulier fa-
cile & honeſte ipſum ſequi, & illi adhærere poſſet,
tunc enim poſt ipſum abire, & illi cohabitare co-
genda eſſet. *gl. & Card. à Turre cremata d. c. ſi quis. 34.
q. 2. Bar. d. l. Mæuia. §. vxore. ff. de an. leg. Bal. in l. qui ma-
numittuntur. C. de ope. liber. Tiraq. tract. de legib. connu-
bial. l. 1. n. 39. circa fi. quibus Roma. d. §. ſi maritus. aſſentit.*
9 Tertio, virum vagantem vxor † ſequi non com-
pellitur, quando vxorem ad infidelitatem, vel a-
liud maleficium trahere vellet, *gl. Inno. & cæteri d. c.
1. de coniug. lepros. Bart. d. l. Mæuia. § vxore. ff. de an. legat.*
10 Quarto, ſequi non tenetur, qu[illegible]ndo † timeret viri
ſæuitiam, imo neque tunc cautioni de bene tra-
ctando cōmittere ſe tenetur, vbi enim odium eſt
capitale, cautio non releuat, *Abb. in c. literas. de reſti.
11 ſpol. Gerar. ſing. 65. Ay. conſ. 31. vol. 1.* & alimenta † vxo-
ri ſeorſum ſine culpa habitanti vir ſubminiſtrare
compellitur, *Aym. vbi ſupr. n. 6. Boer. deciſ. 195 numero
7. Tiraquell. de retract. conſanguin. §. 10. gloſ. 1. numer. 15.
& 17.*

Quinto, vxor non tenetur ſequi maritū, alio
migrante cauſa mutandi domici[illegible]um, quando pa-
ctum in contractu matrimonii fuit adictum in-
ter virum & vxorem de morando in loco, & ab eo

non

non diſcedendo, vtique pactum obligat contrahentes ad illius obſeruantiam, vt tenet Antonius de But. *in c.1.n 9.de ſponſ. & mat.* & alii ibi ſequũtur, nec obſtat, quod libera debent eſſe matrimonia, quoniam ab initio contrahentibus liberum fuit, matrimonium cum pacto præmiſſo contrahere, vel non contrahere, poſt vero ſic contractum matrimonium neceſſum eſt pactum ſeruare, neque huiuſmodi pactum eſt contra ſubſtantiam matrimonii, ſed contra accidentalia, quia poteſt adeſſe, vel abeſſe firma manente mutui cõſenſus ſubſtantia, & libertate, quod ſane limitatur procedere, niſi noua cauſa ſuperuenerit, ob quam in loco conuento morari non valeat, vt ob infirmitatem, vel inimicitiam capitalem, vel ob alias legitimas cauſas. Quippe tunc pacto nõ obſtante recedere à loco licebit abſq; incurſu, penæ in pacto appoſitæ. At ſi receſſus a loco ſit voluntarius, eo quod nulla noua ſuperuenerit cauſa, tunc pene conuentionali in contractu matrimonii appoſite locus eſt, & de iure exigi poteſt. Idem Butrius vbi ſupra vna cum aliis, & tenet quoque Nauar. *in manuali c. 14.n.19.* & alios inſuper adducit Iac. de Graſſis *lib. 2. deciſionum conſcientialium cap. 59.* & idem quoque probant Summiſtæ *in verb. vxor.* nempe Angel. Syluester & Tabien.

SVMMARIA.

1 *Tutor quando ſuo vel pupillorum nomine acquirere præſumatur.*

2 *Tutor ſi ſuo nomine emit ex pecunia pupilli res pupillaris efficitur.*

3 *Tutor ex pecunia pupilli emens in dubio pro pupillis emit.*

4 *Tractatus præcedens quid operatur in actu ſubſequẽti.*

5 *Et quid ſi ex interuallo ſequatur actus.*

6 *Factum ſuum quando quis impugnare poſſit.*

7 *Et iamſi iuramentum interuenerit.*

QVÆSTIO CLII.

1 TVtor qui patris pupillorum voluntatem ſequitur pupillorũ nomine actum facere præſumitur, *l. qui negotiationẽ, vbi Bar. & Alber. ff. de adm. tut.* etenim tutor, qui facit id, quod pro pupillis facere tenetur, non ſuo, ſed magis pupilli nomine facere cenſetur, *l. Lucius. § tutor. vbi Bar. ff. de admin. tut. idem Bart in l. Titium & Manium. § altero n.2. ff. eod. Bald. in l. ſi patruus. n.7. C commu. vtr. iud.* cum ergo pupillorũ pater domum hanc viuens emere tractauerit poſt eius obitum tutor ſimpliciter illã acquirẽdo, pro pupillis acquiſiuiſſe præſumendũ eſt. Secundo etiam res empta à tutore proprio nomine, ex pecu-
2 nia tamen pupilli efficitur pupillaris, † & ei quæritur vtilis actio de iure ſaltem ſpeciali, *l. 2. & quod ibi gloſſ. & Bartolus. ff. quando ex fact. tut. idem Bartolus in dict. l. Titium & Manium. §. altero. numer. primo. Bertrand. conſ. 148. nume. 3. volum. 1. Fabia. de monte tract. de emption. & vendit. vlt. qu. princip. in prin.* & nedum rei vendicatio vtilis pupillo datur, ſed etiam hypothecaria, quæ in hoc caſu ſimul concurrere poſſunt, & in hoc hypotheca vim probationis habet, cum cæteris creditoribus concurſu dato, vt plene
3 ponit Pariſ. *conſ. 8. n. 3. & ſeq. vol. 1.* Tertio, ſi † tutor non ſuo nomine expreſſe acquiſiuit, ſed ſumus in dubio, & tunc quoq; pupillorum nomine in caſu dubio præſumendum eſt emere, quando ex pecunia pupilli res acquiritur, *Rom. conſ. 3. n. 1. & conſ. 291. n. 6. Dec. conſ. 52. n. 2. Bero. q. famil. 46. n. 4. Pariſ. in addit. ad Bart. in l. cum proponas. C. pro ſoc.* Quarto, quod pupil-
4 lorum † nomine emptio inita fuerit, comprobatur ex iis, quę in prętatione dicta fuere, dicta enim in præfatione in contractu repetita cenſentur. *leg. Titia. § idem reſpondi. ff. de verb. oblig.* vbi Bart. Imol. & Are. dicẽtes, eo ipſo quod aliud eſt factũ, quam in præfatione actum præſumitur, & ita etiam probatur error, & late proſequitur Alex. *conſ. 156. n. 8. vol. 6. & latius Io. de Imol. poſt alios in l. quoties. n. 17. & ſeq. ff. de hered. inſt.* nempe tractatus præcedens de aliquo actu faciendo, facit præſumi actum ſubſequenté, factum in executione tractatus præcedentis, *l. 4. §. 1. ff. de manumiſ.* vbi Bart. & Bened. de Plumb. dicentes, quod ſi ab initio conuentum fuit de re alteri emẽda, ſi emptor ſuo nomine emat, lex præſumit ipſi emptã, pro quo ab initio inter eum & emptorem actum fuerat, dixitq; Bero. *quaſt. famil. 46. n. 5.* quod nomen proprium in emptione expreſſum non attenditur, ſi ex præcedentibus vel ſequentibus aliud deprehenditur, & quod in executione præcedẽtis tractatus actus ſequens fieri præſumatur, alio in contrarium non expreſſo, *not. in leg. poſt dotem. vbi poſt Bartol. Alexand. & plenius Roman. & Iaſ. ff. ſolut. matrimon. & in leg. 1. §. nuntiatio ff. de operis noui nunciation. Alexand. conſilio 90. columna finali. volumine 3. & conſil. 58. num. 1. volum. 1. Alciat. tract. præſum. 24 præſumpt. 24 reg. 1. in principio.* Quinto, præmiſſa
5 procedunt, † nedum ſi in continenti, ſed etiam ſi ex interuallo ſequatur actus diuerſus ab eo, quod tractatum eſt, *Alexand. plene in additione ad Bartolum dict. l. 4. §. primo. de manumiſſ. & poſt eundem Alexand. & plenius Rom. in repetitio dict. §. nunciatio. numero 94. cum pluribus ſequentibus & tenet Alciat. vbi ſupra, limitatione* vbi Nicolaus Arelatanus in addit. inquit, quod hæc opinio vera & cõmunis videtur. Sexto,
6 non † obſtat, quod ab his, quæ in præfationib. dicuntur, receſſum pręſumitur, quãdo ex interuallo actus ſequitur *per not. in l. per retentionem. C. de vſuris. rum aliis adductis per Alex. conſ. 2. num. 4. vol. 3. & Io. de Imol. d. l. quoties. ff. de hered. inſtitu.* quaſi quod multa tractentur, quæ non producuntur ad effectum, *ad Bald. in l. multum intereſt. n. 2. in fi. C. ſi quis alteri vel ſibi.* Reſpon. contrariam ſententiam tanquã communem per præallegata amplectendã eſſe. Rurſus reſpon. contrario locũ non eſſe, quãdo ex circũſtantiis aliud colligi poteſt, vt tenuit Io. de Imol. *in d. l. quoties. n. 18.* & Bal. *in l. ſi patruus. n. 5. C. com. vtr. iud.* ait, quod ſi dubitatur an quis emerit proprio nomine an alieno, recurrendũ eſt ad cõiecturas, deprehẽditurq; ex his, quę prius acta fuerunt, & confirmat idem Bald. *in l. ſi pupilli. §. ſed ſi ergo. in principio. & §. item quæritur. num. 5 ff. de negot. geſt.* Accedit Bartol. Bald. & Salicet. *d. l. multum intereſt.* dicentes, ſi probatur tractatus, & confirmatur ex ſequentibus, tractatus & executio ſimul iunguntur. Nemo igitur tutorem calumnia notet, quem officii

neceſſitas, & tutoria fides, affines atque cognati
coegerunt, (vt verbis vtar text. in *l. tutorem. ff. de
iis quibus vt indign.*) vt contrauenirет ceſſioni à ſe
aduerſario factæ de domo, tanquam ſuo nomine
empta foret. Septimo & vltimo, tutor poteſt con-
6 tra à ſe † geſtum venire proprio nomine, quando
factum eſt nullum, & cui lex reſiſtit, vt not. poſt
gloſſ. Alberic. Bartol. Bald. & Angel. *in l. poſt mor-
tem. ff. de adopt.* multoq; magis ſi non ſuo ſed alieno
nomine contrauenit, vt de tutore vel œconomo
nulliter alienata reuocantibus dicitur *in cap. ſi quis
presbyterum. de rebus Eccleſ. non alien.* vbi Abb. & ple-
nius Imol. & not. *in l. iubemus. §. ſane. il 1. C. de ſacroſ.*
7 *Eccleſ.* Et † quamuis iuramentum in actu nullo
interueniſſet, non obſtante iuramento contra-
uenire licet, *argument. not. in l. non dubium. C. de legib.
& tenet Iaſ. in l. ſi donatione. n. 7. C. de colla. poſt Feder. de
Senu. & alios vt ibi.*

Non iniuria igitur tutor reuocat ceſſionem,
quam aduerſario fecit de domo à ſe proprio no-
mine empta. Nec quiſquam tutorem calumnia
notet, quem officii neceſſitas, tutoria fides, & affi-
nes cognatique coegerunt, vt verbis vtar textus *in
l. tutorem. ff. de iis quib. vt indig.*

S V M M A R I A.

1 *Infra annum luctus tenentur mariti defuncti hæredes
ad alimenta vxoris.*
2 *Etiam ſi dotis fructus ad alimenta viduæ non ſuffi-
ciant.*
3 *Viduaque interim in domo hæredum operari de-
bet.*
4 *Hæredes mariti tenentur ad alimenta viduæ in domo
teſtatoris, vel extra domum prout ipſa voluerit.*
5 *Niſi in domo ſibi relicta ſint alimenta.*
6 *Vidua culpam obiiciens quare in domo non poßit ha-
bitare, culpam ipſam probat.*
7 *Mulier indotata non conſequitur alimenta infra an-
num luctus.*
8 *Alimenta præteriti temporis quando vidua recupera-
re poßit.*
9 *Alimenta an debeantur vxori, quæ aufugit à ma-
rito.*

QVÆSTIO CLIII.

SOluto morte viri matrimonio, hæredes illius
tenentur † vxori defuncti viri alimenta ſub-
1 miniſtrare infra annum luctus, quando dos in
pecunia numerata conſiſtit, & eam ſibi hæredes
per annum retinere prætendunt, ad quæ vtique
alimenta tenentur hæredes, ſi mulier non habet
aliunde, vnde ſcalat, ne in dedecus memoriæ de-
functi mendicare cogatur. At ſi hæredes dotem
reſtituere mallent, ſeque ab onere alimentorum
liberare, id iure facere poſſunt, *Gloſſ. ſecunda in leg.
diuortio. in principio. ff. ſoluto matrimonio.* quam ibi
ſequuntur Paul. Alexand. Socin. Iaſon, & Guliel.
Pontanus: Aretin. & Iaſon *in §. fuerat. inſtitut. de a-
ction. Campeg. tract. de dote. part 2. quæſt. 17. Alex. conſil.
27. in prin. vol. 4.* & eſt communis opinio, vt Paulus,
Alex. & Pontanus præcitati referunt. Neque ex-
cuſantur hæredes ex eo, quod dotis fructus ad ali-
menta viduæ non ſuppetant, quoniam integra illi
alimenta præſtari debent, tametſi alimentorum
2 impenſa mulieris † fructus excedat, quia ſi fructus
dotis alimenta ſuperarent, exceſſus fructuum ce-
deret commodo hæredum. Ita econtra ſi alimenta
fructus ipſos excedunt, integra debentur, tum et-
iam quia matrimonium adhuc cõſiſtere fingitur,
idcirco ſicuti maritus viuens ad omnia alimenta
obſtrictus eſt, ita eo defuncto hæredes illius tenẽ-
tur, *Bar. d. l. diuortio. vbi Ang. in fin. verbis. & Imol. n. 6.* &
ait ibi Rom. *n. 14.* Mirum eſt, quod Dd. ad hoc ni-
hil allegant, ego vero adduco caſum ſingularem
ſecundum veram doctrinam gl. *in l. creditor. §. ſi in-
ter. ff. mand. & idem firmat ibidem Socin. nu. 17. & Alex.
3 n. 20.* Cæterum vxor in domo † hæredum alimen-
ta recipiens tenetur ſuas operationes hæredibus
impendere, ſicuti regulare eſt alimentarium face-
re debere, quando alimenta ex diſpoſitione legis
præſtari debent, ſin autem alimenta ex diſpoſitio-
ne hominis erogari debent, tunc mulier exhibere
in domo debet operas obſequiales tantum, vt fa-
cere lectum, coquinam, portare aquam, & alia e-
iuſcemodi, ſi ea facere conſueuerat, quia non de-
bet eſſe in domo ſicut corpus mortuum, operas
vero artificiales ſibi exercere poteſt, vt filare, texe-
re, & alia id generis, *Bald. in l. 1. C. de legat. Barto. in l.
caro. §. imperator. ff. de aliment. & cibar. legat. atque et-
iam in l. diuortio. in prin. ff. ſolu. matr. vbi poſt alios Claud.
Seiſella n. 17. Corn. conſ. 184. in fin. volu. 3. Alexand. conſil.
100. n. 1. vol. 1. & conſ. 178. numer. 6. volumin. 6. Bertrand.
conſ. 232. volum 3. & conſ. 147 num. 2. volum. 1. Paulus de
monte Pico in repetition. l. Titia cum teſtament. §. Titia
cum nuberet. num. 162. ff. de leg. 2.* & eſt communis, vt
Seiſella, & Bertrand. affirmant. Neque vidua in
4 domo hæredum alimenta percipere neceſſe ha-
bet, ſed extra domum ea ſibi decerni obtinere po-
teſt, ſiue ex diſpoſitione legis, ſiue ex diſpoſitione
hominis alimonia ſit mulieri deſtinata. Nec ha-
betur ratio, an commode vel incommode in do-
mo hæredum vidua morari poſſit, nam omni caſu
extra domum volens obtinere poteſt victum ſibi
aſſignari, *Bartolus & Iaſ. poſt alios dict. l. diuortio. idem
Iaſon in l. cum hi. §. vult igitur. nume. 10. ff. de tranſaction.
Corn. conſ. 292 n. 13. vol 1. Bertrand. conſ. 232. num. 2. vo-
lum. 3 Capic. deciſ. 24. nu. 8. Gram. deciſ. 101. nu. 57.* & hæc
eſt ex ſide Iaſonis, *d. l. diuortio. n. 24.* & Capycii pro-
xime relati. Niſi tamen alimenta mulieri relicta
5 ſint in domo hæredum, tunc † enim habetur ra-
tio, an commode & honeſte poſſit habitare in do
mo ibique debitam recipere alimoniam. Nam ſi
in domo commode & honeſte morari poteſt ex-
tra domum alimenta petere debet. At ſi in domo
commode & honeſte vidua eſſe non valet, extra
domum obtinet alimoniam concedentem, vt Ia-
ſon, Capic. & Grammat. præallegati referunt, qui-
bus aſſentit Boer. *dec. 195. num. 6. Paul. de Monte Pico.
d. l. Titia. cum teſtamento. §. Titia cum nuberet. num. 159.*
6 Atque vidua † hæredibus culpam obiiciens, qua-
re in domo commode & honeſte illis cohabita-
re non valeat, culpã ipſam probare tenetur, alio-
quin ſuccumberet, quemadmodum Iaſon, &
Paulus Picus confirmant, & tenent quoque

Aneh.

Anch.conſ.254.Corn.conſ.286.volum.3.Alex.conſilio 100.
vol.1. Præmiſſaque procedant in muliere dotata,
at ſi mulier indotata fuit viro eius mortuo,hære-
des noo tenentur ad alimenta infra annum luctus
Alex.d.l.diuortio,numer.20.Iaſ.n.26.Guglielmus Ponta-
8 *nus numero 20.vbi communis.* Verum ſi interim mu-
lier non ab hæredibus ſui viri, ſed aliunde alimen-
ta conſecuta ſit, recuperare non poteſt alimenta
præteriti temporis, quæ ſibi ex diſpoſitione legis
infra annum luctus debentur, alimenta vero de
præterito,quæ ex diſputatione hominis ſunt ſibi
deſtinata repetere poteſt,& tunc conſequenter æ-
ſtimationem habitationis,carnium, & medicina-
lium,ſed frumenti, vini, olei, & veſtium, repetit
ſpecies ipſas, *Bart.tract.de alimentis n.32.& in l.liber-*
tis,§.manumiſſ.ff.de alimentis & cibariis legat.Alex Iaſ.
& Curt.in l.de alimentis,C.de tranſact.Alex.& Iaſon.&
alii d.l.diuortio Anchor conſ.383.numer.3.Corn.conſ.184.
9 *vol.3.Alex.conſ.72.vol.5.& conſ.27.vol.4.* Quid ſi vxor
aufugit à marito, quia ob eius ſæuitiā illi cohabi-
tare noo valeat,an alimenta ſibi debeantur,vel dos
mulieris ipſi reſtituenda ſit, vide Boer. *d.deciſ.195.*
n.7.Alex.conſilio 78.volumine 5. Aym. conſilio 31.numero
4 volumine primo,Tiraq.de retract.conſang. §.10.gloſ.1.
*numero 13.& 17.*Præterea ſi in reſtitutione dotis oc-
curreret quæſtio ſuper diuiſione fructuum rei do-
talis, vide quæ habentur ſupra recollecta *numero 8.*
& ſequentibus.

SVMMARIVM.

1 *Monitio hæredis voluntatem defuncti non implentis quando requiratur vt priuationem incurrat.*
2 *Hærede voluntatem defuncti non implente an executio legatorū ad epiſcopum ſpectet vel ad ſubſtitutum hæredis.*
3 *Tempus hæredi aſſignatum ad adeundam hæreditatem ſub pœna priuationis hæreditatis, non currit, niſi à die ſcientiæ.*
4 *Scientia qualis eſſe debeat vt noceat.*
5 *Teſtator rem hæredis alteri legare poteſt.*

QVÆSTIO CLIIII.

1 NEceſſaria non fuit hæredis interpellatio, &
ſic etiam omiſſa priuationi hæredis locus a-
pertus eſt ob nō impletam teſtatoris voluntatem,
Soc. conſilio 174. numero 12. volumine ſecundo, & pleno
ſtylo Pariſius conſilio 19. numero 197. cum multis ſequent.
volumine ſecundo, Filius vero non implens volunta-
tem defuncti in relictis ad pias cauſas,priuatur ne-
dum hæreditate, ſed etiam legitima iure naturæ
ſibi debita ſecundum opinionem,quam commu-
nem refert Barbat. *in c. hæredes col.7. & 8. de teſtam.*
multo magis extraneus priuari debet,vt per Iaſon,
id comprobantem *in auth. hoc amplius numero 5. vbi*
*communiorem teſtatur,C.de fideicom.*Et an & quando
requiratur monitio hæredis, ad effectum priuati-
2 onis,vide Paul. de Caſtro,*conſ.291.2 vol.Barbat. conſ.*
32.per totum vol.1 plene vol.3.Aym. conſilio 193.numero 4.
vol.1. Data hæredis priuatione exequutio teſtator
non prouidit in caſum contrauentionis, ad quem
diſtributio facienda ſpectet, videretur dicendum
fructuum diſpenſationem ſecundum mandatum
teſtatoris de diſpenſanda illos in pauperes Chriſti,
ad ſubſtitutum hæredis pertinere per Doctrinam
Bartol.*in l.vxorem,§.hæres.ff.de leg.3.Bal.in auth.cui re-*
lictum num.10.C. de indicta vidui. tollen. & in leg. prima
num. 43. de iis quæ pœna nomine, & ibi plenius Paul. de
Caſtro, numero 2. Aret.conſ.67.num.3. Dilect. de arte te-
ſtan tit.3.cautel.4. nu.1. Contrarium verius eſt non
ad ſubſtitutum hæreditarium ſed ad epiſcopum
poſt contrauentionem hæredis, pertinere legata
in pios vſus facta executioni mandare, & in
pauperes diſtribuere, licet in legatis ad non pias
cauſas ad ſubſtitutos deuolueretur huiuſmodi diſ-
poſitio, vt tradit Abb.*conſilio 40. circa finem, volum.*
primo,Corn in auth. hoc amplius col. ſecunda circa medi-
um,C.de fideicommiſſario.& quilibet de populo pete-
re poteſt, vt legata pia effectum ſortiantur,*c.hæred.*
vbi copioſe Barbat. poſt alios canoniſtas *de teſtam.*
3 Dum vero teſtator iuſſit hæreditatem infra men-
ſem adiri poſt eius mortem ſub pœna priuationis,
intelligendum eſt poſt mortem & ſcientiam hæ-
reditatis ad hæredes delatæ, quæ quidem ſcientia
non niſi poſt apertas teſtamenti tabulas haberi po
teſt.*gloſ.iuncto text.in leg.fin.§.ſin autem à locis,in verbo*
conſummationem, C. de iure deliberandi,& melius gloſſa
in authentica,ſed cum teſtator in verbo ſtatutum, C. ad l.
falcid.& probat tex.in dicta leg.finali §.ſimili modo, & §.
ſin autem dubius leg.prima, ff. quemadmodum teſt. ape-
riatur.l.de his, ff. de tranſact. non enim ad effectum
4 priuandi hæredem, & in pœnam non paritionis
voluntati teſtatoris, ſufficit ſcientia aliunde habi-
ta,niſi ſit certus per inſpectionem teſtium, *Felinus*
in capitulo cum contingat numero ſexto. verſ. ſexta con-
clu. de reſcript. Bartolus in leg. prima, ff. de interrogat.
actio Bartolus in l.cum in antiquioribus, C. de iure delib.
Alexander conſilio centeſimo ſeptuageſimo nono, numero
primo, volumine ſecundo, Pariſius conſilio vigeſimo tertio
numero 241. volumine 1. neque ſufficit ſcientia in ge-
nere,ſed in ſpecie requiritur,*Bertrand.conſ.209.n.3.*
volum.4 & non ſufficit ſcientia de re, vel de facto,
niſi ea ſit de omnibus eius qualitatibus,& circum-
ſtantiis,*Dec. conſilio 222. numero 5.* Quod attinet ad
5 rem hæredis, de qua teſtator diſpoſuit, abſoluti
iuris eſt teſtatorem poſſe rem propriam hæredis
alteri legare, ſimiliter rem per teſtatorem hæredi
debitam, ſicuti etiam ex contractu de re hæredis
diſponere poteſt, non diſtinguendo an teſtator
ſciuerit, vel ignorauerit rem legatam hæredis eſſe,
cum omni caſu ea debeatur poſt aditam hæredita-
tem, per quam defuncti factum approbaſſe cenſe-
tur,*leg.ſi hæredis ſeruus.ff.de leg.primo,*vbi poſt Barto-
lum,Imolam & alios, tenent ibi Aretin. Alexan-
der & Iaſon, *leg. vnum ex familia, § ſi rem ſuam, ff. de*
leg.ſecundo, vbi Bartolus,Baldus & Paulus, & reli-
qui,*§.non ſolum.inſt.de actio vbi not,* imo quamuis res
propria hæredis excederet valorem eius quod ex
teſtatore ſortitus eſt,legatum implere tenetur, cū
ſibi ſit imputandum cur ignouerit teſtatoris vo-
luntatem,*l.imperator Antoninus.§ ſi cētum,ff.de leg.ſe-*
cundo, Ruin. conſilio ſeptuageſimo nono, numero 6. circa
6 *mediū, vol.2.*Poſtremo diuiſio à teſtatore inter hæ-
redes in teſtamento facta,habet vim prælegati, in

eo

eo quod ſingulis hæredibus fuit in diuiſione aſſignatum, *l. cum pater, §. euictu, vbi Bart. Bald. & Imol. ff. de leg. 1.* & reſiduũ hæreditatis à teſtatore non diuiſum debet inter hæredes proportionibus hæreditariis diuidi, & licet in certis partibus in æqualibus ſibi in diuiſione aſſignati ſint hæredes inſtituti, nihilominus loco legatariorum, habentur nec alteratur inſtitutio vniuerſalis ſubſequens, quominus credita & debita, & alia non diuiſa ad hæredes pertineant pro portionibus hæreditariis, & ſic diuiſio facienda eſt pro quota hæreditatis, non pro quantitate partis bonorum ſtabilium ſibi ſingulariter in diuiſione aſſignatorum etiam ſub nomine inſtitutionis, *l. ex facto proponebatur l. 2. ff. de hered. inſt. iuncta gloſ. in verbo æquis portionib. & quod ibi tenent Bartolus, Baldus & reliqui, Pariſius conſ. 94. n. 53. volum. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Caſum rei quis probare teneatur, an dominus rei, an is qui rem detinebat.*
2 *Caſus quomodo probetur remiſſiue.*
3 *Arbor vi ventorum euulſa an ad emphyteutam vel proprietarium pertineat.*

QVÆSTIO CLV.

1 DVo ſunt quorum ſolutio petitur. Quoad primum dic quod creditor pignus debitoris retinens, conductor & cæteri ſimiles aliena detinentes, ex contractibus, qui gratia vtriuſque celebrant, ſi caſu rem amiſerint an teneantur probare caſum, & quod ſine culpa ſua ille acciderit, an vero dominus rei perditæ, teneatur probare culpam præceſſiſſe caſum, adeo variarunt gloſſatores quod gloſ. *in l. ſi creditor, C. de pignorat. actio,* dixit, adhuc ſub iudice lis eſt, vera tamen & magis communiter approbata eſt opinio, quod creditor pignus penes ſe habens conductor & ſimiles, quibus cuſtodiæ incumbit onus indiſtincte probare tenentur caſum fortuitum quem allegant, eoque probato diſtingui ſolet, aut caſus contingens eſt talis, qui à communiter accidentibus euenire non ſolet abſque culpa; veluti furtum, incendium, fuga eorum qui cuſtodiri debent, & in huiuſmodi culpa præſumitur, ideo qui cuſtodire tenetur probare neceſſe habet non tantum caſum, ſed etiam quod abſque dolo vel culpa ſua id acciderit, aut fortuitus caſus talis eſt, qui regulariter ſine culpa ſolet euenire, vt incurſus latronum, vis hoſtium, ventorum, vel tempeſtatis, & tunc culpa non præſumitur, ſed actor culpam quam reo obiicit probare tenetur, *l. ſi quis fundum. §. imperator, ff. locati. iuncta gloſ. 161. in verbo probati, Bartolus in l. ſi quis ex argentariis. §. an & heredis n. 4. ff. de edendo,* ſequuntur ibi Alex. & Iaſ. poſt alios ab eis relatos, *Sal. d. l. ſi creditor n. 2. notatur in §. fin. inſt. quib. mod. re contr. oblig. vbi Io. de Platea & Sylueſter. Aldob. in add. ad gloſ. Bal. conſ. 148. & conſ. ſeq. vbi plene per totum vol. 2. Corn. conſ. 318. n. 6. vol. 4. & conſ. 69. vol. 2.* probat Firmanus *in verbo caſus n. 43.* caſus vero quomodo probetur præter ſupra citatos ponit Alex. *conſ. 53. per totum vol. 2.* Nota tamen quod in foro conſcientiæ ſi vere res perdita eſt ſine culpa eius qui cuſtodire tenetur, idq; per legitimas probationes probare nequeat, ſtādum eſt eius aſſertioni & in foro pœnitentiali ad reſtitutionem aliquam condemnari non valet, quemadmodum ſummiſtæ omnes determinant *verbo cuſtos ſub diuerſis numeris,* quod vero attinet ad quæſitum de arbore euulſa, reſpondeo, quod arbor in fundo emphyteutico vi ventorum euulſa, ſi eius ligna ad vſum comburendi non ædificandi, tunc apta ad emphyteutam pertinent ſi illis indigeat, ſi ad vſum ædificii ſunt aptiora, & tunc quoque ad emphyteutam pertinent pro receptatione domus ruralis in fundo exiſtentis, in reſiduo à prædictis neceſſariis pro vſu emphyteutæ, vel domus refectione ad proprietarium ligna ſeu illorum pretium pertinent, *l. arboribus in prin. ff. de vſufruct. iuncta gloſ. ibi, & notat quoque gloſ. per illum tex. in l. diuortio. §. ſi fundum, ff. ſolut. matr. in verbo teneri in final. verbu, & ita per illam gloſ. declarant in d. §. ſi fundum Bal. circa finem, Paul. de Caſtr. n. 4. Imol. n. 10. Roma. n. 7. Aret. n. 16. Alex. n. 2. in fi.*

Et quamuis tex. *in d. l. arboribus* loquatur de vſufructuario, & tex. *in d. §. ſi fundum* diſponat de fundo dotali, idem tamen de fundo emphyteutico ſcribentes affirmant, vt in ſpecie Bartol. & cæteri probant, *d. §. ſi fundum,* ſed eſt notandum, quod ea pars lignorũ, quæ emphyteutæ neceſſaria non eſt pro ſuo vſu, & domus reparatione nõ ad proprietarium in præſenti pertinet, ſed interim ad vſum, & commodum emphyteutæ eſſe debet, & emphyteuſi ad dominum deuoluta, ligna quoque ipſa, vel eorum pretium reſtituendum erit, quemadmodum ſentiunt Alberic. *d. §. ſi fundum col. 1. circa medium. & n. 18. in fine. & Bal. ibidem circa princ.* & facit ratio quod dominium vtile, eiuſq; commoditas apud emphyteutam eſſe debent, donec non ſit ad proprietarium reuerſa, *l. 1. ff. ſi ager vectig. vel emphyt. l. fi. C. de iur. emph. c. fi. de precar.*

SVMMARIVM.

1 *Vtile dominiũ quod alienare poſſe irrequiſito domino.*
2 *Vtile dominium rei dotalis inæſtimatæ non tranſit in maritum ſed commoditas vtilis dominii.*
3 *Declaratur non procedere quoad portionem lucri dotalis.*
4 *Feuda ex conſuetudine alienabilia rediguntur ad inſtar patrimonialium.*
5 *Lucro ſtatuti quod locus ſit in emphyteuticis multorum comprobatur auctoritate.*
6 *Portionem ſtatuti vir lucratur in bonis dotalibus fideicommiſſario ſubiectis.*
7 *Filia ſpuria dotata mortua dos redit ad heredes patris dotantis.*
8 *Reſoluto iure datoris quibus caſibus non reſoluitur ius acceptoris.*
9 *Dote conſtituta partim in bonis allodialibus, partim in bonis emphyteuticis quomodo lucrum dotale deducitur.*

QVÆ-

Qvæstio CLVI.

1 QVod maritus lucrũ cõſequatur facit, ꝙ vtile dominiũ rei empbyteu. penes emphyteutã exiſtens alienabile eſt ex contractu, in quẽlibet extraneum, exceptis perſonis ſpecialiter acquirere ea prohibitis, & poteſt vtique in extraneum transferri de conſenſu directi domini debito ſoluto laudemio, imo domino etiam inuito, poſt denunciationem ei factã, alienari queunt iuxta terminos *c. potuit. de locato. & l. fin. C. de iure emphyt.* vbi præmiſſa vberrime per ſcribẽtes comprobantur. Proinde ſi in alienatione voluntaria verum eſt, quod mulier potuiſſet emponemata ſua in quemlibet diſtrahere, id ipſum verum erit, imo multo magis in alienatione neceſſaria, qualis eſt, quæ à
2 ſtatuti diſpoſitiune prouenit. Neque † obſtat, quod mulier non transfert vtile dominium in maritum ex conſtitutione dotis, ſed ſolam commoditatem vtilis dominii, *Auſ. er. ad Capell Tholoſſan. deciſ. 179. verſicul. ſi vero datur inæſtimata. Ruinus conſ. 176. num. 13. volum. 1. Tiraq. de retract. conſanguin.*
3 *§. 1. gl. 7. n. 46.* Hoc etenim † vti verum admittitur, ſed declaratur non procedere, quoad portionem ſtatutariam, in ea namque portione vtile dominium tranſit in maritum, ex tacito mulieris pacto tempore contracti matrimonii præſumpto, ex eo quod dotem mulier conſtituendo pręſumendum eſt, eam ſe conformare voluiſſe cum iure municipali lucrum marito deferente. Regulariter enim contrahentes præſumuntur ſe conformare cum diſpoſitione iuris municipalis, à quo contractus recipiunt intellectum, *Ancb. conſ. 125. numer. 6. Aymo conſ. 186. num. 9. & 12. Alciat. tract. præſump regu. 3. præſumpt. 32. numer. 13. 14. & 15.* vbi multis hoc i[…]m confirmat exemplis. Quamobrem ſi per pactum id fieri poteſt, id ipſum per legem multo magis poteſt, *l. fin. & ibi not. C. de fideiuſſ. gl rub. C. de decretis decur. lib. 10.*

Qui nempe tranſitus de vxore in virum tempore dotis datæ pactus eſſe præſumitur, ſub cõditione, ſi mulier ſine filiis obierit, qua conditione purificata factus eſt locus translationi vtilis dominii de vxore in virum, cum conſenſu Eccleſiæ, eo quod tunc requiſita cum debita laudemii ſolutione, & ſalua eius prælatione, ſi malit marito pretiũ ſoluere, & emphyteuſis portionem lucratam retinere, ſecundum proumonem *d. l. fi. C. de iur. emphyt.*
4 Secundo, ad præmiſſorum confirmationem facit, quod feuda ſua natura non ſunt alienabilia in extraneos, attamen quando ex conſuetudine vel ex generali pacto alienari poſſunt in quoſcunq; extraneos, tunc redacta ſunt ad inſtar bonorum patrimonialium, & quicquid de patrimonialib. diſponitur, idem de bonis feudalibus deponi poſſe cenſetur, per allegata à Dec. *conſ. 586. numer. 4. & 5.* Quem vna cum aliis refert Rolan. à Vall. *de luc. dotu. qu. 4. num.* 21. ergo idem in emphyteuticis reſpondendum eſt, propter parificatam naturam allodialium atq; emphyteuticorum, quoad hoc, vt in extraneos per contractum alienari valeant. Quare ſi à pari procedunt, quoad facultatem alienandi, ergo à pari procedere debent, quoad lucrum dotale acquirendum in emphyteuticis, quemadmodum in allodialibus. Nam argumentum à parificatis de iure procedit, *gl in l. ſi ſocer à genero. in prin. ff. ſolut. matrim. l. ſi de eo. §. fin & ibi notatur ff. de acquir. poſ.*

Tertio accedit, quod lucri dotalis finalis ratio eſt fauor matrimonii, vt homines ad ducendas vxores facilius inducantur, *Dec. conſ. 67 Pariſ. conſ. 62. vol. 1.* At ſi mulier nulla poſſideat bona præterquã emphyteutica, proculdubio vel innupta erit, vel cum difficultate reperiet maritum, quoniam viri ſcientes ſe priuatos ſpe lucri dotalis, abſtinebunt ab eiuſmodi nuptiis. Ignorantes vero dotem in emphyteuticis conſtitutum fraudabuntur lucro dotali, mariruſque in captionem incidet, vt probatur ex allatis ab Aym. *dicto conſilio 186. numero 7. 9. & 15.* & ita vtroque caſu abſurdum reſultabit, quod euitari debet in qualibet materia, præcipue vero in ſtatutorum interpretatione, vt habetur ſupr. Quarto, ſententiam hanc audacter te[…]rũt Euerad. *in centur. locorum legal. loco a feudo ad emphyteuſim. n. 45. & plenius tractat. de lucro dotu. gloſſ. decima. num. 56.* neque in contrarium tacere videntur Ioan. Andr. *in addit. ad Specul. titul. de locat. § nunc aliqua. num. 133. poſt Roſred.* qui ad idem ibi allegatur, dicentes, quod de iure Lombardorum viro in filiis defuncto, vxori ſuperſtiti quarta debetur in bonis defuncti mariti. At vero in bonis emphyteuticis quarta illi non debetur, aũ quod reſpondeo, quod aliud eſt de iure Lombardo, aliud eſt de iure noſtro, & eſt diuerſitatis ratio, quod iure noſtro vxore ſine filiis defuncta, ſtatutarium marito debetur fauore matrimonii, & vt homines procliuiores ſint ad matrimonium contrahendum, ſpe lucri dotalis, quæ ratio fauoris matrimonii nedum ceſſat in iure Lombardorum, ſed illi prorſus aduerſatur, quoniã marit⁹, qui grauatur ad quartam vxori debendã tacite returbatur à matrimonio contrahendo propter onus qu[…]riæ vxori ſoluendæ, eo ſine [...]lus prædefuncto cunq; diuerſa, vt ratio in Lombarda ab iure noſtro diuerſa debet eſſe iuris diſpoſitio inribus vulgarib. ergo ꝙ Ioan. Andr. & Roſre. non aduerſatur, quippe qui in caſu diuerſo loquatur. Non obſtat, quod lucrum dotis, quamuis ſit alienatio legalis, intelligitur tamen ſine præiudicio alterius, & ſic decreti domini, *Rol. q. 54. n. 18.* Reſp. ꝙ hic non fit præiudicium Eccleſiæ, quæ debet à lucrũ acquirente in directã dominã recognoſci, & laudũ ipſi ſolui, vel etiã dic, quod præiudicium tertii veniens in conſequentiam actus à lege permiſſi, non eſt conſiderabile. In acquirendis enim tertio præiudicari poteſt, vt poſt dominos de Rota, & alios ibi relatos tenet Aym. *dict. conſil 186. numer. 8.* ergo inuita Eccleſia lucro huiuſmodi locus erit, dummodo vir illam recognoſcat in directam dominam. Non obſtat, ꝙ reſoluto iure datoris reſoluitur ius acceptoris, *l. lex vectigal. ff. de pig.* quoniã fauore dotis in hoc caſu non procedit, quod ſic comprobatur in bonis in dotem datis à muliere onere fideicõmiſſi grauata, ea mortua ſine filiis, atque reſoluto eius iure, non reſoluitur ius mariti acceptoris, ſed maritus retinet

tinet portionem lucri dotalis in præiudicium eorum, quorum intereſt, nempe fideicommiſſariorum etiam ad ipſorum excluſionem, Odofr. Albe. & Ang. *in l.mulier. §.cum proponeretur. per illum text. ff.ad Trebell. Bald.conſ.327.vol.4. Rum.conſ.200.vol.1. & plenius habetur ſupr. recollect.9.n.2. vbi communiu.* ergo idem in dote de bonis emphyteuticum data reſpondendum eſt, cum eadem vtroque caſu ratio vigeat. Pro ſpeciali fauore dotis emphyteutica in dotem dari poſſunt, ſicuti bona fideicommiſſo ſubiacent, ſtatutum ſuas extendit vires, itidem in emphyteuticis ſe extendere valet. Secundo, alio confirmatur exemplo, filia ſpuria, quæ dotem à patre ſibi aſſignatam viro ſuo dedit, à mortua dotem tranſmittit ad patris hæredes, quia dos alimentorum loco ſuccedit, & cum vita illius perit. Nihilominus reſoluto iure per obitũ ſpuriæ dantis, non reſoluitur ius mariti recipiẽtis, quoad lucrum dotale, quia illud præcipuum habebat, ad quod comprobandum multa adducit Aym. *prææallegato conſ.186.n.16. Roland.conſ.74.n.72.vol.1.* datoris permittitur, tam in perſona dantis, quam in perſona aliorum, ita quod ius ipſum extinguitur, vt in caſu quem ponit Io. Andr. loco præcitato, vbi inquit, quod mortuo ſine filiis emphyteuta, & ſic re ad dominum reuerſa non eſt locus pacto lucratiuo certæ partis, quia ius emphyteutæ in totum extinctum eſt. Aliud, ſi emphyteuta habet hæredem, ad quem tranſit emphyteuſis, tunc namque pacto lucratiuo locus eſt, quia in perſona emphyteutæ ius eius ſit reſolutum, non tamen in quarto & vltimo aliud facere videtur, videlicet quod dote data partim in bonis fideicommiſſi onere grauatis, partim in bonis propriis, tametſi vir lucrum ſtatutarium conſequi non poſſet in bonis fideicommiſſi onere grauatis, quod non admitũt, illud tamen integrum habebit in bonis propriis, habito reſpectu ad totam quantitatem dotis in vtriſque bonis aſſignatam, vt conſuluit Decia. *conſ. 12.n.15.* ergo idem de dote partim in bonis propriis, partim in emphyteuticis conſignata. Quocirca eam ſententiam ſequor quod detractio lucri dotalis fieri valeat, pro dimidia ex bonis propriis, quicquid in contrarium dixerit Bal. *in auth.res quæ. C.communia. C.de legat. & conſ.476. vol.4.* cuius ſententia ex præmiſſis confunditur.

SVMMARIA.

1 *In emphyteuſi maſculina agnati filia defuncti præferuntur.*

2 *Contra, quod filia defuncti ex gratia concedi poteſt.*

3 *Declaratur procedere in emphyteuſi noua, ſecus in antiqua.*

4 *Niſi Eccleſia pro ſe retinere velit.*

5 *Præmiſſa declarantur, niſi ex conſuetudine fœmina ſit habilis [illegible].*

6 *Con[illegible] Eccleſiæ ex diœceſis eiuſdem comprobatur.*

7 *Abbot [illegible] ventorum emulſa ad quem pertineat.*

QVÆSTIO CLVII.

IN emphyteuſi [illegible] ad Eccleſiam deuoluta per lineam [illegible] aguati a primo capite deſcendentes, tametſi defuncto remotiores defuncti filiam excludũt, cum enim ab initio ex pacto inter Eccleſiam & conditorem, initio emphyteuſis effecta ſit maſculina, non poteſt ad fœmininã tranſire, eo quod in eo non repræſentetur qualitas, quæ fuit cauſa primæ conceſſionis, alias ſi prælatus fœminam inueſtiret, Eccleſiæ conditionem deteriorem efficeret, & recedendo a conſueta forma fieret noua emphyteuſis, quod de iure [illegible] nõ poteſt. Etenim prælatus non poteſt de nouo concedere, niſi ſeruatis ſolemnitatibus à iure requiſitis in alienationibus rerum Eccleſiæ, *Bal. in auth ſi quas ruinas. C.de ſacroſ. Eccleſ & c ſimiliter. de l. Corad. in vſib.feud. Bart. in auth. qui rem.n. .C.eod. vbi Paul. & Iaſ. Imol. in c.ex parte n.38. de feud. & conſ.38.n.2. Calderinus conſ.17. circa fin. Soc.ſen.conſ.252.n.17. Soc iu.conſ. 9.n.7.vol.n3. Curt.tract.de feud.2.part.q.6.* vbi late regulam & fallentias ponens, & comm. vt ſupr. refe-
2 rens. In contrarium † facit, quod tradit Bal *in c.vnico*, quemadmodum feudum ad filiam pertineat, & ſequuntur ibi Præpoſ. Affl. Aluar. & alii, dum ex illo tex. notant, quod finita emphyteuſi, ſi Abbas vult refirmare filiæ & non hæredibus emphyteutæ, quod poteſt ſi vult, quamuis non compellatur,
3 & ſeq. Alex. *conſ.80.n.11.vol.1*. Declaratur † hoc verum eſſe in noua emphyteuſi, in qua tranſuerſales aguati emphyteutę ſine filiis defuncti ius non habent, & eſt liberum ad dominum reuerſa, ita vt cui velit gratiam facere poſſit, ſecus in antiqua, ex qua ius competit agnatis à primo ſtipite deſcendentibus, & in qua non habet dominus, relocare volẽs liberum arbitrium vni potius quam alteri concedere, vt eſt communis ſententia, quemadmodum referunt Aluar. & Affl. *in d.c.vnico & probat idem Aluar. in c.1.§.& quia.qui feu.dar poſſ.* Non obſtat Cald. *conſ 11.tit.de feu.* vbi inquit, quod licet forma ſubſtantialis inueſtituræ non poſſit mutari, poſſunt tamen accidentalia videlicet in his emphyteuticis quæ ſolita ſunt concedi, licet non eodem modo, nec in eam formam, concludens filiam defuncti aguatis præferri debere. Reſp. contrariam ſententiam tenuiſſe omnes ſupra relatos, & idem ipſe Cald. alterius fuit opinionis *conſ.13. eo.tit.* Rurſus reſpon. Calderini ſententiam *d.conſ.11.* procedere, vbi mutatio fieret in fauorem Eccleſiæ, at in damnum eccleſiæ forma inueſtituræ non poteſt immutari, ita declarat additio ad Alex. *d.conſ.11.volu.3.*
4 vbi pleriq; aliĩ contra Calder. citantur. Atque † ſi Eccleſia neutri relocare velit, ſed pro ſe retinere, id non iniuria Rota Bonon. ita decidit, vt refert Benint. de Ceſena *deciſ.19.per tot.* inquiens ex mente Rotæ hanc communem ſententiam eſſe, eandem probat Corſet. *in addit. ad Abb.* plenius Andr. Barb. *ibid.n.55.* & eſt de mente Rom. *conſ.22.n.5. Rui. conſ.152.per tot. vol.1.* & licet præcedenti conſ. aliud tenuiſſe videatur, magis tamen credendum eſt ei *in d.conſ.152.* vbi accurate loquitur, quã conſ. præcedenti, vbi incidẽter contrarium tenuit, & idem firmat Clar. *lib.4 ſenten.§.emphyteuſis.circa fi.* quam ſententiam æquiorem eſſe dicit, & eandem tenet Ant Gabr. *lib.3.concluſ.tit.de iure emphyt.n.14.* & adduco text. in terminis *in c.2.extr.de feud.* vbi ſi videRio

rio

ris expedire concedas. Ergo ſi Eccleſiæ non expe-
dit, relaxatio interdicitur, & hæc vtique de iure
5 procedunt. Sin autem Eccleſia † conſuetudinem
habet fœminas inueſtiendi in huiuſmodi caſibus,
tunc ſua libertate Eccleſia poterit vti, ſi fœminas
relocare malit, neq; maſculo iniuria dicitur infer-
ri, quando ex conſuetudine fœmina ad ſuccceden-
dum habilis eſt effecta, tunc ſane ea vti proximior
remotiorem maſculum excludit, per ea quæ ſupr.
ad fauorem fœminarum fuerunt adducta, & facit
*textum olim. de conſuet. vbi not. Rom. conſ. 218. n. 1. Paul. de
Caſt. conſ. 191. n. 2. vol. 2. Pariſ. conſ. 23. n. 60. vol. 1.* Liber-
6 que cenſualis † Eccleſiæ probat conſuetudinem
ſic extare, atq; bina confeſſio fuit [illegible] ad eam fir-
mandam, *Fel. in c. ad audientiam. n. 16. de præſcript. Iaſ.
in l. de quib. n. 48. ff. de legib. Balb. in tract. de præſcrip. 1. par.
5 part. prin. q. 1. n. 3. & q. fin. Roch. de Curt. tracta. de con-
ſuet. n. 290. cum plurib. ſequentibus.*

SVMMARIA.

1 *Frumenti probibita extractione non intelligitur pro vſu ſuo.*
2 *Decennalis ſolutio inducit præſumptionem allegatæ cauſæ.*
3 *Ex tempore immemorabili oritur præſumptio iuris & de iure.*
4 *Tempus cuius initii memoria non extat, habet vim priuilegii.*

QVÆSTIO CLVIII.

1 CVm invalescente penuria, [illegible] quæ per plures
annos retro[illegible] is temporibus populos huius
prouinciæ anguſtiauit afflixitq;, bannimenta ſu-
periorum emanauerint, ne frumenta de loco ad
locum amoueri poſſent, ob idq; impediretur ex-
tractio frumentorum de bonis propriis ciuium,
quæ poſſidebantur in territoriis ca[illegible]orum vici-
norum: quæſitum fuit, an frum[illegible] terris pro-
priis recollecta extrahere liceret ad vſum proprium,
dicebam, quod extractio frumenti recollecti in
terris propriis ad victum ſui ipſius, & familiæ ſuæ,
eſt de iure permiſſa, nec per ſimplicē prohibitio-
nem cenſetur interdicta, per not. per Bart. *in l. Li-
tera. §. ſed [illegible] quæ ad opus. ff. de leg. 1. quem ibi Imol. &
alii ſequuntur, & comprobat ibi Iaſ. n. 7 & ſeq. & firmat
quoq; Alex. in l. principalib. n. [illegible] & 3. vbi etiam Iaſ. limita.
4. [illegible] cert. pet. [illegible] at. in l. [illegible] re cenſoria. in verb. victus.
ff. de verb. ſignif. [illegible] tract. de p[illegible] ſte de ren. [illegible] l. conſeruand.
vbi [illegible] n. 109. & habetur in d[illegible] n. 287. part. 1. & a-
pud Anton. [illegible] dec. 15[illegible].* & eſt ratio, quia frumen-
tū debet d[illegible] vſui domini, n[illegible] intereſt pro-
hibentis, an in vno potius quam in [illegible] loco eda-
tur, vt in termini [illegible] hunc decidit conſilium
2 Pedemont. *in d. dec. 152. per tot.* Secundo † accedit,
quoad intereſt [illegible] meum longæua compoſitio an-
teceſſorum meo[illegible] cum cōmunitate Sauigna-
ni inita de ſoluend[illegible] lo anno [illegible] quinque
denariorum te[illegible] ex extractionis fructuum, de
qua licet hodie nullum appareat documentum,
ni[illegible]ominus exactorum ſingulis annis electorum
conſtat per lon[illegible] us de dicta quanti-
tate pro con[illegible] on[illegible] præd[illegible], quæ ſolutio et-
iam decennalis inducit præſumptionē allegatæ cau-
ſæ, propter quam ſolutio facta fuiſſe dicitur, ideo-
que in futurum diſponit & obligat ex cauſa alle-
gata, vt eſt tex. *in l. cum de in rem ve[illegible]o. iuncta gloſ. ff. de
vſur. & declarant ibi Bar. Bal. Ang. & Sal. & in l. ſi certis
annis. C. de pact. vbi etiam Alex. Iaſ. Dec. atq; Rinuu. Balb.
in tract. de præſcri. 3. part. princ. q. 1[illegible] n. 5. cum plurib. ſeq.*
3 Tertio, adeo potens eſt [illegible] & c[illegible] ex probatio tem-
poris immemorabilis, quod ex eo oritur præſum-
ptio iuris, & de iure, ita quod probatio in contra-
rium non admittitur, niſi quod non ſit decurſum
tempus immemorabile, *Ant. de Butr. in cap. peruenit.
col. 3. verſ. 3. caſu. de cenſ. Fel. in c. cum nobis, n. 6. verſ. ſcias
etiam. de præſcript. Bal. d. tract. de præſcript. part. 3. 2. re-
4 quiſito. 7. q. n. 19.* Quarto, tempus † cuius initii me-
moria non extat allegans, fundatam habet inten-
tionem, ita vt neq; titulum allegare n[illegible] q[illegible] probare
opus ſit, nec bonam fidem tanquam præſcriptio-
nis eſſentialia, cum hæc omnia i[illegible] ce[illegible] præ-
ſumantur, imo tempus immemorabi[illegible] vim p[illegible]
le[illegible] à principe emanati habeat, *c. ſuper quibuſdam.
§. præterea. ff. de verb. ſignif. l. 1. §. ductus a[illegible] de aqua
quoti. & æſtiu. Bar. in d. l. cum de in rem [illegible] n. 7. ff. de v-
ſuris. ponunt ſcribentes in d. l. ſi certis annis. C. de pactis.
Aym. de antiq. tempor. [illegible] part. in pri[illegible] n[illegible] & 48 [illegible] bi
per diſcurſum. & plene Balb. d. tract. [illegible] præ[illegible] part. 3.
q. 10. n. 10. cum plurib. ſequentibus.*

SVMMARIA.

1 *Ius accreſcendi inter filios & nepotes vnius in emphy-teuſim conductores, quando locum habeat.*
2 *Ius accreſcendi ex tacito pacto, quando lex ſupplet & interpretatur, locum habet.*
3 *Naturalis obligatio oritur ex tacito pacto.*
4 *Pactum nudum de iure canonico efficaciter obligat, licet ſecus ſit de iure ciuili.*
5 *Ius accreſcendi ius acceſſorium appellatur.*
6 *Conſuetudo generalis Eccleſiarum ſeruatur, ceſſante ſpeciali conſuetudine.*
7 *Liber cenſualis Eccleſia probat conſuetudinem.*

QVÆSTIO CLX.

1 ACtiones Eccleſiæ † etiam temporales in du-
bio ſunt potius imitandę, quam [illegible] n-
dæ, nihilominus admin[illegible]ratores il[illegible]us poſſunt
commoneri, ſi quando deuiant à recto iuris tra-
mite, hinc quæritur, an ſub prætextu conſuetudi-
nis Eccleſia, non admittens ius accreſcendi, iubet
filios & nepotes ab vno emphyteuſim acquirente
deſcendentes, altero eorum ſine filiis prædefun-
cto, ſuperſtitibus aliis, an inquam, in errore ver-
ſentur Eccleſiæ adminiſtratores, prætendentes
caducitatem, & ſuperſtites non admittentes, ad
cuius quæſtionis reſolutionem facit, quod inter
filios & nepotes vnius conductoris locus eſt
iuri accreſcendi. Ex tacito pacto, quod poſt mor-
2 tem † patris in perſonam filiorum & nepotum re-
petitum eſſe cenſetur, vt poſt alios tradit Alex. *in
l. ſi mihi & Titio. n. 15. de verbo. oblig. idem Alex. conſ. [illegible] 1. n.
5. vol. 5. Bald. in c. 1. §. & quia vidimus. n. 4. de his qui f[illegible]u-*
dum dare poſſunt, inquit, ius accreſcendi eſt pro-
uiſio legis, factum hominis ſupplens, vel ipſum
interpretans ex natura inueſtituræ, & tacita pro-
3 uidentia contrahentium. Ergo tacito † pacto, &

tacita prouidentia contra [illegible] Ergo ta[illegible]o pacto, & tacita prouidentia contrahentium [illegible]
3 tur † naturalis obligatio, cum Ecclesiæ administratores contrahentes peccatum mortale com[m]ittunt, vt eſt tex. *in c. iuramenti. 22. q. 5.* vbi dicit, quod peccat mortaliter contra ſimplex verbum veniẽs, quia inter ſimplicem loquelam & iuramentũ non facit Deus differentiam. Sic dicit Hoſt. *de pact. verſ. quis eſt effectus. ſub n. 6. in prin. & per alia tur. 1, de quibus ibi ſubiungens.* Tu ergo ſacerdos non facies irrita, quæ procedunt de labiis tuis, idemq; voluit ſum-
4 ma Aſtenſis, *lib. 3. de pactis. art. 5.* Et eſt ratio, † quod ex pacto nudo & ſimplici aliquis efficaciter obligatur de iure canonico, ideo qui venit cõtra ſimplex verbum, mendacium incurrit, & mortaliter peccat, allegat *c. prædicandum. 22. q. 1.* ſubdens, quod ſeruandum eſt omne pactum, ſi ſit tale, quod ſeruari poſſit ſine detrimento ſalutis æternæ, quodq; ex pacto nudo oriatur nedum naturalis obligatio, ſed etiam ciuilis & efficax, de iure canonico, tenet gl. *in d. c. iuramenti. q. 5.* idcirco qui contrauenit pacto quamuis nudo, mortaliter peccat, imo etiam ex tacito pacto, quod à lege ex aliquo pacto inducitur, quod alias pactum legis calore veſtitum dicitur, ex eo quoque oritur naturalis obligatio, ſecundum Bar. *in l. 2. in prin. in fi. verb. iuncta ibi additione. C. de pact. & magis aperte loquitur Bal. in ſuo tract. de pact.* dicens, naturalis obligatio pendet à facto, id eſt, à conſenſu, cui pacto legali ineſt naturalis obligatio, ergo ſeruandum eſt pactum per ea quæ ſu-
5 pra. Secundo, † ad improbandum irrationabilem conſuetudinem, de qua ſi [illegible] facit quod quando plures ab vno ſtipite procedunt, omnes pro vno reputantur, & habet locum ius accreſcendi, id eſt, ius acceſſorium, inquit Bald. *in d. l. ſi mihi & Titio. & in l. 1. §. in primo. n. 13. C. de cad. toll. Dec. conſ. 263. n. 2.* ex quibus infertur, quod allegata conſuetudo tanquam contra ius & non rationabilis ſeruanda non eſt, tum quia eſt nutritiua peccati, tum etiam quia
6 contra ius eſt. Tertio, reprobata † conſuetudine ſpeciali ad generalem patriæ conſuetudinem, hoc eſt, ad omnes alias Eccleſias, quæ proculdubio ius accreſcendi non denegant, recurrendum eſt. *Bar. in l. iuſiurandi. §. ſi liberti. ff. de oper. liber. Imol. in c. potuit. in finalib. verb. de locato. Alex. conſ. 1. n. 1. vol. 5. Corn. conſ. 199. n. 34. vol. 2. Barb. inter conſ. Alex. conſ. 52 n 39. vol. 4. Pariſ. conſ. 21. n. 47. vol. 1. Albert. Brun. tract. quod ſtantibus maſculis. art. 8. q. 22. n. 2.* ſubdens, quod communis eſt hæc opinio, & ſane tenenda eſt conſuetudo, quæ eſt generalis ceſſante ſpeciali. *§. cum olim. de conſuet. Rom. conſ 218. n. 1, Euerar. in centuria lo. legal. loco à contrario ſenſu,* probaturq; generalis cõſuetudo ex diæceſis Eccleſiarum ipſarum. Liber enim cen-
7 ſualis Eccleſiæ probat conſuetudinem ſic extare, *Bal. in l. fi. n. 19. C. ſine cenſu vel reliq. Fel. in c. ad audientiam. n. 16. de præſcrip.* binaq; confeſſio ſufficit ad eam firmandam. *Alex. conſ. 5. n. 11. vol. 5. & d. conſ 9. n. 6. vol. 5. Bal. tract. de præſcrip. 1. part. 5. part. princ. q. 1. n. 3. & q. fin. Iaſ. in l. de quib. n. 48. ff. de legib. Rocch. de Curte tract. de conſuet. n. 29. cum pluribus ſeqq.*

F I N I S.

REPER-

REPERTORIVM SEV INDEX EORVM, QVÆ IN HOC QVÆSTIONVM LIBRO CONTINENTVR.

A.

A Litera ſeparationem à præcedentibus facit quæſt.66. num.13.

Actio ex narratis in libello reſultans deducta cenſetur, qu.2. nu. 24. maximè ex clauſula in libello poſita ius & iuſtitiam miniſtrari, ibid.n.25. & quid operetur clauſula de ducens, ibid num. 26

Aquiliana ſtipulatio extinguit omne ius, & ſpem iuris competituri. q.3.n.23

Argumentum à contrario ſenſu ex mente contrahentium dicitur. q.4.n.8

Alias dictio ſignificat contrarium eius, quod præcedit. q.1.4. num.12.

Alius, alia, aliud, implicant caſum maiorem expreſſis. ibid. num.13.

Alias dictio diuerſimodè exponitur. ibid.n.14

Amor in filios deſcendit, quoad ordinem dilectionis non quoad effectum obligationis. n.6.q.11

Amor gratuitus facit memorem præteritorum beneficiorum propter quod ſacra ſcriptura inducit filios ad paterna beneficia recolenda. ibid.n.7.

Actor neceſſe habet allegare clandeſtinam rei poſſeſſionem. q.15.n.14 contrarium deciditur.ibi.n 15. vel clandeſtinitatem iuniorum poſſeſſionis allegare conſilium eſt non præceptum ib.n.16. clandeſtinatis vitium purgatur probato quod actor tolerauit reum poſſidere. ibid.n.17.

Aduocatus & procurator an aliquo caſu cauſam iniuſtam tueri poſſint. q.21.nu.1.

Aduocati peccant pluribus in caſibus. ibid n.2.

Aduocati boni clauſtralibus præferuntur ibid.n.3.

Aduocatorum exempla malorum. ibi.n.4.

Actori pauperi tenetur reus ſumptus iudicii & alimenta præbere, non tamen indiſtinctè, ſed cum declarationibus, de quibus infr. q.26.n.1.

Actori pauperi, qui in prima inſtantia obtinuit, reus prouidet de ſumptibus & alimentis. ibid.n.5.

Actor pauper non cauet de reſtituendis expenſis ſibi decretis & vincens eas non compenſat. ibi.n.8.

Actori pauperi prouidet iudex de aduocato & procuratore, vbi de expenſis à reo prouideri nequit. ibi.n.10.

Aduocatus tenetur pauperibus patrocinari, quando ſui non inferunt cauſis. qu.27.n.3. Quod de aduocato dicitur, idem de procuratore dicendum eſt, & de iuriſconſulto. ibid.n.4.

Appellatio non datur in cauſa excarcerationis. q.33.n.5.

Alimenta à creditore oblata non impediunt excarcerationem in foro conſcientiæ. ibid.n.6.

A ſtricta ſignificatione ad latam fit extenſio vbi ratio eſt expreſſa.q.49.n 6. Impropriam ſignificationem in ſtatutis ſequimur, ſi communis vſus loquendi illis concordat. ibi. num.7.

Alchimiæ ars non reprobatur, niſi in quibus aurum ſophiſticum componunt. q.50.n 1.

Adminiſtrator bonorum mulieris dotem pro ea promittendo, de bonis ipſius mulieris promiſiſſe cenſetur. q … n.1. Negotium ad alium pertinet, re ipſa, cura & ſollicitudine, ratihabitione & ipſo geſtu. ibid.n. 2. Inter dominum & gerentem negotia domini qui ſcit & patitur, oritur actio mandati. ibid.n.3.

Alimenta legata arbitrio boni viri debentur pluribus, de quibus hic conſideratis. q.60.n.1.

Alimenta legata debentur ex redditibus bonorum teſtatoris, nec proprietas diſtrahi debet.ibid n.2. Primo fallit, ſi legata ſint reſpectu certæ rei. ibid. n.3. Secundo fallit in donatione omnium bonorum vel maioris partis eorum. ibi.n.4. Tertio fallit quando alimenta … bentur ex promiſſione iurata. ibi n.5. Quarto fallit, quando alimenta legantur ſub nomine certæ quantitatis. ibi.n.6. Quinto fallit in alienatione neceſſaria. ibi.n.6.

Alimentorum appellatione omnia humano vſui neceſſaria comprehenduntur.ib.n.8. Etiam victus ſeruitoru, ſi perſonæ qualitas id exigit. ib.n.9.

Appellatio ad plures iudices alternatiuè interpoſita de iure ciuili vel canonico, quando teneat. quæſt.66. ſub diuerſis numeris.

Abſolutione à iuramento obtenta periurus non iuuatur. qu. 69.n.1. Limitatur pluribus modis, vt ſub diuerſis numeris habetur ibi.

Appellatio viua voce interpoſita, & poſtmodum in ſcriptis reiterata, quænam illarum teneat. q.83.n.1.

Alienatio bonorum mulieris quando non teneat, & metu conſenſiſſe dicatur. q.104. ſub diuerſ.num.

Aduentitia filii, ex quibus cauſis pater alienare poteſt. q.113. n.4. & ſequentibus.

Alienatio melioramentorum fieri poteſt inquiſito domino, retento vtili dominio. q.117.n.21.

Auus non tenetur dotare neptem ex filio diuite. qu.120.n.7. ſecus ſi filius ſit non ſoluendo. ibi.n.8.

Ab auo dos filiæ data aduentitia dicitur, non profectitia. qu. 120 n.9.

Auus qui teſtamento dotem nepti legauit, ſi poſtea pater

eam dotauit, vtramque dotem habebit. ib.n.10.
Adulterium quando committat is, qui alterius vxorem cognoſcit de iure ciuili atq; canonico. q.126.n.1.2.
de Adulterio vxor maritum non accuſat de iure canonico. ib.n.3. Sed ad tori ſeparationem agit. ib.n.4.
Adulteris pœna qua ſit de iure ciuili atque canonico. ib.n.5. & ſequentib.
in Adulterij crimine iudex Eccleſiaſticus competens eſt ad pœnam canonicam, ſecus quoad pœnam ciuilem. ib.nu.9. & ſequentib.
Adulterium eſt, ſiue ad coniugatam ſiue ad ſolutam quis accedat. q.127.n.2
Adulterij triplex eſt ſpecies. ib.n.4.
Adulter an adultera magis peccant. ib.n.3.
Argumentum à contrario ſenſu ex mente ſtatuti dicitur. ib.nu.20.
Argumentum à contrario ſenſu nō procedit ad correctionem iuris communis. ib.n.22.
Argumentum à contrario ſenſu dicitur teſtis ſtatuti. ibid. num 23.
Vel etiam ne ſtatutum reddatur ſuperfluum, procedit argumentum à contrario ſenſu. ib.n.24.
Arbitrij vel arbitramenti via cognoſcitur ex modo procedendi. q.130.n.1.
Arbitrium vel arbitramentum ab initio voluntarium eſt, poſtea neceſſarium. ib.n 6.
Arbitrator de congruo non tenetur ex actis laudare. ibid. nu.8.
Arbitrator etiam diebus feriatis in honorem Dei procedere poteſt tanquam amicabilis compoſitor. ib.n.9.
Arbitratorum inſtantia perpetuo durat. ib.n.4.
Arbitrorum inſtantia poſt triennium renouatur. ibidem num.2.
Aſcendentium appellatio in parentibus vtriuſque ſexus verificatur. q.133.n.5.
Arbitrium iudicis debet eſſe à iure regulatum in criminalibus. q.134.n.9.
Abſurdum vt euitetur à regulis iuris communis receditur. q.137.n.8.
Aditione hereditatis confunduntur actiones pro rata contra defunctum competentes. q.143.n.1.
Alimenta præteriti temporis quando vidua recuperare poſſit. q.153 n.8.
Alimenta an debeantur vxori, quæ aufugit à marito. ibid. num.9.
Arbor vi ventorum euulſa an ad emphyteutam vel ad proprietarium pertineat. q 155.n.3.

B.

Blaſphemans Deum & maledicens æque puniuntur ſtatuto blaſphematorem puniente. q.250.n.1.
Blaſphemans calore iracundiæ ſolum Deum habet vltorem, & a pœna temporali excuſatur. ib.n.2.
Blaſphemia in delicto non punitur, niſi vt ſupra, ſecus tamen in delictis calore iracundiæ perpetratis. ib.n.3.
Blaſphemia vno tempore reiterata, vel ex interuallo continuato furore, vnicum crimen eſſe dicitur. ib.n.4.
Blaſphemia in delicto non tenetur accuſator inſcribere. ib.n.5.
Blaſphemiæ crimen probant teſtes infames cum tormentis. ibid.num.6.
Blaſphemandi conſuetudo non dicitur, niſi poſt tres vices quis blaſphemare ſit conuictus. ib.n.7.
Blaſphemia maius peccatum eſt, quam homicidium, periurium atque furtum. q.51.n.1.
Blaſphemia eſt magna cauſa mundi tribulationum ibid.numer.2.
Blaſphemiæ pœna hic deſcribitur. ib.n.3.
Blaſphemans calore iracundiæ quando excuſatur. ibidem num.4.
Blaſphemans ex conſuetudine nullo caſu excuſatur. ibidem num.5. Miracula in blaſphemantes. ib.n.6.
Bona alienari prohibita non veniunt in fideicommiſſo vniuerſali. q.65.n.7.
Banniti ob publicam vtilitatem poſſunt offendi. q.:eſt.96. num.1.
Bannitum occidens ad bonum publicum licite facit. ibidem num.4.
Bannitum qui auctoritate principis interficit, non peccat. ib.n.5. Dummodo zelo iuſtitiæ, & non ad vindictam faciat. ib.n.6.
Banniti occiſor propter ſpem talea conſequendæ quando peccat, vel non. ib.n.10.
Bona emphyteutica poſſunt inæſtimata in dotem aſſignari abſque conſenſu directi domini. q 105.n.5. Neque in reſtitutione exigitur domini conſenſus. ib.n.6.
Bona emphyteutica quando alia non extant, in quibus dos conſtitui poſſit, ad ipſum fieri poteſt. ib.n.7.
Bona emphyteutica in ſolutum capit creditor, quando alia non extant. ib.n.8.
Bona fideicommiſſo ſubiecta alienari permittitur in cauſam dotis, quando alia non extant. ib.n 9.
Bona emphyteutica ſine conſenſu domini poſſunt obligari. ib.n.10.
Bonis emphyteuticis conſignatis pro reſtitutione dotis vtilis dominij commoditas transfertur. ib.n.11.

C.

Cauſa vſurarum vt ſpiritualis ad forum Eccleſiaſticum ſpectat. q.2.n.1. Siue in iure, ſiue in facto vſurarum quæſtio conſiſtat. ib.n.2.
Contractus ex facie inſtrumenti iudicatur. quæſtion.2.numer.6.
Cardinali non creditur, niſi literas commiſſionis oſtendat. q.2.n.7.
Conſtitutio antiqui iuris declaratoria trahitur ad præterita. q.2 n.11.
Contractus reſcinditur actione de dolo, quando interuenit dolus vnius & alterius ignorantia. ib.n.12.
Cardinali creditur de mandato Papæ, quando Cardinalis eſt in curia, vel non remotus ab eo. ib.n.34.
Cardinali mandatum Papæ affirmanti creditur, ſi publice exerceat actus mandatum Papæ requirentes. ibidem numer.35.
Contractus vſurarius probatur, vt hic habetur. ibidem numer.44.
Clauſulæ generales veniunt acceſſoriæ, nec principalem contractum alterant. q.3.n.5.
Clauſulæ generales reſtringuntur ad naturam contractus. ib.n.6.
Clauſulæ de ſtylo notariorum appoſitæ nihil operantur. ibid. num.8.

Clauſula valde prægnantes ius conditionale remittunt. ibid. num. 18.

Clauſulæ generales non reſtringuntur ad naturam contractus. quando ſalua ratione recti ſermonis reſtringi nequeunt. ib.n.29.

Clauſula executiuæ ſi non alterant principalem cõtractum, declarant tamen mentem contrahentium. ib.n.30.

Clauſula generalis in fine poſita reſtringitur ad præcedentia. q. 4.n.10. Etiamſi cum ſigno vniuerſali proferantur. ib.n.11.

Calculus indictionis quo ordine fiat, hic ponitur. quaſt. 6. num. 8.

Contractus tempus attenditur, vt is vtilis vel damnoſus indicetur. q.8.n.4.

Conceſſio in emphyteuſim iure procedit, quando fit diminuta ſolita penſionis ſexta parte. ibidem numer 10. Dummodo præcedat legitima ſic contrahendi cauſa. ibid.n.11. quod de conſuetudine non ſeruatur ſecundum aliquos. ib. n.12. de cauſa cognitione fieri debet ſcriptura ſeparata ab eo quod alienatur. ib.n.6.

Contractus cum Eccleſia ſine ſolennitatibus incurrit pœnas vt hic. qu.9. nu.1. Secus in foro conſcientiæ quando ceſſat fraus.

Conſuetudo Eccleſiæ non poteſt alterari. q.13.n 2.

Conſuetudo Eccleſiæ probatur ex diœceſis eiuſdem. ibidem num. 4.

Conceſſio bina probat conſuetudinem. ib.n.5.

Conſuetudo Eccleſiæ ſuperioris attenditur in Eccleſia inferiori. ib.n.6.

Conſuetudine Eccleſiæ ſuperioris probata transfertur in aduerſarium onus probandi particularem conſuetudinem. ib.n.7.

Conſuetudine diuerſa exiſtente nulla earum ſeruanda eſt. ib.n.9.

Contrahentibus licet ſe inuicem decipere intra dimidiam iuſti pretii, quod declaratur vt inſr. ib.n.8.

Contractus ſimulatus ſeu pignoratitius probatur ex d... bus tantum, pacto ſcil. de retrouendendo, & modicitate pretii, abſque conſuetudine fœneran... ſecundum communiores ſententias. q.37.n.1. Rete... opinione quod tria requirantur, de quibus ſupra limitatur non procedere, quãdo pretii modicitas eſſet exceſſiua, quia duo tantum, vt ſup. ſufficiunt. ib.n.2. Limitatur non procedere, quando alia coniectura concurrunt, quia etiam tunc duo ſufficiunt. ib.n.3.

Communis vſus loquẽdi in ſtatutorum interpretatione præualet propria verborum ſignificationi. q.38.n.1.

Communis vſus loquendi etiam imperitorum in ſtatutis interpretandis attenditur. ib. n.2. Statutorum duplex eſt intellectus, literalis atque ciuilis. q.39.

Conſtitutum prodigi poſſeſſionem non transfert. quaſt. 40. num. 5.

Conſtitutum tutoris, curatoris, prælati poſſeſſionem transfert. ib.n.6.

Capitulum reintegrandæ tertia q. prima non prouidet malæ fidei poſſeſſori. ib.n.7.

Compendioſa ſubſtitutio filio impuberi facta matrem excludit, ſecundum magis communem. q.43 n.1.

Contrarium multi tenuerũt, præſertim antiquiores, ſecundum aliam magis communem. ib.n.2. Vbi de æquitate, vel de iure, & de facto iudicandum eſt, bonum eſſet litem componere. ib.n.3.

Clauſula codicillari teſtamẽto poſita ſubſtitutus directè ſuccedere poteſt, & matrem excludere. ib.n.4.

Calore iracundiæ blaſphemans ſolum Deum habet vltorem, & à pœna temporali excuſatur. q.50.n.2.

Calore iracundiæ delinquens punitur, mitius tamen ſecus in delicto blaſphemiæ, quod non punitur. ib.n.3.

Conſuetudo blaſphemandi non dicitur, niſi poſt tres vices quis blaſphemare ſit conuictus. ib.n.2.

Conditio generalis non nubendi non tenet, ſpecialis vero tenet. q.55.n.2. Niſi in fraudem matrimonii prohibeatur, ne nubat tali tempore, loco, vel perſonæ. ibidem numer.3.

Conditio non nubendi in vidua ſimpliciter tenet. ibid. n.4. Pœna quæ conſiſtit in lucro perdendo non impedit libertatem matrimonii. ib.n.5.

Conditio non nubendi etiam de iure diuino in virgine reiicitur. ib.n.2.

Coitus vxorius quando non ſit, vel ſit peccatum. ibidem numer.5.

Conditio non nubendi de iure diuino etiam in vidua reprobatur. ib.n.6.

Conſilii ſeu mandati de occidendo indicium oritur ex tribus, de quibus hic copulatiue concurrentibus. q.57.n.1.

Contumacia facit indicium ad torturam. ib.n.14. Primo limitatur procedere ſecundum qualitatem perſonæ & ... & circunſtantias. ib.n.15. Secundo limitatur non procedere, quando per contrarias probationes tollitur effectus contumaciæ. ib.n.16. Tertio limitatur non procedere in eo, qui non rite fuit in contumacia condemnatus. ibi. numer. 17. Quarto limitatur non procedere in ficto contumace. ib.n.18.

Contractus ad ſenſum ſapientis extendendus, enim ſic natura. q.61.n.2.

Contractus in ſcriptis quando celebrari dicatur. q.76.n.1. In contractibus noſtri temporis ſcriptura ſit ad memoriam. ib.n.5.

Clauſula ex certa ſcientia non operatur, niſi in iis, quorum certam ſcientiam princeps habuit. q.85.n 21.

Confeſſio extraiudicialis indicium ad torturam non facit. q. 90 n.1.

Confeſſio extraiudicialis in iudicio non perſeuerata non facit indicium ad torturam. ib.n.5.

Confeſſio extraiudicialis coram incompetenti iudice reuocata non facit indicium. ib n 6.

Confeſſio indiſcreta reo non nocet, & non præiudicat. ibid. num.10.

Confeſſio de ſociis in caſibus à iure permiſſis facit indicium, quando extant præſumptiones contra nominatos. ib. n. 14

Confeſſio extraiudicialis abſente parte emiſſa confitenti non præiudicat. q.93.n.1. fallit in trib. caſib. de quib. hic. ib.n.2.

Cõfeſſio extraiudicialis ꝓbatur per teſtes ſingulares, quando ſunt notabiles & fidedigni. ib.n.3.

Confeſſio debiti poſt oblatum libellum conteſtationem litis operatur. q.94.n.1. Et tunc in expenſis non condemnatur ib. nu.2. Neq; ſententia diffinitiua fertur. ib.n.3. Sed fit præceptum de ſoluendo cum termino 10. dierum. ib.n.4. Ante oblatum libellum neque diffinitiua, neque interlocutoria vim diffinitiuæ habens fertur. ib.n.5. Niſi iudex ſtatuat reo terminum ad dicendum cauſam, quare confeſſio exequi non debeat. ib.n.6.

Carcerato de carceribus fugiente quis teneatur. q.95.n.8. *& ſequentibus.*

Confeſsio recepta dotis conſtante matrimonio emiſſa quando præiudicat marito vel creditoribus, & tertiis bonorum mariti poſſeſſorib. & quãdo nõ præiudicat. q.8.n.1.per to. Quæ ſunt præſumptiones & indicia vera innumerationis dotis. ib.n.11.& ſeqq.

Confeſsio meritorum in genere facta quando merita concludenter probant, vel non. q.108.n.1.& ſeqq.

Contractus in teſtamento fieri poteſt. q.110.n.1. Præſentia partis in teſtamento arguit donationem magis quam legatum. ib.n.3.

Confeſsio debiti in teſtamento probat debitum marito ſtipulante, vel parte præſente. q.110.n 6. Imo etiam abſente parte obligat de æquitate canonica. ib.n 7.

Cenſus contractus quod ſit licitus etiam ante bullam Pii V. multorum probatur auctoritatibus. q.111.per tot.

Confeſsioni paternæ in teſtamento ad fauorem filii facta quando ſtetur. q.113.n.8.

Clauſula de non veniendo contra in verbis executiuis contractus non alterat principalem diſpoſitionem. q.116.n.13.

Conditionem ſi ſine filiis deceſſerit neptis ex filio, an faciat deficere, & patruũ excludat q 119.per tot.ſub diuer. nu.

Conſignatio bonorum fideicommiſſo ſubiectorum nomine facta, non tenet in exceſſu congruæ dotis q.124.n.2.

Contractus minoris nullus redditur ob ſolemnitates iuris omiſſas. q.117.n.1.

Contractus minoris nullus ratificatur ſilentio quinquennii, poſt perfectam ætatem. ib.n.4. Et valet vbi nouus contractus. ib.n.5. Quinquennium currit etiam contra heredem minoris. ib.n.7. A die ſcientiæ etſi curreret inſtitutio concederetur. ib.n.8.& ſeqq. Scientia præſumitur ex plurib. ib.n.12.

Contractus minoris nullus eidem vtilis non reprobatur. ibid. num.7.

Contractus Eccleſiæ nullus ſi ei vtilis ſit ſuſtinetur. ibid. numer.18.

Confeſsio extraiudicialis abſente parte quando pbat de iure ciuili vel canonico. q.132.n.5.& ſeqq.

Confeſsio in tormentis non præcedentibus inditiis, eſt ipſo iure nulla. q.134.n.1.

Confeſsio metu tormentorum emanata confitenti non præiudicat. ib n.2.

Contumax dicitur, qui rite citatus eſt, & non comparet. ib. num.3.

Citatus delegatus tenorem commiſsionis tranſmittere debet. ib.n.4.

Compenſatio ceſſat, quando creditor inſtituitur heres in omnibus bonis. ib.n.5.

Comparatio literarum plene probat, quando de ſcriptura publica eſt quæſtio. q.137.n.5.

Conſuetudo ſcripturam inualidam validam reddit. ibidem num 6.

Conſuetudo notariorum probatur per inſpectionem plurium inſtrumentorum. ib.n.7.

Compenſatio præſumitur, quando neceſſarium eſt teſtatoris debitum. q.143.n.5. Et quando teſtator iuſsit heredem nihil vltra petere poſſe. ib.n.6.

Condictio ex leg. fin.C.de edict.diui Adrian.datur heredi ex teſtamento tantum ſuccedenti. q.144.n.2. Et primo heredi & etiam vlteriori. ib.n.3. Atque etiam heredi ab inteſtato ſuccedenti heredi ſcripto. ib.n.4.

Cohabitatio breuis poſt pubertatem non perficit matrimonium, ſi puella habuit animum fugiendi. q.146.n.2.3.

Coitus vxoris ad ſanitatem non excuſat à veniali. q.147. nu.12.

Commiſcens vxori tempore menſtrui quãdo mortaliter peccat. ib.n.13.

Et quando poſt partum ante purgationem. ib.n.14.

Caſum rei perditæ quis pbare teneatur, an dominus rei, vel qui rem detinebat. q.155.n.1.

Caſus quomodo probetur, remiſsiue hic habetur. ib n.2.

D.

Diuiſio bonorũ emphyteuticorũ quando tollat ius accreſcendi, vel non. q.3.per tot.

Diuiſio cum promiſsione de aliquid in perpetuum non petendo tollit ius accreſcendi. q.3.n.14.

in Diuiſione ſi poteſtas alienandi inuicem data ſit ſecuta alienatione, alter eorum illam reuocare non valet q.3.nu. 24.

Tametſi alter eorum ſine filiis moriatur. ibi. nu.25.& conſenſus fratris tacitus idem operatur. ib.n.26.

Dos legatum atque donatio ſpurii non excedat rationabilem alimentorum quantitatem. q.10 n.7.

Dominium Eccleſiæ non probatur ſolo in emphyteuſim inſtrumento. q.12.n.1.

Dominium Eccleſiæ probatur adminiculis quoad iuuantib. ib.n.2.

Dominium Eccleſiæ probatur libro cenſuali. ibidem numero 4.

Diuiſio præſumitur bona communia decennio pro diuiſo poſſidendo. q.16.nu.1 idque procedit, quando partes ſunt æquales. ib n.2 Inæqualitas immoderata excludit præſumptam diuiſionem, ſecus ſi inæqualitas ſit in modico. ibid. num 3.

Diuiſio à teſtatore inter heredes facta quid operetur. ibid. num 5.

Diuiſio etiam iurata cum promiſsione de non veniendo contra retractatur, ſi in ea ſit erratum. ib n.7.

in Diuiſione lucrorum ex bonis communibus factorum dimidia pars aſsignatur capitali, & alia dimidia operantibus. ib.n.19.

Domino declarante rem in commiſſum incidiſſe amplius mora purgari non poteſt. q.23.n 3.

Declaratoria voluntatis domini expreſſe & tacite fieri poteſt. ib.n.4.

Declaratoria directi domini fieri poteſt nõ citata parte tam ob canonem non ſolutum, quam ob alienationem irrequiſita Eccleſia factam. ib.n.5.

Debitor fugitiuus carceratus relaxari debet dato fideiuſſore de iudicio ſiſti tantum non etiam de iudicatum ſoluendo. q.32.n.1.

Debitor, qui in dolo vel lata culpa verſatus eſt, poteſt etiam in foro conſcientiæ carcerari. q 33.n 1.

Secus ſi culpa leuis vel leuiſsima concurrit. ibidem numer.2.

Debitor carceratus poſt condignam carcerationem non poteſt citra peccatum in carceribus detineri. ibidem numer.3.

Tempus condignæ carcerationis iudici eſt arbitrarium. ib. num.4.

Debitoris ceſsio bonorum quando bona non extant in foro conſcientiæ, non admittitur. ib.n.9.

Decennalis ſolutio facit præſumi veritatem allegatæ cauſæ,

ita

ita vt in poſterum ad ſoluendum cogi poßit, qui decennio antea ſoluit. q.34.n.3.
Niſi probentur ſolutiones factæ non animo obligationem inducendi. ib.n.4.
Dolus dans cauſam contractui quando annullat illum. q.62. *ſub diuerſ.num.*
Donatio, promißio de donando, & pactum nudum donationis differunt. q.70.n.1.
Donatio ob cauſam ſeu ex cauſa eſt obligatoria. ibidem numer.3.
Donatio contemplatione matrimonii non dicitur donatio propter nuptias. ib.n.5.
Dos filiæ quæ ſit minor legitima non dicitur congrua. q.73. n.1. *alias dicitur congrua.* ib.n.2.
Dos congrua ad bona tempore mortis paterna refertur ibid. nn.3.
Dotis congruentia conſideratur ſecundum tempus dotationis. ib.n.6.
Dolus conſenſum excludit. q.63.n.7. *Et quid ſi incidit in contractum, vel re ipſa doloſus eſt.* ib.n.4.
Donatarius donatorem inopem factum quando alere teneatur. q.80.n.1.& ſeqq.
Denuntiatio venditori fieri neceſſe non eſt, quando venditor cum iuramento defenſionem promiſit. q.81.n.3.
Denunciatio in qua parte iudicii fieri debeat. ibidem numero 4.
Diuiſio inter fratres ſortis iudicio fieri debet. qu.105.numero 1.
Donatio quamuis iurata filiorum natiuitate reuocatur. qu. 106.n.6.
Donatio quando ob merita vel ſimplex eſſe dicatur. ibidem nu.7.& 8. *In probandis meritis coniectura admittuntur.* ib.n.10.
Donatio præſumitur, quando merita præcedunt. quæſt. 110. num.8.
Donatio coniecturis quoq; probatur. ib.n.9.
Debitor qui facti compos debitum confitetur cum iuramento, non allegat errorem calculi. q.114.n.4.
Dictio quia, cauſam finalem notat. q.115.n.5.
Dictio pro, cauſam finalem oſtendit. ib.n.7.
Donatio cauſa mortis quando reuocatur. quæſt.118.nu.1.& ſeqq.
Donatio, quæ non poteſt valere inter viuos, valet cauſa mortis. ib.n.11.
Donatio cum quinque teſtibus præſumitur cauſa mortis. ib. num.12.
Dotare filiam tenetur pater, quamuis diuitem. qu.120.numer.1.
Dos filiæ debetur, etſi habeat bona propria, quorum vſusfructus patri non quæritur. ib.n.3.
Dos promiſſa filiæ debetur, quamuis pater non ſit idoneus reſpectu numeri filiorum. ib.n.4.
Dotem pater promittens tam de bonis propriis, quam de bonis maternis, de ſuo in totum tenetur. ib.n.6.
Dotis cauſa bona alienari prohibita poßunt alienari, quando alia non extant. ib.n.13.
Dos congrua quæ dicatur. q.124.n.5.
Circumſtantiæ, ex quibus dos congrua dicatur, ibi enumerantur, & arbitrio boni viri determinantur. ibidem num.13.
Dolus ex quibus præſumatur, vel non. quæſt.128.num.8.& ſequentibus.
Dolus præſumptus & verus non æquiparantur, vt iuramentum elidatur. ib n.15.
Dolus verus ex quibus præſumatur. ib.n.16.
Dolus ex propoſito, & dolus re ipſa æquiparantur. ibidem num.18.
Donatio inter coniuges requirit traditionem. quæſt.129.numer.3.
Donationem inter coniuges confirmat poſſeßio ſine vitio. ib. num.4.
Donatio in dubio non præſumitur. ib.n.9.
Donatio inter coniuges de facili præſumitur. ibidem numero 10.
Donatio verbo dono fit, vel alio æquipollenti. ibidem numero 11.
Donatio vſusfructus inter coniuges admittitur. ibidem numer.12.
Dupli ſtipulatio committitur in caſibus hic expreßis. q.131. num.4.
Dupli pœna promiſſa debetur, etiã vltra ſtipulatoris intereſſe. ib.n.14.
Dupli ſtipulatio an ad pretium conuentum, vel ad commune referatur. ib.n.17.& ſeqq.
Dictio in aliquo verificatur in pluribus. quæſtion. 133. numer.6.
Debitor creditorem heredem inſtituens non præſumitur animo compenſandi id facere. q.136.n.3.
Et hoc quando debitum eſt voluntarium, ſecus ſi neceſſarium eſt. ib.n.4.
Dos in bonis ſtabilibus inæſtimatis conſiſtens ſoluto matr. cedit ad mulierem abſque traditione. q 138.n.7.
Dotalium bonorum fructus ſoluto matrimonio diuiduntur pro rata temporis. ib.n.8.
Debitum neceſſarium dicitur, quod à lege inducitur abſque facto hominis. q.143.n.27.
Directum Eccleſiæ dominium quomodo probetur. qu.144. nu.18.
Dominium probandi modus remißiue ponitur. ibidem numer.17.
Donata nurui à ſocero poſt eius obitum filius fratribus ſuis conferre tenetur. q.145.n.6.
Donatio non præſumitur. q.148.n.8.
Donatio vt præſumatur, tria requiruntur. ib.n.9.
Dos & dotis augmentum à pari procedunt. ib.n.10.
Dote conſtituta partim in allodialibus, partim in emphyteuticis, quatenus lucrum dotale deducatur. q.156.n.9.

E.

Æquitas à Deo animæ rationali infunditur. quæſtion.1.numer.1.
Æquitas deſcribitur. ib n.9.
Errore ſolutum repeti poteſt. q.2.n.14.
Editio iure actionis obtinetur ab iis, qui rationes conficere tenentur. q.2.n.23.
Editio ab vſurario facienda procedit etiam in Iudæo. ibidem nu.27.
Exceptio realis iuuat ſingularem ſucceſſorem, atque etiam perſonalis, ceßis ſibi à principali actionibus. quæſt.3.numer.22.
Extenſio fit ad omnes caſus, qui ſub ratione expreßa continentur. q.4.n.7.
Exigentes à ſubditis indebita ſeruitia tenentur ad reſtitutionem. q.7.n.3.

S 4 in Em-

In Emphyteuſim locatio dicitur eſſe alienatio qu.8.n.1. quæ ex cauſa neceßitatis, vel euidentis vtilitatis ſuſtinetur, non alias. ib n.2.
Eccleſiæ vtilitas alias quam per confeßionem prælati atque capituli apparere debet. ib n.3.
Eccleſiæ res ſterilis in emphyteuſim concedi poteſt abſque ſolennitatibus de iure requiſitis. qu.8.n.6. quod procedit in rebus parui valoris, vel in bonis exiſtentibus in partib. remotis ab Eccleſia res parui vel magni valoris arbitrio iudicis æſtimatur. ib.n.9.
Emphyteuta cogitur rem emphyteuticam deſignare. qu.12. num.6.
Eccleſia qualiter agere debeat, hic remißiue ponitur. ibidem num.7.
Eccleſia vnita aſſumit naturam eius cui vnitur. quæſt.13. num.8.
Empta communi nomine communia fiunt, in dubio tamen de pecunia ementis acquiſita præſumuntur. q.22.n.17. Niſi acquirens aliunde veriſimiliter acquiſiuiſſe non potuiſſet. ib.n 8.
Emphyteuta citatus qui ſtatim ſoluit, moram purgaſſe dicitur ſecundum Innocentii ſententiam. q 24.n.1 Qui abſque requiſitione iudiciali, vel extraiudiciali ſoluit, moram purgauit ſecundum Hoſt. ſententiam. ib.n.2. De æquitate canonica ſubueniendum eſt pauperi bono & malo. q.33. num. 7. Æquitas rigori præfertur in foro poli. ibidem num.8.
Eleemoſyna Eccleſiæ antiquitus dari conſueta, denegari non debet, alioquin iudicis officium implorari poteſt. qu.34. num.5.
Eleemoſyna de neceſſariis ad decentiam ſtatus ſui danda eſt, de conſilio: extremè pauperi danda eſt de præcepto q.35. n.1. Neceßarii terminus non conſiſtit in indiuiſibili. ib.n.2. Status ſui decentia quando minuitur. ib.n.3.
Eleemoſyna de ſuperfluo ad victum & ad decentiam ſtatus ſui danda eſt de præcepto. ib.num.4. Superfluum non eſt diuitis, ſed pauperum, quoad vſum. ib.n.5. Superfluum quantum ſit, non poteſt ratione determinari. ib n.6.
Eleemoſyna quando ſit pro peccatis ſatisfactoria. ibidem numer.7.
Emptio iuſto pretio cum pacto de retrouendendo licitus eſt contractus. qu. 36.n.1. Niſi emptor deprauatam habeat intentionem. ib.n.2. Lucrum principaliter ſperatum vſurarium eſt. ib.n.3. Spes in contractu mutui quando non damnatur. ib.n.4.
Exceptiones petitorium concernentes, vbi in poſſeßorio non admittuntur, ſi peruenerint oppoſitæ datique articuli appellari neceſſe eſt, alias tenet in poſſeſſorio proceſſus. q. 40.n.17.
Extenſio à ſtricta ſignificatione ad latam fit, vbi ratio eſt expreſſa. q.49.n.6.
Emptor quando de euictione agit nondum lata contra eum ſententia. q.78.n.1.
Emptor non agit actione ex ſtipulatu ad duplum, niſi facta executione. ib.n.5.
Emptor condemnatus quibus caſibus teneatur appellare, vel non. ib.n.7.
Emptor litem ſibi motam venditori denuntiare non tenetur, quando omnino res fuiſſet euicta. q 81.n.1.
Ædificare quilibet poteſt in ſuo, niſi ædificet, vt vicino noceat. q.82.n.1. & ſeqq.
Exceptio non numeratæ dotis non admittitur, quando præceßit promißio dotis. q.93.n.5. Et quando concurrunt indicia actualis numerationis. ib.n.7.
Eccleſia pœnam ſanguinis non irrogat. q.96.n 8. Gladium Eccleſia materialem quando non habeat. ib.n.9.
Eccleſia aduerſus præſcriptionem contra eam decurſam, an, & quando de iure reſtituatur. quæſt. 102. numer. 1. & ſeqq.
Emphyteutica quibus in dotem conſignari poſſunt. qu. 105. per tot.
Exceptio declinatoria iuriſdictionis per proceſſum ad vlteriora rejecta cenſetur. q.106.n.1. Dummodo iudex ſuper exceptione cognouerit. ib.n.2. Ordinarius tantum exceptionem reiicere dicitur, ſecus in delegato. ib.n.3.
Error calculi non allegatur, quando factis computis debitum confitetur cum iuramento. q.114.n 4.
Erroris debiti reuocatio non tranſit ad heredem. ib n 5.
Exceptio petitorii incontinenti probanda admittitur in interdicto quorum bonorum. q.129.n.14. Probatio quando incontinenti fieri poſſe dicatur, relinquitur arbitrio iudicis. ib.n.16.
Emptoris condemnatio requiritur, vt de euictione agat ad duplum. q.131.n.1
Emptor pro re euicta agit ad pretium ſecundum tempus euictionis. ib.n.2.
Excipiens non confitetur intentionem aduerſarii q.132 n 1.
Æſtimatio rei dotalis fit, vt appareat melioratio vel deterioratio. q.138 n.1.
Æſtimatio in dubio facit emptionem. ib.n.2. Niſi coniecturata mens contrahentium aliud ſuadeat. ib.n.3. Vel niſi æſtimatio ſit iniuſta. ib.n.4. Etiam intra dimidiam iuſti pretii. ib.n.5.
Æſtimationis multiplex effectus. ib.n.6.
Emptor rei furtiuæ emens nomine domini quando conſulte emit. q 141.per tot.
Emptor ignorans rem alienam eſſe furtum non committit. q.142 n.1.
Emptor dubius an res furtiua ſit excuſatur. q.142.n 2.
Emptor facta diligentia in perquirendo, an res furtiua ſit, magis excuſatur. ib.n .
Emptor dubius exiſtens ſi emit vt domino rem teneat, excuſatur. n.4. Multo magis ſi præmiſit proteſtationem de qua ſupr. proxime. ib.n.5.
Edictum diui Adrian. admittitur contra titulo poßidentem. q.144.
Expenſæ neceßariæ à mala fidei poſſeſſore factæ reſtituuntur. q.149.n.6.
Expenſas vtiles quando poßeſſor bonæ fidei retentione vtatur. ib.n.7.
Emphyteuſi maſculina deuoluta an agnati filiæ defuncti præferantur. q.157.n.1. quod filia defuncti ex gratia concedi poßit ib.n.2. Idque in emphyteuſi noua procedit, ſecus in antiqua. ib.n.3. Niſi Eccleſia pro ſe retinere velit. ib.n.4. Vel niſi ex conſuetudine Eccleſia fœmina ſit habilis effecta. ib.n.5. idq; apparet ex diœceſi Eccleſia. ib.n.6

F.

Fortuiti caſus alii facto naturæ, alii facto hominis eueniunt. q.4.n.4.
Fraudans iniuſtam gabellam non peccat. quæſtion. 7. numer.4.
Filii parentibus quando ad alimenta teneantur. quæſt. 21. num.5.

Fi-

Filia vnius ex fratribus de communi an dotari valeat remiſſiue. q.21.n.26.

Fama iunctis aliis adminiculis probant vſurarium eſſe. q.35. num.8.

Fama à fidedignis originem habuiſſe debet. quæſtion.57.numer.6.

Fama ex actu delictum præcedente, vel ſequente procedens, ex quo oritur præſumptio, facit indicium ad torturam, ſi cauſa ſuſpicionis ſint rationabiles & vrgentes. ib. num.7.

Fama probari debet per duos teſtes, dicentes ſe audiuiſſe hoc à maiori parte populi. ib.n.8.

Fuga ante accuſationem, vel inquiſitionem facit indicium ad torturam, poſt vero non facit. ib.n.9.

Fuga ante proceſſum facit indicium, niſi rationabili cauſa poßit excuſari. ib.n.10.

Fuga ante proceſſum facit indicium, niſi comminata fuiſſet accuſatio, vel inquiſitio, vel niſi eſſet ſuſpicio, ne accuſaretur, vel inquireretur. ib.n.11.

Fideiuſſor pro euictione quando dari debeat. quæſt.61. nu.5. & 6.

Filii in conditione poſiti quando dicantur ex teſtamento vocati, vel eis reſeruatum ſit ius legitimæ ſucceßionis, idque ex coniecturis colligitur, quæ plures ſunt. q.64.per tot.

Filius qui à patre recedit, quando poteſt dotes ſuæ vxoris ſibi reſtitui obtinere. q.74.n.1. *Pater cuius culpa filius ab eo recedit, commodo priuatur vſusfructus aduẽtitiorum.* ib.n.5. *Pater qui ob illius ſæuitiam cogitur filium emancipare, priuatur præmio emancipationis.* ib.n.7. *Cauſa ex quibus filius à patre, & pater à filio ſeorſum habitare poßit.* ib.n.8.

Filii qui parentibus obediunt vel non, quæ bona & quæ mala ſequantur. q.75.n.1.

Filiorum erga parentes officium. ib.n.2.

Fœmina ſemel excluſa perpetuo remanet excluſa. quæſt.77. num.2.

à Feudo ad emphyteuſim valet argumentum. ib.n.3.

Fœmina excluſa à ſucceßione patris conditionaliter non excluditur a ſucceßione fratris. ib.n.6

Fœmina in defectu maſculorum quando ad emphyteuſim admittitur. ib.n.7.

Fructus pendentes quando dicantur, & tempore retrouenditionis fundi reſtituuntur, vel retinentur. q.100.ſub diuerſ.num.

Fructus qui dicantur maturi vel immaturi. ibid.

Frumentum in herba, vel in ſpica vacua, quando emere abſque peccato liceat. ib.n.14.

Frater communia bona adminiſtrans præſumitur dotes alterius in communes vſus extendiſſe. q.105.n.2.

Forũ reus ſortitur in loco vbi res ſunt de quibus controuertitur. qu.106.n.4. *Atque etiam in loco, in quo contractus celebratus eſt.* ib.n.5.

Forum ſortitur reus ratione iuramenti ibi præſtiti. n.7.

Filiusfamilias induſtrioſus præſumitur ſuo labore ſuperlucratus. q.113.n.9.

Fideiuſſor dicitur habere mandatum de ſoluendo, & litigare non tenetur. q.114.n.10.

Filius quoad ſpiritualia nõ eſt in poteſtate patris. q.115.n.18.

Filia commode nubere nõ volens, totum fideicommiſſum pro dote tradere poteſt. q.124.n.3.

Fructus tempore teſtatoris extantes quando fideicommiſſario debentur. q.125.per tot.

Fructus ſolo ſeparati ad heredem pertinent. ib.n.5.

Fructus medio tempore percepti imputantur in Trebellianicam ab herede extraneo. ib.n.6.

Fructus naturales ante lit. conteſt. bona fide conſumptos pretium reſtituit poſſeſſor, ſi extant, ipſi reſtituuntur. ib.n.9

Fructus induſtriales ante lit. conteſt. cõſumptos poßeſſor non reſtituit, ſi extant, officio iudicis debentur. ib n 10.

Fructus poſt lit. conteſt. percepti reſtituuntur, & ſi conſumpti ſint, redditur illorum pretium. ib.n 11.

Forma à ſtatuto tradita eſt ſubſtantialis, & ad vnguem ſeruanda. q.128 n.2.3.

Fœmina dotata à ſucceßione per ſtatutum excluſa intelligitur à ſucceßione dotantis tantum. q.134.n.2.

Fœminas ſtatutum excludens propter maſculos dicitur odioſum. ib.n.3.

Fœminas ſtatutum excludens à bonis maternis fauore maſculinitatis non agnationis id facit. ib.n.7.

Fœmina à ſucceßione excluſa etiam deſcendens ab ea excluditur. ib.n.9.

Filii non dicuntur de familia matris. ib.n.11. *Maſculi ex fœminis non comprehenduntur ſtatuto, quod maſculinitati fauet.* ib.n.12.

Fœmina aliquo caſu ad ſucceßionem vocata, non idem in aliis caſibus. ib.n.14.

Falſitas eſt veritatis immutatio, q.139.n.6.

Falſitas in vno capitulo quando totum euertit inſtrumentum. ib.n.7.

Falſitatis imaginem habet, quod à veriſimili remotum eſt. ib.n.8.

Fructus dotales filiusfamilias percipiens, de conſenſu patris præcipuos illos habet. q.145 n.2.

Filiusfamilias quando ſuis laboribus vel ex ſubſtantia materna ſuperlucrari præſumatur. q.145 n.7.

Frater ſororem dotare tenetur, ſi non habet vnde ſe dotet q. 148.n.1.

Frater dotans ſororem de bonis communibus cenſetur partem ſuam donare. n.3.

Frater bonorum ſororis adminiſtrator illam dotare cenſetur de bonis ipſius ſororis. ib.n.5. *Quod de fratre, idem de matre dicendum eſt.* ib.n.6.

Frater pro fratre expendens non præſumitur donare. ib n.7.

Factum ſuum quando quis impugnare valeat. q.153 n.16. & quid ſi iuramentum interuenerit. ib.n.7.

Filia ſpuria dotata ſi moritur, dos redit ad heredes patris dotantis. q 156.n.7.

G.

Generalis liberatio ad omnia indiſtincte trahitur. quæſt.3. num.12.

Gabellas exigentes abſque licentia principis rapinam committunt. q.7.n.2.

Generaliter prolata verba generaliter accipiuntur, niſi relatiue ad præcedentia exprimantur. q.4.n 9.

Generalis clauſula in fine poſita reſtringitur ad præcedentia. ib.n.10.

Etiam ſi cum ſigno vniuerſali proferatur. ibidem numer.11.

Generalia verba ad complacentiam prolata nõ obligant, niſi animo deliberato prolata ſint. q. 130.n.1.& ſeqq.

H.

Heres qui bonis hereditariis abutitur, tenetur de dolo & lata culpa. q.125.n.7.

Hæres

Hæres tenetur inuentarium facere, & ſtudare de bonis fideicõmiſſo ſubiectis, eueniente fideicommiſſi caſu. ib.n.8.
Hæres quamuis ſimpliciter hereditatem adeat: in reſtitutione fideicommiſſi retinet ſibi debitum. q.136.n.6.
Hæres fideicommiſſario rationem reddere tenetur in reſtitutione fideicommiſſi. ibi.n.7.
Heredes mariti in reſtitutione fundi dotalis quando ſemen fructuum deducere non poſſit. q.138.n.9.
Heredes mariti dotẽ in numerato ſolutam matrim. ſolut. reſtituũt, & ab onere alimentorũ vxoris liberantur, vel ea retinent alimenta vxori ſubminiſtratis. q.139.n.11.
Heres defuncti factum impugnare non poteſt. q.144.n.4.
Heres inſtitutus in quota bonorum præcipuum habet eius creditum. ibi.n.9.
Heres non tenetur approbare factum defuncti, quando tendit ad ipſum fraudandum. ibi n.13. Limitationes ad regulam præmiſſam ponuntur. ib.n.14.
Hereditatis aditio quando vim ſolutionis non confuſionis habeat. ibid.n.18.
Hereditatis aditione confunduntur actiones perſonales, non reales. ib.n.19. Sed & alio remedio fideicommiſſo conſequitur fideicommiſſarius. ibi.n.20.
Heres voluntarius compellitur ad reſtitutionẽ fideicommiſſi. ibid.n.25.
Heres inſtitutus in quota non plus grauari poteſt, quam ſit honoratus. ib.n.28.
Heredibus ad conſequendas res hereditarias ſeptem ſunt ordinata remedia. q.145.n.1.
Herede volũtatẽ defuncti nõ implẽte an exactio legatorũ ad epiſcopum deuoluat vel ad ſubſtitutum heredi. q.155.n.2.
Heredi tempus aſſignatum ad adeundam hereditatem ſub pœna priuationis non incurrit niſi à die ſcientiæ. ib.n.3.
Scientia qualis eſſe debeat hic notatur. ib.n.4.

I.

Iuſtitia medium eſt inter rigorem & æquitatem. q.1.n.4.
Iuſtitia alia eſt ad ſe ipſum, alia eſt ad alterum. ib.n.5.
Iuſtitia quæ eſt ad alterum definitur. ib.n.6.
Ius quid ſit deſcribitur. ib.n.7.
Ius iuſtitiæ filium ſeu miniſtrum eſſe. ib.n.8.
Iudex in arbitrariis ſeruare debet æquitatem non ſcriptam. qu.1.n 13. quando cauſa rationabilis exſtat. ib.nu.14 & quando æquitas eſt manifeſta. ibi.n.15. & quando præſcriptio iuris eſt pro æquitate non ſcripta. ib.n.16.
Ius & æquitas quando vtrunq; ſcripta ſunt, præualet æquitas. ib.n.17.
Ignorantia præſumitur etiam in facto proprio, quando quis certat de damno. q.2.n.15.
Iura nciſſe aſſerentis ſe ignoraſſe creditur. ib.n.16.
Iudex laicus in cauſa vſurarum competens eſt, quando eſt quæſtio ſuper facto. q.2.n.21. vel ſi quæſtio eſt ſuper calculo vſurarum. ib.n 32.
Iudæis aſſerentibus rationes non habere non creditur. qu.2. n.28. & compelluntur codices rationum ſuarum edere. ib.n.29.
Iuramentum in litem locum habet, ſi difficultas probationis & dolus aduerſarii adſit. q.2.n.30.
Iuramento contractus ſimulatus non firmatur. ib n.39.
Iurans non indiget tunc abſolutione à iuramento. ib.n.40.
Iuramentum non eſt obligatorium, quando defectus eſt in ſubſtantia ſeu conſenſu iurantis. ib.n 41.
Iuramentum reſtringitur ad caſus in enunciatione comprehenſos. q 3.n.7.
Iuramentum in diuiſione appoſitum ius accreſcendi tollit. ibid.n.19.
Iuramentum extendit contractum extra naturam ipſius, ſecundum magis communem. ib.n.31.
Ius accreſcendi multipliciter deſcribitur, & a ſcribentibus nominatur. ib n.9.
Indictionis omiſſio vitiat inſtrumentum. q.6.n.1.
Indictio ſi ab anno domini diſcordat, inſtrumentum de falſo ſuſpectum redditur. ib n.2.
Indictio eſt tempus tria luſtra complectens, dicta ab indico, ſeu præcipio. ib.n.4.
Indictio eſt etiam collecta a principe ordinarie indicta. ibid. num.5.
Inueſtitura pro ſe, filiis & nepotibus facta relationem habet ad patriæ conſuetudinem. q.13.n.1.
Inueſtituræ tenor ante omnia attenditur. ib.n.2.
Iudex in ordinariis poſt concluſum in cauſa parte ex officio interrogare poteſt, ad declarationem retroactorum tantum ſecundum Innoc. ſententiam. q.17.n.1.
Iudex in ordinariis poſt concluſum in cauſa ex officio interrogare poteſt, etiam ad fundandam de nouo partis intentionem, ſecundum Ant. de Butr. opinionem. ib.n.2.
Iudex in ordinariis tam ex officio quam ad partis inſtantiam tam ad declarationem, quam ad nouam intentionem poteſt interrogare. ib.n.3.
Iudex inſtante parte ſi interrogat, ex officio facere dicitur, quia voluntarie facit. ib.n.4.
Iudex ſi inſtante parte interrogare recuſat, appellari nequit ib.n 5. dummodo ex æquitate iuri conſona faciat, alias ſi ſuo capite mouetur. ib.n.6.
Iudex in cauſa intricata cogere debet partes ad concordiam. q.18.n.1.
Iudex immoderatas exigens ſportulas non liberatur à reſtitutione per remiſſionem verbalem. ib.n.3.
Iudici Eccleſiaſtico ſportulæ non debentur. ib.n.4.
Iudicis boni exemplum memorabile. ib.n.5.
Iudex defenſor veritatis eſſe debet. q.20.n.1.
Iudici an liceat iudicare contra veritatem ſibi extra proceſſum notam Theologi diſſentiunt. q.22.n.1.
Iudex tenetur iudicare ſecundum acta & probata. ib n.4.
Iudex ſecundum veritatem ſibi vt iudici notam iudicare tenetur, non ſecundum veritatem, quam vt priuatus nouit. ib n.3. Limitatur non procedere, vbi agitur de periculo animæ, vel publica vtilitatis. ib.n.6. vel ſi procedere poteſt extraiudicialiter, & ſine figura iudicii. ib.n.7. vel ſi in ſcriptis & ſine ſcriptis procedere poteſt. ib.n.8. vel ſi de iure & de facto, vel ſola veritate attenta. ib n.9. vel vbi agitur de abſolutione rei. ibi.n.10. vel vbi teſtes examinati ſuſpecti redduntur. ib.n 11. vel ſi princeps iudicat. ibid.n.12. Limitationes præfatæ reſtringuntur, quando certa eſt veritas. ib.n.13.
Impenſa in nuptiis vel funeralibus facta ab vno ex fratribus ſibi non communioni imputatur. q.22.n.24. Quid de ſoluto pro condonatione vnius communioni non imputatur. ib.n.25.
In conflictu probationum & rationum arbitri partes componere, & diuiſionem eorum arbitrio facere poſſunt. ib.n.28.
Intellectus Baldi ad legem Labeo ſcribit ff. de contrah. empt. notatur. q.28.n.2.
Intellectus duplex eſt, practicus & ſpeculatiuus. q 36.
Ius fori & poli quandoque differunt. q.34.n.2.

Ius canonicum poſitiuum, etſi ſeruandum ſit in foro conſcientiæ, fallit tamen in pluribus caſibus. ibid.n.5.
Inſtrumentum ſinu iuratum manu notarii forenſis ſuſtinetur non obſtante ſtatuto inſtrumenta forenſia irritante. q.47.n.1.
Inſtitor, præpoſitus, & factor dominum obligant, & finito eorum officio conuenire non poſſunt. q.57.n.9.
Inimicitia in ſpecie probari debet. q.58.n.4.
Inimicitia cum ſit indicium remotum à facto, non facit indicium ad torturam. ib.n.5.
Indicium ad torturam ex quibus oriatur. q.58. vbi plene ſubdiuiſum.
Immunitas a principe conceſſa late interpretatur in præiudicium concedentis, & in præiudicium tertii ſtricte debet interpretari. q.59.n.1.
Inueſtitura cum pacto ad renouandum de 29. anno ad 29. quid operetur, & quam vim habeat, habetur q.61. per to.
Inſtrumenti tres ſunt præſumptiones, vt ibi. quaſt. 68. numer.1.
Inſtrumenti ſimulatio quando teſtibus probari poſſit. ibidem num.2.
Iuramentum quid ſit, & quomodo iurandum. q.71.n.8.
Iuramentũ deferens ei, quem credit periuraturum, peccat. q. 71.n.3. Cum iuramento venditor promittens litis defenſionem emptori quando denunciatio non requiritur q.81 num.3.
Iudex a quo inhibitus quando poſſit ſuper attẽtatis ſe intromittere. q.84.n.8 & ſeqq.
Iuramentum purgat vitium nullitatis contractus. q.85.n.18.
Iuramentum ſtatuta laicorum improbare non poſſunt. ibid. num.19.
Inſtitor, exercitor, procurator obligant dominum, neque ſecum contrahens probat verſum in vtilitatem domini. q. 92.n.5. Niſi contrahant ſimpliciter vel extra com... tunc probanda eſt verſio in vtilitatem domini. ibid. ... Coniectura, ex quibus probatur verſio in vtilitatem domini, enumerantur. ib.n.7.
Iuramentum promiſſorium, ſeu de futuro, maritum ... tem obligat, nec contrauenire poteſt. q.98.n.4.
Iuramentum aſſertiuum, ſeu de præterito non præiudicat marito, nec creditoribus, quin poſſint opponere exceptionem ſimulationis. ib.n.4.
pro Inſtrumento præſumitur. q.112.n.1. Tres oriuntur præſumptiones ex inſtrumento. ib. n.2. & ſeqq. Contra inſtrumentum admittitur probatio per teſtes. ib.n.5.6.
Inſtrumenti ac dati tenor quando in referente contineri dicitur. q.114.n.1. & ſeqq.
Inuentarium facere tenetur heres grauatus, atq; ſatiſdare de bonis hereditariis reſtituendis euemente fideicommiſſi caſu. q.125.n.5. Atq; ſi heres abutitur bonis hereditariis, tenetur de dolo & lata culpa. ib.n.7.
Iuramentum minoris ſupplet defectũ nullitatis. q.128.n.13.
Iuramento ligatur minor curatorem habens. ib.n.15.
Iuramento minoris heres obligatur. ib.n.16.
Iuramenti in materia doctores variant, nec veritas facile poteſt haberi. q.129.n.19.
Interdicto quorum bonorum exceptio petitorii incontinenti probanda admittitur. q.130.n.14.
Inſtantia coram arbitris vel arbitratoribus quatenus perpendatur. q.131.n.2. & ſeqq.
Inſtrumentum producens confitetur in eo contenta, neque contrarium probat. q.133.n.2.3.
Inſtantia perempta pereunt acta litis ordinatoria, non probatoria. q.161.n.9.
Inſtantia perempta renouatur per reproductionem actorum ſingulariter facta, non autem ſi in genere fiat. ib.n.10.
Inquiſitio abſq; diffamatione præcedente non formatur. qu. 135.n.5.
Iudex contra reũ ꝓcedens quãdo peccare dicatur. q.136.n.1.
Interlineatura quæ ex facie inſtrumenti apparet eſſe manu notarii non liceat. q.138.n.4.
Inſtitutio non trahitur ad bona heredis. q.144.n.8.
Interdictum quorum bonorum non competit contra titulo poſſidentem, ſed contra eum qui poſſidet pro poſſeſſore, vel pro herede. q.145.n.9. Pro herede poſſidet, quando dicit ſe heredem, & non eſt, pro poſſeſſore vero, qui titulum non habet. ib.n.10.
Interdictum quorum bonorũ competit etiam ad bona tempore mortis non poſſeſſa. ib.n.11.

L.

Libellus incertus adiicitur. q.2.n.4.
Libellus incertus ex facto rei ſuſtinetur. ib.n.31. vel etiam ſi ex facto agentis probabilis incertitudo cenſetur. ib.n.32. vel etiam recipitur in cauſis, quæ ſine figura iudicii tractantur. ib.n.33.
Liberatio errore falſæ cauſæ facta nulla eſt etiam ſi per Aquilianam ſtipulationem fiat. q.8.n.24.
Liber cenſualis Eccleſiæ probat dominium illius. q.12.n.3.
Læſio intra dimidiam vel ſupra dimidiam quando retractatur. q.16.n.9.
Læſio modica etiam in foro conſcientiæ non conſideratur. ib. num 11.
Lucrorum abſque communibus bonis factorum diſtributio fit in ... pro numero perſonarum q.22.n.20. Niſi tamen boni viri arbitrium aliud dictauerit. ib n.21.
Lucrum principaliter ſperatum eſt vſurarum. q.26.n.3.
Liber aſtimi probat poſſeſſionem, donec contrarium probetur. q.49.n.14.
Liber aſtimi non probat poſſeſſionem, quãdo probatur alium eo tempore poſſidere. ib n.13.
Liber aſtimi probat ad fauorem eorum, qui deſcripti ſunt, & præiudicium illorum, qui deſcriptioni conſenſerunt. ib.n.15. Limitatur procedere, quando expreſſus interuenit conſenſus ib.n.16. Sciens & patiens ſua bona ad æſtimum alterius deſcribi, ſibi in dominio non præiudicat remiſſiue. ib.n.17.
Lex humana obligat tranſgreſſores ad culpam mortalem. q. 46.n.1.
Lex humana ſeruanda eſt in foro conſcientiæ. ib.n.2.
Legitimam petens probare tenetur quantitatem bonorum hereditariorum, & valorem eorum q.47.n.1. Limitatur procedere quando conuenitur heres, ſecus quando conuenitur tertius poſſeſſor. ib.n.3.
Legitimæ ſupplementum non petit filius, ſi teſtamentum paternum expreſſe approbauit, quo filius petere prohibetur ib.n.8. Secus vero ſi legatum ſimpliciter agnouit. ibidem num.9.
Legitimæ ſupplementum non petit filius, qui expreſſe renunciauit ſupplemento. ib.n.12.
Legatum puellæ factum de habitando in domo teſtatoris, oſtiumque domus illius portum retinendo libertatem matrimonii non tollit. q.54.n.1.

Libellus in quo differat ab emphyteuſi, habetur qu. 61. n. 3. & 5.
in Legitima tempus mortis inſpicitur. q. 67. n. 3.
in Legitimam imputantur militia ſcriptoria, libri à patre empti. ib. n. 4. Idem eſt de dote & donatione propter nuptias. ib. n. 5.
Legitimæ fructus debentur non petiti. ib. n. 12.
Legitima cuius quæ fructus à die obitus paterni debentur. ibi. nu. 8.
in Legitimæ computatione filiæ teſtatoris faciunt partem, licet non admittantur ad hæreditatis partem ib. n. 13.
Legitima filio à patre viuente ſponte ſoluta augetur auctis facultatibus paternis. q. 73. n. 4.
Legitima ſeu dos à patre filiæ conſignata non augetur, auctis facultatibus paternis. ib. n. 5.
Læſio enormis quando eſſe dicatur, arbitrio iudicis committitur. q. 83. n. 22.
Lucrum ſtatutarium quando debeatur in ſtatuto mariti vel vxoris. q. 86. ſub diuerſ. num.
Lucrum ſtatuti an maritus acquirat titulo lucratiuo, vel oneroſo. q. 88. n. 1.
Lucro ſtatuti maritus priuatur, ſi condecentia vxori non præſtat. ibid. n. 9. Quod arbitrio iudicis committitur. ibid. nu. 10.
Læſio vltra dimidiam dubii litis euentus, quando reſcindat contractum, & quomodo fiat probatio dubii litis euentus q. 107. per tot.
Legatum à teſtatore de eo quod debet factum non tenet. qu. 110. n. 4.
Legatarius iure ſibi legata creditori præfertur, ſi hæreditas eſt ſoluendo. q. 112. n. 9.
Legatum ſimpliciter agnitum in eius credito legatarius ſibi præiudicat. ib. n. 10.
Lucro dotali quibus caſib. maritus indignus efficitur. q. 115. n. 10. & ſequentibus.
Locator finito locationis tempore eidem conductori relocare non tenetur, vel quando liceat conductori eandem quam alius penſionem offerre. q. 117. n. 1. & ſeqq.
Locatio ad longum tempus transfert vtile dominium. ib. numer. 8.
Locatione ad longum tempus finita conductorum heredes refirmationem obtinere debent ad inſtar emphyteuſis ibid. nu. 12.
Locatio ad longum tempus dicitur alienatio. ib. n. 14.
Locatio de triennio in triennium quando transferat vtile dominium. ib. n. 17.
Lucrum ſtatuti marito deferturin bonis fideicommiſſo ſubiectis nomine dotis ipſi aſſignatis. q. 124. n. 1.
Linea deſcendentium non incipit à ſtipite, ſed à filiis primi gradus. q. 134. n. 13.
Libelli forma in edicto diui Adr. remiſſiue ponitur. qu. 144. nu. 7.
Libellus in interdicto quorum bonorum. ib. n. 12.
Libellus in petitione hereditatis ib. n. 16.
Lucrum cum pecunia paterna à filio quæſitum, pro dimidia queritur filio, pro alia dimidia patri. q. 146. n. 4. Imo iudici arbitrarium eſt, quia certa doctrina dari non poteſt ibid. n. 5.
Lucro ſtatuti quod [illegible] fit in emphyteuticis multorum auctoritat[illegible] q. 157. n. 5.
Lucratur maritus [illegible]onem ſtatuti etiam in bonis dotalibus fideicommiſſo [illegible]biectis. ib. n. 6.

M.

Melius eſt de miſericordia rationem reddere, quam de ſeueritate. q. [illegible] n. 18.
Mors quomodocunque ſuperueniat, dicitur eſſe caſus fortuitus. q. 4. n. 20.
Mortuus ſua morte dicitur, qui ab alio non eſt occiſus. ibid. num. 5.
Mors naturalis & præter naturam accidens æquiparantur. ib. n. 6.
Mors eſt pœna peccati originalis primorum parentum. qu. 5. num. 2.
Mulieres, quæ ligonizant ſicut maſculi, concurrunt in lucris cum maſculis. q. 22. n. 22. Quid de filiis impuberibus atque maioribus ibi remiſſiue. ib. n. 23.
Mora non ſoluti canonis purgari poteſt infra breue tempus arbitrio iudicis moderandum ſecundum magis communem. q. 24. n. 6. Breue tempus eſt vnum vel duos menſium. ib. n. 7. Imo eſt arbitrarium iudici. ib. n. 8.
Mora qualis eſſe debeat, vt peccatum inducat. q. 25. n. 3.
Mora emphyteutæ qua ratione diſtingui debeat ib. n. 4.
Moroſus emphyteuta in foro pœnitentiali ſibi conſulat. ibi. num. 5.
Mulier colorans ſe quando peccatum committat. q. 31. n. 11.
Mulieres mamillas oſtentantes, quando à mortali non excuſentur. ib. n. 12.
Mulieres caput velatum non geſtantes quando illicite [illegible]ant. ib. n. 13. Ornamenta fabricantes artifices quando peccant. ib. n. 14.
Molendinarius mutuans, vt ad eius molendinum molatur, peccatum incurrit. q. 36. n. 7.
Marito ad inopiam vergente vxor pro dotibus ſuis hypothecaria agens, obtinet immiſsionem in poſſeſsionem bonorum cauſa cuſtodiæ. q. 40. n. 1. At ſi perſonali experitur actione, conſequitur dominium & poſſeſsionem. ib n. 2.
Mater quomodo cum patre in generatione concurrat. q. 41. num 1.
Matri conſultum eſt ſaltem in foro conſcientiæ non obſtante cap. ſi pater. q. 44. n. 1.
Mater ſubſtitutis præfertur quoad legitimam. ib. n. 3.
Mulier prohibita ſua bona à [illegible]trahere extra territorium contrahere nequit. q. 45. n. 2.
Mentem ſtatuti, ſi certa eſt, ſeruamus, & à proprietate verborum recedimus, ſi certa non eſt, proprietati ſtamus. q. 49. n. 15.
Matrimonii bona tria ſunt principalia, fides, proles & ſacramentum. ibi. n. 2. Filii ſunt generandi ad cultum diuinum amplificandum. ib. n. 3. In matrimonio ſignificatur vnio diuinæ & humanæ naturæ. ib. n. 4.
Militia ſcriptoria libri à patre empti filio in legitimam imputantur ſecundum tempus mortis. q. 77. n. 4.
Molendini ſuperioris ius prohibere non poteſt, quo minus aqua decurrat ad molendinum inferius. q. 82. n. 9.
Maſculinum an & quando concipit fœmininum in materia emphyteutica. q. 84. n. 2. & ſequentib.
Minoris donatio quando teneat vel non. q. 85. n. 2.
Minor quando donat læditur. ib. n. 3.
Meritorum aſſertio quando donationem remuneratoriam, vel ſimplicem faciat. q. 108 per tot.
Meritorum æſtimatio fit arbitrio boni viri. ib. n. 9. Et coniecturæ ſufficiunt. ib. n. 10.
Minoris contractum quando validat ſilentium quinquennii, vel quadriennii poſt perfectam ætatem. q. 109. n. 2. & ſeq.

Manda-

Mandatum executiuum an conſummandum iure alteri legato. q.112.n.8.
Motus proprius principis non præſumitur, niſi in literis exprimatur. q.121.n.14.
Mulier prægnans defuncto viro, quando ventri curatorem dari petat. q.123.n.1.
Mater tutelam aſſumens quæ ſeruare debeat. ib.n.2.
Mater tutelam recuſans inſtat de tutore filio prouideri. n.3.
Mater quæ gerit ſe pro tutrice iuris pœnas incurrit. ib.n.4.
Mater ex pluribus cauſis excuſatur à non petito tutore. ibi. num.6.
Mater ad ſecundas nuptias tranſiens non petito tutore ſucceſſione priuatur. ib.n.7.
Mater ad ſecunda vota tranſiens, non reddita adminiſtrationis ratione ſecundus maritus tenetur. ib.n.8.
Minori reſtitutio in integrum conceditur ex tribus cauſis, de quibus hic. q.128.n.1.
Minor qui contrahendo vtitur iure communi, ſi læditur, non reſtituitur. ib.n.2.
Minoris iuramentum an reſtitutionem in integrum collat. ib.n.12.
Minori reſtitutio denegatur, quando contractus ad lucrum, & damnum poteſt ſe habere. ib.n.5.
Melioramenta, quæ liquida ſunt, impediunt executionem ſententiæ. q.131.n.21.
Metus vxoris quod rei ſuæ alienationi conſenſerit, ad reuocandum contractum quomodo probetur. q.104.n.3.
Metus probatur etiam arbitrio iudicis. ib.n 9.
Maritus bona vxoris adminiſtrans in dubio contra voluntatem eius fructus percipere creditur. q.137.n.1. Tametſi vltra triennium fructus receperit. ib.n.2.
Mobilia inæſtimata reſtituuntur, vt extant tempore ſoluti matrimonii. q.138.n.12.
Matrimonium inter puberem & impuberem ſponſaliorum non matrimonii vim habet. q.147.n.1.
Mulier ſimpliciter nubens dotem viro conſtituiſſe non præſumitur. ib.n.4. Maxime ſi mulier ſit ætate minor. ib.n.5. Limita vt hic habetur. n.6.
Matrimonium nouæ legis ſacramentum in terreſtri paradiſo ad officium inſtitutum poſt lapſum ad remedium eſt. q.148.n.1. & ſeqq.
Matrimonium contrahens intendens libidinẽ peccat. ib.n.5.
ad Matrimonium accedens debet ſua peccata confiteri, vel ſaltem eſſe contritus, alias peccat. ib.n.8.
Matrimonium contrahens non ad prolem, vel ad fornicationem vitandam, venialiter peccat. ib.n.9.
Melioramentorum in retentione æſtimatio fit præſenti tempore. q.100.n.4. Etiã in re fideicommiſſo ſubiecta. ib.n.4.
Melioramenta & reparationes in quo differant. ib.n.5.
Mariti heredes tenentur infra annum luctus ad alimenta vxoris. q.154.n.1. Etiam ſi patris fructus ad alimenta viduæ non ſufficiant. ib.n.2.
Mulier indotata habet alimenta infra annum luctus. ib.n.7.
Mariti defuncti heredes tenentur ad alimenta in domo teſtatoris vel extra domum, prout ipſe voluerit. q.153.n.4. Niſi in domo ſibi relicta ſint alimenta. ib.n.5.
Monitio heredis voluntatem defuncti non implentis quando requiratur, vt priuationem incurrat. q.155.n.1.

N.

Nouatio eſt imaginaria ſolutio. q.2.n.5.
Notarius cenſetur rogatus apponere clauſulas de ſtylo apponi ſolitas. q.3.n.32.
Negligens per decennium poſſeſſionem ſuam ab altero occupatam recuperare, eam perdit. q.14.n.3. Sed & minori tempore quam decennio amitti poteſt. ib.n.4. Dummodo reus probet domini præſentiam. ib.n.6.
Notarius à Papa vel imperatore creatus, vbique locorum inſtrumenta conficere poteſt. q.47.n.5.
Nullitatis vitium ſilentio quinquennii poſt 25. annum tollitur. ib.n.6. Siue nullitas ſit ex omiſſione decreti iudicis, ſiue ſit aliunde. ib n.7.
Negotiorum geſtor dicitur, qui abſentis & ignorantis negotium gerit. q.57.n.4.
Nuntius dicitur, qui concipit verba contractus in perſona domini, procurator vero, qui in perſona propria procuratorio tamen nomine. ib.n.5.
Negatio in tormentis perſeuerata purgat indicia, & reus abſoluitur. q.58.n.19.
Nepos ex fratre ſubintrat in locum patris, & cum patruo concurrit in emphyteuſi. q.84.n.7. & ſeqq.
Notarius in corpore inſtrumenti, non in margine mentionẽ facere debet de additione vel interlineatura. q.138.n.2.
Notarii ſubſcriptio generalis ſufficit, neque ſpecialis mentio requiritur de additione vel interlineatura inſtrumenti. ib.n.12.

O.

Officio iudicis poſſeſſio recuperari poteſt, tametſi canone redintegranda iuuari non poſſit, & eſt notabile dictum. qu.14.n.6.
Officium iudicis implorari poteſt tam pro rebus & perſonis priuilegiatis, quam non priuilegiatis. ib.n.7.
Ornatus mulierum non eſt peccatum ex ipſis rebus, ſed ex parte hominis. q.31.n.1.
Ornatus quamuis ad laſciuiam prouocatiuus, non eſt peccatum, ſi praua deſit intentio. ib.n.2.
Ornatus mulieris coniugatæ vt placeat viro ſuo non eſt peccatum. ib.n.3.
Ornatus mulieris ad prouocandum maritum ad libidinem peccatum eſt. ib.n.4.
Ornatus virginum vt placeant alicui ad matrimonium, non peccant. ib.n.5.
Ornatus ad prouocandum alios ad concupiſcentiam, mortalis eſt. ib.n.6.
Ornatus ex quo ſcandalum oritur damnatur. ib.n.7.
Veſtimentorum ſuperfluus vſus mortalis eſt. ib.n.8.
Ornatus contra conſuetudinem loci illicitus eſt. ib.n.9.
Ornatus ex inordinato affectu vitioſus eſt. ib.n.10.
Offenſi exculpatio facit iudicium innocentiæ. q.58.n.3.
Onus legatorum quando ad ſubſtitutum in certis rebus pertineat. q.65. per tot. Subſtitutio facta in reſiduo bonorum, quando vniuerſalis eſſe dicatur. ib.n.5. Iura & actiones ad res certas limitata non faciunt quem heredem vniuerſalem. ib.n.6. Bona alienari prohibita non veniunt in fideicommiſſo vniuerſali. ib.n.7.
Offendens bannitum, qui pro non bannito habetur, quando pœna ordinaria teneatur vel excuſetur. q.95.n.1. & ſeqq. Ignorantia prodeſt ad euitandam pœnam. ib.n.5. Fama publica excuſatur à culpa. ib.n.6.
Officio iudicis intereſſe probari poteſt. q.132.n.2.
Obligatio inter patrem & filium tenet in aduentitiis. qu.146.num.3.

P.

Princeps contractum cum ſubdito initum reuocat ex cauſa publicæ vtilitatis. q.8.n.17.

Princeps motu proprio aliquid faciens præſumitur ex cauſa facere. ib. n. 18.

Princeps factum ſuum reuocat ob publicã vtilitatẽ, etiam ſi interueniat datio vel factum contrahentis cũ principe. ib. n. 19.

Pactum reſtitutionis pecuniarum per mortẽ ſocii ab homine irrogatã apponitur, ne quis vitæ illius inſidietur. q. 4. n. 1.

Pœna mortis an tollat pœnam in futuro pro peccatis ſuſtinendam. q. 5. n. 1.

Pretium ſolutum in Eccleſia conuerſum in vtilitatem illius repeti in foro conſcientiæ poteſt. q. 9. n. 3.

Patris heredes ad alimenta ſpurii tenentur non obſtante paterna prohibitione. q. 10. n. 4.

Pater & auus paternus ad alimenta ſpurii tenentur. ib. n. 5.

Pater filiabus ſpuriis alimenta vel dotem relinquere poteſt in vita atque in morte. ib. n. 6.

Parentes qui filios egenos non alunt, mortaliter peccant. q. 11. n. 1. excuſantur in caſibus, in quibus filios exheredare ſibi de iure conceditur. ib. n. 2.

Parentes tenentur filiis ad alimentum corporale & ſpirituale, quod hic deſcribitur. ib. n. 3.

Parẽtes ſi negligũt proprios docere filios, vel curare vt ab aliis doceantur ea, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria. ib. n. 4.

Poſſeſſorium rei integrandæ non datur aduerſus poſſidentem iuſto titulo & bona fide. q. 14. n. 1. imo dicitur etiam contra iuſto titulo & bona fide poſſidentem. ib. n. 2.

Paupertas & omne aliud iuſtificatũ impedimentũ reſtitutione in integrũ aduerſus præſcriptionem meretur. q. 14. n. 8.

Poſſeſſionis recuperandæ præſcribitur 30. annis. ib. n. 9. domino ignorante rem ſuam ab alio detineri. ib. n. 10. vel etiam quando poſſeſſor ſine titulo poſſidet, nam poſt 30. ann. præſumitur rei [illegible] bona fide ſuſpecta. ib. n. 11. vel etiã abſq; tit. & bona fide, vt hic. ib. n. 12. contrarium deciditur. ib. n. 13.

Præſcriptione completa ſi ſuperueniente ſcientia rei alienæ præſcribens tuta conſcientia poſſidet. qu. 15. nu. 1. niſi habeat conſcientiam remordentem. ib. n. 2.

Poſitiones poſt terminum probatorium fieri poſſunt. q. 17. n. 7.

Poſitiones poſt publicatas atteſtationes admittuntur. ib. n. 8. multo magis iudicis interrogationes. ib. n. 9.

Promiſſionem non ſeruans peccat. q. 25. n. 1. Niſi rationabili cauſa excuſetur. ib. n. 2.

Pauper qui vendidit bona, quæ propria illius eſſe conſtat, & ex rationabili cauſa interim ab eo auferuntur, impetrat expenſas & alimenta. q. 26. n. 3.

Præſumptio quæ ſufficiat iudicis arbitrio cõmittitur. ib. n. 7.

Pauper quis dicatur arbitrio iudicis relinquitur. ib. n. 9.

Pauper qui agit ad hæreditatem ſui aſcendentis conſequitur à reo expenſas litis & alimenta. ib. n. 4.

Præſumptio vbicunque eſt pro actore paupere ſubminiſtranda ſibi ſunt expenſæ à reo & alimenta. ib. n. 6.

Patrocinium præſtare cauſis pauperum, quando aduocatus teneatur. q. 27. n. 1. Et eſt vnũ eleemoſynarũ opus. ib. n. 2.

Pendente euictionis iudicio contra emptorem moto creditor tenetur emptori expenſas litis ſubminiſtrare. q. 28. n. 1.

Promiſſio de emendo vel vendendo non eſt emptio vel venditio promittens quæ pœnitere poteſt, ſed ad intereſſe tenetur. ib. n. 2.

Promittens emere pretiũ, quæ ſoluens pro futura venditione pœnitere poteſt, illudque repetere. ib. n. 3.

Pactum nudum à ſolennitate verborũ parit actionem de iure canonico, ſecus ſi nudum ſit reſpectu cauſæ. ib. n. 4.

in Promiſſione de vendendo iuramento vallata pœnitentiæ locus eſt. ib. n. 5.

Pœnitentiæ locus nõ eſt in contractu innominato, qui ad contractũ nominatũ ordinatur, facta tamẽ oblatione. ib. n. 6

Promiſſio de vendendo tranſit in contractum traditione ſecuta cum pretii receptione. ib. n. 8.

Promiſſio obligat in foro conſcientiæ ſub pœna peccati mortalis. q. 29. n. 1.

Promiſſio ſine cauſa an obliget in conſcientia. ibid. n. 2. Deciditur obligare, quando cauſa ſubeſt, quamuis non expreſſa. ib. n. 3. Idemq; in foro fori dicendum eſt. ib. n. 4.

Promittens vendere vel emere de iure ciuili pœnitere poteſt, de iure canonico non poteſt. ib. n. 5. Maxime vbi adeſt iuramentum. ib. n. 5.

Pretii modicitas quando dicatur eſſe in arb. iudicis. q. 37. n. 4.

Pecuniam ſub vſuris accipere quando abſq; peccato liceat. q. 37. n. 5. Ruſticus ſi mutuat domino poſſeſſionis, vt eius laborerium ſibi detur, vterque peccat. ib. n. 6. Molendinarius mutuãs, vt ad eius molendinum molatur, peccat. ib. n. 7.

Prodigus contrahendo poſſeſſionem ciuilem vel naturalem non transfert. q. 40. n. 3.

Prodigi contractus iuramento non firmatur. ib. n. 4.

Prodigi conſtitutum poſſeſſionem non transfert. ib. n. 5.

Prodigalitas peccatum eſt, & quare. q. 41. n. 2.

Petitio incerta in iudiciis vniuerſalibus prout eſt legitima, admittitur, & in executione ſententiæ, rerum incertarum liquidatio fieri debet. q. 47. n. 2.

Propriam ſignificationem omittimus, ſi reſultat iniquitas, vel abſurditas. q. 49. n. 10.

Procurator cui nihil quæritur, non ipſe obligatur, ſed dominus. q. 57. n. 6.

Procurator, tutor, & iis ſimiles ſimpliciter contrahentes nomine domini ipſum dominum obligant. ib. n. 8.

Priuilegium principis intelligitur ſine præiudicio tertii. qu. 59. n. 2.

Priuilegium ſpeciale generali priuilegio præfertur. ib. n. 3.

Priuilegium tranſit in contractum, vbi interuenit datio, vel factum. ib. n. 4.

Priuilegii tenor in primis debet attendi. ib. n. 5.

Priuilegium intelligitur ſine præiudicio tertii, quando tertius certat de damno, aliud ſi de lucro. ib. n. 6.

Priuilegiati duo ſi concurrunt, is præfertur, qui damno vitando agit. ib. n. 7.

Priuilegium principis intelligitur cum præiudicio tertii, qui habet ius in ſpe. ib. n. 8.

Priuilegium principis non derogat iuri tertii, quod habet de iure communi, ſecus ſi de iure ſpeciali. ib. n. 9.

Priuilegium principis cum clauſula non obſtantibus, & cum clauſula de plenitudine poteſtatis tollit ius tertii. ib. n. 10.

Priuilegium cum generali derogatione priuilegiorum tollit priuilegia non clauſa in corpore iuris. ib. n. 11.

Priuilegium cum clauſula derogatoria ad futura priuilegia ſublatum non dicitur, niſi in ſecundo priuilegio ſit facta ſpecialis mentio de primo. ib. n. 12. Limitatur non procedere, ſi ſecundum ſit conceſſum motu proprio principis, cum clauſula non obſtantibus, quia tollitur primum, habens clauſulam derogatoriam ad futura. ib. n. 13.

Peti nõ debet id, cuius contrarium non eſſet petiturus. q. 67. n. 8.

Periurus abſolutione à iuramento obtenta non iuuatur. q. 69. n. 1. Limitatur quinq; limitationibus, vt ibi ſub diuerſ. num.

Pacti de renouando de 29. annis in 29. annos natura, & quid operetur. q. 61. in diuerſ. num.

Pœna æterna à Deo eſt. q. 91. n. 1.

Pœna iniuſta purgatoria eſt in viris iuſtis. ib. n. 4.

Pœnas non ſemper propter peccata Deus infligit. ib. n. 6.

Plures

Plures vnius negotiationis ſocii ex contractu vnius ceteri obligantur. q.91.n.1.
Pendentia litis contra vnum ex pluribus in ſolidum obligatis non impedit, quo minus alii conueniri poſſint. ib.n.2.
Plures in ſolidum obligati diuerſis inſtantiis vexari quando poſſint. ib.n.4.
Parentes paterni atq; materni quomodo defuncto filio ſuccedant, & an in bonis quaſitis ex linea paterna, atq; materna. q.101.per tot.
Poſſeſſorium retinenda per modum agendi intentatum cum petitorio cumulari non poteſt. q.103.n.1.
In Poſſeſſorio retinenda exceptio dominii in continenti probanda non admittitur. ib.n.2.
Poſſeſſoria cauſa ſi fructuum miſturam habet, petitorii naturam aſſumit. ib.n.5.
Probatio vbi difficilis eſt coniectura ſufficit. q.104.n.10.
Probabilis ſuſpitio timoris idē operatur, q; ipſe timor. ib.n.11.
Periurus abſolutionem à iuramento non obtinet, & obtenta ſibi non prodeſt. q.109.n.5.
Poſitionibus reſpondens eaſque negans conuictus de mendacio periurus efficitur. ib.n.6.
Procurator ad emendum omnia poteſt, ſine quibus emptio effectum ſortiri non poteſt. q.114.n.6.
Probationes contra auctorem admittuntur contra ſingularem ſucceſſorem. ib.n.8.
Præfatio mentem & intentionem diſpoſitionis declarat, & cauſam finalem probat. q.115.n.3.4.
Priuilegium principis vbi interuenit datio æquipollens tranſit in contractum. q.121.n.1.
Principis narrationi ſtatur, quando motu proprio procedit. ib.n.3.
Princeps diſponens præſumitur ex cauſa facere, quando motu proprio procedit. ib.n.5.
Priuilegii cauſa ceſſante ceſſat priuilegium. ib.n.9.
Princeps ex cauſa publica vtilitatis à contractu ſuo recedit. ib.n.10.
Priuilegium ex cauſa ſuperueniente damnoſum apparens reuocatur. ib.n.11.
Præfatio diſpoſitionis cauſam finalem oſtendit. ib.n.8.
Præſcriptio currit contra ciuitatem ex negligentia adminiſtratorum illius. q.122.n.5.
Præſcribitur contra ciuitatem cameram fiſcalem non habentem, æque ac contra priuatum. ib.n.6.
Pupill. penes ſubſtitutū an & quādo educari debeat. 123.n.10
Probatio in continenti facienda quando dicatur diuerſa ſunt opiniones. q.130.n.15. Concluditur in arbitrio iudicis reſidere, quando probatio in continenti facienda eſſe dicatur. ib.n.16.
Pœna vltra ſtipulatoris intereſſe non exigitur. q.132.n.6.
Pœna pro parte exigitur in obligationib. facti diuidui, in obligationibus facti indiuidui committitur in toto. ib.n.7.
Pœna propter periurium committitur in totum. ib.n.9.
Pœna adiecta facto ceſſat ſuſpitio vſurarum. ib.n.10.
Pœna adiecta quātitati debetur in totū ratione piurii. ib.n.11
Pœna apponitur ad puniendum contemptum promiſſoris promiſſa non ſeruantis. ib.n.13.
Protocollū abſq; ſigno notarii quomodo cōprobetur. q.137.11.
Protocollo magis creditur, quā inſtrumento publico. ib.n.14.
Pretium iuſtum difficile eſt inuenire. q.140.n.1.
Pretia rerum æſtimantur ſecundum quod in vſus veniunt humanos. ib.n.3.
Pretii tres ſunt gradus, rigidi, pii & medii. ib.n.4.
Prudentia humana non poteſt punctum iuſti pretii attingere. ib.n.5.
Pretium iuſtum iuriſconſulti ponunt intra extrema dimidia iuſti. ib.n.6.
Petitio hereditatis contra titulo poſſidentem non datur, ſed contra pro herede vel pro poſſeſſore poſſidentē. q.145.n.13.
Petitio hereditatis datur ad bona tempore mortis non poſſeſſa. ib.n.12. & tam ad res corporales quam incorporales ib.n.15.
Petēs bona cōmunicari probat locū eſſe collationi. q.148.n.8.
Petenti debitum qui negat mortaliter peccat. q.148.n.23.
Poſſeſſor condemnatus in executione ſententiæ melioramentorū retentione vtitur q.150.n.1. & etiam ſi rem relaxauit, melioramentorum æſtimationem repetit. ib.n.2.

Q.

Quando neque ius ſcriptum eſt nec æquitas, ſeruatur æquitas. q.1.n.11.
Quando ius ſcriptum eſt & æquitas non ſcripta, ius ſeruandum eſt. ib.n.12.
Quadriennium quando minori cedat poſt perfectam ætatem q.128.n.6.7.

R.

Rigor dicitur exceſſus ad terrorem q.1.n.2.
Rigorem quandoque lex inducit contra naturalem æquitatem. ib.n.3.
Renunciatio intelligitur de iure præſenti, non de iure, quod poſtea oritur. ib.n.2.
Renunciatio fideicommiſſi reciproci idem operatur quod renunciatio iuris accreſcendi. ib.n.4.
Renunciatio omnium legum & iuris auxilio plurimum operatur. ib.n.13.
Renunciatio in futurum concepta tollit ius de futuro, quando de præſenti probabilis ſpei cauſa ſubeſt. ib nu.16. vel ſi tempore renunciationis vna tantum extat cauſa de futuro. ib n.17.
Renunciatio iuris quādo tollat ius de futuro re & ſpe. ib.n.18
Renunciatio realis vel omnium contemplatione facta ius accreſcendi infringit. ib.n.20.
Renunciatio verbis geminatis facta operatur, vt hic habetur ib.n.21.
Ratificatio directi dominii idem operatur ac ſi in manibus eius renunciatio facta foret. ib.n.27.
Romani ab indictione annos computabant, Hebræi à diluuio, Græci à ludo Eriaho. q.6.n.3.
Romanorum Imperator triplici corona inſignitur, ferrea, argentea & aurea. ib.n.7.
Reus conuentus actione perſonali ante omnia rem reſtituit, poſtea de proprietate litigat. q.12.n.5.
Reſtitutio in integrum aduerſus præſcriptionem conceditur ob iuſtum facti impedimentum. q.14.n.8.
Reus ſi tortus nihil confitetur, & iudex eſt dubius, ob venientia vitia abſoluitur ab inſtantia iudicii. q.58.n.20.
Reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam quando ſuſpendat executionem. q.97.n.1. Etiam ſi probationes promptæ ſint. ib.n.4.
Niſi extat præſumptio malitiæ, tunc executio non differtur. ib.n.5.
Reſtitutio in integrum quando Eccleſiæ conceditur aduerſus præſcriptionem contra eam decurſam. quæſt. 102. per totam.

Reus quando & vbi forum ſortitur. q.106.& ſeqq.
Ratio ſemel reddita amplius reddi non debet, niſi probetur error vel fraus. q.109.n.1.
Rota auctoritas communi opinioni præualet. q.115.n.16.
Reus de crimine occulto denunciatus quomodo ſe habere debeat. q.136.n.2.
Raſura cum repoſitione in loco abraſo non vitiat inſtrumentum, quando conſtat de manu notarii. q.138.n.13.
Rationabiles coniecturæ iuſti pretii ponuntur. q.149.n.7.& ſeqq.
Res tanti valet quanti vendi poteſt, quod ſic declaratur. ibi. num.10.
Renunciatio ad ignorata non trahitur. q.144.n.15.
Renunciatio fideicommiſſi non tenet, niſi cognitis & inſpectis verbis teſtamenti. ib.n.16.
Renunciatio fideicommiſſi in forma, de qua ſupra per errorem facta non nocet. ib.n.17.
ante Reſtitutionem fideicõmiſſario non cõpetit actio. ib.n.21.
abſque Reſtitutione à primo fideicommiſſario in ſecundum tranſit actio. ib.n.22. *Neq; ſecundus Trebellianicam deducit.* ib.n.23.
abſq; Reſtitutione datur actio fideicommiſſario de æquitate canonica. ib.n.26.
Reſoluto iure datoris quibus caſibus non reſoluitur ius accepioris. q.137.n.8.

S.

Singulo luſtro tributarii quid populo Romano offerent, hic ponitur. q.6.n.6.
Saluatoris ortus fuit anno tertio indictionis tunc currentis. ib.n.9.
Spurii à patre de iure canonico ſunt alendi. q.10.n.1. *idq; ſeruandum eſt, nedum in terris Eccleſiæ, ſed etiam in terris imperii.* ib.n.2.
Spurius in vita & poſt mortem eorum filiis ipſorum alimenta relinqui poſſunt. ib.n.3.
Spurius ſi habet artem, nõ eſt alendus, niſi ſit nobilis. ib.n.11.
Spurius, qui habet artem, non eſt alendus, conſideratis & conſiderandis arbitrio boni viri. ib.n.12.
Sportulæ quando iudici debeantur. q.18.n.2.
Societas omnium bonorum contrahi poteſt re ipſa & tacite. q.122.n.1. *in ſocietate omnium bonorum veniunt nedum fructus & quæſtus, ſed etiam proprietas ipſa ſeu capitale.* ib.n.2. *contra quod tantum ſocietas ex quæſtu & lucro prouenientium contrahatur.* ib n.3.
Societatem pupillus tutorem habens contrahere poteſt. ibid. n.4. *contra ſi pupillus tutore caret.* ib.n.5.
Societas non contrahitur inter fratres in communi viuẽtes, & paternam hereditatem indiuiſam retinentes. ib.n.6.
Societas non contrahitur, ſi emptiones propriæ nomine fiant. ib.n.8.
Societas diſſoluitur, ſi in libro rationũ ſe creditorem vel debitorem deſcribit, altero ſciente & patiente. ib.n.9.
Societas non contrahitur ſi inſtitulatio librorum proprio nomine fiat. ib.n.10.
Societas ſoluitur morte, neq; tranſit ad heredes. ib.n.11. *pacto conuenire non poteſt, vt ſocietas ſit ad heredes tranſitoria.* ib.n.12. *neq; iuramento pactum huiuſmodi firmatur.* ib n.13.
Socius proprio nomine clandeſtine acquirendo communioni quærit, niſi alter id ſciat & patiatur. ib.n.14.
Subditus pauper cõtra eius ſuperiorẽ, & alii de quib. hic iudiciũ mouentes obtinent expenſas litis & alimenta ſibi decerni. q.26.n.2.
Sponſus ſponſæ ante nuptias ornamenta tradens ea donare non cenſetur. q.30.n.1. *niſi in traditione donandi animum expreſſit.* ib.n.2.
Sponſæ tradita ornamenta à ſponſo in die nuptiarũ poſt verba de præſenti repetuntur ſoluto matr. ib.n.3. *Etiam annuli ſponſalitii.* ib.n.4. *Niſi annuli ſint quotidiani.* ib.n.5.
Sponſi parẽtes & conſanguinei tradenda mulieri ſoluto matrimonio repetuntur, ſimiliter econtra. ib.n.6.
Sequeſtratio in caſibus ſpecialibus, de quibus hic admittitur. q.32.n.2. *vt ſi adeſt timor dilapidationis.* ib.n.3. *Et quando reus male vtitur ſubſtantia ſua.* ib.n.4. *Citatio debitoris ſuſpecti, pcedere debet, niſi periculũ ſit in mora.* ib n.5.
Sequeſtratio vbi non admittitur, deſcriptio conceditur. ibid. n.6. *Ad obtinendam ſequeſtrationem ſufficit ſummaria cognitio etiam per coniecturas.* ib.n.7.
Sequeſtratio fructuum in cauſa principali non conceditur. ib n.8. *quando poſſeſſor eſt ſoluendo.* ib.n.9.
Spoliatus ante omnia non reſtituitur, vbi notorie conſtat de defectu dominii illius. q.40.n.11.
in Subſtitutione fideicommiſſaria de proximiori ib. facta nepos non ſuccedit vna cum patruo. q.42.n.1.
Secundum alios filius ſubintrat locũ patris, & ſuccedit cum patruo ib.n.2. *Limitatur non procedere, quando ſubſtituti ſunt ſuperſtites.* ib.n.3. *Limitatur 2. quando ſubſtitutio facta eſt ac filiis & deſcendentibus.* ib.n.4. *Limitatur 3. quando ſubſtitutio facta eſt de certis gradibus perſonarum.* ib.n.5. *Limitatur 4. quãdo agitur de fideicommiſſo aſcendentis.* ib.n.6.
Subditus extra territorium contrahens ligatur proprio ſtatuto. q.45.n.1.
Statutum inhabilitans perſonam reſpectu certæ formæ vbique locorum perſonam afficit. ib.n.3.
Statutum contrahere prohibens abſque certa ſolennitate, non afficit contrahentem extra territorium ſecundum aliquos. ib.n.4. *immo etiam extra territorium ſubditum prohibere poteſt.* ib.n.5.
Subdito extra territoriũ contrahente cum forenſe, qui ignorat ſtatutum contractus ſuſtinetur. ib.n.6. *& ſubditus pœna ſtatuti puniture.* ib n.7.
Statutũ ſimpliciter contrahere prohibens non comprehẽdit ſubditum extra territorium contrahentem. ib.n.8. *Contrarium deciditur, quando ſtatutum eſt fauorabile.* ib.n.9. *In venditione annui cenſus non venditur res, nec fructus rei, ſed ſeruitus realis percipiendi ſingulo anno qd certum.* ib.n.10. *Prohibita alienatione prohibetur hypotheca, cum reali traditione, vel clauſula conſtituti appoſitione.* ib.n.11. *Prohibita alienatione prohibetur annui cenſus venditio.* ib.n.12.
Solemnitas iuris poſitiui omiſſa in foro conſciẽtiæ non vitiat contractum. q.48.n.1. *ponuntur exempla.* ib.n.2. *& eſt communis.* ib.n.3.
Statutum de lucro dotis dicitur eſſe fauorabile. q.49.n.1.
Statutum ob publicam vtilitatem extenditur. ibidem num 2.
Ratio in ſtatuto expreſſa illud extendit ad omnes caſus, qui ſub ratione comprehendi poſſunt. ib.n.3.
Statutum de dote data diſponens promiſſam quoq; comprehendit. ib.n.4.
Statutum ſi diſponit quod filia dote data ſit contenta, dote à patre defuncto promiſſa, contenta eſſe debet. ib.n.5.
Significatio quæ eſt ſecundum communem vſum loquendi dicitur propria. ib.n.8. *Communis vſus loquendi patriæ* atten-

attenditur, non qui erat tempore conditi ſtatuti. ib.n.9.
Statutum diſponens in caſu ſimplici, non procedit in mixto in odioſis. ib.n.11 ſecus in fauorabilibus. ib.n.12.
Statuti mentem ſeruamus, ſi certa eſt, & à proprietate verborum recedimus, ſi certa non eſt, proprietati ſtamus. ib. num.15.
Statutũ diſponens quod ſit præciſe intelligendum recipit interpretationem congruam. ib.n 16.
Statutum diſponens ad litteram intelligi, & quod non recipiat interpretationem vel gloſſationem, excludit tantum friuolam. ib.n.17.
Secundæ nuptiæ ſunt ſignum incontinentiæ. qu.54.n.7. Idq; declaratur, quando verum ſit. ib.n.8.
Subſtitutio facta in reſiduo bonorum quando vniuerſalis eſſe dicatur. q.65.n.5.& ſeqq.
Sententiam intimari quando neceſſarium ſit. qu.66.n.9.& ſeqq.
Simulatio quomodo probetur hic habetur. q.68.n.3.
Simulatio probatur per coniecturas arbitrio iudicis. ib.n.5.
Simulationem concludenter probant coniectura legis. ibid. n.6. Et coniectura hominis quando plures ſunt & rationabiles. ib.n.7.
Simulationis tres ſunt ſpecies. vt ibi. n.7.
Statutorum confirmatio non attenditur ad ſtatuta iurata. ib.n. 20.
Statutum fori mariti in lucro dotis ſeruandum eſt. quæſt. 86.n.1.
Statutum fori vxoris quando ſeruandum eſt ib.n.9. Limitatur non procedere, quãdo mulier in domo paterna præmoritur. ib.n.6. Limitatur quoq; non procedere, quando bona dotalia in territorio vxoris ſita ſunt. ib.n.7.
Sponſa ad domum viri non traducta lucrum ſtatuti maritus non conſequitur. q.88.n.3.
Statutum excludens forenſem niſi veniat ad habitandum, non excludit ab aſſinnatione bonorum hæreditariorum. q.113.n.3. Pater per filium & econtra habitare dicitur. ib.n.1. Similiter frater per fratrem. ib.n.2.
Sponſa ad domum viri non traducta quando maritus lucretur portionem ſtatuti, ea ſine filiis mortua. q.115.n.1.
Sponſalia ſola promiſſione contrahuntur. q.116.n.2.
Septennis tempus aptum eſt ad contrahendum ſponſalia. ib. num.3.
Sponſalia contrahens ab illis recedere poteſt, ſed pœnitentiam de mendacio agere tenetur. ib.n.5.
Sponſos non compellit Eccleſia, verum qui à ſponſalibus recedit, peccat. ib.n.6.
Sponſalia quando tranſeunt in matrimonium ſecuta copula. ib.n.7.
Sententia per teſtes probari poteſt. q.122.n.1.
Sententia præſumitur rite & recte data poſt rem iudicatam ib.n.3.
Scientia præſumitur eius quod publice notum eſt. n.10.
Statuti forma dicitur ſubſtantialis, & ad vnguem ſeruanda q.127.n.2.3.
Statutum dans formam contrahendi vſq; ad annos 18. poſtea habilitat pro maiore 25. ib.n.19.
Scandalum vt euitetur conceditur, quod alias non concederetur. q.138.n.9.
Scriptura publica fides comprobatur ex præcedentibus & ſequentibus. ib.n.10.
Sterilitas ob quam remiſſio penſionis fieri debeat, arb. iudicis relinquitur. q.141.n.1.& ſeqq.
Diuerſæ ſunt opiniones, ad quas recurre. ib. ſub diuer. nu.
Sponſalia per copulam carnalem quando tranſeunt in matrimonium. q.148.n.6.
à Sponſalibus qui recedit peccat. ib.n.7.
Sacris temporib. debitum petens venialiter peccat, reddens nullo modo peccat. ib.n.15.
Sacerdos quãdo ſit idoneus teſtis in cauſa ciuili abſq; ſuperioris licentia de iure ciuili vel canonico. q.151.n.1.& ſeqq.

T.

Tranſactio reſcinditur, quando dolus vnius & alterius ſolutio ex cauſa putatiua interuenit. q.2.n.13.
Tenor inſtrumenti diuiſionis in primis attenditur. q.3.n.10.
Tributum, gabellam, vel collectam fraudans peccat. q.2.n.1.
Tractatus monacorum vocalium adeſſe debet in alienatione bonorum Eccleſiæ. q.8.n.5.
in Taxatione alimentorum conſideratur patris conſuetudo, & qualitas eius, cui alimenta aſſignantur. q.10.n.8. conſideratur & quantitas redituum ex bonis, de quibus alimenta debentur. ib.n.9. cõſideratur, an ſpurius induſtria victum ſibi quærere poſſit. ib.n.10.
Teſtes de vniuerſitate quando probant in cauſa vniuerſitatis. q.13.n.10.
Teſtes de conſuetudine teſtificantes quando concordare vel non dicantur. ib.n.11.
Tempus cuius initii memoria nõ extat, habet vim tituli, quẽ neq; allegare, neq; probare neceſſe eſt. q.34.nu.
ex Tempore immemorabili oritur præſumptio iuris & de iure. ib.n.2.
Teſtes ſingulares probant crimen vſurarum. q.33.n.5.
Teſtes deponentes ſibi mutuatum ſub vſuris probant, ſi reſtituentur commodo repetitionis vſurarum. ib.n.6. Probant etiam concurrentibus aliis præſumptionibus abſque renunciatione de qua ſupr. ib.n.7.
Tutor hæreditatem pupillo delatã quamuis damnatã, repudiare niſi cauſa cognita non poteſt. ib.n.8.
Tutor contrahendo cum pupillo non poteſt auctorare contractum. ib.n.9. Niſi palam & bona fide cõtrahat. ib.n.10
Teſtes infames crimen blaſphemiæ probant cum tormentis. q.50.n.6.
Teſtator interrogatus an velit Titiũ hæredẽ, & ſi reſpondeat quod ſic, teſtamentũ ſuſtinetur. q.52.n.1 Limitatur procedere, ſi articulate loqui poteſt, ita vt exaudiri & intelligi poſſit. ib.n.2. & ſi intellectum & memoriam habeat. ib.n.3.
Teſtamentum nutu & ſignis fieri poteſt ad pias cauſas, alias ſecus. ib.n.4.
Teſtamentum imperfectum ratione voluntatis ad pias cauſas ſuſtinetur. ib.n.5. imino ſecundum magis communem non tenet. ib.n 6.
Teſtamenti in publicatione ſine ſcriptura conditi venientes ab inteſtato, tiq; nominatim citari debent. ib.n.7. Petitio in publicatione petita requiritur. ib.n.8. Capitula exhibentur, & interrogatoria dantur. ib n.9 Sententia interlocutoria debet interuenire, & illius forma ponitur. ib n.10.
Teſtamentum coram duobus teſtibus in foro conſcientiæ ſuſtinetur. q.53 n.1. Legata in minus ſolemni titulo relicta legatariis tunc ſoluenda ſunt. ibid n.2. Si conſtat quod nulla falſitas interuenit, debet ceſſare diſpoſitio iuris poſitiui. ib.n.3.
Teſtes, agnati, affines, & cognati à teſtimonio repel-

luntur in cauſa criminali ad offenſum. q.58.n.1.

ad Torturam inditium non facit inculpatio offenſi in mortis articulo. ib.n.2.

Tortus perſeuerans in negatione abſoluitur, etſi delictum ſit plene probatum. ib.n.21.

Tortus perſeuerans in negatione, iterato torquetur, ſi indicia ſunt multum vrgentia, alias ſecus. ib.n.22.

Tortus ſi non confitetur, iudex mandat reum per nunc relaxari datis fideiuſſoribus de ſe præſentandi. ib.n.23.

Tortura vltra tres vices repeti non poteſt. ib.n.24.

Tutor confeſſionē in inuentario factā res proprias vel pupillares deſcribēdo regulariter reuocare nō poteſt. q.72.n.1. *Limitatur plurib. modis, vt ibi habetur. ſub diuerſ.num.*

Teſtamentum coram duobus vel tribus teſtibus in foro conſcientiæ an & quando ſuſtineatur. q.53.n.1.

Teſtes non concordantes ad concordiam reducuntur, vt falſum euitent, non vt probent. q.90.n.17.

Teſtes infames inditium ad torturam non faciunt. ib.n.16.

Tranſactio ob læſionem vltra dimidiū dubii litis euentus non reſcinditur. q.107.n.1. *Probatio dubii litis euentus qua ratione fiat.* ib.n.4.

Triplex probandi modus dubii litis euentus. ib.n.5.

Tutor non faciens inuentarium neque librum rationum excuſatur, probans introitus & exitus. q.109.n.7.

Tutor quando librum rationum confecit, copiam pupillo exhibere, vel ipſum librū pupillo ipſi reſtituere. ib.n.9.& 10.

Tempus cuius initii non eſt memoria habet vim priuilegii. q.122.n.12.

Tempus immemorabile quomodo probetur. ib.n.13.

Tituli & bonæ fidei allegatio non requiritur in tempore, cuius initii non eſt memoria. ib.n.14.

Teſtis negatiuā deponēs quomodo concludenter ꝓbet. ib.n.17

Teſtis de facto ꝓprio negatiuo deponēs ꝓbat, alias nō. ib.n.20

Teſtis deponens negatiuam certam eſt probabilis & etiam per famam. ib.n.21 & 22.

Teſtis de vniuerſitate quando agitur de intereſſe publico, idoneus eſt. ib.n.24.

Teſtis vnus iuncta fama plene probat. ib.n.23.

Teſtes poſt publicatas atteſtationes in iudicio nullo poſſunt examinari in alio iudicio rite agitato. q.135.n.11.

Tabellionis ſignū eſt de ſubſtantialibus inſtrumēts q 138.n.1.

Teſtatoris voluntatem explorare difficile eſt. q.143.n.7.

Teſtator præſumitur de iure ſibi competētē diſponere. ib n.10

Teſtator ſi iuſſit bona ſua dari pauperibus, bona pupilli non comprehenduntur. ib.n.11. *Et ſi iuſſit bona ſua æqualiter diuidi, bona filiorum materna non veniunt.* ib.n.12.

Titulus quæſitus poſt mortem defuncti excludit petitionem hereditatis. q.145.n.14. *Et datur ad bona poſſeſſa à teſtatore mortis tempore.* ib.n.12.

Teſtis extraiudicialiter deponens non probat. q.151.n.4. *Et quando abſente parte & non monita.* ib.n.5. *Et quando non iuratus deponit.* ib.n.6. *Et an informationem faciat.* ib.n.7. *Et quando præſumptionem.* ib n.8.

Teſtis per literas deponere non debet. ib.n.9.

Teſtis non requiſitus deponens ſuſpitione non caret. ib.n.10.

Teſtis ſuper negatiua deponens quando probationem faciat. ib.n.11.& 12.

Teſtis ex interuallo non poteſt dictū ſuum corrigere. ib.n.13.

Teſtis ſe corruptum fuiſſe dicens, non propterea lata ſententia retractatur. ib.n.14. *Etiam ſi in articulo mortis ſe corruptum fuiſſe dicat.* ib n.15.

Tutor quando ſuo vel pupillorum nomine acquirere præſumatur. q 153.n.1.

Tutor qui ſuo nomine emit ex pecunia pupilli, res pupillaris efficitur. ib.n.2.

Tutor ex pecunia pupilli emēs in dubio ꝓ pupillis emit. ib.n.3

Tractatus præcedens quid operetur in actu ſubſequēti. ib.n.4. *Et quid ſi ex interuallo ſequatur actus.* ib.n.5.

V.

Vſura eſt omni iure prohibita, etiam Ebreis. q.2.n.8.

Vſura rapina dicitur, & vſurarii pluribus odioſis nominibus nominantur. ib.n.9. *de iis qua foru ſint Eccleſiæ, quoniam iudicat in concernentibus animarum ſalutem.* ib.n.10.

Vſura errore ſcienter reſoluta repeti poteſt. q.2.n.38.

Verbum voluerit vel aliud æquipollēs in diuiſione expreſſum inducit facultatem alienandi. q.3.n.28.

Verba generalia generaliter accipiuntur, niſi relatiue ad præcedentia exprimantur. q.4.n.9.

Veritas in omnibus præualere debet. q.19.n.6.

Veſtes pretioſa donata à marito non præſumuntur, ideo ſoluto matrimonio repetuntur, ſecus in quotidianis q.29.n.7.

Veſtes pretioſas à quotidianis diſtinguere ad officium iudicis pertinet. ib.n.8.

Vxor de bonis dotalibus eleemoſynam ſine licentia viri ſui facere non poteſt q.35.n.8. *Præterquam de pane, vino & aliis huiuſmodi* ib.n.9. *Poteſt etiam eleemoſynam facere ſecundum qualitatem pauperis.* ib.n.10. *Poteſt etiam in aliis caſibus hic expreſſis.* ib.n.11.

Vxor de bonis ſuis extradotalibus inuito marito eleemoſynam facere poteſt. ib.n.12.

Vſurarius punitur pœna arbitraria. q.37.n.9.

Vxor marito ad inopiam vergente pro dotibus ſuis qualiter experiatur. q.40.n.1.

Verbum remanere & reſtituere verificantur, etiam in data promiſſa. q.4.n.13.

Verba ſtatutorum proprie & ſtricte ſunt interpretanda. ib.n.14.

à Verborū ꝓprietate recedimus, ſi mēs ſtatuti certa eſt, ſeruamus, & ſi certa non eſt, proprietati ſtamus. ib.n.15.

Variatio non in facto principali inditium non facit, niſi concurrat trepidatio, inconſtantia, pallor, vox balbutiens, loquela timida. q.58.n.12.

Vendita re obligata obligatione pura vel conditionali quādo fideiuſſor dari poſſit pro euictione. q.62.ſub diuerſ.num.

Venditor non tenetur iudiciū contra emptorem motum in ſe ſuſcipere, ſed litis aſſiſtere. q.78.n.11.

Venditor citra peccatum quando poſſit occultum rei defectum emptori tacere. q 19.n.1.

Venditio quando ad menſuram vel ad certum corpus facta dicatur. q.87.ſub diuerſ num.

Venditio vel locatio quando ad menſuram facta dicatur. qu.87.n.1.per tot.

Venditio vel locatio fundi ad menſuram vel ad corpus quando facta dicatur. q.87.ſub diuerſ.nu.

Vſuras dotales ſi per totum matrimonii tempus maritus non exegerit, illas promiſiſſe cenſetur. q.89.n.1.

Vſufructuarius inuentarium an & quando facere teneatur. q.99.n.1.& ſeqq.

Deſcriptionem bonorum facere debet cum cautione de vtendo & fruendo arbitrio boni viri. ib n.4.& 5.

Vſufructu finito quomodo bona mobilia, & ſupellectilia reſtitui debent, vel eorum æſtimatio, ſi conſumpta ſint. ibi ſub diuerſis num.

Vſu-

INDEX.

Vſufructuarius ſi fideiubere non poteſt, an ſtetur eius iuratoria cautioni. ib.n.19.& ſeqq.

Vxor rei ſuæ alienationi conſentiens, quibus caſibus contrauenire valeat. q.104. Et quando metu conſenſiſſe dicatur. ib.n.3. Metus probatur arbitrio iudicis. ib.n.9.

Vxor cui legatus eſt vſusfructus, & præterea victus & veſtitus, quid conſequatur. q 112.n.13.

Verba generalia ad complacentiam prolata non obligant. q. 130 n.1. fallit vt ibi. n.5.

Verbum volo, iunctum verbo præſentis temporis diſponit & obligat. ib.n.2.

Vterini frater & ſoror ab inteſtato viriliter ſuccedunt. qu. 134.n.1.

Veſtes feſtiuæ, & ornamenta aurea non dicuntur à marito vxori donata. q.139.n.13. & 14. plenius habes q 30.p tot.

Valor rerum quomodo probetur. q.140. ſub diuerſ. num.

Vſumfructum aduentitiorum filius percipiens de voluntate patris conferre fratribus non tenetur. q.146.n.1.

Vagabundus dicitur, qui certum domicilium non habet. qu. 152.n.7. Sed etiam ſi certum domicilium habeat, & vagatur, vagabundus dicitur. ib n.2.

Vxor virum vagabundum quibus caſibus ſequi teneatur. ib. n.3.& ſeqq.

Vxor virum vagabundum quibus caſibus ſequi tenetur. n.6. & ſeq.

Vxor mortuo viro conſequitur alimenta infra annum luctus. q.154.n.1.

Vidua interim in domo heredum operari debet. ib n.3.

Vtile dominium quod alienari poſſit irrequiſito domino. qu. q.157.n.1.

Vtile dominium rei dotalis inæſtimata non tranſit in maritum, ſed commoditas veli dominii. ib. n.2. Declaratur non procedere quoad portionem lucri dotalis. ib.n.2.

FINIS.

E 84.

XXII
F40

Digitized by Google